

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

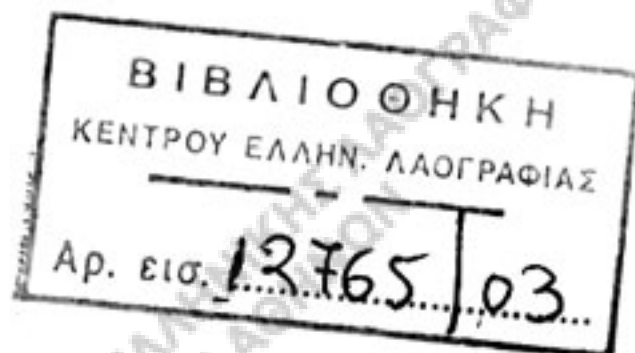
ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ
ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΤΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑΣ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

ΤΟΜΟΣ XXVIII
(1987 - 1998)

ΑΘΗΝΑ 1999

ACADÉMIE D' ATHÈNES

ANNUAIRE DU CENTRE DE RECHERCHES
DU FOLKLORE HELLÉNIQUE

ANNUAL OF THE RESEARCH CENTER
FOR HELLENIC FOLKLORE

Dir. Aikaterini Polymerou - Kamilaki, Ph.D.

VOL. XXVIII
(1987 - 1998)

ISSN 1011 - 7946

Διεύθυνση - Adresse :

Λεωφ. Συγγρού 129 - Β. Δίπλα 1
11745 Ἀθήνα

Av. Sygrou 129 - V. Dipla 1
Athènes (11745), Grèce

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΟΛΥΜΕΡΟΥ - ΚΑΜΗΛΑΚΗ

ΜΕΤΡΗΣΕΙΣ: ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ¹

Ἔβαλε τὸν παραυλακιστὴ, τὸν παραζυγιστὴ, τὸν παραμυλωνὰ καὶ τὸν κατάλαλο.

*Ἔβαλε τὴν ἀποστρέφουσα τὰ νήπια καὶ τὴν ἀποκαλόγηρα.
Καὶ στὴν ἄκρη, σχεδὸν ἀπόκροφο, τ' ἀκοίμητο σκουλήκι².*

Ἡ ἐξέλιξη καὶ ἀνάπτυξη τῶν μετρικῶν συστημάτων εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν πρόοδο καὶ ἐξέλιξη τῶν κοινωνιῶν καὶ τῶν πολιτισμῶν, ποὺ τὰ χρησιμοποιοῦν, καθὼς μάλιστα ἡ χρῆση μέτρων καὶ σταθμῶν θεωρεῖται γενικῶς κριτήριον ἀνώτερου πολιτισμοῦ καὶ διαφοροποιεῖ τοὺς πρωτογόνους ἀπὸ τοὺς πολιτισμένους λαούς. Ἡ ἐξέλιξη αὐτὴ διακρίνεται ἀδρομερῶς σὲ δύο περιόδους μὲ ἰδιαίτερα χαρακτηριστικά. Ἡ πρώτη καὶ ἐκτενέστερη χρονικὰ περίοδος ἔχει ὡς κύριον χαρακτηριστικὸ τὴ σχετικότητα, ἡ ὁποία ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἀντίληψη ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ σῶμα του ἀποτελεῖ «μέτρον παντός». Οἱ προσπάθειες γιὰ ἀντικειμενικότερες καὶ ἀνεξάρτητες ἀπὸ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα καὶ τὶς δυνατότητές του μετρήσεις διαρκοῦν αἰῶνες καὶ ἀποκτοῦν σάρκα καὶ ὀστᾶ στὸ πλαίσιο τῶν διακηρύξεων τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, ὅποτε ἀρχίζει οὐσιαστικὰ ἡ δεύτερη περίοδος ἐξέλιξης τῶν μετρήσεων, ἡ ὁποία φθάνει μέχρι σήμερα. Τὸ γεγονός, ὅτι οἱ μετρήσεις δὲν ἀφοροῦν μόνο τὶς ἐμπορικὲς συναλλαγές μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ μὲ βάση τὴν ἱκανοποίηση τῶν καθημερινῶν ἀναγκῶν ἀνταλλαγῆς ἀγαθῶν ἀγγίζουσι θέματα ἀνθρωπίνων σχέσεων καὶ θεσμῶν, ὅπως ἡ ἀδικία καὶ ἡ ἀπόδοση δικαιοσύνης, ἡ τιμωρία τῶν παραβατῶν στὸ πλαίσιο τῆς ἀν-

1. Ἡ μελέτη προεκτείνει καὶ σχολιάζει ἀπόψεις, οἱ ὁποῖες εἶχαν διατυπωθεῖ συνοπτικὰ στὴ διδακτορικὴ μου διατριβὴ μὲ θέμα «Νεοελληνικὴ Μετρολογία. Συμβολὴ στὴ μελέτη τῶν μέτρων καὶ σταθμῶν», Ἀθήνα 1990.

2. Ἀπὸ τὸ ποίημα τοῦ Γιώργου Σεφέρη «Λεπτομέρειες στὴν Κύπρο», Ἡμερολόγιο Καταστρώματος Γ' (Γιώργου Σεφέρη, Ποιήματα, ἔβδομη ἔκδοση, Ἴκαρος, Ἀθήνα 1967, σ. 239).

θρωπίνης ή τῆς θείας δικαιοσύνης, οἱ ἀντιλήψεις τῶν λαῶν γιά τή συμβολική σημασία τῶν μετρήσεων, ἔχουν συνδεθεῖ μέ τήν ἀπόδοση δικαιοσύνης στήν ἐπίγεια ἀλλά καί στήν μετὰ θάνατον ζωή.

Καί ἐνῶ ἡ ἀκριβῆς μέτρηση ἀποτελεῖ σέ κάθε ἐποχή τὸ ἰδανικὸ κοινωνικὸ ζητούμενο, ὁ ἀπόλυτος ὑπολογισμὸς τῶν παρεχομένων ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀγαθῶν (καρπῶν, ζώων) ἀλλὰ καί τῶν ἀνθρώπων, θεωρεῖται κατὰ τὴ λαϊκὴ ἀντίληψη ἀμάρτημα, ἀφοῦ κατὰ τὴν παράδοση τῆς Ἀγίας Γραφῆς τὶς μετρήσεις ἐπινόησε καί ἐφήρμοσε ὁ Κάιν, ἐνῶ ὁ Διάβολος ἔδωσε στὸν Δαβὶδ τὴν ἰδέα νὰ μετρήσει τὸν περιούσιο λαὸ τοῦ Θεοῦ, τοὺς Ἑβραῖους. Ἡ σημασία, λοιπόν, τοῦ μέτρου καί τοῦ δι' αὐτοῦ ἀκριβοῦς ὑπολογισμοῦ ὁδήγησε στὴ δημιουργία μιᾶς σειρᾶς σχετικῶν προκαταλήψεων καί δεισιδαιμονικῶν συνηθειῶν τοῦ λαοῦ.

Οἱ παραδοσιακὲς ἐπιστῆμες ἀναζητοῦν στὶς μετρήσεις τὸ ἀμετάβλητο καί σταθερό. Δεδομένου, ὅμως, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀμετάβλητο στὴ ζωή, ὁ πολὺπειρος παραδοσιακὸς ἄνθρωπος εἶναι ἐξοικειωμένος μέ μέτρα ἀπὸ φθαρτὸ ὑλικὸ καί κατὰ προσέγγιση μετρήσεις. Ἔθεσε, λοιπόν, ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε, τὸν ἑαυτό του στὸ κέντρο τοῦ μετρικοῦ συστήματος (ἀνθρωποκεντρικὸ σύστημα μετρήσεων), ἀξιοποιῶντας πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ τὸ σῶμα, τὰ μέλη (πόδι, χέρι, δάκτυλο, πήχης, πιθαμή, νύχι κ.ἄ.), τὶς αἰσθήσεις καί τὶς φυσικὲς του δυνατότητες (ὄραση, ἀκοή, βᾶδισμα, βολή κ.ἄ.). Τὴν ἀσφάλεια τῶν ἐκάστοτε προτύπων τῶν μέτρων ἐμπιστεύτηκε συνήθως στὴ θρησκευτικὴ ἐξουσία (ιερά, ναοὺς) καί στὸν κοινωνικὸ ἔλεγχο καί δευτερευόντως στὴν κρατικὴ-κοσμικὴ ἐξουσία. Ἔτσι οἱ Ἑβραῖοι τὴ φύλαξη τῶν προτύπων εἶχαν ἀναθέσει στὸ ναὸ τοῦ Σολομῶντος, οἱ Ρωμαῖοι στὸ Καπιτώλιο καί ὁ Ἰουστινιανὸς στὸ ναὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας. Σὲ ὀρισμένες περιπτώσεις τὰ πρότυπα ἔπαιρναν τὸ ὄνομά τους ἀπὸ τὸ ναὸ στὸν ὁποῖο φυλάσσονταν³. Ἡ κατάθεση τῶν προτύπων τῶν μέτρων στὸ ναὸ, μέ τὴν ἐπιρροή ποὺ ἡ θρησκεία ἀσκοῦσε στὸ λαὸ ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ἐξασφάλιζε τουλάχιστον θεωρητικὰ τὴν προστασία τῶν ἀσθενεστέρων τάξεων ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσία τῶν ἰσχυρῶν⁴.

Οἱ προσπάθειες νὰ ληφθοῦν μέτρα, τὰ ὁποῖα νὰ προστατεύουν τοὺς συναλλασσομένους ἀπὸ ἐνδεχόμενες παραβιάσεις τῶν σχετικῶν μέτρων καὶ τῶν κανόνων, ἀλλὰ καί οἱ συχνὲς ἀναφορὲς σὲ παραβάσεις φανερώνουν τὴν ὑπαρξὴ τοῦ προβλήματος σὲ ὅλες τὶς ὀργανωμένους κοινωνίες. Στὴν Ἀγία Γραφή ἀναφέρεται «ζυγοὶ δόλιοι, βδέλυγμα ἐνώπιον Κυρίου, στάθμιον δὲ δίκαιον δεκτὸν αὐτῶ»⁵, ἀλλὰ καί «οὐ ποιήσεις ἄδικον κρί-

3. Witold Kula, Measures and Men, Princeton, New Jersey 1986, σ. 81.

4. Στὴν Πολωνία οἱ γεωργοὶ συχνὰ κατέθεταν τὰ μέτρα στὴν ἐκκλησία γιά προστασία ἀπὸ τὴν αὐθαιρεσία τῶν τσιφλικᾶδων, Kula, Measures, ὅ.π.

5. Παροιμίαι, 11, 1. Βλ. καί Αἰκ. Πολυμέρου - Καμηλάκη, Νεοελληνικὴ Μετρολογία, ὅ.π., σ. 114 κ.ἑξ.

σιν ἐν μέτροις καὶ ἐν σταθμοῖς καὶ ἐν ζυγοῖς. Ζυγὰ δίκαια καὶ μέτρα δίκαια καὶ χοῖ-
νιξ δίκαιος ἔσται ὑμῖν »⁶. Ἡ μὴ νόθευση τῶν μέτρων καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἀδικίας, ἡ
ὁποία προκύπτει ὡς συνέπεια τῆς χρήσεως νοθευμένων μέτρων καὶ σταθμῶν, περι-
λαμβάνεται ὡς ἠθικὴ ἐντολὴ στὴ Βίβλο καὶ ἀπευθύνεται σὲ ὅλους. Ἡ λαϊκὴ παροι-
μία συμβουλεύει: « Ἀκριβὰ πούλιε, μὰ δίκια ζύγιζε »⁷, ἀν καὶ στὴν ἄλλη ζωὴ σκληρὴ
τιμωρία περιμένει τόσο τὸν κακοζυγιστὴ ὅσο καὶ τὸν ἀκριβοπωλητὴ, ὅπως ἀναφέρει
τὸ δημοτικὸ τραγούδι:

Νὰ μὴν ἐβαροζύγιαζες, νὰ μὴν ἀκριβοπούλιες⁸,

ἐνῶ στὰ κάλαντα τοῦ Λαζάρου ἀναφέρεται:

*Οἱ κλέφτες καὶ οἱ κόλακες κι οἱ στραβοζυγιστάδες
στὸν ποταμὸ τὸν πύρινο εἶν' καταφρονιτάδες.
Πραματευτάδες δόλιοι, τὸ ψέμα σὰν ἀλήθεια,
στὸ σκότος μέσα βρίσκονται καὶ βράζουν μὲ τὴν πίσσα⁹*

κι ἄλλοῦ:

*Ὅσοι ξιγκοζυγιάζουνε, οἱ ξιγκοζυγιστάδες,
στὴν πίσσα καὶ στὴν κόλαση μαζὶ μὲ τοὺς ληστάδες¹⁰.*

Ἡ ζυγαριὰ ἀπὸ μόνη της: *Ἴσια εἶναι κι ἴσια δίνει,
τὴν ἀλήθεια μόνο κρίνει¹¹.*

Ὅταν οἱ ἀγορανομικοὶ ἔλεγχοι εἶναι οὐσιαστικοί, οἱ θεσμοὶ διοικητικοῦ ἐλέγ-
χου ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ προστατεύσουν τοὺς συναλλασσομένους ἀπὸ τὴ νοθεία

6. Λευιτικόν, 19, 36.

7. Μιλτ. Ἀ. Λουλουδοπούλου, Ἀνέκδοτος συλλογὴ ἠθῶν, δημ. τραγουδιῶν (...) τῶν Καρυῶν (ἐπαρχίας Καβακλῆ), ἐν Βάρνη 1903, σ. 85.

8. Π. Παπαζαφειροπούλου, Περισυναγωγή γλωσσικῆς ὕλης καὶ ἐθίμων τοῦ ἑλλη-
νικοῦ λαοῦ, ἐν Πάτραις 1887, σ. 125, 94 καὶ Μ. Λελέκου, Δημῶδης Ἀνθολογία, 1868, ἐν Ἀ-
θήναις, σ. 18-19, ἀρ. 9.

9. Κ. Σιαμπανοπούλου, Οἱ Λαζαρίνες, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 72.

10. Σπουδαστήριον Λαογραφίας Παν/μίου Ἀθηνῶν, χ/φο 434, σ. 14 (Ἄργος Ἀργολίδος,
συλλ. Αἰκ. Καπράνου, 1968).

11. Εὐρ. Π. Μακρῆ, Ζωὴ καὶ παράδοση τῶν Σαρακατσαναίων, Ἰωάννινα 1990, σ. 286.

τῶν μέτρων¹². Οἱ συντεχνίες στή Θράκη, γιά παράδειγμα, ἐπιβάλλουν ποινές «κατὰ τῶν πταιστῶν μαϊστόρων», ὑλικές καί ἠθικές, δηλαδή, χρηματικό πρόστιμο, ἐκδίωξη ἀπό τή συντεχνία, ἀπαγόρευση ἐξασκήσεως ἐπαγγέλματος καί σπανίως πρόσκαιρη φυλάκιση, ἐξορία ἢ σωματική ποινή (ραβδισμός), ὅπως συμβαίνει μέ «ἄρτο-πώλη, πωλήσαντα ἔλλιποβαρῆ ἄρτον»¹³.

Συχνά ἡ ἀδικία προέρχεται ἀπό τήν πλευρά τοῦ κράτους. Τότε οἱ ἀντιδράσεις τῶν ἀδικουμένων ἀποβλέπουν κυρίως στόν περιορισμό τῆς ἀδικίας. Ἡ ἀντίδραση αὕτη, ἡ ὁποία συνδέεται μέ γενικότερα αἰτήματα γιά περιορισμό τῆς κοινωνικῆς ἀδικίας, ἐκφράζεται εἴτε ἐναντίον τῶν ὀργάνων τῆς διοίκησης εἴτε μέ τήν ψήφιση ἀποφάσεων τοῦ «κοινοῦ» γιά τή λήψη μέτρων τιμωρίας «ἐξωτερικῶς καί θρησκευτικῶς» ἐναντίον ὄλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἐπιδίδονται σέ νόθευση τῶν μέτρων καί σταθμῶν. Ἡ ἐκμετάλλευση τῶν πολιτῶν ἀπό τὸ κράτος ὑπῆρξε μεγάλο πρόβλημα τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου ἰδιαίτερα σέ περιόδους δουλείας¹⁴. Ὅπου λειτουργοῦσαν οἱ θεσμοὶ τῆς αὐτοδιοίκησης, ἐνεργοποιοῦσαν ἀποφάσεις γιά ἐκκλησιαστική ἢ «ἐξωτερική» (διοικητικῆς φύσεως) τιμωρία. Ὁ κολασμός μάλιστα δέν ἀποβλέπει στήν τιμωρία μόνο τοῦ χρήστη νόθων μέτρων καί σταθμῶν ἀλλά καί τοῦ κατασκευαστῆ, ὁ ὁποῖος θεωρεῖται ὑπεύθυνος γιά τή δολιότητα¹⁵. Σέ νομοκάνονα τοῦ Γεωργίου Τραπεζουντίου, γιά παράδειγμα, ἀναφέρεται ρητῶς: «ἀλλοίμονον εἰς ἐκείνους ὅπου ... πλησιάζουν τὸ χωράφι τους εἰς ἄλλουνοῦ χωράφι διὰ νὰ ἀφαιρέσουν κανένα πράγμα τοῦ γειτόνου»¹⁶, ἐνῶ ὁ Ἱερόθεος Παροναξίας ἐκδίδει τὸ 1824 ἀφοριστικὸ γιά πράξη κλοπῆς στόν πύρ-

12. Γ. Λεοντσίνη, Λειτουργία τοῦ συστήματος μετρήσεων, σ. 8.

13. Ἐλένης Βουραζέλη-Μαρινάκου, Αἱ ἐν Θράκῃ συντεχνίαι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Τουρκοκρατίαν, Θεσ/νίκη 1950, σ. 109, ὅπου ἀξιοποιεῖται πληροφορία τὴν ὁποία παρέχει ὁ Castellan (Lettres sur la Grece, part 2, 1811, σ. 220).

14. Ἡ ἐκμετάλλευση, βεβαίως, δέν ἔχει σχέση μόνο μέ ξένες κυριαρχίες. Ἐτσι στὰ τσιφλίκια τῆς Θεσσαλίας οἱ κολλήγοι ἦσαν θύματα ἀδικίας ἀπὸ τοὺς μπακάληδες, οἱ ὁποῖοι συνήθως εἶχαν δύο ζυγαριές. Μία γιά νὰ πωλοῦν (350 δράμια) καί μία γιά νὰ ἀγοράζουν (450 δράμια) (Σοφ. Τριανταφυλλίδου, Οἱ κολλήγοι τῆς Θεσσαλίας, Ἀθήνα 1974², σ. 103). Καί οἱ μπακάληδες τοῦ Γαρδικίου Ἀσπροποτάμου Τρικάλων, πού ἀποτελοῦσαν πολυμελῆ ἐπαγγελματικὴ τάξη στὰ ἀστικά κέντρα τῆς Θεσσαλίας, ὅπου ἐργάζονταν, χρησιμοποιοῦσαν ἄλλη ζυγαριὰ γιά τὴν ἀγορά, τὴν «ἀγόρω», μέ ἐπιπλέον δράμια, καί ἄλλη γιά τὴν πώληση. Πληροφορία ἀπὸ ἐπιτόπια ἔρευνα, Γαρδίκι 1993.

15. Περισσότερα γιά τὸ θέμα βλ. Λικατ. Πολυμέρου - Καμηλάκη, ὅ.π. σ. 114-116.

16. Χαράλαμπος Κ. Παπαστάθη, Νομοκάνων Γεωργίου Τραπεζουντίου, Ἐπετηρίς τοῦ Κέντρου Ἑρεῦνης τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου, τ. 27-28 (1980-81), 1985, σ. 380-381.

γο του Νικολάου Κορονέλλου, στο οποίο αναφέρεται: «Τόσον τούς κλέπτας, ὅσον και τούς ἡξεύροντας, τούς ἔχομεν ἀφωρισμένους, κατηραμένους, ἀσυγχωρήτους και ἀλύτους, μετὰ θάνατον...»¹⁷.

Ἡ ἀνάπτυξη τῶν λειτουργιῶν τοῦ Κράτους ὁδήγησε σταδιακὰ στήν εἰσαγωγή μετρικοῦ συστήματος μέ τήν ἐγγύηση τῆς πολιτείας. Ἔτσι τὰ πρότυπα τῶν μέτρων φυλάσσονταν σέ Κρατικές Ὑπηρεσίες. Στό φρούριο τοῦ Ἁγίου Πέτρου και Παύλου διατηροῦσε, γιά παράδειγμα, ἡ Τσαρική Ρωσία τὰ πρότυπα τῶν μέτρων. Ἡ Γαλλική Ἐπανάσταση μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐπέβαλε ἐνιαῖο μετρικό σύστημα, τὰ πρότυπα τοῦ ὁποῖου φυλάσσονταν στό μέγαρο τῶν Σεβρῶν. Τό πρότυπο μέτρο τῶν Σεβρῶν ἔγινε, ὡς γνωστόν, τό πρότυπο μέτρο γιά τό παγκόσμιο σύστημα τῶν μετρήσεων¹⁸.

Σέ ἀγροτικές κοινωνίες μέ βασική μονάδα προσδιορισμοῦ τῆς αὐτάρκειας τήν ἀνάγκη ἐπιβίωσης τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας, οἱ μετρήσεις περιβάλλονται ἀπό μία σειρά προκαταλήψεων, πού ἀπηχοῦν πρωτόγονες δοξασίες και συμβολισμούς. Ἡ ἀπήχηση τῆς Γραφῆς, πού ἤδη ἀναφέρθηκε, σύμφωνα μέ τήν ὁποία τίς μετρήσεις ἐπινόησε ὁ Κáιν, εἰσάγοντας μέ τόν τρόπο αὐτό τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ και τῆς ἀδικίας¹⁹, ὁδήγησε στήν ἀντίληψη ὅτι ἡ μέτρηση τῆς παραγωγῆς ἀποτελεῖ ἀμάρτημα. Ἡ κατανάλωση μάλιστα μετρημένων καρπῶν πιστεύεται ὅτι προκαλεῖ ἀσθένειες, ὅπως βρογχοκήλη. Ἔτσι μετὰ τόν ἀλωνισμό ὁ καρπός ὑπολογίζεται μέ τό μάτι, μέ τό φτυάρι ἢ τό δικράνι κατὰ προσέγγιση. Ὁ δεκατιστής τόν μετράει μέ εἰδικό σκεῦος-μέτρο. Ἡ λαϊκή ἀποψη ὅτι τό μέτρημα «φέρνει γρουσουζιά» μέ ἀποτέλεσμα «νά φᾶν τό γέννημα τὰ μαμούδια»²⁰ (= ζώφια) ἢ ὅτι ἡ ἐπόμενη σοδειά θά εἶναι μικρότερη, εἶναι εὐρέως διαδεδομένη. Ὁ ἰδιοκτήτης κοπαδιοῦ ἀποφεύγει, ἐπίσης, νά ἀνακοινώσει τόν ἀκριβή ἀριθμό τῶν αἰγοπροβάτων του, ἐπειδή φοβᾶται μήπως «ματιαστοῦνε και ἀρρωστήσουν»²¹. «Ἀπό τὰ μετρημένα τρώει ὁ λύκος»²². Ἀνάλογες ἀντιλήψεις εἶναι γνωστές και στόν ὑπόλοιπο εὐρωπαϊκό χῶρο²³. Ἀκόμη και οἱ ἀναλογίες γιά τήν παρασκευή ἐνός φαρμάκου (Πολωνία, β' μισό τοῦ 19ου αἰώ-

17. Β α σ. Σ φ υ ρ ό ε ρ α, Κυκλαδικά ἔγγραφα ἐξ ἰδιωτικῶν συλλογῶν, Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν, τ. 5 (1965-66), σ. 653.

18. Στήν Ἑλλάδα τό διεθνές μετρικό σύστημα καθιερώνεται τό 1959. Βλ. Α ἱ κ. Π ο λ υ μ έ ρ ο υ - Κ α μ η λ ά κ η, Νεοελληνική Μετρολογία, σ. 98-100.

19. K u l a, Measures, ὁ.π., σ. 13.

20. ΚΛ, ἀρ. 4283, σ. 150.

21. ΚΛ, ἀρ. 2293, σ. 74.

22. ΚΛ, ἀρ. 4172, σ. 324. Π α ν τ α ζ ῆ Κ ο ν τ ο μ ί χ η, Τό νοικοκυριό τοῦ χωριάτικου σπιτιοῦ στή Λευκάδα, Ἀθήνα, 1985, σ. 199: «Ὁ λύκος ἀπ' τῆ μετρητούρα τρώει».

23. K u l a, Measures, ὁ.π., σ. 13-14.

Εικ. 1 'Εθιμικό ζύγισμα στη γέμιση του φεγγαριού
(Πύργοι Δράμας 1964, φωτ. Γ. Ν. Λίκατερινίδη).

να) προσδιορίζονταν με τὸ μάτι καὶ ὄχι με τὸ ζύγι, ἐπειδὴ ἐπικρατοῦσε ἡ ἄποψη ὅτι τὸ φάρμακο ἔχει εὐνοϊκὴ ἐπίδραση στὸν ἄρρωστο, μόνον ὅταν δίνεται χωρὶς μέτρημα καὶ με ἀγνή διάθεση²⁴.

Τὸ ζύγισμα ἀνθρώπινου σώματος, γιὰ τὸν ἀκριβὴ προσδιορισμὸ τοῦ βάρους του, συνηθίζεται νὰ γίνεται σὲ ὀρισμένες μόνον περιστάσεις καὶ προσλαμβάνει συμβολικὸ χαρακτήρα. Γιὰ παράδειγμα, στὴν περιοχή τῆς Δράμας, «ὅταν γεμίζη τὸ φεγγάρι, τότε ζυγίζονται γιὰ νὰ γεμίσουν ὀκάδες»²⁵ (Εἰκ. 1), ἐνῶ στὸ Μονοδένδρι τοῦ Ζαγορίου τὸ ζύγισμα τῶν ἀνθρώπων γίνεται τὴν Πρωτομαγιά «γιὰ νὰ ἰδοῦν πῶς θὰ πᾶν τὴ χρονιά πὺ ἐρχεται, γιὰ νὰ μὴν ἀχαμνήνουν (= ἀδυνατίσουν)²⁶. Τὸ ζύγισμα τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς ἀγίου, ὅπως τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἀποκτᾷ ἰδιαίτερη σημασία. Στὴ Θράκη «ζυγίζονταν τ' Ἀη-Γιωργιοῦ. Τό 'χαν σὲ καλό»²⁷. Ζυγίζονταν ὅλοι τὴν ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου γιὰ νὰ δοῦν ἂν πῆραν ἢ ἔχασαν βάρος τὴ χρονιά πὺ πέρασε καὶ νὰ μαντέψουν πῶς θὰ πάει ἡ υἰγεία τους τὴ χρονιά πὺ ἐρχεται. Στὴν περιοχή τῆς Σιντικῆς Σερρών τὴν ἴδια ἡμέρα σὲ σπίτια πὺ γιορτάζουν «συνηθίζουν νὰ ζυγίζουν τοὺς ἐπισκέπτες με καντάρι γιὰ τὸ καλὸ τοῦ χρόνου»²⁸. Στὴν περιοχή τῆς Καστοριάς «στήνουν τὴ ζυγαριὰ στολισμένη με πράσινα κλαδιὰ καὶ ζυγίζονται ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας»²⁹. Τὸ ἔθιμο ἐπιχωρίαζε καὶ στὴ Θεσσαλία³⁰, τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ τὴν Πελοπόννησο. Ὁ Δημ. Καμπούρογλου ἀναφέρει στίχους, πὺ τραγουδοῦσαν οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Πάσχα, «ὅτε ἐζυγίζοντο»³¹. Στὸ πανηγύρι τῆς Πρου-

24. Kuka, Measures, ὅ.π., σ. 13.

25. ΚΛ, ἀρ. 2896, σ. 28. Βλ. καὶ Γ. Ν. Αἰκ α τ ε ε ρ ι ν ἰ δ η, Γιορτὲς καὶ Δρώμενα στὸ Νομὸ Δράμας. Δράμα 1997, σ. 63.

26. Αἰ κ. Π ο λ υ μ έ ρ ο υ - Κ α μ η λ ά κ η, Νεοελληνικὴ Μετρολογία, ὅ.π., σ. 118.

27. Γ. Α. Μ έ γ α, Ζητήματα Ἑλληνικῆς Λαογραφίας (στὸ ἐξῆς: ΖΕΛ), τεῦχ. 3, σ. 54 καὶ ΚΛ, ἀρ. 176, σ. 82.

28. ΚΛ, ἀρ. 2054, σ. 7. Στὴ Χαλκιδικὴ τὸ ζύγισμα γίνεται τὴν ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Στὴν Ἀρναία τὸ ζύγισμα γίνεται με καντάρι στὸ χῶρο τοῦ ἀρχοντικοῦ. (Μικρὲς Εἰδήσεις, περ. «Ἀρναία», ἔτ. ΣΤ' (1993), τεῦχ. 19, σ. 8 καὶ Μελετώντας τὴν παράδοση, περ. Γυμνασίου Κασσάνδρας Χαλκιδικῆς, τεῦχ. 1 (1986), σ. 70).

29. ΚΛ, ἀρ. 1103, σ. 39 (Καστανόφυτο) καὶ ΚΛ, ἀρ. 1100 Δ', σ. 19 (Ἄργος Ὀρεστικό). Στὴ Νάουσα καὶ στὸ Πολύφυτο Κοζάνης ζυγίζονταν ἐπίσης τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὴν πλατεία καὶ συνέκριναν τὸ βάρος τους με ἐκεῖνο τῆς περασμένης χρονιάς. (Μά ρ κ ο υ Μ α ρ κ ο π ο ὑ λ ο υ, Τὸ Πολύφυτο Κοζάνης, Θεσ/νίκη 1991, σ. 63 καὶ Ν. Σ π ά ρ τ σ η, Πασκαλιὰ ἄλλοτε καὶ τώρα, περ. Νιάουστα, ἔτ. Δ' (1980), τεῦχ. 10, σ. 28).

30. Ἱστορικὸ Λεξικό, ἀρ. 1034, σ. 191 (Ἄμπελος Σοφάδων Καρδίτσας, Συλλ. Ἀναστ. Κατσίκη, 1973).

31. Δ η μ. Γ ρ. Κ α μ π ο ὑ ρ ο γ λ ο υ, Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, τ. 3, ἐν Ἀθήναις 1892, σ. 245: «Ἵπνος καὶ φαγὶ καὶ καλὴ ἀναπαὴ καὶ κακό σου θέλω γώ;

καὶ τῆς τύχης τὰ γραμμένα τί τὸν μέλλουν τὸν καθένα».

Τοῦτον τὸν στίχον ἔλεγον κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα, ὅτε ἐζυγίζοντο».

σιώτισσας, στην Εύρυτανία, πήγαιναν «έναν να εξομολογηθῆ, ἄλλος ν' ανάψει τὴ λαμπάδα του, ἄλλος νὰ ζυγιάσει τὸ παιδί, νὰ γυρίσει τὸ βάρος του σὲ λάδι κι ἀντὶς γι' αὐτὸ νὰ δώσει ὅσα κάνει λεφτὰ στὴν Παναγιά»³². Συμβολικὴ ζύγιση τῶν ἑορταστῶν καὶ ἰδιαίτερα τῶν παιδιῶν γινόταν καὶ στὸν Ἐπάνω Τυρὸ Κυνουρίας. «Στὴν Ἐπάνου γειτονιὰ γιορτάζει ἡ Παναγία τὸ Δεκαπενταύγουστο. Ἐκεῖ τὰ παλιὰ χρόνια εἶχαν ἓνα καντάρι καὶ τὸ ἔδεναν σὲ μιὰν ἐλιά καὶ πήγαιναν οἱ πατεράδες τὰ μικρὰ παιδιά, ἀκουμποῦσαν ἐκεῖνα τὸ χέρι τους στὸ καντάρι καὶ φώναζε κάποιος: «Χίλιες ὀκάδες! — Δυὸ χιλιάδες ὀκάδες!». Τάχα ὅτι ζυγίστηκε τὸ παιδί καὶ βρέθηκε ὄχι ἀστενιάρικο, ἀλλὰ θεόβαρο καὶ σκαστὸ ἀπὸ υἰεῖα. Πλήρωνε ἔπειτα ὁ πατέρας μιὰ δραχμὴ στὴν Παναγία. Αὐτὸ γινότανε γιὰ τὴν υἰεῖα. Τὸ ἔχανε ἔθιμο ἐκείνη τὴ μέρα»³³. Σὲ δίστιχο ἀπὸ τὴν Ἀρκαδία ἡ εἰκόνα τοῦ ζυγοῦ τῆς Δικαιοσύνης εἶναι προφανής:

Ἐνάμεσα στὸν οὐρανὸ κρέμεται ἕνα σατέρι
κι ἐκεῖ θὰ πᾶ ἕνα ζυγιαστῶ, γιὰ νὰ σὲ κάνω ταίρι³⁴.

Ἡ μέτρηση τοῦ μήκους (ὑψους) τοῦ ἀνθρώπινου σώματος ἢ μελῶν του ἔχει σχεδὸν πάντοτε συμβολικὴ ἢ μαγικὴ σημασία. Μιὰ κλωστή ἢ μιὰ ταινία ποὺ ἀντιστοιχεῖ μὲ τὴν περίμετρο τοῦ κεφαλιοῦ ἑνὸς συγκεκριμένου ἀτόμου μπορεῖ νὰ ἐναποθεθεῖ στὸ εἰκόνισμα ἀγίου γιὰ θεραπευτικούς λόγους (πονοκέφαλος κ.ἄ.), ἐφ' ὅσον πιστεύεται ὅτι ἀντιπροσωπεύει τὸν ἀσθενή³⁵. Ἡ διαφορὰ τοῦ μέτρου τοῦ βραχίονα ἢ τῆς γροθιάς, πρὶν καὶ μετὰ τὴν ἀπαγγελία ἐπωδῆς γιὰ τὸν «ἀβασκαμό», ἀποδεικνύει ὅτι κάποιος εἶναι ἢ ὄχι ματιασμένος³⁶. Τὸ ὑψὸς ἀνθρώπου δὲν μετράται σχεδὸν ποτὲ ἀπ' εὐθείας μὲ τὴν τοποθέτηση μετρικοῦ ὄργανου ἐπάνω στὸ σῶμα του, ἀλλὰ μὲ τὸ ἀντίστοιχό του ὑψὸς πάνω σὲ τοῖχο, δένδρο κ.ἄ. Τὸ ἀντίθετο θεωρεῖται «γρουσουζιά. Μόνο τοὺς πεθαμένους μετράνε»³⁷ μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο.

Στὴ Σκύρο, τὴ Ζάκυνθο, τὴ Θράκη κ.ἄ., ὅταν κάποιος πεθαίνει, «παίρνουν μὲ μιὰ κλωστή ἢ μ' ἓνα σπάγγο τὸ μέτρο τοῦ πεθαμένου, ὅσο εἶναι τὸ μᾶκρος του. Αὐτὸ τὸ χώνουν μέσα σὲ μιὰ τρύπα τοῦ τοίχου πάνω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ, γιὰ ν' ἀ-

32. Δημ. Λουκοπούλου, Στ' Ἀγραφα. Ἐνα ταξίδι. Ἐν Ἀθήναις 1929, σ. 5!

33. Κων. Ρωμαίου, Ἐκθεσις λαογραφικῆς ἐρεύνης εἰς τὴν περιοχὴν Τυροῦ Κυνουρίας (28 Ἰουλ. - 8 Αὐγ. 1964), Ἐπετηρὶς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τ. 17, ἐν Ἀθήναις 1965, σ. 186.

34. Νίκου Βέη, Τραγούδια τοῦ Μαινάλου (δίστιχα τῆς ἀγάπης), περ. «Ἀκρίτας» Ἀθηνῶν, ἔτ. (1904-1905), τόμ. Α' (1904), σ. 58.

35. ΚΛ, ἀρ. 4223, σ. 174.

36. ΚΛ, ἀρ. 3358, σ. 35.

37. ΚΛ, ἀρ. 2294, σ. 140.

φήσει τὴν τύχη του ὁ πεθαμένος, νὰ μὴν τὴν σηκώση καὶ τὴν πάρῃ ἀπὸ τὸ σπίτι»³⁸. Στὴν περιοχή τῆς Ἀδριανουπόλεως τῆς Ἀν. Θράκης «μετροῦν τὸ ἀνάστημα τοῦ νεκροῦ μὲ βαμβακερὴ κλωστή καὶ τὴν μεταποιοῦν εἰς λαμπάδα, τὴν ὁποία καὶ ἀμέσως ἀνάπτουν ἀνωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ νεκροῦ»³⁹, ἐνῶ στὴν Αἰτωλία κ.τ. «παίρνουν μέτρο μ' ἓνα φιλίλι ἴσιο μὲ τὸ μπόι τοῦ νεκροῦ καὶ μ' αὐτὸ φκειάνουνε τὸ ψυχοκέρι. Ὅσο κερὶ ἀπ' αὐτὸ μείνει ἄκαγο τὸ κόβουν σὲ τρία κερὰ καὶ τὸ ἀνάβουν στὸ κιβούρι καὶ ρίχνουν καὶ νερό»⁴⁰. Στὴν Ἀν. Θράκη «τὸ κιβούρι τὸ κάνουν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ νεκροῦ. Τὸ μέτρο τὸ παίρνουν μὲ ἄγρια κληματσίδα καὶ τὴν βάζουν μέσα στὸν τάφο»⁴¹, ἐνῶ στὴν Ἀρτοτίνα τῆς Αἰτωλίας «παίρνουν μέτρο ἀπὸ τὸ λείψανο μὲ μιὰ βέργα ἀπὸ βάτο. Μ' αὐτὸ μετρᾶνε τὰ σανίδια καὶ τὰ κόβουνε ἴσια ἴσια. Ἄν τὴν φκιάσουνε μεγαλύτερη πεθαίνει κι ἄλλος ἀπ' τὸ σπίτι. Τὸ μέτρο αὐτό, δηλ. τὸ βάτο, τὸ κόβουν καὶ τὸ κάνουν τρεῖς σταυροὺς καὶ τοὺς πετᾶνε στὴν κάσσα πρὶν τὸν χῶσουν»⁴².

Ἡ ἀντίληψη ὅτι τὸ ἀντίστοιχο τοῦ μέτρου (ὑψους) τοῦ ἀνθρώπου ἀντιπροσωπεύει τὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν περίπτωση τοῦ νεκροῦ, ἰσχύει καὶ γιὰ τὴ σκιά του. Ἐτσι ἡ θεμελίωση οἰκοδομικοῦ ἔργου γίνεται ὄχι μόνο μὲ τὴ θυσία ζώου ἢ ἀνθρώπου⁴³ ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ κτίσιμο τῆς σκιάς του στὰ θεμέλια. Συχνὰ μετροῦν κρυφὰ τὴ σκιά ἀνύποπτου περαστικοῦ, συνήθως ἡλικιωμένου, καὶ τὸ νῆμα ποὺ ἀντιστοιχεῖ στὸ μῆκος τῆς τὸ κτίζουν κάτω ἀπὸ τὸν θεμέλιο λίθο τῆς οἰκοδομῆς⁴⁴.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ λαϊκὲς ἐσχατολογικὲς ἀντιλήψεις γιὰ ὅσους στὴν ἐπίγεια ζωὴ τους παραβιάζουν τοὺς κανόνες τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ συμπεριφορᾶς⁴⁵. Βεβαίως οἱ ἀντιλήψεις γιὰ τὴ «Μέλλουσα Κρίση» καὶ τὴν τι-

38. Γ. Α. Μέγας, ΖΕΛ, 1, σ. 178. Πρβλ. Ζ. Ξηροτύρης, Ἔθιμα, σ. 66: Στὴ Ρούμελη «τοῦ νεκροῦ τ' ἀνάστημα τὸ μετροῦν μὲ τὸ σκοινί. Ἐτσι δὲν παίρνει τίποτα μαζί του, γιατί ὅλα εἶναι μετρημένα».

39. Γ. Α. Μέγας, ΖΕΛ, τευχ. 1, σ. 174.

40. Γ. Α. Μέγας, ΖΕΛ, τευχ. 1 ὁ.π., σ. 172.

41. Γ. Α. Μέγας, ΖΕΛ, τευχ. 1, ὁ.π., σ. 179.

42. Γ. Α. Μέγας, ΖΕΛ, τευχ. 1, ὁ.π. σ. 179.

43. Βλ. ἐκτενῶς Δ. Ημ. Β. Οἰκονομίδου, Ἡ θυσία εἰς οἰκοδομήματα, ΕΕΒΣ, τ. 45 (1981), σ. 43 καὶ Γεώργ. Ν. Αἰκατερινίδη, Νεοελληνικαὶ αἱματηραὶ θυσίαι, Ἀθήνα 1980.

44. Δ. Ημ. Β. Οἰκονομίδου, ὁ.π. σ. 52 καὶ 59-62 καὶ Στεφ. Δ. Ἡμέλλου, Λαογραφικά, τ. Α', Δημῶδεις παραδόσεις, Ἀθήνα 1988, σ. 237-238.

45. Ἡ ἀντίληψη ὅτι ὑπάρχει κρίση ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ εἶναι κοινὸς τόπος. Στὴν Κρήτη, γιὰ παράδειγμα, τραγουδοῦν τὰ δίστιχα:

Ταχιά στὴν κρίση τοῦ Θεοῦ ἐκεῖά σέ θέλω νά 'σαι,
νά λέω 'γὼ τὰ κρίματα κι ἐσύ ν' ἀπηλογᾶσαι.

μωρία τῶν νεκρῶν γιὰ πράξεις τους στὴν ἐπίγεια ζωὴ προϋποθέτουν τὴν πίστη γιὰ τὴν ὑπαρξὴ ζωῆς μετὰ θάνατον. Πάνω σ' αὐτὴ τὴν πανάρχαια ἀντίληψη στηρίζεται τὸ ἀπέραντο μυθολογικὸ καὶ φιλοσοφικὸ ὕλικὸ γιὰ τὸν Κάτω Κόσμο καὶ τὸν "Αδῆ, τὸ ὁποῖο ὁδήγησε καὶ στὴ δημιουργία μιᾶς σειρᾶς λαϊκῶν διηγήσεων καὶ ἐσχατολογικῶν ἀπόψεων μὲ ιδιαίτερη ἔξαρση γύρω ἀπὸ τὶς μεγάλες χρονικὲς καμπές, ὅπως τὰ ἔτη 1.000 καὶ 2.000. Σύμβολα καὶ πρότυπα τῆς ἐπίγειας ζωῆς μεταφέρονται στὴν «ἄλλη ζωὴ», ὅπου ἡ «Δευτέρα Παρουσία» ἀποτελεῖ τὴν μεγάλη δίκη, ἡ ὁποία θὰ ἀποδώσει Δικαιοσύνη στὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του⁴⁶ (Εἰκ. 2).

Στὴ Μῆλο πιστεύουν ὅτι «ἄμχ σκορσόζυαζε (= κακοζύγιζε) στὴ ζωὴ του, δὲν ἔβγαινε γρήγορα ἡ ψυχὴ. Μπορεῖ καὶ μιὰ βδομάδα νὰ βασανιζότανε. Καὶ γιὰ νὰ βγεῖ, νὰ ἐξεμιστευτεῖ, παίρνανε ἓνα καντάρι καὶ τὸ βάνανε στὸ κρεββάτι δίπλα του καὶ ξεψυχοῦσε»⁴⁷. Στὴν Καμαρίνα τοῦ Σουλίου «βάνουν τὸ στατέρι κοντὰ γιὰ νὰ ξεψυχήσει εὐκόλα ὁ ἄρρωστος»⁴⁸. Συνήθως στὸν πειρασμὸ «νὰ παραζυγιάζει» ἔμπαινε ὁ μυλωνάς. "Ἐτσι στὶς παραστάσεις τῆς Κόλασης στὶς μεταβυζαντινὲς τοιχογραφίες τῶν χριστιανικῶν ναῶν μεταξὺ τῶν ἁμαρτωλῶν⁴⁹ ποὺ τιμωροῦνται μὲ μεγάλη συγνότητα παρουσιάζεται ὁ «μυλωνάς ποὺ βαρυξαγιάζει»⁵⁰.

Δὲν ἦταν κρίση νὰ μὲ πᾶς, κριτὴς νὰ πᾶ' μὲ κρίνεις,
μόνο μ' ἀφῆκες στὸ Θεὸ τὰ δίκια ποὺ κρίνει!

ΚΛ, ἀρ. 1105, σ. 182 (Μαρία Λιουδάκι, Ἄν. Κρήτη, 1937).

46. Βλ. γενικὰ Hans - Georg Beck, Die Byzantiner und ihr Jenseits. Zur Entstehungsgeschichte einer Mentalität, München 1979 καὶ Leopold Kretzenbacher, Versöhnung im Jenseits, München 1972. Πρβλ. Στέλιου Λαμπάκη, Οἱ καταβάσεις στὸν Κάτω Κόσμο στὴ βυζαντινὴ καὶ στὴ μεταβυζαντινὴ Λογοτεχνία, Ἀθήνα 1982. Περισσότερα βλ. Γ. Κ. Σπυριδάκη, Τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν ἔθιμα τῶν Βυζαντινῶν ἐκ τῶν ἀγιολογικῶν πηγῶν, ΕΕΒΣ, τ. 20 (1950), σ. 95-98.

47. ΚΛ ἀρ. 2339, σ. 134.

48. Κ. Α. Ρωμαῖου, Τὸ ὄνι κατὰ τὸν γάμον, Λαογρ. 7 (1923), σ. 353 (= Μικρὰ Μελετή-τῆματτα, Θεσσαλονίκη 1955, σ. 239). Ὁ Κ. Α. Ρωμαῖος συνδέει τὴ χρῆση τοῦ στατεριοῦ κατὰ τὸ ψυχορράγημα γιὰ τὴ διευκόλυνση τοῦ ἐτοιμοθάνατου μὲ τὰ διαβατήρια ἔθιμα, ὅπως ἡ συνήθεια στὸν Ταξιάρχῃ τοῦ Θέρμου Αἰτωλο-ακαρνανίας, ὅπου «τυλίγουν τὸ ὄνι καὶ τὸ στατέρι σ' ἓνα μπάλωμα μαῦρο, τὰ βάνουν στὴν πόρτα καὶ θὰ τὰ δρασκελίση ἡ νύφη» (ἔ.π., σ. 348).

49. Οἱ τιμωρίες τῶν ἁμαρτωλῶν εἶναι ἀνάλογες μὲ τὰ ἁμαρτήματα ποὺ διέπραξαν. "Ἐτσι ὁποῖος δὲν δίνει ἓνα ποτήρι νερὸ σὲ ξένο, στὸν Κάτω Κόσμο θὰ τρώει σὲ μιὰ σκάφη μ' ἓνα χοῖρο (ΚΛ, ἀρ. 2042, σ. 2. Βαρελαῖοι Μαρμαρίου Εὐβοίας, 1953, Ἄν. Δ. Βλάχου), ἐνῶ ὁποῖος παρέχει στέγη καὶ τροφή στοὺς ξένους «θὰ τὸ βρεῖ στὸν Κάτω Κόσμο» (ΚΛ, ἀρ. 2418, σ. 119. Περιβόλια Ὀλυμπίας, 1962, Ἄν. Κοπανῆς καὶ ΚΛ, ἀρ. 1832, σ. 8. Μάρμαρα Ἰωαννίνων, 1953, Ἄρ. Κασσιούμης).

50. Μανόλη Παπαδογιάννη, Τὸ μουζούρι καὶ τὸ μίστατο στὴν Κρήτη, περ. Ἀμάθεια, τ. 18 (1987), τεῦχ. 70-71, σ. 97.

Εἰκ. 2. Ἡ Ζυγοστασία. Λεπτομέρεια τῆς Δευτέρας Παρουσίας.
Decomi, 14ος αἰώνας.

Ἡ συνήθεια τῆς τοποθέτησης τοῦ ζυγοῦ κοντὰ στὸν ἐτοιμοθάνατο ἔχει σχέση τόσο μὲ τὶς πράξεις τοῦ στὴν ἐπίγεια ζωὴ, ὅσο καὶ μὲ τὴ γενικότερη δοξασία ὅτι κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου συμβαίνει ἓνα πρῶτο ζύγισμα τῆς ψυχῆς. «Τ'ν ὥρα π' χαρουπαλέβ' [ὁ ἄνθρωπος], παραστέκ'τι ἓνας ἄγγιλους κι ἓνας τρισκατάρατους, ποιός θὰ τ' ἄρπάξ' τὴν ψυχὴ»⁵¹. «Δυὸ τρεῖς μέρες πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατο ἢ καὶ μερικὲς ὥρες μόνο, ὁ ἄρρωστος «ἀγγελοσκιάζεται» καὶ «στένει τὸ μάτι». Ἄγγελος Κυρίου κατεβαίνει νὰ τοῦ πάρῃ τὴν ψυχὴ. Ὁ ἄρρωστος τότε θεωρεῖ καὶ σταματᾷ τὸ βλέμμα του σ' ἓνα ὠρισμένο σημεῖο. Κι ἂν ἦτονε καλὸς σ' ὅλη του τὴ ζωὴ, ἂν δὲν ἤκλεφτε, δὲν ἐβλαστήμανε, δὲν ἐπόρνευγε, δὲν ἦτονε ἄρπαγος καὶ παραύλακος, ἐπήγαινε στὴν ἐκκλησιά του ταχινὴ καὶ ἀργατινὴ, ἂν ἦτονε μιστοδούσης (ἐλεήμων), θεωρεῖ ἡμερον ἄγγελο καὶ τοῦ χαμογελᾷ καὶ γελᾷ κι αὐτός. Μ' ἂν ἦτονε βλαστημιάρης, κλέφτης, ἄρπαγος, παραύλακος, πόρνος καὶ καίρης (φιλάργυρος), ἐτότες θεωρεῖ ἄγριο τὸν ἄγγελο τοῦ Κυρίου καὶ κοντὰ του τὸ διάβολο μὲ τὰ κέρατα καὶ μὲ τὴ μακρὰ ὄρα κι ἀνιμένει νὰ τοῦ δώσῃ ὁ ἄγγελος τὴν ἄδεια νὰ πάρῃ τὴν ψυχὴ. Τρομάσσει τοτεσὰ ὁ ἄρρωστος καὶ τὸ ξάφνισμά ντου εἶναι ἄγριο»⁵². Ὁ ἄγγελος στέκεται στὴ μέση ἀπὸ τὸν οὐρανὸ καὶ ἐκεῖ κρατᾷ μιὰ ζυγαριά. Ὅταν πεθάνει κάποιος, τὴν ψυχὴ του τὴν πάει ἐκεῖ στὴ ζυγαριά καὶ τὴν ζυγίζει. Ἀπὸ τὴ δεξιὰ μεριὰ στέκονται οἱ ἄγγελοι καὶ ἀπὸ τὴν ἀριστερὰ μεριὰ ὁ διάβολος καὶ περιμένουν νὰ ἰδοῦν, ποῦ θὰ γυρίσῃ ἡ ζυγαριά, γιὰ νὰ πάρουν τὴν ψυχὴ»⁵³. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ὁ ἐτοιμοθάνατος ἀγωνιᾷ καὶ παρακαλεῖ νὰ τὸν ἐλεήσουν οἱ ἄγγελοι λέγοντας «... οὐκ ἔχω γε ἔργον ἀγαθὸν ἀντισταθμίζειν τὸν ζυγὸν τῶν φάυλων πράξεων»⁵⁴. Ἡ παρουσία τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, τοῦ γνωστοῦ ψυχοπο-

51. ΚΛ., ἀρ. 2030, σ. 95 (Μικρὴ Γότιστα Ἡπεύρου).

52. Μ α ρ ί α ς Λ ι ο υ δ ά κ η, Ἡ τελευταῖα στὴν Κρήτη, Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Κρητικῶν Σπουδῶν, τ. Β' (1939), σ. 404.

53. ΚΛ, ἀρ. 3206, σ. 93 καὶ Θρακικὰ 2 (1929), ὅπου, κατὰ δοξασία ποὺ ἐπικρατεῖ στὴ Θράκη (Τσανδῶ), «ἡ ψυχὴ ζυγίζεται ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου μετὰ τὴν ἐκπνοή».

54. Σ π. Π α π α δ ο π ο ὐ λ ο υ, Ἀγιασματάριον τὸ μέγα, Ἐνετίησιν 1779, σ. 210. Στὴν ἴδια ἀκολουθία γιὰ τοὺς «ψυχορραγοῦντες» διαβάζουμε «τὰς ἐμᾶς καθορῶντες πράξεις ἐλεγχόμενας ἐν τῇ στάθμῃ τοῦ ζυγοῦ...» (σ. 208). Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περιγραφή ποὺ δίνει ἡ Μαρία Λιουδάκη (Ἐπετ. Ἐταιρ. Κρητ. Σπουδῶν, τ. Β', σ. 404): «Ὁ ἄρρωστος ἀγγελοσκιάζεται καὶ στένει τὸ μάτι. Ἄγγελος Κυρίου κατεβαίνει νὰ τοῦ πάρῃ τὴν ψυχὴ. Ὁ ἄρρωστος τότε θεωρεῖ καὶ σταματᾷ τὸ βλέμμα του σ' ἓνα ὠρισμένο σημεῖο. Κι ἂν ἦτονε καλὸς σ' ὅλη του τὴ ζωὴ ... θεωρεῖ ἡμερον ἄγγελο καὶ τοῦ χαμογελᾷ κι αὐτός. Μ' ἂν ἦτανε βλαστημιάρης, κλέφτης..., ἐτότες θεωρεῖ ἄγριο τὸν ἄγγελο τοῦ Κυρίου καὶ κοντὰ του τὸ διάβολο μὲ τὰ κέρατα καὶ μὲ τὴ μακρὰ ὄρα...». Γενικότερα γιὰ τὶς δοξασίες κατὰ τὸ ψυχορράγημα, βλ. Ν. Γ. Π ο λ ί τ ο υ, Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν γεωτέρων Ἑλλήνων, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, μέρος Β', ἐν Ἀθήναις 1874, σ. 306 κ.έξ. Πρβλ. ὅσα γράφει καὶ παρατηρεῖ ὁ Δ η μ. Σ. Λ ο υ κ ά τ ο ς, Λαογραφικαὶ ἐνδείξεις περὶ τελευταίας παραρ' Ἰωάννη τῷ Χρυσόστομῳ, ΕΛΑ, ἔτ. 2 (1940), σ. 43 κ.έξ.

μποῦ ἀγγέλου⁵⁵, στήν ἐκκλησιαστική εἰκονογραφία μὲ ζυγαριὰ στὸ χέρι «πρὸς ἐντε-
λεστέραν καὶ ὑλικωτέραν παράστασιν τοῦ δικαίου καὶ ἀδεκάστου τῆς κρίσεως τοῦ
Θεοῦ», ἀπηχεῖται καὶ ἀντικατοπτρίζεται στὴ λαϊκὴ πίστη, ὅπως αὐτὴ ἐκφράζεται
στοὺς στίχους:

*Μιχαήλ Ἄρχάγγελε, πὸν τσὶ ψυχὲς ζυάζεις,
τὴν ὥρα τ' ἀπομισεμοῦ δὲ θέλω νὰ μὲ βιάζεις.*

*Νὰ δῶ καὶ τὸν Ἄρχάγγελο, τὸ φοβερὸ τρομάτη
πὸν καμπανίζει⁵⁶ τὶς ψυχὲς ἀμαρτωλῶν καὶ δίκαιων.*

*Νὰ δῶ τὰ ρόδα πῶς ἀνθοῦν, τοὺς κίτρον πῶς μυρίζουν
νὰ δῶ καὶ τὸν ἀρχάγγελον, πῶς συβαστᾶ τὸ ζύγι⁵⁷.*

Ἄλλὰ καὶ ὁ Χάρος παρουσιάζεται νὰ κρατᾶ ζυγαριὰ:

*Ζύγι κρατῶ στὸ χέρι μου τῆς ἐλεημοσύνης
γιὰ νὰ ζυάσω τὰ ἄκαμα⁵⁸ ...*

προκειμένου νὰ ἀποδώσει δικαιοσύνη⁵⁹.

Ἡ ἐννοια τῆς μετὰ τὸν θάνατο ζυγοστασίας τῶν ψυχῶν εἶναι γνωστὴ στοὺς
λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Ἀν. Μεσογείου ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα⁶⁰.

55. Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, ὁ.π., σ. 419.

56. καμπανός = καντάρι.

57. Ἰ.ω. Σ.π. Ἀναγνωστοπούλου, Ὁ θάνατος καὶ ὁ κάτω κόσμος στὴ δημοτικὴ
ποίησι (ἐσχατολογία τῆς δημοτικῆς ποίησης), (διδασκ. διατρ.), Ἀθήνα 1984, σ. 322-323, ὅπου
καὶ οἱ σχετικὲς παραπομπές.

58. G. Moravcsik, Il Caronte bizantino, Studi Bizantini Neoellenici 3 (1931), σ.
63 καὶ 66. Πρβλ. Γ. Κ. Σπυριδάκη, Τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν ἔθιμα τῶν βυζαντινῶν ἐκ τῶν ἀγιο-
λογικῶν πηγῶν, ΕΕΒΣ, τ. 20 (1950), σ. 97 καὶ Ἰ.ω. Σ.π. Ἀναγνωστοπούλου, ὁ.π., σ.
323.

59. Ἡ ἐννοια τῆς ζυγοστασίας ὑποδηλώνεται καὶ ἀπὸ τὸν Θεσσαλονίκης Εὐστάθιο, ὅταν γράφει
(12ος αἰ.): «ἡ καθωμιλημένη γλῶσσα τὸν θανεῖν κινδυνεύοντα ἐλθεῖν εἰς τὰ τοῦ θανάτου λέγει ζυγὰ»
ἢ «φησὶν εἰς τὰ τοῦ Ἄδου κεῖσθαι ζυγὰ» (Φ. Κοουκουλέ, Εὐσταθίου Λαογραφικά, τ. 1, Θεσσα-
λονίκη 1950, σ. 483).

60. Βλ. Θ.ω.μ.ᾶ Προβατάκη, Ὁ Διάβολος, σ. 80 καὶ γενικότερα M. Nilsson, Greel
Popular Religion, σ. 119, K. Farnell, The Cults of the Greek States, τ. 5, σ. 40 κ.έξ. Φ.α.ί.δ.
Κοουκουλέ, Ἡ νεοελληνικὴ γλῶσσα καὶ τὰ μεταβυζαντινὰ ἔθιμα, Melanges Oct. et M. Merlier,
τ. I (1956), σ. 162-163: «Κοινὴ εἶναι παρὰ τῶ λαῶ ἡ δόξα, ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ
μελλοθανάτου ὁ ψυχοπομπὸς γγελος, ὅστις καὶ παίρνει τὴν ψυχὴν του, ἀφ' οὗ τὸν κτυπήσῃ. Ἦδη εἰς
τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἀναγινώσκομεν: «παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ὁ ἀγγελος καὶ ἐξέ-

Τὸ θέμα τῆς Δευτέρας Παρουσίας εἶναι ἀπὸ τὰ συνηθέστερα θέματα τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς εἰκονογραφίας. Ὡς θέμα συνιστᾷ ἕναν ἀπὸ τοὺς μεγάλους θεματικούς κύκλους τῆς βυζαντινῆς εἰκονογραφίας, ἐπειδὴ συνδέεται μὲ τὸ ἐσχατολογικὸ πρόβλημα, ἕνα ἀπὸ τὰ βασικότερα καὶ σπουδαιότερα προβλήματα, ποὺ ἀπασχολοῦν καὶ βασανίζουν τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ. Ὁ κύκλος τῶν θεμάτων αὐτῶν, ποὺ ἔχει τὶς ρίζες του στὴν Ἀγία Γραφή, ἐμπλουτίζεται μὲ στοιχεῖα, ποὺ ἡ καταγωγή τους ἀνάγεται σὲ ἀρχέγονες παραδόσεις προσαρμοσμένες στὶς ἐκάστοτε σύγχρονες κοινωνικὲς ἀντιλήψεις⁶¹.

Ὅσον ἀφορᾷ στὶς παραστάσεις τῆς Δευτέρας Παρουσίας, ποὺ εἰκονίζονται στοὺς ναοὺς, ἀπαντοῦν μόνον ἀπὸ τὸν δέκατο αἰῶνα⁶², καθὼς ἄρχισαν νὰ διαμορφώνονται μετὰ τὴν εἰκονομαχικὴ κρίση καὶ κωδικοποιοῦνται τὸν 11ο αἰῶνα. Τὸ ἰδεολογικὸ τους ὑπόβαθρο εἶναι προφανῶς παλαιότερο⁶³.

ψυξεν». Τούτου ἕνεκα ὁ ἀποθνήσκων λέγεται πολλαχοῦ ἀγγελόκρουστος ἢ ἀγγελοκρουσμένος καὶ τὸ ἀποθνήσκω ἀγγελοκρούομαι.

Ἐπειδὴ δὲ ἀγῶνα ἔχει ἡ ψυχὴ, χωριζομένη τοῦ σώματος, διὰ τοῦτο σήμερον περὶ τοῦ ἰσχυρῶς ἀγωνιῶντος, ἕνεκα φόβου, ἀϋπνίας καὶ τῶν τοιούτων λέγομεν ὅτι: εἶδε τὸν ἀγγελὸν του.

Σημειωτέον ὅτι τὴν αὐτὴν ἀντίληψιν καὶ φράσιν εἶχον καὶ οἱ μεσαιωνικοὶ ἡμῶν πρόγονοι, ἀφ' οὗ συγγραφεὺς τοῦ IB' αἰῶνος, ὁ Μιχαὴλ Γλυκάς περὶ τοῦ ἐκ ξηρᾶς βλέποντος κινδυνεῦον πλοῖον εἶπεν:

Ἐσὺ λέγεις ἀϊλήμονον κι ἐκεῖ θωροῦν ἀγγέλους».

Πρβλ. καὶ Κ. Π. Χατζηιωάννου, Αἱ παραστάσεις τῶν κολαζομένων κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς καὶ μεταβυζαντινοὺς χρόνους, ΕΕΒΣ, τ. 23 (1953), σ. 300 κ.έξ.

61. Βλ. γενικότερα γιὰ τὸ θέμα τῆς Δευτέρας Παρουσίας Σ τ α ὕ ρ ο υ Ν. Μ α δ ε ρ ά κ η, Ἡ Κόλαση καὶ οἱ ποινὲς τῶν κολασμένων σὰν θέματα τῆς Δευτέρας Παρουσίας στὶς ἐκκλησίαις τῆς Κρήτης, περ. Ὑδωρ ἐκ Πέτρας, ἔτ. Α', τευχ. II (1978), σ. 185-236 καὶ ἔτ. Β' (1979), τευχ. III-IV, σ. 21-80 καὶ ἔτ. Γ', τευχ. V-VI (1980-1981), σ. 51-130. Συγκεκριμένα βλ. σ. 185.

62. Τὸ πιὸ παλιὸ χρονολογημένο γνωστὸ παράδειγμα Μέλλουσας Κρίσης στὴ Βυζαντινὴ Τέχνη προέρχεται ἀπὸ τὴν Καππαδοκίαν (913-920). N. and M. Thierry, Ayvali Kilise ou pigeonier de Gulli Dere, eglise inedite de Cappadoce, Cahiers Archeologiques XV (1965), εἰκ. 24. Περισσότερο γνωστὴ εἶναι ἡ σκηνὴ στὴν τοιχογραφία τοῦ νάρθηκα τοῦ Ἀγ. Στεφάνου στὴν Καστοριά τοῦ τέλους τοῦ ἐνάτου αἰῶνα. Σ τ. Π ε λ ε κ α ν ἰ δ η Κ α σ τ ο ρ ι ά, Βυζαντιναὶ τοιχογραφίαι. Πίνακες, Θεσσαλονίκη 1953, πίν. 87-88. Βλ. καὶ D o u l a M o u r i k i, An unusual representation of the Last Judgment in the thirteenth century fresco at St. George near Kouvaras in Attica, Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, τ. Η' (1975-1976), σ. 151.

63. Γιὰ τὴν εἰκονογραφικὴ σύνθεση τῆς Δευτέρας Παρουσίας στὴ γένεσὴ της, τοὺς προχριστιανικοὺς της προδρόμους καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιμέρους στοιχείων της στὴν Ἀνατολικὴ καὶ Δυτικὴ χριστιανικὴ εἰκονογραφία μέχρι τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰ. βλ. στὸ βιβλίον τοῦ M i l t K. G a r i d i s, Etudes sur le jugement dernier post - byzantin by Xve à la fin du XIXe siècle. Iconographie -

Τὸ θέμα παρουσιάζεται μεῖς ιδιαίτερη συχνότητα καὶ ρεαλιστικὲς ἀπεικονίσεις στὴν Κύπρο, γιὰ τὴν ὁποία ὑπάρχει ἡ μελέτη τοῦ Κ. Π. Χατζηγιωάννου «Αἱ παραστάσεις τῶν κολαζομένων εἰς τοὺς βυζαντινοὺς καὶ μεταβυζαντινοὺς ναοὺς τῆς Κύπρου»⁶⁴ καὶ στὴν Κρήτη, γιὰ τὴν ὁποία ἔχομε τὴν προαναφερθεῖσα σημαντικὴ ἐργασία τοῦ Σταύρου Μαδερᾶκη.

Στὴν Κύπρο παραστάσεις τῆς Δευτέρας Παρουσίας ἐμφανίζονται ἀπὸ τὸν 13ο αἰῶνα⁶⁵. Ὁ ποιητὴς Γεώργιος Σεφέρης ἐντυπωσιάστηκε ἀπὸ τὶς ρεαλιστικὲς λαϊκὲς ζωγραφικὲς τῶν ποιῶν, ποὺ ἀναμένουν, κατὰ τὴ λαϊκὴ ἀντίληψη, τοὺς παραβάτες τῶν κανόνων εὐρυθμῆς λειτουργίας μιᾶς κοινωνίας, δηλαδὴ τὸν κλέφτη ὑλικῶν ἀγαθῶν ποὺ ἀνήκουν σὲ ἄλλους (παραζυγιαστής, παρακαμπανιστής, παραυλακιστής, παραμυλωνάς) ἀλλὰ καὶ τὸν ὠτακουστή, τὸν μοιχὸ καὶ τὴ μοιχαλίδα, τὴν «κουσκουσούρα» (= κουτσομπόλα), τὴν «ἀποστρέφουσα τὰ νήπια» (= αὐτὴ ποὺ δὲν θηλάζει τὰ παιδιὰ της) κ.ἄ.⁶⁶, καὶ τοὺς ἀφιερώνει ἓνα ἀπὸ τὰ ποιήματά του γιὰ τὴν Κύπρο⁶⁷.

Στὴν Κρήτη οἱ πρῶτες λεπτομερεῖς παραστάσεις τῆς Δευτέρας Παρουσίας, καὶ οἱ πληρέστερες, ἀνήκουν στὸ πρῶτο μισὸ τοῦ 14ου αἰῶνα⁶⁸. Εἶναι ἐνδιαφέρουσα γιὰ τὴν εἰκονογραφικὴ ἐξέλιξη τοῦ θέματος ἡ διαπίστωση τοῦ Στ. Μαδερᾶκη ὅτι στὴν Κρήτη παρατηροῦνται δύο εἰκονογραφικὲς κατευθύνσεις: Ἡ πρώτη, μετὰ τὰ μέσα τοῦ 14ου αἰῶνα, εἶναι ἐπανάληψη μὲ μικρὲς παραλλαγὲς κωδικοποιημένων θεμάτων τῆς Δευτέρας Παρουσίας⁶⁹. Παράλληλα παρουσιάζεται μιὰ ἄλλη εἰκονογρα-

Estetique, Θεσσαλονίκη 1985, ὅπου καὶ ἡ προηγούμενη γιὰ τὸ θέμα βιβλιογραφία. Κλασσικὸ βεβαίως καὶ πάντοτε ἐλκυστικὸ παραμένει τὸ βιβλίο τοῦ Hans - Georg Beck, Die Byzantiner und ihr Jenseits. Zur Entstehungsgeschichte einer Mentalität, München 1979.

64. Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, τ. 23 (1953), σ. 290-303.

65. Κ. Ν. Χατζηγιωάννου, Αἱ παραστάσεις τῶν κολαζομένων εἰς τοὺς βυζαντινοὺς καὶ μεταβυζαντινοὺς ναοὺς τῆς Κύπρου, ΕΕΒΣ, τ. 23 (1953), σ. 290.

66. Γιὰ τὰ ἴδια καὶ ἄλλα ἀμαρτήματα ποὺ ἐπισύρουν τιμωρία στὴ μέλλουσα ζωὴ βλ. καὶ Κίτσου Μακρῆ, Ἡ Λαϊκὴ Τέχνη τοῦ Πηλίου, Ἀθήνα 1976, σ. 1215-6. Μεταβυζαντινὲς παραστάσεις τιμωρουμένων ὑπάρχουν σὲ πολλοὺς ναοὺς τῆς Κεντρικῆς καὶ Βορείου Ἑλλάδος (Ἀργιθέα, Πήλιο Καστοριά, Βόιο, Μετέωρα κ.ἄ.).

67. Γεώργιου Σεφέρη «Λεπτομέρειες στὴν Κύπρο». Ἡμερολόγιο Καταστρώματος Γ', Ποιήματα, ἑβδομῆ ἐκδοση, Ἴκαρος, Ἀθήνα 1967, σ. 239.

68. Παραστάσεις τοῦ θέματος στὸ νάρθηκα τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου στὴ Μονὴ Σελίνου (1315), ἔργο τοῦ Παγωμένου καὶ ἐκείνη τοῦ Ἀσώματος στὶς Ἀρχάνες. Βλ. Στ. Μαδερᾶκη, ὁ.π.

69. Ἐτσι τὴ συναντοῦμε στὸν Μιχαὴλ Ἀρχάγγελο στὸ Κακοδίκι Σελίνου καὶ παλαιότερα, στὸν Ἀσώματο. Παραδείγματα τέτοιων συνόλων ἀποτελοῦν οἱ Δεύτερες Παρουσίες τῶν ναῶν τῆς

φική κατεύθυνση, άγνωστη (Μαδεράκης, σ. 188) από άλλα σημεία του Βυζαντινού Κόσμου, σύμφωνα με την όποια τὰ θέματα τῆς Δευτέρας Παρουσίας χάνουν τὴν ὀργανικότητά τους καὶ διασπῶνται. Μετὰ τὸ 1340 ἡ τάση ἐντείνεται. Γιὰ παράδειγμα, ἀπὸ τὰ 48 παραδείγματα ποὺ ἀναφέρει ὁ Gerola τὰ μισὰ τουλάχιστον ἀποτελοῦν ἐπὶ μέρος θέματα τῆς πλήρους παραστάσεως Δευτέρας Παρουσίας. Ἡ διάσπαση αὐτὴ πιθανῶς νὰ ὀφείλεται κατὰ τὸν μελετητὴ στὸν περιορισμένο χῶρο τῶν μικρῶν ἐκκλησιῶν τῆς Κρήτης καὶ ὑπαγορεύτηκε ἀσφαλῶς ἀπὸ τὴν ἀνάγκη νὰ καυτηριασθοῦν ὀρισμένα κοινωνικὰ κατὰ κανόνα παραπτώματα καὶ ἐγκλήματα. Ὡστόσο ἡ διάσπαση καὶ ἡ ἔλλειψη συνοχῆς εἶναι τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τῶν παραστάσεων τῆς Δευτέρας Παρουσίας κατὰ τὴν μεταβυζαντινὴ περίοδο καὶ τὴν περίοδο τῆς τουρκοκρατίας, κατὰ τὴν ὅποια ἰδιαίτερα ἡ ἀνάγκη νὰ καυτηριασθοῦν ἠθικὰ παραπτώματα καὶ ἐγκλήματα κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς σημασίας στὸ πλαίσιο τῆς ἐκκλησιαστικῆς κοινότητος ἦταν ἐπιτακτικὴ καὶ ἐπέβαλε τὴν ὑπαρξὴ ἰσχυρῶν μηχανισμῶν πρόληψης. Ἔτσι ἐπιλέγονται καὶ τονίζονται ἠθικὰ παραπτώματα κοινωνικῆς σημασίας (τιμωρία τῶν μοιχῶν, τῶν καταδοτῶν, τῶν ὠτακουστῶν, τῶν μὴ θηλαζουσῶν γυναικῶν, τῶν ματαιόδοξων γυναικῶν, ποὺ κοιτάζονται στὸν καθρέπτη τὸν ὁποῖο κρατεῖ ὁ Διάβολος κ.ἄ.), καθὼς καὶ οἰκονομικὰ ἐγκλήματα, ὅπως τὸ κακὸ ζύγισμα προϊόντων, ἡ παραβίαση συνόρων, ἡ κλοπὴ, ὁ φόνος κ.ἄ. Μὲ τὴν προσπάθεια δημιουργίας μηχανισμῶν πρόληψης τῶν παρατηρουμένων ἀμαρτημάτων ἢ ἐγκλημάτων συνδέεται καὶ τὸ βαθμιαῖο πέρασμα πρὸς μιὰ ρεαλιστικότερη ἀπεικόνιση τῶν συγκεκριμένων ἀμαρτημάτων καὶ τῶν ποινῶν, ποὺ ἐπισύρουν τὴν τιμωρία στὴ Μέλλουσα Κρίση. Ἔτσι ἀπὸ μιὰ σχηματικὴ ἀπεικόνιση τῶν τιμωρημένων καὶ τῶν ποινῶν ποὺ τοὺς ἐπιβλήθηκαν, ποὺ ἀποτελεῖ τὴ λόγια ἀπόδοση τοῦ θέματος, περνᾶμε σὲ μιὰ λαϊκότερη, στὴν ὅποια οἱ ποινὲς ἀποδίδονται μὲ τὴν ἔξαρση τοῦ ἀμαρτήματος καὶ τὴ ρεαλιστικὴ ἀπεικόνιση τοῦ μέλους τοῦ σώματος ποὺ τὴν διέπραξε (φίδι, κρέμεται ἀπὸ αὐτὸ καὶ τὸ ἀπομυζᾷ)⁷⁰. Συχνότερα στὶς παραστάσεις

Παναγίας στὴ Σκλαβοπούλα Σελίνου, τῆς Παναγίας στὰ Ρούστικα καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στὸν Ἄρτο, κοντὰ στὸ χωριὸ Ἅγιος Κωνσταντῖνος Ρεθύμνου (1401) (Στ. Μαδεράκης, ὅ.π., σ. 188).

70. Μαδεράκης, ὅ.π., σ. 199. Στὶς παλαιότερες παραστάσεις τῆς Κολάσεως (Οἱ τρεῖς ποὺ ἀναφέρθηκαν στὴν ἀρχὴ καὶ τῆς Μαυριώτισσας τῆς Καστοριάς (Πελεκανίδης, Καστοριά I, πίν. 81B καὶ τοῦ παρεκκλησίου τοῦ Καχριεῖ Τζαμί), ἡ Κόλαση καὶ ἡ Δευτέρα Παρουσία δὲν διαφοροποιοῦνται, ἀλλὰ ἀποτελοῦν ἐνιαῖο σύνολο, ἐπειδὴ ἰδέες ποὺ ἔχουν σχέση μὲ τὴν εἰκονογραφία τοῦ αὐτοκράτορα θριαμβευτῆ καὶ εἰκονογραφικὰ θέματα ποὺ φθάνουν μέχρι τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ Βυζαντίου ἐπέδρασαν στὴν εἰκονογραφία τῆς Δευτέρας Παρουσίας, ὅπως διαμορφώθηκε τὸ θέμα μετὰ τὴν εἰκονομαχία. Οἱ τιμωρημένοι καὶ οἱ ποινὲς τοὺς δίδονται γενικὰ καὶ σχηματικά. Αὐτὴ εἶναι ἡ λόγια παράδοση.

υπάρχουν επεξηγηματικές επιγραφές που προσδιορίζουν για ποιά αμαρτία τιμωρείται το πρόσωπο, που συνήθως είναι αντιπροσωπευτικό μιας συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας ή κοινωνικού τύπου. 'Ανάλογα, λοιπόν, με το κοινωνικό υπόβαθρο και την πνευματική καλλιέργεια τῶν πιστῶν, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται, ἀλλὰ και τοὺς στόχους που θέτει μιὰ ομάδα ἀνθρώπων, ἡ παράσταση τῆς Δευτέρας Παρουσίας ἀποτελεῖ ἐποπτική και εὐληπτή ἀπεικόνιση για τις μεγάλες λαϊκές μάζες και ἀπάντηση στο πιδό μεγάλο ἐσχατολογικό πρόβλημα: τῆ σωτηρία ἢ μὴ τῆς ψυχῆς μετὰ τὸν θάνατο.

"Αλλωστε ἡ Δευτέρα Παρουσία, ἡ Ψυχοστασία και ἡ Κόλαση ἀποτελοῦν μερικὰ ἀπὸ τὰ πιδό συνηθισμένα και γνωστὰ θέματα τῆς θρησκευτικῆς εἰκονογραφίας⁷¹. Στὴν ἐξέλιξή τους και στὰ θέματα αὐτὰ συνολικά κατὰ τὴ μεταβυζαντινὴ περίοδο και ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸν 16ο αἰῶνα και ἐξῆς μορφές και ἔννοιες προσλαμβάνουν περισσότερο λαϊκὸ χαρακτήρα, τὸ δογματικὸ περιεχόμενο ὑποχωρεῖ και οἱ δεισιδαιμονίες τῶν λαϊκῶν μαζῶν εἰσδύουν στὴ βυζαντινὴ εἰκονογραφικὴ παράδοση. 'Η εἰκονογραφία ἀποκτᾶ και στὴν τεχνοτροπία ρεαλιστικὸ περιεχόμενο, που μπορεῖ νὰ ἀνταποκριθεῖ στο ἰδεολογικό και πολιτιστικό ἐπίπεδο τῶν εὐρύτερων μαζῶν. "Ἐτσι ἐνῶ μέχρι περὶπου τὸν 13ο αἰῶνα ἡ σκηνὴ τῆς Κρίσης εἰκονίζεται ὡς σκηνὴ δικαστηρίου με τοὺς δικαίους ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ και τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀπὸ τὴν ἄλλη και οἱ ὀμαδικές τιμωρίες τῶν ἀμαρτωλῶν περιορίζονται σὲ ἐπίπεδο ἀφηρημένο και ἀπρόσωπο⁷², ἀπὸ τότε και ἐξῆς οἱ τιμωρίες ἀρχίζουν νὰ χάνουν σταδιακὰ τὸν ἀφηρημένο χαρακτήρα τους και ἐκφράζουν πλέον συγκεκριμένα ἀμαρτήματα, χαρακτηριστικὰ για τις ἀγροτικές κοινωνίες τῆς ἐποχῆς. Συγκεκριμένα, εἰκονογραφικοὶ τύποι, για τὴ διαμόρφωση τῶν ὁποίων λαϊκὰ ἀπόκρυφα ἐσχατολογικά κείμενα και ἀποκαλύψεις ἔχουν παίξει σημαντικό ρόλο, στενὰ συνδεδεμένοι με τὰ σύμβολα τοῦ ἐπαγγέλματος και τοῦ ἀμαρτήματος, καθὼς και τὸ εἶδος τῆς τιμωρίας, διαμορφώνονται κατὰ τὴν τουρκοκρατία μέχρι και τὸν 19ο αἰῶνα⁷³. Στὴ διαμόρφωση τῶν νέων εἰκονογραφικῶν δεδομένων συντελεῖ ὄχι μόνο τὸ ἐπίπεδο τῶν πιστῶν στοὺς ὁποίους ἀπευθύνονται, ἀλλὰ και τῶν ἰδίων τῶν ζωγράφων.

'Η πίστη τοῦ λαοῦ συνοψίζεται στὴν ἀντίληψη ὅτι οἱ ἄδικοι και οἱ ἀμαρτωλοὶ, που

71. Για τὴν εἰκονογραφικὴ σύνθεση τῆς Δευτέρας Παρουσίας στὴ γένεσή της, τοὺς προχριστιανικούς της προδρόμους και τὴν ἐξέλιξη τῶν ἐπιμέρους στοιχείων της στὴν Ἀνατολικὴ και Δυτικὴ χριστιανικὴ εἰκονογραφία μέχρι τὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα βλ. στο βιβλίο τοῦ M i l t. K. G a r i d i s, *Etudes sur le jugement dernier post - byzantin by Xve à la fin du XIXe siècle. Iconographie - Estetique*, Θεσσαλονίκη 1985, ὅπου και ἡ προηγούμενη για τὸ θέμα βιβλιογραφία.

72. G a r i d i s, *Etudes*, σ. 82 κ.ἐξ.

73. G a r i d i s, *Etudes*, ὁ.π.

παραβαίνουν τούς κοινωνικούς θεσμούς και τούς ήθικους κανόνες και δέν τιμωροῦνται για ποικίλους λόγους στην επίγεια ζωή, θά τιμωρηθοῦν στην αιώνια Κόλαση, ἐνῶ οἱ δίκαιοι και ἐνάρετοι θά ἀμειφθοῦν στὸν Παράδεισο. Ἀντίληψη ποὺ δέν λείπει ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο κόσμο⁷⁴ και ὄχι μόνο τὸν ἐλληνικό⁷⁵. Οἱ τιμωρίες τῶν κολαζομένων, ἀν ἐξαιρέσουμε ὀρισμένες παραβιάσεις θρησκευτικῶν κανόνων, ὅπως «τοῦ ἀρνισαμένου τὸν Χριστόν»⁷⁶, τῶν «αἰρετικῶν», «τῶν κοιμωμένων τὴν Κυριακὴν» «τοῦ ἀποκαλογέρου», εἶναι κοινωνικοῦ περιεχομένου και ἀναφέρονται σὲ παραπτώματα, τὰ ὁποῖα σὲ περιορισμένες ἀγροτικές κοινωνίες, ὅπως ἡ ἐλληνικὴ τῆς τουρκοκρατίας, ἀλλὰ και γενικότερα οἱ βαλκανικές, θεωροῦνται ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἀμαρτήματα.

Κατὰ συνέπεια ὁ μυλωνάς, ποὺ κλέβει στὸ ζύγισμα τὸ σιτάρι ἢ τὸ ἀλεύρι τοῦ φτωχοῦ γεωργοῦ, ὁ παραζυγιστής ἢ παρακαμπανιστής, ποὺ κλέβει τὸν πελάτη του, ὁ παραυλακιστής, ὁ ὁποῖος μεταθέτει τὰ ὄρια τοῦ κτήματός του εἰς βάρος τοῦ γείτονά του, τιμωροῦνται αὐστηρά, ἀναγκασμένοι νὰ κουβαλοῦν αἰωνίως στὴν Κόλαση⁷⁷

74. Ἰω. Σπ. Ἀναγνωστοπούλου, ὁ.π., σ. 324 κ.ἐξ. Πρβλ. Κ. Π. Χατζηιωάννου, Αἱ παραστάσεις, ὁ.π., σ. 300-302. Ὁ Ν. Πολίτης παρατηρεῖ ὅτι «ὁ λαὸς διετήρησε πᾶσας σχεδὸν τὰς περὶ κολάσεως δοξασίας τὰς διαπλασθεῖσας ἐπὶ τῇ βάσει τῆς χριστιανικῆς θρησκείας και τῶν ἀρχαίων μύθων ὑπὸ τῆς ἐξημμένης φαντασίας τῶν ἀσκητῶν και τῶν καλογήρων. Καὶ ἔνεκα τοῦ λόγου τούτου τρέφει μέχρι τοῦδε προλήψεις και δοξασίες περὶ τῶν μετὰ θάνατον, ἀγνώστους εἰς τοὺς Πατέρας τῆς ἐκκλησίας» (Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, σ. 356-357).

75. Κατὰ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὁ Θεὸς θά ἀποδώσει στὸν καθένα δικαιοσύνη ἀνάλογα μὲ τις πράξεις του. Πρβλ. Παν. Λεκατσᾶ, Ἡ Ψυχὴ, σ. 256 κ.ἀ.

76. Κ. Π. Χατζηιωάννου, Αἱ παραστάσεις τῶν κολαζομένων, ὁ.π.

77. Στὴν Ἀποκάλυψη τῆς Παναγίας μετὰξὺ ἄλλων κολαζομένων ἀναφέρονται και ὅσοι «ἐπαραζύγιαζαν»:

«Και παρευθὺς ἐκίνησε τὸ ἀμάξι τὸ χερουβικόν και οἱ τετρακόσιοι ἄγγελοι και ἐπῆραν τὴν Παναγίαν εἰς τὸ νότιον μέρος, ἐκεῖ ὅπου ἔβγαινε ὁ πύρινος ποταμὸς και ἐκόχλαζεν ὡσάν φωτιά και ἔκαμνε κύματα ὡσάν ἄγρια θάλασσα και ἐξεβύθιζε τοὺς ἀμαρτωλοὺς δέκα χιλιάδες ὀργιαῖς και ἐδάκρυσεν ἡ Παναγία και εἶπε: «ποιοὶ εἶναι τοῦτοι και τί τὸ ἀμάρτημά τους;» και ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶπεν: «αὐτοὶ εἶναι ὅπου ἐπαραμόνευαν, ὅπου ἐπαραζύγιαζαν, και οἱ κάπηλοι ὅπου ἔβαλαν νερόν εἰς τὸ κρασὶν και ἀδικοῦσιν τοὺς ἀνθρώπους ... και ὅσοι κάμνουν ἀδικίας και τρώγουν τοὺς ξένους κόπους και ὅσοι ἔχουσι και εἶναι πλούσιοι και δέν δίνουν ἐλεημοσύνας εἰς τοὺς φτωχοὺς» (Ν. Γ. Πολίτου, Νεοελληνικὴ Μυθολογία, 2, σ. 383-384).

Ἄλλὰ και στὸ ἐπιτραπέζιο τραγούδι:

Ἄποψε φίλους φίλευα, φίλους και μπιστεμένους,
τὴν Παναγία και τὸ Χριστό, τοὺς δώδεκα Ἀποστόλους
και τοὺς ἐπερικάλαγα, τοὺς φίλαγα τὸ χέρι,
για νὰ μοῦ δώσουν τὰ κλειδιά, κλειδιά τοῦ Παραδείσου,
ν' ἀνοίξω τὸν Παράδεισο νὰ ἰδῶ τοὺς πεθαμένους.
Ζερβιά μεριά εἶναι οἱ ἄρχοντες, στὴν πίσσα στὸ κατράμι

τά ὄργανα τοῦ ἁμαρτήματος τους, κοντὰ στοὺς κοινούς κλέφτες, τοὺς τοκιστὲς καὶ φονιάδες ἀλλὰ καὶ τοὺς παραβάτες τῶν ἠθικῶν κανόνων, ὅπως ἡ πόρνη, ὁ ἐπίορκος, ὁ ψευδομάρτυρας, ὁ ὠτακουστής, ἡ «ἀποστρέφουσα τὰ νήπια» κ.ἄ.

Οἱ λαϊκοὶ ζωγράφοι ἀπεικονίζοντας τέτοια-φρικτὰ βασανιστήρια⁷⁸ ἀφ' ἑνὸς ἱκανοποιοῦσαν τὸ μόνιμα σχεδὸν ἀνικανοποίητο στοὺς πιστοὺς αἴσθημα τῆς δικαιοσύνης καὶ τιμωρίας τῶν παραβατῶν στὴν ἐπίγεια ζωὴ, ἀφ' ἑτέρου διαπαιδαγωγοῦσαν, προκειμένου νὰ ἀποφεύγουν οἱ ζωντανοὶ τέτοια ἀδικήματα φοβούμενοι τὴν μετὰ θάνατον τιμωρία. Ἡ προσθήκη στὴν εἰκόνα μὲ τὸν κολαζόμενο τοῦ ἐργαλείου τῆς ἁμαρτίας τοῦ ἔκανε περισσότερο παραστατικὴ καὶ ρεαλιστικὴ τὴν τιμωρία. Χαρακτηριστικὸ παράδειγμα ἡ περίπτωση τοῦ παραυλακιστῆ στὸν ναὸ τοῦ Ἀντιφωνητῆ Κύπρου (14ος αἰ.), ὅπου ὁ ζωγράφος μὲ ρεαλισμὸ ζωγράφησε τὸ ἄροτρο βυθισμένο στὸν πρωκτὸ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἐπειδὴ μὲ αὐτὸ παραβίασε τὰ σύνορα ἐπεκτείνοντας τὸ κτῆμα του εἰς βάρος τοῦ γείτονα⁷⁹.

Οἱ μυλωνάδες, οἱ μπακάληδες, οἱ γεωργοὶ ἢ οἱ εἰδικοὶ γεωμέτρεις ἦταν τὰ πρόσωπα, ποὺ περισσότερο ἴσως ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἦταν ἐκτεθειμένοι στὴν ἁμαρτία, ἐφ' ὅσον εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ ξεγελάσουν τοὺς πελάτες τους.

καὶ βάσταγαν στὰ χέρια τους σακούλια βουλωμένα.

Δεξιὰ μεριὰ ἢ φτωχολογιά στὸν ἥλιο στὸ προσήλιο

καὶ βάσταγαν στὰ χέρια τους λαμπάδες ἀναμμένες.

Θυμᾶσαι, ὅταν ἐπούλαες τ' ἀλεύρι μὲ τὸ χοῦμα

καὶ τὸ κρασί μὲ τὸ νερό, τὰ γρόσια μὲ τὸν τόκο;

Ἐδῶ φλουριά δέν ἔπάρχουνε, γρόσια δὲ δανερίζονται,

μόνε λιβάνι καὶ κερι καὶ καθαρὴ ψυχούλα!

Ἄνάλογη εἶναι ἡ ἀντίληψη, «καθ' ἣν ἐν τῇ κολάσει κρεμᾶται ἀπὸ τοῦ τραχήλου τοῦ ἁμαρτήσαντος τῆς ἁμαρτίας τὸ κυριώτερον ἀντικείμενον. Ἀπεικονίζεται ὁ μυλωνὰς ὁ καταχρώμενος τὸ ἄλευρον τῶν πελατῶν του κύπτων ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ λιθαρίου τοῦ μύλου του, ὁ μπακάλης φέρων ἀπηρητημένον ἀπὸ τοῦ τραχήλου τὸν λίθον ἢ τὴν ζυγόν, τὴν νενοθευμένην» (Ν. Γ. Π ο λ ί τ ο υ, ὁ.π., σ. 371. Πρβλ. L e o n H e u z e y, Les supplices de l'enfer, d'après les peintures byzantines, στὸ Annuaire de l'Association pour l'encouragement des etudes grecques 1871, σ. 116.

78. Ὅπωςδήποτε ἔχουν ὑπ' ὄψη τους κείμενα ἐσχατολογικὰ καὶ λαϊκὲς Ἀποκαλύψεις ποὺ περιγράφουν σκηνὲς ἀπὸ τὴν Κόλαση. Σὲ μιὰ τέτοια Ἀποκάλυψη τοῦ 15ου αἰώνα ἀναφέρονται: «Ἐπῆρεν με ὁ ἄγγελος καὶ ἤγαγέν με, ὅπου κολάζονται οἱ ἁμαρτωλοὶ, καὶ εἶδον ἐκεῖ ποταμὸν πύρινον καὶ εἰς τὸ χεῖλος αὐτοῦ ἐκάθητο πλῆθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Καὶ λέγει μοι ὁ ἄγγελος: Οὗτοι εἰσὶν οἱ ἐπίορκοι, οἱ ἀδίκως ὀμνύουσιν, οἱ ψευδομάρτυρες, οἱ παρακαμπανισταὶ ... καὶ πάλιν ἔδειξέν μοι ὁ ἄγγελος τὸν σκώληκα τὸν ἀκοίμητον ... ἐσχίασεν ἡ νεφέλη καὶ κατέβη ἡ ρομφαία ἢ ἄπειρος καὶ ἐφύσησαν οἱ ἄνεμοι ... καὶ ἐπιπτον οἱ ἁμαρτωλοὶ ὡς φύλλα ἀπὸ τῶν δένδρων (Anonymus Byzantinus, De Caelo et infernis Epistula, ἔκδ. L. Radermacher, 1972, σ. 19-20).

79. Κ. Χ α τ ζ η ι ω ἄ ν ν ο υ, Αἱ παραστάσεις, ὁ.π., σ. 299.

Εἰκ. 3. 'Ο Ζυγός τῆς Δικαιοσύνης

Εἰκ. 4. 'Ο Ζυγός τῆς Δικαιοσύνης. Μονὴ Ξυροποτάμοι 'Αγίου Ὁρους, 1783

Στήν ἴδια κατηγορία ἀνήκουν οἱ χανιτζῆδες καὶ οἱ ταβερνιάρηδες — οἰνοπῶλες - κάπηλοι ποὺ πουλοῦσαν κρασί λιγότερο ἢ νερωμένο. Εἶναι χαρακτηριστικὲς οἱ αἰτιολογήσεις τῶν ποινῶν ποὺ συνοδεύουν τὶς εἰκονογραφήσεις τῆς Δευτέρας Παρουσίας⁸⁰.

Ἐκτὸς ὡστόσο ἀπὸ τῆ Μέλλουσα Κρίση ἡ λαϊκὴ ἀντίληψη γιὰ τὴν τιμωρία τῶν παραζυγιστῶν θεωρεῖ ἤδη καταδικασμένους τοὺς παραβάτες. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψη αὐτὴ «ὁ σκάθαρος ἦταν ψωμάς. Ἄλλ' εἶχε τὰ ζύγια του ξίκικα, γι' αὐτὸ καταδικάστηκε νὰ κἀνη ψωμιὰ ἀπὸ κάβαλλα» (= κοπριά)⁸¹.

Ἡ ἔννοια τῆς ζυγαριᾶς (παλάντζα, ζύγι, ζύι) ἔχει ταυτισθεῖ στὴ λαϊκὴ σκέψη σὲ μεγάλο βαθμὸ μὲ ἐκείνη τῆς Δικαιοσύνης, εἴτε αὐτὴ ἀπονέμεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἴτε ἀπὸ τὸν Θεό. (Εἰκ. 3, 4). Ἔτσι ἀναφέρεται σὲ ἔγγραφο, «ἡ πελάντζα τῆς Δικαιοσύνης»⁸² μὲ τὴν ἔννοια τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν, ἐνῶ ὁ πάπας χαρακτηρίζεται στὸ «Χρονικὸν» τοῦ Μαχαιρᾶ «τῶν χριστιανῶν ἡ βοήθεια, τὸ ζύγιν τῆς Δικαιοσύνης»⁸³. Σὲ χειρόγραφο τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου τοῦ Δ' ἀναφέρεται ὅτι «μὲ τὸ ζύγι τῆς γνώσεως ἦτανε ζυγιασμένα» ὅσα περιέχονταν σὲ συγκεκριμένο βιβλίον⁸⁴, ἐνῶ σὲ κυπριακὸ τραγούδι λέγεται:

Ζύνιν βαστῶ στὸ χέριν μου τῆς ἐλεημοσύνης,
γιὰ νὰ ζυάσω τί 'καμες καὶ ἐσοῦ νὰ μὲν 'πομείνη⁸⁵.

Ὁ Θεὸς βεβαίως «κρατᾷ τὴ ζυγαριὰ καὶ τὸ ντουνιὰ ζυγίζει.

Σ' ἄλλους ζυγίζει μάλαμα, σ' ἄλλους ζυγίζει ἀσήμι,
στοὺς νέους, ποὺ φεύγουν ἄκληροι στάχτη καὶ κεραμίδι»⁸⁶.

Τὸ παράπονο ποὺ ἐκφράζει τὸ παραπάνω μοιρολόι γιὰ τὸ ἐνδεχόμενο ἀδικῆς κρίσης ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ στηρίζεται σὲ ἀνθρώπινα πρότυπα ζυγιστῶν, μὲ βάση

80. Χατζηιωάννου, Αἰ παραστάσεις, ὁ.π., σ. 293 καὶ Ἀν. Κ. Ὁρλάνδου, Βυζαντικὰ μνημεῖα τῆς Αἰτωλοακαρνανίας, Ἀρχ. Βυζ. Μν. Ἑλλάδος, τ. 9 (1961), σ. 52-53. Θεοχ. Προβατάκη, ὁ Διάβολος, Θεσ/νίκη 1980, σ. 154 κ.έξ. Ἰδιαιτέρα βλ. Σταύρου Ν. Μαδερᾶκη, Ἡ Κόλαση καὶ οἱ ποινὲς τῶν κολαζομένων, Ὑδωρ ἐκ Πέτρας, ἔτ. 2, τεύχ. 3-4, (1979), σ. 74, ὅπου καὶ παραπομπὲς στὶς σελίδες τῆς μελέτης, ποὺ ἀναφέρονται στὸν παραζυγιστὴ.

81. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, τ. Α', ἐν Ἀθήναις 1904, ἀρ. 354, σ. 194. Πρβλ. Παντ. Πρεβελάκη, Ὁ ἥλιος τοῦ θανάτου (ἔκδ. Βιβλιοπωλείου Ἑστίας), σ. 64.

82. Γκίνης, Περίγραμμα, σ. 567.

83. Χρονικὸν Μαχαιρᾶ (ἔκδ. R. Dawkins) 1, 332. Πρβλ. Ἀναγνωστόπουλος, Ἑσχατολογία, ὁ.π., σ. 323.

84. ΙΑ, ἀρ. 728, σ. 11.

85. Βλ. πρόχειρα Ἀναγνωστόπουλος, Ἑσχατολογία, ὁ.π., σ. 323.

86. ΙΑ, ἀρ. 962, σ. 38 (Πελοπόννησος).

τὰ ὁποῖα πιστεύεται εὐρύτερα ὅτι «ἔχ' κι οὐ Θεὸς ζ' γαριὰ μπακάλ'»⁸⁷. Ὡστόσο, ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ ταυτίζεται ὄχι τόσο μὲ τὸν τρόπο πού γίνεται τὸ ζύγισμα, ὅπου φυσικὰ ὑπείσέρχεται ὁ ἀνθρώπινος παράγων, ὅσο μὲ τὴν ἀπόλυτη ἔννοια τοῦ μέτρου ἢ τῆς ζυγαριᾶς ἢ τοῦ κανταριοῦ, ὅπως φαίνεται κυρίως ἀπὸ τὰ αἰνίγματα καὶ τὶς παροιμίες, στὰ ὁποῖα χαρακτηρίζεται ὡς «πρωτόγερος»⁸⁸ ἀλλὰ καὶ «Θεὸς κ' εἶμαι κι ἅγιος κ' εἶμαι / κι οὐλ' πιστεύ' ν ἐμέ»⁸⁹.

«ἄγγελος ἀκράτος, νυχοποδαράτος,
περπατεῖ καὶ κρίνει τὴ δικαιοσύνη»⁹⁰

καὶ

«ἀετὸς καυχᾶται μακροποδαράτος,
δίκαια κρίνει καὶ δικαιοσύνην ζητεῖ»⁹¹.

καὶ

«ἄνθρωπος νυχάτος, καντσουποδοράτος,
περπατᾶ καὶ κρίνει τὴ δικαιοσύνη»⁹².

ἢ

«ἄλογο βαρβάτο, κοντορροβιθάτο,
πορπατεῖ καὶ κρίνει τὴ δικαιοσύνη»⁹³.

Ἐξάλλου, «τὸ καντάρι δὲν ντρέπεται οὔτε μένα οὔτε σένα»⁹⁴, ὅπως καὶ «τὸ καντάρι οὔτε τὸν ἄρχοντα ντρέπεται, οὔτε τὸ φτωχὸ λυπᾶται»⁹⁵ ἢ «τὸ καντάρι δὲν ντρέπεται κανένανε»⁹⁶.

87. ΙΛ, ἀρ. 759, σ. 192 (Στερ. Ἑλλάδα).

88. ΙΛ, λ.

89. ΙΛ, ἀρ. 687 Β, σ. 541 (Μακεδονία). Πρβλ. Π. Μελανοφρύδου, Ἡ ἐν Πόντῳ ἐλληνικὴ γλῶσσα, σ. 113. Πρβλ. τὸ βυζαντινὸ αἰνίγμα:

δίκαιος εἶμι καὶ δικαίων ἀκρότης

ἐξ τὰ σκέλη μου, κᾶνπερ οἱ πόδες δύο (Φ. Κουκουλές, ΒΒΠ, Β', Ι, σ. 250).

90. Σπυρ. Λάμπρου, Δημῶδη αἰνίγματα, Νεοελληνικὰ Ἀνάλεκτα (Φιλολ. Σύλλ. «Παρνασσός»), τ. Α' (1871), σ. 234.

91. Δημητρίου Γουζέλη, Γνωμικά, ἐν Ναυπλίῳ 1836, σ. 207. Ἀλλὰ καὶ «δαίμονας νυχάτος περπατεῖ καὶ κρᾶνει τὴ δικαιοσύνη» (Βασ. Κωτσιώρη, Λαογραφικὰ αἰνίγματα, ἐφ. «Θεσσαλικὸν Μέλλον», Ἀθήναι, ἔτ. Θ' (1955-56), ἀρ. 212, σ. 2.

92. ΕΦΣΚ, τ. Ι' (1877), σ. 205. Συνήθως «πετεινὸς νυχάτος, νυχοποδαράτος» (ΙΛ, ἀρ. 1053, σ. 512) ἢ «πετεινὸς πετειναράτος καὶ νυχοτσιγκελλάτος» (Κανελλάκη, Χιακὰ Ἀνάλεκτα, σ. 181).

93. Κανελλάκη, Χιακὰ Ἀνάλεκτα, ὁ.π., σ. 168.

94. ΚΛ, ἀρ. 1458, σ. 77 (= ΙΛ, ἀρ. 448, σ. 77). Ἀλλὰ καὶ «τῆς ἀλεπούς ἡ νουρὰ καὶ τοῦ λύκου τὰ νύχια / πού πᾶν σ' ὄλα τὰ χέρια καὶ λένε τὴν ἀλήθεια» (Κ. Παπαϊωαννίδου, Αἰνίγματα ἐπιχωριάζοντα ἐν Σωζοπόλει τῆς Βορείου Θράκης, Θρακικά, τ. 2 (1929), σ. 177, ἀρ. 57) ἢ «τοῦ μπούφου τὸ κεφάλ', ἡ οὐρὰ τῆς ἀλεπούς κι τοῦ λύκου τὰ νύχια» (ΙΛ, ἀρ. 687, σ. 541).

95. ΙΛ, ἀρ. 387, σ. 646.

96. ΚΛ, ἀρ. 2268, σ. 614. Πρβλ. ΙΛ, λῆμμα καντάρι.

Με τήν τελική καθιέρωση και εφαρμογή τοῦ ἐνιαίου μετρικοῦ συστήματος στὸν αἰῶνα μας (ὀριστικὰ τὸ 1959 στὴν Ἑλλάδα) καὶ τήν ὀλοένα ἀκριβέστερη προσέγγιση τῶν ἀπολύτων μεγεθῶν ὁ συμβολικὸς χαρακτήρας τῶν μετρήσεων ἀποκτᾶ μεγαλύτερη σημασία, καθὼς ἡ ἔννοια τῆς δικαιοσύνης ἐξαρτᾶται ὀλοένα ἀπὸ πιὸ λεπτές ἰσορροπίες, γιὰ τίς ὁποῖες δὲν ἀρκοῦν πλέον οὔτε οἱ συμβατικὲς ζυγαριὲς ἀκριβείας οὔτε, κυρίως, οἱ ἐσχατολογικοὶ προληπτικοὶ μηχανισμοὶ τιμωρίας μετὰ τὴν συνδρομὴ σκηνῶν κολαστηρίου στὴν μετὰ θάνατον καὶ τὴ μέλλουσα ζωή.

S U M M A R Y

Measures and Measuring: Symbolism and Reality

by Aikaterini Polymerou - Kamilaki, Ph. D.

Owing to the fact that Measuring doesn't concern only commercial exchanges between people, but based on the satisfaction of every-day needs in exchanging goods, it touches on human relationships and institutions, like injustice and justice, punishment of out-laws within human or divine justice, the people's beliefs about the symbolic meaning of measuring have been connected with the rendering of justice in this life as well as in life after death.

Simultaneously, measuring as an accurate estimate of the goods offered by God (fruits, animals), but also of people, is considered by public opinion as a crime. The meaning, therefore, of measuring and of accurate counting lead to the creation of a number of relevant preventive and superstitious habits of the people. The references to transgressions in the subject of counting and the efforts to take measures that protect the interested parties from potential breaking of the rules, reveal the existence of the problem in all organised societies. The adulteration of measuring and the injustice that results from their use, is mentioned as a moral command in the Bible and is addressed to everybody. In rural societies, where the basic unit of defining self-sufficiency is the need for the survival of family members, measuring is surrounded by a series of superstitions, that echoes primitive beliefs and symbolisms. Weighing the human body to determine its weight precisely, is

used on certain occasions and has a symbolic character. The measuring of the length of the human body or of its members, has almost always a symbolic or magical meaning. A thread or a tape that mathes the perimeter of a certain person's head, can be placed on the icons of a saint for healing reasons (headaches etc.), since it's believed to represent the patient.

Extremely interesting are the popular beliefs about life after death, that concern those who in this life break the rules or social justice and conduct. The first «Zygostasia» (= the weighing of the soul), known in populations of the East and Eastern Mediterranean from antiquity, is done by placing the balance close to the near - dead. The second step is the New Judgement, where the miller who steals while weighing the wheat or flour of the poor farmer, the parazygiastis or parakambanistis, who steals his client, the paravlakia-stis, who tranposes the boundaries of his field at the expence of his fellow-partner, are severely punished, usually eternally obligated to carry the instruments of their sin in Hell, nearby the common thieves, money - lenders and murderers, but also near the violators of moral rules, such as the whore, the perjurer, the false witness, the eavesdropper, the woman «that averts the infants» etc. The popular painters, when depicting such horrible tortures, on one hand satisfied the almost always insatiable between the faithful ones feeling of justice and punishments of transgressors in terrestrial life, and on the other hand offered education in order to lead people to avoid such offences for fear of the after death punishment. Thus, the notion of the balance (palanza, zygi etc.) has been largely identified with that of justice, whether it is rendered by people or by God.

ΓΕΩΡΓ. Ν. ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΙΔΗ

ΠΑΣΧΑΛΙΝΟ ΔΡΩΜΕΝΟ ΕΥΕΤΗΡΙΑΣ
ΣΤΗΝ ΚΑΛΗ ΒΡΥΣΗ ΔΡΑΜΑΣ

Γιορτή μεγάλη στην ωραιότερη εποχή του χρόνου τὸ Πάσχα, πλαισιώνεται καὶ ἀπὸ πολλές ἐθιμικὲς ἐκδηλώσεις, ὀρισμένες μάλιστα μὲ μορφή δρωμένων, πού τῆς δίδουν ξεχωριστὴ θέση στὸ λαϊκὸ καλαντάρι.

Σημαντικὴ δὲν εἶναι μόνο ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα. Εἶναι καὶ ὅλη ἡ ἐβδομάδα τῆς Διακαινησίμου, μὲ ἐθιμικὰ καθιερωμένες ἀργίες, σύμφωνα καὶ μὲ τὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας ὅτι «ἀπὸ τῆς ἀγίας ἀναστασίμου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας, μέχρι τῆς Καινῆς Κυριακῆς, τὴν ὅλην ἐβδομάδα ἐν ταῖς ἀγίαις ἐκκλησίαις σχολάζειν δεῖ ἀ- παραλείπτως τοὺς πιστοὺς, ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς εὐφραι- νομένους ἐν Χριστῷ καὶ ἐορτάζοντας καὶ τῇ τῶν θείων Γραφῶν ἀναγνώσει προσέχον- τας καὶ τῶν ἀγίων μυστηρίων κατατρυφῶντας». «Ὁλη, δηλαδή, αὐτὴ ἡ ἐβδομάδα, «ὡς μία Κυριώνυμος ἡμέρα λογίζεται», ὅπως ἐρμηνεύει ὁ Βαλσαμών, ὁ ὑπομνηματι- στῆς τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων¹.

Ἀπὸ τὰ ἔθιμα αὐτῆς τῆς ἐβδομάδας, πολλὰ καὶ ποικίλα κατὰ τόπους, μεγάλο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ πομπικὲς περιφορὲς εἰκονισμάτων γύρω ἀπὸ τὰ χωριά καὶ τὸ ἀγροτικὸ τους σύνορο². Οἱ περιφορὲς αὐτές, μὲ τὶς κατὰ τόπους ἐθιμολογικὲς διαφοροποιήσεις, εἶναι γνωστὲς σὲ ἀρκετὰ μέρη, παρουσιάζονται ὅμως περισσότερο συγκροτημένες ὡς ἐθιμικὴ ἐνέργεια στὴν περιοχὴ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας. Χα- ρακτηριστικὸ καὶ ἀντιπροσωπευτικὸ παράδειγμα δίδουν τὰ ἐθιζόμενα στὴν Καλὴ

1. Γ. Α. Ράλλη - Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τόμ. Β', Ἀθήνησιν 1852, σ. 461 (Ἐστ' Κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου).

2. Δ. Σ. Λουκάτος, Πασχαλινὰ καὶ τῆς Ἀνοιξῆς. «Φιλιππότης», Ἀθήνα 1988³, σελ. 138-141 («Οἱ πασχαλινὲς ἐθιμικὲς λιτανεῖες»).

Είχ. 1. 'Από τήν περιφορά κατὰ τήν Πέμπτη τῆς Διακαινησίμου.
'Η πομπή πλησιάζει στοῦ ξωκκλήσι τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς.

Είχ. 2. Στάση καὶ δέηση σὲ προσκυνητάρη τοῦ 'Αγίου 'Αθανασίου,
πάνω στὰ τείχη ἱεροῦ τοῦ Διονύσου.

Βρύση Δράμας, χωριό ιδιαίτερα γνωστό από τὰ δρώμενα ἐκεῖ τῶν Θεοφανείων³.

Στὴν Καλὴ Βρύση, τὴν Πέμπτη τῆς Διακαινησίμου, μετὰ τὴ θεία λειτουργία καὶ τὴν τέλεση ἁγιασμοῦ στὸ ξωκλήσι τοῦ Προφήτη Ἡλία, στὶς ΝΑ παρυφές τοῦ χωριοῦ, σχηματίζεται πομπή, ὑπὸ μορφή λιτανείας. Παίρνουν μέρος ἄρκετοὶ Καληβρυσιωῖτες, μὲ ἐπικεφαλῆς τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, τὸ σήμαντρο ποὺ τὸ κρατοῦν δύο ἄντρες χτυπώντας το συνέχεια, καὶ τὸν ἱερέα. Ἔτσι, ἱεροτελεστικά, γυρίζουν ὅλο τὸ γεωργικὸ ὄριο τοῦ χωριοῦ, σταματώντας κατὰ διαστήματα σὲ προκαθορισμένα σημεῖα, τὰ ὁποῖα σηματοδοτοῦνται ἀπὸ ξωκλήσια καὶ προσκυνητάρια. Ἐκεῖ ψάλλουν τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη» καὶ τὸ ἀπολυτίκιό τοῦ Ἀγίου καὶ ὁ ἱερεὺς εὐλογεῖ μὲ τὸν ἁγιασμὸ ἀπὸ τὴν πρωινὴ λειτουργία καὶ τοποθετεῖ σὲ κάποιο σημεῖο ἓνα κομμάτι «ὑψωμα», ἀντίδωρο ἀπὸ τὴ λειτουργία τῆς Μεγάλης Πέμπτης, τυλιγμένο προστατευτικά σ' ἓνα σβόλο ἄσπρου κεραιοῦ.

Ξεκινώντας ἀπὸ τὸν Προφήτη Ἡλία καὶ ἀκολουθώντας ἄλλοτε ἀγροτικούς δρόμους καὶ ἄλλοτε μονοπάτια ἢ διόδους μέσα ἀπὸ καταπράσινα χωράφια, περνοῦν διαδοχικὰ ἀπὸ τὴ Ζωοδόχο Πηγὴ (Εἰκ. 1), τοὺς Ἀγίους Κωνσταντῖνο καὶ Ἐλένη, τὸν Ἅγιο Ἀντώνιο⁴ —ὅπου γίνεται μικρὴ στάση γιὰ ξεκούραση—, τὸν Ἅγιο Ἀθανάσιο⁵ (Εἰκ. 2)

3. Γεώργ. Ν. Αἰκατερινίδης, Δρώμενα Θεοφανείων στὴν Καλὴ Βρύση Δράμας, ἔκδοση Κοινότητας Καλῆς Βρύσης, Ἀθήνα 1995.

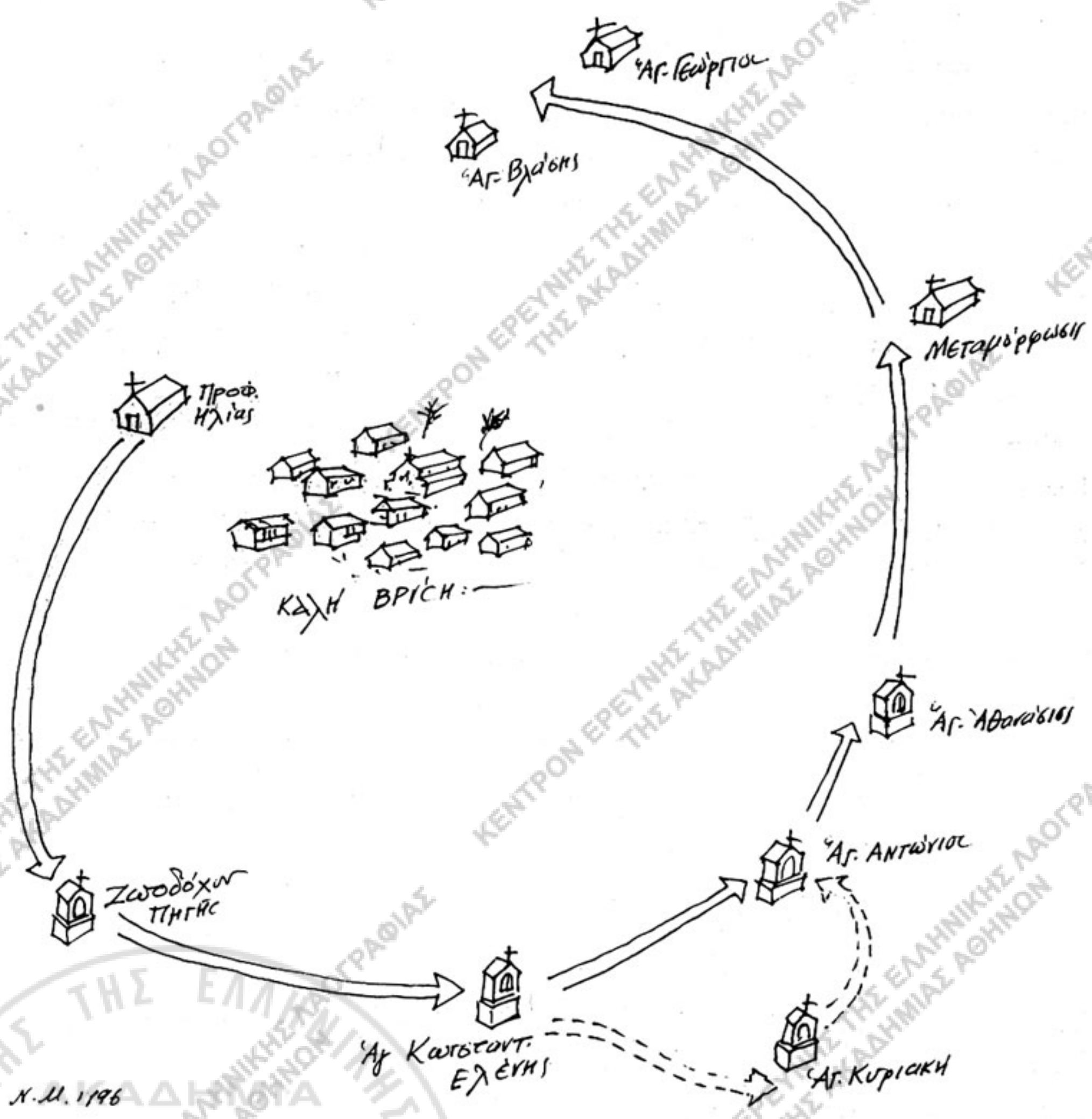
Ἡ Καλὴ Βρύση (παλαιὸ ὄνομα: Γκόρνιτσα) βρίσκεται εἴκοσι τρία χιλιοῖς τετραδυτικά τῆς Δράμας, στὶς ΒΑ ὑπώρειες τοῦ Μενοικίου ὄρους, σὲ ὑψόμετρο 270 μ. Τὴ μετονομασία του (τὸ 1928) ὀφείλει τὸ χωριὸ στὰ ἄφθονα νερὰ τῆς περιοχῆς (Γ. Κ. Χατζόπουλος, Καλὴ Βρύσις. Δραμινὰ Νέα, Μάιος - Ἰούν. 1971, σ. 26).

Οἱ κάτοικοί του ἀνέρχονται σὲ 832 (ἀπογραφή 1991) καὶ εἶναι γηγενεῖς κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐκτὸς ἀπὸ λίγες οἰκογένειες ποὺ κατάγονται ἀπὸ τὸν Πόντο, τὴν Ἀνατολικὴ Θράκη καὶ τὴ Μικρὰ Ἀσία. Πολλοὶ Καληβρυσιωῖτες βρίσκονται ἐγκατεστημένοι στὴν Ἀθήνα καὶ τὴ Θεσσαλονίκη, ἐνῶ μεγάλος εἶναι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν στὴ Γερμανία. Στὶς ἀρχές τοῦ αἰῶνα μας τὸ χωριὸ εἶχε «περὶ τὰς 120 οἰκίας τοῦ μᾶλλον πενιχροῦ χωρικοῦ τύπου, ἀπάσας εἰς χριστιανικὰς οἰκογενείας ἀνηκούσας καὶ τῇ Ἑλληνικῇ μὲν Ὀρθοδοξίᾳ προσκειμένας, ἀλλὰ πολυτρόπως πιεζόμενας, ἵνα εἰς τὸ Βουλγαρικὸν σχίσμα προσχωρήσωσιν...». Βλ. Γ. Χατζηκυριακοῦ, Σκέψεις καὶ ἐντυπώσεις ἐκ περιοδείας ἀνὰ τὴν Μακεδονίαν (1905-1906), Θεσσαλονίκη 1962², σ. 126 (ΙΜΧΑ, ἀριθ. 58). Ἄς σημειωθεῖ ἀκόμη ὅτι οἱ Καληβρυσιωῖτες φημίζονται γιὰ τὴν φιλοξενία καὶ τὴν εὐγένειά τους, καθὼς καὶ γιὰ τὴ χαρούμενη διάθεσή τους καὶ τὴν ἀγάπη στὸ γλέντι.

Τὸ χωριὸ πρωτοεπισκέφθηκα τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1964, στὸ πλαίσιο λαογραφικῆς ἔρευνάς μου στὸ νομὸ Δράμας, ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸ τότε Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον. Τὸ ὑλικὸ ποὺ συγκέντρωσα τότε (μὲ καταγραφή, ἠχογράφηση, φωτογράφηση καὶ κινηματογράφηση) περιέχεται στὸ ὑπ' ἀριθμ. εἰσαγωγῆς 2895 χειρόγραφό μου.

4. Στὴν τοποθεσία «Μεγάλη Τούμπα», λίγο ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό. Πρόκειται γιὰ γήλοφο μὲ πλούσιο ἀρχαιολογικὸ ἐνδιαφέρον, ὅπως δείχνουν τὰ κατάσπαρτα σ' ὅλη τὴν ἔκτασή του ὄστρακα.

5. Πάνω στὰ ἐρείπια ἀρχαίου ναοῦ ἀφιερωμένου στὴ λατρεία τοῦ Διονύσου, ὅπως ἔδειξαν

Χ.Μ. 1196

Σχηματική παράσταση τῆς πορείας πού ἀκολουθεῖ ἡ περιφορὰ τὴν Πέμπτη τῆς Διακαινησίμου στὴν Καλή Βρύση (σκαρίφημα: Ν. Κ. Μουτσόπουλος).

καὶ τῆ Μεταμόρφωση. Παλαιότερα, πρὶν ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἀντώνιο, πήγαιναν καὶ στὸ ξωκλήσι τῆς Ἁγίας Κυριακῆς, ἀντίπερα τοῦ ποταμοῦ Ἀγγτη. Σήμερα ὅμως εἶναι ἀδύνατη ἡ προσπέλαση ἐκεῖ, γιατί ἔχει καταστραφεῖ τὸ παλιὸ προχειροφτιαγμένο ξύλινο γεφύρι.

Στὴ Μεταμόρφωση γίνεται μιὰ ἀκόμη μικρὴ στάση γιὰ ξεκούραση καὶ μετὰ ἀρχίζει τὸ τελευταῖο τμήμα τῆς πορείας, τὸ πιὸ δύσκολο ἀλλὰ καὶ πιὸ γραφικὸ, μέσα ἀπὸ δύσβατα ἀνηφορικὰ μονοπάτια, κάτω ἀπὸ πανύψηλες καστανιές, δίπλα σὲ ὄρητικὰ ρυάκια καὶ πηγές, πού τὸ κελάρυσμα τοῦ νεροῦ τους συνοδεύει ἀρμονικὰ τὸ τελαίδημα τῶν πουλιῶν. Προσφέρουν ἔτσι οἱ πασχαλινές λιτανεῖες καὶ τὴ γραφικότητα τοῦ ἀνοιξιάτικου τοπίου, χαρίζοντας τὴν ἀπολύτρωση πρὸς τὸν ἐλεύθερο χῶρο, τὰ βουνὰ καὶ τὶς καλλιεργημένες ἐκτάσεις. Τὴν ἀνηφορικὴ πορεία διαδέχεται μικρὴ κατηφορικὴ διαδρομὴ, τελευταῖο τμήμα τῆς λιτανείας.

Ἔτσι, ὕστερα ἀπὸ πεντάωρη πεζοπορία⁶, καταλήγουν στὰ κοντινὰ μεταξύ τους ξωκλήσια τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ τοῦ Ἁγίου Βλασίου⁷, τοὺς προστάτες τῶν κτηνοτρόφων καὶ τῶν γεωργῶν ἀντίστοιχα, σ' ἓνα ξέφωτο τῆς ὄρεινῆς περιοχῆς. Ἐκεῖ βρίσκονται ἤδη καὶ πολλοὶ ἄλλοι χωριανοί, πού ὑποδέχονται μὲ εὐχές ὅσους πῆραν μέρος στὴν περιφορά, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐκτελοῦν σχετικὸ τάμα τους, νὰ ἀκολουθήσουν δηλαδὴ ὅλη αὐτὴ τὴν πολύωρη τελετουργικὴ πορεία.

Ὁ ἱερέας ἐπαναλαμβάνει εὐχές καὶ δεήσεις, ἀγιάζει τὴν περιοχὴ καὶ τοποθετεῖ τὰ τελευταῖα ὑψώματα. Στὴ συνέχεια οἱ Καληβρουσιῶτες, ἰδιαίτερα γνωστοὶ γιὰ τὴν χαρούμενη διάθεσή τους, διασκεδάζουν μὲ τὶς γκαίντες καὶ τοὺς νταχαρέδες τοῦ χω-

πρόσφατες ἀρχαιολογικὲς ἀνασκαφές (Κατερίνα Περιστέρη, Ἀνασκαφικὴ ἔρευνα στὴν Καλὴ Βρύση Δράμας. Πρακτικὰ Β' Ἐπιστημονικῆς Συνάντησης «Ἡ Δράμα καὶ ἡ περιοχὴ της. Ἱστορία καὶ Πολιτισμός». Δράμα 1998, σελ. 161-163. Τὸ ἀρχαῖο αὐτὸ κτήριο θὰ ἀποτελέσει τὸν πρῶτο ὀργανωμένο ἐπισκέψιμο ἀρχαιολογικὸ χῶρο στὸ νομὸ Δράμας, μετὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν προγραμματισμένων ἐργασιῶν ἀπὸ τὴν ΙΗ' Ἐφορεία Προϊστορικῶν καὶ Κλασικῶν Ἀρχαιοτήτων Καβάλας (βλ. ἐφημ. «Ἡχώ» Δράμας, 4 Μαρτίου 1996, σ. 4).

6. Βιωματικὴ ἐμπειρία ἀπὸ συμμετοχὴ στὴν περιφορά κατὰ τὰ ἔτη 1996, 1997 καὶ 1998.

7. Τὸ ξωκλήσι αὐτὸ χτίσθηκε, κατὰ σχετικὴ διήγηση, ὕστερα ἀπὸ θαυμαστὸ σημεῖο: «Τὸ 1929, κατὰ τὸν Ὀκτώβριο, θὰ ἦταν ἐκεῖ πού πλάγιαζα στὰ κατσίκια στὸ μαντρί εἶδα στὸν ὕπνο μου ὅτι βρέθηκα ἐκεῖ πού εἶναι τώρα ὁ Ἅγιος Βλάσης. Ὁ ἥλιος ἔδειχνε καλὰ κ' ἐπιχάλιζε κ' εἶδα τὸν ἅγιο Βλάση νὰ κάθεται στὴν ἀπουλιάννα καὶ χάθ'κε ἀπὸ κεῖ καὶ πῆρα τὸ δρόμο καὶ σ' ἐκεῖνο πού στάθ'κα εἶδα ἓνα μεγάλο σταυρό. Βγῆκε ἀπ' ἐκεῖ καὶ ξαναχάθηκε καὶ βούλιαξε μετὰ. Μετὰ ἔκαμα μὲ μιὰ λαμαρίνα ἓνα παρεκκλησάκι. Πάαινα κάθε ἑορτὴ καὶ ἀναβα τὸ καντήλι. Μετὰ χτίσθηκε ἡ ἐκκλησία κατὰ τὸ 1958 μὲ '59. Λένε πὼς καὶ παλιὰ ὑπῆρχε ἐκκλησία, γιατί ἐκεῖ εἶχε πέτρινη κολώνα μακρουλὴ καὶ νιφτήρα, πού 'ναι ἀκόμη ἔξω ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά» (ΚΛ[=Κέντρο Λαογραφίας] ἀρ. χφ. 2895, σελ. 147-48, συλλογὴ Γεωργ. Ν. Αἰκατερινίδη, Καλὴ Βρύση 1964).

Είχ. 3. Εύωχία με γκάνιντα και νταχαρέδες.

Είχ. 4. Χορός με ζουρνάδες και νταούλι.

ριοῦ τους (Εἰκ. 3), ἀλλὰ καὶ μὲ ζουρνάδες καὶ νταούλια (Εἰκ. 4), ποὺ παίζουν γνώριμοί τους γύφτοι ὄργανοπαῖκτες ἀπὸ τὴν Ἡράκλεια τῶν Σερρῶν. Κούνιες στὰ δέντρα διασκεδάζουν τὰ παιδιὰ⁸ (Εἰκ. 5) καὶ ἀγῶνες πάλης (Εἰκ. 6) μαζί μὲ ἄλλα ἀνταγωνιστικὰ παιγνίδια τέρπου ἐνθουσιαστικὰ μικροὺς καὶ μεγάλους⁹, Χοροί, τραγούδια, φαγοπότι μὲ χαρούμενα τσουγκρίσματα πασχαλινῶν ἀβγῶν καὶ εὐχές, συνεχίζονται μέχρι τὸ σούρουπο. Τότε μεταφέρεται ἡ εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως στὸν Ἅγιο Νικόλαο, τὴν κεντρικὴ ἐκκλησίαι τῆς Καλῆς Βρύσης, μὲ περίτεχνο σκαλιστὸ τέμπλο¹⁰ καὶ ὑψηλόκορμα κυπαρίσσια στὸν αὐλόγυρο, ὁρατὰ ἀπὸ μεγάλη ἀπόσταση.

Σκοπὸς τῆς ἐθιμικῆς περιφορᾶς, σύμφωνα μὲ τοὺς ἴδιους τοὺς τελεστὲς τοῦ δρωμένου, εἶναι ἡ πρόκληση τῆς ζωογόνου γιὰ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ βροχῆς καὶ ἡ προστασία ἀπὸ τὸ χαλάζι¹¹, ἰδιαίτερα ἐπικίνδuno γιὰ τὴν παραγωγή, σὲ περίοδο ποὺ τὰ στάχια ἀρχίζουν νὰ μεστῶνουν¹². Γενικότερα, ἐπιζητεῖται ἡ ἐπίτευξη πλούσιας καρποφορίας καὶ ἡ ἐξασφάλιση καλῆς ὑγείας. Πρόκειται, δηλαδή, γιὰ ἓνα εὐετηρικὸ δρώμενο τῆς ἀνοιξιάτικης περιόδου, μιὰ ἐθιμικὴ τελετουργία γιὰ καλοχρονιὰ στὴν εὐρύτερη διάστασή της, ὅπως δείχνουν καὶ οἱ δεητικοὶ στίχοι, οἱ ὁποῖοι, μαζί μὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ τροπάρια, ἐκφωνοῦνται ἐπωδικὰ στὴ διάρκεια τῆς περιφορᾶς:

8. Ἡ κούνια, ἡ αἰώρα, ποὺ σήμερα ἀποτελεῖ εἶδος παιγνιδιοῦ τὴν πασχαλινὴ καὶ γενικότερα τὴν ἀνοιξιάτικη περίοδο, στὴν ἀρχαιότητα ἀποτελοῦσε λατρευτικὸ στοιχεῖο, μὲ πρωταρχικὸ χαρακτήρα τὴ γονιμότητα, γι' αὐτὸ καὶ εἶχε ἐνταχθεῖ στὴν Διονυσιακὴ γιορτὴ τῶν Ἀνθεστηρίων (Γ. Κ. Σπυριδάκης, Περὶ τῆς κατὰ τὸ ἔαρ αἰώρας εἰς τὸν ἐλληνικὸν καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς λαοὺς τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἐπετηρὶς Κέντρου Λαογραφίας 22, 1969-72, σελ. 113-134).

9. Πβ. Λουκάτος, ὁ.π., σ. 133-138 («Πασχαλιάτικα λαϊκὰ ἀγωνίσματα»).

10. Γ. Κ. Χατζόπουλος, Καλὴ Βρύσις. Ἡ θρησκευτικὴ τὴν κατοίκων. Δραμινὰ Νέα, Ἰούλ. - Αὐγ. 1971, σελ. 28-29. Βλ. καὶ Ξανθὴ Σαββόπουλου - Κατσίκη, Μεταβυζαντινὲς ἐκκλησίαι στὸ νομὸ Δράμας. Πρακτικὰ Ἐπιστημονικῆς Συνάντησης «Ἡ Δράμα καὶ ἡ περιοχή της - Ἱστορία καὶ Πολιτισμὸς», ὁ.π., σ. 267.

11. ΚΛ χφ. ἀριθ. 4520 (συλλογὴ Γ. Ν. Αἰκατερινίδη), σ. 25: «γιὰ χαλάζι, νὰ φυλάει ὁ Θεὸς τὸ σύννορό μας».

12. Τὸ χαλάζι ἀποτελεῖ γενικότερη ἀπειλὴ γιὰ τὴν παραγωγή τῆς περιοχῆς (πβ.: «Καταστροφὴ ἀπὸ τὸ χαλάζι στὴν Καλὴ Βρύση». Ἐφημ. «Ἡχώ» Δράμας, 30 Αὐγ. 1996, σ. 3: «5.000 στρέμματα δυναμικῶν καλλιεργειῶν καταστράφηκαν ὀλοσχερῶς ἀπὸ χαλάζι, ποὺ ἔπεσε προχθὲς τὸ ἀπόγευμα στὴν περιοχή τῆς Καλῆς Βρύσης...»).

Ἡ ἐκλογή, ἄλλωστε, τῆς Πέμπτης γιὰ τὴν περιφορὰ δὲν φαίνεται ἄσχετη μὲ τὶς δοξασίαι ποὺ δημιουργεῖ ἡ παρετυμολογικὴ σύνδεση τοῦ ὀνόματός τῆς ἡμέρας αὐτῆς μὲ τὸ ρῆμα πέφτω (Λουκάτος, ὁ.π., σ. 140: «Φυλᾶνε τὴν Πέμπτη, μὲ "εἰδωλολατρικὴ ἐλέωση", θὰ λέγαμε, τῶν ἀνέμων, ἰδιαίτερα τοῦ Βορριᾶ, γιὰ νὰ "πέφτει" καὶ νὰ μὴν τοὺς χαλάει τίς σοδεῖς»).

Είχ. 5. Παραδοσιακές κούνιες τέρπουν τὰ παιδιά.

Είχ. 6. Πάλη παιδιῶν. Στὸ βάθος τὸ ξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου.

Κύριε μου, Κύριε ἐλέησον,
 δῶσε μας, Θεέ μου, υγεία καὶ χρόνια,
 χρόνια πολλά.
 Φύλαγε, Θεέ μου,
 φύλαγε τὰ σύνορα.
 Στὸ βουνὸ σκοτεινὴ ἀντάρα,
 στὸν κάμπο γλυκιὰ ψιχάλα¹³.

Ἐκτὸς τὴν πρώτη ἤδη προσέγγιση μὲ τὸ παραπάνω δρώμενο τῆς Καλῆς Βρύσης, προβάλλουν οἱ ἀρχαιότατες καταβολές του καὶ οἱ συμβολισμοὶ τῶν ἐπιμέρους στοιχείων του. Ὅπως γίνεται φανερό, μὲ τὴν περιφορὰ σχηματίζεται ἕνας κύκλος, ὁ ὁποῖος, ὅπως καὶ κάθε ἄλλος κύκλος ἱεροτελεστικὰ δημιουργούμενος, προστατεύει, σύμφωνα μὲ δημῶδεις δοξασίες, καθετὶ πού βρίσκεται μέσα σ' αὐτόν: ἀνθρώπους, ζῶα, παραγωγή.

Ἡ ἐννοια τοῦ κύκλου εἶναι φανερὴ καὶ στὶς λιτανεῖες πού γίνονται σὲ ἄλλες μέρες τοῦ χρόνου, ὅταν ἐπικρατεῖ ἐπικίνδυνη γιὰ τὴν παραγωγή ἀνομβρία:

«Κατὰ διαστήματα, ὅταν ὑπάρχει ξηρασία, φτιάχνουμε λιτανεία. Τὴ μέρα τῆς λιτανείας τὰ ζῶα γενικά, ἀπὸ μικρὰ μέχρι μεγάλα, μέχρι νὰ τελειώσει ἡ θεία λειτουργία, δὲν βγαίνουνε ἔξω ἀπὸ τὸ χωριὸ γιὰ βοσκή. Μετὰ τὸ Πάσχα, τὴν Πέμπτη κάθε χρόνο, τὴν ἴδια μέρα. Ἄλλα οἱ ἄλλες λιτανεῖες δὲν ἔχει καθιερωμένη μέρα. Ἡ θὰ τύχει τὸ Μάιο μήνα, ἢ θὰ τύχει τὸν Ἰούνιο μήνα, διότι ἐδῶ καταγινόμαστε μὲ τὴ γεωργία. Τὸ Μάιο ἂν δὲν ἔχομε βροχὴ, δὲν ἔχει οὔτε νὰ μπορέσουμε μὲ εὐκολία νὰ φυτέψουμε καπνά, οὔτε σιτάρια νὰ γίνονται, οὔτε καμιὰ ἐσοδεῖα. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο φτιάχνουμε λιτανεία καὶ παρακαλοῦμε τὸ Θεὸ νὰ βρέξει γιὰ νὰ μπορέσει ὁ κόσμος ἐπιτέλους νὰ ἔχει καμιὰ ἐλπίδα ἀπὸ τὴ σοδειά... Πηγαίνομε στὴν ἐκκλησία ἐδῶ, στὸν Ἅγιο Νικόλαο. Μετὰ βγαίνοντας ἀπὸ τὴν ἐκκλησία πηγαίνομε στὸν Προφήτη Ἡλία, κάνουμε ὅλη αὐτὴ τὴν περιφορὰ, Προφήτη Ἡλία, Ἁγία Μαρίνα, Ἅγιο Νεκτάριο. Σταματᾶμε, ψάλλουν ἐκεῖ οἱ ψαλτάδες, ὁ παπάς, παρακαλοῦμε δηλαδὴ τὸ Θεὸ νὰ βρέξει. Τριγυρνᾶμε ἐδῶ, τριγυρνᾶμε στὸ χωριό. Ἐκτὸς τὸν Ἅγιο Νικόλαο ξεκινᾶμε, πᾶμε στὸν Προφήτη Ἡλία, ἀπὸ τὸν Προφήτη Ἡλία στὴν Ἁγία Μαρίνα, μετὰ ἐρχόντας μέσα στὸ χωριὸ εἶναι ὁ Ἅγιος Νεκτάριος. Εἶναι καὶ ἄλλο μοναστηράκι, ἢ Ἁγία Ξένη, καὶ ἀπὸ κεῖ ἐρχόμαστε πάλι στὸν Ἅγιο Νικόλαο. Φτιάχνουμε καὶ τώρα

13. ΚΛ χφ. ἀριθ. 4520, ὁ.π., σελ. 25-26.

λιτανείες. Πολλές φορές από τὸ Παγγαῖο φέροναμε τὴν εἰκόνα τῆς Εἰκοσιφίνισσας, τὴν Παναγιά»¹⁴.

Κυκλικὴ περιφορὰ βρίσκουμε στὴ νεοελληνικὴ ἐθιμικὴ πρακτικὴ καὶ σὲ ἄλλες περιστάσεις, ὅπως εἶναι τὸ ἱεροτελεστικὸ ὄργωμα γύρω ἀπὸ ἓνα οἰκισμό, ὅταν τὸν ἀπειλοῦσε λοιμός¹⁵.

Ἡ αὐτόνομη προστατευτικὴ δύναμη τοῦ κύκλου, στὴν Καλὴ Βρύση ἐνισχύεται μὲ τὶς διαδοχικὲς δεήσεις στὰ ξωκλήσια καὶ στὰ προσκυνητάρια, τὰ ὁποῖα ὀριοθετοῦν καίρια σημεῖα. Στὸν παραδοσιακὸ μας πολιτισμὸ γενικότερα, μὲ ξωκλήσια καὶ προσκυνητάρια ὁ χῶρος μεταξὺ τῶν χωριῶν, ἡ ἴδια ἡ φύση, ἀποκτᾶ ὑπόσταση στὴν κοινωνικὴ καὶ κοινοτικὴ συνείδηση. Προσκυνητάρια καὶ ξωκλήσια ἐπίσης, στὶς ἄκρες τῶν δρόμων, σημαδεύουν καὶ φυλάγουν τὰ ὄρια ἑνὸς οἰκισμοῦ, χτισμένα συνήθως στὶς εἰσόδους του, στὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα¹⁶. Ἀξιοπρόσεχτο εἶναι ὅτι στὴν Καλὴ Βρύση ἡ ἐκκίνηση τῆς περιφορᾶς γίνεται ἀπὸ τὸν Προφῆτη Ἡλία, ὁ ὁποῖος στὴν νεοελληνικὴ δοξασιολογία θεωρεῖται «νεφοκράτορας», ἔχει πάρει τὴ θέση τοῦ «ύιετίου» Διός¹⁷. Στοιχεῖο, ἄλλωστε, πού τονίζεται καὶ ἀπὸ τὴν ἐπίκληση γιὰ «γλυκιὰ ψιχάλα» στὸν κάμπο. Ὁ Προφῆτης Ἡλίας ἐπίσης, μαζὶ μὲ τὸν δρακοντοκτόνο Ἅγιο Γεώργιο, ἀποτελοῦν ἀκοίμητους φρουροὺς δεξιά καὶ ἀριστερὰ στὸ μικρὸ ἄνοιγμα πού ἀφήνει ἡ περιφορὰ γύρω ἀπὸ τὸ σύνορο τοῦ χωριοῦ. Ἀξιοπρόσεχτο ἀκόμη εἶναι ὅτι τὰ ἱερά, ἀπὸ τὰ ὁποῖα περνᾷ ἡ πομπή, εἶναι συνολικὰ ἑννέα, ἀριθμὸς μὲ ἰδιαίτερη σημασία στὴ λαογραφία, ὡς πολλαπλάσιος τοῦ τρία μὲ τὴν ἱερότητα πού αὐτὸς ἔχει στὴ χριστιανικὴ λατρεία.

14. ΚΛ χφ. ἀριθ. 4520, ὁ.π., σ. 84-85. Λιτανεῖα γιὰ βροχὴ ἔγινε λίγες μέρες μετὰ τὴν παραπάνω ἀφήγηση, στὶς 18 Μαΐου 1996 (αὐτοψία). Γιὰ τὶς σχετικὲς εὐχὲς βλ. Εὐχολόγιον τὸ Μέγα... Σαλιβέρου... Ἀθήναι, σελ. 399-400 (Κανὼν ἱκετήριος εἰς τὸν φιλόανθρωπον Κύριον ἐπὶ ἀνομβρία, οὗ ἡ ἀκροστοιχίς: Δίδου ὑετὸν τῆ γῆ διψώση, Σῶτερ). Βλ. καὶ σελ. 402-403 (Ἀκολουθία ἐπὶ αἰχμῶ ἀνομβρίας) καὶ 403-404 (Εὐχαὶ ἐπὶ ἀνομβρίας).

Ἐδῶ μπορούμε νὰ θυμηθοῦμε καὶ τὸ ἔθιμο τῆς «περπερούνας», τὸν καθαρῶς μαγικοδαιμονικὸ τρόπο πρόκλησης βροχῆς, μὲ τὴ φυτομορφικὴ μεταμφίεση ἑνὸς παιδιοῦ, κατὰ προτίμηση ὄρφανοῦ κλπ. (βλ. Β. Π ο ὕ χ ν ε ρ, Λαϊκὸ θέατρο στὴν Ἑλλάδα καὶ στὰ Βαλκάνια. Συγκριτικὴ μελέτη, Ἐκδόσεις Πατάκης, Ἀθήνα 1989, σελ. 81-85. Γιὰ τὴ «Μαγεία τῆς βροχῆς» βλ. Π. Λε κ α τ σ ἄ ς. Ἡ καταγωγὴ τῶν θεσμῶν, τῶν ἐθίμων καὶ τῶν δοξασιῶν. Ἀθήνα 1951, σελ. 205-214. Γιὰ τὶς ἐθιμικὲς περιφορὲς εἰκονισμάτων βλ. καὶ G. N i k o l a k a k i s, La litanie dans le Lassithi Crete. Etudes et documents Balkaniques et Mediterraneens, 16. Paris, 1992, σελ. 42-48).

15. Γ. Ν. Αἰ κ α τ ε ρ ι ν ἰ δ η ς, Νεοελληνικὲς αἱματηρὲς θυσίαι. Ἀθήνα 1979, σελ. 156-158.

16. Πρβ. Ἀ λ κ η Κ υ ρ ι α κ ἰ δ ο υ - Ν έ σ τ ο ρ ο ς, Λαογραφικὰ Μελετήματα. «Ὀλκός», Ἀθήνα/Θεσσαλονίκη 1975, σ. 15-40 («Σημάδια τοῦ τόπου ἢ ἡ λογικὴ τοῦ ἑλληνικοῦ τοπίου»).

17. Ν. Γ. Π ο λ ἰ τ η ς, Ὁ ἅγιος Ἡλίας. Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Α' (1920), σελ. 89-92.

Ἡ προστασία, πού παρέχουν τὰ ἱερά, ἐνισχύεται μὲ τὸ «ὔψωμα», τελετουργία πού ἀποτελεῖ τοπικὴ παραλλαγή γνωστοῦ καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα μέρη ἐθίμου, π.χ. στὴν πλησιόχωρη περιοχὴ τῶν Σερρῶν¹⁸.

Ξεχωριστὸ στοιχεῖο, ὅσον ἀφορᾷ τὴν Καλὴ Βρύση, εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ἐθεωρεῖτο ὡς λατρευτικὸς ἀπὸ πολὺ παλαιὰ καὶ ὁ χῶρος, ὅπου πρόσφατα ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη ἀπεκάλυψε ναὸ ἀφιερωμένο στὴ λατρεία τοῦ Διονύσου. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ ἐπόμενη καταγραφή/μαρτυρία τοῦ 1964: «*Στὴ Μικρὴ Τούμπα εἶναι τὸ παλάτι τοῦ Βάκχου. Ὅταν κάνομε τὴ λιτανεῖα μετὰ τὸ Πάσχα, τὴν Πέμπτη μέρα, γιὰ νὰ βρέξει, ὅταν περνᾶμε ἀπὸ κεῖ, ὁ παπὰς διαβάζει ἕνα-δύο τροπάρια καὶ οἱ γυναῖκες τραγουδᾶνε νὰ δώσει ὁ Θεὸς μιὰ γλυκιὰ βροχὴ καὶ ἀφήνουν ὔψωμα, ἀντίδωρο, καὶ ἀνάβομε καὶ κερί ἐκεῖ. Λένε πὼς ἐκεῖ ἦταν Ἅγιος, ἐκκλησία, μὰ ἔγινε ἀνασκαφὴ τὸ 1922 καὶ τότε εἶπαν πὼς εἶναι παλάτι τοῦ Βάκχου. Ὅμως ἐμεῖς πηγαίνομε*»¹⁹. Μιὰ ἀκόμα περίπτωση, πού ἀπονέμεται χριστιανικὴ λατρεία σὲ χῶρο ἀρχαίου ἱεροῦ²⁰.

Τὸ συγκεκριμένο θρησκευτικὸ δρώμενο τῆς Καλῆς Βρύσης περιγράφεται καὶ στιχουργικὰ μὲ μορφὴ τοπικοῦ τραγουδιοῦ, ἀπὸ τὸν Καληβρυσιώτη ἱερέα Μιχαὴλ Γιώτη. Στὸ στιχούργημα δίδεται καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ ἐθίμου:

Ἐκ τὸν Ἀῖ-Λιά
 κι ἀπὸ ἐκκλησιὰ σὲ ἐκκλησιὰ,
 μὲ σήμαντρο κι Ἀνάσταση
 γυρίσαμε τὰ σύνορα.

Πέμπτη εἶν' ἀπὸ τοῦ Πάσχα,
 Πέμπτη κι ἀναστάσιμη,
 εἶναι τοῦ τόπου μας γιορτὴ.

Ἐκάναμε εὐχὴ,
 γιὰ νὰ καρποφορήσ' ἡ γῆ,
 γιὰ νὰ βλαστήσουν τὰ σπαρτὰ
 καὶ νὰ ἔχουμε καλὴ σοδειά.

18. Γ. Ν. Αἰκατερινίδης, Ἐαρινὰ ἔθιμα λαϊκῆς λατρείας ἀπὸ τὴν περιοχὴ Σερρῶν. Πρακτικὰ Α' Συμποσίου Λαογραφίας Βορειοελλαδικοῦ χώρου, ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1975, σελ. 11-20.

19. ΚΛ χφ. ἀριθ. 2895, ὁ.π., σ. 142. Πβ. παραπάνω, σημ. 4 καὶ 5.

20. Ἀπὸ τὰ πιὸ χαρακτηριστικὰ παραδείγματα εἶναι ὁ Παρθενώνας καὶ τὸ μεγάλο ἱερὸ τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Μεγάλης Μητέρας, στὴν Ἔφεσο, τὰ ὁποῖα ἔγιναν τόποι λατρείας τῆς Παναγίας (Κυριακίδου, ὁ.π., σ. 18).

" ΤΟ ΤΟΠΟΣ ΜΑΣ ΓΙΟΡΤΗ "

Ηχος ♯ πα ρυθμος ΔΙΕΝΗΜΟΣ

Handwritten musical notation for the song "ΤΟ ΤΟΠΟΣ ΜΑΣ ΓΙΟΡΤΗ". The notation is written on a single staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The lyrics are written below the notes. The piece concludes with a double bar line and a repeat sign.

από τον διηλία ακακία πο.εκ κλη για σε
 εκ κλη για με θη η μα αντρο κια
 να στα θη γυρι θα με τα θυ νο ρα
ΕΠΩΔΟΣ
 Πέμπτη εινα από του Πάχα πέμπτη κια
 να στα θη μη θη ει ναι του το ει ναι του το που μα.
 γιο ορτη

ΤΟ ΤΟΠΟΣ ΜΑΣ ΓΙΟΡΤΗ.

Printed musical notation for the song "ΤΟ ΤΟΠΟΣ ΜΑΣ ΓΙΟΡΤΗ". The notation is written on a single staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked "Allegro." and the time signature is 2/4. The lyrics are written below the notes. The piece includes two "I VOLTA" markings and a section labeled "ΕΠΩΔΟΣ.".

Allegro.
 α-πό τον διη-λία κια- πο.εκ-κη-για θεεκ-κλη-
 -για -για με θη- μαν-τρο κια- να- στα- θη γυ-
 -ρι-θα- με τα θυ- νο- ρα ΕΠΩΔΟΣ.
 Πέμ-πτη εινα-πό του Πά-χα Πέμ-πτη κια- να-στα-θη
 μη ει-ναι του τό- ει-ναι του τό-που μας γιορ-τή.

*Βαδίσαμε τρανά,
λαγκάδια, κάμπους και βουνά,
στον 'Αι-Βλάση φθάσαμε
κι ὄλοι μαζί γιορτάσαμε²¹.*

Ἄς σημειωθεῖ, ἐπιλογικά, ὅτι τὸ χωριὸ «κυκλώνεται» εἰδικὰ γιὰ τὸ χαλάζι καὶ μὲ τὸ ἅγιο φῶς τῆς ᾽Αναστάσεως. Σύμφωνα μὲ παλαιότερη (1964) μαρτυρία:

«Μόλις πεῖ τὸ Χριστὸς ᾽Ανέστη ὁ παπάς, τέσσερα ἄτομα παίρνουν ἀπὸ ἓνα φανάρι μὲ ἅγιο φῶς καὶ καυσόξυλα. Δυὸ πᾶνε πρὸς τὸ ᾽Ανθοχώρι καὶ δυὸ πρὸς τὴ μεριὰ τῆς Χαριτωμένης. ᾽Ανάβουν φωτιά, πᾶνε παρακάτω σὲ ἄλλο μέρος, καὶ συναντοῦνται στὸν ᾽Αγγίτη ποταμό. Γίνεται γιὰ νὰ μὴ μᾶς πιάνει χαλάζι. Μᾶς φυλάει ἡ φωτιά τῆς ᾽Αναστάσεως»²².

Σήμερα (1996): *«Παίρνομε λαμπάδες καὶ κυκλώνομε τὸ σύνορό μας... Θέλει δυὸ μὲ δυόμιση ὥρες...»²³.*

Εἶναι φανερὴ στὴν παραπάνω συνήθεια ἡ πανάρχαια καὶ πάγκοινη πίστη στὴν προστευτική καὶ καθαρτήρια δύναμη τῆς τελετουργικῆς πυρᾶς, ἡ ὁποία ἐπιδρᾷ εὐεργετικὰ στὴν εὐρύτερη ἔκταση ποὺ γίνεται ὁρατῆ²⁴. Ἡ δύναμη τῆς πυρᾶς στὴ συγκεκριμένη περίπτωση ἐνισχύεται ἀπὸ τὴν ἀφή της μὲ τὸ ἀναστάσιμο φῶς, ποὺ αὐτὸ καθαυτὸ εἶναι πηγὴ χαρᾶς καὶ ζωτικότητας²⁵.

21. Βλ. Μ. Γιωτῆ, *Ιερέως, Μακεδονικὰ-δημοτικὰ τραγούδια τοῦ χωριοῦ Καλῆς Βρύσης Δράμας, ὡς καὶ χριστιανικὰ ὀρθόδοξα ἄσματα. Νέα Σμύρνη, 1995. — Μουσικὴ ἐπιμέλεια Β. Παπαεμμανοὺ ἤ λ, ιερέως. Καβάλα 1995 (φωτοτυπικὴ ἔκδοση).*

22. ΚΛ χφ. ἀριθ. 2895, ὁ.π., σελ. 142-143.

23. ΚΛ χφ. ἀριθ. 4520, ὁ.π., σελ. 132. ᾽Αποτρεπτικὸ τοῦ χαλαζιοῦ ἐπίσης εἶναι καὶ τὸ ἄβγὸ τῆς Μεγάλης Πέμπτης (χφ. ἀριθ. 4520, ὁ.π.).

24. «Ἐνα νῆμα στερεὸ καὶ μισοκρυμμένο ἐνώνει ὅλα τὰ πυρολατρικὰ ἔθιμα ἀπὸ σήμερα ἕως σὲ μιὰ ἐποχὴ ἀνυπολόγιστα μακρυνὴ καὶ πιὸ πέρα ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ ᾽Αρχαιότητα... ὅτι ἀπὸ τὴ μεγάλη καὶ φροντισμένη ἱερὴ πυρά... θὰ πάρουμε δύναμη καὶ ὑγεία καὶ ὁ τόπος μας τὴν εὐτυχία του» (Κ. Α. Ρωμαῖος, *Λαϊκὲς λατρεῖες τῆς Θράκης. ᾽Αρχεῖον Θρακικοῦ Θησαυροῦ 11, 1944-45, σελ. 77-78*). Γιὰ τὶς ἐθιμικὲς πυρὲς γενικότερα βλ. στὸν οἰκεῖο ᾽Ατλαντα («Περιοδικαὶ πυραὶ»), ὁ ὁποῖος ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ Κέντρο Λαογραφίας τὸ 1975 (ἐπιμέλεια: Στ. Δ. ᾽Ημελλος - Γρ. Δημητρόπουλος).

25. Γιὰ ἐθιμικὲς πυρὲς γενικότερα στὸν εὐρύτερο δραμινὸ χῶρο βλ. Γ. Ν. Αἰκατερινίδης, *Γιορτὲς καὶ Δρώμενα στὸ νομὸ Δράμας. Δράμα 1997, σελ. 106-109 (ἔκδοση Τ.Ε.Δ.Κ.)*.

SUMMARY

An Easter Tradition at the Village Kalé Vryse of Drama

by George Aikaterinidis, Ph. D.

In Kalé Vryse of Macedonia, a traditional village in the area of Drama, in Northern Hellas, it is a habit each year on Thursday of the week after Easter (Diakainissemos), to carry the Icon of Resurrection in a procession around the village's outskirts, according to a specific traditional and religious ritual.

During this ritual the procession successively stops at nine country chapels and praying stands, where the priest chants and blesses the area with prayers for good health and prosperous harvest. One of these praying stands is built on top of the an-(ancient) wall of Dionysus' shrine.

The procession lasts for almost four hours, making its final stop at the rural chapels of St. George and St. Vlassios, protector saints of livestock owners and farmers, respectively. This is where the entire village takes part in a joyful celebration of song and dance until the late hours of the night.

The purpose of this ritual is to create an imaginary circle around the village, the ritualistic powers of which are believed to bear protection against all evil for people, animals and produce.

This protection is especially asked for against hail, an extremely dangerous weather condition at this time of year, threatening the positive outcome of harvest. For that same purpose of protection against hail, people usually light fires on hilltops surrounding their village, as a Resurrection's Eve custom.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ Π. ΑΛΕΞΑΚΗ :

ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΓΑΛΑ, ΣΥΓΓΕΝΕΙΑ: ΚΟΙΝΑ ΠΑΛΑΙΟΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΤΟ ΛΑ·Ι·ΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ ΤΩΝ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΛΑΩΝ*

Η μελέτη αυτή έχει θέμα, αφενός τις διάφορες μορφές συμπληρωματικής συγγένειας (complementary filiation) και τα σύμβολά της στους βαλκανικούς λαούς, αφετέρου αποτελεί μια συνεισφορά στην Ανθρωπολογία της γαλουχίας, η οποία πολύ λίγο έχει απασχολήσει τους ειδικούς επιστήμονες (ανθρωπολόγους, εθνολόγους κλπ.) στην Ελλάδα και διεθνώς¹. Η εργασία θα είναι περισσότερο λεπτομερειακή για τα ελληνικά δεδομένα, τα οποία μου είναι πιο προσιτά, ενώ οι αναφορές στους υπόλοιπους βαλκανικούς λαούς θα είναι πιο σύντομες.

Τί εννοούμε, λέγοντας συμπληρωματική συγγένεια; Οι κοινωνικοί ανθρωπολόγοι, οι οποίοι πρώτοι χρησιμοποίησαν τον όρο (κυρίως ο Fortes), εννοούν με αυτή τη δευτερεύουσα συγγένεια που είναι σχεδόν πάντα παρούσα σε ένα μονογραμμικό (πατρογραμμικό ή μητρογραμμικό) σύστημα καταγωγής, το οποίο, δίνοντας έμφαση στη μια από τις δύο συγγενικές πλευρές, θεωρητικά θα έπρεπε να αποκλείει την άλλη πλευρά. Αυτό όμως κατά κανόνα δεν συμβαίνει².

Η συμπληρωματική συγγένεια παίρνει πολλές μορφές. Από την απλούστερη,

* Επεξεργασμένη και διευρυμένη μορφή σύντομης ανακοίνωσης που παρουσιάστηκε στο 7ο Διεθνές Συνέδριο Σπουδών Νοτιανατολικής Ευρώπης (Θεσσαλονίκη 29 Αυγ. - 4 Σεπτ. 1994).

1. Barbara B. Harrel, «Lactation and Menstruation in Cultural Perspective», *American Anthropologist* 83 (1981) 796-797. Βλ. και την πιο πρόσφατη έκδοση: Vanessa A. Maher, *The Anthropology of Breast-Feeding. Natural Law or Social Construct?* Berg, Oxford 1992.

2. M. Fortes, «The Structure of Unilineal Descent Groups», *American Anthropologist* 55 (1953) 17-41. E. Leach, «Complementary Filiation and Bilateral Kinship», στο συλλογικό J. Goody (επιμ.), *The Character of Kinship*, Cambridge University Press, Cam-

π.χ. σε ένα απόλυτα πατρογραμμικό σύστημα καταγωγής, όπου αναγνωρίζεται η συγγένεια του παιδιού με τη μητέρα του και ενδεχομένως και με τους αδελφούς της ως την πιο προχωρημένη με την οποία δημιουργείται δεύτερη γραμμή καταγωγής από τη μητρική πλευρά με την παρουσία μερικές φορές περισσότερων ομάδων καταγωγής, μιας πατρογραμμικής και μιας μητρογραμμικής. Παρόμοια συστήματα συγγένειας, όπου αναγνωρίζονται δύο γραμμές καταγωγής, συναντώνται σε πολλές περιοχές του κόσμου. Σ' αυτές τις περιπτώσεις η έμφαση στις γραμμές καταγωγής δεν είναι πάντα του ίδιου βαθμού είτε η συμπληρωματική καταγωγή είναι από τη μητρική πλευρά είτε από την πατρική³.

Οι λαοί γενικά στους οποίους παρατηρούμε αυτές τις αρχές οργάνωσης (συμπληρωματική συγγένεια / συμπληρωματική καταγωγή), έχουν διάφορα σύμβολα, για να δηλώσουν και να διαφοροποιήσουν αυτές τις έννοιες, π.χ. καταγωγή από τον πατέρα: σπέρμα, νεφρά· καταγωγή από τη μητέρα: μήτρα, μαστοί κλπ. Εκφράσεις όπως «προέρχονται από ένα σπόρο» ή «από μια κοιλιά» ή «έχουν βυζάξει από ένα βυζί» είναι συνηθισμένες σε πολλούς λαούς⁴. Όπως λέει ο Schneider τα σύμβολα της συγγένειας προέρχονται συνήθως από τα όργανα αναπαραγωγής και διατροφής των παιδιών⁵. Εδώ μας ενδιαφέρει να εξετάσουμε πώς μέσω των συμβόλων η ιδεολογία της συμπληρωματικής συγγένειας διαμορφώνεται στο βαλκανικό χώρο και πώς το σύστημα της συμβολικής σκέψης ενισχύεται με τελετουργίες και μύθους. Μας ενδιαφέρει ακόμα η παλαιότητα αυτών των αντιλήψεων.

Στους βαλκανικούς λαούς το σύστημα καταγωγής είναι κατά κανόνα πατρογραμμικό με μικρότερη ή μεγαλύτερη έμφαση στην πατρική πλευρά. Αυτό όμως ως προς την καταγωγή, γιατί όσον αφορά τη συγγένεια μπορούμε να το χαρακτηρίσουμε αμφιπλευρικό καθώς η μητρική πλευρά έχει κάποιο βάρος άλλοτε μεγαλύτερο, άλλοτε

bridge 1973, σ. 53-58· R. M. Keesing, «Shrines, Ancestors and Cognatic Descent, the Kwaio and Tallensi», *American Anthropologist* 72 (1970) 756-775.

3. J. Goody, «The Classification of Double Descent Systems», στο J. Goody, *Comparative Studies in Kinship*, Routledge & Kegan Paul, Λονδίνο 1969, σ. 91-119.

4. A. Richards, «Matrilineal Systems», στο συλλογικό A. R. Radcliffe-Brown and D. Forde (επιμ.), *African Systems of Kinship and Marriage*, Oxford University Press 1950, σ. 207· επίσης στο ίδιο συλλογικό έργο: D. Forde, «Double Descent among Yakö», σ. 285-332· Philip O. Nsugbe, *Ohaffia: A matrilineal people*, Oxford at the Clarendon Press 1974, σ. 72.

5. D. Schneider, «What is Kinship all About?», στο P. Reining (επιμ.), *Kinship Studies in the Morgan Centennial Year*. The Anthropological Society of Washington, Washington 1972, σ. 32.

μικρότερο, π.χ. απαγόρευση γάμου και από τη μητρική πλευρά ως τον 7ο βαθμό συγγένειας, χρήση συμμετρικά των ίδιων όρων για τα ξαδέλφια από την πατρική και από τη μητρική πλευρά κλπ.

Γενικά, θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι στους κτηνοτροφικούς νομαδικούς πληθυσμούς της Βαλκανικής η πατροπλευρικότητα είναι πιο έντονη, στους γεωργούς λιγότερο έντονη. Η πατρογραμμικότητα σε όλους τους βαλκανικούς λαούς δηλώνεται με το «αίμα» και το «σπόρο». Αντίθετα, η μητροπλευρική συγγένεια δηλώνεται με την «κοιλιά» (μήτρα) και το «γάλα», που αποτελούν, όπως θα δούμε, ένα μητρικό συμβολικό σύστημα με έμφαση πότε στον ένα και πότε στον άλλο πόλο, το οποίο είναι, καθώς φαίνεται, πανάρχαιο στο βαλκανικό χώρο, γιατί συναντάται και στους παλαιοβαλκανικούς λαούς (Έλληνες, Αλβανούς ακόμα και Ρουμάνους), και στους νεοβαλκανικούς (Σέρβους, Βούλγαρους)⁶. Αλλά περί αυτών εκτενέστερος λόγος θα γίνει πάρα κάτω.

Εξαιρέση αποτελούν οι τουρκικοί πληθυσμοί, οι οποίοι λόγω της μογγολικής καταγωγής τους, έχουν διαφορετικά σύμβολα, για να δηλώσουν ιδεολογικά τις παραπάνω αρχές. Τα τουρκικά σύμβολα είναι το «κόκκαλο» (*soj, sojade*, εξού και το ελληνικό σόι) για την πατροπλευρική συγγένεια και το «κρέας» για τη μητροπλευτική⁷. Όπου αυτές οι ομάδες χρησιμοποιούν ως σύμβολα το «αίμα» και το «γάλα» πρέπει να έχουν δεχθεί επίδραση από τους άλλους βαλκανικούς πληθυσμούς ή πρόκειται για ομάδες γηγενών εκτουρκισμένων.

Η διαπίστωση ότι σε όλους τους βαλκανικούς λαούς υπάρχει η συμπληρωματική συγγένεια ακόμα και στους σλαβικούς, οι οποίοι, όταν εγκαταστάθηκαν στο βαλκανικό χώρο (7ος-8ος αιώνες μ.Χ.) είχαν ένα πρωτόγονο πατρογραμμικό-πατροπλευ-

6. P. H. S t a h l, «Sociétés traditionnelles balkaniques. Contribution à étude des structures sociales», *Etudes et Documents Balkaniques* 1 (1979) 174-175. Η συγγένεια από γάλα έχει ευρεία διάδοση και στον αφρικανικό χώρο: πρβ. G. B a l a n d i e r, *Afrique Ambigue*, Librairie Plon, Παρίσι 1957, σ. 27, όπου αναφέρεται ότι «η μητέρα δίνει τη βασική συγγένεια» ή ότι «το γάλα δημιουργεί τη συγγένεια» και Μ α ρ ί α ς Κ ο υ μ α ρ ι α ν ο ύ, *Η Αφρική μέσα από το ποιητικό έργο του Λεοπόλντ Σεντάρ Σενγκόρ. (Μύθοι, πραγματικότητα και συμβολισμός)*. Παρουσία, Αθήνα 1995, σ. 150, υποσ. 11. Για συμβολισμούς και τελετουργίες του γάλακτος στην Αφρική, βλ. V. T u r n e r, *The Forest of Symbols*, Cornell University Press 1967, σ. 19 κε.· πρβ. και G. P a r r i n d e r, *Religion in an African city*. Negro Universities Press. Westport Connecticut 1972, σ. 13.

7. A l t a n G o k a l p, «Le dit de l'os et de clan. De l'ordre segmentaire oghouz au village Anatolien», *L'Homme* 102 (1939) 83 και 89· πρβ. και Th. E. F r i c k e, «Elementary Structures in the Nepal Himalaya. Reciprocity and the Politics of Hierarchy in Ulale-Taming Marriage Strategies», *Ethnology* 29 (1990) 139.

ρικό σύστημα συγγένειας, του γνωστού από την Ανθρωπολογία της συγγένειας τύπου Ομάχα⁸, με γάμους των σταυροζαδέλφων (cross cousins), προβλημάτισε τους κοινωνικούς ανθρωπολόγους και τους εθνολόγους για ποιο λόγο συμβαίνει αυτό αλλά και ποιες μορφές παίρνει στους παραπάνω λαούς. Έχει παντού το ίδιο βάρος και αν όχι πού οφείλονται οι διαφορές;

Σήμερα υπάρχουν μερικές ανθρωπολογικές μελέτες αν και άνισα κατανεμημένες στο βαλκανικό χώρο. Περισσότερες έχουν γίνει στην ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα. Για τους υπόλοιπους βαλκανικούς λαούς μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε το πλούσιο δημοσιευμένο λαογραφικό υλικό, το οποίο αν και μικρότερης σημασίας ως προς την ακρίβεια και τις λεπτομέρειες μπορεί όμως να μας δώσει πολλά στοιχεία για το θέμα και να μας διευκολύνει να κατανοήσουμε το συμβολικό σύστημα της συμπληρωματικής συγγένειας / καταγωγής των παραπάνω λαών.

Η έρευνα λοιπόν έδειξε ότι σε όλα τα επίπεδα (δομικό, συμβολικό, ιδεολογικό) στους Έλληνες, εκτός από τη συγγένεια από τον πατέρα, δηλαδή «από αίμα» (πατρογραμμική-πατροπλευρική) αναγνωρίζεται και μια ιδιαίτερη μορφή συγγένειας από τη μητέρα. Η συγγένεια αυτή συνδέεται συμβολικά άλλοτε με μεγαλύτερη άλλοτε με μικρότερη έμφαση με το μητρικό γάλα. Οι διαφορές οφείλονται, όπως θα δούμε, στην ποικιλία των δομών συγγένειας. Αν είναι δηλ. περισσότερο πατροπλευρική, αμφιπλευρική κλπ.

Η σχέση της μητρικής συγγένειας με το γάλα φαίνεται άμεσα από το έθιμο της «εξαγοράς της νύφης», όπου αυτό συνηθίζεται. Από τη Μάνη ως τη Βόρειο Ήπειρο, τη Θράκη και τον ελληνικό Πόντο (Μικρά Ασία) το χρηματικό ποσό που παίρνουν, εκτός από τον πατέρα της, η μητέρα της και οι μητρικοί θείοι της, έχει σχετική ονομασία: γαλατιάτικα, βυζαχτικά, γάλα της μάνας, σιούτ χακί κλπ⁹. Αυτό σημαίνει ότι όπως ο γαμπρός αγοράζει τη νύφη (το αίμα) από τον πατέρα της (την πατρική

8. H. F. Stein, «Structural Change in Slovak Kinship», *Ethnology* 14 (1975) 103-104 και 106.

9. Ε. Π. Αλεξάκη, *Η εξαγορά της νύφης. Συμβολή στη μελέτη των γαμήλιων θεσμών στη νεότερη Ελλάδα*, Αθήνα 1984, passim· Marie-Elizabeth Handman, «Les prestations matrimoniales en Grèce. Vaste champ en friche», στο συλλογικό J. Peristiany, Marie-Elizabeth Handman (επιμ.), *Le prix de l'alliance*, CNRS Παρίσι, 1989, σ. 117, 298 και St. Diamianakos, «Group domestique, transmission du patrimoine et prestations matrimoniales dans un village multi-ethnique de la Grèce du Nord», στο ίδιο συλλογικό έργο, ό.π., σ. 403, 424. και Μιράντας Τερζοπούλου και Ελένης Ψυχογιού, «Ρόλοι φύλων και σχέσεις συγγένειας μέσα απ' τα γαμήλια τραγούδια», *Revue des Etudes Neo-helléniques Daedalus*, Παρίσι - Αθήνα 1993, ειδική έκδοση για τα δημοτικά τραγούδια, τόμ. II/1-2, σ. 89-124.

γενιά της), ώστε τα παιδιά να ανήκουν στη δική του πατρική γενιά, έτσι «αγοράζει» και το γάλα από τη μητέρα της (τη μητρική γενιά της), ώστε να μην υπάρξει δυνατότητα διεκδίκησης των παιδιών και από τη μητέρα της νύφης ή τους μητρικούς θείους της. Με αυτόν τον τρόπο αναγνωρίζεται συμβολικά, γιατί το χρηματικό ποσό είναι μικρό, η ύπαρξη της συμπληρωματικής συγγένειας / καταγωγής από τη μητέρα, η οποία όμως ακυρώνεται, ως προς τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων, με την καταβολή αυτού του ποσού. Σημαντική λοιπόν είναι η διαπίστωση ότι η μητρική αυτή γραμμή παρουσιάζεται σε ισχυρά πατρογραμμικά συστήματα, στα οποία αποκλείεται ιδεολογικά η μεταβίβαση του αίματος της μητέρας στα παιδιά της.

Τη συγγένεια «από γάλα» μπορούμε να τη διαπιστώσουμε και έμμεσα, π.χ. παιδιά που έχουν θηλάσει από την ίδια γυναίκα, έστω και αν δεν είναι αδέρφια, θεωρούνται αδέρφια. Χρησιμοποιούν προς τούτο όρους όπως βυζαδέρφια, παραδέρφια, δευτεραδέρφια, μηλαδέρφια κλπ.¹⁰ Αν είναι διαφορετικού φύλου, δεν επιτρέπεται κατά κανόνα να παντρευτούν¹¹. Γι' αυτό το λόγο όταν έπρεπε το παιδί να θηλάσει από μιαν άλλη γυναίκα, εξέταζαν μέχρι πρόσφατα αν αυτή έχει αποκτήσει παιδί διαφορετικού φύλου

10. Ο περισσότερο διαδεδομένος όρος είναι βυζαδέρφια, βλ. παραδείγματα: Κ.Λ. (= Κέντρο Ερεύνης Ελληνικής Λαογραφίας Ακαδημίας Αθηνών) χφ. 1884, σ. 12 (Αλίκη Παπαγεωργίου, περιοχή Αιγιαλείας Αχαΐας 1953)· χφ. 1963, σ. 12 (Γ. Ι. Κασιδογιάννη, Καστρί Κυνουρίας 1953)· χφ. 1971, σ. 14 (Λ.Κ. Τσέλιου, Λυκούδι Ελασσόνας 1953)· χφ. 2076, σ. 34 (Α. Ι. Καλησπέρη, Κάμπος Χίου 1952)· Κ. Χουρμουζιάδου, «Το παιδίον εις την εκκλησιαστική επαρχία Μετρών και Αθύρων της Ανατολικής Θράκης», *Αρχείον Θρακικού Λαογραφικού και Γλωσσικού Θησαυρού* 7 (1940) 76. Για τον όρο παραδέρφια, βλ. Κ. Λ. χφ. 2038, σ. 31 (Άννας Τζανή, Αυλωνάρι Ευβοίας 1954)· χφ. 2075, σ. 15 (Δ. Γ. Σπανού, Π. Ψαρά Χίου 1952)· χφ. 2442, σ. 19-20 (Α. Αδαμίδου, Δαμασκηνιά Βοΐου Κοζάνης 1962). Για τον όρο δευτεραδέρφια, βλ. Κ. Λ. χφ. 2327, σ. 59 (Ι. Π. Κασιμάτη, Κύθηρα 1959). Για τον όρο μηλαδέρφια, βλ. Κ.Λ. χφ. 1479 Γ', σ. 15 (Μ. Ιωαννίδου, Αγία Άννα Ευβοίας 1942). Ο τελευταίος όρος, που χρησιμοποιείται και για τα αδέρφια που έχουν ένα μόνο γονιό κοινό, δείχνει ακριβώς τη μεγάλη σημασία του θηλασμού για τη συγγένεια.

11. Για την απαγόρευση του γάμου, βλ. παραδείγματα: Κ.Λ. χφ. 1379, σ. 12 (Μαρίας Λιουδάκη, Ρεϊσδερέ Σμύρνης 1939)· χφ. 1871, σ. 9 (Μαρίας Σγούτα, Κάτω Στενή Χαλκίδας 1953)· χφ. 1878, σ. 35 (Γ. Πάσχου, Ξυλόπολη Λαγκαδά Θεσσαλονίκης 1953)· χφ. 1964, σ. 6 (Α. Κυριακού, Ανάληψη Ελασσόνας 1953)· χφ. 1971, σ. 14 (Λυκούδι Ελασσόνας)· χφ. 2143, σ. 55 (Παπαγγελή Μιχελή, νήσος Λήμνος 1954)· χφ. 2371, σ. 43 (Γ. Κουφού, Πλάτη Ορεστιάδας 1960)· 2442, σ. 19-20 (Δαμασκηνιά Βοΐου Κοζάνης)· χφ. 2459, σ. 24 (Χ. Χατζή, Νεστόριο Καστοριάς 1962)· Ε. Π. Αλεξάκη, *Τα γένη και η οικογένεια στην παραδοσιακή κοινωνία της Μάνης*. Διδακτορική διατριβή, Αθήναι 1980, σ. 252· Françoise Saulnier, *Απογα un village de montagne cretois*, Παρίσι, 1980, σ. 145 (πολυγραφημένο)· Κ. Καραπατάκη, *Η μάνα και το παιδί στα παλαιότερα χρόνια* Αθήνα 1979, σ. 62.

ή επιδίωκαν να είναι συγγενής του παιδιού που θα θηλάζε. Σημειώνω ότι ο θηλασμός από ξένη γυναίκα τις τρεις πρώτες ημέρες, μέχρι να έλθει το γάλα της μητέρας, ήταν μια απαραίτητη διαδικασία-τελετουργία, η οποία έπρεπε να πραγματοποιηθεί, όπως θα δούμε πάρα κάτω, για λόγους πρακτικούς και μαγικούς, πριν το παιδί αρχίσει να θηλάζει από τη μητέρα του.

Πιστεύουν ότι το παιδί μοιάζει σ' αυτή τη γυναίκα, παίρνει δηλ. τα φυσικά χαρακτηριστικά της και πολλά στοιχεία από το χαρακτήρα της, γι' αυτό φροντίζουν να είναι «καλόφαγη», για να τρώει και το παιδί. Η αντίληψη για τη μεταβίβαση των στοιχείων αυτών ισχύει και για την πατροπλευρική συγγένεια. Όπως δηλαδή το αίμα μεταβιβάζει τα χαρακτηριστικά της πατρικής ομάδας, έτσι ακριβώς και το γάλα μεταβιβάζει τα χαρακτηριστικά της μητρικής ομάδας. Η μόνη διαφορά είναι ότι το αίμα δίνει μεγαλύτερη έκταση και βάθος στη συγγένεια από ότι το γάλα.

Η γυναίκα που έχει άφθονο γάλα και θηλάζει ξένα παιδιά λέγεται βυζοπιάστρα, πρωτοβυζάστρα, πρωτοθηλάστρα, καλομάνα, παραμάνα, βυζανιαριά, γαλάρα κλπ. Το παιδί που θηλάζει τη θεωρεί ιερό πρόσωπο. Η γυναίκα αυτή έχει για το παιδί την ίδια σημαντική θέση, όπως και η μητέρα του. Οι γονείς του παιδιού κατά τη γαλουχία της προσφέρουν άφθονη τροφή: σούπες (συνήθως κοτόσουπα), γλυκά (τηγανίτες κλπ.) ή καφέ, για να έχει πολύ γάλα. Σπάνια της δίνουν χρήματα, γιατί ο θηλασμός θεωρείται κατά κανόνα μυστήριο και δεν μπορεί να πληρωθεί με χρήμα. Σε ορισμένες περιπτώσεις χρήματα της δίνει ο νονός του παιδιού, όταν το βαφτίζει¹².

Όλη αυτή η διαδικασία στο κοινωνικό επίπεδο δημιουργεί μια κοινότητα συνεργασίας και αλληλεγγύης μεταξύ των γυναικών με προεκτάσεις και στο συμβολικό-ιδεολογικό χώρο. Παράλληλα υψώνει το κοινωνικό status της γυναίκας θηλάστρας, ενώ δημιουργεί στενή σχέση μεταξύ των ξένων παιδιών που έχουν θηλάσει από την ίδια γυναίκα. Πρόκειται για μια κοινωνικοποίηση της μητρότητας με ανάλογες επιπτώσεις σε όλα τα επίπεδα παρόμοιες με αυτές της τεχνητής συγγένειας (υιοθεσία, αδελφοποιία, κουμπαριά κλπ.). Σημειώνω ότι πολλοί κοινωνιολόγοι και εθνολόγοι εντάσσουν αυτού του είδους τη συγγένεια στην κατηγορία των τεχνητών συγγενικών δεσμών.

Οι μεγάλες διαφορές στην οργάνωση της συγγένειας που παρατηρούνται στον ελληνικό χώρο από καθαρά πατρογραμμικά συστήματα που επιχωριάζουν κυρίως στην κεντρική και δυτική ηπειρωτική Ελλάδα, μέχρι τα αμφιπλευρικά, αμφιγραμμικά και μητροκεντρικά συστήματα που συναντάμε στην ανατολική ηπειρωτική Ελλάδα

12. Κ.Α. χφ. 2072, σ. 10 (Κ. Παρθένη, Θολοποτάμιο Χίου 1952)· χφ. 1459, σ. 355 (Δ. Ζευγώλη, Απείρανθος Νάξου 1928).

και στα νησιά του Αιγαίου, έχουν ως αποτέλεσμα σε πολλές περιοχές την υποκατάσταση του συμβολισμού της μητρικής συγγένειας / καταγωγής «από γάλα» με το «αίμα»¹³. Σ' αυτές τις περιοχές δηλαδή το αίμα ως σύμβολο της συγγένειας έχει το ίδιο ή περίπου το ίδιο βάρος με το γάλα και για την πατρική και για τη μητρική πλευρά. Αυτό εξηγείται, γιατί το αίμα από τη φύση του, σε αντίθεση με το γάλα, μπορεί να συμβολίζει την αμφιπλευρική συγγένεια, ενώ δεν μπορεί να ισχύει αυτό και για το γάλα. Με το γάλα συμβολίζεται κατά κανόνα μόνο η μητροπλευρική-μητρογραμμική συγγένεια και αυτό είναι ευνόητο, εφόσον μόνο οι γυναίκες μπορούν να θηλάσουν. Όπου συμβαίνει το αντίθετο, οφείλεται σε προγενέστερη ανάπτυξη αμφιπλευρικού συστήματος που συμβολίζεται με το αίμα.

Το σύστημα της συμπληρωματικής συγγένειας / καταγωγής έλαβε ιδιαίτερη μορφή στα νησιά του Αιγαίου (Κυκλάδες, Δωδεκάνησα), με τη διαμόρφωση δύο παράλληλων γραμμών, όπου η μια στηρίζεται στη συγγένεια από τους άνδρες και η άλλη στη συγγένεια από τις γυναίκες. Η βιβλιογραφία είναι πλούσια πάνω σ' αυτό το θέμα. Η ανθρωπολογική έρευνα έχει ασχοληθεί με πολύ ενδιαφέρον με το παραπάνω σύστημα, το οποίο παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία. Συνήθως η συγγενική γραμμή συνδέεται με την ονοματοθεσία και την κληρονομιά. Το πρώτο αγόρι παίρνει το όνομα του πατρικού παππού και κληρονομεί την αντίστοιχη περιουσία. Το πρώτο κορίτσι παίρνει το όνομα της μητρικής γιαγιάς και κληρονομεί την αντίστοιχη περιουσία μαζί με το μητρικό σπίτι. Σχηματίζονται παράλληλες συγγενικές γραμμές που αντιστοιχούν στα δύο φύλα. Τα άλλα παιδιά παίρνουν εναλλακτικά: το δεύτερο αγόρι το όνομα του μητρικού παππού και το δεύτερο κορίτσι το όνομα της πατρικής γιαγιάς. Η κληρονομιά σ' αυτές τις περιπτώσεις μπορεί να είναι μηδενική έως σημαντική ανάλογα με το νησί, αλλά πρέπει να προέρχεται κυρίως εξ αγοράς, να μην είναι δηλαδή γονική¹⁴.

Στην Κέα (Κυκλάδες), όπου έχω πραγματοποιήσει επιτόπια εθνογραφική έρευνα για μεγάλο χρονικό διάστημα, η συγγένεια από τον πατέρα δηλώνεται συμβολικά

13. Ε. Π. Αλεξάκη, «Αμφιγραμμικές ομάδες καταγωγής και γαμήλια στρατηγική στους Αλβανόφωνους της ΝΑ. Αττικής-Λαυρεωτικής (1850-1940)», *Πρακτικά Ε' Επιστημονικής Συνάντησης ΝΑ. Αττικής (Παιανία 5-8 Δεκ. 1991)*, Παιανία 1994, σ. 177, υποσ. 84. Βλ. και το βιβλίο μου: *Τα παιδιά της σιωπής. Οικογένεια, συγγένεια και γάμος στους Αρβανίτες της ΝΑ. Αττικής-Λαυρεωτικής (1850-1940)*. Εκδ. Παρουσία, Αθήνα 1996, σ. 178, υποσ. 84.

14. B. Vernier, «Filiation, regles de residence et pouvoir domestique dans les îles de la Mer Egée», στο G. Ravis Giordani (επιμ.), *Femmes et patrimoine dans les sociétés rurales de l'Europe Méditerranéenne*, CNRS, Παρίσι 1987, σ. 365-401. Sibylla Dimitriou-Kotsoni, «The Aegean Cultural Tradition», *Journal of Mediterranean Studies* 3/1 (1993) 62-76.

ως συγγένεια «από σπόρο ή από αίμα». Η συγγένεια από τη μητέρα ως συγγένεια από «γλάστρα» (μεταφορικά αλλά και ετυμολογικά μήτρα=γλάστρα/γάστρα) και θεωρείται δευτερεύουσας σημασίας σε σχέση με την πρώτη. Η ονοματοθεσία όμως των παιδιών και η κληρονομιά ακολουθούν σε γενικές γραμμές τη σειρά που ανέφερα προηγουμένως, πράγμα που δείχνει ότι το βάρος της συγγένειας είναι πολύ σχετικό. Δεν γίνεται όμως εδώ καμιά αναφορά στη συγγένεια από γάλα, παρά μόνο παρετυμολογικά (γάλα-γλάστρα-κουλιάστρα). Πάντως και στην Κέα όπως και στα υπόλοιπα νησιά του Αιγαίου ισχύουν τα σχετικά με την απαγόρευση του γάμου μεταξύ παιδιών που έχουν θηλάσει από την ίδια γυναίκα.

*
*
*

Πιστεύουν ότι το μητρικό γάλα έχει μεγάλη θεραπευτική δύναμη. Θεωρείται φάρμακο για πολλές ασθένειες και ιδιαίτερα για τους πόνους των αυτιών και των ματιών¹⁵. Πιστεύουν ακόμα ότι έχει μεγάλη μαγική δύναμη και το χρησιμοποιούν σε πολλές μαγικές πράξεις. Δεν είναι τυχαίο ότι οι γυναίκες που έχουν άφθονο γάλα και θηλά-

15. Για τις θεραπευτικές ιδιότητες του μητρικού γάλακτος, βλ. παραδείγματα: Κ.Λ. χφ. 1446 Α', σ. 166 (Δ. Λουκάτου, Πετρί Λέσβου 1940)· χφ. 1566, σ. 23 (Μ. Τσάκωνα, Μανιάκι 1944)· χφ. 1837, σ. 17 (Στ. Σταύρου, Κάτω Μουσιώτισσα Ιωαννίνων 1953)· χφ. 1888, σ. 5 (Χρ. Χρυσανθακοπούλου, Ελαιών Αιγιαλείας Αχαΐας 1953)· χφ. 1956, σ. 14 (Γ. Πρωτοπαπά, Αγγεριά Πάρου 1953)· χφ. 1959, σ. 13-14 (Ε. Μ. Σορώτου, Οία Θήρας 1953)· χφ. 1955, σ. 26 (Κυριακής Ι. Γαϊτάνου, Λεύκες Πάρου 1953)· χφ. 1974, σ. 12 (Δ. Παπαδούλη, Αμούρι Ελασσόνας 1953)· χφ. 1886, σ. 22 (Αικατερίνη Προκοπίου, Περιθώριο Αιγιαλείας Αχαΐας 1953)· χφ. 1975, σ. 19 (Λυκούδι Ελασσόνας)· χφ. 1953, σ. 173 (Λ. Σίμου, Αμοργός 1953)· χφ. 1967, σ. 9 (Πασχάλη Βαλιάκου, Μέγα Ελευθεροχώριο Ελασσόνας 1953)· χφ. 2008, σ. 37 (Ευ. Γουρζή, Κατούνα και Καρυώτες Λευκάδας 1953)· χφ. 2012, σ. 4 (Δ. Νικολοπούλου, Πράσινο Γορτυνίας 1953)· χφ. 2030, σ. 31 (Γ. Κοντοστεργίου, Μικρή Γότιστα Ηπείρου 1953)· χφ. 2040, σ. 3 (Ν. Κ. Κώτση, Ανδρονιάνοι Καρυστίας Ευβοίας 1954)· χφ. 2063, σ. 10 (Καλλιόπης Αγγελίδου-Κ. Πουλακιδάκου, Βυρώνεια Σερρών 1954)· χφ. 2075, σ. 14 (Π. Ψαρά Χίου)· χφ. 2005, σ. 542 (Ν. Μόσολα, περιοχή Βόνιτσας 1952)· χφ. 2076, σ. 31 (Κάμπος Χίου)· χφ. 2081, σ. 54 (Ε. Ζάννου, νήσος Θήρα 1954)· χφ. 2125, σ. 22 (Σπ. Καραμπελα, Σκιλλουντία Ολυμπίας Ηλείας 1954)· χφ. 2143, σ. 55 (νήσος Λήμνος)· χφ. 2175, σ. 7 (Γ. Α. Δροσοπούλου, Κεραμιδιά και χωριά τέως Δήμου Πηνειέων Ηλείας 1955)· χφ. 2315, σ. 13 (Κ. Φίλιου, Καλέτζι Ιωαννίνων 1959)· χφ. 2339, σ. 52 (Κ. Βήχου, νήσος Μήλος 1968)· χφ. 2442, σ. 17-18 (Δαμασκηνιά Βοΐου Κοζάνης)· χφ. 2385, σ. 20 (Γ. Α. Γιαννούχου, Καλομοίρα Καλαμπάκας 1961)· χφ. 2739, σ. 18 (Γ. Κολιού, Άσσος Πρέβεζας 1963)· χφ. 3089, σ. 50 (Π. Κερεζούδη, Πύθιο Διδυμοτείχου 1966).

ζουν ξένα παιδιά θεωρούνται συχνά μάγισσες¹⁶. Ιδιαίτερα το γάλα που προέρχεται από μητέρα και κόρη (μανόγαλο) που έχουν γεννήσει συγχρόνως θεωρείται το κατεξοχήν αποτελεσματικό φίλτρο και χρησιμοποιείται, αφού περάσει από μια ειδική μαγική ή μαγικοθρησκευτική τελετουργία, για να αποκαταστήσει τις φιλικές σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων ή να προκαλέσει τον έρωτα μεταξύ ατόμων διαφορετικού φύλου¹⁷. Βλέπουμε το ζευγάρι μητέρα-κόρη να επανέρχεται συνεχώς (διαχρονικά και συγχρονικά) στο ελληνικό συμβολικό σύστημα συγγένειας, σηματοδοτώντας το στοιχειώδη μητροπλευρικό-μητρογραμμικό πυρήνα (πρβ. Δήμητρα και Κόρη, Αγία Άννα και Παρθένο Μαρία).

Θεωρούν ακόμα ότι η κατάρα της γυναίκας που έχει θηλάσει το παιδί μπορεί «να πιάσει». Άλλωστε η αποτελεσματικότητα της μητρικής κατάρας συνδέεται άμεσα με το γάλα που πρόσφερε αυτή στο παιδί της. Η πιο συνηθισμένη τελετουργία, όταν η μητέρα θέλει «να ρίξει βαριά κατάρα», είναι να ξεγυμνώσει τους μαστούς της και να καταραστεί το παιδί «στο γάλα που το βύζαξε»¹⁸. Η τελετουργία αυτή που δείχνει τη

16. Πρβ. το στίχο από τον Ερωτόκριτο: «Ήτο μια γριά στον Έγριπο αλλοτινή βυζάστρα/ μάλιστα που κατέβαζε τον ουρανό με τ' άστρα» (Δ 891). Αυτή η αντίληψη συνδέεται και με την ιδιομορφία των μαστών των γυναικών, όπως φαίνεται από μια γητεία στην οποία περιγράφονται οι βάσκανες γυναίκες σαν σακουκοβύζες, κανταροβύζες, ορθοβύζες, μονοβύζες κλπ. Ν. Γ. Κυριαζή, «Δημώδης Κυπριακή Ιατρική», *Κυπριακά Χρονικά* 4 (1926)90· πρβ. και τη λαϊκή παράδοση από τη Χίο: *Στη θεση Ρηχό Κάθισμα βγαίνει μια γριά Γεραγίδα (νεράιδα) και γυρεύγει την αίγα της και της λένε «έρκεσαι παραμάνη;» 'Όποιος δεν της το πει, παθαίνει»* Κ.Λ. χφ. 692 (Σ. Βίου, Χίος 1918). Ασφαλώς η πίστη αυτή συνδέεται με όσα ανέφερα πιο πάνω (ιδιομορφία μαστών, γαλακτοφορία κλπ.).

17. Ζυμώνουν το μανόγαλο με αλεύρι και φτιάχνουν μια μικρή πίτα, την οποία βάζουν στην Αγία Τράπεζα να λειτουργηθεί σαράντα ημέρες. Κατόπιν την αφήνουν σε μέρος που περνά από πάνω πολύς κόσμος. Στη συνέχεια τη φορούν οι μαλλωμένοι πάνω τους σαν φυλακτό: *Ελπινίκης Σαράντη Σταμούλη*, «Προλήψεις της Θράκης», *Λαογραφία* 14 (1952) 174, ύποσ. 1. Βλ. παρομοίως *Νοεμής Δ. Ζωηροῦ Πασσά*, «Λαογραφικά Σύμμεικτα (Κέρκυρα)», *Λαογραφία* 11 (1934/37) 123). Εδώ όμως πρέπει η μια γυναίκα να έχει γεννήσει αγόρι και η άλλη κορίτσι. Παρόμοιες αντιλήψεις με τη διαφορά ότι το μανόγαλο το τρίβουν σε σκόνη υπάρχουν και σε άλλες περιοχές, βλ. Κ.Λ. χφ. 1665 Α' σ. 10 (Δ. Οικονομίδου, 'Άγιος Νικόλαος Δρόπολης Βορείου Ηπείρου 1951)· επίσης χφ. 2315, σ. 13 (Καλέτζι Ιωαννίνων)· χφ. 1884, σ. 9-10 (περιοχή Αιγιαλείας)· χφ. 2339, σ. 52 (νήσος Μήλος). Εδώ η γυναίκα που έχει ξενητεμένο άνδρα του γράφει γράμμα με μελάνι αναμιγμένο με μανόγαλο.

18. Βλ. π.χ. *Ντίνου Ψυχολιού*, *Περί γητειών και μαντείας*, *Λεχαινά* 1989, σ. 33· πρβ. και *Ε. Π. Αλεξάκη*, *Τα γένη και η οικογένεια*, ό.π., σ. 107· επίσης παρόμοιες αντιλήψεις συναντάμε στην Ήπειρο (Κεφαλόβρυσο Πωγωνίου: πληροφορία από προσωπική επιτόπια έρευνα) και στην Βόρειο Ήπειρο, βλ. βλ. Κ.Λ. χφ. 1665 Α', σ. 12-13 ('Άγιος Νικόλαος Άνω Δρόπολης).

μεγάλη δύναμη του γάλακτος είναι πανελλήνια. Δεν πρέπει εξάλλου να ξεχνάμε και τον πολύ συνηθισμένο όρκο: «στο γάλα που βύζαξα».

Η τελετουργία επίσης που συνδέεται με τον πρώτο θηλασμό του παιδιού από τη μητέρα του ή από την ξένη γυναίκα περιβάλλεται με πολλές μαγικές πράξεις. Η μητέρα θηλάζει το παιδί, ενώ πάνω από το κεφάλι της ή κάτω από τη μασχάλη της κρατάνε ένα καρβέλι ή μια φρατζόλα ψωμί, «για να έχει το γάλα της μεγάλη θρεπτική δύναμη και να είναι το παιδί πάντα χορτασμένο» ή «για να μη ρουθουνίζει».¹⁹ Σε άλλα χωριά εκείνη τη στιγμή της δίνουν και πίνει ένα ποτήρι κρασί, για να έχει άφθονο γάλα²⁰. Αλλού η «μητέρα αλείφει το βυζί της με αίμα της γέννας και το βάζει να θηλάσει ανάποδα, με τα πόδια δηλαδή να βγαίνουν προς την πλάτη, για να μη βασκαίνεται κι αυτή και το παιδί»²¹.

Το πρώτο γάλα της μητέρας που ονομάζεται «πρωτόγαλα», «πρωτογαλιά», ή «κολάστρα» (γουλιάστρα, γλιάστρα), στις περισσότερες περιοχές της Ελλάδας δεν πρέπει να το θηλάσει ξένο παιδί, που θηλάζει για πρώτη φορά, γιατί θεωρείται δηλητηριώδες και μπορεί να πάθει κακό. Αλλού πιστεύουν ότι μόνο το δικό της παιδί μπορεί να το θηλάσει χωρίς κίνδυνο. Θεωρούν μάλιστα αυτό το γάλα καθαρτικό. Σε ορισμένες περιοχές για τον ίδιο λόγο υποστηρίζουν το αντίθετο, ότι δηλ. το παιδί δεν πρέπει να θηλάσει το πρωτόγαλα της μητέρας του²². Απ' αυτή την πίστη προέρχεται η αντίληψη

19. Βλ. Παραδείγματα απ' όλη σχεδόν την έκταση του ελληνόφωνου χώρου: Κ.Λ. χφ. 1446 Α', σ. 237 (Δ. Λουκάτου, Τελώνεια Λέσβου 1940)· χφ. 1955, σ. 28 (Λεύκες Πάρου)· χφ. 2005, σ. 159-160 (περιοχή Βόνιτσας)· χφ. 2008, σ. 39 (Κατούνα και Καρυώτες Λευκάδας)· χφ. 2009, σ. 12 (Μ. Κακλαμάνη, Εγκλουβή Λευκάδας 1953)· χφ. 2293, σ. 43 (Γ. Παπατρέχα, Ξηρόμερο Ακαρνανίας 1957)· χφ. 2423, σ. 21 (Στέλιου Στυλιανίδου, Περιστερώνας Πάφου Κύπρου 1961)· χφ. 2514, σ. 16 (Ολύμπιου Χάσου, Αμπελόκηποι Καστοριάς 1962)· χφ. 2371, σ. 43 (Πλάτη Ορεστιάδας). Σε ορισμένες περιοχές οι μαγικές πράξεις είναι ακόμα περισσότερο εξεζητημένες, π.χ. «Στην Αγία Παρασκευή Φλώρινας η μητέρα βυζαίνει μέσα σε μια σκάφη, από την οποία τρώγουν τα γουρούνια, για να τρώει και το παιδί πολύ»: Κ.Λ. χφ. 2894, σ. 302 (Α. Ν. Δευτεραίου, Αγία Παρασκευή Φλώρινας 1964).

20. Κ.Λ. χφ. 2293, σ. 43 (Ξηρόμερο Ακαρνανίας).

21. Κ.Λ. χφ. 2959, σ. 248 (Α. Ν. Δευτεραίου, Κρόκος Κοζάνης 1965). Στο χωριό Τελώνεια Λέσβου «η μητέρα αφού πλύνει τα βυζιά της, τ' αλείφει με λίγο σάλιο από το στόμα της, πριν βυζιάξει το παιδί και λέει τη γητειά: «Έλα Χριστέ και Παναγιά / γάλα πολύ να μόρθει / να χορτάσει το μωρό μ / να τσοιμάται / να βλέπω και τη δουλειά μ»· Κ.Λ. χφ. 1446 Α', σ. 237.

22. Για τις διάφορες πρακτικές σε σχέση με τον πρώτο θηλασμό και το πρώτο γάλα, βλ. Κ.Λ. χφ. 1571, σ. 304 (Ι.Δ. Παπά, Ζαγόρι 1940)· χφ. 1381 Β', σ. 152 (Μαρία Λιουδάκη, Λασιθίδα Λασιθίου 1939)· χφ. 1446 Α', σ. 166 (Πετρί Λέσβου)· χφ. 2236, σ. 95 (Ν. Ζάρακα, Πυλί Κω 1958)· χφ. 205, σ. 152 (περιοχή Βόνιτσας)· χφ. 2324, σ. 55-56 (Κύθηρα)· χφ. 2385, σ. 20 (Καλομοίρα Καλαμπάκας)· χφ. 2302, σ. 183 (Σ.Β. Οικονομίδου, Χουλιαράδες Ιωαννίνων 1959)·

ότι το παιδί πρέπει να πρωτοθηλάσει από ξένη γυναίκα. Πέρα δηλ. από την άμεση ανάγκη θηλασμού του μωρού, όταν η μητέρα του είναι ασθενής ή απεβίωσε ή δεν έχει έλθει ακόμα το γάλα της, υπάρχουν κάποιες αντιλήψεις που οδηγούν σ' αυτήν την πρακτική. Η επικρατούσα λογική είναι τα νεογνά να θηλάζουν από γυναίκες που ήδη έχουν θηλάσει τα δικά τους παιδιά, αφού προηγουμένως αυτά, έχουν πρωτοθηλάσει από μια ξένη γυναίκα και έχουν εθιστεί. Αυτό πρέπει να έχει σχέση και με την πίστη που συναντάμε σε μερικές περιοχές της Ελλάδας ότι «το ένα βυζί βγάζει μέλι και το άλλο δηλητήριο» ή ότι «το ένα βυζί είναι γλυκό και το άλλο πικρό»²³.

Η γαλουχία συνδέεται και με πολλές μαγικές απαγορεύσεις, π.χ. απαγορεύεται αυστηρά να χυθεί μητρικό γάλα στη φωτιά, γιατί πιστεύουν ότι ξεραίνεται και στερεύει το στήθος. Γι' αυτό αν η γυναίκα έχει άφθονο γάλα, το χύνουν σε ένα πανί και το ρίχνουν στη βρύση ή στο ποτάμι, για να έχει η μητέρα ομοιοπαθητικά πάντα γάλα. Το ρίχνουν σε χώρο όπου δεν πατιέται, π.χ. πίσω από το τζάκι, στη στάχτη αλλά όχι στη φωτιά, σε μια τρύπα του σπιτιού, στο κελάρι, στον κήπο ή στο μελισσομάντρι. Αλλού το χύνουν στις ρίζες των φυτών, για να απορροφάται, όπως λένε, αμέσως. Αυτό όμως έχει και άλλες ιδεολογικές προεκτάσεις, που συνδέονται με την αύξηση των φυτών. Απαγορεύεται να δώσουν φωτιά τη νύχτα, γιατί στερεύει το γάλα της μητέρας. Η λεχώνα δεν πρέπει να δίνει το χέρι της, όταν ξεπροβοδίζει κάποιον, για να μη της «φύγει το γάλα». Δεν πρέπει να κοιτάζει για οκτώ ημέρες έξω, «για να μην πάει το γάλα στα βουνά». Δεν πρέπει να πλύνει ρούχα ή να πλησιάσει φούρνο. Αν περάσει έξω από φούρνο πρέπει να της δώσουν ένα κομμάτι ψωμί, για να μη στερεύσει το γάλα της. Σε μερικές περιοχές δεν πρέπει να θηλάζει ενώπιον ξένων, για να μη «ματιαστεί το γάλα και κοπεί»²⁴. Αν είναι ανάγκη να θηλάσει, σκεπάζεται ολόκληρη ή σκεπάζει

χφ 2272, σ. 64 (Χ. Ν. Σπανού, Ικαρία 1955)· χφ 2894, σ. 343 (Α. Ν. Δευτεράιου, Ανταρτικό Φλώρινας 1969)· χφ 2943, σ. 55 (νήσος Λήμνος). Πάντως η γενικότερη αντίληψη ότι το πρώτο γάλα δεν «πιάνεται», είναι δηλ. δυσκολοχώνευτο και μπορεί να δημιουργήσει πεπτικά προβλήματα, έχει φαίνεται και ιατρική βάση. Ίσως αυτός είναι ο λόγος που δεν το δίνουν στο παιδί αλλά το χύνουν, παίρνοντας πάντα όλες τις μαγικές προφυλάξεις.

23. Πρβ. Δ. Ε. Ράπτη, *Το Μυρόφυλλο Τρικάλων (1880-1980)*, εκδ. Ταχυδρόμος, Άρτα 1994, σ. 142· βλ. και Κ. Λ. χφ. 1921, σ. 1176 (Δ. Λουκόπουλου, Αιτωλία 1926).

24. Για τις απαγορεύσεις σχετικά με το γάλα και το θηλασμό, βλ. Κ. Λ. χφ. 1665 Α', σ. 11 (Άγιος Νικόλαος Άνω Δρόπολης Β. Ηπείρου)· χφ. 1888, σ. 5 (Ελαιών Αιγιαλείας Αχαΐας)· 1884, σ. 7 (περιοχή Αιγιαλείας Αχαΐας)· χφ 1908 Α', σ. 44 (Δ. Οικονομίδου, Κόνιτσα 1953)· χφ 1956, σ. 14 (Αγγεριά Πάρου)· χφ 1974, σ. 12 (Αμούριο Ελασσόνας)· χφ. 1975, σ. 19 (Λυκούδι Ελασσόνας)· χφ 2008, σ. 37 (Κατούνα και Καρυώτες Λευκάδας)· χφ. 1959, σ. 13 (Οία Θήρας)· χφ 2009, σ. 11 (Εγκλουβή Λευκάδας)· χφ 1964, σ. 4 (Ανάληψη Ελασσόνας)· χφ 2037, σ. 43 (Δ. Α. Δρούγα, Χρυσοβίτσα Μετσόβου 1952)· χφ 1012, σ. 4 (Πράσινο Γορτυνίας)· χφ 2075, σ. 14 (π.

το στήθος της με ένα πανί. Ακόμα δεν πρέπει να θηλάζουν δύο λεχώνες μαζί, κοντά ή απέναντι η μια στην άλλη. Για να μη συμβεί κακό, ανταλλάσσουν ευχές²⁵. Το γάλα θεωρείται πολύ ευαίσθητο και παρομοιάζεται με ζωντανό οργανισμό, γι' αυτό όταν έχει σταματήσει και εκτελούν μαγικές πράξεις, για να επανέλθει, λένε ότι το «μαυλίζουν», δηλαδή το καλούν με τις επωδές (γητιές), όπως καλούν τα ζώα²⁶. Δεν θεωρείται επίσης καλός οιωμός για το παιδί να θηλάσει για δεύτερη φορά, αφού έχει αποκοπεί²⁷.

Ψαρά Χίου)· χφ 2081, σ. 54 (νήσος Θήρα)· χφ 2042, σ. 7 (Α. Βλάχου, Βαρελαίοι Μαρμαρίου Ευβοίας 1953)· χφ 2135, σ. 11 (Μ. Σπανού και Δέσποινας Παπαδάκη, Σχοινοχώρι Αργολίδας 1954)· χφ 2324, σ. 55-56 (Κύθηρα)· χφ 2339, σ. 51 (νήσος Μήλος)· χφ 2418, σ. 159 (Α. Κοπανά, Περιβόλια Ολυμπίας Ηλείας 1962)· χφ 2442, σ. 132-135 (Δαμασκησιά Βοΐου Κοζάνης)· χφ 2514, σ. 15 (Αμπελόκηποι Καστοριάς)· χφ 2063, σ. 10 (Βυρώνεια Σερρών)· χφ 1963, σ. 11 (Καστρί Κυνουρίας)· χφ 1981, σ. 7 (Α. Καρμανάκου, Γιαννωτά Ελασσόνας 1952)· χφ 2385, σ. 20 (Καλομοίρα Καλαμπάκας)· χφ 2171 σ. 28 (Εφύρα, πρ. Δελήμπαλι Αμαλιάδας)· χφ 2371, σ. 40 (Πλάτη Ορεστιάδας)· χφ 2169, σ. 4 (Αγία Παρασκευή Κοζάνης)· χφ 2959, σ. 237 (Κρόκκος Κοζάνης).

25. Κ.Α. χφ. 1380 Β', σ. 188 (Μαρίας Λιουδάκη, Άγιος Γεώργιος Λασιθίου 1939)· χφ. 2442, σ. 17-18 (Δαμασκησιά Βοΐου Κοζάνης)· Ευαγγελίας Φραγκάκι, Συμβολή στα Λαογραφικά της Κρήτης, Αθήνα 1949, σ. 65.

26. Στο Επταχώρι της Καστοριάς όταν φύγει το γάλα από τη γυναίκα, αυτή περιμένει το βραδάκι, να έλθουν τα γελάδια από τη βοσκή και όταν τα δει τα μαβλάει (τα φωνάζει), λέγοντας: «πρ πού είσαι γαλατάκι μου / πού είσαι πού βόσκεις / να ξανάρθεις στον κόρφο μου / να φάει το παιδί μου»: Κ.Α. χφ. 2310, σ. 7 (Κ. Μάνος, Επταχώρι Καστοριάς 1958). Γενικά, είναι πολύ διαδεδομένη η αντίληψη ότι το γάλα φεύγει να βοσκήσει μαζί με τις γελάδες. Π.χ. στο Βογατσικό της Μακεδονίας η μητέρα πηγαίνει στα χωράφια να βοσκήσει δήθεν το γάλα και ύστερα φωνάζει: «έλα γάλα μου, έλα γάλα μου»: Κ.Α. χφ. 1129, σ. 18 (Θ. Βράκα, Βογατσικό Μακεδονίας 1937). Τα παραπάνω πρέπει να έχουν σχέση και με τη γαλακτοφορία των αγελάδων.

27. Η πιο συνηθισμένη πίστη είναι ότι το παιδί αυτό αποκτά βάσκανο μάτι, βλ. παραδείγματα: Κ.Α. χφ. 1571, σ. 309 (Ζαγόρι)· χφ. 2076, σ. 34 (Κάμπος Χίου)· χφ. 1971, σ. 14 (Λυκούδι Ελασσόνας)· χφ. 1975, σ. 20 (Α. Παπανικολάου, Λυκούδι Ελασσόνας 1953)· χφ. 2152, σ. 66 (Εμμ. Σαρέλλη, Πλαγιά Λέσβου 1955)· χφ. 2442, σ. 19-20 (Δαμασκησιά Βοΐου Κοζάνης)· πρβ. «το μάτι παιδιού που έχει βυζάζει πολύ ή έχει δευτεροβυζάζει, ραγίζει, και πέτρα» Κ.Α. χφ. 2042, σ. 8 (Βαρελαίοι Μαρμαρίου Ευβοίας)· ή «το μάτι του παιδιού που έχει δευτεροβυζάζει, ξεριζώνει δέντρα»: Κ.Α. χφ. 1665 Β', σ. 90 (Δ. Οικονομίδου, Πρεμετή Βορείου Ηπείρου 1951). Αλλού πιστεύουν ότι το παιδί θα γίνει βαρυκέφαλο, άτακτο ή φαγάς, πρβ. «γλυκογάλιασε και δεν το κάνω ζάφτι»: Κ.Α. χφ. 2081, σ. 59 (νήσος Θήρα)· χφ. 2171, σ. 30 (Εφύρα, πρ. Δελήμπαλι Ηλείας)· Στους Σκωριάδες της Βορείου Ηπείρου πιστεύουν ότι το κορίτσι που δευτεροβυζαίνει, γίνεται πόρνη: Κ.Α. χφ. 1665 Β', σ. 90. Κατά μέσο όρο τα παιδιά θηλάζουν από έξι έως εννέα μήνες. Θεωρείται αυτό το διάστημα επαρκές. Ορισμένες φορές μπορεί ο θηλασμός να κρατήσει και ένα χρόνο και σπανιότατα δύο ή τρία χρόνια. Πιο συχνά τα τελευταία παιδιά είναι αυτά που θηλάζουν για περισ-

Πλουσιότατη είναι και η μαγεία που αποβλέπει στην επαναφορά του μητρικού γάλακτος, που σταμάτησε· π.χ. κρεμούν στο λαιμό της γυναίκας γαλατόπετρα (γαλούσα ή γαλατούσα, γαλατολίθαρο κλπ.). Η πράξη αυτή έχει ευρεία διάδοση στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες. Η πέτρα αυτή μοιάζει με μεγάλη χάντρα και έχει το χρώμα του γάλακτος, είναι δηλαδή λευκή, και στο εσωτερικό της έχει κόκκινες γραμμές, σαν αίμα. Γι' αυτό το λόγο θεωρείται ότι η γαλατόπετρα είναι κατάλληλη, για να έλθει το γάλα και για να σταματήσει η αιμορραγία²⁸. Συμβολίζει τις δύο απαραίτητες ουσίες για τη ζωή και κατ' επέκταση τις δύο αρχές της συγγένειας-καταγωγής. Άλλωστε στη λαϊκή πίστη το αίμα μετατρέπεται σε γάλα και αντίστροφα. Έτσι εξηγούν και την αναιμία που παρουσιάζεται σε γυναίκες που θηλάζουν.

Αλλού η γυναίκα τρώει το γαλατόχορτο (γαλομάνα, γαλατοίδα κλπ.) ή πίνει το ζουμί του. Αυτό έχει πλατιά φύλλα και όταν τα κόψεις, βγάζουν ένα υγρό που μοιάζει με γάλα. Σε μερικές περιοχές η γυναίκα βγαίνει έξω στην ύπαιθρο και «βόσκει» το γαλατόχορτο, όπως τα ζώα (πρόβατα, γίδια)²⁹. Πολύ συνηθισμένη είναι επίσης, με σκο-

σότερα χρόνια. Σημειώνω ότι και σε ορισμένους λαούς της Αφρικής με διπλογραμμικά συστήματα καταγωγής, τα παιδιά κληρονομούν μέσω της μητέρας τους τη μαγική δύναμη: G o o d y, «The Classification of Double Descent Systems», ό.π. σ. 108· L u c y M a i r, *Witchcraft*. World University Library, Λονδίνο 1969, σ. 48.

28. Κ.Α. χφ. 2008, σ. 37 (Κατούνα και Καρυώτες Λευκάδας)· χφ. 2075, σ. 11-12 (Εγκλυβή Λευκάδας)· χφ. 2006, σ. 23 (Δ. Παπαθανασίου, περιοχή Βόνιτσας, 1954)· χφ. 2075, σ. 14 (Π. Ψαρά Χίου)· 2081, σ. 54 (νήσος Θήρα)· χφ. 2263, σ. 94 (Πυλί Κω)· χφ. 2385, σ. 20 (Καλομοίρα Καλαμπάκας)· χφ. 3467, σ. 177 (Γ. Ν. Αικατερινίδου, Άγιος Γεώργιος ή Τούρτουλοι Σητείας Κρήτης 1969). Βλ. επίσης Ευαγγελίας Φραγκάκι, Συμβολή στα Λαογραφικά της Κρήτης, σ. 65· Εμμ. Μανωλάκη, Καρπαθιακά, εν Αθήναις 1896, σ. 112· R. M. D a w k i n s, «Notes from Karpathos», *The Annual of the British School at Athens* 9 (1902/3) 201. Στην Ανατολική Κρήτη τη γαλατόπετρα την έχουν λίγοι και τη δανείζουν με μεγάλο ενέχυρο ή υποθήκη: Κ.Α. χφ. 1105, σ. 151 (Μαρίας Λιουδάκη, Ανατολική Κρήτη 1917). Στη Βόρειο Ήπειρο έχουν δύο πέτρες, το γαλατολίθαρο που είναι για να έλθει το γάλα και το ανεμολίθαρο που είναι για να μη φύγει. Αυτές έχουν τέσσερα χρώματα και μοιάζουν με διαμάντια: Κ.Α. χφ. 1665 Α', σ. 9-10 (Άγιος Γεώργιος Άνω Δρόπολης). Στην Κεφαλονιά πιστεύουν ότι η γαλατόπετρα προέρχεται από μαστό αίγας μετά το δωδέκατο τοκετό, αν και είναι ο τελευταίος της αίγας εκείνης. Άλλοι πιστεύουν ότι βρίσκεται μέσα σε σφαιρίδιο χαλαζίου, που πέφτει από τον ουρανό: Σπ. Κοσμάτου «Επωδαί Κεφαλληνιακαί», *Λαογραφία* 2 (1910) 190. Στον Ασπροπόταμο Πίνδου υπάρχει ένας βράχος (γαλακτίτης λίθος) που τον τρίβουν στο νερό και τον πίνουν ή κρατούν ένα κομμάτι του στο χέρι, για να έλθει το γάλα: Α. Κ. Χατζηγάκη, Παραδόσεις Ασπροπόταμου, Τρίκαλα 1948, σ. 75, αρ. 151. Για τις γαλατόπετρες σε άλλες χώρες βλ. J. G. F r a z e r, *The Golden Bough*, τόμ. 1, σ. 165.

29. Βλ. Κ.Α. χφ. 1886, σ. 22 (Περιθώριο Αιγιαλείας)· χφ. 1908, σ. 44 (Κόνιτσα)· χφ. 2171, σ. 28 (Εφύρα, πρ. Δελήμπαλι Αμαλιάδας)· χφ. 2175, σ. 7 (Κεραμιδιά και χωριά τέως Δήμου Πηνει-

πό τη γαλακτοφορία, η προσφορά στη γυναίκα ψωμιού ταξιδιάρικου, που έχει δηλαδή περάσει θάλασσα, όπως είναι η γαλέτα (συνδέεται παρετυμολογικά με το γάλα)³⁰. Προσφεύγουν επίσης και στους αγίους, των οποίων τα ονόματα γλωσσικά έχουν σχέση με το γάλα³¹.

Υπάρχουν ακόμα μαγικές τελετουργίες που αποβλέπουν στον έλεγχο της ροής του γάλακτος ή στη διακοπή του. Π.χ. χρησιμοποιούν ένα σφοντύλι, κρεμώντας το

έων Ηλείας)· χφ. 2006, σ. 23 (περιοχή Βόνιτσας)· χφ. 2030, σ. 31 (Μικρή Γότιστα Ηπείρου)· χφ. 2135, σ. 11 (Σχοινοχώρι Αργολίδας)· χφ. 1566, σ. 22 (Μανιάκι)· χφ. 2315, σ. 13 (Καλέτζι Ιωαννίνων)· χφ. 2382 σ. 32 (Καλέτζι Ιωαννίνων)· επίσης Ευαγγελίας Φραγκάκι, Συμβολή στα Λαογραφικά της Κρήτης, σ. 65· Α. Βρόντη, «Το παιδί στη Σάμο», *Λαογραφία* 16 (1956) 222. Στον Άσσο της Πρέβεζας η γυναίκα πηγαίνει στην εκκλησία της Αγίας Παρασκευής και τρώει το χόρτο με τα χέρια πίσω: Κ.Α. χφ. 2739, σ. 17. Στην Ξυλόπολη του Λαγκαδά, όταν τρώει το χορτάρι λέει: «Παναγιά μου που μεγάλωσες το Χριστό σου δια του γάλακτός σου, κάμε και με με το γάλα δια να θρέψω το παιδί μου. Ας τρέξει το γάλα, όπως αυτό το νερό που πατώ»: Κ.Α. χφ. 1878, σ. 3. Στη Μάνη παρόμοιο χόρτο το ονομάζουν «στριλόχορτο» ή «βυζιά της στρίλας»: ΚΑ χφ. 332, σ. 347 (Κ. Νεστορίδου, Γύθειο 1895).

30. Βλ. για το «ταξιδιάρικο ψωμί»: Κ.Α. χφ. 1146 Α', σ. 166 (Πετρί Λέσβου)· χφ. 1579, σ. 127 (Ρεϊσδερέ Σμύρνης)· χφ. 1956, σ. 14 (Αγγεριά Πάρου)· χφ. 2042, σ. 7 (Βαρελαίοι Μαρμαρίου Εύβοιας)· χφ. 2081, σ. 54 (νήσος Θήρα)· χφ. 2263, σ. 94 (Πυλί Κω)· χφ. 2339, σ. 51 (νήσος Μήλος)· χφ. 2449, σ. 298 (Σ. Σπυριδάκη, Γιαλισκάρι και περιοχή Ραχών Ικαρίας 1962)· επίσης Ευαγγελίας Φραγκάκι, Συμβολή στα Λαογραφικά Κρήτης, σ. 65.

31. Στο Μόλυβο της Λέσβου πηγαίνουν στην εκκλησία του Αγίου Γαλάτη και παίρνουν μικρές πέτρες και χώμα. Τα δένουν στο στήθος και πιστεύουν ότι έρχεται το γάλα: Κ.Α. χφ. 1446 Α', σ. 166 (Πετρί Λέσβου). Στην Ανατολική Θράκη πηγαίνουν στην Αγία Γαλατιανή και θυμιάζουν και μόλις στάξει το αγίασμα, πλένουν το πρόσωπο, τους μαστούς και πίνουν λίγο: Χορμούζιαν, ό.π., σ. 74. Στην Κέα πηγαίνουν στην εκκλησία της Αγίας Άννας και θηλάζουν στην εικόνα από το στήθος της Αγίας και έρχεται το γάλα: Κ.Α. χφ. 2300, σ. 190 (Γ.Κ. Σπυριδάκη, Κέα 1960). Βλέπουμε πάλι τις δύο ιερές γυναικείες μορφές και τη σχέση τους με τη γαλουχία. Στην Κόνιτσα πηγαίνουν και παίρνουν χόρτο από την εκκλησία της Παναγίας: Κ.Α. χφ. 1908 Α', σ. 44. Στη νήσο Θήρα κάνουν τάμα στην Παναγία τη Γλυκογαλούσα: Κ.Α. χφ. 2081, σ. 54. Σημειώνω ότι έξω από τη Μυτιλήνη, κάτω από το Κάστρο, υπάρχει υπόγειος ναός (σπήλαιο) αφιερωμένος στην Παναγία τη γαλακτοτροφούσα. Εκεί υπάρχει εικόνα της Παναγίας που θηλάζει το Χριστό. Οι σπηλαιώδεις ναοί συνδέονται με αρχαίες χθόνιες θεότητες. Η λαϊκή παράδοση αναφέρει ότι σε ορισμένες σπηλιές, που θεωρούνται κατοικίες νεράιδων, στάζει νερό από τους μαστούς τους. Η θρησκευτική παράδοση πολλές απ' αυτές τις σπηλιές τις έχει συνδέσει με αγιάσματα αφιερωμένα στην Παναγία: Δ. Β. Οικονομίδου, «Αι περί Νεράιδων δοξασίαι και παραδόσεις του ελληνικού λαού», *Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών* 24 (1973/74) 22. Πρβ. και την πίστη στην Αγία Γαλατού (Παναγία Γαλακτοτροφούσα) από την Κρήτη: Μανος Spyridakis, *The Social Role of Midwives in Rethymno - Grete*, M. A. in Anthropology. Department of Anthropology - University of Durham 1992, σ. 51 κα 54 (πολυγραφημένο κείμενο).

μπροστά στο στήθος της, για να έρχεται άφθονο το γάλα ή πίσω στην πλάτη της, για να σταματήσει. Αυτό το φυλάνε και το χρησιμοποιούν πάλι, όταν γεννηθεί άλλο παιδί³². Η περιστροφική κίνηση του σφοντυλιού θεωρείται ότι βοηθά ή εμποδίζει ομοιοπαθητικά τη ροή του γάλακτος αλλά η πράξη αυτή πρέπει να έχει σχέση και με το κωνικό μαστοειδές σχήμα του και με την τρύπα που έχει στο κέντρο του. Σημειώνω ότι τα αρχαία σφοντύλια που βρίσκονται κατά τόπους συνδέονται, σύμφωνα με τη λαϊκή παράδοση, με τις νεράιδες. Χρησιμοποιούν επίσης ένα χτένι αφόρεγο ή μαύρο ανάλογα, για να επαναφέρουν μαγικά το γάλα. Σταυρώνουν με αυτό το στήθος ή το χτενίζουν προς τα κάτω³³. Το χτένι θεωρείται ότι έχει μεγάλη μαγική δύναμη, γιατί συνδέεται με τα μαλλιά που μεγαλώνουν ταχύτατα. Για να κοπεί το γάλα, χρησιμοποιούν μεταξύ των άλλων και τα κάρβουνα. Παίρνουν τρία κάρβουνα αναμμένα και τα σβήνουν με γάλα της μητέρας. Τα κάρβουνα αυτά τα φυλάνε και τα χρησιμοποιούν, ανάβοντάς τα, όταν γεννηθεί το επόμενο παιδί, για να έλθει το γάλα³⁴.

* * *

Παρόμοιες αντιλήψεις υπάρχουν και στους άλλους βαλκανικούς λαούς. Στους Αλβανούς ιδιαίτερα έχουν διατηρηθεί μέχρι σήμερα αντιλήψεις και τελετουργίες που δείχνουν τη σημασία του γάλακτος ως συμβόλου για τη συμπληρωματική συγγένεια / καταγωγή. Σημειώνω ότι αυτοί έχουν επιπλέον και ειδικό όρο για τη συγγένεια από γυναικεία πλευρά, ο οποίος συνδέεται με τη γαλουχία. Είναι ο όρος *giri / giní* που προέρχεται από τη λέξη *gi-u* (πληθ. *giri / giní*) και σημαίνει μαστός. Αναγνωρίζουν δηλ. μια γραμμή συγγένειας από γυναίκες που αποτελεί μια μικρή γενιά

32. Βλ. παραδείγματα: Κ.Λ. χφ. 242, σ. 118, 12 (Ε. Παπαναυιάδης, 'Ανω Αμισός Πόντου 1896)· χφ. 1372, σ. 5 (Μαρία Λιουδάκη, Σπάρτη 1939)· χφ. 1955, σ. 26 (Λεύκες Πάρου)· χφ. 1956, σ. 14 (Αγγερία Πάρου)· χφ. 2012, σ. 4 (Πράσινο Γορτυνίας)· χφ. 2007, σ. 1 (Κάτω Εξάνθεια Λευκάδας)· χφ. 2081, σ. 54-55 (νήσος Θήρα)· χφ. 1884, σ. 71-78 (περιοχή Αιγιαλείας)· χφ. 2037, σ. 44 (Χρυσοβίτσα Μετσόβου)· χφ. 2125, σ. 23 (Σκιλλουντία Ολυμπίας)· χφ. 2135, σ. 12 (Σχοινοχώρι Αργολίδας)· χφ. 2175, σ. 7 (Κεραμιδιά και χωριά του Δήμου Πηνιέων Ηλείας)· χφ. 2184, σ. 16 (Β. Κ. Κουρή, Κάστρο Ηλείας 1955)· Ευαγγελίας Φραγκάκι, Συμβολή στα Λαογραφικά της Κρήτης, σ. 65.

33. Βλ. παραδείγματα: Κ.Λ. χφ. 1159, σ. 71 (Γεωργίας Ταρσούλη, Κορώνη Πυλίας 1938)· χφ. 1665 Α', σ. 11 ('Αγιος Νικόλαος 'Ανω Δρόπολης Βορείου Ηπείρου)· χφ. 332, σ. 235 (Νεστορίδη, Γύθειο)· χφ. 242, σ. 118, 12 ('Ανω Αμισός Πόντου)· χφ. 2175, σ. 7 (Κεραμιδιά και χωριά τέως Δήμου Πηνιέων Ηλείας)· χφ. 2385, σ. 20 (Καλομοίρα Καλαμπάκας)· χφ. 2739, σ. 18 ('Ασος Πρέβεζας).

34. Κ.Λ. χφ. 1665 Α', σ. 11 (Πωγώνι)· χφ. 1184, σ. 71-78 (περιοχή Αιγιαλείας)· χφ. 2007, σ. 1 (Κάτω Εξάνθεια Λευκάδας)· χφ. 2008, σ. 37 (Κατούνα και Καρυώτες Λευκάδας)· χφ. 2382, σ. 32 (Καλέτζι Ιωαννίνων).

(lignée). Πρόκειται ασφαλώς για ένα υπόλειμμα μητρογραμμικότητας (residual matriliney) με μικρό βάθος, τρεις έως τέσσερις γενεές από τη γυναικεία πλευρά.

Οι Αλβανοί χρησιμοποιούν τους όρους «δέντρο του αίματος» (lisi gjakut) για την πατρογραμμική καταγωγή και «δέντρο του γάλακτος» (lisi tamlit) για τη μητρογραμμική καταγωγή³⁵. Το σύστημά του δηλαδή βρίσκεται σε μια ενδιάμεση μορφή από την απλή συμπληρωματική συγγένεια και την πιο προχωρημένη με την διαμόρφωση δύο ομάδων καταγωγής, όπως έχει δείξει ο Goody στη μελέτη του για τα διπλογραμμικά συστήματα³⁶. Έχουμε δηλ. πατρογραμμικές ομάδες με τεχνικούς όρους, όπως αίμα, σπόρο (φάρα), φύση (γενιά) ονοματισμένες από τους προγόνους-γενάρχες και τεχνικούς όρους για τη μητρική καταγωγή «στήθος» (giri / giní) και «κοιλιά» (bark), χωρίς όμως να έχουμε αντίστοιχα και ονοματισμένες από τις γυναίκες προγόνους μητρογραμμικές ομάδες καταγωγής. Σε ένα επόμενο στάδιο, λόγω των γενικότερων κοινωνικών εξελίξεων (διαστρωμάτωση, αμφιπλευρική οργάνωση συγγένειας), ο όρος giri / giní επεκτάθηκε αδιακρίτως στους αμφιπλευρικούς συγγενείς (bilateral kindred), ενώ ο όρος «κοιλιά» (bark) έχασε την πρώτη του σημασία και χρησιμοποιείται για τις πατρογραμμικές ομάδες μικρού βάθους (lignée)³⁷.

Στους Αλβανούς έχουν διατηρηθεί μέχρι τελευταία τελετουργίες που συνδέονται με το μητρικό στήθος, π.χ. όταν πεθάνει μια ηλικιωμένη γυναίκα με πολλούς απογόνους, πριν από την ταφή της αποκαλύπτουν το στήθος της και το προσκυνούν κατά σειρά ηλικίας και φύλου, πρώτα οι γιοι και οι γιοι των γιων (εγγονοί), κατόπιν οι θυγατέρες και οι θυγατέρες των θυγατέρων (εγγονές). Στο λαό αυτό έχουν διατηρηθεί και πολλά άλλα πολιτισμικά στοιχεία που δείχνουν το βάρος της μητροπλευρικής συγγένειας που συνδέεται με τη γαλουχία, π.χ. η νύφη όταν μπαίνει στο σπίτι του γαμπρού, προσκυνάει τρεις φορές το στήθος της πεθεράς της. Ο πιο βαρύς όρκος των Αλβανών είναι «στα βυζιά της μάνας μου». Στην τελετουργία του γάμου πολλές ενέργειες της μητέρας που αφορούν τον γιο ή την κόρη δικαιολογούνται από το γάλα που θήλασε. Στους Αλβανούς υπάρχει η απαγόρευση (tabu) να μη χτυπούν τη γη με το μπαστούνι τους, γιατί, όπως λένε, εκεί είναι θαμμένα τα «βυζιά της νεκρής μητέρας». Σημειώνω ότι και στους Αλβανούς συναντάμε τη μαγεία που συνδέεται με το μανό-

35. M. T i r t a, «Le culte des ancêtres et des morts», *Ethnographie Albanaise* 10 (1980) 81·πρβ. και V. G e o r g e s c u, «Alte Albanische Rechtsgewonheiten», *Revue des Etudes Sud-Est Européennes* 1 (1963) 77, υποσ. 24.

36. G o o d y, «The Classification of the Double Descent Systems», ό.π.

37. R. Z o j i, «Survivances de l'ordre du fis dans quelques mikroregions de l'Albanie», *La Conference Nationale des Etudes Ethnographiques*, (28-30 juin 1976), Τίρανα, σ. 198 και υποσ. 27.

γαλο. Η απαγόρευση εξάλλου του γάμου προσώπων που συνδέονται με γαλουχία αλλά δεν είναι πραγματικοί συγγενείς φθάνει ως τα «εφτά ζωνάρια» (βαθμοί συγγένειας)³⁸.

Στους Σέρβους παρατηρούνται ανάλογες αντιλήψεις. Η συγγένεια «από αίμα» (srodstvo po krvi) αναφέρεται στην πατρογραμμική καταγωγή, στις γενιές (bratstva) και στα γένη (plemena), η συγγένεια «από γάλα» (srodstvo po mleku) δηλώνει τη μητροπλευρική ή γυναικοπλευρική συγγένεια / καταγωγή. Η γυναικοπλευρική συγγένεια περιγράφεται επίσης με τους όρους συγγένεια «από γυναικείο αίμα» (srodstvo po zenskoj krvi) ή «από ισχνό αίμα» (potanskoj krvi) και έχει μικρή έκταση³⁹. Η αντίληψη αυτή δείχνει ότι και στους Σέρβους σε κάποιο στάδιο διαμορφώθηκε ένα είδος αμφιπλευρικού όχι όμως απόλυτα συμμετρικού συστήματος. Στο λαό αυτό συναντάμε επίσης παρόμοιες αντιλήψεις για τα «βυζαδέρφια» (bratja po mleku). Τα παιδιά που έχουν θηλάσει από την ίδια γυναίκα θεωρούνται και σ' αυτούς αδέρφια και δεν πρέπει να παντρευτούν⁴⁰. Το γάλα, εξάλλου από δύο αδελφές θεωρείται ότι έχει μεγάλη μαγική δύναμη⁴¹. Παρόμοιες αντιλήψεις υπάρχουν και στους Βούλγαρους ακόμα και στους Ρουμάνους (πρβ. τους όρους frate de lapte, sora di lapte)⁴².

Τò αμφιπλευρικό σύστημα και το βάρος της γυναικοπλευρικής συγγένειας στους βαλκανικούς λαούς φαίνεται και από τα έθιμα και τη στρατηγική του γάμου. Σε περιπτώσεις όπου οι οικογένειες δεν έχουν αρσενικά παιδιά, μπορούν για μια κόρη να φέρουν γαμπρό μέσα στο σπίτι. Στην Ελλάδα είναι γνωστός ως σώγαμπρος. Στις σλαβικές περιοχές ονομάζεται domazet. Ο γαμπρός αυτός παίρνει το επώνυμο ή το παρωνύμιο του πεθερού του καθώς και τα παιδιά του. Η πρακτική αυτή έχει εξηγηθεί από τους ιστορικούς και τους εθνολόγους των χωρών αυτών σαν ένα γυναικοκρατικό

38. Βλ. γενικά Tirta, ό.π., σ. 81-82.

39. Βλ. E. HammeI, *Alternative Social Structures and Ritual Relations in the Balkans*, Prentice Hall, Inc Englewood Cliffs, Νέα Ιερσέη 1968, σ. 30.

40. Βλ. τη σημαντική μελέτη του M. Filipović, «Srodstvo po mleku kod Juzni Slovena» (Η συγγένεια από γάλα στους Νοτιοσλάβους), *Ethnologski Pregled* (Revue d'Ethnologie), Beograd 5 (1963) 33-67.

41. Fr. S. Krauss, *Slavische Volksforschungen*, Verlag von Wilhelm Heims, Λειψία 1908, σ. 93.

42. Filipović, «Srodstvo po mleku», ό.π., σ. 51· J. Kohler, «Lebens- und Rechtsbräuche der Bulgaren», *Zeitschrift des Vereins für Volkskunde* 25 (1915) 345· βλ. και γενικότερα Liviu P. Marcu, «Zeitgenössische soziologische Aspekte der Verstädterungsprozesse in Südosteuropa. I Typisierung der Familien Strukturen», *Revue des Etudes Sud-Est Européennes* 9 (1971) 686· επίσης *Dictionarul Limbii Romane*, Academia Romana, Βουκουρέστι 1934, τόμ. 2, μέρος 1, σ. 98 (λήμμα lapte).

ή μητριαρχικό στοιχείο. Οπωσδήποτε η αναστολή για μια γενεά της πατρογραμμικής καταγωγής είναι απόδειξη ότι από πολύ παλιά τα συστήματα συγγένειας των λαών της βαλκανικής δεν ήταν απόλυτα πατρογραμμικά⁴³.

* * *

Η ιδεολογία για τη δύναμη του γάλακτος διαμορφώνεται και με την πίστη σε διάφορα φανταστικά ή μυθικά γυναικεία όντα που συνδέονται με τη γαλουχία, τη διατροφή και τη μαγεία. Περισσότερες πληροφορίες διαθέτουμε από τη σύγχρονη Ελλάδα. Παρόμοιες όμως αντιλήψεις υπάρχουν και στους άλλους βαλκανικούς λαούς. Στην Ελλάδα τα όντα αυτά παρουσιάζονται συνήθως, αν και όχι πάντα, ως κακοποιά, πράγμα που υποδηλώνει κάποιο φόβο που συνδέεται με τη μαγεία αλλά και κάποια υποτίμηση του γυναικείου μητρικού ρόλου και της μητρογραμμικής (από γάλα) συγγένειας σε σχέση με το κυρίαρχο πατρογραμμικό / πατροπλευρικό σύστημα. Πρέπει όμως να οφείλεται και στην εξέλιξη προς ένα περισσότερο αμφιπλευρικό σύστημα συγγένειας, όπως ανέφερα, όπου το αίμα δηλώνει πλέον και τη συγγένεια από τη μητέρα.

Τα όντα αυτά είναι οι Λάμιες και οι γριές ή μέσης ηλικίας νεράιδες, οι οποίες παρουσιάζονται στους μύθους και στις παραδόσεις πάντα με μεγάλα ιδιόμορφα στήθη, τα οποία, μπορούν να ρίχνουν πίσω στην πλάτη τους, για να θηλάζουν τα παιδιά, όταν ζυμώνουν⁴⁴, και οι οποίες έχουν απαιτήσεις μητρικής νομιμότητας από τους ανθρώπους που συνδέεται με τη γαλουχία, την προσφορά δηλ. του μητρικού γάλακτος⁴⁵.

43. N. P a n k o v i ć, «Le mariage matrilocal et les sociétés patrilocales de la Yougo - slavie», *Etudes et Documents Balkaniques* 10 (1986)· πρβ. και M. D r a š k i ć, «Les vues de Jovan Edeljanović sur le role de la population ancienne balkanique dans l'Ethnogenèse des Slaves du Sud», *Glasnic* 23 (1974) 1-11· του ίδιου, «Les processus éθνiques contemporains entre la population romanisée valaque et la population slave en Serbie Nordest» *Glasnic* 23 (1974) 42.

44. Ι. Θ. Κ α κ ρ ι δ ή, *Οι Αρχαίοι Έλληνες στη νεοελληνική λαϊκή παράδοση*, Β' έκδοση, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1979, σ. 34.

45. Πάνω σ' αυτό το θέμα αναφέρω μια παράδοση από τη Μακεδονία που συνδέεται με τον ασκητή Ησαΐα και τη Λάμια: Ο ασκητής είχε μιαν αδελφή της οποίας τα τρία παιδιά, τα πήρε η Λάμια. Πήγε και βρήκε τη Λάμια στη θάλασσα και με τις προσευχές του την ανάγκασε να βγει έξω. Απαίτησε να του γυρίσει πίσω τα παιδιά. Η Λάμια όμως του έβαλε έναν όρο. Να βγάλει αυτός πρώτα το γάλα της μητέρας του και τότε θα έβγαζε και εκείνη τα παιδιά από την κοιλιά της. Ο ασκητής έβγαλε το γάλα και πήρε πίσω τα παιδιά: Κ.Α. χφ. 2394, σ. 86-87 (Γ. Σ π υ ρ ι δ ά κ η, *Καλύβια Πέλλας* 1961). Αλλού η παράδοση αυτή αναφέρεται στον Άγιο Σισίνιο, βλ. Δ. Β. Ο ι κ ο ν ο μ ί δ ο υ, «Η Γελλώ εις την ελληνική και ρουμανική Λαογραφία», *Λαογραφία* 30 (1975/76) 257 κε., 263 κε.

Είναι επίσης οι λεγόμενες μονοβύζες και τα γυναικεία όντα-γιγάντισσες, που χρησιμοποιούν αυτούς τους τεράστιους μαστούς, για να πανίζουν (καθαρίζουν) το φούρνο ή για να πετούν στον αέρα⁴⁶. Είναι δηλ. όντα που συνδέονται με την οικιακή εστία (τζάκι, φούρνο κλπ.). Σε πολλές περιπτώσεις άλλωστε και η ίδια η γαλουχία συνδέεται με την οικιακή εστία, όπως φαίνεται από τις μαγικές τελετουργίες. Π.χ. όταν πονάει το στήθος της γυναίκας, για να της περάσει, πρέπει να το ακουμπήσει στον πυρομάχο του τζακιού ή να βάλει στο στήθος της πάνα από φούρνο⁴⁷. Άλλωστε η πάνα του φούρ-

Η παράδοση δείχνει το αδύνατο, το απραγματοποίητο, να βγάλει δηλ. κανείς το γάλα της μητέρας του, όπως δείχνει και η παροιμία: «μou κόλλησε σαν το γάλα της μάνας μου». Ο ασκητής όμως το κατόρθωσε με τη βοήθεια του Θεού, αρνούμενος ουσιαστικά τη μητέρα του. Ο μύθος αυτός έχει πολλές σηματοδοτήσεις που συνδέονται με τη Λάμια ως μητέρα σύμβολο της ζωής και του θανάτου, από την οποία προέρχονται τα πάντα και σ' αυτή επιστρέφουν. Πιστεύω δηλ. ότι η παράδοση πως ο θάνατος των μικρών παιδιών οφείλεται στη Λάμια έχει σχέση με την ιδεολογία της «πρωταρχικής μήτρας» απ' την οποία γεννώνται οι άνθρωποι και σ' αυτή καταλήγουν και η οποία ταυτίζεται αρχικά με την εστία, τον ήλιο και τη γη. Σημειώνω ότι την προϊστορική περίοδο τα νεκρά μωρά τα έθαβαν στην εστία: *Ειρήνη η Αμπελάκια, Η εστία και η πυρά της στον ελληνικό παραδοσιακό βίο*. Διδακτορική διατριβή. Αθήνα 1990, σ. 17 (πολυγραφημένη). Αλλά και οι δικοί μας Σαρακατσάνοι έθαβαν μέχρι πρόσφατα τα παιδιά που απέβαλλαν οι γυναίκες μέσα στην εστία, βλ. *Αγγελικής Χατζημιχάλη, Σαρακατσάνοι*, τόμ. 1ος, μέρος 1ο, Αθήνα 1977, σ. ρνα. Δεν είναι τυχαίο ότι σε πολλούς λαούς η εστία θεωρείται η είσοδος του Κάτω Κόσμου, βλ. *Ε. Π. Αλεξάκη: «Περί της Βιτόρας ή του στοιχειού του σπιτιού: Η συμβολική συγκρότηση της οικογένειας και της συγγένειας στους Αρβανίτες της Αττικής»*, *Εθνολογία* 2 (1993) 140, υποσ. 18. Παρόμοιοι μύθοι είναι διαδεδομένοι σε όλο το βαλκανικό χώρο και φθάνουν με ορισμένες παραλλαγές ως τη Δυτική Αφρική, πρβ. *Denise Paulme, La mère dévorante. Essai sur la morphologie des contes africains*, Editions Gallimard, Παρίσι 1976, σ. 277 κε. Πρέπει να αναφέρω ότι μερικοί προσπαθούν να εκλογικεύσουν το θάνατο των μικρών παιδιών και θεωρούν πως οι μητέρες που έχουν πολύ μεγάλα στήθη τα πλακώνουν και τα πνίγουν στον ύπνο τους. Πράγματι στην παραδοσιακή ελληνική κοινωνία θεωρείται κατάρρα να έχει η γυναίκα μεγάλους μαστούς. Π.χ. οι Βλάχες του Κεφαλόβρυσου Πωγωνίου, αν έχουν μεγάλα στήθη, λένε τη χαρακτηριστική φράση: «τίχεςτι λάια» (= η τύχη μου η μαύρη). Θεωρείται ότι τα γυναικεία στήθη είναι για τη διατροφή του παιδιού και όχι, για να «λιμπίζονται» οι άντρες. Υπάρχει δηλ. μια υποσυνείδητη σύνδεση των μεγάλων μαστών με κάτι το αφύσικο, μαγικό και επικίνδυνο.

46. *Ι. Θ. Κακριδή*, ό.π., σ. 34 και 94, υποσ. 9. *Ν. Γ. Πολίτου*, *Παραδόσεις*, Εν Αθήναις 1904, τόμ. Α', αριθ. 11, 12, 13, 14, 49, 124, 125, 819, τόμ. Β', σ. 641, 643.

47. *Κ.Λ. χφ. 2442*, σ. 18 (Δαμασκησιά Βοΐου Κοζάνης). Και προληπτικά: «Για να μην παθν τα βζά της, κόβνι μια πάνα (του φούρνου) τν έχνι για αγιατρικό στο γκόρφο της»: *Κ.Λ. χφ. 1446 Α'*, σ. 168 (Πετρί Λέσβου). Στο Πυλί της Κω «όταν πλακώσει τους μαστούς της η λεχώνα ή οπωσδήποτε της πονέσουν, πηγαίνει στον φούρνο και με το τυπάρι που τυπώνουν τους άρτους της εκκλησίας κάνει τρεις φορές σταυρό στο στόμιο του φούρνου και έπειτα τυπώνει τους μαστούς της»:

νου, όπως είδαμε πιο πάνω, ταυτίζεται συχνά με τους μαστούς. Φαίνεται όμως και από την πίστη ότι οι γυναίκες αυτές χρησιμοποιούν την πάνα, για να πετούν στον αέρα⁴⁸. Το κύριο χαρακτηριστικό δηλ. των όντων αυτών είναι ότι συνδέονται με τη διατροφή (θηλασμό, ζύμωμα, φούρνισμα ψωμιού κλπ.)⁴⁹. Έτσι μπορεί να εξηγηθεί

Κ.Α. χφ. 2236, σ. 94. Στο Γύθειο «η γυναίκα σύρει σταυρωτά το μαστό στην τέφρα της εστίας (φόκου), λέγουσα τη γητειά»: «Άκουσε φόκο και γωνιά / το βυζί μου με πονά / να μη το μάθ' η γειτονιά» Κ.Α. χφ. 332, σ. 235 (Κ. Νεστορίδη, Γύθειο 1895). Στους Αμπελόκηπους της Καστοριάς τυλίγουν διαλυμένη χελιδονοφωλιά μέσα σ' ένα κομμάτι από πάνα φούρνου και το δένουν στο μαστό: Κ.Α. χφ. 2514, σ. 15· πρβ. και τη γητειά του στήθους από το Καστελόριζο: «Πιάνω το πυρομάναρο (= πυρωμένος πέλεκυς) / τσαι κόβγω το πυρόν κλαδί / βράζω την μάντρα την πυρή / πιάνω το πυρόμαργο (= πυρωμένος πέλεκυς) / κόβγω το δέντρο το πυρό / του σκύλλου ρίχνω το πυρό / τσαι σεν' αφίνω τη δροσιά»: Κ.Α. χφ. 434, σ. 72 (Α. Διαμαντάρας, Καστελόριζο 1922).

48. Κ.Α. χφ. 1153 Β', σ. 136 (Μαρίας Ιωαννίδου, Αράχοβα 1938). Είναι κάτι αντίστοιχο της σκούπας που χρησιμοποιούν οι μάγισσες στις παραδόσεις της Δυτικής Ευρώπης.

49. Οι κοινωνικοί ανθρωπολόγοι που έχουν πραγματοποιήσει επιτόπια έρευνα στην Ελλάδα επισήμαναν πολύ νωρίς τη σχέση της γυναίκας / μητέρας με την εστία (φούρνο, τζάκι κλπ.) και λόγω της λειτουργίας της και λόγω του σχήματός της (στρογγυλή). Ακόμα και το παραδοσιακό μαγειρικό σκεύος που ψήνουν το φαγητό ονομάζεται «γάστρα» (από το γαστέρα). Η γάστρα κατασκευάζεται από λαμαρίνα και έχει σχήμα ημισφαιρίου, μοιάζει δηλ. με κοιλιά αλλά και μαστό. Και στην αρχαία Ελλάδα όμως υπήρχε παρόμοια αντίληψη: Καλλιόπης Κασσωτάκη, *Η εστία. Λειτουργικότητα και συμβολισμός*. Προδιδακτορική εργασία στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Κέρκυρα 1992, σ. 83 (πολυγραφημένη). Στενή εξάλλου φαίνεται η σχέση της γιαγιάς του σπιτιού με την εστία (φούρνο, τζάκι). Π.χ. σε ορισμένες περιοχές όταν μπαίνει η νύφη στο σπίτι μετά τη στέψη, η πεθερά πηγαίνει και κρύβεται στο φούρνο. Άλλωστε παγκοσμίως η φωτιά (εστία) συνδέεται με την ηλικιωμένη γυναίκα: βλ. J. G. Frazer, *Mythes sur l'origines du feu*, Petite Bibliothèque Payot, Παρίσι 1969, passim. Πρβ. και τη μελέτη μου: «Περὶ της Βιτόρας, ...» ό.π., σ. 133-143. Η σχέση επίσης της γιαγιάς με τη διατροφή είναι πολύ στενή, π.χ. στους Αρβανίτες της Αττικής ονομάζεται *μαμίτσα*, δηλ. τροφός. Ο όρος δηλώνει επίσης την προγιαγιά ή γιαγιά από τη μητέρα, δημιουργώντας μια γυναικεία γραμμή και στην ορολογία της συγγένειας, που έχει ευρύτερη διάδοση στον ελληνικό χώρο: βλ. τη μελέτη μου: «Αμφιγραμμικές ομάδες καταγωγής και γαμήλια στρατηγική», ό.π., σ. 188. Η γιαγιά τρέφει επίσης τα παιδιά, όταν αυτά αρχίζουν να τρώνε, με τις λεγόμενες *μασουλήθρες* (μασημένη τροφή), βλ. C. Nadia Seremetakis, «The Memory of the Senses: Historical Perception, Commensal Exchange and Modernity», *Visual Anthropology Review* 9/2 (1993) 2-19· επίσης στο L. Taylor (επιμ.), *Visualizing Theory: Selected Essays from V.A.R.* 1990-1994, Routledge & Kegan Paul, Λονδίνο 1994, σ. 214-229. Εκτεταμένη μορφή του άρθρου βλ. κεφάλαιο 3, «The Memory and the Senses, Part II: Still Acts», στο C. Nadia Seremetakis (επιμ.), *The Senses Still: Perception and Memory as Material Culture in Modernity*, the University of Chicago Press 1995, (σε ελληνική μετάφραση, *Παλινόστηση Αισθήσεων: Αντίληψη και Μνήμη ως υλική κουλτούρα στη σύγχρονη εποχή*, υπό έκδοση Νέα Σύνορα - Λιβάνη, 1997).

η τελετουργία κατά τον πρώτο θηλασμό. Η τοποθέτηση δηλ. του ψωμιού στο κεφάλι ή στη μασχάλη της μητέρας. Είναι μια πράξη που ταυτίζει ιδεολογικά τη θηλάστρα-μητέρα με τα παραπάνω μυθικά όντα. Φαίνεται ότι οι γυναικείες αυτές μορφές με τους μεγάλους μαστούς αποτελούν στα μάτια του μικρού παιδιού αρχετυπική εξιδανίκευση της μητέρας-τροφού⁵⁰.

Σε άλλες περιπτώσεις οι Λάμιες με τους υπερμεγέθεις μαστούς παρουσιάζονται σαν μητέρες ή αδελφές δυνατών δράκων ή άλλων ισοδύναμων φυσικών ή μυθικών όντων, π.χ. του ήλιου, σπανιότερα του φεγγαριού κλπ. Πολύ διαδεδομένη είναι η παράδοση ότι η μητέρα του ήλιου μερικές φορές και του φεγγαριού ψήνει στο φούρνο εφτά φουρνιές ψωμί ή σαράντα καρβέλια για τη διατροφή τους, ενώ σε άλλες παραδόσεις αναφέρεται ότι ο ήλιος πίνει και ένα «καρδάρι γάλα», για να χορτάσει. Σημειώνω ότι οι Λάμιες, όπως και οι δράκοι, ο ήλιος κάποτε και το φεγγάρι θεωρούνται στη λαϊκή παράδοση αδηφάγα όντα, πράγμα που τα συνδέει κατά κάποιο τρόπο με τη φωτιά και την εστία.

Σύμφωνα με τη σύγχρονη θεωρία του δορισμού (στρουκτουραλισμού), η ιδεολογική λειτουργία πραγματοποιείται κατά κανόνα σε ένα ασυνείδητο επίπεδο μέσω των συμβόλων⁵¹. Η ανθρώπινη σκέψη είναι αποσπασματική σε λαϊκό επίπεδο, επομένως για να γίνει κατανοητή η ιδεολογία, πρέπει τα επιμέρους στοιχεία να δομηθούν κατάλληλα. Το αρχέγονο συμβολικό σύστημα που ταυτίζει τη μητρική συγγένεια, την ηλικιωμένη γυναίκα-τροφό με τους πληθωρικούς μαστούς και τη μαγεία, με την εστία, τον ήλιο (παλαιότερα αλλά και σε πολλές σημερινές παραδόσεις θηλυκό με μητρικά χαρακτηριστικά και στην Ελλάδα)⁵², υστερότερα με το φεγγάρι και το φίδι βρίσκεται σε

50. Mary Douglas, *Natural Symbols. Explorations in Cosmology*, Penguin Books 1973, σ. 75.

51. Ino Rossi, «The Unconscious in the Anthropology de Claude Levi-Strauss», *American Anthropologist* 75 (1973) 20-48· της ίδιας *From the Sociology of Symbols to the Sociology of Signs. Towards a Dialectical Sociology*, Columbia University Press, Νέα Υόρκη 1983, passim.

52. Αυτό φαίνεται από μερικές παραδόσεις που δημοσιεύει ο Ν. Πολίτης, όπου μια νοικοκυρά κηλιδώνει το φεγγάρι, κτυπώντας το με το πανιερό (πάνα) του φούρνου ή από την πίστη σε ορισμένες περιοχές ότι το φεγγάρι το λέρωσε η μητέρα του που είναι αρτοποιός, όταν το χτύπησε με το πανιερό του φούρνου, σε σύγκριση και με ανάλογη παράδοση ότι ο ήλιος έριξε στο πρόσωπο του φεγγαριού σβουσιά ή πηλό: Ν. Γ. Πολίτης, «Η Σελήνη κατά τους μύθους και τας δοξασίας του ελληνικού λαού». *Σύμμεικτα*, τόμ. 2ος, Εν Αθήναις, 1975, β' έκδοση, σ. 194. Η μητρική ιδιότητα του ήλιου και των ισοδυνάμων του (εστίας, γης), κατόπιν και του φεγγαριού, φαίνεται και από την παρουσίαση του νεογνού στον ήλιο (Κ.Α. χφ. 2135, σ. 14, Σχοινοχώρι Αργολίδας) ή την εναπόθεσή του κοντά στην εστία ή πάνω στη γη, βλ. Κασσωτάκη, *Η εστία*, ό.π., σ. 41. υποσ. 1-2. Η παρουσίαση

συνεχή μετασχηματισμό, ακολουθώντας τις οικονομικοκοινωνικές μεταβολές και τις αλλαγές στο σύστημα συγγένειας. Το αρχαιότερο συμβολικό σύστημα, το οποίο προβάλλει ισχυρή αντίσταση, είναι καλυμμένο από μεταγενέστερους μύθους και παραδόσεις φαινομενικά μόνο ταυτόσημες με τις προηγούμενες που έχουν όμως περισσότερο σχέση με τον ερωτισμό και τη γονιμότητα (σύλληψη), παρά με τη γονιμότητα-μητρότητα (γέννηση), π.χ. η πίστη στις νεράιδες (νύμφες) και η ταύτισή τους μερικές φορές με τις Λάμιες. Οι δύο αυτές όμως γυναικείες μορφές είναι δύο διαφορετικές όψεις της γυναικείας υπόστασης και συνδέονται με διαφορετικά σύμβολα και διαφορετικές τελετουργίες⁵³.

Στη βαλκανική παράδοση συναντάμε το παραπάνω μητρικό συμβολικό σύστημα σε πολλές μορφές, π.χ. στη Βουλγαρία, τα φίδια που καταφεύγουν στα βουνά και τρέφονται με γάλα μετατρέπονται σε Δράκους (Zmei)⁵⁴. Στην αλβανική παράδοση οι ζάνες (είδος νεράιδων με μητρικά χαρακτηριστικά) τρέφουν τους ήρωες με γάλα από τα στήθη τους, για να γίνουν δυνατοί. Ο Δράκος (Drangua) των Αλβανών συγκρούεται με την Κουλτσέντρα (είδος φιδόμορφης ή ανθρωπόμορφης Λάμιας), η οποία

του νεογέννητου στον ήλιο ιατρικά θεωρείται ότι το προστατεύει ή το θεραπεύει από τον ίκτερο. Άλλες παραδόσεις αναφέρουν ότι ο ήλιος απαιτεί και παίρνει τα παιδιά από γυναίκες στείρες, στις οποίες προσφέρει τη γονιμότητα, βλ. Ν. Γ. Πολίτη, *Ο Ήλιος κατά τους δημόδεις μύθους*, Εν Αθήναις 1882, σ. 116, 144.

53. Αλληλοεπικάλυψη των διαφόρων πίστεων φαίνεται σε πολλές παραδόσεις από την ονομασία και την περιγραφή (ηλικία, ομορφιά, δραστηριότητες) των γυναικείων αυτών όντων, βλ. για παράδειγμα την παράδοση από τη Στρωμνιανή Ναυπακτίας: «Οι νεράιδες φάνκαν στ' Μότσιου τς βρούσις. Είχαν βζιά μιγάλα κι κει πόπλυναν τα γύρζαν πίσου. Στου κιφάλ' φόργαν μαντήλια κι άμα τς έπιρnis του μαντήλ' 'ρχόνταν κοντά σ'»: Δ. Λουκόπουλου, «Αιτωλικαί Παραδόσεις», *Λαογραφία* 4 (1913/14) 429. Πρβ. και τη μελέτη μου «Περί της Βιτόρας ή του στοιχείου του σπιτιού στους Αρβανίτες της Αττικής», *Εθνολογία* 2 (1993) 129-153· επίσης Οικονομίδου, «Οι Νεράιδες», ό.π., και Γ. Αικατερινίδου, «Η Γελλώ στη δημόδη παράδοση της Κρήτης», *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης Ελληνικής Λαογραφίας* 26-27 (1981/86) 236-256. Παρόμοιες διεργασίες παρατηρούνται και στην προϊστορική εποχή: βλ. Κοκκινίδου - Νικολαΐδου, *Η αρχαιολογία και η κοινωνική ταυτότητα του φύλου, Προσεγγίσεις στην Αιγαιακή Προϊστορία*, Εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1993, σ. 109. Πάντως η λαϊκή εμπειρική γνώση ότι γαλουχία και σύλληψη αποκλείουν σε μεγάλο ποσοστό η μια την άλλη, πρέπει να έχει επηρεάσει τη διαμόρφωση των παλαιότερων αντιλήψεων, πρβ. H a r g e l, «Lactation...», ό.π., (γίνεται λόγος και για τη λειτουργία της προλακτίνης).

54. Christo Vakarelski, *Bulgarische Volkskunde. Grundriss der Slavischen Philologie und Kulturgeschichte*, εκδ. Max Vasmer, Walter de Gruyter & Co, Βερολίνο 1969, σ. 233. Πρβ. και την ελληνική παροιμία: «Το γάλα δράκο έθρεψε, το μέλι ούτε μυρμήγκι», που συναντάται στην Ελλάδα σε πολλές παραλλαγές.

πολεμά το Δράκο, χρησιμοποιώντας για όπλο το γάλα από τους μαστούς της⁵⁵. Σε άλλες αλβανικές παραδόσεις η Κουλτσέντρα ως Λάμια είναι η μητέρα του Δράκου και τον τρέφει με γάλα από τους μαστούς της. Επομένως η σύγκρουση των δύο αυτών μυθικών όντων είναι και μια συμβολική άρνηση της μητρογραμμικότητας (πρβ. την παράδοση για τον ασκητή Ησαΐα και τη Λάμια που ανέφερα). Φαίνεται ότι οι δύο γραμμές καταγωγής που περιέγραψα στους Αλβανούς βρίσκονται σε συνεχή σύγκρουση και αμφισβήτηση. Στη ρουμανική παράδοση εξάλλου συναντάμε τη μορφή της Muma ή Mama Smeilor, δηλαδή της «Μητέρας των Δράκων». Ο Ρουμάνος εθνολόγος Vulcanescu τη σχέση αυτή την αποκαλεί χαρακτηριστικά «Δαιμονική Μητριαρχία» (Matriarchat Démonic)⁵⁶.

Οι παραπάνω αντιλήψεις είναι πανάρχαιες. Χρονολογούνται στο βαλκανικό χώρο από την προϊστορική περίοδο και έφθασαν, μέσω των παλιότερων ινδοευρωπαϊκών λαών της Βαλκανικής Χερσονήσου (Θρακών, Ιλλυριών και Ελλήνων), ως τις ημέρες μας. Η κουροτρόφος θεά, φιδόμορφη ή όχι, η οποία θηλάζει το φιδόμορφο μωρό (δηλαδή το Δράκο) συναντάται σε παραστάσεις (ειδώλια) του βαλκανικού και του ευρωπαϊκού χώρου ήδη από την προϊστορική εποχή⁵⁷. Σχετικές πρέπει να είναι και οι πολυσυζητημένες παραστάσεις των ευτραφών γυναικείων μορφών με τα μεγάλα στήθη

55. Βλ. γενικά T i r t a, «Le culte des ancêtres», ό.π., σ. 83-84· Z. S a k o, *Chansonnier des Preux Albanaises*, Editions G. P. Maisonneuve & Larose, Παρίσι 1967, σ. 138.

56. R o m u l u s V u l c a n e s c u, *Mitologie Romana*, Editura Academiei Socialiste Romania, Βουκουρέστι 1985, σ. 521 κε., 528 κε.

57. M a r i j a G i m b u t a s, *The Gods and Goddesses of Old Europe 7.000 to 3.000 B.C. Myth, Legend and Cult Images*, Thames and Hudson, Λονδίνο, σ. 142, 146-147, 174, 190 και 234. Οι αντιλήψεις αυτές πάντως έχουν ευρύτερη διάδοση στην Ευρώπη και επιβιώνουν πρακτικά ως τις ημέρες μας, βλ. M a r l é n e A l b e r t - L l o r c a, «Le serpent, la mère et l'enfant», *Congres National des Sociétés Savantes*, Montpellier 1985, Anthropologie, Ethnologie, σ. 99-110, όπου και ενδιαφέρουσες απόψεις για τη γαλουχία, το βρέφος και το φίδι. Στη νεότερη ελληνική παράδοση συναντάμε την απόκτηση παιδιού-φιδιού ή το θηλασμό φιδιού στα παραμύθια και τα δημοτικά τραγούδια: Γ. Ι ω ά ν ν ο υ, *Παραμύθια του λαού μας*, Ερμής, Αθήνα 1973, σ. 297 και Δ. Β ο υ τ ε τ ά κ η, *Τραγούδια Κρήτης*, Χανιά 1904, σ. 35· πρβ. και τις μάγισσες που κρατούν δράκους στην αγκαλιά τους: Β. Ν ι τ σ ι ά κ ο υ, *Ω λέλε! «Οδυσσέας»*, Αθήνα 1993, σ. 54. Για το θηλασμό-διατροφή φιδιού από γυναίκα ή το θηλασμό μωρού από φιδομητέρα στην αρχαιότητα και σε άλλες χώρες, βλ. P i e r r e G r i m a l, *Dictionnaire de la Mythologie Grecque et Romaine*, Presses Universitaires de France, Παρίσι 1963, σ. 222, 466· J. G. F r a z e r, *The Golden Bough*, τόμ. ΧΙος, σ. 138, υποσ. 1. Επομένως είναι αστήρικτη η άποψη ότι παρεμφερείς αντιλήψεις και πρακτικές έχουν ανατολική προέλευση: 'Α ν ν α ς Π α π α μ ι χ α ή λ - Κ ο υ τ ρ ο ύ μ π α, «Γυναίκες γάλακτος... εστερημένοι», *Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών* 43 (1977-78) 268, 272, 276.

(Αφροδίτες), που συναντώνται στην παλαιολιθική αλλά και στη νεολιθική εποχή, μερικές φορές μάλιστα κοντά στην εστία, καθώς και οι γυναικείες παραστάσεις με προτεταμένους τους μαστούς στο προϊστορικό Αιγαίο (Κρήτη, Κέα κ.α.)⁵⁸. Στην κλασική αρχαιότητα η συγγένεια από γάλα αναγνωριζόταν (πρβ. τους ομογάλακτες συγγενείς στην Αθήνα)⁵⁹. Από την ελληνική μυθολογία επίσης γνωρίζουμε θεές, οι οποίες θήλασαν θεούς, ήρωες και ημίθεους. Π.χ. η Ήρα θήλασε χωρίς τη θέλησή της, τον Ηρακλή⁶⁰. Η νύμφη Αμάλθεια, με μορφή αίγας, θήλασε τον Δία⁶¹. Η θεά Δήμητρα, η οποία ήταν και τροφός παιδιών, θήλασε τον Δημοφώντα και τον Τριπτό-

58. Πρβ. Kathleen Gough, «The Origin of the Family», στο συλλογικό Rayna L. Reiter (επιμ.), *Toward an Anthropology of Women*, Monthly Review Press, Νέα Υόρκη και Λονδίνο 1975, σ. 73, υποσ. πρβ. και Δήμητρα Κοκκινίδου - Μαριάννα Νικολαΐδου, *Η Αρχαιολογία και η κοινωνική ταυτότητα του φύλου*, ό.π., σ. 56, 62, 73. Ο Ucko δέν θεωρεί τα ειδώλια αυτά λατρευτικά αλλά ότι χρησιμοποιούνταν για άλλους σκοπούς, μαγεία, μύηση κλπ.: P. J. Ucko, *Anthropomorphic Figurines of Predynastic Egypt and Neolithic Crete with Comparative Material from the Prehistoric Near East and Mainland Greece*, Andrew Szmidla, Royal Anthropological Institute Occasional Paper, No 24, Λονδίνο 1968, σ. 197, 333, 427, 434. Σχετικά με τα ειδώλια αυτά πρέπει να αναφέρω πληροφορία που μου έδωσε η συνάδελφος Λίλυ Στυλιανούδη, την οποία όμως δεν μπόρεσα να επαληθεύσω, ότι σε ορισμένα χωριά του Πωγωνίου, όταν έλθει η νύφη στο καινούργιο της σπίτι, η πεθερά κρύβει ένα μικρό ανθρωπάκι (κουκλάκι) μέσα στη στάχτη της εστίας.

59. G. Thomson, *The Prehistoric Aegean*, Lawrence & Wishart, Λονδίνο 1961, σ. 112-113 και ελληνική μετάφραση από το Εκδοτικό Ινστιτούτο Αθηνών M. Miller, «Greek Kinship Terminology», *Journal of Hellenic Studies* 73 (1953) 47-52, όπου και η επισήμανση στο αρχαίο ελληνικό σύστημα συγγένειας μητρικών γραμμών που συνδέονται με το γάλα. Σημειώνω ότι και στους Ελληνόφωνους της Ιταλίας αναγνωρίζεται και σήμερα κάποιο είδος γυναικοπλευρικής συγγένειας από γάλα, π.χ. τα παιδιά δυο αδελφάδων ονομάζονται ξαδέλφια του γάλακτος (cugimi di latte), ενώ τα παιδιά δυο αδελφών ξαδέλφια του αίματος (cugini di sangue): Χριστίνας Πετροπούλου, «Επιλογή συζύγου: Γαμήλιες στρατηγικές στην κλειστή κοινωνία του Γκαλιτσιανού», Αφιέρωμα: *Η ελληνόφωνη Καλαβρία*, εφημ. Καθημερινή της Κυριακής 19 Νοεμβρ. 1995, σ. 22.

60. Σύμφωνα με τη μυθολογία η θεά Αθηνά ή ο θεός Ερμής έβαλε τον Ηρακλή στο στήθος της Ήρας, όταν αυτή κοιμόταν. Η Ήρα ξύπνησε, τον αντιλήφθηκε και τον έσπρωξε αλλά ήταν αργά. Ο Ηρακλής θήλασε λίγο και έτσι έγινε αθάνατος. Από το γάλα που χύθηκε σχηματίστηκε ο Γαλαξίας: K. Kerényi, *Die Mythologie der Griechen*, Deutscher Taschenbuch Verlag, Μόναχο 1968, τόμ. 1ος, σ. 111· επίσης P. Grimal, *Dictionnaire de la Mythologie*, ό.π., σ. 188. Για τον τελετουργικό-συμβολικό θηλασμό στην Ελλάδα και στον ευρύτερο μεσογειακό χώρο (αρχαία Αίγυπτο, βόρειο Αφρική κ.α.), βλ. W. Deonna, «La Légende de Pero et de Micon et l'allaitement symbolique», *Latomus* 13 (1954) 140-166, 356-375.

61. R. F. Willets, *Cretan Cultes and Festivals*, Routledge and Kegan Paul, Λονδίνο 1962, σ. 52 και 215.

λεμο, για να τους καταστήσει αθάνατους. Η ίδια η θεά, αναφέρεται στη μυθολογία, επιχείρησε να κάνει τον Δημοφώντα αθάνατο, βάζοντάς τον στη φωτιά της εστίας⁶². Οι πράξεις αυτές συνδέουν φανερά τη γαλουχία με την εστία. Υπενθυμίζω τη γιορτή του γάλακτος την αφιερωμένη στη μητέρα των θεών Κυβέλη, που γινόταν στην αρχαία Αθήνα και ονομαζόταν Γαλάξια, οπότε παρασκεύαζαν και ειδικό φαγητό από γάλα και τριμμένο κριθάρι⁶³.

62. Α. Α. Λέτσα, *Μυθολογία της Γεωργίας*, Θεσσαλονίκη 1957, τόμ. 3ος, σ. 53· πρβ. και Κασσωτάκη, *Η εστία*, ό.π., σ. 76, αρ. 54.

63. Λέτσα, ό.π., σ. 29· πρβ. και Π. Πασχαλίδου, «Η εορτή του γάλακτος των Αρμενοφώνων Ελλήνων της Βιθυνίας», *Λαογραφία* 5 (1915) 236.

SUMMARY

Women, Milk, Kinship : Paleo-Balkan Common Traits in the Folk Culture of Balkan Peoples

by Eleuth. P. Alexakis Ph. D.

This paper is concerned with matrilineal kinship among balkan peoples.

In the case of balkan peoples, kinship groups are formed in a patrilineal manner, as a rule. Kinship from the maternal side, however, is also taken under consideration. This is evident by the forbidding of marriage between individuals which have a matrilineal relationship, by the bride-price custom in which the bride's mother and maternal uncles are also entitled to a share and by other customs and symbols as well.

Milk constitutes one of the most important symbols of matrilineal kinship. This symbol connects children that have been breast-fed by the same woman and creates an unbreakable bond which is considered to be a marriage-obstacle if these children are of the opposite sex. This is a symbol of archaic origin that has been encountered in the balkan peninsula from the proto-historic (maybe even the prehistoric) period.

Myths about breast-feeding goddesses or female spirits are nevertheless spread out throughout the hellenic and balkan areas until present.

ΣΤΕΦ. Δ. ΗΜΕΛΛΟΥ

ΔΕΝΔΡΑ ΙΕΡΑ - ΣΤΟΙΧΕΙΩΜΕΝΑ ΣΤΙΣ ΛΑΪΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ
Η ΣΧΕΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΝ
ΜΕ ΒΥΖΑΝΤΙΝΕΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΔΙΗΓΗΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΜΕ ΑΡΧΑΙΟΥΣ ΜΥΘΟΥΣ

Διευκρινίζοντας τὸν τίτλο τῆς μελέτης αὐτῆς, θεωρῶ ἀναγκαῖο νὰ ἐπισημάνω ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅτι τὸ θέμα τῆς ἀναφέρεται ἀποκλειστικὰ στὶς σχετικὲς μὲ τὰ ἱερὰ δένδρα παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, σὲ διηγήσεις δηλ. πού ἐπειδὴ ἔχουν, ἢ θεωρεῖται ὅτι ἔχουν, σχέση με ὠρισμένον τόπο, χρόνο, ὠρισμένα πρόσωπα καὶ γεγονότα διακρίνονται γιὰ τὸν ρεαλισμὸ καὶ τὴν ἀληθοφάνειά των. Πέρα ἀπὸ αὐτὸ ὑπάρχει τὸ τεράστιο θέμα τῶν ἱερῶν δένδρων καὶ τῆς δενδρολατρίας, στὸ ὁποῖο ἐμπλέκονται θρησκευτικὲς, μαγικὲς, λατρευτικὲς, κοινωνικὲς καὶ ἄλλες ἀντιλήψεις, πού διαμορφώνουν ἢ ἐπηρεάζουν καὶ ἀναλόγους κανόνες συμπεριφορᾶς τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τοῦ δένδρου. Τὸ θέμα αὐτὸ εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένο σὲ ὅλους τοὺς λαούς, ἱστορικοὺς καὶ μῆ, ἀπὸ τὰ ἀρχαιότατα χρόνια μέχρι σήμερα —ἢ βιβλιογραφία εἶναι πλουσιώτατη— ἀλλὰ βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ πλαίσιο τῆς μελέτης αὐτῆς, καὶ αὐτὸ εἶναι φυσικό.

Ἀναφορικὰ τώρα μὲ τὶς παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πού μᾶς ἐνδιαφέρουν ἐδῶ, αὐτὲς ἐξετάζονται διαχρονικὰ καὶ συγκεκριμένα σὲ σχέση με διηγήσεις πού ἀπαντοῦν σὲ ἀγιολογικὰ κείμενα καὶ με ἀρχαίους μύθους. Τέτοιες παραδόσεις ἔχει, ὅπως θὰ δοῦμε, περιλάβει καὶ σχολιάσει με διαχρονικὴ προοπτικὴ ὁ Ν. Γ. Πολίτης στὸ μεγάλο του ἔργο Παραδόσεις. Τόσο ὅμως τὸ ὕλικό του ὅσο καὶ τὰ σχόλιά του εἶναι ἰσχνὰ καὶ ἀποσπασματικά. Αὐτὸ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς λόγους πού ἐπιβάλλει τὴν ἐξ ὑπαρχῆς διερεύνηση τοῦ θέματος. Τί ἀκριβῶς ἡ διερεύνηση αὐτὴ προσφέρει στὴν ἔρευνα θὰ φανῇ με σαφήνεια, ἐλπίζω, παρακάτω.

Καὶ πρῶτα-πρῶτα οἱ νεοελληνικὲς δημῶδεις παραδόσεις, πού μποροῦν νὰ διαιρεθοῦν σὲ δύο κατηγορίες: στὶς θρησκευτικὲς καὶ στὶς δεισιδαιμονικὲς.

Κατὰ τὴν παλαιότερη ἀπὸ αὐτὲς τῆς πρώτης κατηγορίας, πού περιλαμβάνεται

στο ἡμερολόγιο τοῦ Κωνσταντίνου Διοικητῆ (ἀρχὲς ΙΗ' αἰ.)¹, στὶς Σέρρες «πλησίον τῆς παλαιᾶς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ὑπάρχουν δύο σήμυδαι, ὑψηλαὶ καὶ χονδραὶ, 8-9 μέτρων ἢ καθεμία, ἐπομένως ἄξιαι θεάς. Περὶ τῆς μεγαλυτέρας ἐξ αὐτῶν οἱ ἱερεῖς τῆς ἐκκλησίας διηγοῦνται, ὅτι ἕνας γείτονας των τὴν ἡγόρασε ἀπὸ τὸ μοναστήρι 300 γρόσια, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ τὴν κόψῃ. Ἀλλὰ τὴν νύκτα τοῦ ἐφανερῶθη ὁ ἄγιος Γιάνης καὶ τοῦ εἶπε· 'πρόσεχε αὐτὸ τὸ δένδρον, διότι θὰ χάσῃς τὴν ζωὴν σου'. Ἐκεῖνος λοιπὸν ἐτρόμαξε καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν ὡμολόγησεν ὅ,τι εἶδεν εἰς τὸν μητροπολίτην, καὶ ἀντὶ νὰ κόψῃ τὸ δένδρον, ἐχάρισε εἰς τὸ μοναστήρι, ἂν καὶ Τοῦρκος, 100 γρόσια, καὶ ὑπεσχέθη ὅτι δὲν θὰ πειράξῃ τὸ δένδρον».

Στὸ χωριὸ Βαθύλακκος τῶν Θεσσαλικῶν Ἀγραφῶν (περιοχὴ Καρδίτσας) ὑπάρχει μεγάλο πουρνάρι, τὸ μεγαλύτερο τοῦ χωριοῦ, πὺ συνδέεται μὲ τὴν οἰκοδόμησιν παλαιᾶς ἐκκλησίας τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου. Γιὰ τὸ πουρνάρι αὐτὸ πιστεύεται ὅτι «ὅποιος τὸ κτυπήσῃ θὰ πάθῃ. Εἶναι ἱερὸ δέντρο. Δὲν τὸ κτυπάει κανεὶς. Οἱ ἀντάρτες ἔκαμαν νὰ τοῦ βάλουν χέρ' κὶ πάλ' σταμάτ'σαν»².

1. Πρόκειται γιὰ Ἕλληνα κατὰ τὸ γένος ἀξιωματικὸ, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μέρος στὴν ἐκστρατεία τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Βενετῶν τὸ 1715 πρὸς ἀνάκτησιν τῆς Πελοποννήσου, γιὰ τὴν ὁποία ἐκστρατεία ἔγραψε λεπτομερὲς ἡμερολόγιο στὴ ρουμανικὴ γλῶσσα (βλ. Ν. Γ. Πολίτην, Λαογραφία 6 (1917-18), σ. 288 κ.ἐξ., στὴ σ. 294 ἢ παράδοση, καὶ Δημητρ. Β. Οἰκονομίδου, Γλωσσικαὶ καὶ λαογραφικαὶ εἰδήσεις ἐν τῷ «Ἡμερολογίῳ τοῦ Κωνσταντίνου Διοικητοῦ», Εἰς μνήμην Κ. Ι. Ἀμάντου, Ἀθήναι 1960, σ. 147 κ.ἐξ., ὅπου περισσότερα γιὰ τὸν συγγραφέα τοῦ Ἡμερολογίου, στὴν σ. 158-159, ἀριθ. 3, ἢ παράδοση στὴν ρουμανικὴ μὲ ἐλληνικὴ μετάφραση).

2. Δημ. Σ. Λουκάτου, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ εἰς τὰ Θεσσαλικά Ἀγραφα (7-27 Ἰουλίου 1959), Ἐπετηρὶς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου (ΕΛΑ) 11-12 (1958-1959), ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 304. Ἡ σύνδεσις τῆς οἰκοδομήσεως τῆς ἐκκλησίας μὲ τὸ δένδρον αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι κατὰ τὴν παράδοσιν «Ἡ Παναγία... ἔπαιρνε τὸ καντήλι τῆς καὶ τὸ ἀναβε» ἐπάνω σ' αὐτό. «Ἡ ἐνοριακὴ ἐπιτροπὴ ἐσκέφθηκε νὰ κάμῃ τὴν ἐκκλησίαν ἐδῶ, στὴν ἐπιθυμίαν τῆς Παναγίας» (ὁ.π.). Συναφεῖς παραδόσεις περιφέρονται καὶ ἄλλοι. Ἔτσι π.χ. γιὰ τὴν Μονὴ Βουλκάνου, πὺ τιμᾶται ἐπίσης ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (βλ. κατωτέρω) ὑπάρχει παράδοσις, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἡ κηρόπλαστὴ εἰκὼνα τῆς Παναγίας ἐμφανίσθη ἐπάνω σὲ δένδρον. Αὐτὸς ἦταν ὁ λόγος γιὰ τὸν ὁποῖο ἀποφασίσθηκε ἡ ἀνεγέρσις τοῦ μοναστηριοῦ στὴ θέσιν ἐκείνη. Ὡς ἀνώφλι τῆς πύλης τοῦ ναοῦ τέθηκε ὁ κορμὸς τοῦ δένδρου, ἐπάνω στὸν ὁποῖο βρέθηκε ἡ εἰκὼνα, τεμάχια δὲ τοῦ ξύλου κόπτονται ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς καὶ θεωροῦνται ἱερατικά (βλ. Δημ. Β. Οἰκονομίδου, ὁ.π., σ. 165, ὅπου καὶ οἱ σχετικὲς βιβλιογραφικὲς παραπομπές). Καὶ ἡ οἰκοδόμησις τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Μηνᾶ στὴ Χώρα Λευκάδας συνδέεται μὲ τὴν ὑπαρξὴ στὸν συγκεκριμένον τόπον μεγάλου πλατάνου (βλ. Πανταζῆ Κοντομίχη, Λαογραφικὰ σύμμεικτα Λευκάδας, Ἀθήνα 1995, σ. 287-288, ἀριθ. 7). Γιὰ συναφεῖς παραδόσεις βλ. Π. Θ. Πορτοῦλα - Ι. Χ. Κοκμοτοῦ, Λαογραφικὰ καὶ ἱστορικὰ Ἀμυγδαλιᾶς (Πλέσσας), Ἀθήνα 1966, σ. 164. Οἱ διηγήσεις ἀποτελοῦν ἄλλο, διαφορετικὸ, τύπον θρησκευτικῶν παραδόσεων, πὺ συνδέονται μὲ ἱερὰ δένδρα καὶ ἀνεγέρσεις ἐκκλησιῶν,

Στην Κονιατσή Ἐλασσόνος «στήν αὐλή τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ὑπάρχουν δύο θεώρατα δένδρα. Στὸ ἓνα πῆγε ἓνας Τοῦρκος νὰ κόψη ἓνα κλωνάρι. Μόλις σήκωσε τὸ τσεκούρι, ἔμεινε ἀκίνητος. Τότε ἔταξε μὲ τὸ νοῦ του ἓνα δαμάλι καὶ ἔτσι ἐκατέβηκε καὶ ἔφυγε... Ἀπὸ τότε κανεὶς δὲν πειράζει τὰ δένδρα αὐτά»³.

«Στὴν αὐλή τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας στὸ Μακάσι (Λευκάδα) βρίσκεται ἓνα μεγάλο πουρνάρι... σὰν μεγάλος πλάτανος. Θερίο πράμα! Τόσο χοντρό, πὺ ἔχει χίλια χρόνια ζωῆ. Ὅσοι ἐκόψανε κλαριά ἀπ' αὐτὸ νὰ ταΐσουν τὰ ζῶα τους τὸ μετάνιωσαν, γιατί ὅσα ζῶα ἔφαγαν, ἐψόφησαν τὴν ἴδια ὥρα. Μὰ οὔτε καὶ ὁ ἄγριος ἀέρας τὸ πείραξε ποτέ... Λένε πάντως πὺς ἡ Παναγία δὲν ἀφήνει κανέναν νὰ τὸ γγιάξει»⁴.

Μὲ τὴ μονὴ Βουλκάνου τῆς Μεσσηνίας σχετίζονται πολλὲς παραδόσεις (βλ. ἄνωτέρω), πὺ κατὰ τὸν Ν. Γ. Πολίτη θὰ μπορούσαν νὰ συγχωνευθοῦν σὲ μία, ἀφοῦ ὅλες ἀναφέρονται σὲ τεράστια ἀγριελιά, γιὰ τὴν ὁποία πιστεύεται ὅτι εἶναι δένδρο στοιχειωμένο. Κατὰ σχετικὴ διήγηση, ὁ μοναχὸς Παπουλάκος ἔλεγε ὅτι ἐκεῖ θὰ γίνῃ μεγάλη αἱματοχυσία, ὅταν ἐκδιωχθοῦν οἱ Τοῦρκοι. Καὶ τώρα ὅσοι περνοῦν ἀπὸ ἐκεῖ τὴν νύχτα δὲν τολμοῦν νὰ ὁμιλήσουν ἀπὸ φόβο μὴ τοὺς πάρῃ τὴν φωνὴ τὸ στοιχειό. Ὅσοι ἐπιχείρησαν νὰ τὴν κόψουν ἔπαθαν κακὰ, ὅταν δὲ ὁ Ἰμπραῖμ κατὰ τὴν ἐκστρατεία του στὴν Πελοπόννησο διέταξε νὰ τὴν κατακόψουν ἐνώπιόν του, οἱ δύο Ἀράπηδες στρατιῶτες, οἱ ὁποῖοι ἀνάλαβαν τὸ ἔργο, μόλις ἔπληξαν τὴν ἑλιά μὲ τὰ τσεκούρια των ἔπεσαν λιπόθυμοι. Ὁ Ἰμπραῖμ γεμάτος ὀργὴ ἤθελε νὰ τὴν κάψῃ, ἀλλὰ ἀσθένησε... Ὁ ἰδιοκτῆτης τοῦ ἀγροῦ μὴ τολμῶντας νὰ ἐκριζώσῃ τὴν ἀγριελιά ἀφήνει χέρσα μεγάλη ἔκταση γῆς γύρω ἀπὸ αὐτήν⁵.

Σύμφωνα μὲ μιὰ ἄλλη παράδοση ἀπὸ τὴν Γορτυνία, «ἔξω ἀπὸ τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου εἶναι μιὰ ρίζα ἀπὸ κοκορίτσα καὶ ὑπάρχει ἡ παράδοση πὺς ὅποιος ἐπιχειρήσει νὰ βγάλῃ τὴ ρίζα τιμωρεῖται. Ἐνας πὺ πῆγε νὰ τὴ βγάλῃ ἐχτύπησε μὲ τ' ἀξινάρι καθὼς τὴ βαροῦσε τὸ μάτι του καὶ παρὰ τρίχα νὰ βγῆ»⁶.

«Στὴν Ψίθθο», χωριὸ τῆς Ρόδου, «ἔχει ἓνα μέρος πὺ τὸ λέσιν Ἄρτεμη. Ἐκεῖ ἔχει ἓνα μιάλον πεῦκον πὺ τὸν ἔχουν σὰν ἅγιο δέντρο, γιατί στὸν ἴσκιό του πὺ κάτω ἔκατсен ἡ Παναγία. Ἐνας καρβουνιάρης ἐδοκίμασεν νὰ κόψῃ τὸν πεῦκον, μὰ μὲ τὴν

παραδόσεις πὺ εἶναι γνωστὲς στὸν εὐρύτερο εὐρωπαϊκὸ χῶρο (βλ. πρόχειρα Otto Lauffer, Geister im Baum, Forschungen und Fortschritte 11 (1935), σ. 448).

3. Κέντρον Λαογραφίας Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (ΚΑ), χφ. 1982, σ. 11 (1952).

4. Πανταζῆ Κοντομίχη, Λαογραφικὰ σύμμεικτα Λευκάδας, ὁ.π., σ. 301, ἀριθ. 41.

5. Βλ. Ν. Γ. Πολίτου, Λαογραφικὴ ἐπιθεώρησις τῶν περιοδικῶν δημοσιευμάτων, Λαογραφία 1 (1909), σ. 657-658. Ὁ Πολίτης πιστεύει ὅτι οἱ παραδόσεις αὐτὲς ἔχουν «πολλὴν σπουδαιότητα».

6. ΚΑ, χφ. 1559, σ. 114 (1930).

πρώτην μανναρκιά ἔσπασεν τὸ μαννάριν του κι ἀκόμα φαίνεται ἡ μανναρκιά. Κι ὁ νοικοκύρης τοῦ χωραφκιοῦ πρὶν λί(γ)α χρόνια ἤθελε νὰ κόψη τὸν πεῦκον, μὰ οἱ χωρ-
κιανοί του (δ)ὲν τὸν ἐφήκασιν, γιατί ἐφοῦνταν νὰ μὴν πάθῃ κακό»⁷.

Σύμφωνα μὲ ἄλλη παραλλαγή ἀπὸ τὴν Ρόδο, ποὺ ἀναφέρεται στὸ μοναστηράκι τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ, «ἐκεῖ ὑπῆρχε μιὰ βαλανιδιά καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἔκοψε τὸ δένδρο γιὰ νὰ κάνῃ λαδόμυλο ἀπέθανε τὴν τρίτη ἡμέρα»⁸.

Στὴν Κύπρο εἶναι πολὺ γνωστὲς οἱ παραδόσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Ἔτσι κοντὰ στὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Σαλαμίνας καὶ μάλιστα σὲ ἀπόσταση λίγων βημάτων ἀπὸ τὴ λεγόμενη φυλακὴ τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης ὑπάρχει κῆπος ὀλόκληρος ἀπὸ ἄγρια δένδρα, εἴδους ἀκακιῶν, τὰ ὁποῖα θεωροῦνται ἀπὸ τὸν λαὸ ὡς ἱερά καὶ τὰ ὁποῖα εὐλα-
βοῦνται πολὺ. Οἱ κάτοικοι τῶν κοντινῶν χωριῶν Ἐγκώμης, Ἀγίου Σεργίου καὶ Λι-
μνιῶν θεωροῦν πολὺ μεγάλο ἀμάρτημα νὰ κόψουν ἀπὸ αὐτὰ ἔστω καὶ μικρὸ κλωνάρι.
Ἀναφέρονται ἐπεισόδια Ἑλλήνων χωρικῶν καὶ συνηθέστερα Τούρκων, ποὺ τιμωρή-
θηκαν μὲ βαρύτερες ἀσθένειες ἢ παθήσεις σημαντικές, ἐπειδὴ ἀπέκοψαν κάποιον κλῶ-
νο τοῦ δένδρου⁹.

Σύμφωνα μὲ ἄλλες παραλλαγές, «ὅταν κάποια γυναίκα ἔκοψε κλωνιά καὶ κορ-
μοὺς ἀπὸ τὰ δένδρα αὐτά, γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποίησῃ γιὰ τὴν μπουγάδα της, προσε-
βλήθη ἀπὸ κάποιαν ἄγνωστη ἀσθένεια καὶ σὲ λίγες μέρες πέθανε. Λέγεται ἐπίσης πὼς
ὅταν κάποιος ἄλλος χωρικὸς τῆς περιοχῆς πῆγε νὰ ξυλευθῇ ἀπὸ τὰ ἴδια δένδρα, τὰ
σουβλερά τους ἀγκάθια μπῆκαν καὶ στὰ δύο του μάτια καὶ τὸν τύφλωσαν»¹⁰.

Στὸ χωριὸ Καραπαναγιώτης στὴν Μαραθάσα βρίσκεται παλιὰ ἐκκλησία τῆς
Παναγίας τῆς Θεοσκεπάστης καὶ «εἰς τὸν περίβολον τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς ὑπάρχει
μεγαλοπρεπῆς δρυς, ἡ ὁποία θεωρεῖται ἱερά, κανεὶς δὲν τολμᾷ νὰ ἐγγίση οὔτε ἓνα
φύλλον ἀπὸ ἐπάνω της, διότι ἀνήκει εἰς τὴν χάριν τῆς Παναγιᾶς. Ὑπάρχει ἡ ἰδέα ὅτι
ὁ παραβάτης θὰ τιμωρηθῇ ἀφεύκτως εἴτε μὲ ἄμεσον ἀσθένειαν ἢ ἄλλο τι ἀτύχημα»¹¹.

Τὸ δένδρο αὐτὸ κατ' ἄλλους εἶναι ἡ περνια τῆς Θεοσκεπάστης, τὸ βοτανικὸ του
ὄνομα εἶναι δρυς ἡ κοκκοφόρος, ἡ ἡλικία του ἔχει ὑπολογισθῇ ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς ὅτι ξε-
περνᾷ τὰ 700 χρόνια καὶ θεωρεῖται ὅτι εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ παλιὰ καὶ πιὸ μεγάλων
διαστάσεων δένδρα περνιας, ποὺ ὑπάρχουν στὴν Κύπρο. Ἀναφέρεται σχετικὰ ὅτι κά-
ποιος ἀνέβηκε νὰ κόψῃ κλαδιὰ μὲ φύλλα γιὰ νὰ τὰ δώσῃ στὰ ζῶα του ἀλλὰ τελικὰ

7. Ἀν. Γ. Βρόντη, Ροδιακά 1, 1939, σ. 44.

8. Ροδιακὸν Ἡμερολόγιον 2, 1930, σ. 130.

9. Λαογραφία 8 (1925), σ. 575 (Χρ. Παντελίδης).

10. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δενδρολατρεία ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα²,
Λευκωσία 1979, σ. 12-13.

11. Ἰσμήνης Κ. Χατζηκώστα, Ἡ Κύπρος καὶ ἡ ζωὴ της, Λονδῖνον 1943, σ. 71.

ἔχασε τὸ κλαδευτήρι του καὶ ἔτσι ἐγκατέλειψε τὴν προσπάθειά του, ἀφοῦ προηγουμένως σκέφθηκε ὅτι αὐτὸ ἔγινε μὲ θέληση τῆς Παναγίας. Περιφέρεται ἀκόμη ἡ πληροφορία, πὺ ἀπὸ μερικοὺς θεωρεῖται ἀπόλυτα ἀληθινή, ὅτι διδάσκαλος, στὴν ἐπιδίωξή του νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς μαθητάς του ἀπὸ τὴν ἐπικρατοῦσα πρόληψη, ἔκοψε τὸ 1934 ὁ ἴδιος μερικοὺς κλάδους ἀπὸ τὸ δένδρο, τοὺς ὁποίους ἔκαψε μὲ ἄλλα ξύλα στὸ τζάκι του. Στὸ ἴδιο ὅμως τζάκι πὺ καίγονταν τὰ ξύλα κάηκε καὶ τὸ παιδί τοῦ δασκάλου, τὸ ὁποῖο τελικὰ ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐγκαύματα ἀπέθανε. Τὸ 1925 Τοῦρκος ἔκοψε ἀπὸ τὴν περνιαὶ μερικοὺς κλάδους, ὁ ἴδιος ὅμως καὶ ἡ οἰκογένειά του ἀδιαθέτησαν αἰφνιδίως. Οἱ ἀσθενεῖς θεραπεύθηκαν, ἀφοῦ ὁ Τοῦρκος ἐδῶρισε στὴν ἐκκλησιὰ μιὰ καμπάνα, τὴν ὁποῖαν ἔχουν τώρα ἀναρτήσει ἐπάνω στὴν περνιαί¹².

Στὸν Πάνω Ἀμίαντον πλησίον «ἐκκλησίας τοῦ ἀγίου Μάμαντος εὐρίσκεται μιὰ Λατσιαὶ (Δρυὶς ἢ Κληθρόφυλλος) μεγάλη ὡς δένδρον... κεῖται ἐπὶ ἐνὸς βράχου... Τόσον ὁ βράχος ὅσον καὶ ἡ λατσιαὶ θεωροῦνται ἱερά, οἱ δὲ κάτοικοι πολὺ προσέχουν ὅπως κανεῖς μὴ κόψῃ φύλλον ἐκ τοῦ δένδρου αὐτοῦ»¹³.

Βόρεια τοῦ χωριοῦ Ἁγιος Ἀθανάσιος Λεμεσοῦ ὑπάρχουν τὰ ἐρείπια τῆς Μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Σφαλαντζιώτισσας. Πλησίον τῆς ἐκκλησίας ὑπάρχει αἰωνόβια κιτρομηλιά, πὺ θεωρεῖται ἱερὴ καὶ κανεῖς δὲν τολμᾷ νὰ τὴν βλάψῃ»¹⁴.

Πικραμυγδαλιές πὺ ἀνήκουν στὸ μοναστήρι τοῦ Κύκκου ἀποκαλοῦνται «δένδρα τῆς Παναγίας», θεωροῦνται ἱερά καὶ ὡς ἱερά προφυλάσσονται ἀπὸ καταστροφὴ ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ζώων¹⁵.

Στὴν περιοχὴ Πάφου ὑπάρχει συκιά πὺ σχετίζεται μὲ τὸ μοναστήρι τῆς Ἀγίας Ἀρκᾶς καὶ θαῦμα τοῦ Ἀγίου Μηνᾶ. Ἡ συκιά θεωρεῖται ἱερό δένδρο, πὺ σέβονται καὶ προφυλάσσουν οἱ Χριστιανοί¹⁶.

Στὸ χωριὸ Διερώνα, στὸ μέρος ὅπου ἄλλοτε ὑπῆρχε ἡ ἐκκλησιὰ τοῦ Ἀγίου Εὐστρατίου, ὑπάρχει τώρα μιὰ ὑπέργηρη τρεμιδιά, πὺ στὴ βάση τοῦ κορμοῦ της διατηρεῖται πάντοτε ἀναμμένο ἓνα κανδήλι. Τὸ δένδρο θεωρεῖται ἱερό καὶ τυγχάνει σεβασμοῦ καὶ προστασίας¹⁷.

Στὸ ἴδιο χωριὸ καὶ στὸν περίβολο τῆς ἐκκλησίας Ἀρχαγγέλου ὑπάρχει αἰωνό-

12. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δενδρολατρεία, ὅ.π., σ. 37-40.

13. Ἰσμήνης Κ. Χατζηκώστα, Ἡ Κύπρος καὶ ἡ ζωὴ της, ὅ.π.

14. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δενδρολατρεία, ὅ.π., σ. 17.

15. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δενδρολατρεία, ὅ.π., σ. 20-21. Πρβλ. Ἀνδρέου Χ. Ρουσουνίδου, Δένδρα στὴν Ἑλληνικὴ λαογραφία μὲ εἰδικὴ ἀναφορὰ στὴν Κύπρο, Λευκωσία 1988, σ. 20.

16. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δενδρολατρεία, ὅ.π., σ. 21.

17. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δενδρολατρεία, ὅ.π., σ. 24.

βια τρεμιθιά. Τὸ δένδρο θεωρεῖται ἱερὸ καὶ κανένας δὲν τολμᾷ νὰ τὸ ἀγγίξη, ἐπειδὴ πιστεύεται ὅτι ὅποιος τὸ ἀγγίξει θὰ πάθῃ μεγάλο κακό¹⁸.

Στὸ χωριὸ Κακοπετριά ὑπάρχει ἐξωκκλήσι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μὲ σχετικὸ ἁγίασμα καὶ αἰωνόβιες τρεμιθιές. Πιστεύεται ὅτι ἀσθενεῖ ὅποιος τολμήσει νὰ κόψῃ κλαδιὰ ἀπὸ τὰ δένδρα τοῦ Ἁγίου ἀλλὰ καὶ νὰ κόψῃ καὶ νὰ φάῃ ὠριμα τρεμιθια¹⁹.

Πλησίον τοῦ χωριοῦ Ἀκανθοῦ ὑπάρχει παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Μικάλλου μὲ ἁγίασμα. Ἐκεῖ βρίσκεται μιὰ μεγάλων διαστάσεων μονόκορφη μερσινιά. Θεωρεῖται πολὺ κακὸς οἰωνὸς γιὰ μεγάλα κακὰ γιὰ ὅποιον κόψει ἔστω καὶ ἓνα κλαδιὸ ἀπὸ τὸ δένδρο²⁰.

Στὴν περιοχὴ τοῦ χωριοῦ Μάντρες τῆς ἐπαρχίας Ἀμμοχώστου βρίσκεται μοναστήρι ἀφιερωμένο στὴν Παναγία τοῦ Τοχνιοῦ. Στὸ βόρειο μέρος τοῦ μοναστηριοῦ... ὑψώνεται περήφανο ἓνα αἰωνόβιο κυπαρίσσι μὲ περιφέρεια κορμοῦ, σὲ ὕψος στήθους, κάπου 15 πόδια καὶ ὕψος περίπου 90 πόδια. Ὄταν κάποτε ξυλοκόποι δοκίμασαν νὰ τὸ κόψουν, ἀκούσθηκε τρομερὸς γογγυσμὸς ἀπὸ τὴν πληγὴ τοῦ τσεκουριοῦ καὶ ἔτρεξε ἄφθονο αἷμα. Αὐτὸ ἐξανάγκασε τοὺς ξυλοκόπους νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν προσπάθειά των²¹.

Ἀνατολικά τοῦ χωριοῦ Ἄνω Πύργος ὑπάρχουν ἐρείπια ἐξωκκλησιοῦ τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, ὅπου δύο αἰωνόβια πεῦκα. Κάποιος ξυλοκόπος πού ἔκοψε τὸ ἓνα, ἀρρώστησε σοβαρὰ καὶ παρέμεινε παράλυτος. Θεραπεύτηκε ἀφοῦ μετάνοιωσε²².

Στὸ χωριὸ Κάθηκα τῆς τοποθεσίας Κορώνη ὑπάρχει παρεκκλήσι τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Ἐκεῖ βρίσκεται μεγάλο κυπαρίσσι, τὸ κυπαρίσσι τοῦ Ἁγίου Νικολάου. Χωρικὸς πού κόβει ξύλα ἀπὸ τὸ κυπαρίσσι καὶ τὰ μεταφέρει στὸ σπίτι του τὰ ἐπιστρέφει ἔπειτα ἀπὸ παρέμβαση τοῦ Ἁγίου, πού ἐμφανίζεται μπροστά του ὑπὸ μορφή γέρου. Σύμφωνα μὲ ἄλλη παραλλαγή μιὰ ἀπὸ τὶς αἴγες βοσκοῦ τῆς περιοχῆς ἔφαγε ἀπὸ τὰ κλαδιὰ τοῦ κυπαρισσιοῦ καὶ μεταμορφώθηκε σὲ κλαδιὰ. Ὅπως θρυλεῖται, φαίνεται ἡ μορφή τῆς αἴγας ἀνάμεσα στὰ κλαδιὰ τοῦ δένδρου μέχρι σήμερα²³.

Στὸ χωριὸ Τύμπου ὑπάρχει μιὰ «παλλουλερή», περιοχὴ ἀπὸ θάμνους παλλούρας (παλίωρος ὁ ἀκανθώδης), πού εἶναι γνωστὴ ὡς «ἡ παλλούρα τῆς Ἁγίας Μαρίνας», ἐπειδὴ πιστεύεται ὅτι ἐκεῖ ὑπάρχει ναὸς τῆς Ἁγίας Μαρίνας καὶ ἁγίασμα. Ἡ παλλούρα αὐτὴ θεωρεῖται ἱερὴ καὶ κανεὶς δὲν τολμᾷ νὰ τὴν κόψῃ ἢ νὰ τὴν κατα-

18. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δεινρολατρεία, ὁ.π., σ. 25, πρβλ. καὶ σ. 26.

19. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δεινρολατρεία, ὁ.π., σ. 29.

20. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δεινρολατρεία, ὁ.π., σ. 29.

21. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δεινρολατρεία, ὁ.π., σ. 32.

22. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δεινρολατρεία, ὁ.π., σ. 34-35.

23. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δεινρολατρεία, ὁ.π., σ. 44.

στρέψη. Κάποιος εργάτης ανέλαβε να ξεριζώσει την παλλουερή αλλά ξεπετάχτηκε από το χώμα ένα μεγάλο μαύρο φίδι, που τον εξανάγκασε να εγκαταλείψει την προσπάθεια²⁴. Σύμφωνα με άλλη παραλλαγή, αν συμβῆ οί προσερχόμενοι στην παλλούρα, όπου τώρα ναΐσκος τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, για προσευχή να συναντήσουν μαύρο φίδι, αντιμετωπίζουν τὸ θέμα ὡς χαρμόσυνο γεγονός ταυτίζοντάς το με τὴν ἴδια τὴν Ἁγία²⁵.

Θαμνωδες δένδρο (άντρουκλος) πλησίον τοῦ χωριοῦ Κελλάκι (άντρουκλος τῆς Παναγίας τοῦ Κελλακίου) θεωρεῖται ἱερὸ καὶ ἀπρόσιτο, ἐπειδὴ πιστεύεται ὅτι στὴν κουφάλα του κατοικεῖ τεράστιος ὄφης-φύλακας. Οἱ κάτοικοι δὲν τολμοῦν οὔτε ξερά κλαδιά να μαζέψουν ἀπὸ τὸν άντρουκλο²⁶.

Στὴν περιοχή τοῦ χωριοῦ Σαλαμιοῦ ὑπάρχει παρεκκλήσι, πὸ εἶναι γνωστὸ ὡς παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Καρπερῆς (πὸ φέρνει εὐφορία τῶν καρπῶν τῆς γῆς), ἢ τῆς Βροχερῆς, πὸ εἶναι γιὰ τὶς βροχές. Κοντὰ στὸ παρεκκλήσι ὑπῆρχαν ἄλλοτε 4 τεραστίων διαστάσεων δρῦες, σήμερα ὑπάρχουν μόνο 2, με περιφέρεια κορμοῦ 20 πόδια καὶ ἡλικία μερικῶν αἰῶνων. Πρὶν ἀπὸ 100 χρόνια κάποιος Χατζηγιάννης ἔκοψε δύο ἀπὸ τὰ δένδρα αὐτά. Ἐπιστρέφοντας συνάντησε δύο μεγάλα φίδια καὶ σὲ λίγο πληροφορήθηκε πὸς τὰ δύο του παιδιὰ πέθαναν σὲ κάποιο δυστύχημα²⁷.

Ὅχι δὲ μόνο δένδρα μεγάλα, παλαιὰ κλπ., πὸ κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο συνδέονται με ἐκκλησίες, μοναστήρια καὶ Ἁγίους θεωροῦνται ἱερά ἀλλὰ σὲ σπάνιες περιπτώσεις καὶ θάμνοι με τὴν παραπάνω ιδιότητα²⁸.

Ἄνεξάρτητα ἀπὸ τὶς τελευταῖες σπάνιες περιπτώσεις καὶ τὸν τρόπο τιμωρίας τῶν τελικῶς ἱεροσύλων, κύριο χαρακτηριστικὸ γνώρισμα ὄλων τῶν ἄνωτέρω παραδόσεων εἶναι ὅτι ἔχομε να κάμωμε με μεγαλόπρεπα δένδρα, ἰδίως παλαιὰ, πὸ βρίσκονται πλησίον ἐκκλησίας, συνδέονται ἄρα με αὐτὴ καὶ κατ' ἀκολουθίαν νομίζονται ἱερά, τὰ ὅποια θρησκευτικὸς φόβος προφυλάσσει ἀπὸ τοῦ να κοποῦν ἢ ὀπωσδήποτε να βλαβοῦν. Ὅσες φορές ἐπιχειρεῖται τὸ τελευταῖο ἐπέρχεται ἡ τιμωρία.

Οἱ παραδόσεις αὐτὲς παραπέμπουν σὲ παλαιότερα χρόνια καὶ μάλιστα σὲ μιὰ

24. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δεινρολατρεία, ὁ.π., σ. 15.

25. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δεινρολατρεία, ὁ.π., σ. 16.

26. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δεινρολατρεία, ὁ.π., σ. 25.

27. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δεινρολατρεία, ὁ.π., σ. 41.

28. Ἀνθ. Παναρέτου, Ἡ δεινρολατρεία, ὁ.π., σ. 13, 14, 30. Ἄς σημειωθῆ ὅτι ἡ παρουσιαζομένη εὐρύτητα τῆς διαδόσεως τῶν παραδόσεων στὸν Κυπριακὸν χῶρον ὀφείλεται στὸ ὅτι τὸ σχετικὸ ὕλικὸ ἀναζητήθηκε συστηματικώτερα. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἀνάλογη ἔρευνα στὸν ὑπόλοιπο Ἑλληνικὸν χῶρον καὶ μάλιστα μέσω σχετικοῦ ἐρωτηματολογίου θὰ ἀπεδείκνυε ὅτι καὶ στὸν χῶρον αὐτὸν οἱ παραδόσεις εἶναι πολὺ διαδεδομένες.

άσαφῆ καὶ ἀόριστη εἶδηση γιὰ ἱερὰ δένδρα, πού παραδίδεται στὰ βυζαντινὰ Γεωπονικά, ἓνα σύγγραμμα τοῦ 10ου αἰώνα, πού ἀποδίδεται στὸν Κασσιανὸ Βάσσο, τὸ ὁποῖο ὅμως ἀποτελεῖ συμπίλημα προγενεστέρων σχετικῶν ἔργων τῆς ἑλληνορωμαϊκῆς περιόδου. Στὸ σχετικὸ κεφάλαιο τοῦ ἔργου αὐτοῦ μὲ τὸν τίτλο «περὶ τοῦ ἐν τῷ ἀγρῷ ἐπιτρόπου ἢ οἰκονόμου», πού ἀποδίδεται στὸν συγγραφέα Φλωρεντῖνο, ἀναφέρεται μεταξὺ τῶν καθηκόντων ἐκείνου πού ἔχει τὴν ἐπιμέλεια τοῦ ἀγροῦ «μὴ δένδρα καθιερωμένα ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον καθυβρίζων»²⁹.

Ἡ εἶδηση αὐτὴ κινεῖται βέβαια, ὅπως ὑπαινίχθηκα, στὴν ἀοριστία, ἀφοῦ λείπουν οἱ σχετικὲς λεπτομέρειες, δὲν πρέπει ὅμως νὰ ὑπάρχη ἀμφιβολία ὅτι τὰ καθιερωμένα δένδρα, στὰ ὁποῖα ἀναφέρεται, εἶναι τὰ θεωρούμενα ἱερὰ δένδρα, ὅπως ἔχουν περιγραφῆ παραπάνω, τὰ ὁποῖα πρέπει κανεὶς νὰ σέβεται καὶ νὰ ὑπολήπτεται «μὴ ἐνυβρίζων» αὐτά.

Τὸ ἐρώτημα πού γεννᾶται εἶναι ἂν ὁ θρησκευτικὸς αὐτὸς φόβος εἶναι στοιχεῖο πρωτογενές. Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἀρνητικὴ, κατὰ τὴν δική μου τουλάχιστον πεποίθηση, καὶ ὄχι μόνον, καὶ αὐτὸ ἐπειδὴ ἀνὰ τὸν Ἑλληνικὸ χῶρο ἀλλὰ καὶ τὸν εὐρύτερο Εὐρωπαϊκὸ περιφέρονται πολλὲς παραδόσεις, νεώτερες καὶ παλαιότερες, ἀπὸ τις ὁποῖες φαίνεται ὅτι ὄχι φόβος θρησκευτικὸς ἀλλὰ φόβος δεισιδαίμων εἶναι ἐκεῖνος πού ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρία δημιουργίας των³⁰. Ἔτσι κατὰ χαρακτηριστικὴ παράδοση ἀπὸ τὴν Κοζάνη: «τὰ μεγάλα καὶ παλαιὰ δένδρα εἶναι στοιχειωμένα, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀποφεύγουν νὰ κάθωνται πολλὴν ὥρα ἀπὸ κάτω σ' αὐτά, ἢ νὰ κοιμῶνται στὸν ἥσκιο των, γιὰ νὰ μὴν πάθουν. Καὶ ὅταν κόβουν κανένα ἀπὸ αὐτὰ οἱ ξυλοκόποι καὶ τὸ ἰδοῦν πὼς γέρνει νὰ πέση, πέφτουν μπρούμυτα κατὰ γῆς καὶ δὲν βγάνουν μιλιὰ, γιὰ νὰ μὴν τοὺς ἐννοήση ἡ ψυχὴ τοῦ δένδρου ὅταν θὰ βγαίνει, πὼς εἶναι ἐκεῖ, καὶ καθὼς εἶναι ἀγανακτισμένη τοὺς λαβώση. Καὶ στὸν κορμὸ στὴ μέση ὅταν τὸν κόψουν βάνουν μιὰ πέτρα, γιὰ νὰ ἐμποδιστῆ νὰ μὴν ἔβγη μὲ ὀρμὴ ἡ ψυχὴ τοῦ δένδρου· τί ἀλλιῶς θὰ τοὺς κάμη κακὸ καὶ θὰ τοὺς κοφομεσιάση καὶ θὰ ἔχουν πόνους δυνατοὺς στὴ μέση»³¹.

Σύμφωνα μὲ ἄλλη παράδοση ἀπὸ τὰ Τρίκαλα Κορινθίας, «πολλὰ δένδρα θεριακωμένα καὶ μοναχικά εἶναι στοιχειωμένα, καὶ τὰ φυλᾶνε τὸ καθένα τὸ στοιχειό του,

29. Γεωπ. 2, 44, 1-2.

30. Πρβλ. τὴν παρατήρηση τοῦ Ν. Γ. Πολίτη γιὰ τὴν παράδοση πού ἀναφέρεται στὸ ἡμερολόγιο τοῦ Κωνσταντίνου Διοικητῆ (δ.π., σ. 293-294), κατὰ τὴν ὁποία ἡ παράδοση αὐτὴ «ἔχει μὲν προσλάβῃ θρησκευτικὴν χροιάν, ἐν τῇ διατυπώσει, ὑπὸ τὴν ὁποίαν παρουσιάζεται, ἀλλὰ προδήλως ἀνήκει εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν περὶ στοιχειωμένων δένδρων, τὰ ὁποῖα ὁ ἐκριζῶν ἢ τέμνων θνησκεῖ».

31. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις 1, 1904, σ. 177-178, ἀριθ. 324.

γι' αυτό κανείς δέν κοιτάει νά τά πειράξῃ. Καί γνωρίζεται εὐκολά ποιό δέντρο στοιχειώνει, γιατί πρόωρα μεγαλώνει καί δυναμώνει πολύ...»³².

Στήν Ἀλωνίσταινα Μαντινείας «στῆς Μηλιᾶς τόν κάμπο... ἦτανε νιά ἐτία. Ὁ συχωρεμένος ὁ Δημητράς, ὁ ἀδελφός τοῦ Γιανναρά ἀπό τοῦ Σιέχη, ἀνέβηκ' ἕνα μεσημέρι νά κόψῃ κλάρες, νάν τῖς πάῃ στό σπίτι του νά μαυροπλύνουνε. Ἦτανε μοναχός, κ' ἐκεῖ πῶκοψε δυό τρεῖς κλάρες, ἀκούει καί σειέται ἡ ἐτία καί σκούζει. "Ὡχ! ἐγὼ εἶμαι ἡ ἐτία· γιατί μέ κόβεις; βάνε στή στιμῆ τούς κλώνους στή θέση τους". Ὁ ἄνθρωπος ἔλαβε πού ἄκουσε νά μιλάῃ τὸ δέντρο, κ' ἐκατέβηκε λιγοθυμισμένος. Σέ τρεῖς ἡμέρες ἐπέθανε, κι ἄφηκε τήν κακομοῖρα τῆ γυναῖκα του μ' ἑφτά παιδιά»³³.

Στήν Σάμο διηγοῦνται ὅτι «εἰς τὸ χωριὸ τῆς Λέκας εὐρίσκονται πολλὰ πλατάνια, μεγάλα καί φουντωτά, ἀλλὰ κανείς δέν τολμᾷ νά βάλῃ ἐπάνω τους πελέκι ἢ πριόνι. Μιά φορά ἠθέλησε ἕνας γεωργός νά κόψῃ ἕν' ἀπὸ αὐτὰ τὰ πλατάνια, ἀλλὰ τὸ στοιχειὸ τοῦ δένδρου τὸν ἐσκότωσε»³⁴.

Ὁ ἴδιος ἔχω καταγράψῃ καί δημοσιεύσει παράδοση ἀπὸ τὴν Ἀμοργὸ Κυκλάδων, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἕνας ἱερέας, ἰδιοκτῆτης κτήματος, στό μέσο τοῦ ὁποίου βρίσκεται μοναδικὸ παλαιὸ δένδρο τοῦ ὁποίου διατηροῦνται μόνο ὁ κορμὸς καί μερικὰ ξερά κλαδιά, φοβᾶται νά τὸ ἐκριζώσῃ, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν ἴδιο καί τούς συντοπιῖτες του θεωρεῖται στοιχειωμένο»³⁵.

Γενικά, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Ν. Γ. Πολίτης, εἶναι πανελλήνια ἡ δοξασία ὅτι αὐτὸς πού ἐκριζώνει ἢ κόβει παλαιὰ καί μεγάλα δένδρα πεθαίνει, ἐπειδὴ εἶναι στοιχειωμένα. Τὰ μεγάλα καί παλαιὰ δένδρα ἔχουν ψυχὴ, ἡ ὁποία, ὅπως πιστεύεται, ἐνοικεῖ μέσα σὲ κάθε ἕνα ἀπὸ αὐτὰ καί συνδέεται μὲ τὴν ζωὴ του. Ἡ ψυχὴ αὐτὴ ἔχει τὴν δύναμη νά βλάπτῃ τούς ἀνθρώπους. Ὑπάρχουν καί πολλές παραλλαγές, ὅπως ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ δένδρου εἶναι αὐτοτελὲς ὑπερφυσικὸ ὄν, πού ἐνοικεῖ στό δένδρο καί ἐμφανίζεται πλησίον του, ὅτι τὸ στοιχεῖο τοῦ δένδρου δέν συνυπῆρχε ἀνέκαθεν μὲ τὸ δένδρο, ἀλλὰ ἡ συνύπαρξή του εἶναι περιστασιακὴ κ.ἄ. Γενικά τὸ στοιχεῖο τοῦ δένδρου ἢ ἡ ψυχὴ του πιστεύεται ὅτι τιμωρεῖ ὅποιον ἀποπειρᾶται νά βλάψῃ τὸ δένδρο, πρὸς ἐξουδετέρωση

32. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις 1, ὁ.π., σ. 178, ἀρ. 325.

33. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις 1, ὁ.π., σ. 178-179, ἀριθ. 326.

34. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις, 1, ὁ.π., σ. 177, ἀριθ. 323.

35. Στεφ. Δ. Ἡμέλλου, Λαογραφικά τόμ. Β', Ποικίλα, Ἀθήνα 1992, σ. 107. Βλ. καί ΚΛ, χφ. 2342, σ. 270 (Νάξος, Κωμιακὴ 1960). Γιά στοιχεῖα δένδρων κάνουν λόγο καί ἄλλες παραδόσεις πού δημοσιεύει ὁ Ν. Γ. Πολίτης (Παραδόσεις 1, ὁ.π., ἀριθ. 491, 529, 530, 531, 532, 533 καί 535).

δὲ αὐτοῦ τοῦ κινδύνου προσπαθοῦν οἱ ἄνθρωποι κατὰ Ἑλληνικὴ καὶ παγκόσμια ἀντίληψη νὰ χρησιμοποιήσουν μαγικά καὶ ἄλλα μέσα³⁶.

Ἄς σημειωθῇ ὅτι οἱ παραδόσεις αὐτὲς μὲ τὸ πολὺ ἐντυπωσιακὸ των περιεχόμενο εἶναι γνωστὲς καὶ μὲ μορφή λογοτεχνική, σὲ παλαιότερα λογοτεχνικὰ κείμενα.

Τὸ λογοτεχνικὸ βέβαια ἔργο κινεῖται σὲ ἄλλον χῶρο καὶ ἐξυπηρετεῖ ἄλλους σκοποὺς μὲ ὅ,τι αὐτὸ συνεπάγεται σὲ σχέση μὲ τὴν ἀξιοπιστία τῆς παραδόσεως. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι στὴν προκειμένη ἰδίως περίπτωση δὲν μπορεῖ κανεὶς πολὺ εὐκολὰ νὰ διακρίνη τὴν παράδοση, πού ὑπόκειται ὡς βάση τῆς ἐμπνεύσεως τοῦ συγγραφέα. Παραθέτω δύο σχετικὲς παραδόσεις τῶν Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη καὶ Ζαχαρία Παπαντωνίου ἀντίστοιχα, μὲ τὰ ἴδια τὰ λόγια τῶν συγγραφέων.

Τὸ δένδρο, κατὰ τὸν Παπαδιαμάντη, ἦταν «μεμονωμένον, πελώριον, μία βασιλικὴ δρυς... μεγαλοπρεπές...» μὲ κορμό, «ὅστις θὰ ἦταν ἀγκάλιασμα διὰ πέντε παιδιὰ ὡς ἐμέ...», τὸ ὁποῖον ἀπευθύνεται σ' αὐτὸν γιὰ νὰ τοῦ πῆ: «Εἶπέ νὰ μοῦ φεισθοῦν νὰ μὴ μὲ κόψουν... διὰ νὰ μὴν κάμω ἀκουσίως κακόν. Δὲν εἶμ' ἐγὼ νύμφη ἀθάνατος· θὰ ζήσω ὅσον αὐτὸ τὸ δένδρον». Παρὰ τὴν προειδοποίηση, τὸν πληροφορεῖ κάποτε «μία γραῖα» ὅτι «ὁ σχωρεμένος ὁ Βαργένης τὸ ἔκοψε... μὰ κ' ἐκεῖνος δὲν εἶχε κάμει νισάφι μὲ τὸ τσεκούρι του· ὄλο θεόρατα δένδρα, τόσα σημαδιακὰ πράματα.. Σὰν τό'κοψε κ' ὕστερα, δὲν εἶδε χαῖρι καὶ προκοπή. Ἀρρώστησε, καὶ σὲ λίγες μέρες πέθανε... Τὸ Μεγάλον Δένδρον ἦτον στοιχειωμένον»³⁷.

Κατὰ τὸν Παπαντωνίου «Ἦταν ἓνας πεῦκος! μὰ τί πεῦκος! Ἐκρουε τὰ οὐράνια, πού λέει ὁ λόγος... Ἀπὸ κάτω μπορούσε νὰ σταθῇ ἓνα κοπάδι... Λένε, πὼς μέσα στὸ κορμί του κοιμόταν μιὰ νεράιδα... Μεγαλύτερος πεῦκος δὲν φάνηκε πουθενά... Ὡσπου ἦρθε μιὰ χρονιά ὁ Γιάννης ἀπὸ τὸ Πουρνάρι καὶ τὸν πελέκησε μὲ τὸ τσεκούρι γιὰ ρετσίνοι... Ὁ Γιάννης ἄρχισε νὰ μετᾷ τὰ κούτσουρα, πού θὰ εἶχε, ἂν τὸν ἔκοβε ὀλότελα. Τὴν τρίτη χρονιά τὸν γκρέμισε... Ὁ πεῦκος, λένε, τὴν ὥρα πού ἔπεφτε, τὸν κα-

36. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις 2, 1904, σ. 916 κ.έξ.

Στὴν Γορτυνία «ἅμα οἱ πριωνάδες κόψουν κανὰ δέντρο, ἀμέσως, ἀφοῦ πέση κάτω τὸ δέντρο, πρώτη τους δουλειὰ εἶναι νὰ βάλουν ἀπάνω στὸ κομμένο δέντρο μιὰ πέτρα, γιὰ τὸ στοιχειὸ θυμῶνει πὸ κόψανε τὸ κλαρί, καὶ ὅποιον πρωτοεῦρη μπροστά του θὰν τὸν φάη, ἢ ἂν δὲν εὔρη κανέναν, θὰ φάη ἐκεῖνον πού τό'κοβε, καὶ ἅμα βρίσκει λιθάρι ἀπάνω, τότε τρώει τὸ λιθάρι, ἀφοῦ πεταχτῆ ἀπὸ τὸν κομμένον κορμὸ τὴν οὐλοπρῶτη βολὰ» (Νικ. Λάσκαρη, Ἡ Λάστα καὶ τὰ μνημεῖα της, σ. 280, πρβλ. Στίλπωνος Π. Κυριακίδου, Ἡ λειδορία, λαϊκὴ παράδοσις περὶ τοῦ ξύλου τοῦ Σταυροῦ, Λαογραφία 7 (1923), σ. 270).

37. Βλ. Ἀλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, Ὑπὸ τὴν βασιλικὴν δρῦν, Ἄπαντα Γ', σ. 327 - 331 (κριτικὴ ἔκδοσις Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, Ἀθήνα 1989).

ταράστηκε. Καί σάν εἶχε τὴν κατάρα τοῦ πεύκου, δὲν μπορούσε ὁ Γιάννης νὰ βγῆ ποτὲ ἀπὸ τὸν κάμπο. Γιατὶ τὰ δέντρα, βλέποντάς τον, περπατοῦσαν κι ἔφευγαν. Κι ὁ λόγος ὅλο τραβοῦσε μακριά. Κι ὁ Γιάννης ὅλο ἀπόμενε στὰ ξερολίβαδα... Κι ὁ Γιάννης περπατοῦσε κι ἦταν πάντα στὸν ἴδιο τόπο. "Ὡσπου σωριάστηκε. Καὶ τοῦ ἔβγαλαν κι ἓνα τραγούδι, πού λέει ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορία. "Ἐχει καὶ σκοπό. Μὰ ὅσο γιὰ τὰ λόγια, ἐγὼ δὲν τὰ ξέρω· στὰ χαρτιά θὰ τὰ βρῆτε· γιατί πέρασε στὰ χαρτιά αὐτὴ ἡ ἱστορία»³⁸.

Ἀπὸ ὅσα ἐξετέθησαν παραπάνω φαίνεται σαφῶς ὅτι ὁ θρησκευτικὸς φόβος εἶναι, ὅπως ἤδη ἐσημείωσα, ὑστερογενὴς προσαρμογὴ σὲ ἀντίθεση μὲ τὸν εὐρύτατα διαδεδομένον δεισιδαίμονα φόβο καὶ τὴν συνδεδεμένη μὲ αὐτὸν πίστη γιὰ τὸ στοιχεῖο ἢ τὴν ψυχὴ τῶν δένδρων, πού εἶναι ἀναμφισβήτητα πρωτογενῆς. "Ὅτι αὐτὸ ἰσχύει φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα, ὅπου ἡ δενδρολατρία, δηλ. ἡ δεισιδαίμων ἀντίληψη περὶ ὑπάρξεως δένδρων νομιζομένων ἱερῶν, δηλ. δένδρων στὰ ὁποῖα ἐνοικεῖ στοιχεῖο ἢ ψυχὴ, καταπολεμεῖται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Ἀγίους, προκειμένου οἱ πιστοὶ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν δαιμονικὴ πρόληψη. Μέχρι τώρα εἶναι γνωστὰ λίγα ἀγιολογικὰ κείμενα, στὰ ὁποῖα περιλαμβάνονται καὶ ὅσα ἄλλα κείμενα τὰ παρακολουθοῦν, πού ἐντοπίζονται κυρίως στὸν χῶρο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγεται ὁ βίος τοῦ Ἀγίου Ὑπατίου, Ἀγίου καταγομένου ἀπὸ τὴν Φρυγία, πού ἔζησε κατὰ τὰ ἔτη 366-446. Τὸν βίον συνέγραψε ὁ μαθητὴς του Καλλίνικος καὶ παραδίδεται ἀπὸ κώδικες τοῦ 10ου αἰ. κ.έξ. Κατὰ τὸ σχετικὸ χωρίο τοῦ βίου, ὅταν ὁ Ἅγιος Ὑπάτιος καὶ ἡ συνοδεία του, κατευθυνόμενοι σὲ ἓνα μοναστήρι, ἔφθασαν στὴν Θράκη, «*ἠὺλίσθησαν ἐν ᾧ κατελήφθησαν ὄρει. Ἐν δὲ τῷ ἐνὶ μέρει δασὺ ἦν τὸ ὄρος ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ φοβερὸς ἦν ὁ τόπος ἀπὸ τῶν δαιμόνων ἀὐλιζομένων*». Τελικὰ «*ἤκουον ψόφους ἐν τοῖς δένδροις φευγόντων τῶν δαιμόνων*»³⁹.

38. Βλ. Ζαχ. Παπαντωνίου, Τὰ ψηλὰ βουνὰ (βιβλιοπ. Ἐστίας), σ. 103-104. Στις σ. 105-108 ποίημα τοῦ ἴδιου, ἀναφερόμενο στὴν ἴδια παράδοση μὲ τίτλο «Ἡ κατάρα τοῦ πεύκου». Σύντομο ποίημα μὲ ὑπαινιγμὸ στὴν σχετικὴ παράδοση ἔχει συνθέσει καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Χατζόπουλος. Στις δύο πρῶτες τετράστιχες στροφές του γίνεται λόγος συγκεκριμένα γιὰ τὴν «λυγερὴ Ἀμαδρυάδα» πού «μαζὶ μὲ τὴ θεόρατη βελανιδιὰ μοῖρα κακὴ τὴν ἔσυρε / στοῦ χάρου τὸ κρεβάτι» (Κωνσταντῖνου Χατζόπουλου, Τὰ ποιήματα, Ἀθήνα 1992 σ. 118-119 [Νεοελληνικὴ Βιβλιοθήκη, Ἰδρυμα Κώστα καὶ Ἑλένης Οὐράνη, φιλολογικὴ ἐπιμέλεια Γιώργος Βελουδῆς], πρβλ. καὶ Ρένος Ζαμάρου, Ὑπὸ τὴν Βασιλικὴν Δρῦν τοῦ Παπαδιαμάντη, Δύο ὑπερρεαλιστικὲς ἐκδοχὲς στὸν Ἐμπειρῖκο καὶ στὸν Ἐγγονόπουλο, Γράμματα καὶ τέχνες 72 [1994], σ. 31-34).

39. Βίος τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Ὑπατίου τοῦ ἐν Ρουφινιαναῖς 2, 1 (ἔκδ. G. J. M. Bartelink, Paris 1971, Sources Chrétiennes 177, σ. 76). Τὸ κείμενο ἐκδίδεται κριτικὰ μὲ ἐνδιαφέρουσα εἰσαγωγή καὶ σημειώσεις πού ἀναφέρονται στὸν συγγραφέα Καλλίνικο, στὸν χρόνον συνθέσεως τοῦ βίου, στὰ ἀγιολογικὰ του δεδομένα, στὴ γλῶσσα κ.ἄ.π.

Ἡ διατύπωση αὐτὴ τῆς εἰδήσεως, ὅπως γίνεται, εἶναι μᾶλλον ἀόριστη καὶ ἔτσι ἀπολύτως κρινομένη θὰ μπορούσε νὰ ὑποστηρίξη κανεὶς ὅτι ἀπηχεῖ ἓνα ἐπεισόδιο τῆς παλαιᾶς μάλιστα μοναστικῆς ζωῆς, ὅπου ὁ Ἅγιος κατὰ ἓνα τρόπο σχεδὸν τυπικὸ βρίσκεται συχνὰ ἀντιμέτωπος μὲ τοὺς δαίμονες, τοὺς ὁποίους μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Σταυροῦ καταπολεμεῖ μὲ ἀπόλυτη ἐπιτυχία. Στὸν ἴδιο αὐτὸν βίον παρουσιάζεται πολλὰς φορές ἀκόμη ἢ πάλιν τοῦ Ἁγίου - Ἐρημίτη μὲ τὸν δαίμονα ἢ τοὺς δαίμονες, τοὺς ὁποίους ἀντιμετωπίζει μὲ ἐπιτυχία. Εἶναι χαρακτηριστικὸς ἐν προκειμένῳ ὁ βίος τοῦ ἄλλου μεγάλου Ἁγίου τῆς Ἐρήμου, τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, τὸν ὁποῖον ἐβασάνιζαν οἱ δαίμονες, πού τοὺς ἀντιμετώπιζε ἐπιτυχῶς μὲ τὰ ἴδια πάλιν, ὅπως καὶ ὁ μεταγενέστερός του Ὑπάτιος, μέσα.

Στὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ θέματος πού μᾶς ἀπασχολεῖ καὶ ἀπὸ πλευρᾶς οὐσίας καὶ ἀπὸ πλευρᾶς τόπου μᾶς εἰσάγει ἓνα ἄλλο χωρίο τοῦ βίου τοῦ Ὑπατίου, πού ἔχει ὡς ἐξῆς: «*Ζῆλον δὲ εἶχε Θεοῦ καὶ πολλοὺς τόπους ἐν τῇ Βιθυνῶν χώρα ἀπὸ πλάνης εἰδωλικῆς ἡμέρωσεν· εἶ που γὰρ ἤκουσεν ὅτι ἢ δένδρον ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον προσκυνουσί τινες, ἤρχετο ἐκεῖ εὐθέως παραλαβὼν τοὺς μονάζοντας τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὺς καὶ κατακόψας αὐτὸ κατέκαιεν πυρί*»⁴⁰.

Πολὺ ἀργότερα, τὸν 9ο αἰῶνα, ὁ Ἅγιος Κωνσταντῖνος (Κύριλλος), ὁ ἓνας ἀπὸ τοὺς δύο ἀδελφοὺς ἱεραποστόλους τῶν Σλάβων, ἐπανερχόμενος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολη παρενέβη ἐνεργητικὰ γιὰ νὰ ἐκριζώσῃ εἰδωλολατρικὰς δεισιδαιμονίας τῶν Χριστιανῶν. Οἱ τελευταῖοι εἰς τὴν Πανοννία ἀπέδιδαν τιμὰς σὲ μιὰ μεγάλη ἱερὴ βελανιδιά. Ὁ Ἅγιος πέτυχε νὰ πείσῃ τοὺς κατοίκους ὅτι αὐτὸ ἦταν εἰδωλολατρικὸ ἔθιμο καὶ ἦταν ὁ ἴδιος πού κατάφερε τὸ πρῶτον χτύπημα μὲ πέλεκτον εἰς τὸ δένδρον, πού κόπηκε⁴¹.

Ἀλλὰ ἐκεῖ ὅπου τὰ πράγματα εἶναι κυριολεκτικῶς ἀποκαλυπτικὰ λόγῳ τῆς λεπτομερέστατης ἐκθέσεως, μέχρις ἐσχάτων λεπτομερειῶν, τοῦ ἐπεισοδίου μὲ τὸ ἱερὸ δένδρον εἶναι εἰς τὸν βίον τοῦ Ἁγίου Νικολάου, Ἀββᾶ τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Σιών (ἀκμάζει τὸν 6ο αἰ.), Ἁγίου πόλεως πού βρισκόταν πλησίον τῶν Μύρων τῆς Λυκίας, ὅπου ἢ λατρεία τοῦ γνωστοῦ μεγάλου Ἁγίου, ἐπισκόπου Μύρων, Νικολάου (4ος αἰ.) ἦταν ἀπὸ νωρὶς ἰδιαίτερα διαδεδομένη.

Ἡ σχέση τῶν δύο ὁμωνύμων Ἁγίων, πού ἔδρασαν εἰς τὴν ἴδια μάλιστα περιοχὴ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν Λυκία, εἶναι στενὴτατη. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι οὐσιαστικὰ πρόκειται γιὰ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν Ἅγιο, τὸν Ἅγιο Νικόλαο τῶν Μύρων, ἀφοῦ λίγους μόνον αἰῶνες — πρὶν ἀπὸ τὸν 10 αἰ. — μετὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ Ἀββᾶ τῆς Σιών ὁ βίος καὶ

40. Ὁ.π., 30, 1 (σ. 200).

41. Βλ. F. D v o r n i k, *Les Slaves. Byzance et Rome au IXe siècle*, Paris 1926, σ. 141-142 (Travaux publiés par l'Institut d'études Slaves IV). Πρβλ. N a n c y D. S e v c e n k o, *The Life*, ὅπως εἰς τὴν ἐπόμενη σελ. 42, σ. 93, σημ. 3.

τὰ θαύματα τοῦ τελευταίου, πού εἶχαν μεγάλη ἀπήχηση στήν ἀγιολογική καί ἀγιογραφική παράδοση καί τέχνη, ἀποδόθηκαν στόν πρῶτο, στόν ἐπίσκοπο τῶν Μύρων, τοῦ ὁποίου ἡ λατρεία διαδόθηκε εὐρύτατα (ἀπό τόν 9ο αἰ. κ.έξ.) σέ ὁλόκληρο τόν χριστιανικό κόσμο, ἀνατολικό καί δυτικό⁴².

Τὸ θέμα τοῦ ἱεροῦ δένδρου, πού μᾶς ἐνδιαφέρει, περιλαμβάνεται κατ' ἀρχήν καί βασικά στήν λεγόμενη *Vita Nicolai Sionitae*, γραμμένη μετὰ τὸ 564, ἴσως ἀπό κάποιον μοναχὸ τοῦ μοναστηριοῦ τῆς Σιών, καί εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα, ἀπὸ τὰ ἐκτενέστερα καί ἐντυπωσιακώτερα θαύματα πού περιλαμβάνονται στόν βίο καί αὐτὰ εἶναι πολλά.

Τὰ κείμενα μὲ τὸ θέμα εἶναι τὰ ἐξῆς, ὅπως τὰ ἐκδίδει καί τὰ τιτλοφορεῖ ὁ Anrich:

1. *Vita Nicolai Sionitae*.

Μιᾶ δὲ τῶν ἡμερῶν ἦλθόν τινες προσπίπτοντες τῷ ὁσίῳ Νικολάῳ ἀπὸ τῆς Πλακωμιτῶν κώμης λέγοντες· 'Δοῦλε τοῦ θεοῦ, ἔστιν ἐν τῷ ἡμετέρῳ κτήματι ξύλον ἱερόν, ἐφ' ᾧ ἐνοικεῖ πνεῦμα εἰδώλου ἀκαθάρτου, καί ἀφανίζει τοὺς ἀνθρώπους καί τὸν ἀγρόν· κάταστρον γάρ ἐστι καὶ τῇ χώρᾳ, καὶ οὐ δυνάμεθα καλῶς διαπράξασθαι ἐξ αὐτοῦ. παρακληθεῖσα οὖν ἡ ὑμῶν ὁσιότης ἀξιόση παραγενέσθαι σὺν ἡμῖν καὶ ἐκκόψαι αὐτό, ὅπως ὁ φιλόανθρωπος θεὸς διὰ τῶν εὐχῶν σου ἀποδιώξῃ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα τὸ ἐνοικοῦν ἐν αὐτῷ τῷ ξύλῳ, καὶ εἰρηνεύσαντες ἄνεσιν λάβῃ ὁ ἀγρὸς σὺν τῇ χώρᾳ'.

Παρακληθεῖς δὲ ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος πλεῖστα παρὰ τῶν οἰκούντων τὴν Πλακωμιτῶν κώμην, προσευξάμενος ἐπέστη τῷ τόπῳ, οὗ ἦν τὸ ξύλον ἐστῶτα. ἰδὼν δὲ ὁ ὁσιος Νικόλαος τὸ ξύλον λέγει· 'Τοῦτό ἐστιν τὸ ἱερόν ξύλον;' ἀποκριθέντες δὲ οἱ ἄνδρες τοῦ προλεχθέντος ἀγροῦ λέγουσιν αὐτῷ· 'Ναί, κύριε.' καὶ λέγει ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος· 'Τί ἐστιν ἡ κοπὰς ἡ οὖσα ἐν τῷ ξύλῳ;' λέγουσιν αὐτῷ ὅτι· 'Τις τῶν ἀρχαίων ἦλθεν κόψαι τὸ ξύλον μετὰ δύο ἀξινῶν καὶ ἐνὸς πέλυκος. καὶ ὡς ἤρξατο κό-

42. Γιὰ τὰ θέματα σχέσεων τῶν 'Αγίων κ.ἄ. βλ. ἐπιλεκτικά: Nancy P. Sevcenko, *The life of Saint Nicholas in byzantine art*, Torino 1983, σ. 18-24 (διδασκ. διατριβή), ὅπου στίς ὑποσημειώσεις καὶ ἡ προγενέστερη βιβλιογραφία. Ihor Sevcenko - Nancy Patterson Sevcenko, *The life of Saint Nicholas of Sion, Text and Translation by...* Brookline Massachussets, 1984, σ. 11-19 (στὴν σελ. 19 καὶ σχετικὴ πάλιν βιβλιογραφία). Στὴ σ. 20 κ.έξ. ἐκδίδεται τὸ κείμενο τῆς *Vita Sionita* μόνον. Gustav Anrich, *Hagios Nikolaos, Der heilige Nikolaos in der griechischen Kirche, Texte und Untersuchungen I, die Texte*, Leipzig-Berlin 1913, II, *Prolegomena, Untersuchungen, Indices*, Leipzig-Berlin 1917. Στὸ ἔργο αὐτό, πού εἶναι θεμελιῶδες, δημοσιεύονται κριτικῶς πλὴν τῆς *Vita Sionita* καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅπως θὰ δοῦμε, σχετικὰ μὲ τὸν βίο καὶ τὴν πολιτεία τοῦ 'Αγίου Νικολάου κείμενα.

πειν αὐτό, τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξήρπασεν τὰ ξίφη καὶ ἐψόφισεν τὸν ἄνθρωπον, ὡς καὶ τὴν ταφὴν αὐτοῦ εὗρεθῆναι πρὸς τὴν ῥίζαν τοῦ δένδρου. προσευξάμενος δὲ ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος, παρεστῶτων πλήθος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παιδίων ὡσεὶ τριακοσίων ἐπὶ τὸ θεωρῆσαι τὴν τοῦ θεοῦ δημιουργίαν — οὐ γὰρ ἐπέιθοντο πάντες, ὅτι τοιοῦτον ξύλον ἱερὸν ὑπάρχοντα μέλλει κόπτεσθαι —, τότε ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος, κλίνας τὰ γόνατα, προσηύξατο ἐπὶ ὥρας δύο. καὶ ἀναστὰς ἐπέτρεψεν τοῖς συμπαρεστῶσιν ἀνδράσι λέγων· Ἔν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἁγίας Σιών, δεῦτε, ἐπιχειρήσατε κόπτειν αὐτό.

Τρόμος δὲ ἔλαβεν πάντας τοὺς παρεστῶτας τῷ ὀσίῳ Νικολάῳ, ὡς μηδὲ θεωρεῖν τολμῆσαι τὸ ξύλον. τότε ἔφη ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος· Δότε μοι τὸ ξίφος, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου μου κόπτω αὐτό. λαβόμενος δὲ τὸ ξίφος ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος καὶ σφραγίσας, ἔδωκεν τῷ ἱερῷ ξύλῳ πληγὰς ἑπτὰ. ἰδόντα δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα, ὅτι τὴν τοῦ θεοῦ ἐξουσίαν ἔχει ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος, πληγέντος τοῦ ξύλου ὑπὸ τῶν ὀσίων αὐτοῦ χειρῶν, ἀνέκραγεν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα λέγοντα· Οὐαὶ μοι, ὅτι τὴν τοσαύτην αὔξησιν τῆς κατοικίας μου ἐθέμην ἐν τῷ ξύλῳ τούτῳ τῆς κυπαρίσσου, μηδέποτε ὑπὸ τινος νικηθεῖς. καὶ νῦν ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος φουγαδεύει με, ὡς μηκέτι ὄφθῆναι με ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. οὐ μόνον γὰρ ὅτι ἐκ τῆς παροικίας τοῦ ἐμοῦ δένδρου ἐξήγαγέν με, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν μεθορίων τῆς Λυκίας σὺν τῇ ἁγίᾳ Σιών διώκει με. τελειομένης δὲ τῆς ἐκκόψεως τοῦ τοιοῦτου ἱεροῦ ξύλου, λέγει ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος· Συνάχθητε πάντες ὁμοθυμαδὸν κατὰ τοῦ Ἀνάβου ἐπὶ ἄρκτον. συνορᾶτο γὰρ ἡ πτώσις τοῦ ἱεροῦ ξύλου ἐπὶ δυσμάς. τὸ δὲ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐνόμιζεν ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ ἐκφοβεῖν τὸν ὄχλον. καὶ ἔνευσεν τὸ ξύλον κατὰ ἄρκτον ἐπὶ τοῦ Ἀνάβου, ὅπου ἴστατο ὁ ὄχλος θεωρῶν, ὡς πάντας φοβηθέντας κράζειν, μιᾷ τῇ φωνῇ λέγοντας· Δοῦλε τοῦ θεοῦ, τὸ ξύλον ἐπάνωθεν ἡμῶν ὥρμησεν, καὶ ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος, σφραγίσας τὸ ξύλον καὶ ἀντιβὰς ταῖς δύο χερσίν, λέγει τῷ ἱερῷ ξύλῳ· Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ κελεύω σοι· ὑπόστρεψον εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ ὑπάγε, ὅπου ὤρισέν σοι ὁ θεός. θελήματι δὲ τοῦ θεοῦ εὐθέως ἀνέκαμψεν τὸ ξύλον καὶ ὥρμησεν ἐπὶ δυσμάς, ὅπου ἡ πτώσις αὐτοῦ ἐγένετο. ἀπὸ δὲ τῆς ὥρας ἐκείνης οὐκέτι ὤφθη τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐν τοῖς ὀρίοις ἐκείνοις. καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν πάντες λέγοντες· Εἷς θεός, ὁ δώσας ἐξουσίαν τῷ δούλῳ αὐτοῦ κατὰ τῶν ἀκαθάρτων πνευμάτων.

Κοπέντος δὲ τοῦ ἱεροῦ ξύλου, ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ ἐδήλωσεν ἐν τῇ Μυρέων μητροπόλει ἐπὶ τὸ εὖρεῖν τεχνίτας καὶ πρισθῆναι τὸ ξύλον. ἀκούσαντες δὲ οἱ τεχνῖται τὸ μέγεθος τοῦ ξύλου, ὅτι οὐ μόνον τὸ πάχος ἔσχεν ἢ τομὴ αὐτοῦ πηχῶν τριῶν ἡμίσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ ὕψος πηχῶν τεσσαράκοντα, ἐδειλίασαν [λέγοντες] ὅτι Οὐκ ἂν περιγίνεσθαι [ἰσχ]ύομεν τοῦ τοιοῦτου ξύλου. ἐδήλωσεν δὲ ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος

εὐρίσκεσθαι κατὰ πᾶσαν πόλιν τεχνίτας. καὶ μὴ εὐρηκῶς, ἠναγκάσθη δηλῶσαι ἐν τῇ Καρκαβιωτῶν κώμῃ. καὶ εὐρέθησαν τεχνῖται ὀνόματα πέντε, καὶ τῇ τοῦ θεοῦ δυνάμει καὶ ταῖς εὐχαῖς τοῦ ὁσίου Νικολάου τὴν πρισμαὴν τοῦ ξύλου ἐποιήσαντο. ἰδοῦσα δὲ πᾶσα ἡ περίχωρος τῆς Ἀρνεατῶν καὶ Μυρέων ἐνορίας, ὅτι διὰ τῶν εὐχῶν τοῦ ὁσίου Νικολάου ἐπρίσθη τὸ ξύλον, ἤρχοντο ἐξ εὐχῆς σύρειν αὐτό, συρθὲν δὲ ἦλθε ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ ἐνδόξῳ οἴκῳ τῆς ἁγίας Σιών. καὶ πάντες ἐδόξαζον τὸν θεόν, τὸν δώσαντα τοιαύτην ἐξουσίαν τῷ δούλῳ αὐτοῦ Νικολάῳ⁴³.

2. Vita Lycio-Alexandrina.

«ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος... εἶπεν πρὸς πάντα τὸν λαὸν ὅτι ᾽Ἐν τινι τόπῳ θέλω οἰκοδομῆσαι τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σιών, καὶ κελεύω τοῦ ἐλθεῖν τεχνίτας πρὸς οἰκοδομὴν τοῦ ναοῦ.» καὶ ἀνῆλθεν ἐν τῷ ὄρει, ἔνθα τὸ φῶς ἐθεάσατο. ἄγγελος γὰρ κυρίου ἐκαθέζετο ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ· ἔφαινε γὰρ τὸ ὄρος διὰ παντός καὶ οἰκοδομὴ τοῦ ναοῦ:

Ἐζήτησαν ξύλον οἱ τεχνῖται τὸ βαστάζοντα τὴν σκευὴν τοῦ ναοῦ, καὶ οὐχ εὕρισκον τοιοῦτον ξύλον. καὶ ἐλθόντες τινὲς ἄνδρες λέγουσιν πρὸς τὸν ἅγιον· Ἐδοῦλε τοῦ θεοῦ, ἐν τῷ τόπῳ ἡμῶν ἐστὶν ξύλον ἱερὸν πάνυ καὶ ὠραῖον τῇ ἰδέᾳ σφόδρα. καὶ κατοικεῖ ἐν αὐτῷ πνεῦμα πονηρὸν. καὶ εἴ τις ἂν ἐπέλθῃ ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, κἂν τε ἄνθρωπος κἂν τε κτῆνος, ἀναιρεῖται ὑπὸ τοῦ ἀκαθάρτου δαίμονος· καὶ ἐστὶν ὁ τόπος ἄβητος.» καὶ ἀκούσας ὁ ἅγιος ταῦτα, κελεύει τὸν ἀρχιδιάκονα αὐτοῦ κροῦσαι τὸν κύρικα τῆς ἐκκλησίας καὶ ἐπισυναχθῆναι τὸν λαόν. καὶ κελεύει ἄραι λιτὴν καὶ ἐπελθεῖν μετὰ πάντων, ἔνθα ἴστατο τὸ ἱερὸν ξύλον. ἀνῆλθεν πολὺ πλῆθος, ἰδεῖν τὸ γεγονός. καὶ προσελθὼν πᾶς ὁ λαὸς ἔγγιστα τοῦ ξύλου ὡς ἀπὸ διαστήματος ἑνός, οὐδεὶς ἐτόλμα προσεγγίσει αὐτῷ· ἐφοβοῦντο γὰρ πάντες τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα. καὶ ποιήσας ὁ ἅγιος τὴν ἐν Χριστῷ σφραγίδα καὶ λαβὼν πέλεκα, εἰσῆλθεν μόνος ἐπὶ τὸ δένδρον. καὶ θεωρήσας τὴν παχὴν, εἶδεν πληγὰς τρεῖς ἐν αὐτῷ. καὶ ἠρώτησεν· Ἐτί ἐστὶν αἱ πληγαί, ἃς ἔχει ἐπὶ τὴν ῥίζαν;» καὶ εἶπον πρὸς τὸν ἅγιον ὅτι· Ἐτις τῶν ἀρχαίων ἠθέλησεν ἐκκόψει αὐτό. καὶ δώσας πληγὰς τρεῖς, ἀνηρέθη ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀκαθάρτου· καὶ ἴδε, ὁ τάφος αὐτοῦ ὑπὸ τὴν ῥίζαν τοῦ δένδρου.» καὶ ποιήσας εὐχὴν ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ καὶ λαβὼν τὸν πέλεκα εἶπεν· Ἐἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος.» καὶ οὕτως εἰπὼν, ἔδωκεν ἐν τῷ ξύλῳ πληγὰς τρεῖς τὰς τεμνούσας· καὶ ἴστατο πᾶς ὁ λαὸς θεωρῶν. κελεύει ὁ ἅγιος τρεῖς ἄνδρας, καὶ ἤρξαντο ἐκκόπτειν τὸ ξύλον. καὶ γενομένης τῆς ἀποτομῆς τοῦ ξύλου ἐπ' ἀνατολῶν, ἔνθα οἱ ἄνδρες ἴσταντο, καὶ ἰδόντες οἱ ἄνδρες, ἀνέκραξαν μίαν φωνήν, καὶ λέγοντες· Ἐδοῦλε τοῦ θεοῦ, βοήθη-

43. Anrich, ὁ.π., σ. 12-16.

σον ἡμῖν.’ καὶ ἀναστὰς καὶ σφραγίσας τὸ ξύλον, ἐγένετο ἡ πτώσις αὐτοῦ ἐπὶ δύοσιν. καὶ ἐξῆλθεν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ εἶπεν· ‘Νικόλαε, διώκεις με ἀπὸ τῆς κατοικίας μου. ποιήσῃν σε ἔχω καὶ εἰς ἑτέρας πόλεις εἰσελθεῖν.’ καὶ ἀκούσαντες πάντες τῆς τοῦ δαίμονος φωνῆς, ἐθαύμασαν καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτούς· ‘Οὐδέποτε εἶδομεν τοιαύτην χάριν’.

Καὶ κατελθὼν ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Νικόλαος ἐπὶ τὴν Μυρέων μητρόπολιν, ἐκέλευσεν τέκτονας ἀπελθεῖν καὶ πορθῆσαι τὸ ἱερὸν ξύλον. καὶ τῶν τεχνιτῶν (ἀπελθόντων) καὶ ἀπαρτισθέντος τοῦ ἱεροῦ ξύλου τοῦ κομισθῆναι, καὶ ἐκέλευσεν ὁ ἅγιος ἀνελθεῖν δεκάδας πέντε τοῦ ἀγαγεῖν τὸ ἱερὸν ξύλον. οὐκ ἠδυνήθησαν κινῆσαι αὐτό. καὶ κατῆλθον οἱ ἄνδρες ἄπρακτοι καὶ λέγουσιν τῷ ἁγίῳ ὅτι· ‘Ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν κινῆσαι τὸ ἱερὸν ξύλον.’ καὶ κελεύει ὁ ἅγιος ἔρχεσθαι χαμούλκια καὶ ἀπελθεῖν ἄνδρας ἑκατόν. καὶ ἤνεγκαν τὰ χαμούλκια ἐπὶ τὸ ἱερὸν ξύλον πρὸς τὸ ἀνατεῖναι αὐτό. καὶ οὕτως μὴ δυνηθέντων ἀγάγει αὐτό, ἐδήλωσαν τῷ ἁγίῳ ὅτι· ‘Τὸ ξύλον οὐχ ὑπήκουσεν ἡμῖν πρὸς τὸ κινηθῆναι.’ καὶ κελεύει ὁ ἅγιος κροῦσαι τὸν κύρικα τῆς ἐκκλησίας καὶ συναχθῆναι πάντας τοὺς κληρικούς, μετὰ λιτῆς ἀνελθεῖν ἐν τῷ ἱερῷ ξύλῳ. ὁ δὲ προσήξατο. καὶ ποιήσας ἐκτενήν, ἐκέλευσεν ἀνατεῖναι τὸ ἱερὸν ξύλον. καὶ κρατήσας αὐτὸ ὁ ἅγιος μόνος μετὰ σχοινίων, ἔσυρεν τὸ ξύλον διάστημα ἕν, καὶ κελεύει τοὺς ἄνδρας, σῦραι τὸ ξύλον εἰς τὴν ἁγίαν Σιών⁴⁴.

3. Θαῦμα γενόμενον παρὰ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἀρχιεράρχου καὶ θαυματουργοῦ Νικολάου περὶ τοῦ δένδρου.

Ἐν τῇ ἁγίᾳ πόλει πορευομένου (ἐνν. τοῦ Νικολάου) εὐχῆς χάριν, παρεγένετο πλησίον τῆς Ἀντιοχείας ἐν τῇ χώρᾳ τῶν Ἀγαρηνῶν τῇ λεγομένῃ Γάδηρα. καὶ ἴστατο ἐν αὐτῇ δένδρον παμμεγεθέστατον πάνυ, ὥστε μὴ εὐρίσκεσθαι τοιοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς. εἰσῆλθεν δὲ δαίμων πονηρὸς καὶ ἀκάθαρτος καὶ ἐφώλευσεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δένδρου, ἀποσταλεῖς ὑπὸ τοῦ διαβόλου πρὸς πειρασμὸν τῶν ἀνθρώπων. ὅπου γὰρ ἔβλεπεν ὁ δαίμων, οὐδεὶς προέκοπτεν. ὅσοι δὲ ἐπλησίαζον τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ, οἱ μὲν εἰς λῆρος περιέπιπτον, οἱ δὲ ἐτυφλοῦντο, καὶ πᾶν πάθος καὶ ἀρρωστία αὐτοῖς περιέπιπτεν· ὁμοίως καὶ τὰ κτήνη ἐτελεύτων. πολλῶν τε χρόνων νηστείας καὶ προσευχᾶς γινομένων καὶ ἐκτενᾶς ἀκαταπαύστους πρὸς τὸν θεόν, οὐδὲν ὠφέλουν. πολλάκις δὲ δοκιμάσαντες ἐκκόψαι τὸ δένδρον, οὐκ ἴσχυον· ἀλλ’ ἐξήρχοντο βολίδες ξύλων καὶ ἀπέκτεινον τοὺς ἀνθρώπους· οὐδεὶς δὲ τὸ λοιπὸν ἐτόλμα πλησιάσαι αὐτῷ. πολλῶν τε χρόνων πειραζομένων ἐκεῖσε, οὐκ ἴσχυόν τι διαπράξασθαι, ἀλλὰ καταλιπόντες τὰ ἴδια ἀνεχώρουν. ὡς δὲ ἤκουσαν τὰ θαύματα τοῦ ἁγίου Νικολάου καὶ ἔμαθον, ὅτι ἐκεῖσε παρε-

44. Anrich, ὁ.π., σ. 304-305.

γένετο, ἤλθον πρὸς αὐτὸν πλήθη ἄπειρα ἐκ τῶν πειραζομένων ὡσεὶ χιλιάδες δεκαπέντε. καὶ γονυπετοῦντες μετὰ δακρῶν ἔλεγον· Ἐλέησον ἡμᾶς, ἅγιε Νικόλαε, ὅτι κακῶς ἀπολώμεθα ὑπὸ τοῦ πονηροῦ δαίμονος. ἐλέησον ἡμᾶς, ἅγιε Νικόλαε. ἴδε τὰ δάκρυα, καὶ ἀντιλαβοῦ ἡμῶν, καὶ μὴ κατασχύνῃς ἡμᾶς ἀπὸ τῆς προσδοκίας ἡμῶν. μὴ μνησθῆς τῶν ἡμῶν ἀνομιῶν, ὃ πάντα συγχωρῶν. ταῦτα τοῦ λαοῦ ἐπιβοῶντος καὶ ἄλλα πλεῖστα, λέγει αὐτοῖς ὁ ἅγιος Νικόλαος· Πιστεύετε, ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; οἱ δὲ ἐξ ἐνὸς στόματος εἶπον· Ναί, ἅγιε Νικόλαε· πάντα δύνασαι διὰ τῆς δοθείσης σοι χάριτος παρὰ τῷ θεῷ.

Τότε ὁ ἅγιος Νικόλαος ποιήσας παννυχίδα καὶ τὰς εὐχάς, ἐξήλθεν σὺν τῷ ὄχλῳ οὗτος μόνος. καὶ ὁ δαίμων, γνούς, ὅτι παράγει ἰδεῖν, καλέσας ὁμοίους αὐτοῦ ἑκατὸν πενήκοντα εἰς βοήθειαν αὐτοῦ, πρὸς παράταξιν ἔστη. ὁ δὲ ἅγιος Νικόλαος, πλησιάσας τὸν τόπον, ἤρξατο ψάλλειν μετὰ δακρῶν· «Ἀναστήτω ὁ θεός, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ· καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μισοῦντες αὐτόν», καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ λέγει ὁ ἅγιος Νικόλαος τοῖς νεωτέροις· Λάβετε ξίφη καὶ κόψετε τὸ δένδρον. οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα πλησιάσαι αὐτῷ. καὶ ὁ ἅγιος Νικόλαος, λαβὼν τὸ ξίφος, ἀπῆλθεν εἰς τὸ δένδρον, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ τομὰς τρεῖς, καὶ εἶπεν· Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἐκκόψετε τὸ δένδρον. καὶ εἰσῆλθον ἄνδρες ἐξήκοντα, κόπτοντες γῦρον, μὴ ἐμποδίζων ἕτερος τὸν ἕτερον. καὶ ὅτε ἔκοψαν αὐτό, κρατήσας ὁ δαίμων τὸ δένδρον μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, ἐσήκωσεν αὐτὸ εἰς ὕψος, καὶ ἀπέλυσεν ἐπάνω τοῦ ὄχλου. καὶ ἰδὼν ὁ λαὸς τὸ δένδρον ἐρχόμενον, τοῦ ἀποκτεῖναι αὐτούς, ἐβόησαν πρὸς τὸν ἅγιον λέγοντες· ἅγιε τοῦ θεοῦ Νικόλαε, βοήθει ἡμᾶς. ὁ δὲ ἅγιος Νικόλαος, δραμῶν καὶ ὑψώσας τὰς χεῖρας, τῇ συνεργείᾳ καὶ δυνάμει τοῦ θεοῦ ἐδέξατο τὸ δένδρον καὶ ἐβάστασεν αὐτό. καὶ ἐπεριπάτησε βαστάζων αὐτὸ βήματα δώδεκα, καὶ ἔρριψεν αὐτὸ ἐπὶ τὴν γῆν. ὦ τῶν παραδόξων θαυμάτων. τίς ἀκούσας ταῦτα οὐκ ἐκπλαγῆ; οὐ φρίξει τὴν φοβερὰν δύναμιν τοῦ ἁγίου Νικολάου; ἰδὼν δὲ ὁ λαὸς τὸ φρικτὸν μυστήριον, μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδόξαζον τὸν θεὸν καὶ προσεκύνον τὸν ἅγιον Νικόλαον.

Ὁ δὲ δαίμων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἰς φυγὴν ἐτράπησαν. δραμῶν δὲ ὁ ἅγιος Νικόλαος καὶ φθάσας τὸν δαίμονα ἔφη· Ἐκδεξαι, ἀκάθαρτε, καὶ ποιήσας τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ ἐκράτησεν αὐτόν. ὁ δὲ δαίμων ἀπέρρηξε φωνήν, ὥστε τὸν τόπον σαλευθῆναι, καὶ εἶπεν· Νικόλαε, ὀρκίζω σε τὸν παρασχόντα σοι τὴν τοιαύτην δύναμιν, μὴ ἀδικήσης με· καὶ μὰ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ, οὐ μὴ εἰσέλθω πλεῖον εἰς τὴν οἰκίαν γῆν. καὶ ὁ ἅγιος Νικόλαος εἶπεν· Μὰ τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκ τῶν χειρῶν μου, ἕως οὗ ἐλέγξω καὶ παραστήσω κατὰ πρόσωπόν σου τὰς ἀνομίας σου, καὶ ὁμολογήσας μοι, τίς ὁ ἀποστείλας σε καὶ τί τὰ κατὰ σέ. ὁ δὲ δαίμων ἔφη...

Καὶ εἶπεν πρὸς τοὺς ὄχλους· Ἄρτι ὑμῖν κελεύω, τοῦ ποιῆσαι ἐκκλησίαν ἐν τῷ

τόπω ἐκείνω, οὗ ἴστατο τὸ δένδρον. καὶ τὸ δένδρον κατακόψατε, καὶ ποιήσατε ἐξ αὐτοῦ πάντα, ὅσα χρήζει ὁ ναός, ἀπὸ τε ξύλων καὶ σανίδων.’ καὶ ἔκοψαν τὸ δένδρον εἰς ὀκτὼ ἀνὰ πηγῶν δώδεκα. καὶ γινώσκετε, ἀγαπητοί, ὅτι τὸ τοσοῦτον μέγεθος τοῦ δένδρου καὶ τὸ τηλικούτον βάρος ὡς φύλλον ἐπίστατο ἐν ταῖς χερσὶν τοῦ ἁγίου Νικολάου, τῆ χάριτι καὶ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ. καὶ ὠκοδόμησαν τὴν ἐκκλησίαν, καὶ εὐλόγησεν τὸν τόπον καὶ τὸν λαὸν ὁ ἅγιος Νικόλαος, καὶ εἶπεν· ‘Υποστρέψατε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν μὴ φοβεῖσθε· καὶ πιστεύσατε εἰς τὸν θεόν, καὶ οὐκ ἄφηται ὑμᾶς κακόν’. καὶ καταλείπων αὐτοὺς ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν. καὶ προσκυνήσας πάντας τοὺς ἁγίους τόπους, ὑπέστρεψεν εἰς τὴν Μυρέων μητρόπολιν. καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὐτοῦ εἰς ἅπασαν τὴν γῆν ἐκείνην. καὶ ἐκάλεσαν τὸν ναὸν ἐκεῖνον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου Νικολάου. καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη καὶ ἀγαλλίασις ἐν ἐκείνω τῷ χωρίῳ Γαδῆρων⁴⁵.

4. Ἐγκώμιον Νεοφύτου.

Κώμη τις ἐστὶ Πλακωμιτῶν καλουμένη ἐν τῇ Λυκῶν ἐπαρχίᾳ. ἐξ ἧς τῶν οἰκητόρων οἱ πρόκριτοι προσφοιτῶσι τῷ ἁγίῳ δαιμονίου τινὸς μυσαροῦ ἐκτραγωδοῦντες ἐπήρειαν, ὅτι ‘Κυπάρισσός’, φησι, ‘παμμεγέθης καθέστηκε ἐν τῇ περιχώρῳ ἡμῶν, ἣτις καὶ ἱερὰ διὰ τὸ μέγεθος ἐπικέκληται, ἣν καὶ πονηρὸν ἐρασθὲν δαιμόνιον ὤκησεν ἐν αὐτῇ. ἐξ οὗ καὶ πολλὴ καθ’ ἐκάστην προσγίνεται λύμη ἀνθρώπων τε καὶ κτηνῶν, καὶ οὐδεὶς λοιπὸν ἐν ἐκείνω τῷ τόπῳ προσπελάσαι τολμᾷ, καὶ ποτέ τις, κατ’ ἐκείνης τῆς κυπαρίσσου κατατολμήσας τομὴν διὰ τῆς ἀξίνης αὐτοῦ, ὑπὸ τοῦ δαίμονος θανατοῦται. καὶ δεόμεθά σου, δοῦλε τοῦ θεοῦ, βοήθησαι ἡμῖν δεινῶς κινδυνεύουσιν.’ ἐπικαμφθεὶς δὲ ὁ δίκαιος τῇ παρακλήσει τοῦ λαοῦ, συνοδεύει αὐτοῖς, ἐφειστήκει τῷ τόπῳ, ἐκπλήττεται τῷ μεγέθει τοῦ ξύλου. κλίνας δὲ γόνατα καὶ ἱκανῶς προσευξάμενος καὶ ἀναστάς, ἐπιτρέπει τὸν λαὸν πρὸς τὴν τοῦ ξύλου τομὴν. μηδενὸς δὲ τοῦτο κατατολμῶντος, λαμβάνει αὐτὸς τὴν ἀξίνην, καὶ πλήξας ἐπτάκις τὸ ξύλον ἔκλινε τοῦ πεσεῖν. ἐνέργεια δὲ τοῦ ἐπιχωριάζοντος δαίμονος πρὸς ἀναίρεσιν ἔσπευδε τοῦ λαοῦ, καὶ καταλείψας τὰ ἐξ εὐθείας κατωφερῆ μέρη, πρὸς τὰ ἀνωφερῆ καὶ τὸν λαὸν τὴν ὁρμὴν ἐποιεῖτο τῆς πτώσεως. ὁ δὲ ἅγιος, τὸ τοῦ σταυροῦ σημεῖον πεποιηκῶς καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα κεκληκῶς καὶ ἀμφοτέραις χερσὶ τούτῳ προσπελακίσας, ἀπέριψε πρὸς τὸ κάταντες. ὀλολύξαν δὲ τὸ δαιμόνιον ‘Οὐαί μοι’, ἔλεγεν, ‘ἄνθρωπε, οἶας με χρονίου ἀναπαύσεως ἀπεστέρησας, καὶ οὐκ οἶδα, ποῦ πρὸς ἀνάπαυσιν ἀπελεύσομαι’. καὶ ὁ ἅγιος ‘Ἐπιτιμῆσαι σε ὁ κύριος’ ἔλεγεν, ‘ἵνα μὴ ἐν ὅλῃ τῇ περιχώρῳ Λυκίας ἐνοικῆσαι κατατολμήσης ποτέ.’ καὶ οὕτως τοῦ πονηροῦ ἐκείνου δαίμονος ἐκδιωχθέντος, μεταστέλλεται ὁ ἅγιος

45. Anrich, ὁ.π., σ. 333-336.

πάντας τοὺς τέκτονας ἀπάσης τῆς περιχώρου. οἱ καὶ καταπλεγέντες τῷ μεγέθει τοῦ ξύλου καὶ πρίσαι τοῦτο μὴ ἱκανῶς ἔχοντες, μεταστέλλονται καὶ ἕτεροι πέντε τεχνῖται ἐκ τῆς τῶν Καραβιοτῶν καλουμένης χώρας. μηχανῆ δὲ πολλῇ χρησάμενοι καὶ κόπω πολλῶ, ἔπρισαν αὐτό, πήχεων τριῶν ἡμισυ ἔχον τὸ εὖρος, τεσσαράκοντα δὲ τὸ μῆκος. τὸ δὲ πλῆθος τῶν σανίδων ἐν τῇ ῥηθείᾳ διεκομίσθη τῆς ἁγίας Σιών τῇ τοῦ μεγάλου μονῆ, καὶ τό ποτε μιὰρὸν διὰ τοῦ δαίμονος γίνεται ἱερὸν διὰ τοῦ ἱεροῦ Νικολάου⁴⁶.

Καὶ ἀπὸ τὴν πρόχειρη ἀκόμη ἐπισκόπηση τῶν παραπάνω τεσσάρων κειμένων φαίνεται ὅτι ἡ μεταξὺ των σχέση ἐῖναι ἀπὸ ἄμεση μέχρι ἔμμεση. Πράγματι ἡ Vita Lycio-Alexandrina καὶ τὸ Θαῦμα στὸ σύνολό των ἀποτελοῦν διασκευές τῆς Vita Nicolai Sionitae (Bearbeitungen und Verarbeitungen der Vita Nicolai Sionitae θεωρεῖ τὰ κείμενα αὐτὰ ὁ Anrich), ἐνῶ στὸ σύνολό των πάλιν καὶ τὸ Ἐγκώμιον Νεοφύτου, ποὺ ἔχει γραφῆ πολὺ ἀργότερα, τὸν 12ο αἰ., ἀπὸ τὸν Κύπριο μοναχὸ Νεόφυτο τὸν Ἐγκλειστο καὶ ἔχει ὡς πρότυπα διάφορες πηγές, ὡς πρὸς τὸ ἐπεισόδι μὲ τὸ ἱερὸ δένδρο ἀνάγεται τελικὰ στὴν Vita Nicolai Sionitae⁴⁷.

Γενικὰ καὶ τὰ ἐπεισόδια τῶν ἀγιολογικῶν κειμένων εἶναι οὐσιαστικὰ δημῶδεις παραδόσεις πολὺ μάλιστα προσφιλεῖς στὰ λαϊκὰ στρώματα καὶ εὐρύτερα πολὺ ἐντυπωσιακές.

Τὸ τελευταῖο φαίνεται σαφῶς στὴν ἀγιογραφικὴ παράδοση καὶ τέχνη εἴτε πρόκειται γιὰ τοιχογραφίες εἴτε πρόκειται γιὰ φορητὲς εἰκόνες. Τὸ θέμα ἔχει ἐρευνήσει ἐξαντλητικὰ καὶ ἐμπεριστατωμένα ἡ Nancy Sevcenko στὴν παραπάνω μνημονευθεῖσα διδακτορικὴ τῆς διατριβῆ καὶ ἔχει δείξει ὅτι ἡ εἰκονογραφικὴ παράσταση τοῦ Ἁγίου Νικολάου μὲ τὸ θέμα τῆς κοπῆς τοῦ δένδρου, ποὺ στηρίζεται στὰ παραπάνω ἀγιολογικὰ κείμενα — μὲ σημαντικώτερο καὶ πρῶτο τὴν Vita Nicolai Sionitae — εἶναι διαδεδομένη στὸν ἑλληνικὸ καὶ τὸν εὐρύτερο χριστιανικὸ βαλκανικὸ χῶρο. Εἶναι χαρακτηριστικὲς οἱ συνήθως ἀνορθόγραφες ἐπιγραφές τῶν εἰκόνων, ποὺ διευκρίνιζαν τὶς παραστάσεις, ὅπως «Ὁ Ἅγιος διώκων τοὺς δαίμονας ἐκ τοῦ δένδρου» (εἰκ. Σινᾶ τοῦ IB' αἰ. ἡ παλαιότερη ἀπεικόνιση τοῦ θέματος), «Ὁ Ἅγιος Νικόλαος κόπτον τὸ δένδρον καὶ φυγαδέβον τοὺς δαίμονας», «Ὁ Ἅγιος καταποντίζων τοὺς δέμονας», «Ὁ Ἅγιος Νικόλαος κόπτον τὸ δένδρον ἐνθα ἰκόσιν ἰ δέμονες καὶ ἐκδιόκον αὐτούς» κ.ἄ.⁴⁸

Ἐνα ἐπὶ πλέον ἀλλὰ ἐνδιαφέρον στοιχεῖο τῶν ἀγιολογικῶν κειμένων εἶναι ὅτι

46. Anrich, ὁ.π., σ. 396-397.

47. Anrich II, ὁ.π., σ. 150-151.

48. Nancy P. Sevcenko, ὁ.π., σ. 91-92.

τὸ ἱερὸ (στοιχειωμένο) δένδρο συνδέεται καὶ μὲ τὴν στέγαση τοῦ ναοῦ τῆς Σιών. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἀναφέρεται ἢ ὑπονοεῖται, ὅπως εἶδαμε, σὲ ὅλα τὰ παραπάνω ἀγιολογικὰ κείμενα, μὲ ἐνδιαφέρουσες μάλιστα, ἔστω μικρές, παραλλαγές. Ἐτσι στὴ Vita Nikolai Sionitae ἀναφέρεται ὅτι ἀφοῦ προηγουμένως, ἔστω καὶ μὲ μεγάλη δυσκολία, λόγῳ τοῦ μεγέθους τοῦ «ἐπρίσθη τὸ ξύλον» «συρθὲν ἦλθεν ἐν τῷ ἁγίῳ καὶ ἐνδόξῳ οἴκῳ τῆς ἁγίας Σιών», προκειμένου νὰ χρησιμοποιηθῆ προφανῶς γιὰ τὴν στέγασή του. Ἀπολύτως σαφές εἶναι τὸ πρᾶγμα στὴν Vita Lycio-Alexandrina, ὅπου, στὴν ἀρχὴ μάλιστα ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἀναγγέλλει ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ οἰκοδομήσῃ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σιών, κατόπιν αὐτοῦ «ἐζήτησαν ξύλον οἱ τεχνῖται τὸ βαστάζοντα τὴν σκευὴν τοῦ ναοῦ», ὡς κατάλληλο δὲ ἐθεώρησαν τὸ ἱερὸ ξύλο, στὸ ὁποῖο ἐνοικοῦσε τὸ πονηρὸ πνεῦμα ποῦ ἔπρεπε προηγουμένως νὰ ἐξουδετερωθῆ. Ἐν συνεχείᾳ ὁ ἴδιος πάλιν ὁ Ἅγιος «κελεύει τοὺς ἄνδρας, σῦραι τὸ ξύλον εἰς τὴν ἁγίαν Σιών». Στὸ κείμενο αὐτὸ τονίζεται πρωτίστως ἡ ἀνάγκη στεγάσεως τοῦ ναοῦ καὶ κατὰ δεύτερο λόγο τὸ ἐπεισόδιο μὲ τὸ πονηρὸ πνεῦμα. Διαφορετικὴ αἰτιολογία προβάλλεται στὸ Θαῦμα, κατὰ τὸ ὁποῖον μετὰ τὴν ἐπίτευξιν ἀπὸ τὸν Ἅγιο Νικόλαο τῆς ἐξουδετερώσεως τοῦ δαίμονα τοῦ ξύλου «κελεύει» ὁ ἴδιος «τοῦ ποιῆσαι ἐκκλησίαν ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, οὗ ἴστατο τὸ δένδρον», προφανῶς γιὰ νὰ τὸν προστατεύῃ καὶ γιὰ νὰ χρησιμοποιηθοῦν «ὅσα χρήζει ὁ ναός, ἀπὸ τε ξύλων καὶ σανίδων». Τὰ ἴδια ἐπαναλαμβάνονται καὶ στὸ Ἐγκώμιο Νεοφύτου στὴν ἀναφορὰ του ὅτι «μηχανῆ δὲ πολλῇ χρησάμενοι καὶ κόπῳ πολλῷ ἔπρισαν αὐτό... τὸ δὲ πλῆθος τῶν σανίδων ἐν τῇ ρηθείσῃ διεκομίσθη τῆς ἁγίας Σιών τῇ τοῦ μεγάλου μονῆ», προφανῶς πάλι γιὰ νὰ χρησιμοποιηθῆ πρακτικὰ γιὰ τὴν οἰκοδόμησίν του.

Τελικὰ ἡ στέγαση τοῦ μοναστηριοῦ ἐξυπηρετεῖται ἀπὸ τὸ ξύλο λόγῳ μόνο τοῦ μεγέθους του καὶ ὄχι τῆς ιδιότητάς του νὰ εἶναι ἱερὸ (στοιχειωμένο). Ἐδῶ ὑπονοεῖται ὅτι τὸ μοναστήρι ἦταν μεγάλων διαστάσεων καὶ γι' αὐτὸ χρειαζόταν ὑπερμεγέθη κορμὸ δένδρου, προκειμένου ὁ κορμὸς αὐτὸς νὰ χρησιμοποιηθῆ ὡς βασικὴ δοκὸς (ὑποστήριγμα) στηρίξεως τῆς στέγης του, ὅπως πολὺ σαφῶς ἀναφέρεται στὸ χωρίο τῆς Vita Lycio-Alexandrina.

Γιὰ τὸ μοναστήρι αὐτὸ τῆς Σιών πρώτη πηγὴ εἶναι ἡ Vita Nikolai Sionitae μὲ ὅσα στοιχεῖα, ἀόριστα μᾶλλον, ἀναφέρει. Γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ μονὴ αὐτὴ δὲν μπορεῖ μὲ βεβαιότητα νὰ ἐντοπισθῆ οὔτε μὲ ἱστορικὰ οὔτε μὲ ἀρχαιολογικὰ στοιχεῖα καὶ δεδομένα. Ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα τῶν ἀγιολογικῶν κειμένων ποῦ ἔχουν ἱστορικὸ καὶ ὄχι μυθικὸ χαρακτῆρα ἐπιτρέπεται νὰ συμπεράνωμε ὅτι ὡς οἰκοδόμημα θὰ ἦταν, λόγῳ μεγέθους, ἐπιβλητικὸ, ἡ ἀνάγκη δὲ ἐξευρέσεως ἀναλόγου μεγέθους δοκοῦ προκειμένου νὰ ὑποστηριχθῆ ἡ στέγη του ὑπῆρξε κατὰ τὴν Vita Lycio-Alexandrina ἡ ἀφετηρία νὰ ἀναφερθοῦν τὰ περὶ ἱεροῦ δένδρου, τὸ ὁποῖο πάλι γιὰ νὰ εἶναι ἱερὸ ἢ τέλος

πάντων στοιχειωμένο έπρεπε απαραίτητα να είναι και μεγάλου μεγέθους⁴⁹. 'Η παράδοση αυτή μεταβάλλεται έτσι σε, ως ποῦμε, αίτιολογική, αφού ή έκπληξη και ό θαυμασμός τῶν έπισκεπτῶν από τὸ άσυνήθιστου μεγέθους ξύλο πού κρατοῦσε τήν «σκευήν» (σκεπήν;) τοῦ ναοῦ ὑπῆρξε ή αίτία για να δημιουργηθῆ ή παράδοση. "Ένα δένδρο δηλ. με τόσο μεγάλο κορμό δέν μπορούσε παρά να είναι δένδρο ἱερό (στοιχειωμένο), κατά τή λαϊκή αντίληψη. Τὸ δένδρο άπαλλάσσεται από τήν ιδιότητά του αυτή έπειτα από θαυματουργική επέμβαση τοῦ Ἁγίου Νικολάου τῆς Σιών, πού ταυτίζεται αργότερα με τὸν Ἁγιο Νικόλαο τῶν Μύρων τῆς Λυκίας, μιᾶς περιοχῆς δηλ. πού είναι γνωστή από νωρίς στὸν χριστιανικὸ κόσμο ακριβῶς λόγω τῆς διαδόσεως σ' αυτή τῆς λατρείας τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Στοιχεῖα ὅτι ή έκπληξη από τήν θεά τοῦ ὑπερμεγέθους ξύλου (δοκοῦ) θά εκέντρισε τήν φαντασία τῶν ἀπλῶν μάλιστα προσκυνητῶν, ὡστε να δημιουργήση λαϊκές παραδόσεις, δέν ἔχομε, ὑποθέτω, και επειδή ή μονή δέν φαίνεται να ἔχη παραδοθῆ για μακρὸ χρονικὸ διάστημα πρὶν από τήν καταστροφή της στὴν θεά τῶν πολλῶν, για να ἀποτελῆ έτσι διαρκές ἐρέθισμα τῆς λαϊκῆς φαντασίας και να ἐνισχύη τή λαϊκή μνήμη. "Αν δημιουργήθηκαν ἀνάλογες αίτιολογικές παραδόσεις, γρήγορα, πιστεύω, θά λησμονήθηκαν. "Ότι πάντως θά δημιουργήθηκαν ἀνάλογες παραδόσεις θεωρῶ πιθανό, στηριζόμενος σε μιᾶ, προερχόμενη από χειρόγραφο τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ρουμανικῆς Ἁκαδημίας. 'Η παράδοση αυτή ἀναφέρεται μάλιστα συγκεκριμένα στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ τῆς Ἁγίας Σιών (Ἱερουσαλήμ) και στὴν ἀνάγκη ὑποστηρίξεως τῆς στέγης του με ξύλο μέγα και ἰσχυρόν, ἄσχετα ἂν τὸ ξύλο αὐτὸ συνδέεται τελικὰ με τὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ. 'Η παράδοση αὐτή ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Όταν ὁ Θεὸς ἠθέλησε να κατασκευάσῃ τὸν οἶκον του, τὴν ἁγίαν Σιών, ἐδώρησεν εἰς τὸν Σολομῶντα δακτυλίδι, τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν δύναμιν να ὑποτάσῃ τοὺς δαίμονας εἰς τὰς διαταγὰς αὐτοῦ. Τῇ βοηθείᾳ τῶν δαιμόνων, ὁ Σολομὼν ὕψωσε τὸν ναὸν μέχρι τῆς στέγης. Ἄλλὰ διὰ τὴν στέγασιν αὐτοῦ ἔπρεπε να διαθέτῃ ξύλον μέγα και ἰσχυρόν, τὸ ὁποῖον ὁμως οὐδαμοῦ ἠδύνατο να εὔρη. Ὁ Σολομὼν τότε συνεκέντρωσε τοὺς διαβόλους, οἵτινες τὸν συνεβούλευσαν, ὅτι εἶναι δυνατὸν τὸ δένδρον, τὸ ὁποῖον ἀνεπτύχθη ἐκ τοῦ ξύλου, ὅπερ ὁ Μωϋσῆς ἔθεσεν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Μερρά, να

49. "Ας σημειωθῆ ὅτι κατά τις λαϊκές ἀντιλήψεις και ἐκεῖνος πού φονεύει μεγάλο φίδι, ὅπως και ἐκεῖνος πού ἐκριζώνει ή κόπτει μεγάλα και παλαιὰ δένδρα, κινδυνεύει να ἀποθάνῃ «διότι είναι τὰ μεγάλα φίδια στοιχειωμένα» (Βλ. Γ. Π ο υ λ ά κ η, Κυψέλη ἤτοι συλλογή λέξεων, ἀσμάτων, παροιμιῶν κλπ. ἐκ Κρήνης (Τσεσμέ) και τῶν πέριξ, Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος 19 (1884-85), ἐν Κωνσταντινουπόλει 1868, σ. 139).

προσαρμόζεται εἰς τὸ τόξον τοῦ ναοῦ. Οἱ δαίμονες μεταβαίνουν κατὰ διαταγὴν τοῦ Σολομῶντος πρὸς τὰ ἐκεῖ· κόπτουν τὸ δένδρον καὶ ζεύξαντες ὀγδοήκοντα βουβάλους σύρουν αὐτὸ πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ὄταν ὁμως ἔφθασαν εἰς τὸν Ἰορδάνην, τὸ ξύλον γίνεται ἐλαφρότερον ἐπὶ τῆς ὄχθης. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ πλῆθος διασκορπίζεται καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ βασιλέως προσπαθοῦν νὰ ἐξαγάγουν τὸ ξύλον ἀπὸ τὴν ὄχθην, τοῦτο ὁμως χάνεται εἰς τὸ ὕδωρ καὶ ἀδυνατοῦν νὰ τὸ εὔρουν. Ὁ Σολομὼν τότε εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἀναζητήσῃ ἕτερον ξύλον».

«Πρὸ χιλίων ἐτῶν εὐρίσκετο κάπου ἐν δένδρον, τὸ ὁποῖον ἐβλάστησεν ἐκ τῶν δαυλῶν τοῦ Λῶτ καὶ τὸ ὁποῖον ἐπροσκυνοῦσε πολὺς λαός, πιστεύων, ὅτι ἀπὸ αὐτὸ τὸ δένδρον θὰ γίνῃ ὁ σταυρός, ἐφ' οὗ θὰ σταυρωθῇ ὁ Σωτήρ. Ὁ Σολομὼν διατάσσει νὰ τὸ κόψουν, ἀλλ' ὁ λαὸς δὲν ἐπιτρέπει. — «ᾤ, Σολομῶν, δὲν θὰ σοὶ ἐπιτρέψωμεν νὰ κόψῃς τὸ ξύλον αὐτὸ τῆς ζωῆς, διότι ποῦ ἄλλοῦ εἶδε τις τρεῖς δαυλοὺς νὰ βλαστήσουν καὶ νὰ κάμουν μεγάλα θαύματα; πολλοὶ ἐξ ἡμῶν ἀπὸ αὐτὸ τὸ δένδρον εὔρομεν σωτηρίαν, διότι ὁ Χριστὸς θὰ σταυρωθῇ εἰς αὐτό». Ἄλλ' ὁ Σολομῶν, κτυπήσας τοὺς περισσοτέρους ἐξ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἀνθίσταντο εἰς τὴν θέλησίν του, ἔκοψε καὶ ἐσήκωσε τὸ ξύλον διὰ τῆς βίας. Ἡ Σίβυλλα, ἀκούσασα περὶ τοῦ θαυμαστοῦ τούτου ξύλου ἦλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα νὰ ἴδῃ αὐτὸ καὶ, καθίσασα ἐπ' αὐτοῦ ἠσθάνθη ἰσχυρὸν ἔγκανμα καὶ ἐξεφώνησε: «ᾤ κατηραμένον ξύλον»! Ἀμέσως ὁμως οἱ πέριξ αὐτοῦ συγκεντρωμένοι ἄνθρωποι ἀνεβόησαν: «ᾤ ξύλον, τρεῖς εὐτυχισμένον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ σταυρωθῇ ὁ Χριστός»!

«Ὁ Σολομῶν, σηκώσας τὸ ξύλον καὶ μετρήσας αὐτὸ εἰς τὴν στέγην τοῦ ναοῦ, εἶδεν, ὅτι οὔτε αὐτὸ ἦτο κατάλληλον δι' αὐτήν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἄνθρωπός τις ἐργαζόμενος εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Ἰορδάνου ἔχασε τὸν πέλεκυν αὐτοῦ εἰς τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ. Ἀναζητήσας αὐτόν, τὸν εὔρεν ἐσφηνωμένον εἰς ξύλον, ὅπερ εὐρίσκετο εἰς τὸ βάθος τοῦ ποταμοῦ. Ὁ Σολομῶν, μαθὼν τοῦτο, ἔστειλεν ἄνθρώπους νὰ ἐξαγάγουν τὸ ξύλον ἐκ τοῦ ὕδατος καὶ νὰ τὸ φέρουν εἰς Ἱεροσόλυμα. Ὄταν τὸ ξύλον ἐμετρήθη διὰ τὴν στέγην, εἶδον καὶ πάλιν, ὅτι οὔτε αὐτὸ ἦτο κατάλληλον δι' αὐτήν».

«Ὁ Σολομῶν ἠρώτησε καὶ πάλιν τοὺς δαίμονας καὶ ἔμαθε παρ' αὐτῶν, ὅτι ὑπῆρχε καὶ τρίτον ξύλον, μέγα καὶ ὠραῖον, προερχόμενον ἐκ τῆς Ἐδέμ. Οἱ δαίμονες πηγαίνουν εἰς τὴν Ἐδέμ, λαμβάνουν τὸ δένδρον ἐκ τῆς κορυφῆς, τὸ ξερριζώνουν, ἀλλὰ μὲ τὰς ρίζας παίρνουν καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀδάμ. Ὄταν ἔφεραν τὸ ξύλον εἰς Ἱερουσαλήμ, εἶδον καὶ πάλιν, ὅτι οὔτε αὐτὸ ἦτο προωρισμένον διὰ τὴν στέγην τοῦ ναοῦ. Ὁ Σολομῶν, ἰδὼν τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀδάμ, διέταξε νὰ συγκεντρωθῇ ὄλος ὁ λαὸς καὶ νὰ πράξῃ ὅ,τι θὰ ἔκαμνε καὶ αὐτός. Ὁ βασιλεὺς λαβὼν μίαν πέτραν ἔρριπεν αὐτήν κατὰ τῆς κεφαλῆς λέγων: «Σὲ φονεύομεν ὡς καταπατητὴν καὶ παραβάτην τοῦ Κυρίου». Καὶ ὄλος ὁ λαὸς ἔρριψε πέτραν, ποιήσας οὕτω λιθόστρωτον — τὸ κείμενον ἔχει

lythostrotion—, οὕτω δ' ἐσχηματίσθη ὁ λόφος, ἐφ' οὗ ἐσταυρώθη ὁ Σωτήρ»⁵⁰.

Ὁ ρουμανομαθῆς καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Δ. Β. Οἰκονομίδης, πού δημοσιεύει σὲ ἑλληνικὴ μετάφραση τὴν παράδοση, γράφει ὅτι αὐτὴ προέρχεται «προφανῶς ἐκ μεταφράσεως ἀποκρύφου κειμένου»⁵¹. Ἐκεῖνο πού ἐγὼ θὰ ἤθελα νὰ παρατηρήσω εἶναι ὅτι ἡ παράδοση ὅπως μὲ τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα τῆς διατυπώνεται (ὅπως ὅτι ὁ Σολομών ὑψωσε μέχρι τὴ στέγη τὸν ναὸν τῆς Σιών καὶ τότε παρουσιάσθηκε ἡ ἀνάγκη ἐξευρέσεως ὑπερμεγέθους ξύλου [γιὰ νὰ συρθῆ μέχρι τοῦ ναοῦ χρειάσθηκε ἡ ζεύξη 80 βουβάλων], τὸ ὁποῖο «ἐπροσκυνοῦσε πολὺς λαὸς» ὡς ἱερὸ κλπ.) σχετίζεται προφανῶς μὲ τὴν παράδοση ὅπως διατυπώνεται στὴν *Vita Nicolai Sionitae* καὶ τὰ ὑπόλοιπα κείμενα. Στὶς παραπάνω ὀφθαλμοφανεῖς ἀντιστοιχίες θὰ πρόσθετα ὅτι ἀκόμη καὶ τὸ στοιχεῖο τῆς ἀκαταλληλότητος τοῦ ξύλου ἔπειτα ἀπὸ τὴν μέτρησή του (ὑποθέτω ὅτι ὑπονοεῖται στὴν παράδοση ὅτι τὸ ξύλο ἦταν πιὸ κοντὸ ἀπὸ ὅσο ἀπαιτοῦνταν γιὰ τὴ στέγαση τοῦ πελώριου ναοῦ) ἔχει κατὰ κάποιον τρόπο τὸ ἀντίστοιχό του στὰ παλαιὰ κείμενα, ἂν τουλάχιστον κρίνη κανεὶς ἀπὸ ὅσα ἀναφέρονται σὲ ἓνα ἀπὸ αὐτά⁵², ἀλλὰ δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ἄγνωστο καὶ ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα κείμενα πού ἀναφέρονται σὲ συναφεῖς μύθους, ὅπως ὁ μῦθος τοῦ Ἐρυσίχθονος, γιὰ τὸν ὁποῖο θὰ γίνῃ λόγος παρακάτω.

Ἀλλὰ τὸ θέμα τῆς ἐκκοπῆς ἱεροῦ δένδρου, προκειμένου τὸ στέλεχος του νὰ χρησιμοποιηθῆ γιὰ πρακτικούς σκοποὺς καὶ πιὸ συγκεκριμένα γιὰ τὴν στέγαση ναοῦ —ἡ κάποιου σημαντικοῦ οἰκοδομήματος— δὲν εἶναι ἄγνωστο καὶ στὶς ἀρχαῖες

50. Δ. Β. Οἰκονομίδου, Χρονογράφου τοῦ Δωροθέου τὰ λαογραφικά, Λαογραφία 18 (1959), σ. 203-205. Ἡ παράδοση αὐτὴ παρατίθεται ὡς σχόλιο δημῶδους νεοελληνικῆς παραδόσεως ἀπὸ τὴν Κρήτη (τὴν παραθέτει ὁ Οἰκονομίδης, ὁ.π., σ. 199), πού ἔχει ὅμως ἀρκετὲς καὶ σημαντικές διαφορές. Κατὰ τὴ νεώτερη αὐτὴ παράδοση: «Ὀντον ἤχτισεν ὁ Σολομών τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίω, λέει τῷ μαστόρῳ: —Ἀμέτε νὰ κόψετε κειονὲ τὸ δεντρό νὰ τὸ βάλωμε ἐκεῖ στὸ ργυάκι σαντὶς καμάρα νὰ περνοῦμε· (πρέπει πῶς εἶχενε κανένα ργυάκι ἐκεῖα κοντά). Πᾶνε οἱ μαστόροι καὶ κόβγουνε τὸ δεντρό. Μετρά το ὁ μαστορας ὄξω ἀπὸ τὸ ργυάκι κ' ἤτονε πλιά μεγάλο. Βάνει το στὸ ργυάκι, δὲν κάνει, ἤτονε πλιά μικρὸ κ' ἤπεφτε μέσα. Βγάνει το ὄξω, ξαναμετρά το, πλιά μεγάλο τὸ ξύλο. Ξαναβάνει το καὶ πέφτει μέσα. Ἐ, ἐτοτεσὰ μάνισεν κι ὁ μαστορας καὶ τὸ πέταξε πέρα κ' εἶπε: — Ὡ τρισμακάριστο ξύλο! (ἀντὶ νὰ πῆ ὦ τρισκατάρατο ξύλο). Ὁ Σολομών ἐδιέταξε τοτεσὰ καὶ τὸ φυλακίσανε κειονὰ τὸ ξύλο, γιὰτὶ ἤτονε τὸ ξύλο τῆς ἀμαρτίας)».

51. Ὁ.π., σ. 203.

52. Πρόκειται συγκεκριμένα γιὰ τὴν *Vita Lycio-Alexandrina*, ὅπου ἀναφέρεται ὅτι ἀπὸ τὸ ἱερὸ ξύλο «*συνεργεία τοῦ ἀκαθάρτου δαίμονος... ἀπεκόπησαν ἐξ αὐτοῦ πῆχες τρεῖς... καὶ ἀναθέμενος ὁ ἀρχιτέκτων τὸ μῆκος τοῦ ξύλου, ἀπέλιπεν τὸ ἀποκοπὲν ἀπὸ τοῦ ξύλου... καὶ οὐ φθάνει*»: Ἀλλὰ ὁ Ἅγιος Νικόλαος ἀναπληρώνει κατὰ τρόπο θυυματικὸ «τὸ ἀπολείπον τοῦ ξύλου», προκειμένου νὰ τελειώσῃ ὁ ναὸς (Anrich, 1, ὁ.π., σ. 305-306).

προχριστιανικές πηγές και μάλιστα σὲ μῦθο συναφῆ μετὴν στéγαση τοῦ ναοῦ τῆς Σιών. Ὅπως θὰ δοῦμε ἐκτενωῶς παρακάτω, πρόκειται γιὰ τὸν μῦθο τοῦ Ἐρυσίχθονος, ποὺ τιμωρήθηκε νὰ πεινᾷ ἀκόρεστα μέχρι ποὺ νὰ πεθάνῃ, ἐπειδὴ ἔκοψε τὰ δένδρα τοῦ ἱεροῦ τῆς Δήμητρος καὶ μάλιστα τὴν ἱερὴ δρυῖ.

Συγγραφεῖς τῆς μεταγενέστερης ἀρχαιότητος, σύγχρονοι περίπου, παραδίδουν μιὰ ἄλλη παραλλαγή, σύμφωνα μετὴν ὁποία πρωταγωνιστὴς τῆς ἀνοσίας πράξεως εἶναι ὁ Τριόπας, ὁ πατέρας τοῦ Ἐρυσίχθονος καὶ ὄχι ὁ ἴδιος. Συγκεκριμένα ὁ ἱστορικὸς Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἀναφέρει: «Ἐνταῦθα δὲ τὸ τέμενος τῆς Δήμητρος ἐκκόπαντα τῇ μὲν ὕλῃ καταχρήσασθαι πρὸς βασιλείων κατασκευήν. Δι' ἣν αἰτίαν ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων μισηθέντα φυγεῖν ἐκ Θεσσαλίας»⁵³. Κατὰ τὸν Λατῖνο μυθογράφου Ἰγῖνο, ποὺ κινεῖται στὴν ἴδια παράδοση *Nonnulli etiam Triopan Thessalorum regem dixerunt esse qui, cum suum domicilium tegere conaretur, Cereris ab antiquis collocatum diruit templum; pro quo facto, a Cerere fame objecta, numquam postea frugibus ullis saturari potuisse existimatur*⁵⁴.

Ἀνεξάρτητα πάντως ἀπὸ τὴν μεταγενέστερη ἢ ὁποια ἄλλη τύχη τῆς διηγήσεως γιὰ τὴν ἐκκοπή τοῦ στοιχειωμένου δένδρου ἀπὸ τὸν Ἅγιο Νικόλαο καὶ τὴν σχέση τῆς μετὶ τῆς μεταγενέστερης γραπτῆς, ἔστω, διηγήσεως τοῦ τύπου τῆς διηγήσεως τοῦ χειρογράφου τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας, ἡ διάδοσις τῆς παραδόσεως στὴν περιοχὴ τῆς Λυκίας πρέπει νὰ ὑπῆρξε ἔντονα ζωηρῆ. Ἐνισχυτικὸ στοιχεῖο τοῦ ἰσχυρισμοῦ μου αὐτοῦ ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἀνωτέρω μαρτυρία στὸν βίο τοῦ Ἁγίου Ἰπατίου, τοῦ ὁποίου πεδίο δράσεως μετὰ ἀνάλογη θαυματουργικὴ παρέμβαση σὲ στοιχειωμένα δένδρα ὑπῆρξε, ὅπως εἶδαμε, ἡ χώρα τῶν Βιθυνῶν, περιοχὴ δηλ. πλησίον τῆς Λυκίας στὸν χῶρο τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἄλλὰ ἐκεῖνο ποὺ εἶναι ἐντυπωσιακώτατο σὲ σχέση μετὰ αὐτὴ τὴν παρουσία καὶ διάδοσις στὸν συγκεκριμένο χῶρο εἶναι ἡ παράστασις τοῦ ἴδιου, ὅπως φαίνεται, μύθου σὲ νόμισμα τῶν Μύρων τῆς Λυκίας τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορα Γορδιανοῦ τοῦ Γ' (238-244 μ.Χ.)⁵⁵. Στὴν μιὰ ὄψη τοῦ νομίσματος αὐτοῦ, ποὺ θεωρεῖται ὁ σπουδαιότατος

53. Διοδ. Σικελ. Βιβλ. 5, 61, 2.

54. H y g., *Astron.* 2, 14. Βλ. D e t l e v F e h l i n g, *Erysichthon oder das Märchen von der mündlichen Überlieferung*, *Rheinisches Museum für Philologie*, Neue Folge 115 (1972), σ. 181-182, ὅπου μνημονεύονται ἢ παρατίθενται καὶ τὰ προηγούμενα κείμενα καὶ K. J. M c K a y, *Erysichthon, A Callimachean comedy*, Leiden 1962, σ. 17 καὶ 37-38, N. H o p k i n s o n, *Callimachus: Hymn to Demeter*, ed. with an introduction and commentary by... Cambridge 1984, σ. 24, ὅπου τὰ κείμενα καὶ βιβλιογραφία.

55. Βλ. μεταξὺ ἄλλων: I m h o o f - B l u m e r — O t t o K e l l e r, *Tier- und Pflanzenbilder auf Münzen und Gemmen des Klassischen Altertums*, Leipzig 1889, πίν. X 42· I. N.

νομισματικός τύπος τῆς πόλεως⁵⁶, ἀποδίδεται ὁ κίνδυνος ἀπὸ τὴν κοπή ἀπροσδιορίστου εἴδους δένδρου καὶ σὲ τελευταία ἀνάλυση ἡ φοβερὴ ἀποκρουστικὴ δύναμη ποὺ τὸ τελευταῖο διαθέτει. Συγκεκριμένα παριστάνεται δένδρο μὲ τὸ εἶδωλο μιᾶς θεᾶς μεταξὺ τῶν ἄνω κλάδων του, τῆς Ἀρτέμιδος Ἐλευθέρας, ὅπως πιστεύεται εὐρύτερα⁵⁷

S v o r o n o s, Britomartis, Revue Belge de numismatique (1894), σ. 113-147· B a r c l a y V. H e a d - Ἰωάννου Ν. Σβώρου, Ἱστορία τῶν νομισμάτων, ἡ ἐγχειρίδιον Ἑλληνικῆς νομισματικῆς 2, ἐν Ἀθήναις 1898, σ. 248· L o u i s R o b e r t, Recueil d'épigraphie, de numismatique et d'antiquités grecques, Hellenica 10 (1955), σ. 198-199· A l f r e d L a u m o n i e r, Les cultes indigènes en Carie, Paris 1958, σ. 496 καὶ R o b e r t F l e i s c h e r, Artemis Eleuthera, Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae (LIMC) II, 1, Zürich-München 1984, σ. 755. Στὰ παραπάνω ἔργα καὶ ἡ λοιπὴ βιβλιογραφία.

56. B a r c l a y V. H e a d - Ἰωάννου Ν. Σβώρου, Ἱστορία τῶν νομισμάτων, ὅ.π.

57. "Ὅτι πρόκειται γιὰ θεὰ ἢ γιὰ εἶδωλο θεᾶς δὲν ἀμφιβάλλουν οἱ εἰδικοί, νομισματολόγοι καὶ ἄλλοι, παρὰ τὶς ἐλαφρὲς διαφοροποιήσεις ἢ ἀμφιβολίες ποὺ διατυπώνονται ὡς πρὸς τὴν συγκεκριμένη θεότητα, μὲ κυρίαρχη, ἐπαναλαμβάνω, πάντοτε τὴν ἀποψη ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν Ἀρτεμη Ἐλευτέρα. Κάπως διαφορετικὰ ἐρμηνεύει, ὅσο τουλάχιστον γνωρίζω, τὴν εἰκονιζόμενη γυναικεῖα μορφή ὁ Στίλπων Κυριακίδης, θεωρῶντας πιθανώτερο ὅτι εἰκονίζεται ἡ ἴδια ἡ θεότητα ποὺ ἐνοικεῖ στὸ δένδρο. Ἐνισχυτικὸ τῆς γνώμης του αὐτῆς θεωρεῖ ὁ Κυριακίδης καὶ τὸ περίγραμμα, μέσα στὸ ὁποῖο ἐν εἶδει ἀνθρωπόμορφης σαρκοφάγου περικλείεται ἡ γυναικεῖα μορφή. «Δὲν νομίζω», γράφει ὁ Κυριακίδης, «ὅτι πρόκειται περὶ κόγχης, ἐντὸς τῆς ὁποίας εἶναι τεθειμένον τὸ εἶδωλον. Ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τοιούτου θὰ ἔπρεπεν ἡ γραμμὴ νὰ κλείη καὶ ἐκ τῶν κάτω. Οὔτε μοῦ φαίνεται πιθανὸν ὅτι εἰκονίζεται πέπλος ἢ ἄλλο τι περίβλημα. Ὡς ἔχει ἡ εἰκὼν, ἡ μορφή φαίνεται ὡς ἐκ τοῦ στελέχους τοῦ δένδρου ἀνακύπτουσα διὰ δὲ τῆς ἐν εἶδει φλοιοῦ περικλειούσης τὴν μορφήν γραμμῆς πιθανῶς ὁ τεχνίτης ἠθέλησε νὰ δηλώσῃ ὅτι πρόκειται περὶ τῆς ἐντὸς τοῦ δένδρου περικλειομένης θεότητος», (βλ. Σ τ ί λ π ω ν ο ς Π. Κ υ ρ ι α κ ί δ ο υ, Ἡ λ ο ι δ ο ρ ι ᾶ, ὅ.π., σ. 271). Εἶναι βέβαια δύσκολο νὰ δεχθῆ κανεὶς ὅτι ἡ λαϊκὴ δεισιδαιμονία ἐπηρέασε τὴν παράσταση ἐπὶ τοῦ νομίσματος, ἐν ὅψει μάλιστα τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Ἀρτεμις δὲν εἶναι μιὰ ὁποιαδήποτε θεὰ ἀλλὰ ἡ σημαντικώτερη εἰδωλολατρικὴ θεὰ, ἡ «ἀρχηγέτις θεὰ» τῆς Λυκίας (βλ. A n r i c h, 2, ὅ.π., σ. 226, ἰδίως σ. 505-506). Ἐξ ἄλλου οἱ εἰκονογραφικὲς παραστάσεις δενδριτῶν θεῶν εἶναι πολὺ συνηθισμένες (βλ. Κ ῶ σ τ α Π. Χ α ρ α λ α μ π ῖ δ η, Οἱ δενδρίτες στὴν προχριστιανικὴ καὶ χριστιανικὴ ιστοριοφιλολογικὴ παράδοση καὶ εἰκονογραφία, Θεσσαλονίκη 1986, σ. 37 κ.έξ. Στὴν σ. 47 καὶ (βλ. πίν. 5) καὶ γιὰ τὴν παράσταση τῆς Ἀρτέμιδος στὸ νόμισμα τῶν Μύρων τῆς Λυκίας γιὰ τὴν ὁποία βλ. ἀκόμη: Ἀ ν ν η ς Ἀ π ο σ τ ο λ ᾶ κ η, Διόνυσος Δενδρίτης, Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς 1942-44 (ἐν Ἀθήναις 1948), σ. 79-80 καὶ Κ ῶ σ τ α ν τ ῖ ν ο υ Δ. Κ α λ ο κ ῦ ρ η, Τὰ ἱερὰ δένδρα καὶ τὸ ἐξ Ἀνατολῆς καταγόμενον δένδρον τῶν Χριστουγέννων, Θεσσαλονίκη 1973, σ. 13 καὶ πίν. 7, εἰκ. 3). Κατὰ τὰ ἄλλα ἡ παράσταση τῆς θεᾶς στὸ ἄνω μέρος τοῦ δένδρου, ἔστω καὶ ἂν αὐτὴ φαίνεται ὅτι ἀναδύεται ἀπὸ τὸν κορμὸ του, φαίνεται νὰ ἔχη τὸ παράλληλό της στὸ Θαῦμα, στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ὅτι ὁ «δαίμων... ἐφώλευσεν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ δένδρου» παρὰ τὸ ὅτι αὐτὸ ὀφείλεται, κατὰ τὸ κείμενο, σὲ λόγους πρακτικούς, ἐλέγχου τῆς γονιμότητος κλπ. τῆς εὐρύτερης περιοχῆς, («ὅπου γὰρ ἔβλεπεν ὁ δαίμων, οὐδεὶς προέκοπτεν»).

πράγμα τὸ ὁποῖο δηλώνει τὴν ἱερότητά του. Δύο ἄνδρες εἰκονίζονται δεξιά καὶ ἀριστερά τοῦ κορμοῦ του, οἱ ὁποῖοι μὲ πελέκεις προσπαθοῦν νὰ τὸ κόψουν ἀλλὰ ἀποτρέπονται ἀπὸ δύο τρομερὰ φίδια, τὰ ὁποῖα βγαίνουν ἀπὸ τὸν κορμὸ τοῦ δένδρου καὶ ὀρμῶν ἐναντίον των.

Στὴν παράσταση τοῦ νομίσματος παραπέμπει ἤδη ὁ Ν. Γ. Πολίτης, γιὰ νὰ δείξῃ ἀκριβῶς ὅτι ὑπάρχουν ἀντίστοιχοι πρὸς τὶς νεοελληνικὲς παραδόσεις γιὰ ἱερὰ δένδρα, πού ἐκδικοῦνται ὅταν ἀποκόπτονται⁵⁸, ἀρχαῖοι μῦθοι, ἢ συμβολὴ τοῦ ὅμως φθάνει μέχρις ἐδῶ, ἐπειδὴ ἀγνοεῖ τὰ διαλαμβανόμενα σχετικῶς στὸν βίον τοῦ Ἁγίου Νικολάου⁵⁹.

Ἀντίθετα ὁ Anrich ἐξετάζει τὰ πράγματα συνδυαστικὰ, ὅπως ἀπαιτεῖται, ἀφοῦ παράσταση τοῦ νομίσματος καὶ ἀγιολογικὴ διήγησις ἀφοροῦν στὸν ἴδιον τόπον καὶ σὲ αἰῶνες πού δὲν ἀπέχουν πολὺ μεταξύ των. Ὁ Anrich δὲν θεωρεῖ ἀδύνατον ἢ παράσταση στὸ νόμισμα νὰ ὑπῆρξε ἢ ἀφετηρία γιὰ τὴν δημιουργίαν τῆς ἀγιολογικῆς διηγήσεως, θεωρεῖ ὅμως πιθανώτερον παράσταση καὶ ἀγιολογικὴ διήγησις ἀνεξάρτητα ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ ἀποδίδουν περιφερόμενη, προφανῶς παλαιότερη καὶ παγανιστικὴ παράδοσις στὸ χωρὸ τῆς Λυκίας⁶⁰.

Ἄς σημειωθῇ ὅτι ἀνάλογη μὲ τὴν παραπάνω παράσταση ὑπάρχει καὶ σὲ νόμισμα τῆς Ἀφροδισιάδος τῆς Καρίας. Καὶ στὴν περίπτωσιν τοῦ νομίσματος αὐτοῦ, πού ἀποτελεῖ πάλιν τὸν πιὸ σπουδαῖον τύπον τῶν νομισμάτων τῆς πόλεως, ὑπάρχει παράσταση δένδρου (Μύρρας;), δεξιά καὶ ἀριστερά τοῦ ὁποῖου εἶναι δύο ἄνδρες. Ὁ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς προσπαθεῖ νὰ πλήξῃ τὸ δένδρον μὲ πέλεκυν, ἐνῶ ὁ ἄλλος φαίνεται νὰ σπεύδῃ νὰ ἀπομακρυνθῇ⁶¹. Ἄν ὁ συμβολισμὸς τῆς παραστάσεως αὐτῆς εἶναι δια-

58. Ἀκόμη καὶ μέσω τῶν φιδιῶν (φυλάκων), ὅπως τώρα φαίνεται ἀπὸ τὶς νεώτερες Κυπριακὲς παραδόσεις (ἀνωτ. σ. 7). Ἄν ἡ ὁμοιότητα τῆς ἐκδικήσεως ὅπως ὑπονοεῖται στὴν παράσταση τοῦ νομίσματος τῶν Μύρων καὶ ὅπως σαφῶς ἀναφέρεται σὲ τὶς Κυπριακὲς παραδόσεις δὲν εἶναι τυχαία, τότε ἔχομε νὰ κάμωμε μὲ ἓνα ἐντυπωσιακὸν πραγματικὸν γεγονός.

59. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις 2, ὅ.π., σ. 917.

60. Anrich 2, ὅ.π., σ. 226 (Dass das erhaltene oder ein ähnliches Münzbild die Darstellung in unserer Vita veranlasst hätte, wäre an sich nicht unmöglich. Weit wahrscheinlicher ist indes, dass das Münzbild und unsere Erzählung unabhängig voneinander eine in der Gegend von Myra umgehende Legende wiedergeben. Da Plakoma in nächster Nähe von Myra gelegen haben muss und Zypresse als ein uraltheiliger Baum geschildert wird, darf sogar die Frage aufgeworfen werden, ob sie etwa gar mit dem heiligen Baume des Münzbildes identisch ist).

61. Imhoof-Blumer—Otto Keller, Tier-und Pflanzenbilder, ὅ.π., X 43 (σ. 64), Barclay V. Head—Ἰωάννου Ν. Σβορώνου, Ἱστορία τῶν νομισμάτων, ὅ.π., σ. 155.

φορετικός από τὸν προηγούμενο, ἢ ἴδια ἢ παράσταση καὶ αὐτοῦ τοῦ νομίσματος δὲν παύει, ὅπως ἐσημείωσα, νὰ εἶναι συναφῆς μὲ τὴν προηγούμενη.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζει τὸ γεγονός ὅτι τὸ ἐπεισόδιο τῆς κοπῆς τοῦ δένδρου, ὅπως ἐκτίθεται στὸν βίο τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἀναφέρεται καὶ σὲ βίους Δυτικῶν Ἀγίων καὶ μάλιστα πολὺ νωρίς. Στούς βίους αὐτοὺς παραπέμπουν ἤδη μερικοὶ⁶² ἀλλὰ μόνο ἡ παράθεση τῶν σχετικῶν κειμένων μὲ τὶς λεπτομέρειές των δίνουν τὸ μέτρο τῆς συνάφειας μεταξὺ τῶν δύο μορφῶν παραδόσεων, τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Λατινικῶν.

Δύο ἀπὸ τὶς παλαιῆς αὐτῆς διηγήσεις ποὺ ἀνήκουν ἀντίστοιχα σὲ δύο μοναχοὺς, τὸν Σουλπίκιον Σεβῆρο καὶ τὸν Ἅγιο Βονιφάτιο, εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ χαρακτηριστικῆς καὶ ὅπωςδήποτε ἀπολύτως συγγενεῖς μὲ ἐκεῖνες τῶν ἀγιολογικῶν κειμένων ποὺ σχετίζονται μὲ τὸν Ἅγιο Νικόλαο. Ὁ Σουλπίκιος Σεβῆρος, τοῦ ὁποῦ ἡ δράση τοποθετεῖται γύρω στὸ 400, συνέγραψε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 396 τὸν βίο τοῦ καθολικοῦ Ἀγίου Μαρτίνου (*vita Martini*), ποὺ ἔγινε δημοφιλέστατος κατὰ τὸν Μεσαίωνα, στὸν βίο δὲ αὐτὸν περιλαμβάνει καὶ τὴ θαυμαστὴ διήγηση. Στὴν διήγηση γίνεται εἰδικώτερα λόγος γιὰ στοιχειωμένο δένδρο, ποὺ εἶναι πιὸ συγκεκριμένα πεῦκο, τὸ πεῦκο δὲ αὐτὸ καθὼς καὶ ὅλα τὰ στοιχειωμένα δένδρα ἐκριζώνει ὁ Ἅγιος, γιὰ νὰ ἀνεγείρη στὴν θέση των ἐκκλησίαις ἢ μοναστήρια. Τὸ συγκεκριμένο λατινικὸ κείμενο τοῦ βίου ἔχει ὡς ἐξῆς: Ὁ Ἅγιος Μαρτῖνος *cum in vico quodam templum antiquissimum diruisset, et arborem pinum, quae fano erat proxima, esset aggressus excidere; tum vero antistes loci illius, caeteraque gentilium turba coepit obsistere, et cum iidem illi, dum templum evertitur, imperante Domino quievissent, succidi arborem non patiebantur. Ille eos sedulo commonere, nihil esse religionis in stipite: Deum potius, cui serviret ipse, sequerentur: arborem illam, excidi oportere, quia esset daemonei dedicata. Tum ex illis unus, qui erat audacior caeteris: Si habes, inquit, aliquam de Deo tuo, quem dicis te colere, fiduciam, nosmetipsi succidemus hanc arborem, tu ruentem excipe: et, si tecum est tuus, ut dicis, Dominus, evades. Tum ille intrepide confisus in Domino, facturum se pollicetur. Hic vero ad istusmodi conditionem omnis illa gentilium turba consensit: facilemque arboris suae habuere jacturam, si inimicum sacrorum suorum casu illius obruissent. Itaque cum unam in partem pinus illa esset acclinis, ut non esset dubium, quam in partem succisa corrueret; eo loco vinctus statuitur pro arbitrio rusticorum, quo arborem esse casuram nemo dubitabat.*

62. Βλ. π.χ. λ. Baum, *Reallexikon für Antike und Christentum* (RLAC) 2, Stuttgart 1954, στ. 29, ὅπου καὶ ἄλλες σχετικῆς εἰδήσεις γιὰ τὴν δενδρολατρία.

Succidere igitur ipsi suam pinum cum ingenti gaudio laetitiaque caeperunt. Aderat eminus turba mirantium. Jamque paulatim nutare pinus, et ruinam suam casura minitari. Pallebant eminus monachi, et periculo jam propiore conterriti, spem omnem fidemque perdiderant, solam Martini mortem expectantes. At ille confisus in Domino, intrepidus opperians, cum jam fragorem sui pinus concidens edidisset, jam cadenti, jam super se ruenti elevata obviam manu signum salutis opponit: tum vero (turbinis modo retroactam putares) diversam in partem ruit: adeo ut rusticos, qui toto in loco steterant, pene prostraverit. Tum vero in coelum clamore sublato, gentiles stupere miraculo; monachi flere prae gaudio; Christi nomen in commune ab omnibus praedicari. Satisque constitit, eo die salutem illi venisse regioni: nam nemo fere ex immani illa multitudine gentilium fuit, qui non impositione manus desiderata, Dominum Jesum, relicto impietatis errore, crediderit. Et vere ante Martinum pauci admodum, immo pene nulli in illis regionibus Christi nomen receperant: quod adeo virtutibus illius exemploque convaluit, ut jam ibi nullus locus sit, qui non aut ecclesiis frequentissimis, aut monasteriis sit repletus. Nam ubi fana destruxerat, statim ibi aut ecclesias aut monasteria construebat⁶³.

Πιὸ σύντομη ἀλλὰ ἐξ ἴσου, ἢ ἴσως καὶ περισσότερο, περιεκτικὴ καὶ διαφωτιστικὴ εἶναι ἡ δεύτερη θρησκευτικὴ διήγηση, τῆς ὁποίας πρωταγωνιστὴς εἶναι ὁ Ἀπόστολος τῶν Γερμανῶν κατὰ τὸν 7ο-8ο αἰ. Ἅγιος Βονιφάτιος. Κατὰ τὴν διήγηση αὐτῆ⁶⁴

63. Patr. Latin. (PL) 20, στ. 167-168.

64. Acta Sanctorum (ASS) Junii, 1, Antverpiae 1695, στ. 467. Πρβλ. Κώστα Π. Χαράλαμπιδη, Οἱ δεινότεροι, ὁ.π., σ. 81. Ἐνδείξεις γιὰ δένδρα μὲ τὰ ὁποῖα συνδέονται ἀνάλογες πρὸς τὶς ἀνωτέρω ἀντιλήψεις ὑπάρχουν καὶ σὲ ἄλλα κείμενα, τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων ἀλλὰ καὶ μεταγενέστερα. Ἐτσι στὸν 84ον κανόνα τῆς συνόδου τῆς Καρθαγένης, ποὺ συνήλθε στὶς ἀρχὲς τοῦ 5ου αἰ., γίνεται λόγος γι' αὐτές, ποὺ χαρακτηρίζονται μάλιστα ὡς λείψανα. «Ἦρεσεν αἰτηθῆναι ἀπὸ τῶν ἐνδοξοτάτων βασιλέων, ἵνα τὰ λείψανα τῆς εἰδωλολατρίας μὴ μόνον τὰ ἐν-ξοάνοις, ἀλλὰ καὶ ἐν οἰοισθήποτε τόποις ἢ ἄλσεσιν, ἢ δένδροις, παντὶ τρόπῳ ἐξαλειφθῶσι» (πρβλ. ἰδίως τὴν ἐρμηνεία τοῦ Ἀριστηνοῦ: δεῖ συντριβεσθαί τε καὶ ἐξαλείφεσθαι... καὶ εἴ τι λείψανον εἰδωλολατρίας ὑπελείφθη ἢ ἐν τόποις, ἢ ἄλσεσιν, ἢ δένδροις...), Γ. Ἀ. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων 3, 1853, σ. 511, Ἀγαπίου Ἱερομονάχου-Νικοδήμου Μοναχοῦ, Πηδάλιον, Ἀθήναι 1990, σ. 509 (ἐκδ. Ἀστὴρ) βλ. καὶ Φαίδωνος Κουκουλέ, Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμὸς, 1, 2, ἐν Αθήναις 1948, σ. 275). Γιὰ συναφεῖς ἀντιλήψεις καὶ ἐνέργειες στοὺς Δυτικούς, παλαιότερες καὶ μεταγενέστερες, RLAC, ὁ.π. Πρβλ. καὶ ὅσα σχετικὰ ἀναφέρονται στὸ ἔργο Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ, Ἐρμηνεία τῆς ζωγραφικῆς τέχνης, ἐκδ. Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, ἐν Πετροπόλει 1909, σ. 286 («Ἐκ τοῦ βίου τοῦ ἀγίου Νικολάου... Οἱ συκοφαντηθέντες ἔκοπτον δένδρον ἐν τῇ ὁδῷ, ἐν ᾧ οἱ δαίμονες κατώκουν,») καὶ σ.69 («Ὁ Δανιὴλ διαλύων τὸ β' ἐνύπνιον Ναβουχοδονόσορ. Δέν-

Horum consultu atque consilio, arborem quamdam mirae magnitudinis, quae prisco Paganorum vocabulo appellatur Robur-Jovis, in loco qui dicitur Gicemere, servis Dei secum adstantibus, succidere tentavit. Cumque mentis constantia consortatus arborem succidisset, magna aderat copia Paganorum, qui & inimicum deorum suorum intra se diligentissime devotabant. Sed ad modicum quidem arbore praecisa, confestim imensa roboris moles divino desuper flatu exagitatur, & palmitum confracta culmine corrui, & quasi superni nutus solatio in quatuor etiam partes dirupta est; & quatuor ingentis magnitudinis aequali longitudine trunci, absque Fratrum labore adstantium apparuerunt. Quo viso prius devotantes Pagani, & jam versa vice credentes, benedictionem Domino, pristina abjecta maledictione, reddiderunt. Tunc autem summae sanctitatis Antistes, consilio inito cum Fratribus, ligneum ex supradictae arboris metallo Oratorium conftruxit, illudque in honorem S. Petri Apostoli dedicavit.

Ἡ σύμπτωση ὄχι μόνο στό περιεχόμενο γενικά ἀλλά καί στίς λεπτομέρειες τῶν διηγήσεων γιά τόν "Ἅγιο Νικόλαο καί ἐκείνων τῶν Δυτικῶν Ἁγίων καθιστᾶ πολὺ πιθανή τήν ἐξάρτηση τῶν τελευταίων ἀπό τίς πρώτες. Σέ ἐποχή μάλιστα πού ἡ Ἐκκλησία ἦταν ἐνιαία οἱ ἐπιδράσεις δέν ἦταν ἀσυνήθιστες.

Ὅπως δὲ ποτε στόν χώρο ἰδίως τῆς Λυκίας, καί εὐρύτερα, μέ τήν σύγκρουση τῆς εἰδωλολατρίας, τήν ὁποία ἐκπροσωποῦσε κατ' ἐξοχήν ἡ Ἄρτεμις Ἐλευθέρα, καί τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, τῆς ὁποίας πρόμαχος καί τελικός νικητής ἦταν ὁ "Ἅγιος Νικόλαος, μιᾶ παράδοση ὅπως αὐτή τῆς κοπῆς τοῦ δένδρου, μέσω τῆς ὁποίας ἐπιφαινόταν ἡ θεά, γιά νά δηλωθῇ ἡ νίκη τῆς νέας θρησκείας μέ κύριον ἐκπρόσωπο τόν πολιοῦχο τῶν Μύρων "Ἅγιο Νικόλαο θά ἦταν ἐξαιρετικά δημοφιλῆς⁶⁵.

Αὐτό βέβαια δέν σημαίνει ὅτι ἡ κοπή τῶν ἱερῶν-στοιχειωμένων δένδρων περιορίζεται μόνο σέ χριστιανικό ἐπίπεδο καί στόν συγκεκριμένο χώρο. Ἡ διήγηση γιά τήν ἐκκοπή τῶν δένδρων ἀπό τόν "Ἅγιο Νικόλαο δηλώνει ἀπλῶς ὅτι ὁ ἀγώνας ἐξαλείψεως τῆς εἰδωλολατρίας μέ τήν μορφή πού παρουσιαζόταν στά Μύρα τῆς Λυκίας, λόγω τῆς καταλυτικῆς παρουσίας τῆς θεᾶς, ἦταν ἔντονος μέχρι τόν 5' αἰῶνα. Κατά τὰ ἄλλα τόσο ὁ "Ἅγιος Νικόλαος, ὅσο καί ὁ "Ἅγιος Ὑπάτιος, καί ὅποιος ἄλλος ἀπό τοὺς Ἁγίους, ἐπαναλάμβαναν πράξεις καί ἐνέργειες πού εἶναι γνωστὲς στόν εἰδωλολατρικὸ κόσμο καί μάλιστα πολὺ παλαιότερα. Ὁ ἀγώνας καί ἡ ἀγωνία τῶν μοναχῶν εἶναι νά ἐξα-

δρον μέγα καί ὑψηλὸν καί εἰς τὰς κλώνους του διάφορα πουλία, καί εἰς τὴν ρίζαν του ποικίλα θηρία φεύγοντα καί εἰς ἄγγελος μέ τζικούρι κόπτων αὐτό»).

65. Γιά τίς σχέσεις Ἄρτέμιδος καί Ἁγίου Νικολάου βλ. πρόχειρα Anrich 2, ὁ.π., σ. 505-509.

λείψουν τὴν δενδρολατρία, πού ἦταν τόσο διαδεδομένη, γιὰ νὰ ἐμπεδωθῆ ἡ νέα θρησκεία ἀλλὰ οἱ διηγήσεις, πολλές φορές μάλιστα μὲ τὴν ἴδια δομὴ ἀλλὰ μὲ ἄλλο περιεχόμενο, εἶναι γνωστὲς ἀπὸ παλαιότερα. Οἱ μοναχοὶ ἀπλῶς μιμοῦνται τὶς πράξεις τῶν παλαιῶν εἰδωλολατρῶν καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο δημιουργοῦνται καὶ οἱ συναφεῖς διηγήσεις. Στὴν οὐσία δηλ. ἔχομε ἐδῶ, ὅπως καὶ σὲ πολλές ἄλλες καὶ διαφορετικὲς περιπτώσεις, ἐκχριστιανισμὸ τῶν μύθων καὶ παραδόσεων γιὰ τὴν κοπὴ ἱερῶν δένδρων καὶ τὶς συνέπειες ἀπὸ τὴν πράξη αὐτὴ πού θεωρεῖται ἀνόσια⁶⁶.

Οἱ μῦθοι αὐτοί, πού ἔχουν πάντοτε ὡς βάση τὴν ἐκκοπὴ ἱερῶν δένδρων καὶ τὴν τιμωρία τῶν ἱεροσύλων ἀπὸ τὸ πνεῦμα πού πιστεύεται ὅτι ἐνοικεῖ σ' αὐτὰ ἀναφέρονται πλήρεις συνήθως σὲ πηγὲς τῆς μεταγενέστερης Ἀρχαιότητος, χωρὶς ὅμως αὐτὸ νὰ σημαίνει ὅτι τὰ θέματά των δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ παλαιά.

Χαρακτηριστικὸς εἶναι ὁ μῦθος γιὰ τὸν «δρυτόμον» Ἐλλὸ ἢ Σελλό, τὸν μυθικὸ πρόγονο τῶν Ἑλλῶν ἢ Σελλῶν καὶ ἰδρυτὴ τοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης μὲ τὴν ἱερὴ καὶ προφητικὴ βελανιδιά. Ὁ Ἡπειρωτικὸς αὐτὸς μῦθος παραδίδεται σὲ δύο παραλλαγές. Κατὰ τὴν πρώτη τὸ Ἐλλοί, ὅπως ὠνομάζονταν οἱ ἀποτελοῦντες τὸ ἱερατεῖο τοῦ μαντείου τῆς Δωδώνης, προέρχεται «ἀπὸ τοῦ Ἐλλοῦ τοῦ δρυτόμου, ὃ φασὶ τὴν περιστερὰν πρώτην καταδειξαι τὸ μαντεῖον»⁶⁷, ἢ «ἢ μὲν χρυσῆ πέλεια ἔτ' ἐπὶ τῆς δρυὸς ἐν λογίοις ἢ σοφῆ καὶ χρησμοί, οὓς ἐκ Διὸς ἀναφθέγγεται, κεῖται δ' οὗτος ὁ πέλεκυς, δὴν μεθῆκεν Ἐλλὸς ὁ δρυτόμος, ἀφ' οὗ κατὰ Δωδώνην οἱ Ἐλλοί»⁶⁸. Κατὰ τὴν ἄλλην παραλλαγὴ, τὴν ὁποία μπορεῖ κανεὶς νὰ παρακολουθήσῃ μέχρι τὰ Ἡπειρωτικὰ τοῦ Προξένου, ἱστορικοῦ τοῦ βασιλιᾶ Πύρρου, ἑνὸς βοσκός, ὁ Μαρδύλας (ἢ καὶ Μανδύλας), ἐπειδὴ ἡ μαντικὴ βελανιδιά ἐφάνέρωσε ὅτι αὐτὸς ἐκλεψε τὰ πρόβατα ἐνὸς ἄλλου βοσκοῦ («τότε πρῶτον, φασί, τὴν δρυὸν φωνὴν ἀφεῖναι»), «τοῦτον λέγεται προσοργισθέντα τῇ δρυὶ θελῆσαι αὐτὴν ἐκκόψαι νύκτωρ. Πελειάδα δὲ ἐκ τοῦ στελέχους ἀνακύψασαν ἐπιτάξει μὴ τοῦτο δρᾶν. Τὸν δὲ δειματωθέντα μηκέτι τοῦτο τολμῆσαι, μὴ θιγεῖν τοῦ ἱεροῦ τούτου δένδρου. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τόλμημα μηνῖσαι αὐτῷ τοὺς Ἡπειρώτας. Ὅθεν καὶ λαβόντας δίκην ταύτην εἰσπράξασθαι τῆς ἀπ' αὐτοῦ ὑπομονῆς τὸν μάντιν προάγει»⁶⁹.

66. Βλ. σχετικὰ Frank R. Trombley, *Hellenic religion and christianization* C. 370-529 1, Leiden-New York-Köln 1993, σ. 156-157 (Religions in the Graeco-Roman World 115,1).

67. Σχόλ. Ὅμ. Ἰλ. Π 234d² (Erbse 4, σ. 222).

68. Φιλοστρ. Εἰκ. 2, 31, 1.

69. Σχόλ. Ὅμ. Ὀδ. ξ, 327. «Ἡ ἱστορία παρὰ τῷ Προξένῳ», συμπληρώνουν τὰ σχόλια. Τὰ κείμενα τῶν δύο παραλλαγῶν τοῦ μύθου παραθέτει σὲ μιὰ γενικώτερα ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ ὁ Albin Lesky (Hellos-Hellotis, Wiener Studien 46 [1948], σ. 54 καὶ 60 ἀντίστοιχα). Βλ.

Στὴν γειτονικὴ πρὸς τὴν Ἡπειρο Θεσσαλία ἐπιχωρίαζε ἓνας ἄλλος μῦθος, ἐκεῖνος τοῦ Ἐρυσίχθονος, στὸν ὁποῖο ἔγινε ἀναφορὰ παραπάνω.

Γιὰ τὸν ἀρχαῖο μῦθο τοῦ θεσσαλικοῦ ἥρωα Ἐρυσίχθονος ἔχομε ἀρκετὲς μαρτυρίες, ἀλλὰ ὁ μῦθος αὐτὸς παραδίδεται ἐκτενῶς καὶ πρὸ παντὸς ὀλοκληρωμένα μόνο ἀπὸ τὸν Καλλιμάχο καὶ τὸν Ὀβίδιο. Κατὰ τὸν Καλλιμάχο ὁ Ἐρυσίχθων δὲν σέβεται τὸ ἱερὸ ἄλσος τῆς Δήμητρος, μέσα στὸ ὁποῖο ὑπῆρχαν «πίτυς, μεγάλοι πτελέαι καὶ ὄχνοι». Ἀντίθετα στὸ ἄλσος αὐτὸ ὁ Ἐρυσίχθων:

σεύατ' ἔχων θεράποντας εἰκοσι, πάντας ἐν ἀκμῇ,
 πάντας δ' ἀνδρογίγαντας ὄλαν πόλιν ἀρκίος ἄραι,
 ἀμφοτέρων πελέκεσσι καὶ ἀξίναισιν ὀπλίσας
 ἐς δὲ τὸ τᾶς Δάματρος ἀναιδέες ἔδραμον ἄλσος.
 Ἦς δὲ τις αἰγείρος, μέγα δένδρεον αἰθέρι κῦρον
 τῷ ἐπι ταὶ νύμφαι ποτὶ τῶνδιον ἐπιόωντο
 ἃ πρῶτα πλαγεῖσα κακὸν μέλος ἴαχεν ἄλλαις.
 Ἄσθετο Δαμάτηρ, ὅτι οἱ ξύλον ἱερὸν ἄλγει,
 εἶπε δὲ χωσαμένα· τίς μοι καλὰ δένδρεα κόπτει;

Ὁ Ἐρυσίχθων προτρέπεται νὰ παύσῃ νὰ ἀνοσιουργῇ, γιὰ νὰ μὴν προκαλέσῃ τὴν ὀργὴ τῆς θεᾶς:

Παύεο καὶ θεράποντας ἀπότρεπε, μή τι χαλευθῇ
 πότνια Δαμάτηρ, τᾶς ἱερὸν ἐκκεραΐζεις,

ἀλλ' αὐτὸς ἀγνοεῖ ὑπερφίαλα τὴν προειδοποίησιν ἀπειλῶντας καὶ δηλώνοντας τὸν σκοπὸ τῆς ἐκκοπῆς τῶν δένδρων, ποὺ συνίσταται στὴν στέγασιν μὲ αὐτὰ τοῦ «δόμου» του, προκειμένου ἐκεῖ νὰ παρέχῃ λαμπρὴ φιλοξενία στοὺς συντρόφους του: «ταῦτα (ἐνν. δένδρεα) δ' ἐμὸν θησεῖ στεγανὸν δόμον, ὧ ἐνὶ δαίτας αἰὲν ἐμοῖς ἐτάροισιν ἄδαν θυμαρέας ἀξῶ». Μὲ τὴν συμπεριφορὰ του ἐξοργίζει πράγματι πολὺ τὴν Δήμητρα, ἡ ὁποία τὸν καταδικάζει νὰ πεινᾷ ἀκόρεστα μέχρι τὸν θάνατόν του:

αὐτίκα οἱ χαλεπόν τε καὶ ἄγριον ἔμβαλε λιμὸν
 αἰθωνα κρατερόν, μέγала δ' ἐοτρεύετο νούσω⁷⁰.

πρόχειρα τοὺς μύθους τοῦ Σ. Ι. Δάκαρη, Ὁδηγὸς ἀρχαιολογικοῦ χώρου Δωδώνης, 1971, σ. 22, πρβλ. καὶ Κ. Ρωμαῖο, στὸ περιοδ. «Λαβύρινθος» 2, 1976, σ. 43 κ.έξ. Γιὰ τὴν δυσκολία τοῦ τελευταίου μέρους τοῦ χωρίου τῆς β' παραλλαγῆς Albin Lesky, ὁ.π., σ. 61.

70. Τὸ κείμενο τοῦ Καλλιμάχου μὲ τὸν μῦθο τοῦ Ἐρυσίχθονος, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸ θέμα ἑνὸς ὀλοκλήρου ὕμνου, τοῦ ὕμνου Εἰς Δήμητρα, βλ. στὴν ἐκδ. τοῦ Ν. Hopkins, ὁ.π. Γιὰ

Σύμφωνα με τὸν Ὀβίδιο, πού ἔχει κατὰ πᾶσα πιθανότητα ὡς πηγὴ τὸν Καλλίμαχο, ἢ τὸν μιμεῖται, ἀλλὰ ἔχει καὶ ἐνδιαφέρουσες μικρές, ἔστω, ἀποκλίσεις ὡς πρὸς τὶς λεπτομέρειες, στὸ ἄλσος αὐτὸ τῆς Δήμητρος βρισκόταν ἔξοχη γιὰ τὴν πολυετῆ της σταθερότητα μεμονωμένη ἱερὴ βελανιδιά, τῆς ὁποίας τὸ πάχος τοῦ κορμοῦ ἦταν 15 ὀργυιές. Ὁ Ἐρυσίχθων προστάζει τοὺς δούλους νὰ κόψουν τὴν ἱερὴ δρῦ, οἱ τελευταῖοι διστάζουν καὶ ἔτσι ἀναλαμβάνει ὁ ἴδιος τὸ ἔργο προφέροντας ἀνοσίους λόγους. Στὰ κτυπήματα μετὰ τὸν πέλεκυν ἐτρόμαξε καὶ ἀναστέναξε τὸ δένδρο, ἀπὸ τὴν πληγὴ τοῦ φλοιοῦ ἔτρεξε αἷμα, ὁπότε ἀπὸ τὴν μέση τοῦ δένδρου ἀκούεται ἡ φωνὴ Νύμφης, ἡ ὁποία πεθαίνοντας μαζὶ μετὰ τὸ δένδρο μαντεύει ὅτι ἐπίκειται ἡ τιμωρία τοῦ ἱεροσύλου, πρᾶγμα πού καὶ τελικὰ συμβαίνει. Ὁ Ἐρυσίχθων καταδικάζεται νὰ πεινᾷ ἀκατάπαυστα μετὰ αὐξανόμενο ρυθμὸ, νὰ τρώγῃ καθετὶ γιὰ νὰ κορέσῃ τὴν πείνα του⁷¹.

Στὴν Ἀττικὴ ἐπιχωρίαζε ἕνας ἀκόμη σχετικὸς μῦθος, ὁ μῦθος τοῦ Ἀλιρροθίου. Σύμφωνα μετὰ μιὰ παραλλαγή του «λέγουσι γὰρ ὅτι Ἀλιρρόθιος, ὁ παῖς Ποσειδῶνος, ἠθέλησεν ἐκκόψαι αὐτὰς (ἐνν. τὰς μορίας, τὰς ἱεράς ἐλαίας τῆς Ἀθηνᾶς ἐν τῇ Ἀκροπόλει) διὰ τὸ τῆς ἐλαίας εὐρεθείσης κριθῆναι τῆς Ἀθηνᾶς τὴν πόλιν. Ὁ δὲ ἀνατείνας τὸν πέλεκυν καὶ ταύτης ἀποτυχῶν ἐπληξεν ἑαυτὸν καὶ ἀπέθανε». Κατ' ἄλλη παραλλαγή ὁ Ἀλιρρόθιος «τὸν πόδα αὐτοῦ πλήξας ἐτελεύτησε» στὴν προσπάθειά του νὰ κόψῃ τὴν ἐλιά τῆς Ἀθηνᾶς, τὴν ὁποία ἡ τελευταία ἐπιδείκνυε μετὰ τὴν νίκη της ἐναντίον τοῦ Ποσειδῶνα, κ.ἄ.⁷²

τὸν μῦθο καὶ τὸ κείμενο εἶναι διαφωτιστικὰ ὅσα γράφονται στὴν εἰσαγωγὴ καὶ στὰ σχόλια. Ἐκτεταμένη εἶναι καὶ ἡ προτασσομένη βιβλιογραφία, ἀπὸ τὴν ὁποία πάντως σημειῶνω ἰδιαιτέρως τὴν μνημονευθεῖσα βασικὴ πραγματεία τοῦ K. J. M c K a y, *Erysichthon, A Callimachean comedy*, Leiden 1962 (Mnemosyne, Bibliotheca Classica Batava, Suppl. 7). Ἐννοεῖται ὅτι ὁ μῦθος ἀναφέρεται, καὶ κάποτε μάλιστα ἐκτενῶς, σὲ ὅλα τὰ μυθολογικὰ λεξικά κλπ. (βλ. κυρίως: O. C r u s i u s, *Erysichthon* στοῦ W. H. R o s c h e r, *Ausführliches Lexicon der griechischen und römischen Mythologie* 1, 1884-1890, σσ. 1373-1384 [μετὰ ἀναφορὰ σὲ ὅλες τὶς πηγές, παλαιότερες καὶ νεώτερες] καὶ K e r n, *Erysichthon*, *PWRE* 11 ἡμίτ., 1907, σσ. 571-574). Γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ μύθου ὑπὸ τύπο παραμυθιοῦ καὶ ἄλλα σχετικὰ ζητήματα βλ. Σ τ ε φ. Δ. Ἡ μ έ λ λ ο υ, *Μυρμιδονία καὶ Φαραονία. Ἐνα παραμῦθι ἀπὸ τὴν Κῶ καὶ ὁ μῦθος τοῦ Ἐρυσίχθονος. Μεσαιωνικὰ καὶ Νέα Ἑλληνικὰ* 5 [Μνήμη Λεάνδρου Βρανούση] Ἀθήνα 1996, σσ. 197 - 222 [Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Κέντρον Ἑρεύνης τοῦ Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου Ἑλληνισμοῦ].

71. Ὀ β ι δ. Μεταμορφ. 8, 729-869.

72. Ἀ ρ ι σ τ ο φ. Σχόλ. Νεφ. 1005. Πρβλ. καὶ Σ ο ὕ δ α λ. μορίαὶ καὶ S e r v i u s, Βεργ. Γεωργ. 1, 18. Κατὰ τὸν μεταγενέστερο παροιμιόγραφο M. Ἀποστόλη, πού ἀκολουθεῖ τὰ ἀρχαῖα σχόλια (δ.π.), παλαιότερους λεξικογράφους καὶ ἄλλες πηγές «μορίαὶ γὰρ ἐλέγοντο αἱ ἐλαῖαι, αἱ ἦσαν ἱεραὶ τῆς Ἀθηνᾶς... ἤτοι ἀπὸ μόρου καὶ τοῦ φόνον τοῦ Ἀλιρροθίου ὀνομασθεῖσαι οὕτως», ἡ δὲ φράση «μοριῶν μὴ θίγγανε» κατάντησε παροιμία «ἐπὶ τῶν ἱεροσύλων» (Ἀ π ο σ τ. 11, 75 [CPG 2, σ.

Ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος ἀναφέροντας ἓνα ἀκόμη ἄλλο συναφῆ μῦθο κάνει λόγο γιὰ κάποιον Παραίβιο, μοναδικὸ ἄνθρωπο τοῦ λαοῦ ποῦ ἐμφανίζεται στὸ ἔπος τῶν ἠρώων, γιὰ τὸν ὁποῖο «οὐδέ τις ἦεν ἀνάπνευσις μογέοντι». Αἰτία γι' αὐτὸ ὑπῆρξε ἡ κατάρα πρὸς τὸν πατέρα του μιᾶς νύφης Ἀμαδρυάδας νὰ μὴ δῆ «χαῖρι» αὐτὸς καὶ τὰ παιδιά του, ἐπειδὴ παρὰ τὶς παρακλήσεις της μὲ δάκρυα ἔκοψε μιὰ πολύχρονη βελανιδιά ποῦ τὴν εἶχε ὡς κατοικία της, ὅταν κάποτε βρέθηκε πάνω στὰ βουνὰ κόβοντας δένδρα:

«ἀλλ' ὄγε πατρὸς ἐοῖο κακὴν τίνεσκεν ἀμοιβὴν
ἀμπλακίης. ὁ γὰρ οἶος ἐν οὔρεσι δένδρεα τέμνων
δὴ ποθ' ἀμαδρυάδος νύμφης ἀθέριξε λιτάων,
ἢ μιν ὀδυρομένη ἀδινῶ μειλίσσετο μύθῳ,
μὴ ταμέειν πρέμνον δρυὸς ἡλικος, ἢ ἔπι πουλὸν
αἰῶνα τρίβεσκε διηνεκές· αὐτὸρ ὁ τήγγε
ἀφραδέως ἔτμηξεν ἀγνηρορὴ νεότητος.
τῶ δ' ἄρα νηκερδῆ νύμφη πόρεν οἶτον ὀπίσσω
αὐτῶ καὶ τεκέεσσιν»⁷³.

Ἀπὸ τὶς ἄλλες πηγές ποῦ ἀναφέρονται στὸ θέμα ἡ πιὸ χαρακτηριστικὴ εἶναι ἓνα ἐπίγραμμα τοῦ Α' μ.Χ. αἰῶνα, ποῦ ἀποδίδεται σὲ κάποιον Ἀντίπατρο ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκη(;) (ἴσως ὁ ποιητὴς του νὰ εἶναι κάποιος ἄλλος ποῦ ἔζησε τὸν Β' μ.Χ. αἰῶνα). Τὸ κείμενο τοῦ ἐπιγράμματος, ποῦ συνάπτεται μὲ τὸ κείμενο τοῦ ὕμνου τοῦ Καλλιμάχου (στ. 37-41) εἶναι τὸ ἀκόλουθο:

Δένδρεον ἱερόν εἰμι· παρερχόμενός με φυλάσσει
πημαίνειν· ἀλγῶ, ξεῖνε, κολουομένη.
μέμνεο, παρθένιός μοι ἔπι φλόος, οὐχ ἄπερ ὤμαῖς
ἀχράσιν· αἰγείρων τίς γένος οὐκ ἐδάη;
εἰ δὲ περιδρύψης με παρατραπίην περ ἐοῦσαν,
δακρῦσεις· μέλομαι καὶ ξύλον Ἡελίῳ⁷⁴.

Τέλος συναφῆ φαίνεται ὅτι εἶναι καὶ ὅσα ὁ Θεόκριτος παραδίδει. Κατὰ τὸ σχετικὸ κείμενο οἱ ἐορτάζουσες κόρες πρὸς τιμὴ τῆς κόρης ποῦ παντρεύεται μεταξὺ

535-536, ἐκδ. Leutsch-Schneidewin]). Γιὰ τὸν μῦθο εὐρύτερα μὲ περαιτέρω βιβλιογραφία W. H. Roscher, δ.π., 1, 2, 1886-1890, στ. 1822.

73. Ἀπολλ. Ροδ. Ἀργον. Β', 473-483.

74. Ἑλλην. Ἀνθολ. 9, 706. Βλ. καὶ K. J. McKay, Erysichthon, δ.π., σ. 80.

ἄλλων θὰ ἀναρτήσουν στεφάνι σὲ σκιερὸ πλατάνι, στὸ φλοιὸ τοῦ ὁποίου θὰ χαράξουν ἐπιγραφή σὲ δωρική διάλεκτο, γιὰ νὰ τὴν διαβάζη ὅποιος περνᾷ: «Σέβευ μ' Ἐλένας φυτὸν ἐμμί»⁷⁵.

Μεταξὺ τῶν νεωτέρων λαϊκῶν παραδόσεων, τῶν βυζαντινῶν ἀγιολογικῶν διηγήσεων καὶ τῶν ἀρχαίων μύθων ὑπάρχουν καταφανεῖς ὁμοιότητες καὶ ἀντιστοιχίες, πέρα τῆς γενικώτερης συνάφειας, καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα.

Ἔτσι σὲ πολλές ἀπὸ τὶς παραλλαγές τῶν διηγήσεων αὐτῶν — νεωτέρων, βυζαντινῶν καὶ ἀρχαίων— ἐξαίρεται ποικιλοτρόπως τὸ μέγεθος τοῦ δένδρου, μιὰ ιδιότητα ποὺ ἀποτελεῖ τελικὰ προϋπόθεση γιὰ νὰ θεωρηθῇ ἱερὸ ἢ στοιχειωμένο (σὲ μιὰ περίπτωση μάλιστα λέγεται καὶ ρητὰ «ἱερὰ διὰ τὸ μέγεθος ἐπικέκληται».

Συγκεκριμένα τὸ ἱερὸ-στοιχειωμένο δένδρο εἶναι, ὅπως εἶδαμε, σημύδα (δύο) ὑψηλὴ καὶ χοντρή, μεγάλο πουρνάρι, θεώρατο δένδρο, τεράστια ἀγριελιά, μιάλον πεῦκον, μεγαλοπρεπῆς δρυς 700 χρόνων, αἰωνόβια κιτρομηλιά, ὑπέργηρη ἢ αἰωνόβια τρεμιθιά, μεγάλων διαστάσεων μονόκορφη μερσινιά, αἰωνόβιο πεῦκο, μεγάλο κυπαρίσσι, τεραστίων διαστάσεων δρυς, δένδρο θεριακωμένο καὶ μοναχικὸ, πελώρια βασιλικὴ δρυς, πεῦκο ποὺ ἔκρουε τὰ οὐράνια κλπ. Κατὰ τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα: «τὸ μέγεθος τοῦ ξύλου, ὅτι οὐ μόνον τὸ πάχος ἔσχεν ἢ τομὴ αὐτοῦ πηχῶν τριῶν ἡμίσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ ὕψος πηχῶν τεσσαράκοντα» (V. Nik. Sion.), τὸ δένδρο ἦταν τόσο μεγάλο, ὥστε «δεκάδες πέντε... οὐκ ἠδυνήθησαν κινῆσαι αὐτὸ» καὶ γι' αὐτὸ διατάζει ὁ Ἅγιος «ἔρχεσθαι χαμούκλια καὶ ἀπελθεῖν ἄνδρας ἑκατόν», οἱ ὅποιοι ὅμως δὲν μπόρεσαν «ἀγάγαι αὐτὸ» (V. Lyc.-Alex.). Καὶ «ἴστατο... δένδρον παμμεγεθέστατον πάνυ, ὥστε μὴ εὐρίσκεσθαι τοιοῦτον ἐπὶ τῆς γῆς» καὶ πῶς συγκεκριμένα τὸ δένδρο αὐτὸ «ἄνδρες ἐξήκοντα κόπτοντες γῦρον, μὴ ἐμποδίζειν ἕτερος τὸ ἕτερον» (Θαῦμα). Τὸ δένδρο ἦτο «κυπάρισσος παμμεγέθης... ἦτις καὶ ἱερὰ διὰ τὸ μέγεθος ἐπικέκληται», ὁ ἴδιος ὁ Ἅγιος «ἐκπλήττεται τῷ μεγέθει τοῦ ξύλου», ὅπως καὶ οἱ τέκτονες «καταπλαγέντες τῷ μεγέθει τοῦ ξύλου... πήχεων τριῶν ἡμισυ ἔχον τὸ εὖρος, τεσσαράκοντα δὲ τὸ μῆκος» ('Εγκ. Νεοφ.). Τὸ ὅτι στὶς Κυπριακὲς παραδόσεις ἀναφέρονται καὶ ἱεροὶ θάμνοι λόγῳ τῆς συνδέσεώς των μὲ ἱεροὺς χώρους πρέπει μᾶλλον νὰ θεωρηθῇ ἐξαίρεση.

Καὶ κατὰ τὸν μῦθο τοῦ Ἐρυσίχθονος ἢ αἴγειρος ἦτο «μέγα δένδρον αἰθέρι κῦρον» (Καλλίμαχος), μὲ πάχος κορφῆς 15 ὀργυιῶν ('Οβίδιος), ἐνῶ κατὰ τὸν μῦθο ποὺ διηγεῖται ὁ Ἀπολλώνιος ὁ Ρόδιος, τὸ δένδρο ἦταν πολύχρονη βελανιδιά.

75. Θεοκρ. Εἰδύλ. 18 ('Ελένης Ἐπιθαλάμιος), στ. 44-49., βλ. περισσότερα Δ η μ . Α . Πετροπούλου, Θεοκρίτου Εἰδύλλια λαογραφικῶς ἐρμηνευόμενα, Λαογραφία 18 (1959), σ. 23.

Κατὰ τὶς παραδόσεις ὁ ἱερόσυλος πεθαίνει ἢ τὸ στοιχεῖο τοῦ δένδρου τὸν σκοτώνει ἢ ὑφίσταται ἄλλα δεινά. Κατὰ τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα τὸ ἀκάθαρτο πνεῦμα τοῦ δένδρου «ἐψόφισεν τὸν ἄνθρωπον» πού ἐπιχείρησε νὰ τὸ ἐκκόψη (V. Nik. Sion.) ἢ ὁ ἄνθρωπος «ἀνηρέθη ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀκαθάρτου» (V. Lyc.-Alex.) ἢ ὑπὸ τοῦ δαίμονος θανατοῦται (Ἐγκ. Νεοφ.), ἐνῶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους μύθους ὁ ἱερόσυλος προκαλεῖ τὴν ὀργὴν τῶν συμπατριωτῶν των (μῦθος Ἐλλοῦ), καταδικάζεται νὰ πεινᾷ ἀκόρεστα μέχρι τὸν θάνατό του (μῦθος Ἐρυσίχθονος), κτυπᾷ μὲ τὸν πέλεκυν τὸν ἑαυτὸν του ἢ συγκεκριμένα τὸ πόδι του καὶ πεθαίνει, τιμωρεῖται ὁ ἴδιος καὶ οἱ ἀπόγονοί του.

Σύμφωνα μὲ μία ἀπὸ τὶς παραδόσεις ἀπὸ τὴν Ρόδο, ἐκείνου πού δοκίμασε νὰ κόψη τὸ δένδρο «ἔσπασεν τὸ μαννάριν του καὶ ἀκόμη φαίνεται ἡ μανναρκιά», ὅπως κατὰ τὸ ἀγιολογικὸ κείμενο (V. Nik. Sion.) ὁ Ἅγιος ἀνακαλύπτει «κοπάδα ἐν τῷ ξύλῳ», πού ὠφειλόταν σὲ κάποιον πού τόλμησε νὰ τὸ κόψη καὶ θανατώθηκε ἀπὸ τὸ πνεῦμα.

Σύμφωνα μὲ τὴν παράδοση ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ χωριοῦ Μάντρες Ἀμμοχώστου ἀπὸ τὴν πληγὴ τοῦ τσεκουριοῦ ἐπιχειρησάντων νὰ κόψουν αἰωνόβιο ἱερὸ κυπαρίσσι ἔτρεξε ἀφθονο αἷμα. Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ τῆς ροῆς τοῦ αἵματος δὲν εἶναι ἀγνωστο καὶ σὲ συναφεῖς παραδόσεις ἄλλων λαῶν, γιὰ πρώτη ὅμως φορά, ὅσο γνωρίζω, ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Ὀδίδιο στὸν μῦθο τοῦ Ἐρυσίχθονος:

cuius ut in trunco fecit manus inopia vulnus,
 haud aliter fluxit discusso cortice sanguis,
 quam solet, ante aras ingens ubi victima taurus
 concidit, abrupta cruor e cervice profundi.⁷⁶

Σὲ μερικὲς παραλλαγὲς ἀπὸ τὸν ἴδιο χῶρο, τῆς Κύπρου, ἓνα μεγάλο φίδι ἐξαναγκάζει τὸν ἱερόσυλο νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν προσπάθεια ἐκκοπῆς τοῦ δένδρου, ἢ ἓνα ἢ περισσότερα φίδια παρουσιάζονται ὡς φύλακες τοῦ δένδρου, ὅπως δηλ. συμβαίνει καὶ μὲ τὴν παράσταση κυρίως στὸ νόμισμα τῆς Λυκίας.

Κατὰ τὴν ἀνωτέρω παράδοση ἀπὸ τὸν Βαθύλακκο τῶν Θεσσαλικῶν Ἀγράφων, πού εἶναι πάλιν μὲ ἄλλες συναφῆς, ἐκκλησία οἰκοδομεῖται στὸ μέρος ὅπου τὸ ἱερὸ δένδρο, γιὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ἔτσι ἐπιθυμία τῆς Παναγίας. Κατὰ τὸ κείμενο τοῦ Θαύματος ὁ Ἅγιος Νικόλαος κελεύει «τοῦ ποιῆσαι ἐκκλησίαν ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ, οὗ ἴστατο τὸ δένδρον», γιὰ ἐντελῶς ἄλλον ἀλλὰ εὐνόητον λόγο. Στὴν πρώτη περίπτωσι τὸ δένδρο εἶναι ἱερό, ἀφοῦ ἡ Παναγία ἀνάβει τὸ κανδήλι της ἐπάνω σ'αὐτό, στὴν δεύ-

76. Ὁ β. δ. Μεταμορφ. 8, 751-755 (761-764).

τερη περίπτωση καθαγιάζεται ο τόπος, όπου το στοιχειωμένο δένδρο, μετά την έκκοπή του από τον "Άγιο Νικόλαο.

Κατά τὰ ἄλλα κατὰ τὴν ἐκκοπή τοῦ δένδρου ἀπειλοῦνται οἱ ὑλοτόμοι, πού προσπαθοῦν μὲ διάφορα μαγικά ἢ ἄλλα προφυλακτικά μέτρα πού παίρνουν νὰ ἐξουδετερώσουν τὴν ἀπειλή. Καὶ στὰ ἀγιολογικά κείμενα ὑφίσταται πάντοτε ἡ ἀπειλή, ἀλλὰ ἐξουδετερώνεται κατὰ τρόπο θαυμαστό μὲ τὴν δύναμη τοῦ Ἁγίου.

Ἀπὸ τὴν σχετικὴ παράθεση καὶ ἀνάλυση τοῦ ὑλικοῦ καταδεικνύεται ἡ συνάφεια τῶν παραδόσεων, ὅπως ἐμφανίζονται ἀπὸ τὴν ἀρχαία ἐποχὴ μέχρι σήμερα, τόσο ὡς πρὸς τὸ κύριο θέμα ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὰ ἐπὶ μέρους. Ἡ διαχρονικὴ πορεία τοῦ ὑλικοῦ εἶναι, ὅπως φαίνεται, συνεχῆς καὶ ἀδιάσπαστη. Ὑπάρχουν πάντοτε οἱ ἀναγκαῖες προσαρμογές, πού ἀνταποκρίνονται στοὺς καιροὺς κατὰ τοὺς ὁποίους διαμορφώθηκαν οἱ παραδόσεις, οἱ συναξαρικές διηγήσεις καὶ οἱ μῦθοι, οἱ ὁποῖες ὅμως δὲν μπόρεσαν νὰ ἀλλοιώσουν τὴν δομὴ καὶ τὸ βασικὸ περιεχόμενο τοῦ μύθου, πού συνίσταται στὴν πίστη ὅτι, ὅπως ἔχει ἀναφερθῆ, τὰ μεγάλα καὶ παλαιὰ δένδρα, ἰδίως αὐτά, θεωροῦνται ἱερὰ-στοιχειωμένα, τυγχάνουν σεβασμοῦ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἐπειδὴ πιστεύεται ὅτι μέσα σ' αὐτὰ κατοικοῦν πνεύματα, Ἀμαδρυάδες κλπ., πού τὰ προστατεύουν, καὶ γι' αὐτό, ὅταν ἐπιχειρῆται κοπὴ τῶν δένδρων, ἐκδηλώνεται ἡ ἐκδίκηση τῶν πνευμάτων πρὸς τοὺς ἱεροσύλους καὶ χρειάζεται νὰ ληφθοῦν μέτρα, γιὰ νὰ ἀποτραπῆ ἡ ἐκδίκηση. Ὁ δεισιδαίμων δηλ. φόβος ἔναντι τῶν δένδρων ἔχει ἀποτελέσει τὴν βάση διαπλάσεως τῶν σχετικῶν μύθων, πού τελικὰ στὴν γενικώτερη μορφή των εἶναι πανανθρώπινοι.

Τὸ τελευταῖο ἐνισχύεται καὶ ἀντιθετικά. "Ὅχι δηλ. μόνο ἡ κοπὴ τῶν δένδρων ἐξωθεῖ τὰ πνεύματα πού κατοικοῦν σ' αὐτά, γεννιοῦνται καὶ πεθαίνουν μὲ αὐτά⁷⁷, νὰ ἐνεργήσουν ἐκδικητικὰ ἀλλὰ καὶ ἡ ἀντίθετη ἐνέργεια, πού ἀποβλέπει στὸ νὰ τὰ ὑποστηρίξει νὰ μὴν πέσουν καὶ καταστραφοῦν, προκαλεῖ τὴν εὐεργετικὴ ἀντίδραση τῶν πνευμάτων. Τέτοιες παραδόσεις εἶναι γνωστὲς ἀπὸ τὴν μεταγενέστερη Ἀρχαιότητα. Ἔτσι σύμφωνα μὲ τὰ ἀρχαῖα σχόλια στὸ κείμενο τοῦ Ἀπολλωνίου τοῦ Ροδίου «Χάρων γὰρ ὁ Λαμψακηνὸς ἱστορεῖ, ὡς Ροῖκος δρυὸν θεασάμενος ἤδη μέλλουσαν ἐπὶ γῆν καταφέρεισθαι προσέταξε τοῖς παισὶ ταύτην ὑποστηρίξει. Ἡ δὲ μέλλουσα συμφέρεσθαι τῇ δρυὶ νύμφη ἐπιστάσα τῷ Ροίκῳ χάριν μὲν ἔφασκεν εἰδέναι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας, ἐπέτρεπε δὲ αἰτήσασθαι ὅ τι βούλοιο...»⁷⁸.

77. « Ἀμαδρυάδες νύμφαι λέγονται διὰ τὸ ἅμα ταῖς δρυσὶ γενναῖοι ἢ ἐπειδὴ δοκοῦσιν ἅμα ταῖς δρυσὶ φθείρεσθαι» (Etymologicum Magnum Genuinum, ἐκδ. Lassere- Livadaras λ., Etymologicum Magnum, ἐκδ. Gaisford λ.).

78. Βλ. στὰ ἐτυμολογικὰ λεξικά ὁ.π. καὶ στὰ ἀρχαῖα σχόλια στὸν Θεόκριτο ἐκδ. Wendel,

Προσθήκη. Στην πρόσφατη μελέτη μου με τίτλο: «Μυρμιδονιά και Φαραονιά», ὅ.π. ὑποσ. 70, εἶχα δεχθῆ τὴν ἀποψη γιὰ τὸν μῦθο τοῦ Ἑρυσίχθονος, γιὰ τὸν ὅποιον γίνεται λόγος καὶ ἐδῶ, ὅτι θὰ μπορούσε νὰ εἶναι γνωστὸς εὐρύτερα στὸν Ἑλληνικὸ χῶρο καὶ ὄχι μόνο στὸν Δυτικο-ευρωπαϊκόν, ὅπως εἶχε ὑποστηρίξει ὁ Dawkins, μέσω τῆς Ἑλληνικῆς μεταφράσεως Πλανούδη τῶν Μεταμορφώσεων τοῦ Ὀβιδίου, στὶς ὁποῖες καὶ ἐμπεριέχεται (σ. 207). Στην ἴδια μελέτη, προκειμένου νὰ δείξω ὅτι τὸ ἀνωτέρω παραμῦθι ἀπὸ τὴν Κῶ, πού ἐδημοσίευσε ὁ Dawkins, δὲν ἔχει διασωθῆ μέσω τῆς προφορικῆς ὁδοῦ ἀπὸ τὴν Ἀρχαιότητα ἀλλὰ εἶναι νεώτερο κατασκευάσμα πού ἔγινε γνωστὸ μέσω τῆς γραπτῆς παραδόσεως, εἶχα ἐπίσης σημειώσει τὰ ἐξῆς: «Δὲν γνωρίζω ἂν ὁ ἀρχαῖος μῦθος εἶχε περιληφθῆ σὲ κάποιο ἔντυπο μὲ διδακτικὸ χαρακτῆρα. Ἀργότερα πάντως περιλαμβάνεται στὴν ὕλη ἑνὸς σχολικοῦ ἀναγνωστικοῦ γιὰ τὴν Ε' Δημοτικοῦ (βλ. Δημοσθ. Μ. Ἀνδρεάδου, Ἀναγνωστικὸν Καθαρευούσης Ε' Δημοτικοῦ², 1930, σ. 34-37, ἀρ. 19. Τίτλος: Ὁ Ἑρυσίχθων) (σ. 214, σημ. 44). Ἐπειτα ἀπὸ νεώτερη, πιὸ ἐμπεριστατωμένη, ἔρευνα ἀνακάλυψα, καὶ τὸ προσθέτω ἐδῶ, ὅτι ὁ μῦθος τοῦ Ἑρυσίχθονος, παρμένος ἀπὸ τὸν Ὀβίδιο, ὁ ὅποιος καὶ μνημονεύεται, ἔχει δημοσιευθῆ σὲ παλαιότερο ἀκόμη Ἀναγνωστικὸ τῆς Ε' Δημοτικοῦ, πού ἐκυκλοφόρησε, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχε ὑποβληθῆ ἀρμοδίως καὶ ἐγκριθῆ,

σ. 120-129. Ἐχει ὅμως παλαιότερα προταθῆ καὶ διαφορετικὴ ἐρμηνεία, κατὰ τὴν ὁποία ἡ παραπάνω αἰτιολογία ὅτι μὲ τὴν κοπὴ τοῦ ἱεροῦ δένδρου διαπράττεται ἱεροσυλία, πού ἔχει ὡς ἐπακόλουθο τὴν τιμωρία τοῦ ἱεροσύλου, εἶναι ὑστερογενής. Συγκεκριμένα κατὰ τὸν Albin Lesky (Hellas-Hellotis, ὅ.π., σ. 58 κ.ἐξ.), πού ἀναφέρεται κάπως διεξοδικὰ στὸ θέμα ἀλλὰ ἀκολουθεῖ προγενεστέρους (ὅπως τὸν Bernhard Schweitzer, Herakles, Aufsätze zur griechischen Religions- und Sagegeschichte, Tübingen 1922, σ. 52-53) — οἱ ὅποιοι ἐκθέτουν βραχύτερα τὶς σχετικὲς ἀπόψεις των — στὸν μῦθο τῆς Δωδώνης, ὅπως καὶ στὸν μῦθο τοῦ Ἑρυσίχθονος καὶ τοῦ Ἀλιρροθίου, τοὺς ὁποίους μνημονεύει καὶ ὁ Schweitzer, ἀλλὰ καὶ στὶς παραστάσεις τοῦ νομίσματος τῆς Λυκίας καὶ τῆς Ἀφροδισιάδος, τὰ ὁποῖα ὁ Lesky θεωρεῖ παράλληλα, ἔχομε (ἀφοῦ πρῶτα λησμονήθηκε καὶ βέβαια παρανοήθηκε ἡ πρώτη λατρεία τοῦ θεοῦ τοῦ διπλοῦ πελέκεως, πού συνιστοῦσε «ἱερὸν γάμον» μὲ τὴν μητέρα γῆ, στὴν ὁποία ἀνήκε τὸ ἱερὸ δένδρο), μεταγενέστερες ἀπηχῆσεις ἀρχικῆς λατρείας ἑνὸς ἀρσενικοῦ θεοῦ μὲ σύμβολο τὸν διπλοῦν πέλεκυν, ὁ ὅποιος θεὸς ἀντικαταστάθηκε κατόπιν ἀπὸ τὸν λατρευόμενον στὴν Δωδώνη Δία.

Ἡ ὑπόθεση αὐτὴ τοῦ Lesky εἶναι συζητήσιμη ἢ ἀμφίβολη κατὰ τὸν Martin Nilsson (Geschichte der Griechischen Religion 1³, München 1967, σ. 427, σημ. 2), εἶναι πάντως ἀπολύτως σαφές ὅτι σὲ πολλὰ ἀπὸ τὶς παραστάσεις τοῦ Ἁγίου Νικολάου, στὶς ὁποῖες ὡς ἀκόμη μεταγενέστερες καὶ λόγω τῆς φύσεώς των δὲν μπορούν νὰ ἀνιχνευθοῦν ἀπηχῆσεις ἀπὸ μιὰ τέτοια πίστη γιὰ τὴν ὕπαρξη θεοῦ τοῦ διπλοῦ πελέκεως (Doppelaxtgott) ὁ Ἅγιος ἐκκόπτει τὰ στοιχειωμένα δένδρα χρησιμοποιῶντας διπλοῦν πέλεκυν (βλ. σχετικά Nancy P. Sevcenko, The Life of Saint Nicholas in Byzantine Art, ὅ.π., 14, 6 (σ. 219), 18, 6 (σ. 232), 28, 6 (σ. 279), 41, 7 (σ. 338) κ.ἄ. ἐνδεχομένως.

τὸ 1906, δηλ. πολὺ κοντὰ στὴν χρονολογία κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ζαρράφτης κατέγραψε τὸ παραμῦθι στὸ χωριὸ Ἄσφεδιὸ ἀπὸ τὴν μοναδικὴ πληροφοδότριά του Χατζῆ-Γιαβρούδα, τὸ ὁποῖο ἐν συνεχείᾳ τὸ 1950 ἐδημοσίευσε καὶ ἐσχολίασε ὁ Dawkins. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ὁ μῦθος, λόγω τοῦ ὅτι ἐμπεριέχει σπουδαῖο οἰκολογικὸ μήνυμα συνδεόμενον μὲ τὴν προστασία τῶν δένδρων — ὅπως καὶ ὅλες οἱ δημοσιευόμενες ἐδῶ παραδόσεις — περιλαμβάνεται σὲ εὐρύτερο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου «Περὶ Δασῶν», πού ἔχει ὡς σκοπὸ, ὅπως τονίζεται, νὰ μεταφέρῃ στὰ μικρὰ παιδιὰ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τὸ μήνυμα αὐτό. Τὸ ὅτι στὸ σχετικὸ κεφάλαιο μνημονεύεται μόνον ὁ Ὀβίδιος καὶ ὄχι καὶ ὁ Καλλίμαχος, ἢ ἄλλη κύρια ἀρχαία πηγὴ τοῦ μύθου, τὸ ὅτι ἀντὶ τοῦ Ἐρυσίχθονος ἀναφέρεται, προφανῶς ἀπὸ παραδρομὴ λόγω τοῦ ὁμοήχου, ὁ πολὺ γνωστότερος στοὺς πολλοὺς μυθικὸς γενάρχης τῶν Ἀθηναίων Ἐριχθόνιος δὲν ἔχει μεγάλη σημασία (βλ. «Ὁ Ἀνθών», Ἀναγνωσματάριον τῆς πέμπτης τάξεως τῶν πλήρων δημοτικῶν σχολείων τῶν ἀρρένων, ἐγκριθέν διὰ τὴν πενταετίαν 1906-1911, ὑπὸ Δουκάκη - Καλοτύχου, ἐν Ἀθήναις 1906, σ. 119-120).

SUMMARY

Sacred haunted trees in folk-tales and their relation to byzantine religious narratives and ancient myths.

by Stefanos D. Imellos

The author cites a number of contemporary folk-tales of sacred haunted trees which he examines through the centuries in relation to narratives that are found in religious texts in ancient myths. Contemporary folk-tales are either religious or superstitious. It is characteristic that in the religious tales the age-long trees, especially those near churches, are very majestic. They are regarded as sacred and are protected by a religious fear which prevents them from being cut down or destroyed. Whenever an attempt was made, the sacrilegious person was severely punished. These tales are reminiscent of the byzantine «Geoponika» (10th c.) where a vague reference is found of a prohibition preventing any action that could cause damage to sacred trees. The religious fear, according to the author, comes afterwards. It is the superstitious fear that has become the basis for the creation of the traditional tales. This fear derives from the belief that the age-long majestic trees are haunted and any person who roots them out or chops them down is punished by the ghost that dwells in them. One comes across such incidents in the religious texts, as in the lives of St. Hypatious (4th-5th c.) and St. Nicholas of Sion. The latter is associated to the life of St. Nicholas, episcopo of Myron in Lycia, Asia Minor (4th c.). Corresponding to the above folk belief is the representation of this myth on coins from Myron as well as on other ones that were found in Aphrodisias of Karia, Asia Minor. This myth is also mentioned in religious narratives of saints from the occident, namely Sulpicius Severus and St. Bonifatius. Characteristic ancient myths with which the author compares the greek contemporary folk-tales are the following: 1) The myth of the

Hellos or Sellos, the mythical ancestor of the Helloi or Selloi and founder of the oracle of Dodoni in Epirus, 2) The myth of Eresichthon, 3) The myth of Halirrothius, 4) The myth of Paraebius, which is mentioned by Apollonius of Rhodes, as well as other myths which as a hint are referred to in an epigram in Theocritus and elsewhere perhaps.

Among the contemporary folk-tales, the byzantine narratives and the ancient myths, the author points out obvious similarities and correspondences which prove that the journey through the centuries is continuous and unbreakable.

Finally the author points out that not only the chopping down of trees drives the ghosts dwelling in them to act in revenge, but also the opposite action, namely to prevent them from falling down and getting destroyed causes the beneficial action of the ghosts, as is derived by Apollonius of Rhodes in his comments of Argonautica.

ΝΙΚ. Γ. ΚΟΝΤΟΣΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΚΟΥ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Συχνά συνοδεύουμε τή λ. παροιμία με τόν προσδιορισμό λαϊκή θέλοντας νά δηλώσωμε ὅτι εἶναι ἀποφθεγματική φράσις τοῦ λαοῦ-vulgus καί ὄχι προῖον κάποιου σοφοῦ νοῦ. Εἶναι ὅμως ὅλες οἱ παροιμίες (καί τὰ γνωμικά) προῖοντα τοῦ vulgus, εἶναι χωριάτικα δημιουργήματα ἢ κάποιες ἀπό αὐτές (καί ἀπό αὐτά), ὅπως καί κάποια τραγούδια ἀπό τὰ χαρακτηριζόμενα ὡς δημοτικά, ἴσως ἐπειδὴ εἶναι ἀνώνυμα, δημιουργήθηκαν ἀπό τοὺς ἀστούς, δηλαδή ὄχι ἀπό ἀνθρώπους τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ ἀπό ἐπαρχιωτὲς ἀνωτέρας κάπως κοινωνικῆς τάξεως;

Μία κατηγορία παροιμιῶν-γνωμικῶν ἀναφέρονται σὲ συγκεκριμένη ομάδα ἀνθρώπων καί ἀφοροῦν σὲ ιδιότητες ἢ σὲ κάποια χαρακτηριστικὰ τῶν μελῶν τῆς. Εἶναι παροιμίες-γνωμικά πού ἀναφέρονται σὲ ἐθνικὲς ομάδες-λαοὺς (π.χ. ἐλληνικὲς παροιμίες γιὰ τοὺς Τούρκους, τοὺς Φράγκους, τοὺς Ἑβραίους, τοὺς Ἀραπάδες = Νέγρους ἢ καί τοὺς κατοίκους περιοχῶν τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου)¹, σὲ κοινωνικὲς ομάδες ἢ σὲ ἐπαγγελματίες διαφόρων κλάδων (π.χ. κυνηγούς, ναυτικούς, μυλωνάδες, παπάδες κλπ.²). Ἐκφράζουν ἀντιλήψεις πού ἀποκρυσταλλώθηκαν στὴ συλλογικὴ λαϊκὴ ἀντίληψι ὕστερα ἀπὸ μακραίωνη παρατήρησι τῆς συμπεριφορᾶς ἢ τοῦ χαρακτῆρα τῶν μελῶν τῶν ἀνωτέρω ομάδων ἢ ἀπὸ τὴν πείρα πού ἀποκτήθηκε ἐξ αἰτίας ἱστορικῶν γεγονότων. Στὶς περισσότερες περιπτώσεις οἱ παροιμίες καί τὰ γνωμικά αὐτὰ ἐκφράζουν ἀντιπάθεια ἢ καί ἐχθρικὴ στάσι (γιὰ διάφορους λόγους ἢ αἰτίες) ἔναντι τῶν

1. Γιὰ τὸ πῶς βλέπει ὁ ἐλληνικὸς λαὸς τοὺς Φράγκους καί τοὺς Τούρκους στὶς παροιμίες του βλ. τὰ δημοσιεύματά μας *Τὸ ἐθνικὸ ὄνομα Φράγκος καί τὰ παράγωγά του* (Λεξικογραφικὸν Δελτίον 18, 1993, σελ. 79-84) καί *Τὸ ἐθνικὸ ὄνομα Τοῦρκος καί τὰ παράγωγά του* (αὐτόθι, τόμ. 2ο, 1996, σελ. 43-66).

2. Ἀναφέρομε πρόχειρα τὸ γνωμικὸ τοῦ κυνηγοῦ καί τοῦ ψαῤᾤ τὸ πιᾶτο / ἐφτὰ φορὲς εἰν' ἀδειανὸ καί μιὰ φορὰ γεμᾶτο.

χαρακτηριζομένων ομάδων από μέρους τῶν διατυπωσάντων τὴν σχετικὴ γνώμη ἢ παρατήρησι. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι συνήθως ἐκφράσεις μομφῆς ἢ, σπανιώτερα, ἀπλᾶ σκώμματα. Νὰ σημειωθῇ ὅτι παροιμίες καὶ γνωμικὰ τοῦ εἴδους αὐτοῦ βρίσκονται σὲ ὅλους τοὺς λαούς.

Θὰ ἐξετάσωμε ἐδῶ μία κατηγορία ἐλληνικῶν παροιμιῶν καὶ γνωμικῶν ποὺ ἀναφέρονται σὲ τάξι ἀνθρώπων καὶ συγκεκριμένα στοὺς χωρικούς*. Πιστεύομε ὅτι τὰ δείγματα αὐτὰ τῆς ἀνώνυμης καὶ ὁμαδικῆς πείρας (ἢ σοφίας) δὲν εἶναι καθαρῶς λαϊκά, παρὰ τὸ ὅτι ἔχουν, συνήθως, διαλεκτικὴ γλωσσικὴ μορφή. Δὲν νοεῖται, κατὰ τὴν ἀποψί μας, νὰ μέμφεται ὁ χωρικός τὸν χωρικό, δηλαδὴ τὸν κοινωνικὰ-ταξικὰ-ἐπαγγελματικὰ ὁμοίό του καί, ὅπως θὰ ἰδοῦμε, ὅλες οἱ παροιμίες καὶ λοιπὲς φράσεις τῆς κατηγορίας αὐτῆς βλέπουν τὸν χωρικό μὲ περιφρόνησι, ὑπεροψία, δυσπιστία καὶ εἰρωνία, ἀναφέρονται σὲ ἐλαττώματά του καὶ παρουσιάζουν τὸν χαρακτῆρα τοῦ ὡς ἀξιόμειμπτον. Προφανῶς, λοιπόν, πρόκειται γιὰ ἀποφθέγματα ἐπαρχιωτῶν μὲν (ἀφοῦ ἐκφέρονται σὲ ἰδιωματικὸ λόγο), ὄχι ὅμως χωρικῶν (ἀγροτῶν, κατοίκων τῆς ὑπαίθρου χώρας), γιὰ κρίσεις καὶ ἀντιλήψεις μελῶν μιᾶς κάποιας «ἀνώτερης» τάξεως ποὺ ἔρχονται σὲ σχέσι καὶ ἐπαφή, ἐπαγγελματικὴ-βιοποριστικὴ ἢ καὶ συγγενείας, μὲ χωρικούς. Ἀπόρροια τῆς ἀρνητικῆς ἐκ μέρους των εἰκόνας τοῦ χαρακτῆρα καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ χωρικοῦ εἶναι καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ λ. χωριάτης, ποὺ εἶναι τὸ πανελλήνιο λαϊκὸ ἀντίστοιχο τοῦ λογιώτερου χωρικός, ἔχει πάρει καὶ τὴ σημασία «ἀγενῆς, ἄξεστος» (πρβλ. τὴ φρ. τί χωριάτης ποὺ εἶναι ὁ (τάδε)! = πόσο ἀγενῆς εἶναι)³. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ παράγωγα χωριάτικος, χωριατιὰ κλπ. ἔχουν πάρει καὶ τὴ σημασία ἀγενῆς καὶ ἀγένεια ἀντίστοιχα (πρβλ. φράσεις ὅπως χωριάτικη συμπεριφορὰ ἔδειξε (ὁ δεῖνα), τὴ χωριατιὰ του τὴν ἔδειξε).

Σύμφωνα μὲ τὴν ἐλληνικὴ «λαϊκὴ» γνώμη ὁ χωρικός, ὁ χωριάτης, εἶναι:

α) ἄτομο κοινωνικὰ ὑποδεέστερο. Σ' αὐτὸ φταίει, προφανῶς, ὁ τόπος διαμονῆς του, τὸ χωριό, μὲ τὴ μικρὴ ἀριθμητικὰ κοινωνία του. Ἔτσι λέγεται:

* Οἱ παροιμίες καὶ τὰ γνωμικὰ ποὺ καταχωροῦνται στὸ μελέτημα αὐτὸ προέρχονται ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ «Κέντρου συντάξεως τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσης» καὶ ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ «Κέντρου ἐρεῦνης τῆς ἐλληνικῆς Λαογραφίας» τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ ἀπὸ προσωπικὴ μας συλλογή. Στὰ ἀναφερθέντα ἐρευνητικὰ Κέντρα ἔχουν ἀποδελτιωθῇ καὶ ἀρχειοθετηθῇ ἀρκετὲς παροιμίες καὶ γνωμικὰ χωρὶς νὰ συνοδεύωνται ἀπὸ ἐρμηνευτικὰ σχόλια καὶ γι' αὐτὸ εἶναι δυσδιάκριτη ἡ ἔννοια καὶ ἡ χρῆσις τους. Ὡς ἐκ τούτου δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ συνεξετασθοῦν μαζὶ μὲ τίς συμπεριληφθεῖσες στὴν παροῦσα ἐργασία.

3. Τὴν ἴδια ἀντίληψι περὶ τοῦ χωρικοῦ συναντοῦμε καὶ σὲ ἄλλους λαούς. Ἀναφέρομε γιὰ παράδειγμα τὴν κραυγὴ eh, paysan! (= ἔ, χωριάτη) τῶν Γάλλων ὁδηγῶν αὐτοκινήτου πρὸς ἄλλον ὁδηγὸ ποὺ παρ' ὀλίγο νὰ συγκρουσθῇ μαζὶ τους ἢ ποὺ προσπάθησε νὰ τοὺς προσπεράσῃ.

ἡ χώρα (= πόλις) βγάνει ἄρχοντες καὶ τὸ χωριὸ χωριάτες (Κρήτη)
 ἂν καὶ μιὰ ἄλλη ἔκφρασις, ἀγνώστου τόπου, παραδέχεται ὅτι:

δὲν εἶναι χωριάτες (δηλ. ἄξεστοι, κατώτεροι) ὅσοι κατοικοῦνε τὸ χωριό.

Πάντως: ἃ δὲ γεννηθῆ ἑφτά φορὲς στὴ χώρα (= πόλι) ὁ χωριάτης, δὲν ξεχωριατεύει (Ἑπτάνησα).

Ἡ ἀκόλουθη ἔκφρασις μὲ τὶς τοπικὲς παραλλαγές της* συνιστᾶ σκαιὰν συμπεριφορὰ ἀπέναντι τοῦ, θεωρουμένου ὡς κοινωνικὰ κατώτερου, χωρικοῦ:

Ἄ χωριάτης θέλει ἐνάμ'σὺ χωριάτη (Σκυῖρος)⁴

Ἄ χωριάτης θέλει ἀνάμισιν χωριάτη (Κάσος, Κάρπαθος, Χίος)

Δοῦ χουριάτ' δοῦ πρέπ' ἀνάμ'σ' χουριάτ'ς (Ἰμβρος)

Στὸν χουριάτ' ἀνάμ'σ' χουριάτ'ς (Κυδωνίες Μ. Ἀσίας)

Ἄ χωριάτης θέλ' ἀνάμισιν [ἐνν.: χωριάτη] (Ἀπύρανθος Νάξου)

Ἄ ἕνας χωριάτης θέλει τὸν ἀνάμισιν (Πυλὶ Κῶ)

Παρεμφερὲς εἶναι καὶ ἡ διατύπωσις ὁ χωριάτης θέλει διπλὸ χωριάτη (Εὐβοία).

β) ἄνθρωπος μὲ περιορισμένες γνώσεις. Αἰτία εἶναι πάλι τὸ ὅτι ζεῖ σὲ στενὸ περιβάλλον καὶ ἔχει μικρὴ ἢ καὶ ἀνύπαρκτη σχολικὴ παιδεία.

Ξέρει ὁ χωριάτης ποιό 'ν' τὸ κυδωνᾶτο; (Χίος)

Ξεύρει κι' ὁ χωριάτης εἶντα 'ν' τὸ μελιγκούνη; (Κάρπαθος)

Παρεμφερεῖς εἶναι οἱ φράσεις ξέρει ὁ Βλάχος τί 'ν' τὸ σφουγκᾶτο; (κοιν.) καὶ κατέχ' ὁ βουρμᾶς εἶδα 'ν' ὁ χουρμᾶς; (Κρήτη), ὅπου Βλάχος σημαίνει ἀπλῶς «χωρικὸς» καὶ βουρμᾶς εἶναι ὀνομασία (παλαιότερα) τοῦ ἐξωμότη, τοῦ χριστιανοῦ ποῦ «ἐτούρκεψε», στὴν Κρήτη.

γ) ἄτομο ποῦ λόγῳ ταπεινῆς καταγωγῆς, χαμηλῆς μορφώσεως καὶ τῶν συμπαρομαρτουσῶν ἰδιοτήτων τοῦ χαρακτῆρα του δὲν προορίζεται νὰ ἀνέβη κοινωνικά. Τρεῖς ὁμάδες λαϊκῶν ἀποφθεγμάτων ἀναφέρονται σ' αὐτὴν τὴ μοῖρα τοῦ χωρικοῦ, ἦτοι:

1) αὐτὰ ποῦ ἀναφέρονται στὸ ἀνέφικτο τῆς κοινωνικῆς ἀνόδου του. Ἄ χωρικὸς ἀπὸ τὴ μοῖρα του εἶναι καταδικασμένος νὰ παραμείνη χωρικὸς.

* Δίδομε ὅλες (σχεδὸν) τὶς παραλλαγές τῶν παροιμιῶν καὶ γνωμικῶν τοῦ corpus μας, ὥστε ὁ ἀναγνώστης νὰ μπορεῖ νὰ ἐξαγάγῃ καὶ γλωσσικὲς πληροφορίες ἀπὸ αὐτές, κυρίως ὡς πρὸς συντακτικὰ φαινόμενα διαφόρων ἰδιωμάτων (π.χ. ἀναρθρὴ ἔκφορὰ τῆς λ. χωριάτης, ὑπαρξὶ ἢ ἀπουσία τοῦ καὶ μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἄν, κ.ἄ.), ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν προφορὰ καὶ τὴ μορφολογία.

4. Στὴ γαλλικὴ λαογραφία βλέπομε νὰ συνιστᾶται παρόμοια συμπεριφορὰ ἐναντι τῶν κατοίκων τῆς ἐπαρχίας τῆς Γασκῶνης (ΝΔ Γαλλία): à Gascon, Gascon et demi (πρὸς τὸν Γάσκωνα, Γάσκωνας καὶ μισός).

Ού χουριάτ'ς ὄδαν γιννιούδαν, ἢ ματσούκα τ' πιλικιούδαν (Ρουμλούκι Ἡμαθίας)

Χουριάτ'ς γεννιούνταν, ματσούκα πελικιούνταν (Βέροια)

Χωριάτης γεννιέται, ματσούκα πελεκιέται (Αἶνος)

Οἱ παροιμίες αὐτές — ἢ μᾶλλον οἱ παραλλαγές τῆς παροιμίας αὐτῆς — ἀναφέρονται σὲ βοσκό: ὁ βοσκὸς κρατεῖ πάντοτε, ματσούκα δηλ. ραβδί. Ἄλλη παροιμία ποὺ ἀναφέρεται στὴν ἀδυναμία κοινωνικῆς ἀνόδου τῶν χωρικῶν εἶναι ἡ ἀκόλουθη μὲ τὶς τοπικὲς παραλλαγές της:

Χωριάτης ἄρχος δὲ γίνεται (Ἀμοργός)

Ού χουριάτ'ς μπέης δὲ γίνεται, κι' ἂν γενῆ δὲν τοῦ ταιριάζει (Ἐράτυρα Κοζάνης)

Τοῦ χωριάτη τὸ παιδὶ βέης δὲ ἴνεται, κι' ἂ ἐνῆ κιόλα δὲν τοῦ πιάνει

(Ἀπύρανθος Νάξου)

2) τὰ ἀποφθέγματα σύμφωνα μὲ τὰ ὁποῖα ὁ χωρικός, ἂν ἀναδειχθῆ κοινωνικὰ ἢ οἰκονομικά, δὲν παύει νὰ ἔχει συμπεριφορὰ ποὺ προδίδει τὴν ταπεινὴ του καταγωγὴ καὶ νὰ ἐκδηλώνῃ φυσικὴ ἀγένεια στὴν εὐυπόληπτη θέσι ποὺ κατέλαβε παρ' ἀξίαν.

Χωριάτης ἄγιος κι' ἂ γενῆ, πάλι χωριάτης εἶναι (Ἀμοργός, Κρήτη)

Χωριάτης ἄγιος κι' ἂς γενῆ, τὴ χωριατιά τὴν ἔχει (Ἀρτάκη, Χίος)

Χωριάτης κι' ἄγιος νὰ γενῆ, τὴ χωριαθιά τὴ βγάνει (Νεάπολις Κρήτης)

Ἄ χωριάτης ἄγιος κι' ἂ γενῆ, τσῆ χωριατιάς μυρίζει (Γαλανάδο Νάξου)

Ἄ χωριάτης ἄγιος νὰ γενῆ, τὸ στιβάνι δου βρωμεῖ (Κρήτη)

Χωριάτης ἄγιος κι' ἂν γενῆ, δοξολογιὰν δὲν ἔχει (Αἶνος)

Χωριάτης κι' ἄγιος ἂν γενῆ, δοξολογιά δὲν θέλει (Ἄνδρος)

Ἄ χωριάτης κι' ἂν ἀγιάση, βρώμικη δόξα θά'χη (Χαλάστρα Θεσ/νίκης)

Ἄ χωριάτης κι' ἄγιος κι' ἂν γενῆ, σκατὰ λιβάνι θέλει (Κεφαλληνία)

Χωριάτης ἄγιος κι' ἂν γενῆ, σκατένια δόξα θά'χη (Ραιδεστός)

Χωριάτης ἄρχοντας κι' ἂνι γενῆ, σκατένια δόξα θά'χη (Μῆλος)

Χωριάτης ἄγιος τσ' ἂν γενῆ, σκατένια δόξαν ἔχει (Κάρπαθος)

Χουριάτης ἄγιους κι' ἂν γινῆ, σκατένια δόξα ἔχει (Λέσβος)

Καὶ μία κρητικὴ «φιλοσοφικὴ» μαντινάδα θεωρεῖ ὅτι:

Ἄ χωριάτης ἄγιος νὰ γενῆ καὶ στὸ τζαμί⁵ νὰ πχαίνη (= πηγαίνη),

δέκα βολές νὰ προσκυνᾷ (ἢ χίλιες φορές νὰ λούγεται) ἢ χωριαθιά δὲ βγαίνει.

5. Γιὰ νὰ μὴ προσβάλλῃ τὴ χριστιανικὴ θρησκεία, λέει «στὸ τζαμί» καὶ ὄχι «στὴν ἐκκλησιά». Ὑπάρχει ὁμοίως καὶ ἡ ἐκφορὰ «...στὴν ἐκκλησιά νὰ πχαίνη».

Ὁ ἀναδειχθεὶς κοινωνικὰ ἢ οἰκονομικὰ χωρικὸς θεωρεῖται ἐπικίνδυνος ἀκριβῶς λόγῳ τῆς πολὺπλευρης ἀδυναμίας ποὺ κρύβει μέσα του. Αὐτὸ φαίνεται ἀπὸ γνωμικὰ ὅπως τὰ παρακάτω:

Παρὰ ἄρχονταχ χωρκάτην, κάλλιον τοῦ κασαπᾶ χαμάλην (Κύπρος)

Ὁ Θεὸς νὰ σὲ γλέπη (= προφυλάσση) ᾿ποὺ χωρκάτην χορτασμένον (Κύπρος)

3) τὰ δίστιχα ποὺ συνιστοῦν νὰ μὴ ἐκτιμᾶται ὁ χωρικὸς, ἀκόμη καὶ ἂν ἀναδειχθῆ ἅγιος, ἐπειδὴ μὲ τὴ συμπεριφορὰ του δὲν προκαλεῖ τὸν σεβασμὸ καὶ τὴν ἐκτίμησι τῶν ἄλλων.

*Χωριάτης κι' ἅγιος κι' ἂ γενῆ, μὴ τότε προσκυνήσης,
κι' ἀνὲν τ' ἀνάψης καὶ κερί, χάρι μὴ τοῦ ζητήξης (Κρήτη)*

*Χωριάτης κι' ἅγιος ἂν γενῆ, μὴ τότε προσκυνήσης,
καὶ πάλι τὸν προσκύνησες, χάρι μὴ τοῦ ζητήσης ('Ανδρος)*

*Χωριάτης κι' ἅγιος κι' ἂ γενῆ, μὴ τότε προσκυνήσης
μὴ τότε πᾶς στὴν ἐκκλησιά, νὰ τότε κριματίσης (Μόδι Χανίων)*

*Χωριάτης ἅγιος κι' ἂν γενῆ, μὴ τότε προσκυνήσης,
εἰ δὲ καὶ προσκυνήσης τον, λαμπάδα μὴν τ' ἀνάψης ('Αμοργὸς)*

Καὶ στὸ Λεξικὸ τοῦ Περίδη περιέχεται ἡ παρότρυνσις, πιθανῶς νησιώτικης προελεύσεως:

*Χωριάτης ἅγιος κι' ἂν γενῆ, νὰ μὴν τὸν θυματίσης,
μηδὲ κερί ἀνάψης του, μηδὲ τὸν λιβανίσης.*

δ) ἄνθρωπος κακομαθημένος ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ μεταβάλη συμπεριφορὰ. Εἶναι καὶ αὐτὴ μία εὐρέως διαδεδομένη ἀντίληψις, ὅπως πιστοποιεῖται ἀπὸ τὸ πλῆθος τοπικῶν παραλλαγῶν τοῦ σχετικοῦ γνωμικοῦ.

*Ποτὲς τοῦ χοίρου τὸ μαλλὶ δὲν γίνεται μετάξι
καὶ τοῦ χωριάτη τὸ παιδὶ δὲ τρώει μὲ τὴ δάξι (Φιλότι Νάξου)*

*Εἶδες τοῦ χοίρου τὸ κανὶ (= πόδι) νὰ γίνεται μετάξι
καὶ τοῦ χωριάτη τὸ παιδὶ ν᾿ἄχη τιμὴ καὶ προᾶξι; ('Ικαρία)*

*Δὲν εἶναι τρόπος νὰ ἐνῆ χοίρου μαλλὶ μετάξι
κι' ἐνοῦς χωριάτη τὸ παιδὶ ν᾿ἄχη ἀθροπιὰ καὶ τάξι ('Απύρανθος Νάξου)*

*᾿Ακόμα δὲν εἶνηκε χοίρου μαλλὶ μετάξι
καὶ τοῦ χωριάτη τὸ παιδὶ ν᾿ἄχη ἀθροπιὰ καὶ τάξι ('Απύρανθος Νάξου)*

Ἐδύνατό ναι νὰ γενῆ χοίρου μαλλὶ μετάξι
 μουδὲ κακόσειρου⁶ παιδὶ νᾶχη ἀθροπιὰ καὶ τάξι (Κρήτη)

Ἐδύνατό ναι νὰ γενῆ χοίρου μαλλὶ μετάξι
 καὶ τοῦ χωριάτη τὸ παιδὶ νᾶχη ἀθροπιὰ καὶ τάξι (Θήρα)

Ἐν γίνεται τῆ μουχτερι (= τοῦ χοίρου) τὸ μαλλὶν μετάξι,
 θὲ νὰ γίνεται κι' ὁ χωρέτες μὲ τάξι (Κερασσοῦς Πόντου)

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι οἱ φράσεις αὐτές, ἐκτὸς τῆς τελευταίας, ἀναφέρονται ὄχι
 στὸν χωριάτη, ἀλλὰ στὸ παιδὶ τοῦ χωριάτη.

Στὴ δυσκολία προσαρμογῆς τοῦ χωρικοῦ σὲ ἄλλες συνθηκῆς ζωῆς ἀναφέρονται καὶ
 ἄλλες φραστικὲς διατυπώσεις, ὅπως:

Ἐο χωριάτης ἄγιος κι' ἂν γενῆ, τὴν παλιά του τέχνη δὲν ἀφίνει (Λακωνία)

Ἐο χωριάτης κι' ἂν πλουτύνη, τὸ τσαρούχι δὲ δ' ἀφήνει (Ἐθωνοί, Κεφαλληνία,
 Πάτρα)

Χουρις τὰ γ'ρούνια τ' δὲν κὰν' οὐ χουριάτ'ς (Φάρσαλα)

Καὶ στὸ χρυσάφι νὰν τόνε βουτήξης τὸ χωριάτη, οἱ φτέρνες του θὰ μείνουνε
 προύτζινες (Ἐργοστόλι)

Ἐν δὲν τὴν πιάση μὲ τὰ δάχτυλά του νὰν τὴ βάλῃ στὸ περουνί, δὲν τὴν τρώει τὴ
 χαψὰ ὁ χωριάτης (Ἐπτάνησα)

Καὶ παπᾶς πὺ ἐγίνηκε ὁ χωριάτης, μὲ τό'να του τὸ χέρι τραβάει τὰ γένια του
 καὶ μὲ τ' ἄλλο του χαϊδεύει τὰ ποδάρια του (Ἐπτάνησα)

Πάρε ἄντρα χωριάτη, νὰ βγάλῃ τὰ τσαρούχια στὸ κρεβάτι (Ἐκαρνανία)

Καὶ ἡ κρητικὴ μαντινάδα:

Τσῆ μοίρας μου' τόνε γραφτὸ νὰ πάρω τὸ χωριάτη,
 νὰ βγάνῃ τὰ στιβάνια δου ἀπάνω στὸ κρεβάτι.

ε) ἀγενῆς στοὺς τρόπους. Καὶ οἱ παροιμίες καὶ τὰ γνωμικὰ πὺ σχετίζονται μὲ
 αὐτὴ τὴν ιδιότητα τοῦ χωρικοῦ μποροῦν νὰ χωριστοῦν σὲ δύο ὁμάδες, ἦτοι:

1) σ' ἐκεῖνες καὶ ἐκεῖνα πὺ δείχνουν ἀδέξια συμπεριφορά.

Σκύλος καὶ χωριάτης πόρτα δὲν κλειοῦνε (= κλείνουν) (Κεφαλληνία)

Τὸ σκυλὶ καὶ ὁ χωριάτης δὲν κλεῖ τὴν πόρτα (Καλάβρυτα)

Ἐο χωριάτης καὶ ὁ σκύλος ποτὲ δὲ σφαλοῦν τὴν πόρτα (Ἐργος)

6. Σὲ πολλὰ διαμερίσματα τῆς Κρήτης ὑπάρχει ἡ διάκρισις τῶν κατοίκων σὲ καλόσειρους, ἕνα
 εἶδος «εὐγενῶν», καὶ σὲ κακόσειρους, δηλ. «μὴ εὐγενεῖς» (ἀλλοιῶς βιλάνους). Στοὺς δεύτερους ἀνή-
 κουν κυρίως οἱ χωρικοί.

ἄλε τοῦ χωριάτη τάβλα, νὰ σκιαστῆ (= φοβηθῆ) νὰ βγῆ νὰ φύγη (Κάρπαθος)

Ὁ χωριάτης τρώει καὶ φεύγει (Ἀπύρανθος Νάξου)⁷.

Λόγω ἀδεξιότητος δὲν μπορεῖ νὰ μιλῆ εὐγενικά:

Τοῦ χωριάτη ἡ μιλιὰ παρὰ λίο τσαὶ ραβδιὰ ("Ἴος)

Τοῦ χωριάτη τὸ χέρι καὶ τοῦ χωριάτη τὸ στόμα ἓνα πρᾶγμα εἶναι (= ὁ χωρικὸς καὶ δέρνει καὶ βρίζει) (Πάτρα).

Γενικά ὁ χωριάτης εἶναι ἀδέξιος, ὅταν βρεθῆ σὲ ἀνώτερο περιβάλλον:

Τῆ σκούφια του ὁ χωριάτης γιὰ νὰ χαιρετήσῃ ἢ μὲ τό'να του τὸ χέρι πίσω τῆ βαστάει σὰ νὰ 'θελε νὰ χέσῃ ἢ καὶ μὲ τὰ δυὸ ὀμπρὸς σὰ νὰ 'θελε νὰ κατοικήσῃ. (Ἐπτάνησα)

Ἡ ἔλλειψις κοινωνικότητος κάνει τὸν χωρικὸ νὰ ἀγνοῆ πότε καὶ πῶς νὰ ἐνεργήσῃ σὲ δεδομένη περίστασι. Ἴδου ἡ σχετικὴ παροιμία μὲ τὶς παραλλαγές της, ὅλες ἀπὸ τὴν Κύπρο:

Ἀνήμερα παναῦροῦ (= πανηγυριοῦ) χωριάτης ἀλλαμένος

Ξαναπανάῦρα χωρκάτης ἀλλαμένος

Ποδκιάβα τοῦ παναῦροῦ χωριάτης ἀλλαμένος

Ἀντιπαράμονα γιορτῆς χωρκάτης ἀλλαμένος

2) οἱ παροιμίες ποὺ παρουσιάζουν τὸν χωρικὸ νὰ κάνῃ κακὴ χρῆσι τῆς εὐγενείας μας. Στὴν πραγματικότητά πρόκειται γιὰ ἓνα γνωμικὸ ποὺ ἀκούγεται μὲ διάφορες παραλλαγές, ἔμμετρες ἢ ὄχι, σὲ πολλὰ μέρη τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου καὶ πού, σύμφωνα μὲ αὐτό, ὁ χωρικὸς εἶναι ἀνάγωγος καὶ παίρνει μόνος του θάρρος ὑπερβαίνων τὰ ἐπιτρεπτὰ ὅρια, ἀποθρασύνεται μέχρι ἀναιδείας καὶ χονδροειδοῦς ἀδιακρισίας.

Δόσε θάρρος τοῦ χωριάτη ν' ἀνεβῆ καὶ στὸ κρεβάτι (Κεφαλληνία)

Δῶκε θάρρος στὸ χωριάτη νὰ σὲ βγάλῃ ἀπ' τὸ κρεβάτι (Παξοὶ)

Δόσε θάρρος στὸ χωριάτη νὰ σοῦ χέσῃ τὸ κρεβάτι (Αἴγινα)

Δόσε θάρρος στὸ χωριάτη νὰ ἀνέβῃ στὸ κρεβάτι (Νίσυρος)

Μὴ θάρρος στὸ χωριάτη κι' ἀνεβῆ καὶ στὸ κρεβάτι (Ζάκυνθος)

Δόσε μούρη στὸ χωριάτη καὶ θ' ἀνέβῃ στὸ κρεβάτι ("Αγ. Γεώργιος Λασιθίου)

Κάνε φίλο τὸ χωριάτη καὶ θ' ἀνέβῃ στὸ κρεβάτι (Γεράκι Λακωνίας)

Σάλπι (= καλόπιασε) τὸν χωριάτ', νὰ ζητήσ' κί κριβάτ' (Σέρρες)

Καλόπιασις τὸν χωριάτ'; Σὶ γυρεῦ' κί κριβάτ' (Θεσσαλονίκη)

Κουλουπῆρες τὸν χωριάτ'; Θὰ σ' γυρέψ' κί κριβάτ' (Σιάτιστα)

7. Ἡ τελευταία αὐτῆ φράσις λέγεται ἐπὶ ἐκείνου ποὺ ἐγευματίσε σὲ ξένο σπίτι καὶ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ φύγη ἀμέσως μετὰ τὸ φαγητό.

Ἐδῶκαν τοῦ χωρκάτη θάρρος τξ' ἔν' νὰ βκῆ πάνω στὴν καρκόλαν (= στὸ κρεβάτι)
 μὲ τὲς ποῖνες (= μπότες) (Κύπρος)

Ἐδῶκαν θάρρος τοῦ χωρκάτη τσ' ἐφκῆκεν μὲ τὲς ποῖνες πὰ' στὸ κρεβάτιν
 (Κύπρος)

Δὸς τοῦ χωρκάτη θάρρος καὶ θὰ φκῆ μὲ τὲς ποδίνες πὰ' στὰ ροῦχα
 (Λευκόνοικο καὶ χωριά Μεσαορίας Κύπρου)

Ἐγῶκα (= ἔδωσαν) τοῦ χωρκάτη θάρρος τζ' ἔμπην (= μπῆκε) μὲ τὲς ποδίνες στὸ
 κρεβάτιν (Κύπρος)

Δὲν γνωρίζει ὅμως νὰ προσποιηθῆ ἢ κάπως νὰ καλυφθῆ μὲ δικαιολογίες καὶ προ-
 δίδει τὴν ἀμορφωσιὰ καὶ ἀνάγωγη συμπεριφορὰ του:

Ὁ χωρκάτης ἔπὸν τῆμ μιὰν πάντα φαίνεται (= ἀμέσως) (Κύπρος)

στ) πλεονέκτης καὶ ἀπαιτητικὸς μέχρι βαθμοῦ ἀγενείας. Στὸ ἐλάττωμά του αὐτὸ
 ἀναφέρεται παροιμία μὲ παραλλαγὲς ἀπὸ διάφορα σημεῖα τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Ἴδου
 μερικὲς ἀπὸ αὐτές:

Σὰν τὸν καλουπῆραν τοῦ χουριάτ', γύρ'βιν κι' ἄσπρα (= χρήματα) δαν'κὰ
 (Βέροια)

Ὁ χωρκάτης ἤρτεν ὄσ-σω σου; Τάϊσ' τον. Ἐπῆες ὄσ-σω του; Τάϊσ' τον
 (δηλ. εἶτε σὲ ἐπισκεφθῆ εἶτε τὸν ἐπισκεφθῆς θέλει νὰ τὸν περιποιηθῆς ἐσὺ)
 (Κύπρος)

Δῶσαν τοῦ χωριάτ' ἀβγό, ἔθελέ το τσαι ψ'τὸ (Σκῦρος)

Τοῦ χωριάτη δόσε ἀβγό, νὰ σοῦ ζητήση καὶ τὴν ὄρθα (δυτ. Κρήτη)

Τοῦ χωριάτη, ἂν τοῦ δώσης τὸ ἀβγό, ἔρρευει καὶ τὴν ὄρνια (Ἰνέπολις Πόντου)

Ἐδῶκαν τοῦ χωριάτη ἀβγό κι' ἐγύρεψε κι' ἀλάτι (Χίος)

Ἐδωκαν τοῦ χωριάτη ψωμί, μὰ θέλει καὶ προσφάϊ (ἀγνώστου τόπου)

Ἐπειδὴ εἶναι ἀπαιτητικὸς ὁ χωρικός, ἡ «λαϊκὴ» σοφία συνιστᾷ:

Ποτὲ μὴν τὸν ἀφήσης τὸ χωριάτη νὰ σοῦ πῆ τί θέλει (Ἐπτάνησα)

Τὸν χωριάτη μὴν τὸν ἀφήκης ν' ἀκουμπήση στὸν παραστάτη σου (Ἀμοργὸς)

Μὴν τὸν ἀνεβάσης τὸν κακόσειρο παρὰ ὡς τσι νόμους σου, γιατίι ἂ τὸν ἀνεβάσης
 ὡς τὴ γεφαλὴ σου, θὰ σὲ κατουρήση (δυτ. Κρήτη)

ζ) ἀδιάντροπος καὶ «χωρὶς φιλότιμο».

Ὅσο ἔχει ὁ χωριάτης ἀνθρωπιὰ τόσο ἔχει κι' ἡ κουμαριὰ φωτιὰ (Λάστη)

Τοῦ χωριάτη τὸ πρόσωπο εἶναι σὰν τὰ μοῦτρα τοῦ γουρ'νιοῦ του (Κάρυστος)

Χωριάτης κι' ἡ ἀρκούδα ἀδέρφια (Αἶνος, Κεσσάνη)

η) ἀγνώμων καὶ ἀχάριστος, ὅπως τὸν παρουσιάζουν οἱ φράσεις:

Κάμε τοῦ χωριάτη καλό, νὰ βρῆς τὸ μπελᾶ σου (Χίος)

Κάμε τοῦ χωρκάτη καλωσύνην (Κύπρος)

Πάρε τὸ χωριάτη στὸ γάμο σου, νὰ σοῦ πῆ «κι' ἀπὸ χρόνου» (Κάρπαθος)

Πάρ' τοῦ χουριάτ' στοῦ γάμου σ' νὰ σὶ πῆ «τσι τ' χρόν'» (Λέσβος)

θ) ἀκάθαρτος καὶ γενικὰ ἀπεριποίητος, λόγῳ τοῦ εἴδους τῆς ἐργασίας του στοὺς ἀγρούς ἢ στὸ ποίμνιο.

Ὁ χωριάτης πλύν-νεται κι' ἡ ποδιά του χαίρεται (Πισπιλοῦς Χίου)

ι) ἄνθρωπος μὲ ἀσταθῆ αἰσθήματα. Γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ ἔχη κανεὶς ἐμπιστοσύνη. Ἀντίληψις πολὺ διαδεδομένη.

*Μῆτε τὸ χωριάτη θέλω [ἐνν. φίλο], μῆτε τὴ γανισκαριά δου (= τὸ δῶρο του)
(Ἀπύρανθος Νάξου)*

Τὸν χωριάτη φίλευε, τὴ ματσούκα ἐτοίμαζε

*Κάνε τὸ χωριάτη φίλο, βάστα καὶ κομμάτι ξύλο (Παιδεμένου Μεσσηνίας καὶ
Σμύρνη)*

Χωριάτη κάμεις φίλο; Βάστα κι' ἓνα κομμάτι ξύλο (Σμύρνη)

Τοῦ χουριάτη πιάσε φίλο καὶ στὴ μ-πόρτα κράτα ξύλο (Ἀχυρᾶς Ἀκαρνανίας)

Τοῦ χουριάτ' πιάσι φίλου κι' στοῦ χέρ' βάστα ξύλου (Ἰωάννινα)

Τὸ χωρζάτη κἀν'ς φίλο; Βάστα τσαὶ κομμάτ' ξύλο (Σκῦρος)⁸

ια) ἄνθρωπος μὲ βραδεῖα ἀντίληψι, πνευματικὰ ἀκαλλιέργητος καὶ πείσμων στὶς ἰδέες του. Γι' αὐτό:

1) ὁ συνομιλητῆς του δύσκολα κατορθώνει νὰ συνεννοηθῆ μαζί του καὶ δύσκολα μπορεῖ νὰ τὸν μεταπείση.

— *Εἶδα ἔχεις κι' εἶσαι ἄδρωμένος; — Μ' ἓνα χωριάτη ἐκουβέδιαζα (Κρήτη)*

Χωριάτη μιλεῖς; Τοῖχ' ἀβώθεις (= σπρώχνεις) (Κρήτη)⁹

Συνεπῶς δὲν χρειάζεται νὰ ζητῆς κάτι (πληροφορίες ἢ ἄλλο τι) ἀπὸ χωρικούς:

Ἀπὸ ζᾶ κι' ἀπὸ χωριάτες μὴ ρωτᾶς καὶ μὴ γυρεύεις (Ἐπτάνησα)

2) εἶναι μάταιη ἢ προσπάθεια γιὰ πνευματικὴ καλλιέργεια ἢ γιὰ κοινωνικὴ ἐξύψωσι τοῦ χωρικοῦ, π.χ. μὲ τὴ διδασκαλία τρόπων καλῆς συμπεριφορᾶς.

*Χωρκάτην ἀναγνιώνεις; Κατσόσοιρον μερώνεις (= χωριάτη ἀνατρέφεις; Σκαντζό-
χοιρο ἡμερεύεις) (Κτῆμα Πάφου)*

8. Ἡ παροιμία αὐτὴ προσαρμόζεται κατὰ περίστασι, ἐξειδικεύεται θὰ ἔλεγε κανεὶς, ἀντικαθισταμένης τῆς λ. χωριάτης μὲ κάποιο πατριδωνυμικό, π.χ. στὴν Κρήτη ἀκούγεται *Σφακιανὸ ἃ γάμης φίλο, βάστα ἄνα κομμάτι ξύλο.*

9. Ὑπάρχει καὶ ἡ «ἐξειδικευμένη» παραλλαγή *Ἀγιομυριανοῦ μιλεῖς; Τοῖχο ἀβώθεις* (Ἀγιομυριανὸς = ὁ κάτοικος τῆς κώμης Ἁγιος Μύρων τοῦ νομοῦ Ἡρακλείου).

3) ακόμη και μεταξύ τους οί χωρικοί δύσκολα συνεννοοῦνται και ὁμονοοῦν.

Οἱ χωριάτες χώρια τους, ποτὲ δὲ συγνωμιάζουνε (Ἐπτάνησα)

ιβ) στρεψόδικος και ὀλιγόνους. Δὲν ἀντιλαμβάνεται τὴν πραγματικότητα και κάνει λανθασμένους ἢ ἀνόητους ὑπολογισμούς. Εἶναι σχεδὸν πανελλήνια ἢ παροιμία:

Τοῦ χωριάτη τὸ σκοινὶ μονὸ δὲ φτάνει, διπλὸ περισσεύει.

μὲ τὶς παραλλαγές της:

Τοῦ χωριάτη τὸ σκοινὶ μονὸ δὲν τοῦ φτάνει, διπλὸ περισσεύει (Αἴγινα)

Τοῦ χωριάτη τὸ σκοινὶ μονὸ δὲν ἔφτανε και διπλὸ περισσευε (Νίσυρος)

Τοῦ χωριάτη τὸ σκοινὶ μονὸ δὲ σώνει [ἐνν. στὸ πηγάδι], διπλὸ φτάνει και ἀβαντζάρει (Ζάκυνθος)

Τοῦ χωριάτη τὸ στσινὶ δὲ φτάνει μονὸ, διπλὸ φτάνει τσαὶ περισσεύει (Τρίκαλα Κορινθίας)

Τ' χωριάτη τὸ στσινὶ μονὸ δὲ φτάνει, διπλὸ περισσεύει (Σκῦρος)

Τὸ σοινὶν τοῦ χωρκάτη μονὸν ἔν φτάνει τζαὶ διπλὸν φτάνει (Κύπρος)

Ὁ χωριάτης τὸ σκοινὶ μονὸ δὲ δοῦ φτάνει, διπλὸ τοῦ φτάνει και τοῦ περ'σσεύει (Ὁθωνοὶ)

Τὸ σοινὶ τοῦ χωρκάτη μονὸν ἔν ἰφτάνει και τριδιπλὸν φτάνει (Κύπρος)¹⁰

Ὡς βραδύνους, ὁ χωρικὸς εἶναι συχνὰ και ἀπερίσκεπτος, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὀμιλῇ ἀνόητα και πρὸς βλάβην του.

Ὁ χωριάτης λέει τρία λόγια κι' εἶναι τὰ δυὸ γιὰ ζαράρι (= ζημιὰ) του (Κρήτη)

Ὁ χωρκάτης λέει τρία λόγια τζαὶ τὰ δκνὸ κατάκοντρά του (Κύπρος)

Τὴν ἄστοχη, ἐξ ἄλλου, ἀντίδρασί του σὲ δύσκολη περίστασι, ἀντίδρασι ποὺ ἀποβαίνει τελικὰ εἰς βάρος του, φανερώνουν οἱ ἐκφράσεις:

Θυμὸς τοῦ χωρκάτη, ζημιὰ τοῦ πουντζιοῦ (= τσέπης) του (Κύπρος)

Ὁ χωριάτης ἂν θυμώση, τὴ σακκούλα του θὰ σκίση (Λάστα)

Ὡς ὀλιγόνους ὁ χωρικὸς ἀσκεῖ κακὴν οἰκονομίαν, ὅπως λέει ἓνα πελοποννησιακὸ γνωμικόν:

Ἄκριβὰ πουλ' ὁ χωριάτης και θαρεῖ πὼς διαφορίζει (= πὼς ἔχει ὄφελος)

Και μία κρητικὴ παροιμία λέει:

Ὁ χωριάτης γιὰ ἄνοῦς (= ἐνὸς) παρὰ πιπέρι χάνει τὴ μαγερεία του.

10. Τὸ «σκοινὶ τοῦ χωριάτη» μὲ τὴν ἔννοια τῆς οἰκονομίας και ἀδικαιολόγητης φειδοῦς ἔδωκε και τὴν κυπριακὴ παροιμία μὲ τὸ σοινὶν τοῦ χωρκάτη στόλ λάκον ἔγ κατεβαίνεις, δηλ. δὲν ἐπιτυγχάνεται ἀποτέλεσμα χωρὶς ἔξοδα.

ιγ) άνθρωπος πού, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἀγνοεῖ τὸ συμφέρον του, ζημιώνεται γιατί μεριμνᾷ καὶ ἀσχολεῖται μὲ ξένες ὑποθέσεις παραμελῶν τὶς δικές του.

Τὸ φτωχὸ καὶ τὸ χωριάτ' ξένες ἔγνοιες τοὺς σκοτίζουν (Ἰωάννινα)

Τὸ φτωχὸ καὶ τὸ χωριάτη ξένες ἔννοιες τὸν γερονᾶνε (βόρ. Μάνη)

Τὸ ζουρλό καὶ τὸ χωριάτη ξένη ἔννοια τὸν γερονάει (Γορτυνία, Βραχνεία)

Τὸν ζουρλό κὶ τοῦ χουριάτ' ξέν' πόν' τοὺν γιράζουν (Ἰωάννινα, Φθιώτις)

Τὸ λωλὸ καὶ τὸν χωριάτη ξένοι πόνοι τὸν γεράζουν (Ἡπειρος)

Τὸ γουτὸ καὶ τὸ χωριάτη ξένοι πόνοι τὸν γεράζουν (Κέρκυρα)

Ξένες ἔγνοιες γεροῦν τὸ γάτη (= γάτο),

κὶ ὄϊ τὸ γάτη, μὰ καὶ τὸ χωριάτη (Μόδι Χανίων)

Ἐν τούτοις, ὅταν θέλη νὰ ἐπιτύχη στὶς ὑποθέσεις του, μὲ τὴν ἀφέλεια πού τὸν διακρίνει ἐπιδεικνύει ἀπρεπῆ συμπεριφορά:

Ἐτάξαν τοῦ χωρκάτη βούδιον τζ' ἔπιασεν τὸ σοινὶν τζ' ἐβούραν (= ἔτρεχε)

(Κύπρος)

ιδ) ἄνθρωπος εὐπιστος λόγῳ ἐλλείψεως ἐξυπνάδας ἐκ μέρους του, ἡλίθιος.

Περιπαίζω τὸν χωριάτην νὰ τὸν ἔχω πάντ' ἀργάτην (Κάρπαθος)

Γέλανέ τον τὸ χωριάτη νὰ τὸν ἔχης ὅταν θέλῃς (Ἐπτάνησα)

Γέλαγε τὸ χωριάτη νὰ τὸν ἔχης πάντα φίλο (Πάτραι)

Χωριάτη ἐκαλόπιασες; Τὸν ἔχεις στὴ γωνιά σου (Πάτραι)

ιε) ματαιόδοξος πού κολακεύεται εὐκόλα.

Παίνιψ' τοῦ χουριάτ' νὰ ξέρ' νὰ καμαρών' (Ἰωάννινα)

Νὰ εἶναι ἄρα γε πρὸς ἔπαινον τοῦ χωρικοῦ γιὰ τὴν ὀλιγάρκειά του ἢ εἰρωνικὴ εἰς βάρος του ἢ κυπριακὴ παροιμία τὸ καφαρτὶν¹¹ τοῦ χωρκάτη, ἓνα ψουμὶν τζ' ἓνα κομμάτιν;

Ὅπως εἶπαμε στὴν ἀρχὴ τοῦ παρόντος, οἱ παροιμίες καὶ τὰ γνωμικὰ πού μέμφομαι τὸν χωρικὸ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι δημιουργήματα τῶν ἴδιων τῶν χωρικῶν. Ἄν ἐξετάσωμε τοὺς τρόπους προελεύσεως τῶν παροιμιῶν-γνωμικῶν πού περιλαμβάνονται σ' αὐτὴ τὴ μελέτη — ἔχοντας βέβαια ὑπ' ὄψει μας ὅτι τὰ δημιουργήματα αὐτά, ὅπως καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ ἄλλα λαϊκὰ πνευματικὰ προϊόντα μεταδίδονται ἀπὸ τόπον σὲ τόπο καὶ γίνονται μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ πανελληνίας σχεδὸν καὶ παλαικῆς χρήσεως — θὰ διαπιστώσωμε ὅτι προέρχονται, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀπὸ περιοχὲς τοῦ ἑλληνόγλωσσου χώρου ὅπου, γιὰ διαφόρους λόγους, ἢ διάκρισις τῶν κατοίκων σὲ κοι-

11. καφαρτὶν = πρόγευμα (τουρκ. kahvaltı). Ἡ παροιμία ἐκφέρεται καὶ ὡς μπούκωμα τοῦ χωρκάτη κλπ.

νωνικές τάξεις ἦταν ἀρκετὰ ἔντονη¹². Τὸ 28% περίπου τῶν παροιμιῶν-γνωμικῶν τῆς μελέτης αὐτῆς προέρχεται ἀπὸ τὴν Κρήτη καὶ τὰ Ἑπτάνησα καὶ 14% περίπου ἀπὸ τὴν Κύπρο. Ἀκολουθοῦν μὲ μικρότερα ποσοστὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου μὲ ἀνεπτυγμένο ναυτικὸ βίο καὶ σημαντικὸν ἀριθμὸ ἀστικοποιημένων οἰκογενειῶν (Χίος, Ἄνδρος κ.ἄ.) καὶ πόλεις ἐπίσης μὲ ὑψηλὸ ποσοστὸ ἀστικῶν οἰκογενειῶν (Ἰωάννινα, Σμύρνη κ.ἄ.). Ἀπεναντίας, δὲν βρίσκονται ἀποθησαυρισμένες στὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ καὶ τοῦ Κέντρου Λαογραφίας παροιμίες καὶ γνωμικὰ σχετικὰ μὲ τὸν χωρικὸ ἀπὸ περιοχὲς ὅπως ἡ δυτ. Θράκη, ἡ Θεσσαλία, μεγάλο μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τῆς Πελοποννήσου, τῆς Ἡπείρου, τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Μακεδονίας καθὼς καὶ ἀπὸ τὰ νησιὰ Σάμος καὶ Λῆμος. Ὡς πρὸς τὴ Μακεδονία, ἀξιοσημείωτη εἶναι ἡ παρουσία ἐκφράσεων ποὺ μᾶς ἀπασχολοῦν στὸν κάμπο τῆς Ἡμαθίας καὶ γενικὰ σὲ περιοχὲς μὲ ἀνεκαθεν γηγενεῖς καὶ ἑλληνογλώσσους κατοίκους (Σέρρες, περιοχὲς τῶν νομῶν Κοζάνης καὶ Θεσσαλονίκης). Τὸ ποσοστὸ τῶν μακεδονικῶν ἐκφράσεων τοῦ corpus μας ἀνέρχεται στὸ 5,5% τοῦ συνόλου. Δὲν πρέπει πάντως νὰ μᾶς διαφεύγη τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μεγαλύτερη ἢ μικρότερη ἐκπροσώπησις τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς χώρας στὸ corpus αὐτὸ ὀφείλεται καὶ στὸ ὅτι ἄλλες ἀπὸ αὐτὲς εὐτύχησαν νὰ ἐρευνηθοῦν γλωσσολαογραφικὰ περισσότερο ἐπισταμένως ἀπὸ τὶς ἄλλες ἐκ μέρους τῶν συλλογῶν τοῦ σχετικοῦ ὕλικου.

12. Στὸ corpus μας δὲν ὑπάρχει παροιμία ἀπὸ τὰ Κύθηρα ἀναφερόμενη στὸν χωριάτη. Ἡ προσωπική μας ἐρευνα στὸ νησιὶ ἔδειξε ὅτι οἱ κάτοικοί του γνωρίζουν τὴν φράσι «δόσε θάρρος στὸ χωριατάκι καὶ θ' ἀνέβη στὸ κρεβάτι», ἀλλὰ τὴ θεωροῦν «ὄχι τσιριγώτικη», ἀλλὰ φερμένη «ἀπ' ὄξω». Γνωρίζουν ἐπίσης τὸ γνωμικὸ «ἀδύνατό 'ναι νὰ γενῆ χοίρου μαλλὶ μετὰξι μουδὲ χωριάτη τὸ παιδὶ νάχη ἀνθρωπιὰ καὶ τάξι», ἔχουν ὅμως τὴν πεποίθησι ὅτι αὐτὸ εἶναι κρητικῆς προελεύσεως.

RÉSUMÉ

L'image du paysan à travers les proverbes du peuple grec

par Nicolas G. Contossopoulos Ph. D.

Les proverbes et les maximes populaires grecs qui se réfèrent aux paysans, à leur caractère et à leur comportement dans la société, sont nombreux. Ils expriment, presque tous, un mépris, une méfiance et même une attitude hostile vis-à-vis des villageois. C'est à cause de cette attitude que le mot χωριάτης (paysan) est devenu, dans la langue commune néo-grecque, synonyme de grossier, impoli, laissant place au terme χωρικός, d'origine savante, pour exprimer le paysan au sens propre.

D'après les proverbes et les autres dictons populaires le concernant, le paysan (χωριάτης) est une personne d'un rang inférieure de la société, puisqu'il vit dans un village (χωριό), c'est-à-dire dans une petite communauté de gens d'une même situation sociale et d'une culture arriérée. Il y a des expressions proverbiales qui recommandent le comportement rude envers les paysans. Voici les traits du caractère et de la personnalité du paysan, toujours d'après les proverbes et les maximes de la tradition populaire néo-hellénique:

Le paysan est un individu inculte et à l'esprit étroit. 'A cause de son origine modeste, de son manque d'instruction et de son mauvais caractère, il ne peut pas s'élever au-dessus de sa condition sociale. Il est condamné par nature à rester paysan à jamais. Si, par hasard, il arrive à améliorer sa condition du point de vue économique par exemple, il ne peut pas se débarrasser de ses habitudes grossières qui traduisent son origine humble. Un maxime très répandu chez les Grecs des îles dit que même un saint d'origine villageoise ne mérite pas le respect et l'honneur de la part des chrétiens.

Le paysan a de mauvaises habitudes et ne peut pas changer de comportement. Même ses enfants ne peuvent pas devenir des gens civilisés. Le nombre des proverbes et des maximes qui ont trait à la difficulté des paysans à s'adapt-

ter aux conditions d'une vie différente de celle des ruraux est assez élevé. Très nombreux sont aussi les dictons populaires se rapportant au langage grossier, aux manières impolies et au comportement maladroit des paysans quand ils se trouvent dans un milieu social qui n'est pas le leur. Elle connaît une diffusion presque panhellénique l'expression proverbiale d'après laquelle le paysan très souvent abuse de la gentillesse des autres, mal élevé qu'il est, et prend facilement des licences qui le font dépasser les limites de la bienséance et le rendent impudent et grossièrement indiscret.

Le paysan est cupide, il a un caractère exigeant et ingrat. Il manque d'amour-propre. Il est malpropre et de présence non soignée. Ses sentiments sont instables. On ne peut pas lui faire confiance. Sa lenteur d'esprit le rend entêté; on s'entend donc difficilement avec lui. Même entre eux les paysans s'entendent avec difficulté et rares sont les cas où ils se mettent d'accord sur quelque chose. Toute tentative pour changer les mauvais traits de leur caractère est vaine.

Le paysan est chicaneur et pauvre d'esprit; il ne voit pas la réalité et il fait des projets erronés et insensés. 'A cause de cela, il est souvent étourdi et parle sans réfléchir au détriment de son propre intérêt. Sa réaction dans les circonstances difficiles de la vie manque son but et finit par tourner contre lui. Son manque d'intelligence l'amène à gérer mal ses finances. Sa curiosité le conduit à se mêler des affaires des autres. Enfin, le paysan est une personne crédule et imbécile qui, dans sa vanité, peut devenir exploité par les gens qui le flattent.

On ne peut pas, à notre avis, considérer les dictons populaires qui donnent une mauvaise image du paysan comme des produits de l'esprit villageois, c'est-à-dire comme des expressions fabriquées par des gens de la même catégorie sociale que ceux qui sont méprisés et calomniés dans les proverbes et les maximes cités dans cet article. Malgré le caractère patoisant de la langue des expressions en question, celles-ci doivent être interprétées comme des constatations faites par des non-paysans, par des citadins provinciaux ayant des relations avec la classe paysanne, ou bien par des ruraux parvenus et désireux de se faire distinguer des gens des campagnes, dont ils détestent le mode de vie et la mentalité qui, pourtant, autrefois était aussi la leur.

ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ*

ΤΟ ΠΑΡΩΝΥΜΙΟ ΩΣ ΒΑΣΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ
ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ
Η περίπτωση ενός ελληνόφωνου χωριού της Ν. Ιταλίας (Γκαλλιτσιανό)

Εμείς εδώ έχουμε το ίδιο επώνυμο, συχνά και το ίδιο όνομα. Έτσι, όταν αναφερόμαστε σε κάποιον, χρησιμοποιούμε κατευθείαν το παρατσούκλι, ούτε καν το όνομα. Διαφορετικά, θα καθόμασταν εκεί να μιλάμε στον αέρα, χωρίς κανείς να καταλαβαίνει για ποιον πρόκειται. Υπάρχουν τα οικογενειακά παρατσούκλια που ξεκινούν από τον παππού και φθάνουν στον εγγονό και το δισέγγονο. Για παράδειγμα, από το «Bistiàno» [Sebastiano] που είναι ο ιδρυτής της ράτσας, έχουμε τη «Bistiànepa» που είναι η γυναίκα του, το «Bistianàci» που είναι ο γιός του, την «Bisìianèddhena» που είναι η θυγατέρα του, το «Bisìianacùci» που είναι ο εγγονός, τη «Bistianeddèddhena» που είναι η εγγονή, το «Bistina-cucàci» που είναι ο δισέγγονος, τη «Bistianeddeddùnena» που είναι η δισεγγονή (συνέντευξη 25.8.84).

Με τα λόγια αυτά ένας νέος άνδρας, ηλικίας 33 ετών, εξηγεί για ποιο λόγο αυτός και οι συγχωριανοί του στο Γκαλλιτσιανό κάνουν χρήση του παρωνυμίου (παρατσουκλιού) και όχι του ονόματος ή του επωνύμου. Ο λόγος είναι σαφής: όλοι σχεδόν έχουν το ίδιο επώνυμο, συχνά και το ίδιο όνομα. Η συνωνυμία προβάλλεται ως ο κύριος λόγος, όπως όμως θα δούμε στη συνέχεια, δεν είναι ο μοναδικός. Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο που προκύπτει από μια προσεκτική ανάγνωση των λόγων του είναι ότι το παρωνύμιο αποτελεί ένα πλήρες ονοματοδοτικό σύστημα, το οποίο με ειδικά κατα-

* Φιλολόγος, απεσπασμένη στο Κ.Ε.Ε.Α. κατά τα έτη 1996 και 1997.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

- Ι.Α. : Ιστορικό Λεξικό της Ακαδημίας Αθηνών
ΙΛΕΙΚΙ : Ιστορικό Λεξικό των Ελληνικών Ιδιωμάτων της Κάτω Ιταλίας
TNC : Testi Neogreci di Calabria

ληκτικά επιθήματα καθορίζει τη θέση του κάθε ατόμου στο εσωτερικό της οικογένειας και της συγγένειας, ξεκινώντας από τον παππού και φθάνοντας στα δισέγγονα.

Τόσο η γλωσσολογική όσο και η ανθρωπολογική έρευνα —η καθεμιά από τη δική της σκοπιά— έχουν αποδείξει τη γενικευμένη χρήση των παρωνυμίων (ανθρώπων και τόπων) σε πολλές κοινωνίες της Ιταλίας, της Ελλάδας και αλλού¹. Στις περισσότερες περιπτώσεις η χρήση αυτή ερμηνεύεται ως ανάγκη διάκρισης μεταξύ ατόμων που φέρουν το ίδιο όνομα, σε άλλες έχει επισημανθεί και αναλυθεί η στενή σχέση μεταβίβασης παρωνυμίου και περιουσιακών στοιχείων. Στην περίπτωση του Γκαλλιτσιανού, το υψηλότατο ποσοστό συνωνυμιών υπαγορεύει την ευρεία δημιουργία παρωνυμίων, τα οποία επιτελούν και δύο άλλες βασικές λειτουργίες: τον καθορισμό της γενεαλογικής ταυτότητας ενός ατόμου και την κοινωνική ταξινόμησή του.

1. Η κοινότητα αναφοράς

Το Γκαλλιτσιανό είναι ελληνόφωνο χωριό της επαρχίας του Ρηγίου της Καλαβρίας στη Νότια Ιταλία. Βρίσκεται προς την πλευρά του Ιονίου στο Νότιο Ασπρομόντε, σε υψόμετρο 621 μέτρων. Αποτελεί συνοικισμό του Δήμου του Κοντοφουρίου, το οποίο χτίστηκε κατά τη βυζαντινή περίοδο κοντά στην αρχαία αποικία των Λοκρών Περίπολη. Απέχει από αυτό 9 χλμ. Έως και τις αρχές της δεκαετίας του '60 η οικονομία της κοινότητας στηριζόταν στην κτηνοτροφία και τη γεωργία. Με τη μεγάλη μεταναστευτική ροή που σημειώνεται στην Ιταλία από τα μέσα της δεκαετίας του '50 προς τα βιομηχανικά κέντρα του Βορρά και την Ελβετία, αρκετοί εγκαταστάθηκαν στο Reggio di Calabria (το αρχαίο Ρήγιο), μερικοί έμειναν οριστικά στους τόπους μετανάστευσης (Domodossola, Milano, Verona, Ελβετία), άλλοι επέστρεψαν στο χωριό. Οι σημερινοί κάτοικοι εργάζονται στη Δασική Υπηρεσία ως εργάτες, άλλοι ασχολούνται με την κτηνοτροφία και ελάχιστοι μεταναστεύουν για μικρά χρονικά διαστήματα στην Ελβετία. Το 1984 το χωριό αριθμούσε 251 κατοίκους κατανεμημένους σε τρεις οικισμούς: Γκαλλιτσιανό, Βούτσιτα (Νέο Γκαλλιτσιανό), Mangiagala. Τον Ιανουάριο του 1997, σύμφωνα με την τελευταία απο-

1. Όσον αφορά τις ιταλικές ανθρωπολογικές έρευνες σημειώνουμε ενδεικτικά: Mabilia 1980, Minicuci 1981: 75-105, 1983, Ariotti 1988: 107-110, Sellan 1983. Για τον ελληνικό χώρο βλ. Τουντασάκη (1995) και για πληρέστερη βιβλιογραφία σχετικά με το παρωνύμιο στις κοινωνίες του Αιγαίου στην ίδια, σ. 112, υποσημ. 4. Από τους πρώτους ανθρωπολόγους που εφάρμοσαν τις μεθόδους της βρετανικής ανθρωπολογικής Σχολής σε ευρωπαϊκές κοινωνίες και, εκτός των άλλων, προσέγγισαν και το παρωνύμιο από την ανθρωπολογική σκοπιά σημειώνουμε τον Pitt-Rivers 1976, 162-176, ο οποίος στις αρχές της δεκαετίας του '50 πραγματοποίησε επιτόπια έρευνα στο Alcalà, μικρή κοινότητα της Ανδαλουσίας στην Ισπανία.

γραφή που η ίδια πραγματοποίησα στα πλαίσια λαογραφικής αποστολής με εντολή της Ακαδημίας Αθηνών, οι κάτοικοι του χωριού ανέρχονταν σε 115. Από αυτούς οι 79 διέμεναν στον παλιό οικισμό (Γκαλλιτσιανό) και οι 36 στον νέο (Βούτσιτα). Από τις αρχές του 1990 παρατηρήθηκε μια ραγδαία έξοδος προς την παραλιακή κωμόπολη Condofuri Marina (Παραλία του Κοντοφουρίου), κυρίως στην τοποθεσία Λιμάρια. Κι αυτό εξαιτίας της χρόνιας γεωγραφικής, κοινωνικής και πολιτιστικής απομόνωσης του χωριού. Αρκεί να αναφέρουμε ότι η υδροδότηση έγινε μόλις το 1985 και ακόμη μέχρι σήμερα δεν υπάρχει κανένα συγκοινωνιακό μέσο που να το συνδέει με τον έξω κόσμο.

Το μεγαλύτερο μέρος των κατοίκων γνωρίζει την ελληνική τοπική διάλεκτο, το γκρίκο ή γκρέκο, η οποία συμβιώνει με την τοπική ρωμανική και τα ιταλικά. Πρόκειται δηλαδή για μια τρίγλωσση κοινότητα, τα μέλη της οποίας χρησιμοποιούν τρεις διαφορετικούς γλωσσικούς κώδικες: ιταλικά, τοπική ρωμανική διάλεκτο, ελληνική τοπική διάλεκτο.

Τα ιταλικά χρησιμοποιούνται από τα εγγράμματα μέλη της κοινότητας, κυρίως στη σχέση τους με τους εκπροσώπους του κρατικού μηχανισμού (υπαλλήλους δημοσίων υπηρεσιών κλπ.). Στην καθημερινή επικοινωνία οι περισσότεροι χρησιμοποιούν την τοπική ρωμανική διάλεκτο, η οποία αποτελεί και τον επικρατέστερο γλωσσικό κώδικα επικοινωνίας. Η τοπική διάλεκτος χρησιμοποιείται κυρίως από τους ηλικιωμένους και των δύο φύλων. Σε ειδικές περιστάσεις όμως όχι μόνο οι ηλικιωμένοι, αλλά η πλειοψηφία του πληθυσμού κάνει χρήση της ελληνικής τοπικής διαλέκτου, αφού εδώ και χρόνια (τουλάχιστον τις τρεις τελευταίες δεκαετίες) αυτή επιτελεί τη λειτουργία ενός μυστικού γλωσσικού κώδικα: στο εσωτερικό της κοινότητας παρουσία ξένων, στα κοντινά αστικά κέντρα, αλλά και στους τόπους μετανάστευσης οι κάτοικοι μιλούν ελληνικά κάθε φορά που θέλουν να μη γίνονται κατανοητοί από τον περίγυρο².

2. Το σύστημα ονοματοδοσίας στο Γκαλλιτσιανό

Το επώνυμο, το όνομα και το παρωνύμιο είναι τα τρία συστατικά στοιχεία του ονοματοδοτικού συστήματος, τα οποία προσδιορίζουν την ταυτότητα ενός ατόμου. Όμως οι συχνές συνωνυμίες τόσο σε επίπεδο ονομάτων, όσο και σε επίπεδο επωνύμων όχι απλά αποδυναμώνουν αλλά ουσιαστικά εξαφανίζουν την όποια «αναγνωριστική» λειτουργία των δύο πρώτων, ανάγοντας έτσι το παρωνύμιο σε κυρίαρχο στοι-

2. Αναλυτικά για τις περιστάσεις χρήσης της τοπικής ελληνικής διαλέκτου βλ. Πετροπούλου 1995.

χείο καθορισμού της ταυτότητας. Πριν όμως αναλύσω αυτό το φαινόμενο, θα ήθελα να κάνω μια σφαιρική παρουσίαση του ονοματοδοτικού συστήματος στη συγκεκριμένη κοινωνία.

2.1. Το επώνυμο

Η ανασύσταση των γενεαλογιών που έκανα για το σύνολο των οικογενειών του χωριού, χρησιμοποιώντας το υλικό των προφορικών μαρτυριών αλλά και αρχειακές πηγές —ληξιαρχικές πράξεις γάμου (1809-1990), γέννησης (1820-1841), θανάτου (1880-1940)— αποδεικνύει ότι τα επώνυμα που επαναλαμβάνονται από γενεά σε γενεά τουλάχιστον για τους δύο τελευταίους αιώνες είναι ελάχιστα, παραμένοντας στην πλειονότητά τους τα ίδια. Το 1984 τα επώνυμα που κατέγραψα στο Γκαλλιτσιανό ήταν εξαιρετικά περιορισμένα (σήμερα ακόμη περισσότερο). Αυτό φαίνεται καλύτερα στον επόμενο πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Επώνυμα που απαντούν στο Γκαλλιτσιανό
(συμπεριλαμβάνονται και οι οικισμοί Βούτσιτα και Mangiagala)

Επώνυμο	Αριθμ. ατόμ.	Επώνυμο	Αριθμ. ατόμ.
Nucera	165	Caridi	1
Rodà	24	Mangiola	1
Navella	16	Iaria	1
Romeo	12	Tornesi	1
Condemi	12	Stilitano	1
Maesano	8	Perrone	1
Zappia	3	Errante	1
Pangallo	2	Casile	1
Palamara	1		
		Σύνολο	251

Σημείωση: Χρησιμοποιώ τα στοιχεία της απογραφής που η ίδια πραγματοποίησα κατά τον πρώτο χρόνο της επιτόπιας έρευνάς μου (1984), όταν ο πληθυσμός —σε σχέση με τον σημερινό— ήταν περισσότερο συμπαγής.

Όπως βλέπουμε, το επικρατέστερο είναι το Nucera, αφού καλύπτει το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού (65,7%). Αν λάβουμε υπόψη μας ότι από τα υπόλοιπα, τα περισσότερα δηλώνουν άτομα «ξένα» (forestieri), καταγόμενα δηλαδή από άλλες περιοχές και που είτε τα ίδια είτε κάποιος πρόγονός τους είχε παντρευτεί στο Γκαλλιτσιανό και στη συνέχεια εγκαταστάθηκε μόνιμα εκεί, γίνεται σαφής ο εξαιρετικά περιορισμένος αριθμός των επωνύμων. Οι Iaria και Stelitano κατάγονται από το

Roccaforte, οι Zappia από το Africo, ο Tornesi από την πόλη της Νότιας Ιταλίας Formia, οι Mangiola, Caridi και Perrone από το Κοντοφούρι, οι Romeo από το Ρογούδι και οι Maesano από το S. Lorenzo. Από το σύνολο των επωνύμων, τα Rodà (Ροδάς), Caridi (Καρύδης), Pangallo (Πάγκαλος), είναι ελληνικής προέλευσης, τα υπόλοιπα λατινικής³.

Η σταθερή παρουσία των επωνύμων αυτών, ήδη από τον περασμένο αιώνα, εξηγείται από τις γαμήλιες πρακτικές που οι άνθρωποι του Γκαλλιτσιανού ακολουθούν. Οι γάμοι συνάπτονταν και συνάπτονται μέχρι σήμερα μεταξύ συγχωριανών (κοινοτική ενδογαμία) και κυρίως μεταξύ συγγενών (συγγενειακή ενδογαμία). Ο κατά προτίμηση σύζυγος —κατά τον ορισμό που έχει δώσει ο Levi-Strauss (1978: 11)— επιλέγεται από την ομάδα των πρώτων εξαδέλφων, πατροπλευρικών ή μητροπλευρικών. Οι κανόνες μεταβίβασης της κτηματικής περιουσίας αλλά και η γεωγραφική απομόνωση είναι οι κύριοι λόγοι που ερμηνεύουν μια τέτοια επιλογή. Δεδομένων των εξαιρετικά δύσκολων συνθηκών ζωής, έως και τα μέσα περίπου της δεκαετίας του '60, οι συγγενικές ομάδες μέσα από συγκεκριμένες γαμήλιες στρατηγικές φρόντιζαν να διατηρούν την κτηματική περιουσία, συνήθως ελάχιστη, στο εσωτερικό της δικής τους στενής συγγένειας, καταφεύγοντας στη σύναψη γάμων μεταξύ συγγενών. Το πεδίο επιλογής επεκτείνεται και σε ξαδέλφια διαφορετικών βαθμών (δεύτερα, τρίτα και τέταρτα). Κι αυτό σήμερα υπαγορεύεται όχι πια για λόγους μεταβίβασης της περιουσίας αλλά εξαιτίας της γεωγραφικής απομόνωσης του χωριού, η οποία, εκ των πραγμάτων, επιφέρει και περιορισμό της τοπικής γαμήλιας αγοράς. Απόρροια της συγγενειακής και

3. Στα άλλα ελληνόφωνα χωριά απαντούν και τα επώνυμα: Tripodi (Τριπόδης), Crupi (Κουρούπης), Crisafi (Χρυσάφης), Scordo (Σκόρδος), Crissopuli (Χρυσοπούλης) κ.ά. Στην ευρύτερη περιοχή της νότιας Καλαβρίας είναι ευρέως διαδεδομένα πολλά ελληνικά επώνυμα όπως: Cannatà (Κανατάς), Coscinà (Κοσκινάς), Falcomatà (Χαλκωματάς), Zuccalà (Τσουκαλάς), Logotéta (Λογοθέτης), Sinclítico (Συγκλητικός), Zangári (Τσαγκάρης), Papalía (Παπαηλίας), Papajanni (Παπαγιάννης), Papandria (Παπαντρέας), Tracló (Τρακλός = ξαπλωμένος, στα ελληνικά της Καλαβρίας), Tranó (Τρανός), Condò (Κοντός), Condró (Χοντρός), Pirró (Πυρρός, Κόκκινος), Sgró (Σγουρός), Spanó (Σπανός), Nisticó (Νηστικός), Rodinó (Ροδινός), Cuzzopodi (Κουτσοπόδης), Cuzzomiti (Κουτσομούτης), Monorchio (Μονόρχις), Ozimo (Όσιμος) κ.ά. Βλ. σχετικά R o h l f s 1979: 12. Αλλά και στη Σικελία απαντούν πολλά ελληνικά επώνυμα όπως: Accarpio (Ευκάρπιος), Achille (Αχιλλέας), Adamantino (Αδαμάντινος), Adone (Άδωνις), Agesilao (Αγησίλαος), Calzà (Καλτσάς), Camaló (Χαμηλός), Ciaramitaro (Κεραμιδάς), Fasulo (Φασούλης), Jácono (Διάκονος), Iorio (Γιώργης), Ipollito (Ιππόλυτος), Lala (Λάλας), Manoli (Μανόλης), Meli (Μέλης), Melodia (Μελωδίας), Nastasi (Αναστάσης), Palladio (Παλλάντιος), Peronaci (Πηρουνάκης), Riga (Ρήγας), Starace (Σταυράκης), Staropoli (Σταυρόπουλος) κ.ά. Βλ. R o h l f s (1974: 233-244, 1979:12).

κοινοτικής ενδογαμίας είναι η ύπαρξη δεσμών συγγένειας ανάμεσα σε όλους σχεδόν τους κατοίκους —«εμείς εδώ είμαστε μια αλυσίδα από συγγενείς», λένε χαρακτηριστικά— και η, ως εκ τούτου, μη ανανέωση των επωνύμων. Παλαιότερα, όταν ο πληθυσμός του χωριού ήταν μεγαλύτερος (440 άτομα το 1826, 418 το 1843, 511 το 1921, 481 το 1964, 350 το 1974), υπήρχαν και άλλα επώνυμα μικρής εμβέλειας: Angelone, Zindato, Pizzi, Fasile, Plutino, Mandalari, Autelitano, Migliorini.

Τα επώνυμα μεταβιβάζονται πατρογραμμικά. Η γυναίκα μετά το γάμο διατηρεί πάντα το οικογενειακό της επώνυμο, δεν μπορεί όμως να το μεταβιβάσει στα παιδιά της. Αυτά κληρονομούν το επώνυμο του πατέρα, με αποτέλεσμα να ευνοείται αποκλειστικά και μόνο η πατρογραμμική πλευρά και η συνέχειά της στο χρόνο. Αποτελεί, άλλωστε, κοινή πεποίθηση ότι το αίμα της γενιάς μεταφέρεται μόνο μέσα από την πατρική γραμμή, δηλαδή αποκλειστικά μέσω των αρσενικών απογόνων.

Μια ειδική κατηγορία επωνύμων αποτελούν αυτά που δηλώνουν νόθα καταγωγή των φορέων τους και δεν μπορούν να ενταχθούν σε καμιά από τις γνωστές οικογένειες της περιοχής. Θα σταθούμε για λίγο στο θέμα των νόθων, αφού αποτελεί τεράστιο κεφάλαιο για πολλές κοινωνίες του Ιταλικού Νότου.

2.1.1. Τα επώνυμα των νόθων

Το φαινόμενο των νόθων ήταν αποτέλεσμα τόσο της αυστηρής ταξικής ενδογαμίας όσο και του θεσμού της αρρενοπρωτοτοκίας (*maggiorascato*). Σύμφωνα με το θεσμό αυτό, στις οικογένειες των μεγάλων γαιοκτημόνων που εκπροσωπούσαν την άρχουσα τάξη και που στο Γκαλλιτσιανό δεν ξεπερνούσαν τις τρεις - τέσσερις, παντρευόταν ένα μόνο αρσενικό παιδί, συνήθως το μεγαλύτερο (*maggiore*), το οποίο οριζόταν και κληρονόμος της κτηματικής περιουσίας. Οι υπόλοιποι έμεναν ανύπαντροι με συνέπεια να συνάπτουν σχέσεις με γυναίκες κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων (συζύγους μεταναστών στην Αμερική, χήρες θυμάτων πολέμου κλπ.). Καρπός των σχέσεων αυτών ήταν τα νόθα, ονομαζόμενα *μουλάρια* ή *μουλαράκια* στο τοπικό ελληνικό ιδίωμα⁴. Ο θεσμός της αρρενοπρωτοτοκίας, αρκετά διαδεδομένος και

4. Σε μια τέτοια κοινωνική πραγματικότητα παραπέμπει ένα σκωπτικό δημοτικό τραγούδι της Μπόβας, σύμφωνα με το οποίο οι Αμυγδαλιτάνοι (κάτοικοι της Αμυγδαλέας) θεωρούνται όλοι μουλάρια (νόθοι):

*Έρθα να τραβουδίω αν bo San Bestiano
απ' όθε να κούει όλ' η Αμυδ-δαλία
να σας είπω να 'ρτετε σαν άνω
με runghe, με πελέκια, με rad-dia*

σε άλλες χώρες, όπως Αγγλία, Γαλλία κλπ., απαντά σε κοινωνίες όπου οι γεωργικοί πόροι είναι περιορισμένοι και ως εκ τούτου πρέπει να αποφεύγεται κατά το δυνατόν η διαίρεση της κτηματικής περιουσίας, γι' αυτό και ορίζεται ένας και μοναδικός κληρονόμος, συνήθως ο πρωτότοκος⁵. Στην Ιταλία, αν και επισήμως είχε καταργηθεί από τις πρώτες δεκαετίες του περασμένου αιώνα, σε αρκετές περιοχές του Νότου βρισκόταν σε ισχύ (αν και αρκετά περιορισμένη) έως τις δεκαετίες 1930-1940⁶.

Στο Ληξιαρχείο τα νόθα καταχωρούνται ως *proietti* (πεταμένα, απορριπτέα), *esposti* (εκτεθειμένα), *figli di genitori ignoti* (παιδιά αγνώστων γονέων), *figli di padre incerto* (παιδιά ακαθόριστου πατέρα), *figli dello Stato* (παιδιά του Κράτους). Η καταχώρηση ακολουθούσε συγκεκριμένη διαδικασία. Λίγες μέρες μετά τη γέννηση ενός φυσικού (νόθου) παιδιού, παρουσιαζόταν μαζί με αυτό στο Δημαρχείο η *balia* (τροφός, παραμάννα), η γυναίκα δηλαδή που θα αναλάμβανε την ανατροφή του. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Δήμου του Κοντοφουρίου που εξέτασα, η ληξιαρχική πράξη γέννησης ενός νόθου συντασσόταν ως ακολούθως:

Το έτος (...) εμφανίστηκε η... [όνομα της τροφού], η οποία μου παρουσίασε ένα μωρό, γένους (...) που από το παρουσιαστικό φαίνεται να είναι τεσσάρων ημερών και δήλωσε ότι το βρήκε έξω από την πόρτα της, τυλιγμένο με καθαρά ρουχαλάκια, όπως ακριβώς μου το παρουσίασε. Εγώ, αφού βεβαιώθηκα ότι ούτε στο σώμα του, ούτε στα ρούχα του υπήρχε κάποιο σημάδι από το οποίο μπορεί κάποιος να το αναγνωρίσει, του έδωσα το όνομα (...) και το παρέδωσα σ' αυτήν, υπό την ιδιότητα της τροφού, έχοντας η ίδια προσφερθεί για κάτι τέτοιο.

Ο ληξίαρχος επινοούσε ένα όνομα που σύμφωνα και με τις διατάξεις του ιταλικού

τι ήρτα να σας είπω ποία εν η razza
ραγννομένοι αν δην Αμυδ-δαλία
κι α θ-θέλητε να ciρορρέητε τη razza,
όλοι μουλάρια του Mad-dá και του ab-bατίου

(Ήρθα να τραγουδήσω από τον Άγιο Σεμπασιάνο [πολιούχος άγιος της Αμυγδαλέας]/ για να μ' ακούσει όλη η Αμυγδαλέα/ να σας πω να 'ρθείτε εδώ πάνω / με κλαδευτήρια, με τσεκούρια, με ραβδιά / γιατί ήρθα να σας πω ποια είναι η γενιά (τους) / ω κουρελήδες της Αμυγδαλέας! / όλοι [τους] είναι νόθα του Maddà και του Ηγούμενου), TNC, 327. Maddà (γαλλική προφορά του ονόματος Antonello de Malda) ήταν μεγάλος γαιοκτήμονας του Μεσαίωνα που ασκούσε στις γυναίκες το δικαίωμα της πρώτης νύχτας (*jus primae noctis*). Για τα πειράγματα μεταξύ ελληνοφώνων χωριών, όπως απορρέουν μέσα από τα δημοτικά τραγούδια, βλ. Πετροπούλου 1994α.

5. Βλ. Goddy 1984: 144.

6. Για περισσότερα στοιχεία σχετικά με το θέμα των νόθων στον ιταλικό Νότο βλ. Pirelli (1981: 53-61).

αστικού κώδικα δεν έπρεπε να έχει καμιά σχέση με τα συνήθη της περιοχής, ώστε να μην είναι εύκολα αναγνωρίσιμη η πατρότητα⁷. Τα νόθα που καταχωρήθηκαν στα Μητρώα του Δήμου του Κονδοφουρίου, στον οποίο υπάγεται το Γκαλλιτσιανό, για το έτος 1872 φέρουν τα παρακάτω επώνυμα: Larosa, Macri, Grimaldi, Perpiglia, Florido, Calabro, Zerbi, Dell'Oliva, Barone, Morelli, Toscano, Errante (χαμένος, περιπλανώμενος)⁸ κ.ά. Από τις 83 συνολικά γεννήσεις του έτους αυτού, οι 15, δηλαδή το 19% περίπου, αντιστοιχούν σε γεννήσεις νόθων. Από αυτά, ένα μόνο κατάγεται από το Γκαλλιτσιανό. Συνήθως, η ληξιαρχική πράξη γέννησης τόσο για τα νόθα όσο και για τα γεννηθέντα από τη νόμιμη σύζυγο, εξαιτίας του υψηλού δείκτη αναλφαβητισμού, υπογραφόταν μόνο από τον ληξίαρχο. Παρατηρήθηκε επίσης, αν και σπάνια, το φαινόμενο γονείς που βρισκόντουσαν σε δεινή οικονομική κατάσταση, να δηλώνουν τα παιδιά τους ως νόθα, για να μπορούν να εισπράττουν μια μικρή χρηματική επιχορήγηση από το κράτος, το λεγόμενο *balatico*, που δινόταν σε κάθε οικογένεια που αναλάμβανε την ανατροφή ενός τέτοιου παιδιού. Τελευταία δείγματα του φαινομένου των νόθων στο Γκαλλιτσιανό διαπιστώνονται κατά τις δεκαετίες 1930-1940.

2.2. Το όνομα

Οι συχνές συνωνυμίες δεν αφορούν μόνο τα επώνυμα αλλά και τα βαπτιστικά ονόματα. Είναι αυτό ακριβώς που λέει στην αρχή ο πληροφορητής μας: «Εμείς εδώ έχου-

7. Σχετικά με την ονοματοδοσία των νόθων, ο Rohlfς σημειώνει (1979: 11) ότι οι παπάδες και οι ληξίαρχοι, όντας αναγκασμένοι να επινοούν ονόματα ουδέτερα, συχνά τα δανείζονταν από τη λογοτεχνία, την ιστορία (Libia, Gorizia κλπ.), ή από ονομασίες χωριών ή πόλεων (Corleone, Gaeta, Avellino, Potenza κλπ.). Μερικά παραδείγματα επωνύμων που δίνει ο Rohlfς: Felicità (Ευτυχία), Gloria (Δόξα), Di Donna (Της Γυναίκας), Dignoti (Των Αγνώστων), Di Dio (Του Θεού), Della Siepe (Του Θάμνου), Delle Stelle (Των Άστρων) κλπ. Συνηθέστατο στον ιταλικό Νότο είναι το επώνυμο Esposito (εκτεθειμένος). Όπως σημειώνει και πάλι ο Rohlfς (1979: 11, υποσ. 3) στον τηλεφωνικό κατάλογο της Νάπολης του 1976 ήταν καταχωρημένες 165 συνδρομήτριες με το όνομα Anna Esposito, 362 συνδρομητές με το όνομα Antonio Esposito και 375 Vincenzo Esposito.

8. Το Errante ήταν το πιο σύνθητες επώνυμο που δινόταν στα νόθα της ευρύτερης περιοχής που μας αφορά. Άλλα επώνυμα νόθων της ελληνόφωνης περιοχής και πιο συγκεκριμένα της Βονα ήταν τα ακόλουθα: Suvarese, Camobrecu, Virgolitro, Cuzzodonti (Κουτσοδόντης), Virgoli Malgeri, Amendola, Agrappidi (Άγριο απίδι, αχλάδι) Campagna (Εξοχή), Violi, Nasida (Νησίδα), Albanese (Αλβανός), Cavassa, Papalia (Παπαηλίας), Arlecchino, Pinnia, Salvia (Φασκόμηλο), Dolente (Υποφέρων), Spagnolo (Ισπανός), Trifonio, Sotira (Σωτήρας), Paleologo (Παλαιολόγος), Surizzo, Deangelis, Coleani, Cuzzocrea (Κουτσοκρέας). Τα επώνυμα αυτά έχουν δημοσιευτεί από τον Mosino 1981.

με τα ίδια επώνυμα, συχνά και τα ίδια ονόματα». Για το διάστημα που εξέτασα και τα ονόματα παραμένουν, στην πλειοψηφία τους, σταθερά. Το γεγονός αυτό είναι συνυφασμένο με το σύστημα μεταβίβασης των ονομάτων από γενεά σε γενεά. Τόσο οι ανιόντες (παππούδες, γιαγιάδες), όσο και οι εκ πλαγίου αμφιπλευρικοί συγγενείς (θείοι, θείες) είναι οι κατηγορίες από τις οποίες το νέο ζευγάρι αντλεί τα ονόματα των παιδιών του. Έτσι, τα τέσσερα πρώτα παιδιά παίρνουν τα ονόματα των αμφιπλευρικών παππούδων και γιαγιάδων, ξεκινώντας πάντα από την πλευρά του πατέρα. Τα επόμενα παίρνουν τα ονόματα των θείων τους, δηλαδή των αδελφών (αναλόγως του φύλου) του πατέρα και της μητέρας, ξεκινώντας και πάλι από την πλευρά του πατέρα.

Μεταβιβαζόμενα κατ' αυτόν τον τρόπο τα ονόματα, όχι μόνο συνεχίζουν τη γενεαλογική γραμμή της οικογένειας αμφιπλευρικά, αλλά συνδέουν και τα νεαρά μέλη με τους συγγενείς, των οποίων φέρουν το όνομα. Ας δούμε τί λέει επ' αυτού ο πληροφορητής N. S.:

Αν ένα παιδί πάρει το όνομα του πατέρα μου, φυσικό είναι ο πατέρας μου να έχει μεγαλύτερη αδυναμία στο παιδί αυτό, αφού κληρονομεί πλέον το όνομα της οικογένειας που μεταδίδεται από τον πατέρα στο παιδί. Το πρώτο παιδί παίρνει πάντα το όνομα του παππού, είναι αυτό που συνεχίζει το όνομα της οικογένειας, το όνομα της ράτσας. Ανέκαθεν στο χωριό αυτό είχαμε προτίμηση στα αρσενικά παιδιά. Αυτό δείχνει και το γεγονός ότι αρκετός κόσμος έκανε έξι επτά παιδιά, ελπίζοντας ότι κάποιο από αυτά θα γεννηθεί αγόρι, ώστε να μη χαθεί το κληρονομικό όνομα (συνέντευξη 13.4.85).

Η αμφιπλευρικότητα του συστήματος μεταβίβασης των ονομάτων δεν ισχύει, όπως είδαμε, και για τα επώνυμα.

Το σύστημα μεταβίβασης των βαπτιστικών ονομάτων, αν και τηρείται με αυστηρότητα, μπορεί ωστόσο να διαταραχθεί, όταν ειδικές περιστάσεις το απαιτούν. Για παράδειγμα, αν ένα παιδί πεθάνει μικρό, το αμέσως επόμενο θα πάρει το όνομά του. Το ίδιο ισχύει αν αυτό συμβεί σε κάποιον από τους αδελφούς ή τις αδελφές των γονέων. Αν η ημερομηνία γέννησης ενός παιδιού συμπίπτει με την ημερομηνία εορτής ενός αγίου, τότε το νεογέννητο μπορεί να πάρει το όνομά του, χωρίς αυτό να συνηθίζεται ιδιαίτερα. Στο Γκαλλιτσιανό κατέγραφα μία μόνο περίπτωση αγιωνυμικού ονόματος, εκείνο του αγίου Λεονάρντο, ο οποίος λατρευόταν στο χωριό έως και το 1944, όταν μια από τις πιο καταστροφικές κατολισθήσεις κατέστρεψε ολοσχερώς την εκκλησία που ήταν αφιερωμένη σ' αυτόν και βρισκόταν στην περιοχή Καλαμάκι.

Σημαντικά γεγονότα της τοπικής και εθνικής ιστορίας έχουν επίσης σηματοδοτηθεί με ανάλογα ονόματα, τα οποία, αν και δεν υπακούουν σε κανένα εθιμικό κανόνα ονοματοδοσίας, ωστόσο υπερισχύουν. Από τις περιπτώσεις που κατέγραψα, η πιο χαρακτηριστική είναι του Ραολο. Τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1953 καταστροφικές βροχοπτώσεις και κατολισθήσεις επέβαλαν την υποχρεωτική εκκένωση του χωριού. Η Nucera Gioianna, αν και επίτοκος, ακολουθεί τους συγχωριανούς της στο ταξίδι προς τα Gaeta (πόλη κοντά στη Ρώμη), όπου θα παρέμεναν για δύο περίπου χρόνια. Στη διάρκεια του ταξιδιού, στην πόλη της Καλαβρίας Paola, οδηγείται εσπευσμένα στο τοπικό νοσοκομείο, όπου και φέρνει στον κόσμο ένα αγοράκι, στο οποίο δίνονται τρία ονόματα: Ραολο από το όνομα της πόλης στην οποία γεννήθηκε, Biaggio κατά παραφθορά της ιταλικής λέξης *viaggio* που σημαίνει ταξίδι και Francesco κατά τη γενεαλογική γραμμή, δηλαδή το όνομα που θα έπρεπε να πάρει, σύμφωνα με τους εθιμικούς κανόνες ονοματοδοσίας. Από τα τρία υπερίσχυσε το πρώτο, το οποίο έως και σήμερα ανακαλεί στη συλλογική μνήμη το σημαντικό αυτό γεγονός της σύγχρονης κοινωνικής ιστορίας του χωριού. Το ίδιο ισχύει και για το όνομα Gaetano που δηλώνει τον καταγόμενο από την Gaeta. Το άτομο που ονομάζεται έτσι γεννήθηκε στο στρατόπεδο προσφύγων «Vittorio Emmanuele III» της Gaeta, όπου φιλοξενήθηκαν οι πληγέντες από την κατολίσθηση. Αν και του είχε δοθεί και δεύτερο όνομα, Settimo (Έβδομος, καθότι ήταν το έβδομο κατά σειρά παιδί της οικογένειας), επεκράτησε το Gaetano.

Δεν υπερισχύουν, αντίθετα, ονόματα που σπάνε τη γενεαλογική αλυσίδα, χωρίς όμως να συντρέχει σοβαρός λόγος. Αυτή είναι η περίπτωση της Laura. Σύμφωνα με τους εθιμικούς κανόνες ονοματοδοσίας, θα έπρεπε να ονομάζεται Filippra από το όνομα του μητροπλευρικού παππού της. Όταν όμως γεννήθηκε, ο πατέρας της αδυνατώντας ο ίδιος να μεταβεί στο Κοντοφούρι, για να τη δηλώσει, ανέθεσε αυτό σ' έναν ανιψιό. Ο ανιψιός, γοητευμένος την εποχή εκείνη από την ποίηση του Πετράρχη, έδωσε στην εξαδέλφη του το όνομα της αγαπημένης του ποιητή: Laura. Όμως η τοπική κοινωνία, για την οποία το όνομα αυτό δεν σήμαινε απολύτως τίποτα, αποκατέστησε τη «γενεαλογική τάξη», αποκαλώντας την με το «κανονικό» όνομα που θα έπρεπε να έχει: Pina / Pinucia (υποκορ. του Filippra) και έτσι την ονομάζει μέχρι σήμερα.

Απαντούν και δύο περιπτώσεις ιστορικών ονομάτων: Attilio και Emilio προς τιμήν των Βενετσιάνων αδελφών Bandiera, εθνικών ηρώων της Ιταλίας⁹. Σύμφωνα με τη μαρτυρία ενός αδελφού τους, ο πατέρας τους, όντας «εραστής της Ιστορίας»

9. Δολοφονήθηκαν μαζί με άλλους στις 24 Ιουλίου του 1844 στην προσπάθειά τους να ανατρέψουν το καθεστώς των Βουρβόνων στην Καλαβρία.

έδωσε στα παιδιά του τα ονόματα αυτά. Τα άτομα που ονομάζονται έτσι, ζουν όλα εκτός Γκαλλιτσιανού. Στα αρχεία απαντούν και τα ονόματα Ottavia, Galatea, Eleonora, Beatrice. Τα βρίσκουμε μόνο στο πρώτο μισό του περασμένου αιώνα. Ας δούμε στη συνέχεια έναν πίνακα με τα ονόματα που απαντούν σήμερα στο Γκαλλιτσιανό:

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Κύρια ονόματα των κατοίκων του Γκαλλιτσιανού

Ανδρικά	Γυναικεία	Ανδρικά	Γυναικεία
Domenico	Domenica	Leonardo	Jolanda
Antonio	Antonia	Fortunato	Elisabetta
Antonino	Antonina	Leo	Teresa
Carmelo	Giuseppina	Giuseppe	Maria
Giovanni	Carmela	Raffaele	Callidea
Francesco	Giovanna	Andrea	Rosalia
Bruno	Francesca	Sebastiano	Carolina
Filippo	Bruna	Pietro	Lucia
Michele	Filippa	Diego	Cristina
	Angela	Saverio	

Τα συνηθέστερα είναι: Domenico που αντιστοιχεί σε 16 άτομα, Giuseppe (14), Raffaele (12), Antonino (11), Antonio (10), Leonardo (10), Carmelo (9), Francesca (8). Τα λιγότερο συνήθη είναι: Rosario, Andrea, Michele, Saverio, Angela, Lucia, Jolanda, Gonfredo που το καθένα αντιστοιχεί σε ένα μόνο άτομο.

Για να γίνει διάκριση ανάμεσα στα άτομα που φέρουν το ίδιο όνομα, εκτός από το παρωνύμιο, χρησιμοποιείται ο υποκοριστικός, θωπευτικός ή μεγεθυντικός τύπος του βαπτιστικού ονόματος. Για παράδειγμα, αν το όνομα Carmela αντιστοιχεί σε πέντε γυναίκες, τότε μπορούν να προσφωνούνται ως ακολούθως: Carmela, Carmelina, Melina, Melèddha, Mela. Μερικά ακόμη παραδείγματα:

- Fancesca - *Cicca* - *Ciccarèddha* - *Ciccola*
- Giovanna - *Gianna Giannèddha* - *Giannòla*
- Antonia - *Ntona* - *Ntonèddha* - *Ntonòla*
- Maria - *Marùddha* - *Maròla*
- Elisabetta - *Bettina*, *Betta*, *Bettinèddha*
- Giuseppe: *Peppi*, *Pepèddhi*, *Peppòna*
- Francesco: *Cicco*, *Ciccùci*
- Carmelo: *Melo*, *Melùci*, *Melèddho*
- Antonio: *Ntoni*, *Ntonàci*, *Ntonòli*
- Leonardo: *Nardo*, *Nardùci*, *Nardòli*

- Antonino: *Nino, Ninùci, Ninòli*
- Filippo: *Pippro, Prèddha, Ppeddhòla*

Συνήθως, ο μεγεθυντικός τύπος λειτουργεί και ως παρωνύμιο. Για την προσφώνηση ενός προσώπου χρησιμοποιείται η κλητική του ονόματος στην υποκοριστική μορφή του, της οποίας προτάσσονται τα προσαγορευτικά *compare* (κουμπάρε) για τους άντρες, *comare* (κουμπάρα) για τις γυναίκες αλλά και τα υποκοριστικά τους *mare, rare* αντιστοίχως. Στην πρώτη μορφή τους, την κανονική, χρησιμοποιούνται όταν ανάμεσα στους συνομιλητές υπάρχει δεσμός πνευματικής συγγένειας που συνάπτεται με τα βαφτίσια ή τους γάμους. Στη δεύτερη, την υποκοριστική, χρησιμοποιούνται σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις¹⁰. Οι τιμητικές προσαγορεύσεις *signore/signora* (κύριε / κυρία) χρησιμοποιούνται για άτομα ξένα προς την κοινότητα. Όπως λέει ένας πληροφορητής μας, «ο τρόπος αυτός προσφώνησης δεν είναι δικός μας. Χρησιμοποιούμε αυτές τις λέξεις [*signore/signora*] μόνο για κάποιον ξένο που θα έρθει στο χωριό». Μερικά παραδείγματα προσφώνησης, που η τοπική κοινωνία χρησιμοποιεί:

- *Compare | Pare Prè | Filì (Filippo)*
- *Compare | Pare Pè | Pepe (Giuseppe)*
- *Compare | pare Scianè (Saverio)*
- *Compare | pare Bischia (Sebastiano)*
- *Compare | pare Brù (Bruno)*
- *Compare | pare Nardù (Leonardo)*
- *Compare | pare Petru (Pietro)*
- *Comare | mare Giuvà (Giovanna)*
- *Comare | mare Ntonè (Antonia)*
- *Comare | mare Bettinè (Elisabetta)*

Οι προσφωνήσεις ανάμεσα σε στενούς συγγενείς γίνονται με τη χρήση της αντιστοιχούς τοπικής συγγενειακής ορολογίας. Τα αδέρφια προσφωνούνται με το *leddé/leddà* (αδελφέ / αδελφή στο τοπικό ελληνικό ιδίωμα), τα ξαδέλφια με το σ-σεδερφό/ή (εξάδελφε/η). Αλλά και οι θείοι απευθυνόμενοι στα ανίψια χρησιμοποιούν το βαθμό συγγένειας («*Τι κάνετε ανισπίο:*»), το ίδιο και τα κουνιάδια (συνγενάδια). Απευθυνόμενη η γυναίκα στον αδελφό του συζύγου της θα πει: «*Τι κάνετε συνγενή*»; Για το σύζυγο της αδελφής, αντίθετα, χρησιμοποιείται ο ιταλικός όρος *cognato* (κουνιά-

10. Πρβ. το *θείε / μπάρμπα* και *θεία* που χρησιμοποιείται σε πολλές περιοχές της Ελλάδας.

δος). Σημειώνουμε ότι τα άτομα άνω των τριανταπέντε ετών στις μεταξύ τους προσφωνήσεις χρησιμοποιούν πάντα τον πληθυντικό της ευγενείας ακόμη και σε επίπεδο αδελφών. Οι νεότερες γενεές τείνουν να εγκαταλείψουν αυτές τις μορφές προσφωνησης και οι πιο ηλικιωμένοι θεωρούν υπεύθυνους τους δασκάλους που υποδεικνύουν στους μαθητές οικειότερους και απλούστερους τρόπους προσφωνησης στο εσωτερικό του οικογενειακού περιβάλλοντος.

Οι ξένοι δημόσιοι λειτουργοί, με τους οποίους η κοινότητα έρχεται σε επαφή (Δημόσιες Ύπηρεσίες, δάσκαλοι κλπ.), δυσκολεύονται να κάνουν διάκριση ανάμεσα σε ανθρώπους που φέρουν το ίδιο όνομα. Ο ταχυδρόμος της περιοχής, εδώ και χρόνια, έχει επιβάλει την αναγραφή στους φακέλους αλληλογραφίας της ημερομηνίας γέννησης του παραλήπτη¹¹. Το ίδιο γίνεται και με τους λογαριασμούς της ιταλικής ΔΕΗ (ENEL) και του ΟΤΕ (SIP). Με τον ίδιο τρόπο διακρίνουν και οι δάσκαλοι τους μαθητές που έχουν συνωνυμία. Η ημερομηνία γέννησης ως στοιχείο ταυτοποίησης των ατόμων εκπλήσσει όσους αγνοούν τη συγγενειακή πραγματικότητα του χωριού. Θα αναφέρω ένα παράδειγμα από τα πιο ενδεικτικά. Στη διάρκεια της επιτόπιας έρευνας ο ταχυδρόμος της περιοχής χρειάστηκε να απουσιάσει για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα. Όταν για πρώτη φορά ο αντικαταστάτης του έφθασε στο χωριό, αντιμετώπισε ιδιαίτερες δυσκολίες στη διανομή της αλληλογραφίας. Στις ερωτήσεις που απηύθυνε στους παρευρισκομένους στην πλατεία για κάποιον Nucera, παραλήπτη ενός δέματος, αυτοί τον ρώτησαν αν στο δέμα αναγράφεται και η ημερομηνία γέννησής του. Έκπληκτος ο ταχυδρόμος ρωτά: «Μα σοβαρολογείτε; Για ένα δέμα χρειάζεται η ημερομηνία γέννησης; Τί σχέση έχει αυτό;», χωρίς να λάβει καμιά απάντηση. Οι υπάλληλοι του Δήμου, όντας οι μοναδικοί «ξένοι» με τους οποίους η κοινότητα έχει τις συχνότερες επαφές, γνωρίζουν τον καθένα με το παρωνύμιό του.

2.3. Το παρωνύμιο

Στο εσωτερικό της κοινότητας το σημαντικότερο στοιχείο καθορισμού της ταυτότητας ενός ατόμου είναι το παρωνύμιο. Ονομάζεται *ingiuria* (βρισιά) στην τοπική

11. Κάτι ανάλογο παρατηρείται ανάμεσα στους *Mócheni*, γερμανόφωνους πληθυσμούς της Valle della Fersina ή Valle dei Mocheni στο Trento της Βόρειας Ιταλίας, οι οποίοι, λόγω των συχνών συνωνυμιών, αναγράφουν στους φακέλους αλληλογραφίας όνομα, επώνυμο, όνομα γενιάς και ονομασία του αγροκτήματος (*hof* στο τοπικό γερμανικό ιδίωμα), στο οποίο είναι εγκατεστημένος ο παραλήπτης. Στο εσωτερικό των χωριών το τελευταίο αυτό στοιχείο, το τοπωνύμιο του *hof*, υποκαθιστά το επίσημο επώνυμο, το οποίο ως στοιχείο προσδιορισμού της ταυτότητας ουδεμία σημασία έχει λόγω των συχνότατων συνωνυμιών. Βλ. Sellan 1983.

διάλεκτο και παράνομα στο ελληνικό ιδίωμα¹². Από το βαφτιστικό, το επώνυμο και το παρωνύμιο εκείνο που χρησιμοποιείται περισσότερο είναι το τελευταίο. «Εμείς εδώ χρησιμοποιούμε το παρατσούκλι κι έχουμε ξεχάσει το όνομα», μού είπε ένας ηλικιωμένος μετά τη μάταιη προσπάθειά του να θυμηθεί το επίσημο όνομα ενός μακρινού συγγενούς του.

Στο Γκαλλιτσιανό κάθε άτομο διαθέτει τουλάχιστον τρία παρωνύμια:

- * της ράτσας
- * το οικογενειακό
- * το ατομικό

Στην ορολογία της συγγένειας που η τοπική κοινωνία χρησιμοποιεί, ο όρος ράτσα κατέχει ξεχωριστή θέση. Με αυτόν δηλώνεται το σύνολο των καταγομένων από έναν κοινό πρόγονο μέσω της αρρενογονικής γραμμής. Στο τοπικό ελληνικό ιδίωμα ονομάζεται γενιά (γενιά)¹³, είναι όμως οι ηλικιωμένοι που κυρίως κάνουν χρήση του ελληνικού όρου. Η πλειοψηφία αναφέρει τον ιταλικό, γι' αυτό και εδώ χρησιμοποιώ κυρίως αυτόν. Τα περισσότερα άτομα όλων σχεδόν των ηλικιών, μιλώντας για τη γενεαλογική καταγωγή τους, κάνουν αναφορά σε τρεις μακριές ράτσες (*razze lunghe*): στη ράτσα των *Micarèddoni*, των *Donlèoni* και των *Jatrùddoni*. Οι ανήκοντες στην πρώτη αναγνωρίζουν ως ιδρυτή της ράτσας τους τον *Micarèddu*, οι *Donlèoni* τον *Don Leo* και οι *Jatrùddoni* το Γιατρό. Ο *Micarèddu*, παρωνύμιο του Domenico Nucera, ο *Don Leo Re Piccolo* (Δον Λέο ο Μικρός Βασιλιάς), παρωνύμιο του Nucera Leone και ο Γιατρός, παρωνύμιο του Nucera Raffaele —όλοι μεγάλοι γαιοκτήμονες του περασμένου αιώνα, ο τελευταίος ήταν ο γιατρός του χωριού (*dottore fisoco* στα αρχαία) και της ευρύτερης περιοχής— είναι οι ιδρυτές των αρχικών γενιών. Με τον πολλαπλα-

12. Ο ίδιος όρος με τους τύπους *nciuria*, *nciuriu* χρησιμοποιείται και στη Σικελία, κυρίως στην περιοχή της Μεσσήνης. Στην Κατάνη χρησιμοποιείται ο όρος *reccu* (= ελάττωμα), ενώ στο Παλέρμο, εκτός από το *nciuria*, χρησιμοποιείται και ο όρος *nroccu* που πιθανότατα σημαίνει φιλόγχος ή λειρί (Ruffino 1988: 485, υποσ. 1). Επίσης στη Zaccanopoli, κοινότητα της Βόρειας Καλαβρίας στην Επαρχία της Cosenza, που μελέτησε η M. Minicuci (1983), συνηθίζονται οι όροι *ingiuria*, *paranome* (παράνομα) και *difetto* (ελάττωμα). Τον όρο παράνομα χρησιμοποιούν και οι Αλβανόφωνοι των οικισμών Κουβαρά, Καλύβια και Κερατέα της Ν.Α. Αττικής. Βλ. Αλεξάκης (1994: 163).

13. Ο ίδιος ακριβώς όρος γενιά χρησιμοποιείται και στη Μάνη, για να δηλώσει τόσο τη συγγενική ομάδα όσο και τη φάρα (διευρυμένη συγγενική ομάδα που αποτελείται από περισσότερες γενιές και από ακόμα περισσότερες οικογένειες), καθώς και το σόι (πατρογραμμική ομάδα γένος). Τους όρους αυτούς χρησιμοποιούν οι Μανιάτες αναφορικά με τις μεγάλες συγγενικές ομάδες. Βλ. Αλεξάκης 1980: 36-37.

σιασμό των αρσενικών απογόνων του κάθε ιδρυτή, οι ράτσες πολλαπλασιάζονται, γίνονται μακριές. Ο πολλαπλασιασμός επέρχεται από τη στιγμή που ο κάθε αρσενικός απόγονος δημιουργήσει δικό του οικογενειακό πυρήνα και δικούς του απογόνους (αρσενικούς), γεγονός που καθιστά και τον ίδιο εν δυνάμει ιδρυτή μιας καινούργιας ράτσας (υπογενιάς), κάτι που μπορεί να συνεχιστεί μέσα στο χρόνο από γενεά σε γενεά μέσω της αρρενογονικής πάντα γραμμής. Τα μέλη όλων αυτών των πατρογραμμικών ομάδων καταγωγής αναγνωρίζουν ότι κατάγονται από έναν κοινό πρόγονο, αποτελούν δηλαδή μέρος της αρχικής ράτσας. Αν μια υπογενιά δεν αφήσει κανένα αρσενικό απόγονο, είναι καταδικασμένη να εξαφανιστεί, έστω κι αν η συνέχεια της αρχικής ράτσας εξασφαλίζεται μέσω άλλων αρρενογονικών ομάδων καταγωγής. Η μαρτυρία της Nucera Teresa, 49 ετών, κόρης του Nucera Domenico, επονομαζόμενου *Negus*, εν δυνάμει ιδρυτή της υπογενιάς των *Negussàdoni*, καταγομένου από τη ράτσα των *Micarèddoni*, κάνει τα πράγματα σαφέστερα:

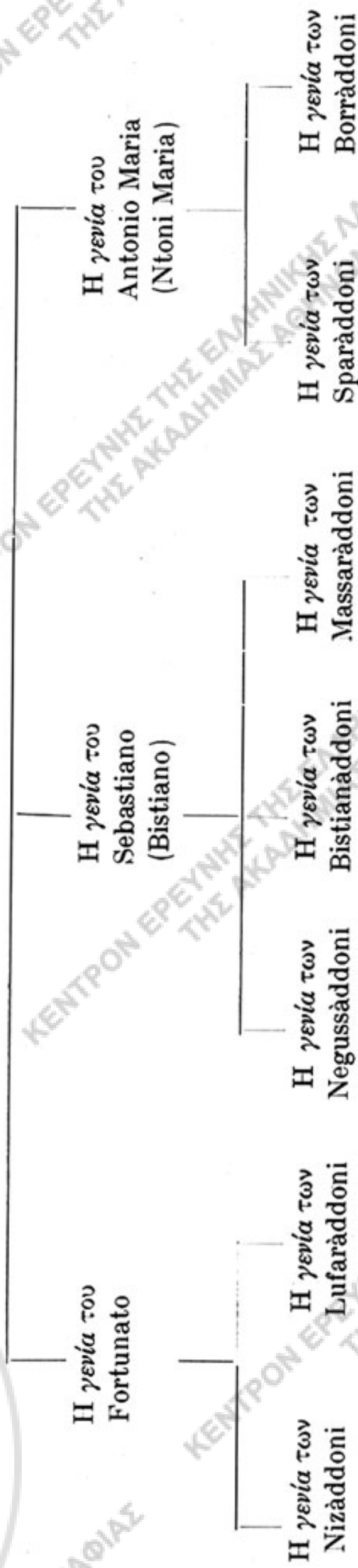
*Εμείς εδώ δίνουμε μεγάλη σημασία στο θέμα της ράτσας, γι' αυτό θέλουμε αρσενικά παιδιά. Εμείς καταγόμαστε από τη ράτσα των «Micarèddoni». Υπήρχαν οι πρόγονοι που ονομάζονταν έτσι (ο πατέρας μου, ο πατέρας του πατέρα μου) κι έτσι σ' εμάς έμεινε η ονομασία *Micarèddoni*. Εδώ στο χωριό έχει πολλούς *Micarèddoni*, όμως η ράτσα [υπογενιά] του πατέρα μου («*Negussàdoni*») χάνεται, δεν υπάρχει πια, γιατί ο πατέρας μου δεν έκανε αρσενικά παιδιά. Τώρα τὰ παιδιά μου θα πάρουν τη ράτσα [παρωνύμιο] του άντρα μου. Ο άντρας μου κατάγεται από τους «*Donlèoni*», εγώ από τους *Micarèddoni*, όμως τα παιδιά μου θα ονομάζονται *Donlèoni* και όχι *Micarèddoni* (συνέντευξη 16.1.87).*

Οι ράτσες, επομένως, είναι οι μέγιστες γενιές, δηλαδή οι αρχικές μονάδες καταγωγής, από τις οποίες διακλαδώνονται στη συνέχεια, μέσω της αρρενογονικής γραμμής, πολλές μονογραμμικές ομάδες καταγωγής (μικρότερες ράτσες ή υπογενιές), οι οποίες, με τη σειρά τους, διακλαδώνονται και πάλι από γενεά σε γενεά σε άλλες υπογενιές, τα μέλη των οποίων αναγνωρίζουν πάντα ότι κατάγονται από έναν κοινό πρόγονο¹⁴. Ας πάρουμε το παράδειγμα της ράτσας, των *Micarèddoni* (Διάγραμμα 1). Οι αρσενικοί απόγονοι του ιδρυτή της ράτσας Fortunato, Sebastiano, Antonio-Maria, μετά το γάμο ιδρύουν οι ίδιοι τις δικές τους υπογενιές. Στη συνέχεια, οι αρ-

14. Στην ορολογία της συγγένειας ο όρος ράτσα, με κάποιες διαφοροποιήσεις από περίπτωση σε περίπτωση, χρησιμοποιείται και σε άλλες κοινωνίες της Βόρειας, Κεντρικής και Νότιας Ιταλίας (Mabilia 1980: 592-96· Ariotti 1980: 97· Smith 1980, Palumbo 1991: 62). Επίσης και σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας: Ν.Α. Αττική, Αιγαίο, Επτάνησα κ.α. (Αλεξάκης 1994: 171, υποσ. 68).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: Οι υπογενιές που κατάγονται από τον Micarèddu

Nucera Domenico (Micarèddu)

ρενες απόγονοι γίνονται ιδρυτές άλλων υπογενιών, διαδικασία η οποία συνεχίζεται από γενεά σε γενεά. Από τα παιδιά του *Micarèddoni*, διακλαδώνονται νέες ράτσες. Από τον *Fortunato* οι ράτσες των *Nizàddoni* και *Lufaràddoni*, από τον *Sebastiano* οι ράτσες των *Negussàddoni*, *Bischianàddoni* και *Massaràdodoni*, από τον *Antonio Maria* οι ράτσες των *Sparàddoni* και *Borràddoni*. Όλες αυτές οι υπογενιές συγκροτούν τη ράτσα του *Micarèddu* και όλοι φέρουν την κοινή ονομασία *Micarèddoni*, δηλωτική τῆς γενεαλογικής καταγωγῆς τους από έναν κοινό πρόγονο.

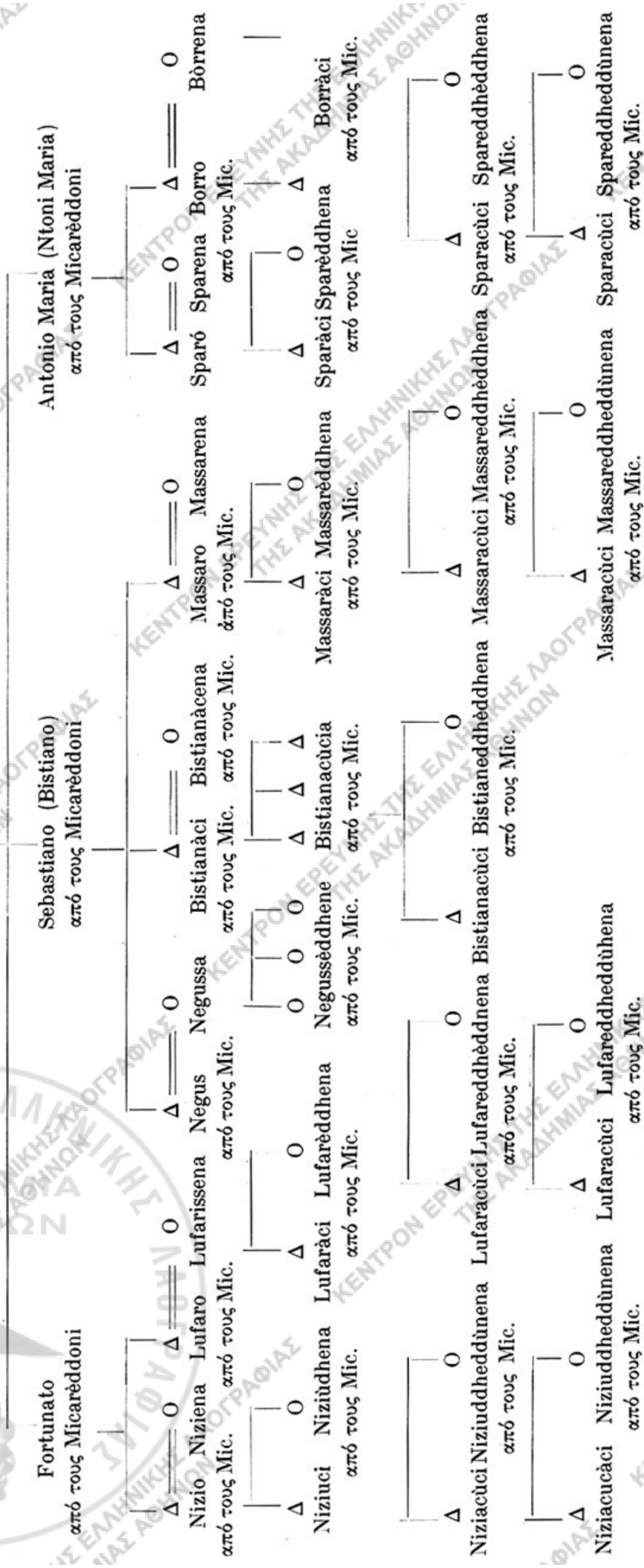
Στην προηγούμενη μαρτυρία η πληροφορήτρια αναφερόμενη στον πατέρα της, το σύζυγο και τον ιδρυτή της ράτσας της δεν κάνει χρήση του ονόματος ούτε του επωνύμου αλλά αποκλειστικά και μόνο του παρωνυμίου, αφού αυτό είναι το κυρίαρχο στοιχείο καθορισμού της γενεαλογικής ταυτότητας (σε ποια ράτσα ανήκει) ενός ατόμου. Όλες οι ράτσες που αναφέραμε φέρουν το επώνυμο *Nucera*, αυτό όμως δεν λαμβάνεται υπόψη για την ταυτοποίηση ενός ατόμου. Τη λειτουργία αυτή επιτελεί αποκλειστικά και μόνο το παρωνύμιο, το οποίο μεταβιβάζεται μέσω της αρσενικής γραμμῆς μαζί με το επώνυμο σε όλους τους άρρενες απογόνους και τα μέλη των οικογενειών που αυτοί ιδρύουν. Αυτό είναι το λεγόμενο «παρατσούκλι της ράτσας».

Πρώτος ο γερμανός γλωσσολόγος *G. Rohlfs* (1974: 203) επεσήμανε την τεράστια σημασία του παρωνυμίου στην κοινωνία του Γκαλλιτσιανού, κυρίως το γεγονός ότι αυτό αποτελεί ένα πλήρες ονοματοδοτικό σύστημα, μοναδικό σε όλη την ελληνόφωνη περιοχή¹⁵, όπου ειδικά επιθήματα προσδιορίζουν τη θέση που κάποιος κατέχει στο εσωτερικό μιας γενεαλογικής ομάδας. Με το επίθημα *-àci* (-άκη, ενικ.), *-àcia* (-άκια, πληθ.) δηλώνονται οι γιοι των ιδρυτών μιας υπογενιάς, με το *-èddena* ενικ., *-èddene* πληθ. οι κόρες, με το *-ùci* (-ούκη, ενικ.), *-ùcia* (-ούκια πληθ.), οι εγγονοί, με το *-eddèdhena* (ενικ.), *-eddèdhene* (πληθ.), οι εγγονές, με το *-cucàci* (-κουκάκη, ενικ.), *-cucacia* (-κουκάκια, πληθ.), οι δισέγγονοι, με το *-eddeddhùnena* (ενικ.), *-eddeddhùnene* (πληθ.), οι δισέγγονες (Διάγραμμα 2). Η γυναίκα του ιδρυτή δηλώνεται με την κατάληξη *-ena* (-αινα)¹⁶, *Niziena*, *Lufarissena*, *Borrena* είναι οι γυναίκες των *Nizio*, *Lufaro* και *Borro*. Από το παρωνύμιο του ιδρυτή μιας υπογενιάς με το επίθημα *-oni* (ιταλ. *-oni*) δηλώνονται όλοι οι απόγονοί του. Οι *Lufaràddoni*, οι *Nizzàddoni*, οι *Borràddoni* είναι όλοι οι στενοί συγγενείς του *Lufaro*, του *Nizio* του *Borro* κ.ο.κ. Για να παρακολουθήσουμε καλύτερα τον τρόπο μετάδο-

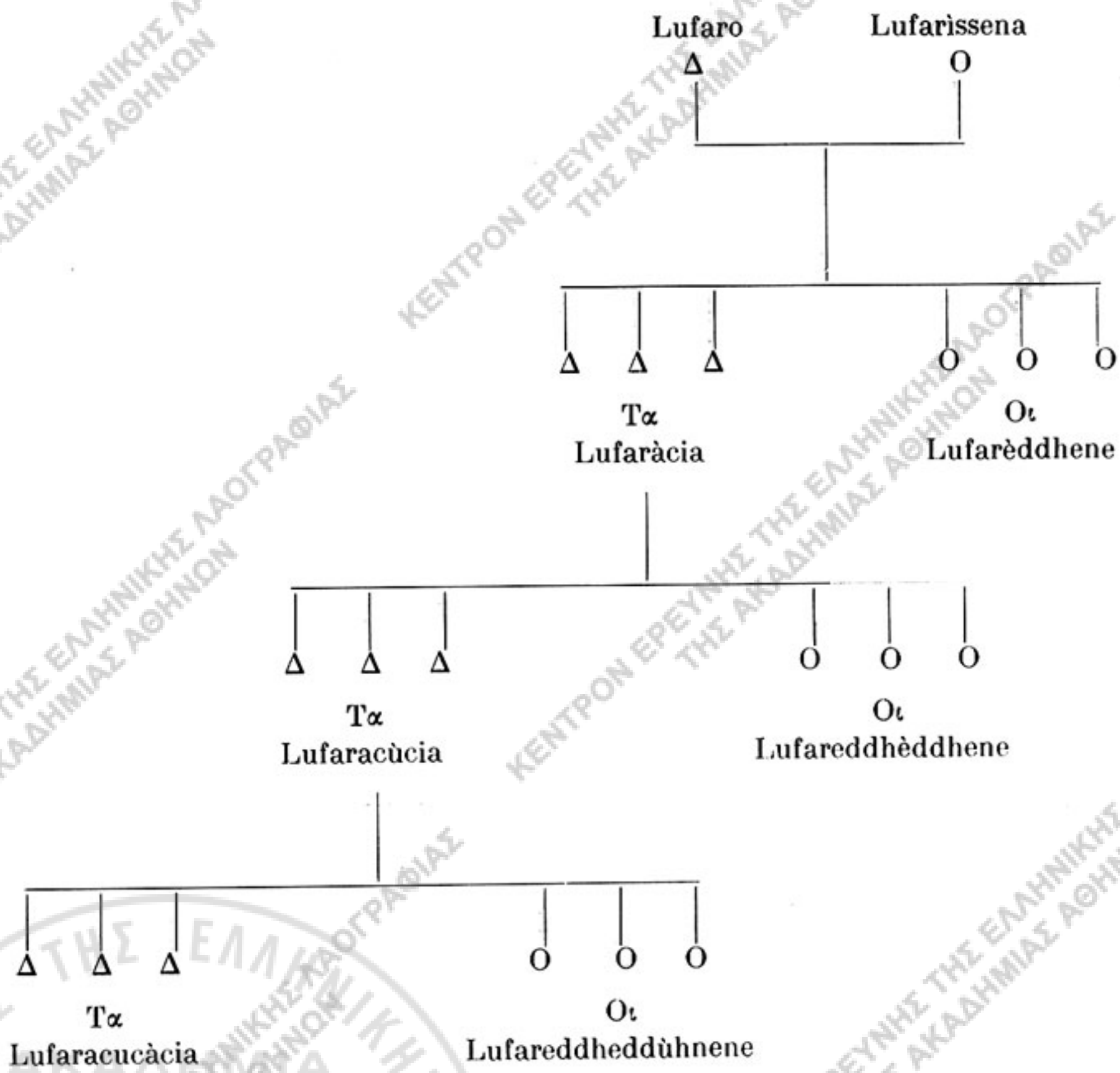
15. Από τότε έως σήμερα όμως καμιά σχετική μελέτη δεν έγινε. Ο τοπικός συγγραφέας, ψυχίατρος *Condemi*, δημοσίευσε το 1987 μια σειρά παρωνυμίων χωρίς περαιτέρω ανάλυση.

16. Πρόκειται για την αντίστοιχη νεοελληνική ανδρωνυμική κατάληξη *-αινα* (*Γιώργαινα*, *Κώσταίνα* κλπ.) που είναι ευρέως διαδεδομένη σε πολλά μέρη της Ελλάδας. Πρβ. Κ α τ σ ο υ λ έ α ς 1988

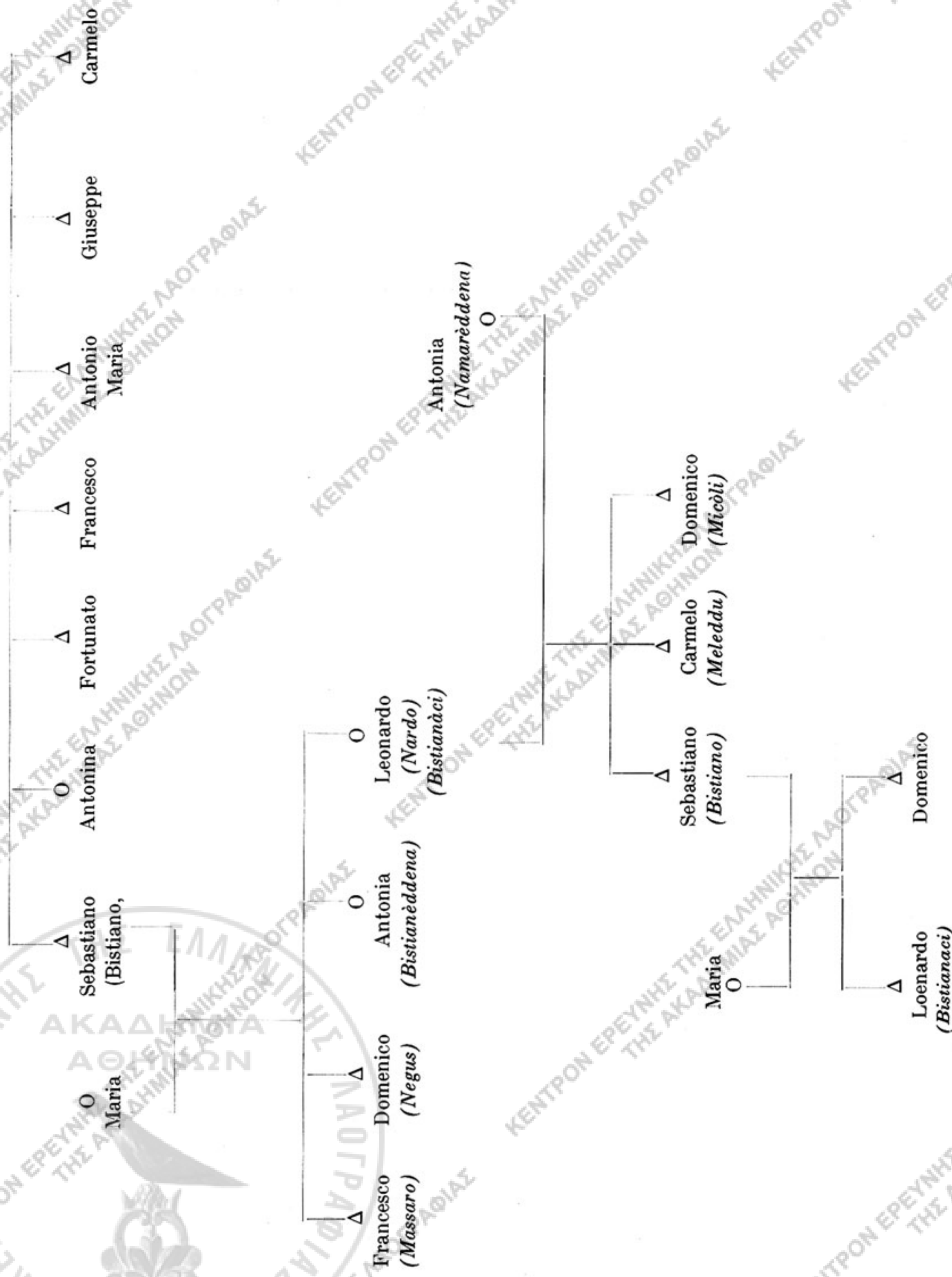
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: Η ράτσα των Micarèddoni
Nucera Domenico (Micarèddu)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: Η μεταβίβαση του παρωνυμίου των Lufaràddoni

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4: Η μεταβίβαση του παρωνυμίου των Bistianàddoni

σης του οικογενειακού παρωνυμίου, ας πάρουμε ως παράδειγμα τη γενιά του *Lufaro* (Διάγραμμα 3): Ο *Lufaro* είναι ο ιδρυτής της γενιάς, η *Lufarrissena* είναι η γυναίκα του, τα *Lufaràcia* τα αρσενικά παιδιά του, οι *Lufarèddhene* οι θυγατέρες του, τα *Lufaracùcia* τα εγγόνια του, οι *Lufareddédhene* οι εγγονές του, τα *Lufaracùcàcia* τὰ δισέγγονά του, οι *Lufareddheddhùnene* οι δισέγγονές του. Όλα αυτά τα άτομα συγκροτούν την υπογενιά των *Lufaràddoni*, η οποία ανήκει στην αρχική γενιά (ράτσα) του *Micarèddu*, αποτελεί δηλαδή μέρος της ράτσας των *Micarèddoni*. Άρα, το παρωνύμιο, καθώς και το επώνυμο μεταβιβάζονται μέσω του αίματος, όπως λένε οι πληροφορητές, δηλαδή μέσω των αρσενικών απογόνων, ξεκινώντας από τον κουρουνόνο (προπάππου) και φθάνοντας στο πορδανγόνι ή ανγονάκι (δισέγγονο)¹⁷. Μεταβιβάζονται δηλαδή όχι μόνο σε όλα τα μέλη της πυρηνικής οικογένειας (σύζυγο, γιους, κόρες) αλλά και στους απογόνους των αρσενικών παιδιών (εγγόνια, δισέγγονα) του ιδρυτή μιας υπογενιάς.

Ας δούμε μερικά ακόμη παραδείγματα:

Ο *Rrunka* = ο ιδρυτής της υπογενιάς/ράτσας

Η *Rrunkena* = η σύζυγος

Το *Rrunkàci* = ο γιος

Η *Rrunkenèddhena* = η θυγατέρα

Το *Rrunkacùci* = ο εγγονός

Η *Rrunkenèddheddhena* = η εγγονή

Το *Rruncacucàci* = ο δισέγγονος

Η *Rrunkenèddheddhùnena* = η δισέγγονη

Οι *Rrunkàddoni* = όλοι οι στενοί συγγενείς/απόγονοι του ιδρυτή

Ο *Tubia* = ο ιδρυτής της υπογενιάς/ράτσας

Η *Tubiena* = η σύζυγος

Το *Tubàci* = ο γιος

Η *Tubèddhena* = η θυγατέρα

Το *Tubacùci* = ο εγγονός

17. Ο Conde mi (1987: 97) αναφέρει ότι στα ελληνόφωνα χωριά Μπόβα και Ρογούδι το παρωνύμιο μεταβιβάζεται μόνο από πατέρα σε παιδί, χωρίς συνέχεια στις επόμενες γενεές. Αν όμως λάβουμε υπόψη μας αρκετά παραδείγματα παρωνυμίων που αναφέρει ο Rohlf s (1979) τόσο από τα χωριά αυτά όσο και από το Roccaforte (Βουνί), όπου τα ειδικά επιθήματα -ena, -cucì κλπ. αφήνουν να υπονοηθεί ανάλογος τρόπος μεταβίβασης με εκείνον του Γκαλλιτσιανού, τότε η πληροφορία αυτή πρέπει να εξεταστεί με μεγάλη προσοχή.

Η *Tubeddhèddhena* = η εγγονή

Το *Tubacucàci* = ο δισέγγονος

Η *Tubeddhèddhena* = η δισέγγονη

Οι *Tubbàddoni* = όλοι οι στενοί συγγενείς/απόγονοι του ιδρυτή

Ο *Lievio* = ο ιδρυτής της υπογενιάς/ράτσας

Η *Lleviena* = η σύζυγος

Το *Lleviùci* = ο γιος

Η *Llevièddhena* = η θυγατέρα

Το *Lleviacùci* = ο εγγονός

Το *Lleviacucàci* = ο δισέγγονος

Η *Llevièddhèddhènnena* = η δισέγγονη

Οι *Lleviùddoni* = όλοι οι στενοί συγγενείς/απόγονοι του ιδρυτή

Κάθε άτομο μπορεί να αποκτήσει ένα ή και περισσότερα προσωπικά παρωνύμια μικρής ή μεγαλύτερης διάρκειας. Αυτό σημαίνει ότι ένα παρωνύμιο είναι δυνατόν να διαρκέσει όσο κανείς είναι νέος ή σε όλη του τη ζωή και να μεταβιβαστεί και στους απογόνους του. Έτσι, δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις όπου ένα ατομικό παρωνύμιο υπερिशύει του κληρονομικού οικογενειακού. Ακόμη και σ' αυτές τις περιπτώσεις, το παρωνύμιο της οικογένειας καταγωγής δεν χάνεται. Τουλάχιστον ένα αρσενικό παιδί, έστω και αν διαθέτει άλλα προσωπικά παρωνύμια, κληρονομεί το οικογενειακό το οποίο μεταβιβάζεται στα παιδιά και στα εγγόνια του. Ας πάρουμε ως παράδειγμα τη μεταβίβαση του παρωνυμίου των *Bistiàddoni*, των καταγομένων από την οικογένεια του *Bistiàno* (Sebastiano) (Διάγραμμα 4). Από τα παιδιά του *Bistiàno*, η Antonia και ο Leonardo κληρονομούν το παρωνύμιο της οικογένειας. Για τον Francesco και τον Domenico υπερिशύουν τα προσωπικά. Ο Leonardo, γιος του Sebastiano, κληρονομεί τόσο το όνομα, όσο και το παρωνύμιο του παππού. Για τον Carmelo και Domenico υπερिशύουν τα ατομικά. Στην επόμενη γενεά ο Leonardo παίρνει εκ νέου το παρωνύμιο του παππού από την πλευρά του πατέρα. Άλλες φορές ο ιδρυτής ενός νέου οικογενειακού πυρήνα, εκτός από το παρωνύμιο της ράτσας, δέχεται κι ένα επιπλέον που συνήθως κληρονομείται από ένα αρσενικό μέλος της γενεαλογικής του γραμμής (πατέρα, θείο, παππού). Ο Nucera Leonardo, για παράδειγμα, έχει κληρονομήσει τόσο το όνομα, όσο και το παρωνύμιο (*Borro*) ενός θείου του. Ο ίδιος μιλώντας για το παρωνύμιο του λέει: «Στο χωριό αυτό μεταβιβάζεται όχι μόνο το όνομα αλλά και το παρατσούκλι, έτσι συνηθίζουμε εμείς εδώ».

Οι γυναίκες μετά το γάμο, αν και παίρνουν το παρωνύμιο του συζύγου, συνεχίζουν να διατηρούν και το δικό τους (πατρικό). Για παράδειγμα, η *Tindena* είναι η

γυναίκα του *Tindi*, θυγατέρα του *Vaccaro* (παρωνύμιο του πατέρα της). Η *Rinena* είναι η γυναίκα του *Rina*, θυγατέρα του *Pazziu* (παρωνύμιο του πατέρα της). Ο πληροφορητής C. G. λέει σχετικά με το παρωνύμιο της μητέρας του:

Ο παππούς μου είχε το παρατσούκλι "*Tindi*". Τό ίδιο είχε κι ο πατέρας του, ο παππούς του και ο πατέρας μου. Τη μάνα μου τη φωνάζουν «*Tindena*», αν όμως μιλήσεις με τους ηλικιωμένους θ' ακούσεις να την αναφέρουν ως «*Vaccarissena*» γιατί αυτό είναι το κληρονομικό όνομα του πατέρα της (συνέντευξη 4.4.85).

Αυτό ισχύει για όλες τις παντρεμένες γυναίκες. 'Η 'Μερικάναινα είναι η σύζυγος του 'Μερικάνο, κόρη του *Ciccio Karamuni* και της Μαρίας Πανταλέναινας. Η *Cancellèrena* είναι σύζυγος του *Cancellèri*, αλλά είναι πιο γνωστή ως *Spegialèdena*, κόρη του *Spegiali*. Η *Bizzàrena* είναι σύζυγος του *Bizzàro*, όμως είναι πιο γνωστή ως *Kipèscena*, κόρη του *Kipèsci*. Τα παραδείγματα θα μπορούσαν να είναι πολύ περισσότερα, εκείνο όμως που αξίζει να τονιστεί είναι ότι τόσο πριν από τον γάμο, όσο και μετά η γενεαλογική και κοινωνική ταυτότητα της γυναίκας καθορίζεται από το παρωνύμιο του πατέρα και του συζύγου. Η απουσία προσωπικών παρωνυμίων για τις γυναίκες — παρατηρημένο και σε άλλες μεσογειακές κοινωνίες¹⁸ — είναι, προφανώς, συνυφασμένη με τη θέση που αυτές κατέχουν στην τοπική κοινωνία, η οποία δεν τους επιτρέπει την συμμετοχή στο δημόσιο βίο στον ίδιο βαθμό που αυτό είναι επιτρεπτό στους άντρες.

Αρκετά άτομα διαθέτουν ένα παρωνύμιο με το οποίο είναι γνωστά στο εσωτερικό της κοινότητας κι ένα διαφορετικό για τον εκτός κοινότητας κόσμο. Ο *Nucera Antonino* ήταν γνωστός στους συγχωριανούς του ως *Nino Vaccari* (οικογενειακό παρωνύμιο) και στους κατοίκους των γειτονικών χωριών ως *Nino il Messo* (*Nino* ο κλητήρας) λόγω της ιδιότητάς του στο Δήμο του Κονδοφουρίου.

'Αλλα παρωνύμια υποδηλώνουν την ξένη καταγωγή ενός ατόμου: Ο *Βουνιζάνος* είναι ο καταγόμενος από το χωριό Βουνί (*Roccaforte del Greco*), ο *Βουτάνος* είναι ο καταγόμενος από το Βούα (*Bona*), η *Ρηγουδέζα* είναι η καταγόμενη από το Ρογούδι (προφερόμενο και Ρηγούδι ή Ρηχούδι).

18. Η διαπίστωση αυτή δεν πρέπει να μας οδηγεί σε γενικεύσεις, αφού υπάρχουν περιπτώσεις κοινωνιών της Μεσογείου όπου και οι γυναίκες αποκτούν δικά τους ξεχωριστά παρωνύμια που δεν συνδέονται με εκείνα του συζύγου ή του πατέρα. όπως είναι οι περιπτώσεις της Μάνης (Μπασιάνης 1985), του *Alcalà* της Ανδαλουσίας (Pitt-Rivers 1976), όπου συνηθίζεται χωρίς να αποτελεί κανόνα, ο μὲν πατέρας νὰ κληροδοτεί το παρωνύμιο του στους γιους, η δὲ μητέρα στις κόρες και, τέλος, της *Zaccanopoli* της Καλαβρίας (Minicuci 1983), όπου η γυναίκα είναι ο κύριος φορέας του παρωνυμίου και είναι αυτή που το κληροδοτεί και στα παιδιά της.

Ως παρωνύμιο χρησιμοποιείται και ο υποκοριστικός τύπος του βαφτιστικού, συνοδευόμενος από το παρωνύμιο του πατέρα: ο *Decu de Rina* είναι ο Diego, γιος του *Rina*, ο *Ntoni Mericanàci* είναι ο Αντώνης, γιος του Αμερικάνου.

Μερικά παρωνύμια αναφέρονται στις ικανότητες ενός ατόμου. Ένας νέος άνδρας ονομάζεται *Mimmo L'Artista* (Domenico ο Καλλιτέχνης), επειδή είναι καλός φωτογράφος. Ένας άλλος ονομάζεται *Mimmo Milinari* (Domenico ο Μυλωνάς), εξαιτίας της εξαιρετικής ικανότητάς του να υποδύεται το Μυλωνά στη φάρσα του Μυλινάρη¹⁹.

Διάφορες περιστάσεις, τυχαίες και απρόβλεπτες, μπορεί να γίνουν αφορμή για τη δημιουργία ενός παρωνυμίου. Συχνές είναι οι περιπτώσεις όπου λεκτικές φράσεις —περίεργες, λανθασμένες γραμματικά ή επαναλαμβανόμενες από ένα άτομο— καταλήγουν να προσλάβουν τη λειτουργία παρωνυμίων. Πράγματι, μια ειδική κατηγορία αποτελούν αυτά που βασίζονται «στη λέξη» (*sulla parola*), κατά τα λόγια των πληροφορητών, και που είναι τα πολυπληθέστερα. Ας ακούσουμε μια μαρτυρία:

Αν κάποιος πει μια περίεργη λέξη, μπορεί η λέξη αυτή να του μείνει ως παρατσούκλι. Να σου φέρω ένα παράδειγμα. Τον παππού μου τον έλεγαν "Mischicio" γιατί το σημείο όπου τρέχει το νερό το λέμε schicio στη διάλεκτο. Τον παππού μου τον έλεγαν "Mico" [υποκορ. του Domenico]. Κάποτε είπε αυτή τη λέξη και του έμεινε ως παρατσούκλι. Το ίδιο συνέβαινε και όταν κάποιος πήγαινε φαντάρος και στο γυρισμό προσπαθούσε να μιλήσει ιταλικά. Συνήθως δεν πρόφερε σωστά τις λέξεις κι έτσι του κολλούσαν διάφορα παρατσούκλια που αργότερα μεταβιβάζονταν από τους γονείς στα παιδιά, δηλαδή γίνονταν οικογενειακά (συνέντευξη 12.1.87).

Μια ολόκληρη οικογένεια φέρει ως παρωνύμιο το όνομα ενός πρώην Νομάρχη του Ρηγίου της Καλαβρίας, ο οποίος επισκέφθηκε το χωριό μετά την επιστροφή των κατοίκων από τη Gaeta (1955). Το επώνυμό του κίνησε την περιέργεια ενός νέου, ο οποίος το επαναλάμβανε συνεχώς με αποτέλεσμα να του μείνει ως παρωνύμιο και να μεταβιβαστεί και σε όλα τα μέλη της οικογένειας που δημιούργησε μετά το γάμο του. Μια άλλη οικογένεια ονομάζεται *Κουρκουδία* που στα ελληνικά της Καλαβρίας σημαίνει κουρ-

19. Πρόκειται για λαϊκό δρώμενο που παιζόταν μέχρι τη δεκαετία του '50 την τελευταία Κυριακή της Αποκριάς, ονομαζόμενη *Σήκωση*, όπου διακωμωδούνταν οι σχέσεις του Μυλωνά (Μυλινάρη) και των βοηθών του και κατ' επέκταση οι σχέσεις ανάμεσα στα διάφορα κοινωνικά στρώματα. Αναβίωση του έθιμου επιχειρήθηκε στη διάρκεια της δεκαετίας του '70 στα πλαίσια μιας ευρύτερης κίνησης για την ανάδειξη και επανεκτίμηση του πολιτισμού και της γλώσσας των Ελληνοφώνων. Σχετικά με το έθιμο αυτό βλ. Πετροπούλου 1994 β.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Παρωνύμια του Γκαλλιτσιανού

Architetto (αρχιτέκτονας)	Curcudáci (κουρκούτι)	Nucia
Barrá	Curro	Paciunella (μικρή τρελή)
Bellicchi	Decani	Padalemo
Bennáro	Dottore (γιατρός)	Papalia (Παπαηλίας)
Bettináci	Forese (αγρότης)	Parpatella
Billi	Gianná	Pepi
Bischianeddu	Gianulina	Pepona
Biveri	Gnoti (άγνωστος)	Peruni (πηρούνι)
Bizzaro (ιδιότροπος)	Juhá	Pilussa
Blachi	Kigna (αιδοίο)	Pistola (πιστόλας)
Bompi	Lúfaro	Pitassi
Borro	Mafisci	Piudda (όρνιθα)
Broscio	Masciuninácci	Putihara (παντοπόλισσα)
Buffo (αστείος)	Massaráci	Righudesa (από το Ρηχούδι)
Busciola	Mazzarella	Rina (μύτη)
Caino	Medicucio	Rosa (υποκ. του Rosario)
Compattiti	(γιατρουδάκι)	Runcacúci
Cancellieri (αρχαιοφύλακας)	Menzalira (μισή λίρα)	Santà
Copácci	Mericano (Αμερικάνος)	Schiriddi
Cavalliere (ιππότης)	Minchia	Sciuri
Cezzúcci	Mischicio	Scordamaglia
Chilibrio	Monella (παλαβός)	Serisi
Ciccoláci	Mulario (νόθος)	Sparó (σπάρος)
Ciccileo	Musciáci	Storto (στραβός)
Consigliere (σύμβουλος)	Namaredda	Tubbía
Copacúci	Ninni	Vutano (από το Βούα)
Corro	Nizio	
Culibiáci	Niziúci	
	Notaro (γραμματέας)	

**"Ngiurie" delle persone di Gallicianò
Ta apanunomata to cristianò to Gaddicianò**

di Mimmo Nucera "l'artista"
tratto da "Gràphome Ismia"

- 1) Spiti tu Giughà
- 2) Spiti tu Rinacl
- 3) Spiti tu Maru Piruni
- 4) Spiti tu Ghittdà
- 5) Spiti tu Medicucceddèna
- 6) Chortal
- 7) Ritozzeddèna
- 8) Massaraci
- 9) Asilo - Grest
- 10) Mericanaci Ddecu
- 11) Leviena
- 12) Giamboena
- 13) Mericanu
- 14) Medicucciu
- 15) Spiti tu Mars Maddaena
- 16) Ninuzzaci
- 17) Spiti tu Malora
- 18) Spiti tu Tubbacuci - Cutulina
- 19) Mericanaci Ciocu
- 20) Cacofoio
- 21) Priolu
- 22) Leviuci
- 23) Peppi Condemi
- 24) Cavalari
- 25) Boru, Munnella, Trippamuci
- 26) Brosci
- 27) Filippèda - Ciccilledda
- 28) Cangiumaci Micu
- 29) Cangiumena
- 30) Bischianaci - Nnamareddèna
- 31) Carelleddèna
- 32) Ninuzzaci Brunu
- 33) Charà (Bar)
- 34) Ninuzzaci Carmelu
- 35) Farinedda
- 36) Lufaru
- 37) Nizluci
- 38) Pizzi
- 39) Mulareddunena
- 40) Farineddaci Paolo
- 41) Nizio Paleo
- 42) Zappiuci Rosa
- 43) Carmelu Bischianaci
- 44) Culibiu
- 45) Runcacuci
- 46) Negussu
- 47) Costandinu
- 48) Cannomia (Tabacchena)
- 49) Busciula Fafasuli
- 50) Roccu Vunisanu
- 51) Cucuena, Petrola, Brosci, Peppimusciaci, Barà
- 52) Munsialleddèna

Χάρτης του Γκαλλιτσιανού σχεδιασμένος από τον Domenico Nucera, επωνομαζόμενο Mimmo L' Artista, για την επιδεξιότητά του στην τέχνη της φωτογραφίας. Πρωτοδημοσιεύτηκε στο πολυγραφημένο περιοδικό "Gràfome immia" [Γράφομε μαζί], όπου οι νέοι και οι νέες του χωριού αντάλλασαν απόψεις γύρω από διάφορα θέματα στη διάρκεια της δεκαετίας του '70. Σημειώνονται τα παρωνύμια των τότε κατοίκων του χωριού και το σημείο στο οποίο βρίσκεται το σπίτι του καθενός. Αναδημοσιεύτηκε από τους Casile A. - Fiorenza D., *Ellenofoni di Calabria. Aspetti storici, linguistici e letterari. Università per la terza età e per il tempo libero della Bovesia. Bova Marina 1993, 26.*

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Παρωνύμια ελληνικής προέλευσης από την ελληνόφωνη περιοχή της Καλαβρίας, ανθολογημένα από τον Rohlfis (1979)

Παρωνύμιο	Σημασία	Τόπος προέλευσης
Argaliaru	Ο επισκευάζων αργαλειούς	Bona
Asprocefalo	Ασπροκέφαλος	Ρογούδι
Cacalevri	Κακαλεύρης	Μπόβα
Carcarazza	Καρακάξα	Μπόβα
Caridi	Καρύδι	Μπόβα
Cheppalu	Κέφαλος	Ρογούδι
Chiddomussi	Στραβομούτρης	Ρογούδι
Chiddozappi	Στραβοπλάτης	Χωρίο του Ρηγουδίου
Ciaramitaru	Κεραμιδάς	Ρογούδι
Cuzzomiti	Κουτσομύτης	Ρογούδι
Cuzzorecchi	Κουτσαύτης	Ρογούδι
Fasciolaru	Φασολάς	Ρογούδι
Fisalevri	Φυσαλεύρης	Bona
Folearu	Φωλιάς (αυτός που παίρνει φωλιές)	Ρογούδι
Jeraei	Γεράκι	Bona
Lacanedda	Λεκανίτσα	Bona
Laghissa	Λαγίνα	Bona Marina
Lagó	Λαγός	Ρογούδι
Lahana	Λαχανάς	Ρογούδι
Lamperi	Λαμπερή	Bona
Mangialicu	Αυτός που τρώει λύκους	Bona
Pahio	Παχύς	Roccaforte
Pisciacravattaru	Αυτός που ουρεί στο κρεβάτι	Bona
Piscuparu	Μεγάλος Επίσκοπος	Ρογούδι
Pizzia crea	Αυτός που ουρεί κρέας	Bona
Pondici	Ποντικός	Bona
Pondichissena	Ποντικίνα	Bona

κούτι (χυλός με γάλα ή νερό και αλεύρι από αραβόσιτο). Στον αρχηγό της οικογένειας, όταν ήταν μικρός, άρεσε υπερβολικά η κουρκουδία. Μια Κυριακή η μητέρα του, αφού ετοίμασε την κουρκουδία, τον πήρε και πήγαν στην εκκλησία. Στη διάρκεια της λειτουργίας με υψωμένη τη φωνή στρέφεται στη μητέρα και της υπενθυμίζει ότι αν δεν επιστρέψουν γρήγορα στο σπίτι, «η κουρκουδία σπρυχάινεται» (το κουρκούτι θα κρυώσει). Η φράση αυτή στάθηκε αρκετή για τη δημιουργία του σχετικού παρωνυμίου, το οποίο αργότερα έγινε οικογενειακό, αφού μεταβιβάστηκε σε όλους τους απογόνους που ο ίδιος δημιούργησε μετά το γάμο του.

Δημιουργοί παρωνυμίων μπορεί να είναι άτομα με έντονη τη χιουμοριστική διάθεση αλλά και τα ίδια τα παιδιά. Ας ακούσουμε μια μαρτυρία:

Υπάρχουν πολλά παρατσούκλια που έχουν δημιουργηθεί από τα ίδια τα παιδιά στις μεταξύ τους συναστροφές. Τα παρατσούκλια αυτά σχετίζονται με τη συμπεριφορά κάποιου. Μπορεί κάποιο παιδί να είναι πονηρό, άλλο να είναι φλύαρο, άλλο να λέει λίγα λόγια, όπως και νά'χει, πάντα βρίσκεται λόγος να κολλήσουν σε κάποιον ένα παρατσούκλι. Ανάλογα με τη συμπεριφορά, πάει και το παρατσούκλι ((συνέντευξη 4.4.85).

Ο Ν. D. από μικρός ήταν γνωστός ως ο γιός του *Γιάννη Κούκου* (παρωνύμιο του πατέρα του) και της *Κούκαινας*. Όταν πήγε στο σχολείο, στα παιχνίδια με τους συμμαθητικούς του έκανε ζαβολιές και συμπεριφερόταν με μεγάλη πονηριά. Έτσι τα υπόλοιπα παιδιά του έβγαλαν το παρωνύμιο *Mico* [υποκορ. του Domenico] *La Volpe* (Μίκο Η Αλεπού), το οποίο φέρει μέχρι σήμερα²⁰. Ένας νέος άντρας ονομάζεται *Dotto* (Γιατρός), γιατί «κάνει τη ζωή των γιατρών», σύμφωνα με τα λόγια του δημιουργού αυτού του παρωνυμίου, δηλαδή δουλεύει ελάχιστα, όπως οι γιατροί, κατά τη γενικότερη αντίληψη που επικρατεί στο χωριό για τη μη χειρωνακτική εργασία. Σ' αυτή την περίπτωση, όπως και σε άλλες αντίστοιχες, πρόκειται γι' αυτό που παρατηρεί ο Pitt-Rivers (1976: 169), ότι το παρωνύμιο αποτελεί μέσο επιβολής κυρώσεων εκ μέρους της κοινωνίας για τους παρεκκλίνοντες από την κοινώς αποδεκτή συμπεριφορά.

20. Πρβ. μερικά παραδείγματα παρωνυμίων από τα ελληνόφωνα χωριά Στερνατία και Κοριλιάνο της ελληνόφωνης περιοχής της Απουλίας που έχει καταγράψει ο Αναστ. Καραναστάσης: ο *Κιούρη*, ο *Κίκκο* του *Μάου*, ο *Γιώργη μ' ηπ-πίπα*, ο *Πονδικούδδη*, ο *Ντσιόδα* (σταγόνα), ο *βόμβα*. Βλ. Ι.Α. αριθ. 832, σ. 178, Αναστ. Καραναστάσης, Στερνατία 1965. Ο *Πατέρα*, ο *Παπαίνα*, ο *Χάρο*, ο *Τσούδο* (ο φύλλος), ο *Πιτσαντώνη*, ο *Χεμμένο* (χεσμένος), ο *Κριαλέκσο* (ο Κύριε Ελέησον), ο *βάρβα*, ο *Μισ-σιαμέρα* (ο Μεσημέρης), ο *Μαλελόγο* (κακός λόγος), ο *Σίδερο*, ο *Χριστούδδη*. Βλ. Ι.Α. Χφ. 836, σ. 149. Αναστ. Καραναστάσης, Κοριλιάνο 1963-64.

Ακόμη και οι νεκροί αναφέρονται με το παρωνύμιό τους, στο οποίο προτάσσεται η λέξη *maro* (μαύρος, δύστυχος) για τους άντρες και *mara* ή *maricedda* για τις γυναίκες.

Ο σκωπτικός χαρακτήρας των παρωνυμίων είναι αναμφισβήτητος, σε καμιά περίπτωση όμως δεν μπορεί να θεωρηθεί δεδομένος²¹. Όσα όμως από αυτά είναι καθαρώς προσβλητικά ή στιγματίζουν αρνητικά ένα άτομο και συνδέονται με γεγονότα τα οποία τόσο η ατομική όσο και η συλλογική μνήμη θέλει να ξεχάσει, υπόκεινται σε δύο βασικούς κανόνες:

- α) δεν εκφέρονται ενώπιον του ενδιαφερομένου,
- β) δεν μεταβιβάζονται στις επόμενες γενεές²².

Τέτοια είναι η περίπτωση ενός κατάδικου που πέθανε στη φυλακή. Το παρωνύμιό του μεταβιβάστηκε για ένα σύντομο χρονικό διάστημα στη σύζυγο και στη μια κόρη, για να ξεχαστεί αμέσως μετά το γάμο της κόρης. Όποιος αναφέρεται σ' αυτήν χρησιμοποιεί μόνο το παρωνύμιό του συζύγου και ποτέ το πατρικό της.

Το παρωνύμιό χρησιμοποιείται και στις μεταξύ συγχωριανών προσφωνήσεις, κυρίως εκ μέρους των πιο ηλικιωμένων. Όμως και οι νεώτεροι κάνουν αναφορά τόσο στα προσωπικά όσο και στα οικογενειακά παρωνύμιά τους²³. Όχι σπάνια οι κάτοικοι του χωριού στις τηλεφωνικές συνομιλίες τους με άτομα του κοντινού περιγύρου με τα

21. Πρβ. την παρατήρηση που εδώ και χρόνια έχει κάνει ο R o h l f s (1972: 121, υποσ. 17) για τη Νότια Ιταλία και τη Σικελία: «Σε μερικές περιοχές της Ιταλίας (Καλαβρία, Σικελία, Σαλέντο) τα παρωνύμια αν και ονομάζονται «βρισιές» *ingiuris*, εν τούτοις δεν θεωρούνται υβριστικές ονομασίες. Αντίθετα, οι φορείς τέτοιων ονομάτων, συνήθως, είναι υπερήφανοι γι' αυτά, ακόμη και στις περιπτώσεις εκείνες που δεν είναι καθόλου συμπαθητικά». Η άποψη αυτή ενισχύεται και από τη μελέτη της M i n i c u c i 1983. Το ίδιο ισχύει και για τους γερμανόφωνους πληθυσμούς της Valle del Fersina του Trento, όπου το παρωνύμιό αναγράφεται ακόμη και στις επιτύμβιες στήλες των νεκροταφείων (S e l l a n 1983: 226)

22. Πρβ. P i t t - R i v e r s (1976: 167) και S e l l a n (1983:225), οι οποίοι διαπιστώνουν το ίδιο στις κοινωνίες που έχουν μελετήσει. Ο πρώτος σημειώνει ότι ακόμη και στην περίπτωση που ένα προσβλητικό παρωνύμιό μεταβιβαστεί και στις επόμενες γενεές, με την πάροδο του χρόνου χάνει την αρχική του σημασία. Πρβ. και Α λ ε ξ ά κ η 1996: 1960,

23. Ενδεικτικό ως προς αυτό είναι το ακόλουθο απόσπασμα από το βιβλίο του τοπικού συγγραφέα F. C o n d e m i (1990: 23) για τον τρόπο αναφοράς του στους συμμετέχοντες σε ένα ταξίδι μιας ομάδας Ελληνοφώνων στην Ελλάδα τον Αύγουστο του 1988: «Ήμασταν δεκατέσσερις, δέκα άντρες και τέσσερις γυναίκες: ο M i c c o l i [η υπογράμμισή δική μου] και η κόρη του Antonella, ο P r e f e t a (Νομάρχης) και η κόρη του Mariella (...), ο M i m m o F a r i n e d u c i, ο T o t o B e n n a r u c i, ο L i l l o N i z s i u c i, ο P i e t r o B o r r a c u c i, ο C i c c i o κι εγώ ο Γ i a t r ó s Κ ω ν σ τ α ν τ ι ν ά κ η s (C o s t a n d i n u c i).

οποία δεν υπάρχει δεσμός στενής φιλίας ή συγγένειας συστήνονται με το παρωνύμιο. Ακόμη και η αναφορά σε στενούς συγγενείς γίνεται με τη χρήση του παρωνυμίου. Από μια αυτοβιογραφική αφήγηση ενός πληροφορητή ανθολογώ τα σημεία εκείνα όπου ο αφηγητής κάνει αναφορά στους συγγενείς του: «Ο γαμπρός μου ο “Benarèd-du”, ο ξάδελφός μου ο “Ntoni Sparacùci”, ο κουμπάρος μου ο “Ntoni Lufaradu”, ο ξάδελφός μου ο “Ntoni Sparacùci”, ο κουμπάρος μου ο “Ntoni Lufaracùci”, ο άλλος γαμπρός μου ο “Antoni Meericanàci”, ο κουμπάρος μου “ο Felici”, ο ξάδελφός μου ο “Massaràci”, ο θείος μου ο “Borro”, η συμπεθέρα μου η “Benàrrèna”, ο κουμπάρος μου ο “Decu de Rina”, ο θείος μου ο “Sparò”...». Ο ίδιος πληροφορητής αναφερόμενος στο παρωνύμιό του, τόνισε ότι αυτό είναι απαραίτητο «για να μην ξεχνιόμαστε μεταξύ μας».

Αξίζει να σημειωθεί ότι τα στοιχεία γύρω από το παρωνύμιο διαφοροποιούνται ανάλογα με την ηλικία των πληροφορητών. Οι πιο ηλικιωμένοι κάνουν χρήση περισσότερο των παρωνυμίων της ράτσας και της οικογένειας παρά των ατομικών. Συνήθως αγνοούν αυτά που έχουν δημιουργηθεί πρόσφατα. Αντίθετα, οι νέοι αγνοούν καμιά φορά παρωνύμια οικογενειακά, όντας όμως στην πλειοψηφία τους γνώστες των παρωνυμίων της ράτσας.

Ένα άλλο ενδιαφέρον στοιχείο είναι το ότι η προθυμία των πληροφορητών να μιλούν για το παρωνύμιο έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την απροθυμία και σιωπή απέναντι σε ερωτήσεις που αφορούν τη σημασία κάποιου εξ αυτών. Οι περισσότεροι ή δεν θυμούνται την προέλευση ή αποφεύγουν να δώσουν λεπτομέρειες.

Πριν κλείσω, θα ήθελα να σταθώ για λίγο σε κάποιους χαρακτηρισμούς, έντονα σκωπτικούς, με τους οποίους οι κάτοικοι των γύρω ιταλόφωνων χωριών χαρακτήριζαν τους ελληνόφωνους: *paddekoï*, *padàllia*, *parratuli* (αγροίκοι, παλαβοί, επαίτες). Στάση σαφώς “εθνοκεντρική” που παρατηρείται εκεί όπου συνυπάρχουν διαφορετικές κουλτούρες και η καθεμιά θεωρεί και τοποθετεί τον εαυτό της υπεράνω της άλλης²⁴: Η απόδοση υποτιμητικών ή καλύτερα περιπαικτικών χαρακτηρισμών ανάμεσα σε

24. Πρβ. τη στάση των ιταλόφωνων του Trento της Βόρειας Ιταλίας απέναντι στους γερμανόφωνους Mòcheni. Ακόμη και η ίδια η ονομασία Mòcheni παλαιότερα ήταν συνώνυμη του χαζου (Sella 1983: 235). Επίσης τη στάση των Ιταλών απέναντι στα πρώτα μεταναστευτικά κύματα Αλβανών (14ο αι.) στην Καλαβρία, οι οποίοι έδωσαν υποτιμητικές ονομασίες ακόμη και στις περιοχές όπου αυτοί εγκαταστάθηκαν (Meyria 1961: 350). Χαρακτηριστική της στάσης αυτής είναι και η πληροφορία του Padula 1977: 323 σχετικά με το αλβανόφωνο χωριό της Καλαβρίας S. Giacomo, τους κατοίκους του οποίου οι Ιταλοί θεωρούσαν κλέφτες (*ladri*) και αποκαλούσαν *cazzidiari* (κασιδιάρηδες).

κοντινά χωριά αποτελεί γενικότερο φαινόμενο στην Ελλάδα, την Ιταλία και αλλού²⁵. Ακόμη και ανάμεσα σε Παλαιό και Νέο Γκαλλιτσιανό, που μεταξύ τους απέχουν λιγότερο από 2 χλμ., παρατηρείται κάτι τέτοιο: οι κάτοικοι του παλαιού οικισμού αποκαλούν τους κατοίκους του νέου «Άγιους Λορεντσιώτες» (Santi Lorenzoti), παρομοιάζοντάς τους με εκείνους του κοντινού χωριού S. Lorenzo που κατά τη γνώμη τους είναι αφιλόξενοι.

Από τα όσα μέχρι τώρα ελέχθησαν, μπορούμε να κάνουμε μερικές γενικές διαπιστώσεις: το επώνυμο, το βαπτιστικό όνομα και το παρωνύμιο αποτελούν τα τρία συστατικά στοιχεία του ονοματοδοτικού συστήματος στο Γκαλλιτσιανό. Οι ανάγκες που το καθένα από αυτά καλύπτει και οι λειτουργίες που επιτελεί είναι διαφορετικές, ωστόσο η διαλεκτική σχέση που τα συνδέει μεταξύ τους καθορίζει, τελικά, την ταυτότητα των ατόμων σε προσωπικό, οικογενειακό και κοινωνικό επίπεδο. Το επώνυμο μεταβιβαζόμενο από γενεά σε γενεά μέσω του αίματος, δηλαδή μέσω της αρρενογονικής γραμμής, διαιώνίζει συμβολικά τη ράτσα (γενία) και την οικογένεια μέσα στο χρόνο. Η χρήση του περιορίζεται στα επίσημα έγγραφα, αφορά δηλαδή αποκλειστικά και μόνο τις σχέσεις των μελών της κοινότητας με τον κρατικό μηχανισμό (ληξιαρχείο και λοιπές δημόσιες υπηρεσίες). Το όνομα μεταβιβαζόμενο αμφιπλευρικά καθορίζει την ταυτότητα των ατόμων σε δύο επίπεδα: κάθετο (ανιόντες συγγενείς, παππούδες, για-

25. Για την ανταλλαγή περιφρονητικών χαρακτηρισμών ανάμεσα στα ελληνόφωνα χωριά της Καλαβρίας και της Απουλίας βλ. Πετροπούλου 1994α. Ιδιαίτερα ενδιαφέροντα είναι τα παρωνύμια χωριών της Καλαβρίας που αναφέρει ο V. Padula για την περίοδο πριν και μετά την ενοποίηση του ιταλικού κράτους (1861). Επιλέγω τα πιο χαρακτηριστικά: *Mezzcazetta* (Μισή καλτσούλα) ονόμαζαν οι γείτονές τους τους κατοίκους του χωριού Tortora επειδή ήταν εξαιρετικά φτωχοί. *Mangialardi* τους κατοίκους του χωριού S. Domenica, επειδή έτρωγαν πολύ λαρδί, *Sasei* (Ψωραλέοι) τους κατοίκους της Grisolia, *Cipullari* (Κρεμμυδάδες) της Cirella επειδή είχαν άφθονη παραγωγή ωραίων κρεμμυδιών. *Zaccanari* του Bombicino επειδή στην είσοδο του χωριού τους υπήρχε ένα χοιροστάσιο (τσάκανο), *Spagari* του Cetraro επειδή παρήγαγαν λινάρι, *Labri* (κλέφτες) της Facconara, *Cruciffisuori* του Longobardi, γιατί σύμφωνα με μια παράδοση κάποτε για να τιμωρήσουν ένα συκοφάντη, τον κάρφωσαν σ' ένα δέντρο, *Cipullari* του Belmonte, γιατί έλεγαν ότι η πλειοψηφία του πληθυσμού έτρωγε όλο το χρόνο κρεμμύδια (*cipolle* στα ιταλικά), *Tammurrari* του Aiello, γιατί σε όλες τις γιορτές έπαιζαν το tamburro (ταμπούρλο), *Sardellari* του Cariati, γιατί ψάρευαν πολλές σαρδέλλες και *Lucetari*, γιατί λόγω κακών ατμοσφαιρικών συνθηκών είχαν όλοι το χρώμα της σαύρας (*lucertola*). Βλ. Padula (1977: 391-395, 402-403, 405-406). Πρόκειται σαφώς, για παρωνύμια που αντανακλούν τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες της εποχής. Πρβ. επίσης Κουτελάκης (1988: 258), ο οποίος αναφερόμενος στους αμοιβχίους υποτιμητικούς χαρακτηρισμούς των κατοίκων του Μεγάλου και Μικρού Χωριού της Τήλου, σημειώνει ότι οι Μεγαλοχωρίτες αποκαλούσαν Αλαδιώτες τους Μικροχωρίτες και εκείνοι με τη σειρά τους αποκαλούσαν Κουντουριώτες, Καραϊτες και Μυλωνάδες.

γιάδες) και οριζόντιο (εκ πλαγίου συγγενείς, θείοι, θείες). Η ύπαρξη συγγενικών σχέσεων που συνδέουν το σύνολο σχεδόν του πληθυσμού —απόρροια της συγγενειακής και κοινοτικής ενδογαμίας— επιφέρει τη μη ανανέωση ονομάτων και επωνύμων με αποτέλεσμα ένα εξαιρετικά υψηλό ποσοστό συνωνυμιών. Ως εκ τούτου, τόσο το όνομα όσο και το επώνυμο αδυνατούν να λειτουργήσουν ως διαφοροποιητικοί παράγοντες μεταξύ των ατόμων ανάγοντας το παρωνύμιο σε κυρίαρχο στοιχείο γενεαλογικής ταυτότητας και κοινωνικής ταξινόμησης ενός ατόμου. Από τα τρία, τουλάχιστον, παρωνύμια που κάθε άτομο διαθέτει —ράτσας, οικογενειακό και ατομικό— τα δύο πρώτα είναι συνώνυμα της γενεαλογικής συνέχειας. Το τρίτο χαρακτηρίζει και ταξινομεί κάποιον σε κοινωνικό επίπεδο με βάση τον χαρακτήρα, τη συμπεριφορά, τα ελαττώματα ή χαρίσματα, τον τόπο καταγωγής, το επάγγελμα, τις ικανότητες κλπ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Α λ ε ξ ά κ η ς Ε. 1980, *Τα γένη και η οικογένεια στην παραδοσιακή κοινωνία της Μάνης*. Αθήνα.
- , 1994, «Αμφιγραμμικές ομάδες καταγωγής και γαμήλια στρατηγική στους Αλβανόφωνους της Ν.Α. Αττικής-Λαυρεωτικής (1850-1940)». *Πρακτικά Ε' Συνάντησης ΝΑ. Αττικής*, (Παιανία 5-8 Δεκ. 1991). Παιανία.
- , 1996, *Τα παιδιά της σιωπής. Οικογένεια, συγγένεια και γάμος στους Αρβανίτες της Ν.Α. Αττικής - Λαυρεωτικής (1850-1940)*. Αθήνα: Παρουσία.
- A r i o t i M. 1988, *Non desiderare la donna l'altri. Gruppi sociali, parentela e matrimonio nella comunità di Prodo*. Milano: Franco Angeli.
- C a r a c a u s i G. 1993, *Dizionario onomastico della Sicilia*, 2 τόμοι. Centro di studi filologici e linguistici siciliani. Palermo.
- C o n d e m i F. 1987, *Grammatica grecanica*. Reggio Calabria: Coop. Contezza.
- , 1990, *To taxidi - Il viaggio*. Edizioni I Cumelca, Reggio Calabria.
- G o o d y J. R. 1984, *Famiglia e matrimonio in Europa. Origine e sviluppo dei modelli familiari dell'Occidente*. Milano: Mondadori.
- Κ α ρ α ν α σ τ ά σ η ς Α., *Ιστορικό Λεξικό των Ελληνικών Ιδιωμάτων της Κάτω Ιταλίας*. Τόμοι 5. Ακαδημία Αθηνών: 1984, 1986, 1988, 1991, 1992.
- Κ α τ σ ο υ λ έ α ς Στ. 1988. «Ονοματολογικά Ικαρίας». *Ονόματα* 12 (1988), 229-249.
- Κ ο υ τ ε λ ά κ η ς Χ. 1988, «Αλαδιώτες - Κουντουριώτες. Αμοιβαίοι υποτιμητικοί χαρακτηρισμοί των κατοίκων της Τήλου», *Ονόματα* 12 (1988), 256-279).
- L e v i - S t r a u s s C. 1978, *Le strutture elementari della parentela* (ιταλ. μετάφρ. Α. Μ. Cirese και L. Serafini). Milano: Feltrinelli.
- M a b i l i a M. 1980, «Sruturra e uso del soprannome», *Rassegna Italiana di Sociologia* 4 (1980) 585-605.
- M e y r i a t M. (επιμ.) 1961, *La Calabria*. Lerici, Milano.
- M i n i c u c i M. 1981, *Le strategie matrimoniali in una comunità calabrese*. Rubbettino ed. Soveria Manelli.
- M i n i c u c i M. 1983, «Il sistema di denominazione in un paese dell'Italia Meridionale», *L'Uomo*, Τόμ. VII, αριθ. 1/2, 205-217.

- Mosino F. 1981, «I nomi di battesimo dei Greci di Bova nell' Ottocento», *Calabria Sconosciuta* 13 (1981) 73-75.
- Μπασέα - Μπεζαντάκου Χρ. 1985, «Παρωνύμια από περιοχή της Έξω Μάνης», *Λεξικογραφικόν Δελτίον*, τόμ. ΙΕ', Αθήνα 233-257.
- Padula V. 1977, *Calabria prime e dopo l'Unità* (επιμ. Α. Marinari). Τόμ. ΙΙ. Bari: Laterza.
- Palumbo B. 1991, *Madre madrina. Rituale parentela e identità in un paese del Sannio* (San Marco dei Cavoti). Franco Angeli: Milano.
- Πετροπούλου Χρ. 1994α, «Τα ελληνικά της Καλαβρίας μεταξύ περιθωριοποίησης και επανεκτίμησης: προβλήματα και προοπτικές», *Εθνολογία* 3 (1994), 189-214.
- Πετροπούλου Χρ. 1994β, «Αποκρία στα ελληνόφωνα χωριά της Κάτω Ιταλίας», *Καθημερινή*, 6 Μαρτίου 1994.
- Πετροπούλου Χρ. 1995, «Γλώσσα και διάλεκτος στην ελληνόφωνη περιοχή της Καλαβρίας: όψεις γλωσσικές και πολιτισμικές», *Γλώσσα* 35 (1995), 32-51.
- Piselli F. 1981, *Parentela ed emigrazione Mutamenti e continuità in una comunità calabrese*. Torino: Einaudi.
- Pitt - Rivers J. 1976, *Il popolo della Sierra*. Torino: Rosenberg & Sel-
lier. Α' έκδοση Λονδίνο 1954.
- Rohlf G. 1974, *Scavi linguistici nella Magna Grecia*. Galatina: Congedo.
- Rohlf G. 1979, *Dizionario dei cognomi e soprannomi in Calabria*. Raven-
na: Longo.
- Rohlf G. 1980, «Antichi patronimici greci in Calabria», *Calabria Scono-
sciuta* 9 (Gennaio-Marzo 1980).
- Ruffino G. 1988, «Soprannomi della Sicilia Orientale (tipi idiomatichi,
fonosimbolici e triviali)», *Ονόματα* 12 (1988), 480-86.
- Sellan G. 1983, «Il nome e la terra: procedure di classificazione in una
società contadina nel Nord Italia», *L'Uomo* (1983), Τόμ. VII, 219-236.
- Taibbi - Caracausi (επιμ.) 1959, *Testi Neogreci di Calabria* (TNC).
Istituto Siciliano di studi Bizantini e Neogreci. Palermo.
- Τουντάσκη Ειρ. 1995, «Συστήματα ονοματοδοσίας και πρακτικές διαδοχής
στο Αιγαίο: Η λειτουργία των παρωνυμίων σε μια ορεινή κοινότητα της Άν-
δρου». Ανάτυπο από τα Πρακτικά του Συνεδρίου: Άξονες και προϋποθέσεις
για μια διεπιστημονική έρευνα. Αθήνα: Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος
Δημητρίου».

S U M M A R Y

The nickname as a basic component of genealogy identification and social classification : The case of a Helleno-phonic village in Southern Italy (Gallitsiano)

by Christina Petropoulou Ph. D.

The last name, the name and the nickname form the three main elements of Gallitsiano's name-giving system. Although each of these names serves different needs and undertakes various functions, the interactive relationship between them defines, nevertheless, people's identity at a personal, familial and social level.

As the last name is transmitted from one generation to the next through blood, meaning the patrilineal system, it symbolizes the perpetuation of race and family over time. Its use is limited to official documents, in other words it strictly and exclusively refers to relations among community members within the bureaucratic system (birth records and other public services). The first name, transmitted bi-lineally (from both sides of family) defines the identity of individuals in two levels: vertical (senior relatives, grandfathers, grandmothers) and horizontal (side-relatives, uncles, aunts). The existence of kin relationships that connect almost the entire population—a residue of relative and community endogamy—brings a stop to the renewal of first and last names, resulting in a high percentage of synonymy. Evidently, both the first and last name, unable to function as differentiating factors among individuals, render the nicknames to a dominant element for identification of genealogy and social classification of a person. There are at least three kinds of nicknames given to each person: racial, familial and personal. The first two are synonymous with genealogy continuity and the third describes and classifies someone on a social level based on character traits, behavior, virtues and flaws, place of origin, occupation, abilities e.t.c.

ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΧΡΥΣΟΥ - ΚΑΡΑΤΖΑ*

ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ

Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της παραδοσιακής διατροφής σχετίζονται κυρίως με τις εδαφικές και κλιματολογικές ιδιαιτερότητες, που καθορίζουν το είδος και το μέγεθος της παραγωγής, καθώς και τις δυτατότητες προμήθειας ειδών διατροφής δια του εμπορίου. Εξετάζονται, εδώ, οι παράγοντες που προσδιορίζουν την παραγωγή, την κατανάλωση και τη διάθεση στο εμπόριο συγκεκριμένων προϊόντων διατροφής στο νησί της Σαντορίνης.

Σε επιτόπια έρευνά μας καταγράψαμε υλικό για τα θέματα που έχουν σχέση με την παραγωγή, προμήθεια και κατανάλωση ειδών διατροφής, με τη βοήθεια ειδικού ερωτηματολογίου της Ακαδημίας Αθηνών¹ και συγκροτήσαμε χειρόγραφο, το οποίο καταθέσαμε στο Κ.Ε.Ε.Α. (αριθμ. εισαγωγής 4524).

Η Σαντορίνη είναι αναμφισβήτητα ένα από τα πλέον ενδιαφέροντα τοπία της Ελλάδας. Συγκροτείται από τρεις νήσους, τη Θήρα, τη Θηρασία και το Ασπρονήσι, διατεταγμένες σε σχήμα στεφάνου ή δακτυλίου γύρω από μια βαθιά ωοειδή λεκάνη (την Καλντέρα) που καταλαμβάνεται από θάλασσα. Είναι μετά τον Βεζούβιο, ένα από τα πιο γνωστά και πολυσυζητημένα ηφαίστεια². Στην ηφαιστειογενή σύσταση του εδάφους της οφείλονται σε σημαντικό ποσοστό οι ποσοτικές και ποιοτικές ιδιαιτερότητες που παρατηρούνται στην καλλιέργεια των διαφόρων προϊόντων. Το ηφαιστειογενές έδαφος είναι γόνιμο, ενώ το νοτιοανατολικό ασβεστολιθικό μέρος

* Φιλολόγος, μεταπτ. φοιτήτρια Λογογραφίας, απεσπασμένη στο Κ.Ε.Ε.Α. κατά τα έτη 1996 και 1997.

1. Σ τ ε φ. Δ. Η μ έ λ λ ο υ, Α ι κ. Π ο λ υ μ έ ρ ο υ - Κ α μ η λ ά κ η, Παραδοσιακός υλικός βίος του Ελληνικού λαού (ερωτηματολόγιο). Δημοσιεύματα του Κέντρου Ερεύννης της Ελληνικής Λογογραφίας, αριθ. 17. Ακαδημία Αθηνών, 1983.

2. Γ. Γ ε ω ρ γ α λ ά, Η γένεσις και η εξέλιξις του συμπλέγματος των ηφαιστειογενών νήσων της Σαντορίνης. Μ. Δ α ν έ ζ η Σαντορίνη, 1971, σ. 19.

του νησιού είναι μάλλον άγονο, κατά ένα μεγάλο μέρος πετρώδες και γυμνό, με πτωχή βλάστηση.

Το κλίμα της Σανατορίνης παρουσιάζει όλα τα χαρακτηριστικά των ξηρότερων περιοχών των μεσογειακών χωρών. Η ετήσια πτώση βροχής ανέρχεται μόλις σε 361,5 χιλιοστά, ενώ σε άλλα νησιά, όπως η Νάξος, ανέρχεται σε 386,5, στη Σύρο 534,5 και στην Άνδρο στα 665,1 χιλ. Η έλλειψη του εδαφικού ύδατος είναι το σπουδαιότερο πρόβλημα για την ανάπτυξη της χλωρίδας, καθώς και των καλλιεργειών του νησιού και αναπληρώνεται εν μέρει από το νερό της ατμοσφαιρικής υγρασίας, το οποίο συγκρατείται από το πορώδες έδαφος³. Το κλίμα της Σαντορίνης είναι πολύ υγιεινό. Το καλοκαίρι η θερμοκρασία ποικίλλει από 20-28ο C και ενίοτε ανέρχεται στους 30ο C, το δε χειμώνα η θερμοκρασία σπανίως κατέρχεται μεταξύ 6-10 C και σπανιότατα στο μηδέν^{3α}. Οι κάτοικοι υδρεύονται από δεξαμενές στις οποίες αποταμιεύεται το νερό της βροχής και σε περιπτώσεις ανομβρίας από φρέατα τα οποία βρίσκονται στην ανατολική παραλία του νησιού⁴. Σήμερα, βέβαια, οι γεωτρήσεις έχουν συμβάλει στην ουσιαστικότερη επίλυση του προβλήματος.

Όπως αναφέρει ο Μ. Ζώρζος⁵ δεν μπορεί να ορισθεί αν η πανάρχαια Σαντορίνη, «η προ των ηφαιστειών εκρήξεων μη πυρογενής νήσος, κατωκείτο ή μή, εικάζεται όμως ότι θα ήτο ακατοίκητος ως πετρώδης και άγονος». Το μόνο, το οποίο μπορεί να βεβαιωθεί, είναι ότι η νήσος αυξήθηκε και έγινε στρογγύλη κατά την τεταρτογενή προϊστορική εποχή. Κατοικούνταν από ανθρώπους, οι οποίοι ευρίσκονταν σε υψηλό σημείο προόδου και πολιτισμού και ε γνώριζαν την καλλιέργεια της ελιάς και την τυροκομία, είχαν δε και εμπορικές συναλλαγές.

Από τις αρχαιολογικές έρευνες που έχουν γίνει φαίνεται ότι οι κάτοικοι που έζησαν περί το 2.000 π.Χ. είχαν ποίμνια αιγών και προβάτων, γνώριζαν την τυροκο-

3. Χ. Διαπούλη, Η χλωρίς της Σαντορίνης. Καλλιεργούμενα φυτά. Μ. Δανέζη Σαντορίνη 1971, σ. 33.

3α. F. Richard, Τα Μυστήρια της Σαντορίνης (1650), στον Κ. Σιμόπουλο, «Ξένοι ταξιδιώτες στην Ελλάδα 333 μ.Χ.-1700», τόμος Α', Αθήνα 1972 (β' έκδοση). «Το νησί δεν ποτίζεται από ρυάκια και βρύσες. Το νερό που παίρνουν οι άνθρωποι έρχεται από τον ουρανό και αν σταματήσουν οι βροχές και δεν γεμίσουν οι στέρνες είναι καταδικασμένοι σε θάνατο, εκτός αν πιούν γλυφό νερό που βρίσκεται σε μερικά πηγάδια στο γιαλό. Η γη δεν έχει ανάγκη από νερό το καλοκαίρι. Μ' όλο που η επιφάνεια είναι ξερή, σα να φλέγεται, το έδαφος απορροφά τη νύχτα υγρασία και προσφέρει άφθονα προϊόντα».

4. Μ. Ζώρζος, Ημερολόγιον Θήρα-Αμοργός, 1933, σ. 18.

5. Ό.π., σ. 8.

μία, καλλιεργούσαν σιτηρά, ψάρευαν, έκαναν εξαγωγή λαδιού, έπλεκαν υφάσματα, μεταξύ των οποίων «εξάίρετα εθεωρούντο τα βαμβακερά, τα καλούμενα δίμιτα (dimittes)»⁶, και «ύφαιναν εκλεκτό είδος χιτώνα που τον έλεγαν θηραίο»⁷.

Αν θεωρήσουμε ότι τις πρώτες περί εμπορίου γνώσεις μετέδωσαν στους Έλληνες οι Φοίνικες, ο εμπορικότερος και ναυτικότερος αυτός λαός της αρχαιότητας που ξεκίνησε από τη Μεσοποταμία και τη Συρία και μετέφερε στην Ελλάδα υφάσματα, καρπούς για σπορά ή και άλλα γεωργικά προϊόντα, δίδαξαν σημαντικά στοιχεία της καλλιεργητικής τέχνης, όπως τη ζεύξη των αμαξών, τη γεφύρωση των ποταμιών, την παραγωγή λαδιού από την ελιά και άλλα πολλά, η Σαντορίνη πρώτη υποδέχτηκε αυτούς τους νεωτερισμούς.

Η οиноφόρος άμπελος (*vitis vinifera*), η οποία καλλιεργείται σε όλες τις Κυκλάδες από την προϊστορική εποχή, έχει ιδιαίτερη σημασία από οικονομική άποψη. Ιδιαίτερα πρόσφορα για την καλλιέργεια της αμπέλου είναι τα ηφαιστειογενή εδάφη της Σαντορίνης. Γι' αυτό και όλες οι πεδινές εκτάσεις του νησιού καλύπτονται από αυτήν⁸. Η ποιότητα του κρασιού της Σαντορίνης είναι, ως γνωστόν, η καλύτερη των Κυκλάδων, η δε παραγόμενη ποσότητα ανερχόταν κατά το 1841 σε 2.700.000 οκάδες, το δε 1889 σε 4.000.000 οκάδες. Όπως αναφέρει ο ίδιος ο Χελδραίχ (1889), «ο πασίγνωστος γενναίος οίνος της Σαντορίνης είναι το πολυτιμότερο προϊόν της νήσου και ως σημαντικότατο εμπόρευμα αποτελεί τον κύριο πόρο ζωής των κατοίκων»⁹. Άλλη συστηματική γεωργική καλλιέργεια δέν αναπτύχθηκε στη νήσο εκτός από την αμπελουργία, η οποία αποδίδει αρκετό πλούτο.

Από τα υπόλοιπα προϊόντα της νήσου σημειώνουμε το κριθάρι, η παραγωγή του οποίου χρησιμοποιείται από τα κατώτερα κοινωνικά στρώματα, την περιώνυμη φάβα και τον ντοματοπελτέ που εξάγονται σε ικανοποιητικές ποσότητες. Παλιότερα υπήρχε στο νησί αρκετή έκταση φυτευμένη με συκομουριές, με ανάλογη ανάπτυξη της σηροτροφίας, ωστόσο έχει αποψιλωθεί και ισχύει αυτό που γράφει ο Γάλλος συγγραφέας Εδμόνδος Αμπύ ότι «στη Σαντορίνη δεν υπάρχει ούτε ένα δένδρο για να προφυλαχθεί ο οδοιπόρος από τον ήλιο»¹⁰.

6. Σ τ ε φ. Δ. Η μ έ λ λ ο υ, Λαογραφικά είδησεις παρά τω Γάλλω περιηγητή P. Aug. de Guys, Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών τόμος ΙΓ'-ΙΔ' (1960-1961), σ. 217.

7. Μ. Ζ ώ ρ ζ ο υ, ό. π., (Αρχαϊκός της νήσου πολιτισμός), σ. 11.

8. Ό.π., σ. 11.

9. Χ. Δ ι α π ο ύ λ η, (Καλλιεργούμενα φυτά), ό.π., σ. 33.

10. Μ. Ζ ώ ρ ζ ο υ, (Η νήσος της σήμερα γεωργικώς), ό.π., σ. 22.

Δεύτερο γεωργικό προϊόν είναι το κριθάρι, με ετήσια παραγωγή 500.000 οκάδων. Στους αγρούς, που είναι κλιμακωτά διατεταγμένοι, καλλιεργούνται, επίσης, διάφορα είδη οσπρίων, όπως ο αρακάς, από τα σπέρματα του οποίου παρασκευάζεται η γνωστή φάβα της Σαντορίνης, η οποία χρεωστεί την ονομασία της στους Ιταλούς, όπως αναφέρει ο F. Richard¹¹.

Η ελιά αποτελεί πιθανώς αυτοφυές φυτό των Κυκλάδων. Η παλαιότερη ιστορική εμφάνιση τόσο της ήμερης, όσο και της άγριας ελιάς, χρονολογείται στη Σαντορίνη από το 2.400 π.Χ. Αυτό προκύπτει από τις ανασκαφές στα ηφαιστειογενή εδάφη της, όπου ανευρέθησαν πιεστήρια ελαίου, ξύλα ελιάς και παραστάσεις του δένδρου επί αγγείων¹². Από τις ανασκαφές της Κνωσού προκύπτουν στοιχεία για την παραγωγή του λαδιού κατά τη μινωική εποχή. Το σχετικά αραιό φύλλωμα της ελιάς καθιστούσε δυνατή την ανάπτυξη στους ελαιώνες πλούσιας αυτοφυούς βλάστησης, ιδιαίτερα κατά την άνοιξη. Πολλές φορές γινόταν στους ελαιώνες παράλληλη καλλιέργεια σιτηρών ή διαφόρων οσπρίων. Εδώ και πολλά χρόνια δεν υπάρχουν πια ελαιόδεντρα και η κατανάλωση καλύπτεται με το εισαγωγικό εμπόριο από την Κρήτη και άλλα μέρη¹³.

Στις δύο προσχωματικές πεδιάδες του νοτιοανατολικού τμήματος του νησιού γίνεται εντατική καλλιέργεια ντομάτας, η σημαντική παραγωγή της οποίας οδήγησε στην ανάπτυξη αξιόλογης βιομηχανίας κονσερβοποιήσεως ντοματοπελτέ¹⁴. Επίσης καλλιεργούνται κρεμμύδια, φασόλια, φακές. Η αγκινάρα, γνωστή ήδη στους αρχαίους Αιγυπτίους, καλλιεργείται στη Σαντορίνη. Απαντά όμως και αυτοφυής, όπως σε αρκετά νησιά των Κυκλάδων. Τα ρεβίθια, γνωστά στην Ελλάδα από την Ομηρική εποχή, με πιθανή προέλευση από τη Δυτική Ασία, καλλιεργούνται επίσης στη Σαντορίνη.

Η κολοκυθιά, η καρπουζιά, η αγγουριά (κατσούνια), η φλασκιά (είδος κολοκυθιάς) και η πεπονιά, η οποία απαντά ως εγχώρια ποικιλία με καρπούς μικρού μεγέθους γνωστή με το όνομα «καουνιά», ευδοκιμούν επίσης στη Σαντορίνη. Σε αφθονία απαντά ο κρόκος, κοινώς ζαφορά. Κηπευτικά είδη, όπως η μπάμια, η μικρή και άσπρη μελιτζάνα, τα κοκκινογούλια, τα μαρούλια, η αντράκλα, το άνηθο, το μάραθο, καλλιεργούνται στη Σαντορίνη για οικιακή χρήση.

11. Κ. Σιμόπουλου, 1, ό.π., σ. 531.

12. Χ. Διαπούλη, ό.π., σ. 33.

13. Χ. Διαπούλη, ό.π., σ. 34.

14. Για το θέμα συντάσσεται ειδική μελέτη.

Η ηφαιστειογενής γεωλογική σύσταση της Σαντορίνης παρέχει σημαντικό πλούτο σε ορυκτά προς εκμετάλλευση.

Σημαντικότερη και πιο χαρακτηριστική είναι η παραγωγή της πορσελάνης, ευρύτερα γνωστής ως θηραϊκή γη. Προσφέρεται για σημαντική βιομηχανική εκμετάλλευση. Χρησιμοποιήθηκε σε δομικά έργα ακόμα και εκτός Ελλάδος, κατ' εξοχήν στην κατασκευή των λιμενικών έργων, όπως της Κωσταντζας, της Τεργέστης, του ισθμού του Σουέζ, των υπονόμων της Αλεξάνδρειας και πολλών άλλων παρόμοιων έργων εντός και εκτός Ελλάδος¹⁵.

Αν και η γεωργική παραγωγή της Σαντορίνης δεν υπήρξε ποτέ ιδιαίτερα σημαντική, υπερτερεί σε σχέση με την κτηνοτροφία. Ο περιηγητής Richard (1650) αναφέρει ότι στη Σαντορίνη σπάνια γεύονται το κρέας¹⁶ και ο Thevenot (1655) ότι το κρέας είναι ανύπαρκτο στο νησί¹⁷. Η όλη παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων γινόταν στο πλαίσιο της οικιακής οικονομίας, η οποία δεν ήταν επαρκής για τις ανάγκες των κατοίκων και συμπληρωνόταν με το εισαγωγικό εμπόριο.

Η οικιακή κτηνοτροφία συνίστατο στην εκτροφή χοίρων, αιγών, ορνίθων και κουνελιών. Υπήρχαν ελάχιστες αγελάδες και καθόλου πρόβατα. Το χοιρινό καταναλωνόταν υπό μορφή συντηρημένου (παστού) κρέατος που μαγειρευόταν με διάφορους τρόπους, ως λαρδί, λουκάνικα, πηκτή κ.ά. Οι όρνιθες καταναλώνονταν αμέσως μετά τη σφαγή. Αποτελούσαν συμπλήρωμα της διατροφής για κάθε οικογένεια. Κουνέλια και πάπιες εκτρέφονταν από λίγες οικογένειες¹⁸.

Κρέας αγόραζαν από το χασάπη μόνο Χριστούγεννα και Πάσχα, όσοι δεν διέθεταν οικιακή παραγωγή. Η κατανάλωση κρέατος τις υπόλοιπες ημέρες του χρόνου ήταν σπάνια και πάντοτε Κυριακή. Παλαιότερα δεν αγόραζαν καθόλου κρέας. Η παρασκευή κρεατοκεφτέδων ήταν σπάνια. Αντίθετα, διάφορα άλλα είδη κεφτέδων, όπως ντοματοκεφτέδες, πατατοκεφτέδες, φεσκουλοκεφτέδες και σπανακοκεφτέδες αποτελούσαν συχνή διατροφική συνήθεια.

Τα ζυμαρικά αποτελούσαν τη βάση της διατροφής, χρησιμοποιούμενα είτε αυτούσια είτε ως κύριο ή δευτερεύον συστατικό για την παρασκευή φαγητού.

Φρούτα χρησιμοποιούσαν όσα παρήγε το νησί (σύκα, φραγκόσυκα, καρπούζια, καούνια και προπαντός σταφύλια). Επειδή ήταν όλα καλοκαιρινά, το χειμώνα τα χρησιμοποιούσαν αποξηραμένα.

15. Μ. Ζώρζου, ό.π., σ. 21.

16. Κ. Σιμόπουλου, 1, ό.π., σ. 532.

17. Ό.π., σ. 569.

18. Κ. Σιγάλας, Γεωργοοικονομική θέση και ανάπτυξη της Θήρας. Μ. Δανέζη, ό.π., 1971.

Τα γλυκίσματα δεν χρησιμοποιούνταν καθημερινά στα σπίτια των αγροτών. Αντίθετα, οι εύποροι είχαν πάντα κάτι στον «κεσέ» τους, συνήθως γλυκά του κουταλιού, και όταν αυτά δεν υπήρχαν είχαν λουκούμια του εμπορίου.

Παρακολουθώντας τις διατροφικές συνήθειες ενός τόπου, διαπιστώνουμε ότι αυτές αποτελούν, ως έναν τουλάχιστον βαθμό, αντανάκλαση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων. Κοινωνικά μπορούμε να διακρίνουμε τους κατοίκους της Σαντορίνης σε δύο κύρια στρώματα, τους εύπορους, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται οι «άρχοντες», και τους «χωρικούς» ή «παρακατιανούς» (το αγροτικό στοιχείο κατά την τοπική ονομασία). Η αντίληψη αυτή ήταν και παραμένει ακόμα σε κάποιο βαθμό ριζωμένη στους κατοίκους του νησιού. Η διατροφή των δύο αυτών στρωμάτων παρουσιάζει ομοιότητες και διαφορές. Ο αγρότης ξυπνούσε πρωί-πρωί, έπινε το φασκόμηλο ή το χαμομήλι του, έτρωγε ό,τι είχε μείνει από το βράδυ και στη συνέχεια έπαιρνε «την πετσέτα», που του ετοίμαζε η γυναίκα του πρωί-πρωί, με ξηρή εποχική τροφή, για κολατσιό (αβγό, σφουγγάτο, ντομάτα, κολοκύθι τηγανητό, μελιτζάνα, κρεμμύδι, ελίτσες σπιτικές — τα κορολίδια ή γρολίδια, και κάτι παστό, για να πιει με τους συντρόφους του το κρασί ή την τσικουδιά). Το κολατσιό γινόταν στο αμπέλι γύρω στις δέκα και κρατούσε μισή έως μία ώρα. Αυτές ήταν στιγμές κοινωνικής ανθρώπινης επαφής, όπου συζητούσαν όλοι τους προβληματισμούς τους γύρω από την παραγωγή ή γύρω από προσωπικά ζητήματα. Το μεσημεριανό φαγητό το έτρωγε στο αμπέλι γύρω στις δύο το μεσημέρι. Αυτό ήταν συνήθως κονσέρβα, ψωμοτύρι, παστός ωμός μπακαλιάρος, ξαλμυρισμένος και κομμένος σε λεπτές λωρίδες (ξελουρισμένος), με λάδι και ξίδι, ρέγγα, σαρδέλα κ.ά.

Η υπόλοιπη οικογένεια ξεκινούσε την ημέρα της την ώρα που έπρεπε να ετοιμαστούν τα παιδιά για το σχολείο. Έκαναν την προσευχή τους και συνήθως έλεγαν:

Ηξημέρωσε ο Θεός και είδαμε το άγιο φως.

Προσκυνούμε το Χριστό και τον Τίμιο Σταυρό,

να μας βλέπει από κακό και από κάθε πονηρό.

Όσα μάθια θα μας δούνε, τόσοι Άγιοι να μας βοηθούνε¹⁹.

Ύστερα έπιναν το γάλα τους, αν είχαν τις δικές τους κατσίκες, ή κάποιο άλλο ρόφημα και έπαιρναν μαζί τους το κολατσιό, που δεν ήταν άλλο από μια χούφτα σταφίδες, σύκα και ένα κομμάτι κρίθινο ψωμί. Στις γιορτές δεν υπήρχε διαφορά στο πρωινό.

Η νηστεία τηρούνταν αυστηρά απ' όλη την οικογένεια, ακόμη και στο κολατσιό

19. Μ. Αβερκίου - Ρούσσου, Σαντορίνη 'Ηθη, έθιμα και παραδόσεις, 'Αθήνα 1979, σ. 113.

των παιδιών. Η νηστεία έπρεπε να τηρηθεί και στην «πετσέτα» που θα έπαιρνε ο αγρότης στη δουλειά (πατάτα βραστή, ντομάτα, ελιά κ.ά. ανάλογα με την εποχή). Για την υπόλοιπη οικογένεια, νηστίσιμα φαγητά ήταν η ταχινόσουπα, οι γουλοντολμάδες, η ντοματόσουπα κ.ά.

Αυτό που χαρακτήριζε την παραδοσιακή κοινωνία της Σαντορίνης ήταν η φροντίδα να καταναλώνουν μόνο ό,τι παρήγαν και να είναι ολιγαρκείς, εφ' όσον το εισόδημά τους δεν παρείχε τα περιθώρια προμήθειας άλλων ειδών μέσω του εμπορίου.

Οι εύποροι ξεκινούσαν την ημέρα τους πολύ αργότερα από τους αγρότες. Το γάλα υπήρχε πάντοτε στο πρωινό τους, προερχόμενο συνήθως από τη δική τους παραγωγή. Μόνο κατά τη νηστεία έπιναν χαμομήλι ή φασκόμηλο. Το πρωινό συνοδεύονταν από βούτυρο και μαρμελάδα, που είχαν φτιάξει από το καλοκαίρι, ή μέλι που αγόραζαν από την Ανάφη. Το κολατσιό δεν ήταν γι' αυτούς απαραίτητο.

Το μεσημέρι ήταν επιβεβλημένη η οικογενειακή συγκέντρωση. Ο πατέρας καθόταν στην κορυφή του τραπεζιού, συμβολικά, ως επικεφαλής της οικογένειας, ενώ η θέση της μητέρας ήταν κοντά στην κουζίνα, για να μπορεί να εξυπηρετεί τους συνδαιτημόνες. Οι προσκεκλημένοι κάθονταν καθ' υπόδειξη της νοικοκυράς. Η προσευχή γινόταν και στα δύο γεύματα. Στις αγροτικές οικογένειες ο πατέρας απουσίαζε συνήθως από το μεσημεριανό τραπέζι, γιατί συνέχιζε την εργασιακή του απασχόληση στα αμπέλια (εργασία από το χάραμα μέχρι τη δύση του ηλίου). Το φαγητό, φτωχικό με τα σημερινά μέτρα της αφθονίας, αλλά πολύ επιμελημένο, με αγάπη και φροντίδα από τη νοικοκυρά, είτε αυτή ήταν «αρχόντισσα» και είχε τη βοήθό της, είτε ήταν «χωρική» και το έφτιαχνε μόνη της. Η διατροφή τους περιελάμβανε δύο φορές την εβδομάδα όσπρια (κουκιά, ξερό μπιζέλι, φάβα, ρεβίθια, φασόλια μαυρομούτικα, φακές, αν υπήρχαν). Διάφορα χορταρικά (μαρούλι, κουνουπίδι, γούλα, λάχανο, παραπούλια), που καλλιεργούσαν στον κήπο του σπιτιού, μαγειρεμένα με πολλούς τρόπους, αποτελούσαν κύριο και όχι συνοδευτικό φαγητό, αντίθετα με τα αυτοφυή, που φύτεωναν στον κίσηρα: γουλοπόριχα, βρουβοπόριχα, πορίχια (ο ανθός από τα βρουβοπόριχα) και γαλατσίδες, καθώς και τα ποτιστικά ραδίκια και βλήτα που συνόδευαν κάποια άλλη τροφή.

Τα παιδιά είχαν και το «απογευματινό» τους (το μερέντι) που αποτελούνταν από ψωμί με θρεψίνη, ή πελτέ και λάδι ή ψωμί με λάδι και αλάτι, ή λιγότερο συχνά ψωμί με βούτυρο και ζάχαρη. Το έτρωγαν με το τέλος της απογευματινής σχολικής εκπαίδευσης.

Το βραδινό γεύμα για τις αγροτικές οικογένειες ήταν το σημαντικότερο της ημέρας, γιατί τότε μαζεύονταν όλα τα μέλη της οικογένειας και έλεγαν τα νέα τους, συζητούσαν τον προγραμματισμό της επόμενης ημέρας, εφ' όσον και τα παιδιά (τα αγό-

ρια) πολλές φορές συνόδευαν και βοηθούσαν τον πατέρα στη δουλειά. Η λαδόσουπα ή λαδομανέστρα ήταν το «μαλακτικό» βραδινό για τους αγρότες μετά από την ξηροφαγία όλης της ημέρας. Τη σερβίριζαν μαζί με κουλούρα κρίθινη, «χλωρό» (τυρί) και «ελίτσα».

Στις ονομαστικές και στις μεγάλες γιορτές οι αγρότες δεν πήγαιναν στη δουλειά τους. Το μεσημεριανό φαγητό τους αυτές τις ημέρες περιλάμβανε κότα, κουνέλι, κατσίκι, παστό χοιρινό, ανάλογα με την οικονομική δυνατότητα της κάθε οικογένειας. Οι εύποροι συνήθιζαν να τρώνε κρέας συχνότερα και κυρίως κότα, που έπρεπε να τη σφάζουν από το Σάββατο, για να σιτέψει και να τη φάνε την Κυριακή. Στις ονομαστικές γιορτές συνήθιζαν τις εθιμοτυπικές επισκέψεις. Τα γλυκά παρασκευάζονταν από τη νοικοκυρά. Οι εύποροι συνήθιζαν τα μπουσέ, το παντεσπάνι, την πουτίγκα, συνοδευόμενα από λικέρ δικής τους παραγωγής, ενώ οι αγρότες τα λουκούμια ή γλυκά με υλικά παραγωγής τους, μαζί με τσικουδιά.

Μετά το φαγητό συνήθιζαν τη βεγγέρα. Η βεγγέρα ήταν η συγκέντρωση, «μάζωξη», σε κάποιο σπίτι, διαφορετικό κάθε φορά αλλά πάντα μεταξύ των επωνύμων του χωριού, μετά το βραδινό τους, όπου θα έλεγαν διάφορες ιστορίες, ανέκδοτα και θα συζητούσαν τις πολιτικές εξελίξεις, τις καθημερινές τους ανησυχίες και άλλα. Η βεγγέρα αποτελούσε την ψυχαγωγία του χωριού και σ' αυτή τη συγκέντρωση συμμετείχαν όλοι, μικροί και μεγάλοι. Κρατούσε μέχρι τις έντεκα το βράδυ. Κερνούσαν γλυκό αν υπήρχε στο σπίτι, λουκούμι, σταφίδες και τσικουδιά για τους άνδρες. Οι αγρότες, αντίθετα, πήγαιναν για ύπνο από τις οκτώ ή εννιά το βράδυ, για να μπορέσουν να ξυπνήσουν στις πέντε το πρωί.

Ό,τι περίσσευε τη μία μέρα έπρεπε να καταναλωθεί την επόμενη, όπως το «φαβατοζούμι», το «φάβα το παντρεμένο» και άλλα. Ό,τι δεν μπορούσαν να φάνε οι ίδιοι συμπλήρωνε το ταϊ (το φαγητό) των ζώων. Έτσι γινόταν μεγάλη οικονομία, εφ' όσον τα προσφερόμενα είδη διατροφής ήταν λίγα και τα «στόματα» πολλά.

Στις θρησκευτικές γιορτές ήταν απαραίτητη «η πανήγυρη» (γιορταστικό φαγητό) ανάλογα με την εποχή της γιορτής. Το φαγητό ήταν νηστίσιμο ή αρτίσιμο, αναλόγως. Τα συνηθέστερα φαγητά ήταν η φάβα, τα μαυρομούτικα φασόλια, μπακαλιάρους τηγανητός ή γιαχνί με πατάτες, κρέας με πατάτες και πάντα κρασί ντόπιο. Τα Χριστούγεννα έτρωγαν χοίρο, που έσφαζαν το φθινόπωρο ή λίγο πριν από τις γιορτές (χοιροσφάγια) και αποθήκευαν το κρέας του. Το Πάσχα έτρωγαν κατσίκι στο φούρνο.

Σε ειδικές περιπτώσεις, κατά τις οποίες η κατανάλωση ή προσφορά ειδών διατροφής υπαγορεύεται από προλήψεις και δεισιδαίμονες δοξασίες, ισχύουν ιδιαίτεροι κανόνες. Έτσι δεν εδάνειζαν προζύμι ή ψωμί το βράδυ αν είχαν κάποιο δικό τους

στην ξενιτιά, γιατί το είχαν για γρουσουζιά. Στους αρρώστους, εξ άλλου, έδιναν κοτόπουλο και κρέμες ως δυναμωτικά φαγητά.

Στις κηδείες συνήθιζαν να μοιράζουν λουκούμια και τσικουδιά στο νεκροταφείο. Τις τελευταίες δεκαετίες δίνουν σοκολατάκι, κονιάκ και πάνε στο σπίτι των συγγενών του νεκρού, αν διαθέτουν επαρκή χώρο για φιλοξενία. Διαφορετικά πηγαίνουν στα καφενεία και προσφέρουν καφέ, παξιμάδι από το φούρνο και κονιάκ. Τα κόλλυβα έκαναν στο σπίτι από σιτάρι, που το αγόραζαν από το παντοπωλείο. Τώρα τα φτιάχνουν στα μαγαζιά. Τα κόλλυβα γίνονταν κανονικά στα τριήμερα, εννιάμερα, σαράταμερα, εξάμηνα, χρόνο, καθώς και τα Ψυχοσάββατα. Δεν έκαναν τραπέζι το βράδυ της κηδείας, ενώ τώρα συνηθίζουν οι συγγενείς να φτιάχνουν ψαρόσουπα για τα πρόσωπα της οικογένειας.

Σήμερα οι αγρότες είναι ελάχιστοι. Τα παιδιά τους έχουν απομακρυνθεί τελείως από τη γεωργία. Όσοι ασχολούνται με τη γεωργία, εξακολουθούν να τηρούν το ωράριο που είχαν παλιά, δηλ. από την ανατολή μέχρι τη δύση του ήλιου. Επειδή όμως το νησί έχει τουρισμό, η πλειονότητα του κόσμου ασχολείται μ' αυτόν. Το χειμώνα που είναι νεκρή περίοδος βρίσκουν την ευκαιρία για ταξίδια στο εξωτερικό. Έχουν τις χειμερινές διακοπές. Υπάρχει όμως και η μερίδα των τεχνιτών, οικοδόμων, υδραυλικών και άλλων τέτοιων επαγγελματιών που δεν δουλεύουν με τις ίδιες σκληρές συνθήκες, όπως παλιά. Τώρα έχει αλλάξει και η σύνθεση του πληθυσμού. Δεν είναι όλοι πια Σαντορινιοί. Υπάρχουν και πολλοί ξένοι και ιδιαίτερα στο χώρο των δημοσίων υπαλλήλων, που αποτελούν μια σεβαστή ομάδα εργαζομένων στο νησί. Πολλοί δημόσιοι υπάλληλοι, εκτός από την κύρια δουλειά τους, ασκούν και κάποια συμπληρωματική, σε σχέση πάντα με τον τουρισμό (τουριστικά μαγαζιά, ψησταριές, χώροι αναψυχής κ.ά.). Δεν υπάρχει η οικογενειακή θαλπωρή, όπως υπήρχε παλιά. Το κάθε μέλος έχει το δικό του ωράριο. Η διατροφή σήμερα έχει απλοποιηθεί, ανεξάρτητα από το αν δουλεύουν οι γυναίκες. Δεν κάνουν πια την «κουμπάνια» τους φτιάχνοντας τον πελτέ, τα γλυκά, τις μαρμελάδες, όπως έκαναν παλιά. Ούτε χοίρους σφάζουν, ούτε λουκάνικα φτιάχνουν, ούτε χλωρά. Τα φαγώσιμα είδη τα προμηθεύονται όλα από το εμπόριο. Και αν ακόμα υπάρχουν κάποιες γυναίκες που φτιάχνουν παραδοσιακά προϊόντα, αυτό γίνεται για να τα εκμεταλλευτούν εμπορικά. Τα Χριστούγεννα άρχισαν και εδώ να μαγειρεύουν τη γαλοπούλα που δεν έχει καμιά σχέση με τις παραδόσεις της Σαντορίνης. Τώρα το κρέας είναι στην ημερήσια διάταξη και όχι όπως παλιά, Χριστούγεννα - Πάσχα και σε μεγάλες γιορτές. Επίσης η διατροφή σήμερα περιλαμβάνει πολύ ψάρι, γιατί το προμηθεύονται πολύ εύκολα, εφόσον η διακίνησή του γίνεται καθημερινά και σε όλα τα χωριά. Είναι φθηνό και εύκολο στην παρασκευή του. Δεν υπάρχουν χαμηλές οικονομικά τάξεις. Έτσι όλοι, εκτός από ελά-

χιστες περιπτώσεις, έχουν τη δυνατότητα ν' αγοράσουν κρέας, ψάρι, φρούτα και άλλα είδη πρώτης ανάγκης. Δεν διαιτώνται, όπως παλιά, με τη λαδόσουπα. Ούτε παρασκευάζονται τα παραδοσιακά, το σφουγγάτο της Αποκριάς ή οι λουκουμάδες του αγίου Ανδρέα. Και τις νηστείες δεν τις τηρούν όπως παλιά.

Τα μελιτίνια εξακολουθούν να παρασκευάζονται το Πάσχα. Αλλά ακόμα και την προηγούμενη δεκαετία η παρασκευή όλων αυτών των παραδοσιακών προϊόντων προϋπέθετε μια συνεργασία. Η μια νοικοκυρά βοηθούσε την άλλη. Π.χ. αυτές που ήξεραν να «τσιμπούν» τα μελιτίνια, ή όσες ήταν πολύ καλές στο άνοιγμα του φύλλου, κατάστρωναν πρόγραμμα και ήξερε η μια πότε θα ετοιμάσει τα γλυκά η άλλη. Τώρα ο κύκλος έχει περιοριστεί πολύ και ο παραδοσιακός φούρνος έχει μεταφερθεί στην κουζίνα του σπιτιού. Ο ρυθμός της ζωής είναι τόσο έντονος αφού και εκεί έχει φθάσει ο απόηχος της ζωής των μεγαλουπόλεων και κατά συνέπεια έχει επέλθει κοινωνική αποξένωση. Η γειτονιά δεν υπάρχει πια. Δεν βλέπεις τις γιαγιάδες ή τις νοικοκυρές, μετά τις δουλειές τους να κάθονται έξω στις αυλές τους ή στα ριμίδια πλέκοντας τις δαντέλες τους ή καθαρίζοντας τη φάβα τους ή τέλος πάντων συζητώντας μεταξύ τους. Οι βεγγέρες σταμάτησαν. Η φροντίδα των παιδιών με τις εξωσχολικές δραστηριότητες και οι υπερωριακές εργασίες έχουν αλλάξει το ρυθμό της ζωής στο νησί.

Δεν συνυπάρχουν κοινωνικά πια οι άνθρωποι. Έχουν «προσαρμοστεί» στα καινούργια δεδομένα. Τα πανηγύρια εξακολουθούν να γίνονται, αλλά δεν υπάρχει σ' αυτά η κατάνυξη που υπήρχε, αν και είναι οι μόνες στιγμές που αναβιώνει η κοινωνική συνύπαρξη, όχι μόνο των χωριανών, αλλά και όλων των Σαντορινιών. Σε κάποια τέτοια πανηγύρια, π.χ. του αγίου Γεωργίου, θα τρέξει άλλος από το Καμάρι, άλλος από τα Φηρά, μέσα στο Κατευχιό, στη Λαγκαδιώτισσα, «να πάρει την πανήγυρή του». Αυτά που σερβίρονται στα πανηγύρια είναι όσα συνηθίζονταν από παλιά, αλλά πιο πλούσια τώρα. Στον εσπερινό του αγίου Χαραλάμπους π.χ. δίνουν το απαλουδάκι και το μπιφτέκι μέσα σε συσκευασία ατομική. Μπιφτέκι φυσικά, δεν υπήρχε παλιά. Ανήμερα του αγίου Χαραλάμπους δίνουν άλλα φαγητά. Απ' αυτά άλλα είναι ταξίματα, άλλα είναι «πανηγύρια». Επειδή πολλοί δεν μένουν συνέχεια στη Σαντορίνη, ίσως συνδυάζουν μια τέτοια γιορτή για να έρθουν στο νησί και να κάνουν ένα τάμα ή να προσφέρουν ό,τι μπορούν. Άλλα πανηγύρια έχουν κρέας με κοφτό μακαρονάκι, όπως του αγίου Μηνά, στα Φηρά. Παλιά, βέβαια, δεν υπήρχε κρέας. Τώρα τα έξοδα τα αναλαμβάνουν κάποιοι οικονομικά ευκατάστατοι. Σταθερό σημείο αναφοράς όμως των πανηγυριών είναι το κρασί. Ενώ έχει, δυστυχώς, μειωθεί πολύ η καλλιέργεια της αμπέλου, εν τούτοις έχει ξεκινήσει η αναβίωση του πατήματος στις κάνναβες. Τώρα όλο και περισσότεροι οινοπαραγωγοί φτιάχνουν τα δικά τους κρασιά και μάλιστα πολύ αξιόλογα. Παρ' ότι υπάρχουν μεγάλα οινοποιεία, όπως του Μπουτάρη, της Ένωσης κ.ά., η ατο-

μική προσπάθεια όλο και επεκτείνεται, εξαιτίας της ζήτησης του συγκεκριμένου κρασιού.

Στα αρτοποιεία φτιάχνουν κουλούρες, τους «ντάκους», από σιτάρι βέβαια, σαν παραδοσιακή μορφή ψωμιού.

Υπάρχουν ελάχιστες οικογένειες που σφάζουν χοίρους, όχι για την «κουμπάνια» τους αλλά για να τους διαθέσουν στο εμπόριο.

Το χλωρό γίνεται πολύ περιορισμένα, μόνο από τις παλιές νοικοκυρές και αυτό πάλι για να το πουλήσουν. Φυσικά δεν βρίσκεις εύκολα να αγοράσεις κατσικίσιο γάλα, γιατί κυριαρχεί το φρέσκο της βιομηχανίας. Τα σύκα και τα φαραόσυκα είναι ελάχιστα. Η κάπαρη που βρίσκεις να αγοράσεις είναι ελάχιστη και αυτή πανάκριβη.

Την τσικουδιά δεν τη συνηθίζουν. Έχουν κυριαρχήσει τα ξένα ποτά, κυρίως το ουίσκι. Το ούζο, η μπύρα και το κρασί υπάρχουν σε αφθονία. Οι Σαντορινιοί όμως πολλές φορές όταν βγαίνουν έξω για να διασκεδάσουν, δεν θα προτιμήσουν το δικό τους κρασί αλλά ξένα, εμφιαλωμένα.

Στο γάμο φτιάχνουν ακόμη το κουφέτο με το μέλι και μοιράζεται σε όλο τον κόσμο από το σπίτι της νύφης. Στη συνέχεια, το πανηγύρι του γάμου γίνεται σε κέντρο και όχι στο σπίτι, όπως παλιά.

S U M M A R Y

The nutritional habits of the inhabitants of the island of Santorini

by Kyriaki Chryssou-Karatza

The volcanic composition of Santorini soil and the prevalent climate conditions define the quantitative and qualitative peculiarities observed in the cultivation of various products and in a wider sense they characterize the nutritional habits of the inhabitants. The wine-producing vine (*vitis vinifera*) and the tomato and barley rowing were the main agricultural products. There are also various kinds of legume cultivated (e.g. the Santorini split pea). Cattle raising other than for primary domestic purposes had never been a staple in Santorini. Meat consumption was rare and restricted on Sundays and special occasions. The inhabitants' nutrition also contained legume and because of its scarcity, fish and mostly cod was consumed only in its salted form.

Some kinds of greenballs constituted a common nutritional habit. Past either on its own or in combination with soup was the base of their nutrition. The only fruit used was of local production. Sweets were in the peasant households unless on special occasions, while it was a necessary staple for the well-off household, even if it has to be the simplest form possible, a turkish delight (*loukoumi*) for example.

A characteristic element of their nutrition was their effort to utilize whatever they could produce, by consuming the following day any leftovers from the previous one.

«Panigiris», a festal dish was necessary in religion celebration. Sick people were given chicken and cream as restorative food. In funerals, it was the custom for *loukoumi* and *raki* to be offered in the graveyard area.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΤΟΥ ΒΟΡΕΙΟΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

1945 - 1997

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Με ιδιαίτερη χαρά παραδίδω στους "Έλληνες Λαογράφους τή λαογραφική βιβλιογραφία τής Βορείου 'Ηπείρου (ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται με τήν ιστορικο-γεωγραφική του ἔννοια).

Ἡ βιβλιογραφία περιλαμβάνει ἐργασίες πού ἔχουν ἐκδοθεῖ στήν Ἀλβανία καί καλύπτει τήν περίοδο μετά τόν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο (1945) μέχρι τὸ 1997, θεωρώντας γνωστὸ ὅ,τι ἔχει γραφεῖ μέχρι τότε.

Οἱ λαογραφικὲς ἐκδόσεις τῆς περιόδου αὐτῆς δὲν εἶναι λίγες. Πολὺ λίγες, σχεδὸν ἀνύπαρκτες, εἶναι ὅμως οἱ ἐκδόσεις στὰ ἑλληνικά. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτό, οἱ ἐκδόσεις πολλὲς φορές εἶναι μονόπλευρες καί ἀκρωτηριασμένες ἐξ αἰτίας τοῦ πολιτικο-κοινωνικοῦ κλίματος τῆς ἐποχῆς, παρὰ τίς προσπάθειες ὀρισμένων ἐρευνητῶν γιὰ ἐπιστημονικὴ ἀντικειμενικότητα.

Στὴ βιβλιογραφία ἔχουν σημειωθεῖ ἔργα με ἐπιστημονικὴ σοβαρότητα. Δὲν βιβλιογραφήθηκαν ἄρθρα με ἐκλαϊκευτικὸ χαρακτήρα, ἐκτὸς ἂν κάποιος ἀπὸ αὐτὰ κρίθηκε ἀξιοπρόσεκτο (οἱ τέτοιες περιπτώσεις εἶναι πολὺ σπάνιες). Με σκοπὸ τὴν καλύτερη ἐξυπηρέτηση τοῦ ἐρευνητῆ, δὲν βιβλιογραφήθηκαν ἔργα πού σχετίζονται ἀποκλιστικὰ με τὴ Λαογραφία τῆς Βορείου Ἡπείρου, ἀλλὰ καί ἔργα στὰ ὁποῖα ὑπάρχουν ἀναφορὲς ἢ δεδομένα γι' αὐτήν, ἔστω καί στὰ πλαίσια γενικῶν λαογραφικῶν μελετῶν. Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ ἔγινε μετάφραση τῶν τίτλων στὰ ἑλληνικά, καθὼς καί σύντομο ἀναλυτικὸ σημείωμα.

Ἡ κατάταξη τῶν ἐκδόσεων εἶναι χρονολογικὴ (σύμφωνα με τὸ ἔτος ἐκδοσης) ἐνῶ τὰ ἐπώνυμα τῶν συγγραφέων κάθε ἔτους σημειώθηκαν με ἀλφαβητικὴ σειρά.

Για μιὰ πιὸ γενική παρουσίαση, ἔχουν συνταχθεῖ εὔρετήρια ὀνομάτων καὶ λαογραφικῶν ὄρων, καθὼς καὶ κατάλογος περιοδικῶν, ἑφημερίδων καὶ συμμείκτων τόμων.

Μὲ τὸ συναίσθημα τῆς πιὸ βαθιᾶς εὐγνωμοσύνης, ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω τὶς εὐχαριστίες μου πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία, Πρόεδρόν της—, καθηγητὴν κύριον Δημήτριον Λουκάτον, γιὰ τὴν πολὺ εὐγενική τους συμπαράσταση καὶ γιὰ τὴ βοήθειά τους, στὸ ἀρχικὸ στάδιο τῆς ἐργασίας μου.

Ὅπως ἰδιαιτέρως εὐχαριστῶ τὸ Κέντρον Ἑρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τὴ Διευθύντριά του κυρία Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, πού μοῦ ἔδωσαν τὴ δυνατότητα νὰ ἐργασθῶ ὡς ἐπιστημονικὸς συνεργάτης στὸ πλαίσιο εἰδικοῦ προγράμματος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἑρευνῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ φιλοξενοῦν τὴ βιβλιογραφία μου στὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Κέντρου.

Γεώργιος Δ. Παναγιώτου
Καθηγητὴς Πανεπιστημίου

1. **Spasse, Sterio.** Manifestimi folklorik i Ballkanasve, «Bota e Re», Tiranë, 2/1945, f. 26-35 [Λαογραφικὴ ἐκδήλωση τῶν Βαλκανίων...].

Ὁ γνωστὸς μυθιστοριογράφος Σ. Σπάσσε γράφει γιὰ τὸ Λαογραφικὸ Βαλκανικὸ Φεστιβάλ τοῦ 1945. Τὸ ἐκτιμᾷ σὰν ἐκδήλωση φιλίας τῶν βαλκανικῶν λαῶν, σὰν δεῖγμα κοινῶν λαογραφικῶν στοιχείων. Ὑπογραμμίζει καὶ ἔθνικες ἰδιοτυπίες, καθὼς καὶ ἐπαρχιακὰ (βορειοηπειρωτικὰ κ.ἄ.) χαρακτηριστικά.

2. **Shuteriqi, Dhimitër S.** Metrika shqipe, Tiranë, 1947, 103 f. [Ἡ ἄλβανικὴ μετρική...].

Ὁ τροχαϊκὸς χαρακτήρας τῆς ἄλβανικῆς γλώσσας καὶ τοῦ ἄλβανικοῦ στίχου. Οἱ κυριότεροι (ὀχτασύλλαβος, ἑξασύλλαβος καὶ δωδεκασύλλαβος) καὶ δευτερεύοντες στίχοι (πεντασύλλαβος, τετρασύλλαβος, δεκασύλλαβος κ.ἄ.). Ἡ ἀνάγκη μελέτης τοῦ ποιητικοῦ στίχου μαζὶ μὲ τὴ μουσική του στὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ὁ δημῶδης στίχος εἶναι διπλός. Κοινὰ χαρακτηριστικὰ γιὰ ὅλες τὶς περιοχὲς (καὶ στὴ Βόρειο Ἡπειρο) καὶ ἐπαρχιακὲς διαφορὲς. Σύγκριση μὲ τοὺς στίχους ἄλλων βαλκανικῶν λαῶν —. Βιβλιογραφία.

3. **Folklor popullor.** Nga këngët e Luftës së Vlorës, «Literatura jonë», Tiranë, 3-4/1948, f. 48-62 [Δημῶδης λαογραφία. Ἀπὸ τὰ τραγούδια γιὰ τὸν πόλεμο τῆς Αὐλώνας...]. Χωρὶς ὄνομα συγγραφέα.

Μία σημείωση καὶ τραγούδια γιὰ τὸν πόλεμο τῆς Αὐλώνας (1920) ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν—. Καὶ στὴν εἰσαγωγὴ καὶ στὰ τραγούδια ὁ πόλεμος αὐτὸς θεωρεῖται σὰν ἔθνικοαπελευθερωτικὸς, ἐνῶ οἱ Ἰταλοὶ πού κρατοῦσαν τὴν Αὐλώνα καὶ τὰ περίχωρά της, σὰν κατακτητὲς. Στιγματίζονται οἱ συνεργάτες τῶν Ἰταλῶν καὶ ἐκφράζεται ἡ χαρὰ γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ πολέμου.

Τὰ τραγούδια εἶναι καθαρῶς ἱστορικά.

4. **Anamali, Skënder.** Vjosa dhe qendrat antike në luginën e saj, «Buletin i Shkencave Shoqërore», Tiranë, 4/1949, f. 53-65 [‘Η Βίοςσα (’Αῶος) καὶ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα στὴν κοιλάδα τῆς...].
Κυρίως ἀρχαιολογικὴ ἐπισκόπηση, ἀλλὰ καὶ μὲ δεδομένα ἱστορικοῦ καὶ ἐθνολογικοῦ χαρακτήρα (οἰκία, ἐνδυμασία, ἐπαγγέλματα, κοινωνικὴ ζωὴ, θρύλοι). Ἐναφέρονται τὰ κέντρα: Ἄπολλωνία, Βύλις, Ὀλυμπία, Ἀμάντια, Λέκλη, Ἀντιγόνια, Κουκιάρι κ.ἄ.
5. **Ceka, Hasan - Adami, Jovan.** Raport mbi zbulimet prehistorike në Maliq, «Buletin i Institutit të Shkencave», Tiranë, 2 / 1949, f. 94-105 [Ἐκθεση γιὰ τὶς προϊστορικὲς ἀνακαλύψεις στὸ Μαλίκι...].
Ἀρχαιολογικὲς ἀνασκαφὲς στὸ Μαλίκι (Κορυτσά) καὶ τὰ ἀποτελέσματά τους: κεραμικά, ἐργαλεῖα, νομίσματα καὶ κυρίως οἰκίες πάνω ἀπὸ τὸ νερό τῆς λίμνης (palafit). Δεδομένα γιὰ τὴν οἰκονομικὴ, πολιτιστικὴ, οἰκογενειακὴ καὶ ἐθνολογικὴ ζωὴ τῆς ἐποχῆς.
Περίληψη στὰ γαλλικά.
6. **Çabej, Eqrem.** Disa eufemizma të shqipes, «Buletin i Institutit të Shkencave», Tiranë, 1 / 1949, f. 72-84 [Μερικοὶ εὐφημισμοὶ τῆς Ἀλβανικῆς...].
Εὐφημισμοὶ τῆς ἀλβανικῆς γλώσσας καὶ ἀναλογίες στὰ Βαλκάνια. Εὐφημισμοὶ σχετικὰ μὲ ζῶα (λύκος, ἀρκούδα, νυφίτσα, μέλισσα, φίδι), μὲ τὴ δαιμονολογία (νεράιδες, νύφες, μοῖρες), μὲ ἀρρώστιες (κοκκύτης, εὐλογία κ.ἄ.), μὲ τὸ θάνατο.
Παραδείγματα καὶ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο.
Περίληψη στὰ γαλλικά.
7. **Nga epika** populllore himariote, «Literatura jonë», Tiranë, 1 / 1949, f. 35-38. [Ἀπὸ τὴ δημοτικὴ χειμαρριώτικη ἐποποιΐα ...].
Σύντομη σημείωση καὶ κείμενα δημοτικῶν ἐπικῶν (ἱστορικῶν) τραγουδιῶν τῆς Χειμάρρας στὴν ἀλβανικὴ γλώσσα. Ὑπογραμμίζεται ὁ πλοῦτος, ἡ πατριωτικὴ (προαλβανικὴ) πνοή, ἡ ἐξέλιξη τῶν ἐπικῶν τραγουδιῶν.
Χωρὶς ὄνομα συγγραφέα.
8. **Shuteriqi, Dhimitër S.** Legjenda e Skënderbeut, «Buletin i Institutit të Shkencave», Tiranë, 1 / 1949, f. 3-51 [Ὁ θρύλος τοῦ Σκεντέρμπεη...].
Τὸ δημοτικὸ διήγημα μὲ θρυλικὸ χαρακτήρα γιὰ τὸ Σκεντέρμπεη (λογοτεχνικὸ διήγημα καὶ ἀπλὰ ἀπομνημονεύματα σχετικὰ μὲ τόπους, μάχες κ.ἄ.). Οἱ αἰτίες γιὰ τὰ διηγήματα εἶναι πολὺ πρὸ περισσότερα ἀπὸ τὰ τραγούδια. Λογοτεχνικά τους γνωρίσματα καὶ περιεχόμενο. Πῶς τὸν φαντάζεται ὁ λαὸς τὸν Σκεντέρμπεη (ὑπερφυσικὴ του γέννηση, δύναμη, στρατιωτικὴ ἰδιοφυΐα, ἀπλοϊκότητα). Τὰ κυριότερα κέντρα ἐπιβίωσης τῶν διηγημάτων (Κρούγια, Μάτι, ἀλλὰ καὶ πρὸ νότια καὶ βόρεια). Ὁ δημοτικὸς θρύλος καὶ ἡ ἱστορία.
Περίληψη στὰ γαλλικά.
9. **Domi, Mahir.** Fokloristët e parë shqiptarë, «Letërsia jonë», Tiranë, 2 / 1950, f. 288-292 [Οἱ πρῶτοι Ἀλβανοὶ λαογράφοι...].

Με τούς δύο Κορυτσαίους συλλέκτες και εκδότες λαογραφίας, τόν Thimi Mitko (Ευθύμιος Μήτκος) και τόν Spiro Dine (Σπύρος Ντίνε) αρχίζει ή άλβανική λαογραφία σάν επιστήμη. 'Ο πρώτος εξέδωσε τὸ βιβλίο «Bëleta shqypëtare» ('Αλβανική μέλισσα — 1878) και ὁ δεύτερος τὸ «Valët e detit» (Θαλασσοκύματα — 1908).

'Εκτιμᾶται ιδιαίτερα ὁ Μήτκο σάν σοβαρὸς και πιστὸς συλλέκτης με ἐπιστημονικὸν ὀρίζοντα και σάν ἄξιος παράγοντας τῆς 'Εθνικῆς 'Αλβανικῆς 'Αναγέννησης.

'Η ὕλη ἔχει προέλευση κυρίως ἀπὸ τὴν Κορυτσά, ἀλλὰ και ἀπὸ ἄλλες βορειοηπειρωτικὲς περιοχὲς (στὰ ἄλβανικά).

10. **Zojzi, Rrok.** Mbi veshjet kombëtare, «Buletin i Institutit të Shkencave», Tiranë, 1-2, 3 / 1950, f. 75-119, 70-105 [Γύρω ἀπὸ τὶς ἐθνικὲς ἐνδυμασίες...].

Γενικὴ ἀνασκόπηση τῶν ἄλβανικῶν λαϊκῶν ἐνδυμασιῶν κατὰ ἐθνογραφικὲς περιοχὲς (και τῆς Βορείου 'Ηπείρου). Οἱ πρώτες ὕλες (μαλλί, δέρμα, λινάρι, σπάρτος, μετάξι), ἡ προετοιμασία και ἐπεξεργασία τους. 'Η βαφή. Τὸ ράψιμο. 'Εργαλεῖα: ρόκα, ἀργαλεῖδς κ.ἄ.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

11. **Sako, Zihni - Haxhihasani, Qemal.** Këngë popullore të Luftës Nacionalçlirimtare dhe të rindërtimit, Tiranë, 1951, 188 f. Botim i Institutit të Shkencave [Δημοτικὰ τραγούδια τοῦ 'Εθνικοαπελευθερωτικοῦ 'Αγώνα και τῆς ἀνοικοδόμησης... "Ἐκδοση τοῦ 'Ινστιτούτου 'Επιστημῶν].

Περιέχει τραγούδια (ποίηση) τῆς περιόδου 1939-1951 ἀπὸ διάφορες περιοχὲς, και ἀπὸ τὴ Βόρειο 'Ηπειρο (γιὰ τὸ κάθε τραγούδι ὑπάρχουν οἱ ἀνάλογες ἐνδείξεις). Θέματα: τὸ Κόμμα και ὁ 'Ε. Χότζια, γεγονότα τοῦ πολέμου, Πεσῶντες, Μεταπολεμικὰ γεγονότα, 'Ανοικοδόμηση.

Περιέχει και τραγούδια γιὰ τὶς «ἐλληνικὲς προκλήσεις» τοῦ Αὐγούστου 1949.

Στὴ σύντομη εἰσαγωγή γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς δημοτικῆς ποίησης στὴν περίοδο αὐτὴ, τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Κόμματος γιὰ τὴ λαογραφία, τὴν πατριωτικὴ και διεθνιστικὴ πνοὴ τῆς «νέας ποίησης».

12. **Zojzi, Rrok.** Studime mbi veshjet kombëtare, «Buletin i Institutit të Shkencave», Tiranë, 1, 2 / 1951, f. 56-71, 71-76 [Μελέτες γύρω ἀπὸ τὶς ἐθνικὲς ἐνδυμασίες...].

'Η χειρωνακτικὴ ἐργασία γιὰ τὸ φτιάξιμο γαιτανιῶν και κλωστῶν σὲ διάφορες περιοχὲς (και στὴ Βόρειο 'Ηπειρο). Οἱ πρώτες ὕλες και ἡ τεχνοτροπία. Τὰ εργαλεῖα. Πλεχτὰ και κεντίσματα. Δαντέλες.

38 σκίτσα.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

13. **Gjergji, Andromaqi - Zojzi, Rrok.** Vështrim etnografik mbi krahinën e Oparit, «Buletin për Shkencat Shoqërore», Tiranë, 2 / 1952, f. 34-46 [Ἐθνογραφικὴ ἀνασκόπηση τῆς περιοχῆς τοῦ 'Οπάρι....].

Τὰ σύνορα τῆς περιοχῆς τοῦ 'Οπάρι (Κορυτσά), οἱ κάτοικοί του και ἡ προέλευσή τους.

Δεδομένα για τὸν κοινωνικὸ πολιτισμὸ. Ἡ οἰκία. Οἱ φορεσιές. Οἱ χτίστες καὶ οἱ λοτόμοι. Δημῶδεις δοξασίες, γιορτές, προλήψεις (ἄϊ-Γιώργης, Χριστούγεννα κ.ἄ.). 8 φωτογραφίες. Περίληψη στὰ γαλλικά.

14. **Këngë dhe valle popullore**, Tiranë, 1952, 43 f. Botim i Komitetit të Artëve dhe të Kulturës [Δημοτικὰ τραγούδια καὶ χοροί... Ἔκδοση Ἐπιτροπῆς Τεχνῶν καὶ Πολιτισμοῦ].

Μουσικὴ (σὲ πεντάγραμμο) δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν ἀπὸ διάφορες περιοχὲς (καὶ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο). Ἔχει ἐκλαϊκευτικὸ καὶ ὄχι ἐπιστημονικὸ χαρακτήρα. Δὲν ἀναφέρεται ποῦ βασίζεται ἡ ἀπόδοση τῆς μουσικῆς.

15. **Adami, Jovan**. Historia e rrugëve të Shqipërisë në kohën antike, «Buletin i Shkencave Shoqërore», Tiranë, 1 / 1953, f. 36-65 [Ἡ ἱστορία τῶν δρόμων τῆς Ἀλβανίας στοὺς ἀρχαίους χρόνους...].

Γενικὴ ἀνασκόπηση γιὰ τοὺς δρόμους τῆς Ἀλβανίας στὴν ἀρχαιότητα. Ἐσωτερικοὶ καὶ διεθνεῖς δρόμοι. Ἡ τεχνολογία. Οἱ κυριότεροι δρόμοι. Δρόμοι ποὺ περνοῦσαν ἀπὸ τὴ Νότιο Ἀλβανία γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ δρόμοι σὰν ἔνδειξη ἀνάπτυξης. Γέφυρες καὶ τεχνολογία γτισίματός τους.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

16. **Puzanova, Vitore**. Piktori shqiptar Onufri i shekullit të XVI, «Buletin i Shkencave Shoqërore», Tiranë, 3 / 1953, f. 8-33 [Ὁ Ἀλβανὸς ζωγράφος τοῦ XVI αἰῶνα Ὀνούφριος...].

Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Ὀνούφριου. Οἱ ἐργασίες του σὲ ἐκκλησίες, κυρίως στὸ Μπεράτι.

Ἡ τέχνη του (θεωρεῖται σὰν ζωγράφος εὐρωπαϊκῶν διαστάσεων). Τὸ ἔθνογραφικὸ ἐγχώριο στοιχεῖο στὶς ἐργασίες του.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

17. **Sako, Zihni**. Folklori shqiptar. Tekst për shkollat e mesme. Botim i Ministrisë së Arësimit dhe të Kulturës. Tiranë, 1953, 136 f. [Ἡ ἄλβανικὴ λαογραφία. Γιὰ τὴ μέση ἐκπαίδευση. Ἔκδοση τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ Πολιτισμοῦ...].

Τὸ βιβλίο προορίζεται γιὰ τὰ γυμνάσια καὶ ἄλλες μεσαῖες σχολές. Πραγματεύονται θέματα τῶν δημοτικῶν μνημείων λόγου: τί εἶναι ἡ λαογραφία, ἡ ἱστορία τῆς ἄλβανικῆς λαογραφίας, ὁ πλοῦτος της, ἡ ἐξέλιξή της στὴν «ἐποχὴ τοῦ Κόμματος», τὰ εἶδη τῆς λαϊκῆς λογοτεχνίας, τὰ κυριότερα θέματά της, τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τοῦ κάθε εἴδους.

Τὰ προβλήματα πραγματεύονται κατὰ τὴ μαρξιστικὴ θεωρία.

Παραδείγματα ἀπὸ διάφορες περιοχὲς, κυρίως ἀπὸ τὸ Νότο (Αὐλώνα, Τεπελένι, Ἀργυρόκαστρο).

18. **Zadeja, Česk - Daija, Tish**. Këngë popullore shqiptare (botim muzikor), Moskë, 1953, 60 f. [Ἀλβανικὰ δημοτικὰ τραγούδια (μουσικὴ), Μόσχα...].

Οι δύο γνωστοί Ἀλβανοὶ μουσικοσυνθέτες ἐκδίδουν στὴ Μόσχα τὴ μουσικὴ (σὲ πεντάγραμμο) λίγων ἐκλεκτῶν τραγουδιῶν. Ἄν καὶ δὲν ὑπάρχουν ἐνδείξεις, ὀρισμένα ἀπ' αὐτὰ τὰ τραγούδια (κυρίως τὰ πολυφωνικά), ἔχουν τὴν προέλευσή τους ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο.

Σύντομο σημείωμα γιὰ τὴν ἄλβανικὴ δημοτικὴ μουσικὴ, στὴν ὁποία οἱ συγγραφεῖς διακρίνουν τὴν ὁμοφωνία καὶ πολυφωνία.

19. **Gjergji, Andromaqi.** *Arti popullor shqiptar, «Nëndori», Tiranë, 8 / 1954, f. 117-123* [Ἡ ἄλβανικὴ δημοτικὴ τέχνη...].

Τὰ κυριότερα εἶδη. Ξυλόγλυπτα ἀντικείμενα βοσκῶν. Ξυλόγλυπτα σὲ ναοὺς καὶ οἰκίες. Κέντρα κεραμικῆς στὴν Ἀλβανία (Φάρκα, Κορυτσά, Καβάγια). Ὑφαντικὰ καὶ στρώματα. Δημοτικὲς φορεσιὲς καὶ ἡ τέχνη τους. Σύντομη ἐπισκόπηση τῆς δημοτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Παραδείγματα καὶ ἀπὸ τὴν Κορυτσά, Πρεμετή, Ἀργυρόκαστρο, Μουζεκιά.

Φωτογραφίες.

20. **Haxhihasani, Qemal.** *Kryengritja e 1847 - ë s në roezinë tonë popullore, «Nëndori», Tiranë, 9 / 1954, f. 138-146* [Ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1847 στὴ δημοτικὴ μας ποίηση...].

Ἡ ἀπεικόνιση τῆς ἀντιτούρκικης ἐπανάστασης τοῦ 1847 (Νότια Ἀλβανία — κυρίως Ἀυλώνα, Μπεράτι, Μαλακάστρα, Ἀργυρόκαστρο, Ἀγ. Σαράντα) στὴν ἄλβανικὴ δημοτικὴ ποίηση: τὰ αἷτια τῆς ἐπανάστασης, οἱ ἀρχικὲς ἐπιτυχίες της, οἱ ἀρχηγοὶ της (Ζ. Γκιολέκα, Ρ. Χεκάλι κ.ἄ.), οἱ βαρβαρότητες τῶν Τούρκων, ἡ ἐθνικὴ συνείδηση τῶν ἐπαναστατῶν καὶ ἡ ἀντιφεουδαρχικὴ πνοή τους, τὸ οἰκτρὸ τέλος.

21. **Sako, Zihni - Harito, Keti.** *Përralla popullore shqiptare. Botim i Institutit të Shkencave, Tiranë, 1954, 224 f.* [Ἀλβανικὰ δημοτικὰ παραμύθια. Ἐκδοση Ἰνστιτούτου Ἐπιστημῶν...].

Ἀνθολογία παραμυθιῶν ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο.

Σύντομη εἰσαγωγή γιὰ τὴ σημασία τοῦ παραμυθιοῦ, γιὰ τὸν πλοῦτο, τὶς καλλιτεχνικὲς ἀξίες καὶ τὰ μειονεκτήματά του (παλιὲς δοξασίες, ἀντιμαρξιστικὲς ἰδέες κ.ἄ.), γιὰ τὸν ἐθνικὸ χαρακτήρα του.

22. **Sokoli, Ramadan.** *Veglat muzikore të popullit tonë, «Buletin i Institutit të Shkencave», Tiranë, 4 / 1954, f. 115-141* [Τὰ μουσικὰ ὄργανα τοῦ λαοῦ μας...].

Τὰ κυριότερα εἶδη τῶν μουσικῶν ὀργάνων: ἰδιόφωνα, ἀερόφωνα, χορδόφωνα. Περιγραφή τῶν ὀργάνων τοῦ κάθε εἴδους: τεχνολογία, μουσικὲς ἰδιότητες, τρόποι χρήσης, εἶδη τραγουδιῶν ἢ χορῶν ποὺ συνοδεύουν, τόπος χρήσης, συγκρότησή τους σὲ ὀρχήστρες κ.ἄ.

Προσπάθειες σύγκρισης μὲ ἀνάλογα ὄργανα ἄλλων λαῶν καὶ ἀπόδειξης τῆς ἀρχαιότητάς τους. Ἀναφέρονται καὶ ὄργανα τῆς Βορείου Ἡπείρου (αὐλός, δίαυλος, λαοῦτο, μπακλαμάς, ταμπουράς, γκάιντα, κλαρίνο, βιολὶ κ.ἄ.).

Μουσικὰ παραδείγματα.

Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

23. **Sokoli, Ramadan.** Vallet shqiptare, «Nëndori», Tiranë, 8 / 1954, f. 109-118 [Οἱ ἄλβανικοὶ χοροί...].

Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τῶν χορῶν. Τὰ εἶδη τους: χοροὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ὁμαδικοὶ καὶ ὄχι, φωνητικοὶ καὶ μὲ ὄργανα, θεματικοὶ (ιεροτελεστικοί, δουλειᾶς, ἐρωτικοί, σατιρικοί, ἐπικοὶ-πολεμικοί). Ἡ στρουκτούρα τῶν χορῶν. Τὸ ἐθνικὸ στοιχεῖο καὶ οἱ ἐπαρχιακὲς ἰδιοτυπίες. Ἡ ἀρχαιότητα καὶ ἡ ἀξία τῶν χορῶν. Ἡ τέχνη τους. Οἱ ρυθμοὶ τους.

Ἀναφέρονται καὶ χοροὶ τῆς Β. Ἡπείρου: ὁ λιάπικος, ὁ ἀσύμμετρος, ὁ πωγωνίσιος κ.ἄ.

24. **Ceka, Hasan.** Monedhat e lashta të Dyrrachionit dhe Apollonisë dhe të dhanat e tyre mbi gjendjen ekonomike e historike t'Ilirëve të vendit tonë, «Buletin i Shkencave Shoqërore», Tiranë, 3 / 1955, f. 9-38 [Τὰ ἀρχαῖα νομίσματα τοῦ Δυρραχίου καὶ τῆς Ἀπολλωνίας καὶ τὰ δεδομένα τους γιὰ τὴν οἰκονομικὴ καὶ ἱστορικὴ κατάσταση τῶν Ἰλλυριῶν τῆς χώρας μας...].

Τὰ μεταλλικὰ νομίσματα τῶν δύο πόλεων καὶ ἡ προέλευσή τους (εἰσαγόμενα καὶ ἐγχώρια). Ἡ ἀρχαιότητα καὶ ἡ μορφή τους. Οἱ ἐμπορικὲς σχέσεις τῶν δύο πόλεων μὲ ἄλλες πόλεις καὶ χῶρες (καὶ μὲ τὴν Ἑλλάδα). Τὰ νομίσματα σὰν ἐνδειξὴ ἐξέλιξης, κοινωνικῆς κατάστασης, ἱστορικῶν γεγονότων, ἐθνογραφικῶν γνώρισμάτων, μυθολογικῶν ἀντιλήψεων, ψυχοσύνθεσης. Φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

25. **Haxhihasani, Qemal.** Këngë popullore legjendare, Tiranë, 1955, 350 f. Botim i Institutit të Shkencave [Δημοτικὰ θρυλικὰ τραγούδια ... Ἔκδοση Ἰνστιτούτου Ἐπιστημῶν].

Ἀνθολογία θρυλικῶν τραγουδιῶν, ταξινομισμένων κατὰ τὸ θέμα τους σὲ δύο κεφάλαια: ἐπικὰ θρυλικὰ τραγούδια (ἥρωικὰ) καὶ παραλογές. Τὸ δεῦτερο κεφάλαιο περιέχει παραλογές καὶ ἀπὸ τῆ Β. Ἡπείρου: τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ (Ἀργυρόκαστρο), τῆς ἀναγνώρισης ἀδερφοῦ καὶ ἀδερφῆς, τοῦ τριομερήτικου γαμπροῦ, τοῦ γεφυριοῦ τῆς Ἀρτας κ.ἄ. (ὅλα στὴν ἄλβανικὴ).

Σὲ κάθε τραγούδι ὑπάρχει σύντομο εἰσαγωγικὸ σημείωμα. Εἰσαγωγή γιὰ τὴ σημασία, τὴν ἀρχαιότητα, τὴν ποικιλία, τὸν ἐθνικὸ χαρακτήρα, τὶς ἐπαρχιακὲς ἰδιοτυπίες τῶν τραγουδιῶν. Λεξιλόγιο καὶ πίνακες (εὐρετήρια).

26. **Këngë dhe valle (botim muzikor),** Komiteti i Arteve dhe i Kulturës, Tiranë, 1955, 60 f. [Τραγούδια καὶ χοροὶ (μουσικὴ), ἔκδοση τῆς Ἐπιτροπῆς Τεχνῶν καὶ Πολιτισμοῦ...].

Περιέχει τὴ μουσικὴ (σὲ πεντάγραμμο) τραγουδιῶν καὶ χορῶν ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τῆ Β. Ἡπείρου (ἰδιαίτερα τραγούδια καὶ χοροὺς πολυφωνικούς).

Ἔκδοση μὲ ἐκλαϊκευτικούς σκοποὺς, χωρὶς τὰ ἀπαιτούμενα ἐπιστημονικὰ στοιχεῖα ἢ ἐπεξηγήσεις.

Χωρὶς ὄνομα συγγραφέα.

27. **Komnino, Gjergj.** Këngë popullore lirike, Botim i Institutit të Shken-

cave, Tiranë, 1955, 350 f. [Δημοτικά λυρικά τραγούδια, έκδοση 'Ινστιτούτου 'Επιστημῶν...].

'Ανθολογία δημοτικῶν λυρικῶν τραγουδιῶν: νανουρίσματα, νυφιάτικα, μοιρολόγια, ἐρωτικά, κοινωνικά, ξενιτιᾶς, νιζάμηδων, δουλειᾶς, γιορτινά, παιδικά, ἀστεῖα.

Σημειώσεις με ἔθνογραφικό, ἱστορικό, γλωσσολογικό, καλλιτεχνικό χαρακτήρα. Λεξιλόγιο.

Πίνακες καὶ εὔρετήρια: συλλέκτες, περιοχές, βιβλιογραφία.

Σύντομη εἰσαγωγή γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ εἴδους, τὸν πλοῦτο, τὶς ἀξίες, τὰ κριτήρια ταξινόμησης κ.ἄ.

Παραλείπονται τὰ θρησκευτικὰ καὶ «ἀντιδραστικὰ» τραγούδια.

Πολλὰ προέρχονται ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο (ὑπάρχουν οἱ ἀνάλογες ἐνδείξεις).

28. **Myderizi, Osman.** Letërsia shqipe me alfabet arab, «Buletin i Institut të Shkencave», Tiranë, 2 / 1955, f. 148-168 [Ἡ ἄλβανικὴ λογοτεχνία με ἄραβικὸ ἄλφάβητο...].

'Αλβανοὶ ποιητὲς-ραψωδοὶ τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰῶνα ποὺ ἔχουν γράψει με ἄραβικὸ ἄλφάβητο.

Οἱ περισσότεροὶ καὶ πιὸ διακεκριμένοι κατάγονταν ἀπὸ τὸ Νότο: Μ π ε ρ ἄ τ ι, Ἀ ρ γ υ ρ ὄ - κ α σ τ ρ ο, Π ρ ε μ ε τ ῆ, Κ ο ν ἰ σ π ο λ η.

'Η ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τους. Σχέσεις με τὴ δημοτικὴ ποίηση. Ἀνατολίτικη ἐπιρροή. Προβλήματα τῆς ἱστορικοκοινωνικῆς ζωῆς τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ περιβάλλοντός τους.

Γιὰ τὴ λαογραφία ἔχουν μιὰ κάποια σημασία οἱ σχέσεις τους με τὴ δημοτικὴ ποίηση καὶ ψυχοσύνθεση.

29. **Popa, Theofan.** Piktur Kostandini prej Shpati, «Buletin i Institutit të Shkencave-Shkencat Shoqërore», Tiranë, 4 / 1955, f. 211-214. [Ὁ ζωγράφος Κωνσταντῖνος ἀπὸ τὴ Σπάτη...].

'Η ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ζωγράφου, με σχεδὸν λαϊκὸ ὕφος. Οἱ ἐργασίες του σὲ ἐκκλησίες τῆς Σ π ἄ τ η καὶ ἄλλοῦ. Τὸ ἔθνικὸ καὶ ἔθνογραφικὸ στοιχεῖο στὶς ἐργασίες του. Θεωρεῖται σὰν ἓνας ἀπὸ τοὺς πιὸ διακεκριμένους καὶ ἰδιόρρυθμους εἰκονογράφους, ὁ ὁποῖος ἐκμεταλλεύτηκε με τέχνη τὴ φύση καὶ τὸ ἔθνογραφικὸ στοιχεῖο τῆς περιοχῆς του. Ἐκτιμᾶται ἰδιαίτερα τὸ πορτραῖτο τοῦ λαϊκοῦ ὄργανοπαίχτη.

30. **Shuteriqi, Dhimitër S.** Kënga e popullit, Ndërrmarja botuese «Naim Frashëri», Tiranë, 1955, 334 f. [Τὸ τραγούδι τοῦ λαοῦ, Ἐκδ. οἶκος «Ναῖμ Φράσερι»].

'Ανθολογία δημοτικῶν τραγουδιῶν διαφόρων εἰδῶν (ἐπικά - θρυλικά καὶ ἱστορικά, παραλογές, λυρικά - γάμου, ἐρωτικά κ.ἄ.) καὶ περιοχῶν. Περιέχει καὶ τραγούδια ἀπὸ τοὺς Ἀρβανίτες τῆς Ἰταλίας καὶ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἠπειρο (Α ὕ λ ὶ ν α, Μ ο υ ζ α κ ι ἄ, Ἀ ρ γ υ ρ ὄ - κ α σ τ ρ ο, Κ ο ρ υ τ σ ἄ κ λ π.).

Σημειώσεις γιὰ πρόσωπα, γεγονότα, δοξασίες, συνήθειες, καλλιτεχνικὲς ἀξίες.

Εἰσαγωγή γιὰ τὸν πλοῦτο καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς δημοτικῆς ποίησης, γιὰ τὶς πηγὲς ἔμπνευσῆς τῆς, τὴν ἔθνικὴ καὶ ἐπαρχιακὴ ἰδιοτυπία, τὶς σχέσεις με τὴν ποίηση ἄλλων βαλκανικῶν λαῶν.

Λεξιλόγιο καὶ εὔρετήρια.

31. **Haxhihasani, Qemal.** Ekspedita folklorike e Kolonjës, «Buletin i Institutit të Shkencave - Shkencat Shoqërore», Tiranë 1 / 1956, f. 189-205 [‘Η λαογραφική αποστολή τῆς Κολιωνίας...].

‘Ιστορικά, γεωγραφικά και ἔθνογραφικά δεδομένα γιὰ τὴν περιοχή τῆς Κολιωνίας με κέντρο τὴν Ἐρσέκα (τὸ ἱστορικὸ ὀρισμένων χωριῶν, τὰ ἔθνογραφικὰ σύνορα τῆς περιοχῆς, τὰ ἐπαγγέλματα, ἡ ξενιτιά, οἱ σχέσεις με ἄλλες περιοχές και με τὴν Ἑλλάδα, ἡ θρησκεία, ὀρισμένες ἱεροτελεστίες, π.χ. ἡ «ἄγρια φωτιά» κ.ἄ.).

‘Η λαογραφία (τὰ μνημεῖα λόγου) τῆς περιοχῆς: τὰ εἶδη τῆς ποίησης και τοῦ πεζοῦ λόγου, ὁ πλοῦτος και ἡ ποικιλία τους, οἱ ἀξίες, ἡ ἀρχαιότητα, τὸ κοινὸ ἔθνικὸ στοιχεῖο και τὸ ἐπαρχιακό. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀποστολῆς.

32. **Haxhihasani, Qemal.** Këngë popullore historike, botim i Institutit të Shkencave, Tiranë, 1956, 408 f. [‘Ιστορικὰ δημοτικὰ τραγούδια, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Ἐπιστημῶν...].

‘Ανθολογία με τραγούδια ἀπὸ διάφορες περιοχές, και ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο. Χρονολογικὴ ταξινόμηση: ἀρχίζει με τὴ μάχη τοῦ Κοσσυφοπεδίου (1389) κατὰ τῶν Τούρκων μέχρι τὸ 1955. Περιέχει τραγούδια γιὰ τὸν Σκεντέρμπεη, τὸν Ἀλῆ Πασᾶ, τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1847 κατὰ τῶν Τούρκων, τὴν Ἐθνικὴ Ἀλβανικὴ Ἀναγέννηση, τὴν Ἀνεξαρτησία (1912), τὸν Πρῶτο και Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, τὴ σοσιαλιστικὴ περίοδο.

Σημειώσεις με ἱστορικὸ, ἔθνογραφικὸ, γλωσσικὸ, καλλιτεχνικὸ χαρακτήρα. Λεξιλόγιο και εὔρετήρια.

Στὴν εἰσαγωγή (γραμμὴ ἀπὸ τὸ συγγραφέα και τὸν Ζ. Σάκο) ἀναφέρονται τὰ γνωρίσματα τοῦ εἴδους, ὁ πλοῦτος και ἡ ποικιλία τους (σχετίζονται με τὴ μακρόχρονη ἱστορία τῶν Ἀλβανῶν και τὸν ἀγῶνα τους γιὰ ἐλευθερία), οἱ καλλιτεχνικὲς τους ἀξίες.

Περιέχει και θρύλους (σὲ πεζὸ λόγο) γιὰ τὸν Σκεντέρμπεη και τραγούδια γιὰ τὶς ἑλληνο-αλβανικὲς σχέσεις σὲ διάφορες ἐποχές.

33. **Zojzi, Rrok.** Një vështrim etnografik mbi traditat e lundrimit në Shqipëri, «Buletin i Shkencave Shoqërore», Tiranë, 1956, nr. 4, f. 149-192 [‘Ἐθνογραφικὴ ἀνασκόπηση γιὰ τὶς παραδόσεις ναυσιπλοΐας στὴν Ἀλβανία...].

Τὸ ἱστορικὸ τῆς ναυσιπλοΐας ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους (Ἰλλυριοί). Ἡ συνέχεια τῆς παράδοσης. Ἡ τεχνολογία κατασκευῆς μέσωσιν ναυσιπλοΐας. Τὰ κυριότερα κέντρα ναυπηγίας και λαϊκῆς παράδοσης. Τὰ κυριότερα λιμάνια και ἡ κατασκευὴ τους. Τὸ ἔθνικὸ στοιχεῖο και οἱ ἐξωτερικὲς ἐπιρροές. Λέξεις και φράσεις με ἐπαγγελματικὸ χαρακτήρα.

Σχήματα και φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

Στοιχεῖα ἀπὸ τὶς παραλίες τῆς Β. Ἡπείρου.

34. **Këngë dhe valle (botim muzikor)** —, Ministria e Arësimit dhe e Kulturës, Tiranë, 1957, 184 f. [Τραγούδια και χοροὶ (μουσικὴ), ἔκδ. Ὑπουργείου Παιδείας και Πολιτισμοῦ...].

Μουσικὴ (σὲ πεντάγραμμο) ἐκλεκτῶν τραγουδιῶν και χορῶν ἀπὸ διάφορες περιοχές (και

ἀπὸ τῆ Βόρειο Ἠπειρο). Ἐκδοση μὲ ἐκλαϊκευτικούς σκοπούς, γι' αὐτὸ χωρὶς τὶς ἀνάλογες ἐπιστημονικὲς ἀπαιτήσεις: δὲν ὑπάρχουν ἐνδείξεις, ἢ μουσικὴ δίνεται ὄχι ἀπὸ πιστὲς ἠχογραφήσεις ἀλλὰ ἀπὸ μνήμης.

Χωρὶς ὄνομα συγγραφέα.

35. **Popa, Theofan.** Onufri, piktor i madh shqiptar i shekullit XVI, «Buletin i Institutit të Shkencave - Shkencat shoqërore», Tiranë, 1 / 1957, f. 44-47 [Ὁ Ὀνούφριος, μεγάλος ἄλβανὸς ζωγράφος τοῦ 16ου αἰώνα...].

Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ ζωγράφου, σὰν ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους εἰκονογράφους—. Οἱ ἐργασίες του σὲ ἐκκλησίες τοῦ Μπεράτι κ.ἄ. Οἱ καλλιτεχνικὲς τους ἀξίες (ἐκτιμᾶται ἰδιαίτερα τὸ ἰδιότυπο κόκκινο χρῶμα τους). Τὸ ἐθνικὸ καὶ λαϊκὸ στοιχεῖο.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

36. **Sako, Zihni - Harito, Ketil - Haxhihasani, Qemal.** Fjalë të urta të popullit tonë, botim i Universitetit Shtetëror (Sektori i Folklorit), Tiranë 1958, 224 f. [Παροιμίες τοῦ λαοῦ μας, ἔκδοση Κρατικοῦ Πανεπιστημίου (Τμῆμα Λαογραφίας)...].

Ἐκλογή παροιμιῶν καὶ παροιμιακῶν φράσεων (γύρω στὶς 3.500) ἀπὸ διάφορες περιοχὲς, καὶ ἀπὸ τῆ Β. Ἠπειρο (ὑπάρχουν οἱ ἀνάλογες ἐνδείξεις γιὰ κάθε παροιμία).

Κοινωνιολογικοθεματικὴ κατάταξη («Ἡ πατρίδα», «τὸ Κόμμα», «Ἡ πίστη», «Παροιμιακὲς φράσεις», «Νέες παροιμίες» κ.ἄ.).

Στὴν εἰσαγωγή δίνεται ὀρισμὸς τῶν παροιμιῶν, τὸ περιεχόμενό τους, ὑπογραμμίζεται ἡ ἀρχαιότητα καὶ ἡ ἐξέλιξή τους, οἱ καλλιτεχνικὲς ἀξίες, ἡ δομὴ, οἱ σχέσεις μὲ παροιμίες ἄλλων λαῶν.

Βιβλιογραφία καὶ λεξιλόγιο.

37. **Sokoli, Ramadan.** Prozodia dhe metrika jonë popullore, «Nëndori», Tiranë, 8, 9 / 1958, f. 177-227, 159-203 [Ἡ δημοτικὴ μας προσωδία καὶ μετρική...].

Ἡ ὑπεροχὴ τροχαϊκῶν ρυθμῶν στὴν ἄλβανικὴ γλῶσσα καὶ ποίηση. Ἡ ἀνάγκη μέτρησης τῶν δημοτικῶν στίχων λαμβάνοντας ὑπόψη τὴ μελωδία τους. Οἱ κυριότεροι στίχοι (ὄχτασύλλαβος, ἑξασύλλαβος, δωδεκασύλλαβος), οἱ δευτερεύοντες καὶ ἡ δομὴ τους. Παραδείγματα ἀπὸ διάφορες περιοχὲς (καὶ ἀπὸ τῆ Β. Ἠπειρο) καὶ διάφορα εἶδη τραγουδιῶν.

38. **Haxhihasani, Qemal.** Kërkime dhe vëzhgime folklorike në rrethin e Përmetit, «Buletin i Universitetit Shtetëror të Tiranës - Shkencat Shoqërore», Tiranë, 1 / 1959, f. 118-158 [Λαογραφικὲς ἔρευνες καὶ ἐπιτηρήσεις στὴν ἐπαρχία τῆς Πρεμετῆς...].

Οἱ ἐθνογραφικὲς περιοχὲς τῆς Πρεμετῆς. Τὰ ἐπαγγέλματα. Ἔθιμα τοκετοῦ καὶ γάμου. Ἱεροτελεστίες. Γιορτές. Τραγούδια ποὺ τὰ συνοδεύουν. Ἱστορικά, λυρικὰ τραγούδια καὶ μπαλάντες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

39. **Mustafa, Ikbale.** Motive popullore shqiptare tekstili e trikotazhi, botim i Universitetit Shtetëror të Tiranës, Instituti i Historisë dhe i Gjuhësisë, Sektori i Etnografisë, Tiranë, 1959, 105 f. [Ἀλβανικά δημοτικά μοτίβα ύφαντικῶν καὶ πλεκτῶν, ἔκδοση Κρατικοῦ Πανεπιστημίου τῶν Τιράνων, Ἰνστιτούτο Ἱστορίας καὶ Γλωσσολογίας, Τμῆμα Ἐθνογραφίας...].

Λεύκωμα μὲ 5 σελ. εἰσαγωγή καὶ 100 σελ. σκίτσα ἔγχρωμα μὲ μοτίβα ύφαντικῶν καὶ πλεκτῶν ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τῆ Β. Ἡπειρο. Στὴν εἰσαγωγή γίνεται σύντομη γενικὴ ἀνασκόπηση τῶν θεμάτων. Ἐπεξηγήσεις.

Ἐκδοση καὶ στὰ γαλλικὰ (Les motifs populaires albanais de textile et de tricotage, 1959) καὶ στὰ ἀγγλικὰ (Albanian Motives. Textiles and Needlework, 1959).

40. **Sako, Zihni.** Folklori shqiptar, «Historia e letërsisë shqipe», botim i Universitetit Shtetëror të Tiranës, Instituti i Historisë dhe i Gjuhësisë, Sektori i Letërsisë, Tiranë, 1959, vëll. I, f. 3-136 [Ἡ ἄλβανικὴ λαογραφία, «Ἡ ἱστορία τῆς ἄλβανικῆς λογοτεχνίας», ἔκδοση τοῦ Κρατικοῦ Πανεπιστημίου τῶν Τιράνων, Ἰνστιτούτο τῆς Ἱστορίας καὶ Γλωσσολογίας, Τμῆμα Λογοτεχνίας...].

Ἐνα εἶδος εἰσαγωγῆς στὴ λαογραφία. Προορίζεται γιὰ τοὺς φοιτητὲς τῆς Φιλολογικῆς Σχολῆς. Θέματα: Ἡ λαογραφία σὰν ἐπιστήμη. Ἡ ἱστορία τῆς ἄλβανικῆς λαογραφίας. Ἡ δημοτικὴ ποίηση: θρυλική, ἱστορικὴ, λυρική. Ὁ πεζὸς λόγος: παραμύθια, θρύλοι, ἀνέκδοτα, παροιμίες, αἰνίγματα. Ἐξετάζεται κυρίως τὸ περιεχόμενό τους ἀπὸ μαρξιστικὴ ἄποψη. Διακρίνονται: προοδευτικὴ καὶ ὀπισθοδρομικὴ (ἀντιδραστικὴ) λαογραφία.

Ἀναφέρεται καὶ ἡ λαογραφία τῆς Β. Ἡπέιρου (Ν. Ἀλβανίας).

41. **Sokoli, Ramadan.** Polifonia jonë popullore, «Buletin i Universitetit Shtetëror të Tiranës - Shkencat Shoqërore», 3/1959, f. 117-156. [Ἡ λαϊκὴ μας πολυφωνία...].

Γενικὴ ἀνασκόπηση. Περιοχὲς ἐπιβίωσης τῆς πολυφωνίας (Ν. Ἀλβανία, ἀριστερὰ τοῦ ποταμοῦ Σκουμπίνι), εἶδη τῆς (λιάπικη, τόσκικη), κυριαρχία τῆς πεντατονικῆς κλίμακας.

καὶ ἄλλα γνωρίσματα τῆς πολυφωνίας. Οἱ ἐπαρχιακὲς ἰδιοτυπίες. Οἱ ρυθμοί. Οἱ τύποι. Ὁ ἔθνικος τῆς χαρακτῆρας.

Μουσικὰ παραδείγματα.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

42. **Xhaçka, Vasil.** Lindja e martesë në Devoll, «Buletin i Universitetit Shtetëror të Tiranës - Shkencat Shoqërore», Tiranë, 1 / 1959, f. 199-208 [Ὁ τοκετὸς καὶ ὁ γάμος στὸ Ντεβόλι...].

Παραδοσιακὰ ἔθιμα τοῦ τοκετοῦ καὶ τοῦ γάμου στὴν περιοχὴ τοῦ Ντεβόλι (Κορυτσά).

Ποιὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουν ἐπιζήσει. Διαφορὲς κατὰ τὶς θρησκείες (μουσουλμάνοι καὶ ὀρθόδοξοι Χριστιανοί).

Περίληψη στὰ γαλλικά.

43. **Xhaçka, Vasil.** Disa zakone të festave kalendarike në Devoll, «Buletin i Universitetit Shtetëror të Tiranës - Shkencat Shoqërore», Tiranë, 3 / 1959, f. 268-274 [Μερικά έθιμα τῶν λαϊκῶν γιορτῶν τῆς χρονιάς στὸ Ντεβόλι...].

Προπολεμικά έθιμα τῶν ὀρθοδόξων στὰ χωριά τοῦ Ντεβόλι (Κορυτσά) σὲ σχέση μετὶς γιορτές: Πρωτοχρονιά, Μέρα τῆς Ἀνοιξης (1 Μάρτη), Ἀποκριές, Ἀι-Γιώργης, Ἀι-Γιάννης, Λάζαρος, Πάσχα, Θεοφάνεια κ.ά. έθιμα σὲ σχέση μετὸ θάνατο καὶ μετὸν Ἀγιο τῆς οἰκογένειας.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

44. **Zojzi, Rrok - Mborja, Dhimitër.** Arti popullor në Shqipëri (Kostume. Takstile— Punime në metal e në dru. Banesa), botim i Universitetit Shtetëror të Tiranës, Instituti i Historisë dhe i Gjuhësisë, Sektori i Etnografisë, Tiranë, 1959, 114 f. [Ἡ δημοτικὴ τέχνη στὴν Ἀλβανία (κοστούμια, ὑφαντικά, έργασίες σὲ ξύλο καὶ μέταλλο, οἰκία...].

Εἰσαγωγή (10 σ.). Ἐπεξηγήσεις 100 σ. ἔγχρωμα σκίτσα καὶ ἰχνογραφίες σχετικὰ μετὰ παραπάνω θέματα.

Παραδείγματα ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο.

Ἐκδοση καὶ στὰ γαλλικά: L'art populaire en Albanie, 1959.

45. **Gjata, Trim.** Mbi krijimin e gjuhës nacionale muzikore dhe disa çështje të studimit të folklorit, «Nëndori», Tiranë, 9 / 1960, f. 154-182 [Γιὰ τὴ δημιουργία τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς γλώσσας καὶ μερικὰ προβλήματα τῆς μελέτης τῆς λαογραφίας...].

Σὰν τὸν καλύτερο δρόμο δημιουργίας τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς γλώσσας ἀναφέρει τὴ μελέτη καὶ χρῆση τῆς δημοτικῆς μουσικῆς. Συνιστᾷ ἰδιαίτερα, μεταξὺ ἄλλων, τὴν πολυφωνία καὶ τὴ λαογραφία τῶν νοτίων περιοχῶν (Μπουζεκιὰ, Αὐλώνα, Ἀργυρόκαστρο κ.ά.) σὰν ἰδιότυπη καὶ μετὰ μεγάλες δυνατότητες.

46. **Sokoli, Ramadan.** Ritmika e muzikës sonë popullore, «Nëndori», Tiranë, 2 / 1960, f. 86-116 [Οἱ ρυθμοὶ τῆς δημοτικῆς μας μουσικῆς...].

Ἄο πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τῶν ρυθμῶν. Σχέση τῶν μουσικῶν καὶ γλωσσικῶν ρυθμῶν. Ἡ κυριαρχία τροχαϊκῶν καὶ διπλῶν ρυθμῶν. Ἐθνικὲς καὶ ἐπαρχιακὲς ἰδιοτυπίες. Παραδείγματα ἀπὸ διάφορες περιοχές καὶ διάφορα εἶδη τραγουδιῶν.

Ἀναφορὲς καὶ στὴ μουσικὴ τῆς Νότιας Ἀλβανίας, ἰδιαίτερα στὴν πολυφωνία.

47. **Fico, Agron.** Kërkime folklorike në krahinën e Zagorisë, «Buletin i Universitetit Shtetëror të Tiranës - Shkencat Shoqërore», Tiranë, 2 / 1961, f. 135-155 [Λαογραφικὲς ἔρευνες στὴν περιοχή τῆς Ζαγοριάς...].

Καθορισμὸς τῆς Ζαγοριᾶς σὰν ἰδιαίτερης ἐθνογραφικῆς περιοχῆς (στὰ ΒΔ. τοῦ Ἀργυροκάστρου). Λίγα ἱστορικὰ καὶ ἐθνογραφικὰ δεδομένα. Τὰ ἐπαγγέλματα. Ὁ ρόλος τῆς ξενιτιάς. Οἱ γιορτές καὶ ἱεροτελεστίες. Ὁ χριστιανικὸς τους χαρακτήρας (οἱ Ζαγορίτες εἶναι

όλοι Χριστιανοί ὀρθόδοξοι). "Ἔθιμα γάμου. Τραγούδια σχετικά μὲ τις γιορτές. "Ἄλλα τραγούδια: μπαλάντες, ἱστορικά, λυρικά. 'Ο δημοτικὸς πεζὸς λόγος (παραμύθια κ.ἄ.). 'Ο ἔθνικὸς (ἄλβανικὸς) χαρακτήρας τῆς ζαγορίτικης λαογραφίας καὶ οἱ ἐπαρχιακὲς ἰδιοτυπίες. Περιορισμένα δεδομένα γιὰ τὴ μουσικὴ (πολυφωνία). Παραδείγματα.

'Ἡ διατριβὴ ἔχει μορφή ἐκθεσης λαογραφικῆς ἀποστολῆς.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

48. **Haxhihasani, Qemal - Luka, Kolë.** Chansonnier populaire albanais, botim i Universitetit Shtetëror të Tiranës, Instituti i Folklorit, Tiranë, 1961, 104 p. [Ἄλβανικὰ δημοτικὰ τραγούδια, ἔκδοση Κρατικοῦ Πανεπιστημίου Τιράνων, Ἰνστιτούτο Λαογραφίας...].

'Ανθολογία ἄλβανικῆς δημοτικῆς ποίησης, μεταφρασμένης στὰ γαλλικά. Συμπεριλαμβάνει τραγούδια διαφόρων εἰδῶν (θρυλικά, ἱστορικά, μπαλάντες, λυρικά) ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο (ὑπάρχουν οἱ ἀνάλογες ἐνδείξεις).

Στὴν εἰσαγωγὴ ὑπογραμμίζονται: ὁ πλοῦτος, τὸ περιεχόμενο, οἱ καλλιτεχνικὲς ἀξίες, οἱ σχέσεις μὲ τὴν ποίηση ἄλλων λαῶν, οἱ ἔθνικὲς ἰδιοτυπίες τῆς ἄλβανικῆς δημοτικῆς ποίησης, τὰ κριτήρια ἐκλογῆς τραγουδιῶν, ὁ σκοπὸς τῆς ἀνθολογίας.

49. **Sako, Zihni - Fico, Agron - Harito, Keti - Haxhihasani, Qemal.** Mbledhës të hershëm të folklorit shqiptar (1635-1912), I, botim i Universitetit Shtetëror të Tiranës, Instituti i Folklorit, Tiranë, 1961, 562 [Παλιοὶ συλλέκτες ἄλβανικῆς λαογραφίας (1635-1912), τόμ. I, ἔκδοση Κρατικοῦ Πανεπιστημίου Τιράνων, Ἰνστιτούτο Λαογραφίας...].

'Υλικὰ ποὺ ἔχουν συλλέξει καὶ ἐκδώσει οἱ: Frank Bardhi (111, παροιμίες ἀπὸ τὸ «Dictionarium latinoepiroticum, Roma, 1635), Χειρόγραφο τοῦ Κιέουτι — Ἰταλία — 1737 μὲ 18 δημοτικὰ τραγούδια, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ «Τριομερήτικος γαμπρός»), Vuk St. Karaxhiç (Χειρόγραφο μὲ 13 τραγούδια, ἔκδ. ἀπὸ τὸν ἄλβανολόγο γλωσσικὸ Ν. Jokli), Zef Krispi (Memorie storiche..., 1853), J. G. von Hahn (Albanesischen Studien, 1854, μὲ ὕλικὰ συλλεγμένα στὴ Β. Ἠπειρο), C. H. T. Reinhold (Noctes pelasgicae..., 1855 — συλλ. ἀπὸ τοὺς Ἄρβανίτες τῆς Ὑδρας, Σπέτσες, Πόρου), J. de Rada (Rapsodie d'un poema albanese, 1866), D. Camarda (Appendice al Saggio di Gramatologia comparata sulla lingua albanese, Prato, 1866), G. Jubany (Raccolta di canti popolari ... albanesi, Trieste, 1871), A. Dozon (Manuel de la langue chkipe ou albanaise, 1879 — λαογραφικὰ τῆς Π ρ ε μ ε τ ῆ ς), J. U. Jarnik (Prispevky ku poznàni náreči Albánskyh, Praga, 1883), H. Pedersen (Albanesische Texte mit Glossar, Leipzig, 1895 — συλλογὴ ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο, κυρίως ἀπὸ τὸ χωριὸ Μ ο υ ρ σ ῖ).

Εἰσαγωγὴ γιὰ τὸ ἱστορικὸ, τὶς ἀξίες κάθε συλλέκτη καὶ τὴ συμβολὴ του, γιὰ τὰ κριτήρια ἐκδοσης.

Παραμελοῦνται τὰ ὕλικὰ μὲ θρησκευτικὸ καὶ «ἀντιδραστικὸ» χαρακτήρα.

50. **Sako, Zihni - Haxhihasani, Qemal.** Mbledhës të hershëm të folklorit shqiptar (1635-1912), II, botim i Universitetit Shtetëror të Tiranës, In-

stituti i Foklorit, Tiranë, 1961, 370 f. [Παλιοὶ συλλέκτες τῆς ἄλβανικῆς λαογραφίας (1635-1912), τόμ. II, ἔκδοση Πανεπιστημίου Τιράνων, Ἰνστιτούτο τῆς Λαογραφίας...].

Λαογραφικὰ πού ἔχει συλλέξει ὁ Thimi Mitko (Εὐθύμιος Μῆτκος) ἀπὸ τὴν Κορυτσά. Ὅρισμένα ἔχουν ἐκδοθεῖ ἀπὸ τὸν ἴδιο (Ἡ ἄλβανικὴ μέλισσα, 1878: περιέχει παροιμίες, θρυλικά, ἱστορικὰ καὶ λυρικὰ τραγούδια, παραμύθια, αἰνίγματα κ.ἄ., μὲ προέλευση κυρίως ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο). Ἄλλα εἶναι χειρόγραφα του (Ἡ μικρὴ μέλισσα, χειρόγραφο ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ ἄλβανολόγου J. U. Jarnik, οἱ ἐπιστολές του).

Παραμέληση θρησκευτικῶν καὶ «ἀντιδραστικῶν» λαογραφικῶν.

Εἰσαγωγή γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μῆτκο. Θεωρεῖται ὄχι μονάχα σὰν λαογράφος (θεμελιωτῆς τῆς ἄλβανικῆς λαογραφίας) ἀλλὰ καὶ γνήσιος πατριώτης καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τῆς Ἐθνικῆς Ἀλβανικῆς Ἀναγέννησης.

51. **Sako, Zihni - Haxhihasani, Qemal - Fico, Agron.** Për Partinë shqipe mali, botim i Universitetit Shtetëror të Tiranës, Instituti i Folklorit, Tiranë, 1961, 136 f. [Γιὰ τὸ κόμμα — βουνίσιον ἀετό, ἔκδοση Κρατικοῦ Πανεπιστημίου Τιράνων, Ἰνστιτούτο τῆς Λαογραφίας...].

«Δημοτικὰ» τραγούδια γιὰ τὸ Κόμμα Ἐργασίας ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο (ὑπάρχουν ἐνδείξεις), ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς ἱδρυσῆς του ὡς τὸ 1961.

Σημειώσεις γιὰ πρόσωπα καὶ γεγονότα.

Εἰσαγωγή γιὰ τὸ δημοτικὸ τραγούδι γύρω ἀπὸ τὸ Κόμμα καὶ τὸν ἡγέτη του.

52. **Gjergji, Andromaqi.** Provë për një studim etnografik të fshatit Rëmbec (Korçë), «Etnografia Shqiptare», Tiranë, I / 1962, f. 193-250 [Δοκίμιο ἐθνογραφικῆς μελέτης τοῦ χωριοῦ Ρεμπέτσι (Κορυτσά), στὸ «Ἀλβανικὴ Ἐθνογραφία», I / 1962...].

Τὸ ἱστορικὸ τοῦ χωριοῦ κατὰ τὸν 19^ο καὶ 20^ο αἰῶνα (πῶς ἔγινε τσιφλίκι, οἱ ἰδιοχτῆτες, ἡ ἀρχὴ τῶν καπιταλιστικῶν σχέσεων). Ἡ γεωργία — ὁ κυριότερος κλάδος τῆς οἰκονομίας (γεωργικὰ ἐργαλεῖα, γεωργικὲς δουλειές, ἀποδοτικότητα, σιτηρά, κτηνοτροφία, ψάρεμα).

Ἡ οἰκονομικο-κοινωνικὴ ζωὴ. Ἡ ξενιτιά. Οἰκία. Φορεσιές. Διατροφή. Οἰκογένεια.

Περίληψη στὰ γαλλικὰ καὶ ρώσικα.

53. **Gjergji, Andromaqi.** Kodiku i kishave të fshatit Rëmbec (Korçë), «Bulletin i Universitetit Shtetëror të Tiranës - Shkencat Shoqërore», Tiranë, 3 / 1962, f. 193-203 [Ὁ κώδικας τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ χωριοῦ Ρεμπέτσι (Κορυτσά)...].

Τὸ περιεχόμενο τοῦ κώδικα (σύντομα), οἱ σημειώσεις τοῦ ὁποῖου ἀνήκουν στὰ χρόνια 1815-1902. Ἡ γῆ τῆς ἐκκλησίας καὶ τὰ σύνορά της. Τὰ σύνορα τοῦ χωριοῦ. Πῶς δημιουργήθηκε τὸ τσιφλίκι τοῦ Ρεμπέτσι. Φέρνονται ἀποσπάσματα ἀπὸ τὶς σελ. 19, 24, 37-38, 65, 179.

Περίληψη στὰ γαλλικὰ.

54. **Haxhihasani, Qemal.** Këngë popullore historike (1878-1912), botim i

Universitetit Shtetëror të Tiranës, Instituti i Folklorit, Tiranë, 1962, 184 f. [Ίστορικά δημοτικά τραγούδια (1878-1912), έκδοση Κρατικοῦ Πανεπιστημίου Τιράνων, Ἰνστιτούτο τῆς Λαογραφίας...].

Ἐκλογή ἱστορικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν γιὰ γεγονότα τῆς περιόδου 1878-1912 (Ἀλβανικὴ Ἀναγέννηση): ὁ Σύνδεσμος τῆς Πρισρέν, τὸ Συνέδριο τοῦ Βερολίνου, ἡ ἀπόκρουση τῶν Τούρκικων ἐκκαθαριστικῶν ἐπιχειρήσεων, οἱ προσπάθειες γιὰ τὴ «διαφύλαξη τῶν ἐθνικῶν ἐδαφῶν», οἱ ἐξεγέρσεις κατὰ τῶν Τούρκων στὰ 1881-82, 1885, 1904-1912, οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι, ἡ Ἀνεξαρτησία τοῦ 1912.

Τὰ περισσότερα τραγούδια προέρχονται ἀπὸ τὴ Βόρεια καὶ Μέση Ἀλβανία, ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ ἄρκετὰ ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο (ὑπάρχουν ἐνδείξεις). Ὅρισμένα ἀναφέρονται στὸν «ἐλληνικὸ σωβινισμό» (γεγονότα τοῦ 1878, 1897, 1912).

Εἰσαγωγή: ὁ πλοῦτος, ὁ ρεαλισμός, τὸ πατριωτικὸ πνεῦμα κ.ἄ. τῶν τραγουδιῶν.

55. **Haxhihasani, Qemal.** Thimi Mitko, Ἐκδ. Οἶκος «Naim Frashëri», Tiranë, 1962, 110 f. [Ὁ Εὐθύμιος Μῆτκο...].

Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Κορυτσαίου Ε. Μήτκου σὰν λαογράφου, ἐθνογράφου, πολιτικοῦ, παράγοντα τῆς Ἀλβανικῆς Ἐθνικῆς Ἀναγέννησης. Ἐκτιμᾷ ἰδιαίτερα τὰ πατριωτικά του (ἀλβανικά) αἰσθήματα, τὴ λαογραφικὴ του ἐργασία μὲ πλεονεκτήματα καὶ μειονεκτήματα ἐνὸς ὁπαδοῦ τῆς ρομαντικῆς Σχολῆς. Κατακρίνει τὴν ἰδέα του γιὰ ἓνα ἐλληνο-αλβανικὸ κράτος. Βιβλιογραφικὸ σημείωμα γιὰ τὶς ἐργασίες τοῦ Μήτκο.

56. **Kono, Kristo.** Mbi disa këngë popullore karakteristike të rrethit të Korçës, «Korça e Re», Tiranë, 3 / 1962, f. 85-89 [Γύρω ἀπὸ μερικὰ χαρακτηριστικὰ δημοτικά τραγούδια τῆς ἐπαρχίας Κορυτσᾶς...].

Σύντομη μουσικὴ ἀνασκόπηση: ὁμοφωνικά καὶ πολυφωνικά τραγούδια. Τὰ κυριότερα χαρακτηριστικὰ τῆς πολυφωνικῆς μουσικῆς. Τραγούδια ἀστικά (τραγουδιοῦνται μόνον στὴν πόλη Κορυτσᾶ). Σχέσεις μὲ τὰ τραγούδια ἄλλων ἐπαρχιῶν (ἰδιαίτερα Κολιωνία καὶ Πογραδέτσι). Παραδείγματα.

57. **Sako, Zihni - Haxhihasani, Qemal - Fico, Agron.** Mbledhës të hershëm të folklorit shqiptar (1635-1912), III, botim i Universitetit Shtetëror të Tiranës, Instituti i Folklorit, Tiranë, 1962, 600 f. [Παλιοὶ συλλέκτες τῆς ἀλβανικῆς λαογραφίας (1635-1912), τόμ. III, έκδοση Κρατικοῦ Πανεπιστημίου Τιράνων, Ἰνστιτούτο τῆς Λαογραφίας...].

Ἐπανέκδοση συλλογῶν ἀπὸ: Spiro Dine (Valët e Detit — Τὰ κύματα τῆς θάλασσας, 1908, μὲ λαογραφικά ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο — ὁ Ντίνε ἦταν ἀπὸ τὸ Βυθκούκι τῆς Κορυτσᾶς), Vincenzo Prenushi (Kangë popullore gegnishte — Δημοτικὰ γκέγκικα τραγούδια, 1911), Fiamuri i Arbërit, 1883-1887 (περιοδ. «Ἡ σημαία τῆς Ἀρβανιτιᾶς», ἐκδ. J. de Rada - Καλαβρία), K. A. Shapkarev (στὸ «Zbornik ot bëllgarski narodni umotvorenia», II, 77, Σόφια, 1892), «Shqipëria», 1897 (ἐφημ. «Ἡ Ἀλβανία»), «Albania, 1897-1909 (Ἡ ὕλη προέρχεται κυρίως ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο), καθὼς καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐφημερίδες, περιοδικὰ κλπ.

58. **Sokoli, Ramadan.** Folklori ynë dramatik, «Nëndori», Tiranë, 1 / 1962, f. 84-138 [‘Η δραματική μας λαογραφία...].

‘Η έννοια του όρου «δραματική λαογραφία» (δημοτικό θέατρο, παιχνίδια, καρναβάλια). Τά είδη κατά τὰ ἐπαγγέλματα (γεωργία, κτηνοτροφία, κυνήγι, ύπαλληλία), τὸ χαρακτήρα τοῦ συγκριτισμοῦ (μονάχα λόγος, λόγος καὶ μουσική, λόγος καὶ χορὸς κ.ά.), τὸ χρόνο (καρναβάλια Πρωτοχρονιάς, Ἐποκριῶν, Ἐνοιξής). Ἐπαρχιακὲς ἰδιοτυπίες.

Τὰ παραδείγματα φέρνονται κυρίως ἀπὸ τὸ Βορρά, ἀλλὰ ἀναφέρονται καὶ στοιχεῖα ἀπὸ τὸ Νότο.

59. **Zojzi, Rrok.** Ndamja krahinore e popullit shqiptar, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, I / 1962, f. 16-94, botim i Universitetit Shtetëror të Tiranës, Instituti i Historisë dhe i Gjuhësisë, Sektori i Etnografisë. [‘Η ἐπαρχιακὴ διανομή τοῦ ἄλβανικοῦ λαοῦ ... ἔκδ. Κρατικοῦ Πανεπιστημίου Τιράνων, Ἰνστιτούτο Ἱστορίας καὶ Γλωσσολογίας, Τμῆμα Ἐθνογραφίας].

‘Η ἀνάγκη καθορισμοῦ τῶν ἄλβανικῶν ἐθνογραφικῶν περιοχῶν. Μεγάλα συγκροτήματα περιοχῶν ποὺ συνέβαλαν στὴ δημιουργία τοῦ ἔθνους τῶν Ἀλβανῶν. I. ‘Η Γκεγκεριά καὶ οἱ περιοχές της (ἢ κυρίως Γκεγκεριά, τὸ Ντουκαγκίνι, ἢ Βόρεια ὄρεινὴ περιοχή — ἢ Malësia, ἢ ΒΔ. πεδινὴ περιοχή. II. ‘Η Τ ο σ κ α ρ ί α, ἢ Μ ο υ ζ ε κ ι α, ἢ Λ ι α π ο υ ρ ι ᾶ (στὴν τελευταία συμπεριλαμβάνεται τὸ ΝΔ. τμῆμα καὶ ἢ Τ σ α μ ο υ ρ ι ᾶ).

4 χάρτες.

Περίληψη στὰ γαλλικὰ καὶ ρωσικὰ.

60. **Dojaka, Abaz.** Enë dhe orendi të Labërisë, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, II / 1963, f. 50-80 [Τὰ ἀγγεῖα καὶ τὰ ἔπιπλα τῆς Λ ι α π ο υ ρ ι ᾶ ...].

Τὰ σύνορα τῆς περιοχῆς ἀπὸ ἐθνογραφικὴ ἄποψη. Περιγραφή μέσωσιν «τῆς ἐστίας», προετοιμασίας τοῦ ψωμοῦ, φαγητοῦ, γιὰ νερό, γιὰ ἀποθήκευση καὶ διαφύλαξη γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, μέσιν φωτισμοῦ καὶ ὕπνου, χειρόμυλος, ξύλινο χαβάνι (γουδί), ντουμπέκι.

Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικὰ καὶ ρωσικὰ.

61. **Gjergji, Andromaqi.** Provë për një studim etnografik në kooperativën bujqësore «Shkëndia» në rrethin e Korçës, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, II / 1963, f. 81-109 [Δοκίμιον γιὰ μίαν ἐθνογραφικὴν μελέτη στὸ γεωργικὸ συνεταιρισμὸν «S h k ë n d i a» στὴν ἐπαρχία Κορυτσᾶς...].

Τὸ ἱστορικὸ τοῦ συνεταιρισμοῦ, θεμελιωμένου τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1948. ‘Η οἰκονομία τοῦ συνεταιρισμοῦ, ἢ ἐξέλιξις τῆς γεωργίας, ὁ τρόπος ὀργάνωσις τῆς δουλειᾶς. ‘Η οἰκογενειακὴ ζωὴ καὶ ἡ διατροφή. Οἰκία. ‘Η μορφωτικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ. ‘Ο ρόλος τοῦ Κόμματος. Γενικὴ ἐξέλιξις.

Φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικὰ καὶ ρωσικὰ.

62. **Mitrushi, Llambrini.** Dasma në lalët e Myzeqesë, «Etnografia Shqipta-

re», Tiranë, II / 1963, f. 175-218 [‘Ο γάμος στους Λιάλιους (Χριστιανούς) τῆς Μοϋζακιᾶς...].

‘Η ἐθνογραφικὴ περιοχὴ τῆς Μοϋζακιᾶς καὶ τὰ σύνορά της: ‘Ο πληθυσμός. ‘Η ἀρραβώνα. Παραδείγματα συμβολαίων ἀρραβώνας ἀπὸ τὸν 19ο αἰώνα. Τὰ προικιά. ‘Ο καθαρισμὸς τῆς ἡμέρας τοῦ γάμου. ‘Η ἐκθεση τῆς προίκας. Τὸ στόλισμα τῆς νύφης, ἡ φορεσιά της. ‘Ιεροτελεστίες καὶ τελετὴ.

Φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικὰ καὶ ρωσικὰ.

63. **Sako, Zihni - Kodra, Ziaudin - Ndocaj, Filip - Panajoti, Jorgo.** Folklor shqiptar, Seria I - Proza popullore, vëll. i parë, Tiranë, 450 f., botim i Institutit të Folklorit (Universiteti Shtetëror i Tiranës) [‘Αλβανικὴ λαογραφία, Σειρὰ I - Δημοτικὸς πεζὸς λόγος, τόμ. πρῶτος ... ἔκδοση Ἰνστιτούτου Λαογραφίας (Κρατικὸ Πανεπιστήμιο Τιράνων)].

Κείμενα ποὺ ἔχουν συλλεχτεῖ καὶ ἐκδοθεῖ παλαιόθεν, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ 1854. Κατάταξη κατὰ τὸν συλλέκτη: G. J. von Hahn (ὕλικα ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο), H. Pedersen, A. Dozon (Β. Ἠπειρο), J. U. Jarnik, J. de Rada, A. Dozon (Β. Ἠπειρο), G. Meyer (Β. Ἠπειρο) κλπ. ‘Ο τόπος συλλογῆς σημειώνεται σὲ ξεχωριστὸ πίνακα.

Στὴν εἰσαγωγὴ γίνεται λόγος γενικὰ γιὰ τοὺς μύθους, παραμύθια, θρύλους, τὸν πλοῦτο καὶ τὸ ρόλο τους, τὶς ἀξίες τους, τὰ κριτήρια ἐκδόσεώς τους.

64. **Agolli, Nexhat - Bogdani, Ramazan.** Njohuri të përgjithshme rreth valleve popullore shqiptare, botim i Shtëpisë Qendrote të Krijimtarisë popullore, Tiranë, 1964, 72 f. të shaptilografuara [Γενικὴ ἀνασκόπηση γύρω ἀπὸ τοὺς δημοτικὸς ἀλβανικὸς χορούς, ἔκδ. Κεντρικῆς Ἑστίας Λαϊκῆς Δημιουργίας...].

Τί εἶναι οἱ δημοτικοὶ χοροί, ὁ πλοῦτος καὶ ὁ ρόλος τους. Τὰ εἶδη τῶν χορῶν κατὰ τὸ γένος τῶν χορευτῶν, τὸ περιεχόμενον, τὴ δομὴ τους καὶ τὸν τρόπο ἐρμηνείας. ‘Ο χορὸς, ἡ ποίηση καὶ ἡ μουσικὴ. Οἱ ρυθμοὶ τῶν χορῶν. Ἐπαρχιακὲς ἰδιοτυπίες.

Ἐναφέρονται καὶ χωρὶά τῆς Β. Ἠπέιρου.

Τὸ βιβλίον ἔχει ἐκλαϊκευτικὸ χαρακτήρα.

65. **Bihiku, Ikbal.** Qilima shqiptarë, botim i Universitetit Shtetëror të Tiranës, Instituti i Historisë dhe i Gjuhësisë, Sektori i Etnografisë, Tiranë, 1964, 115 f. [‘Αλβανικὸι τάπητες, ἔκδ. Κρατικοῦ Πανεπιστημίου Τιράνων, Ἰνστιτούτο Ἱστορίας καὶ Γλωσσολογίας, Τμῆμα Ἐθνογραφίας].

Σύντομη εἰσαγωγὴ γραμμὴν ἀπὸ τὸν ἐθνογράφο Rr. Zojzi: Χαρακτηριστικὰ τῶν ἀλβανικῶν ταπητῶν. Ὄνομασίες. Προέλευση, τεχνολογία. Καλλιτεχνικὲς ἀξίες. Μετάφραση τῆς εἰσαγωγῆς στὰ γαλλικὰ καὶ ἀγγλικὰ.

108 σελ. ἔγχρωμες ἰχνογραφίες μὲ τάπητες κλπ. ἀπὸ τὴν Γκόρα, Κορυστά, Κοσσυφοπέδιο, Κούτσι, Λιαποριά, Σκόδρα, Τίρανα.

66. **Dheri, Eftim - Daiu, Mexhit - Haxhihasani, Qemal.** Këngë popullore, botim i Universitetit Shtetëror të Tiranës, Instituti i Folklorit, Tiranë, 1964, 136 f. [Δημοτικά τραγούδια, έκδ. Κρατικοῦ Πανεπιστημίου Τιράνων, Ἰνστιτούτο Λαογραφίας...].
Ἐκλογή δημοτικῶν τραγουδιῶν διαφόρων εἰδῶν, ἐποχῶν καὶ περιοχῶν. Ἀρκετὰ προέρχονται ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο (ὑπάρχουν ἐνδείξεις).
Δίνεται τὸ κείμενο (ἢ ποίηση) καὶ ἡ μουσικὴ (σὲ νότες) κάθε τραγουδιοῦ. Κατάταξη κατὰ τὸ εἶδος. Ἀναφέρονται: ὁ συλλέκτης ὁ τραγουδιστής, ὁ τόπος συλλογῆς, ὁ μεταγραφέας μουσικῆς, ὁ ἀριθμὸς τῆς ταινίας ἡχογράφησης.
Σύντομη εἰσαγωγὴ γιὰ τὰ κριτήρια ἐκλογῆς, σύνταξης καὶ μουσικῆς μεταγραφῆς.
67. **Pepo, Petraq.** Materiale për historinë e krahinës së Himarës në vitet 1785-1788, «Studime Historike», Tiranë, 3 / 1964, f. 127-144 [Δεδομένα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς περιοχῆς Χειμάρρας κατὰ τὰ ἔτη 1785-1788...].
Περιγραφή τῆς περιοχῆς Χειμάρρας. Ἡ οἰκονομία της. Οἱ φορεσιές. Τὸ κυνήγι. Κοινωνικὴ ὀργάνωση. Ὁ βαθμὸς ἀνεξαρτησίας. Τὰ ὄπλα.
Τὰ συμπεράσματα βασιζοῦνται σὲ ἱστορικὰ ντοκουμέντα, ἀτομικὲς μαρτυρίες καὶ πληροφορίες.
68. **Sokoli, Ramadan.** Kangët rituale në të kremtet vjetore të popullit tonë, «Studime Filologjike», Tiranë, 4 / 1964, f. 163-199 [Τὰ τελετουργικὰ τραγούδια σὲ γιορτὲς τῆς χρονιάς τοῦ λαοῦ μας...].
Ποιὲς εἶναι οἱ γιορτὲς. Ἡ ἀρχαιότητά τους καὶ ἡ ἐπιρροή τῆς ἐκκλησίας. Οἱ σκοποὶ τους. Τὰ τραγούδια ποὺ τὶς συνοδεύουν. Ἡ σημασία τους. Οἱ καλλιτεχνικὲς ἀξίες καὶ ἡ μουσικὴ τους. Ὁ ἐθνικὸς τους χαρακτήρας καὶ ἐπαρχιακὲς ἰδιοτυπίες.
Παραδείγματα κυρίως ἀπὸ τὴ Βόρεια Ἀλβανία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἠπειρο.
Περίληψη στὰ γαλλικά.
69. **Domi, Mahir.** Sotir Kolea (1872-1945), «Nëndori», Tiranë, 9 / 1965, f. 131-146 [Ὁ Σωτῆρ Κολέα ...].
Τὸ λαογραφικὸ καὶ γλωσσολογικὸ ἔργο τοῦ Σ. Κολέα, ἰδιαίτερα τὸ βιβλίο του «Goja e popullit» (1944). Ἐκτιμᾷ τὴν ἀφοσίωσή του στὴ λαογραφία καὶ τὴ συλλεκτικὴ του ἐργασία, τὸν κατακρίνει γιὰ τὴν παραποίηση τῶν λαογραφικῶν ὑλικῶν.
Ὁ Κολέα ἔχει ἀσχοληθεῖ κυρίως μὲ τὴ λαογραφία τῆς Β. Ἠπέιρου (στὰ ἀλβανικά).
70. **Dheri, Eftim - Daiu, Mexhit - Mustaqi, Arsen.** Këngë popullore dashurie, Tiranë, 1965, botim i Instituti të Folklorit, 90 f. [Δημοτικά ἐρωτικὰ τραγούδια ... έκδ. Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...].
Ἐκλογή δημοτικῶν ἐρωτικῶν τραγουδιῶν ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο (στὰ ἀλβανικά). Γιὰ κάθε τραγούδι σημειώνονται: οἱ τραγουδιστές, ὁ συλλέκτης, ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος συλλογῆς, ὁ μεταγραφέας τῆς μουσικῆς, ὁ ἀριθμὸς ταινίας ἡχογράφησης —.
Δίνεται ἡ ποίηση καὶ ἡ μουσικὴ (μὲ νότες).
Σύντομη εἰσαγωγὴ γιὰ τὸν πλοῦτο καὶ τὶς ἀξίες τῶν τραγουδιῶν, γιὰ τὰ κριτήρια ἐκλογῆς, σύνταξης καὶ μουσικῆς μεταγραφῆς.

71. **Gjergji, Andromaqi.** Veshja e popullit në qytetin e Korçës gjatë shekullit XIX, «Studime Historike», Tiranë, 3 / 1965, f. 167-173 [‘Η ένδυμασία τοῦ λαοῦ στὴν πόλη Κορυτσά κατὰ τὸν 19ο αἰώνα...].
 Ἄντρικες φορεσιές (φουστανέλα, ντολαμάς, γούνα). Γυναικεῖα ρούχα. Διαφορὲς στὶς φορεσιές Χριστιανῶν καὶ Μουσουλμάνων. Ταξικὲς διακρίσεις. Ἡ ἐξέλιξη ὀρισμένων ἐξαρτημάτων. Τὰ ὑλικά κατασκευῆς τῶν ρούχων. Ἡ ἐπιρροή τῆς ἀστικῆς φορεσιᾶς στὰ χωριά.
 Φωτογραφίες.
 Περίληψη στὰ γαλλικά.
72. **Mitrushi, Llambrini.** Kodiku i manastirit të Shën Kozmait, «Studime Historike», Tiranë, 3 / 1965, f. 175-182 [‘Ο κώδικας τοῦ Μοναστηρίου Ἁγίου Κοσμᾶ...].
 Περιγραφή τοῦ κώδικα τοῦ Μοναστηρίου Ἁγίου Κοσμᾶ στὸ χωριὸ Κολλκόντας (Φίερι), κώδικας ποὺ συμπεριλαμβάνει 317 συμβόλαια γάμου. Μετάφραση ἐνὸς ἀπ’ αὐτὰ στὰ ἄλβανικά. Σύγκριση μὲ ἔθιμα γάμου ποὺ ἔχουν ἐπιζήσει (ὁ κώδικας εἶναι γραμμένος ἐλληνικά).
 Περίληψη στὰ γαλλικά.
73. **Pepo, Petraq.** Kodiku i madh i Korçës si burim historik, «Konferenca I e Studimeve Albanologjike», Tiranë, 1965, f. 530-536 [‘Ο μεγάλος Κώδικας τῆς Κορυτσᾶς σὰν ἱστορικὴ πηγή, «Ἡ πρώτη Συνδιάσκεψη Ἀλβανολογικῶν μελετῶν»...].
 Δεδομένα γιὰ τὴν Κορυτσά καὶ περίληψη τοῦ κώδικα. Ἡ ὀργάνωση τῶν Χριστιανῶν. Ἡ οἰκονομικὴ τους ζωὴ. Οἱ σχέσεις μὲ τοὺς φεουδάρχες τῆς περιοχῆς. Ἡ παιδεία καὶ ὁ πολιτισμὸς τῶν Χριστιανῶν. Κανονισμοὶ ἐπαγγελμάτων. Ἀποφάσεις τῆς χριστιανικῆς κοινότητος. Ὁ κώδικας εἶναι γραμμένος στὴν ἐλληνικὴ.
74. **Sako, Zihni.** Rreth disa elementeve të përbashkëta ndërkombëtare në përrallat shqipe dhe veçoritë e tyre kombëtare, «Konferenca I e Studimeve Albanologjike», Tiranë, 1965, f. 315-321 [Γύρω ἀπὸ ὀρισμένα κοινὰ διεθνῆ στοιχεῖα στὰ ἄλβανικά παραμύθια καὶ οἱ ἐθνικὲς τους ἰδιοτυπίες, «Ἡ πρώτη Συνδιάσκεψη Ἀλβανολογικῶν μελετῶν»...].
 Ἡ ἀνάγκη συγκριτικῶν μελετῶν στὸ πεδίο τῶν παραμυθιῶν. Λίγα γιὰ τὸ ἱστορικὸ καὶ τὰ μειονεκτῆματά τους. Κοινὰ διεθνῆ στοιχεῖα στὰ ἄλβανικά παραμύθια: Ἡ Λευκὴ Πεντάμορφη, ὁ Δράκος, ἡ Σταχτομάρω, ὁ Κοντορεβουθούλης. Τὸ κοινὸ καὶ ἐθνικὸ στοιχεῖο.
 Ἡ σύγκριση γίνεται κυρίως μὲ τὰ παραμύθια βαλκανικῶν λαῶν.
 Τὰ περισσότερα παραδείγματα ἔχουν παρθεῖ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο.
75. **Sokoli, Ramadan.** Folklori muzikor shqiptar (Morfologjia), botim i Institutit të Folklorit, Tiranë, 1965, 284 f. [‘Η ἄλβανικὴ μουσικὴ λαογραφία (Ἡ μορφολογία), ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...].
 Ἡ ἀνάγκη μελέτης τῆς δημοτικῆς μουσικῆς. Τὸ ἱστορικὸ της καὶ οἱ δυσκολίες.

Ἡ ποικιλία τῆς ἀλβανικῆς δημοτικῆς μουσικῆς καὶ τὰ εἶδη τῆς (ὁμοφωνία, πολυφωνία). Οἱ τύποι κάθε εἶδους ἀπὸ μορφολογικὴ (δομικὴ) ἄποψη. Οἱ περιοχὲς χρήσης τους. Ἡ πολυφωνία τῆς Νοτίου Ἀλβανίας καὶ οἱ ἐπαρχιακὲς ιδιοτυπίες τῆς. Τὸ προπεντατονικὸ καὶ πεντατονικὸ σύστημα. Ὁ ρόλος τοῦ κάθε τραγουδιστῆ. Ἡ ἀρχαιότητα. Ἡ ἐπιρροὴ σὲ ἄλλους λαούς.

76. **Strazimiri, Gani.** Disa tipare të arkitekturës së qytetit të Beratit, «Konferenca I e Studimeve Albanologjike», Tiranë, 1965, f. 555-561 [Χαρακτηριστικὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῆς πόλης Μπεράτι, «Ἡ Πρώτη Συνδιάσκεψη Ἀλβανολογικῶν μελετῶν»...].

Λίγα γιὰ τὸ ἱστορικὸ τοῦ Μπεράτιοῦ. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν διαφόρων συνοικιῶν. Τὸ κέντρο τῆς πόλης. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς πόλης κατὰ τὸν 18ο καὶ 19ο αἰώνα. Ἱεροὶ χώροι. Λαϊκὲς οἰκίες. Ὁ ρόλος τῆς σκάλας. Κοινὰ στοιχεῖα μὲ οἰκίες ἄλλων πόλεων καὶ χωριῶν. Σκίτσα, φωτογραφίες, πίνακες.

77. **Zojzi, Rrok.** Mbi veshjet tradicionale të popullit tonë, «Studime Historike», 4 / 1965, f. 143-158 [Γύρω ἀπὸ τὶς παραδοσιακὲς φορεσιὲς τοῦ λαοῦ μας...].

Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἐνδυμασιῶν. Ἡ ἔννοια τοῦ ὄρου «ἐθνικὴ ἐνδυμασία». Ταξινομησιμὴ σύμφωνα μὲ τὸ ὕλικὸ κατασκευῆς, τὸ κόψιμο, τὸ ράψιμο. Δύο βασικὰ εἶδη: μὲ γούνα, μὲ τζουμπλέτα. Ἡ μορφολογία καὶ οἱ παραλλαγές τους: ἡ φουστανέλα, τὰ ποτούρια. Ἡ προέλευση τῶν δύο εἰδῶν (τύπων): ὁ τύπος μὲ γούνα εἶναι θρακο-ιλλυρικὸς, ὁ τύπος μὲ τζουμπλέτα ἀνήκει στὸν κρητικο-μυκηναϊκὸ πολιτισμὸ.

78. **Çabej, Eqrem.** Albanesische Volkskunde, «Südost-Forschungen», Band. XXV, 1966, f. 333-387 [Ἡ ἀλβανικὴ λαογραφία...].

Ἡ ἀνάγκη μελέτης τῶν λαογραφικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν λαῶν, σὰν ἐνδειξὴ ἱστορικῶν σχέσεων.

Ὁ πλοῦτος, οἱ ἀξίες, ἡ ἐθνικὴ ιδιοτυπία, τὰ εἶδη τῆς ἀλβανικῆς λαογραφίας. Οἱ σχέσεις τῆς μὲ βαλκανικὲς κ.ἄ. χώρες. Ἡ ἰδιαίτερη σημασία τῶν ἀλβανο-ἐλληνικῶν λαογραφικῶν σχέσεων (δύο ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀρχαίους λαούς τῶν Βαλκανίων). Οἱ μέθοδοι καὶ πορεῖες συγκριτικῶν μελετῶν.

Ἔχει δυτικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸν ὄρο «λαογραφία» (συμπεριλαμβάνει καὶ τὴν ἐθνογραφία).

Πολλὰ παραδείγματα καὶ ἀναφορὲς στὴ βορειοηπειρωτικὴ λαογραφία.

79. **Dojaka, Abaz.** Dasma çame, «Studime Historike», Tiranë, 2 / 1966, f. 129-141 [Ὁ τσάμικος γάμος...].

Οἱ συμφωνίες πρὸ τοῦ γάμου. Ὁ προξενητῆς. Ἡ συνάντηση τῆς ἀπόφασης γάμου. Ἡ προίκα. Ἡ τελετὴ τοῦ γάμου (τὰ κυριότερα στιγμιότυπα). Κοινὰ στοιχεῖα μὲ ἄλλες περιοχὲς τῆς Ἀλβανίας καὶ ιδιοτυπίες.

Ἡ τελετὴ τοῦ γάμου σὰν ἐνδειξὴ ἀλβανικῆς ἐθνικότητας.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

80. **Dheri, Eftim - Daiu, Mexhit - Mustaqi, Arsen.** 250 këngë popullore dasme, Botim i Institutit të Folklorit, Tiranë, 1966, 168 f. [250 δημοτικά τραγούδια γάμου, έκδ. 'Ινστιτούτου Λαογραφίας...].

'Ανθολογία δημοτικῶν τραγουδιῶν γάμου με τὴν ποίηση καὶ τὴ μουσικὴ τους (σὲ νότες). Προέρχονται ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο.

Ταξινομήση σύμφωνα με τὶς φάσεις τῆς τελετῆς τοῦ γάμου. Γιὰ κάθε τραγούδι σημειώνονται: ὁ τόπος καὶ ὁ χρόνος συλλογῆς, ὁ συλλέκτης, ὁ πληροφορητῆς, ὁ μουσικογράφος, ὁ ἀριθμὸς τῆς ταινίας ἠχογράφησης τοῦ τραγουδιοῦ.

Στὴ σύντομη εἰσαγωγή ὑπογραμμίζεται ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τοῦ εἴδους, τὰ κριτήρια ἐκλογῆς καὶ μεταγραφῆς τῶν τραγουδιῶν.

81. **Dheri, Eftim - Daiu, Mexhit - Mustaqi, Arsen.** Këngë për Partinë, Botim i Institutit të Folklorit, Tiranë, 1966, 162 f. [Τραγούδια γιὰ τὸ Κόμμα, έκδ. 'Ινστιτούτου Λαογραφίας...].

Περιέχει δημοτικά τραγούδια με τὴν ποίηση καὶ μουσικὴ τους (σὲ νότες) γιὰ τὸ Κόμμα Ἐργασίας Ἀλβανίας. Ἔχουν παρθεῖ ἀπὸ ἠχογραφήσεις στὴν ὑπαιθρο, ἀλλὰ ἡ αὐθεντικότητά τους εἶναι ὑποπτη.

Τὰ τραγούδια προέρχονται ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο.

82. **Elezi, Ismet.** Sur la vendetta en Albanie, «Studia Albanica», Tiranë, 1 / 1966, f. 305-318 [Γύρω ἀπὸ τὴ βεντέτα (ἐκδίκηση) στὴν Ἀλβανία...].

Οἱ αἰτίες καὶ οἱ ἀρχές τῆς βεντέτας. Τὰ αἴτια τῆς μακροζωίας της στὴν Ἀλβανία. Ὁ ταξικός της χαρακτήρας. Δεδομένα ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο, γιὰ τὴ βεντέτα. Ἡ ἐξάλειψή της στὴν Ἀλβανία.

83. **Harito, Keti.** Folklor shqipar. Seria I - Proza pullore, vëllimi III. Botim i Institutit të Folklorit, Tiranë, 1966, 580 f. [Ἡ Ἀλβανικὴ Λαογραφία. Σειρὰ I - Ὁ πεζὸς λόγος, τόμ. III. Ἐκδοση Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...].

Ὁ τρίτος τόμος τῆς πρώτης σειρᾶς (Πεζὸς λόγος) τῆς γενικῆς ἐκδοσης «Ἡ Ἀλβανικὴ λαογραφία». Περιέχει παραμῦθια ποὺ ἔχει συλλέξει ἡ Καίτη Χαρίτου σὲ διάφορες περιοχές, μεταξὺ τῶν ὁποίων: Κορυτσά, Ἀργυρόκαστρο, Ἀγ. Σαράντα, Μουζεκιά.

Κατάταξη κατὰ τὸν ἀφηγητῆ. Παραλλαγές. Λεξιλόγιο, εὔρετήρια.

84. **Panajoti, Jorgo.** Erë e tokës shqiptare (Ndikimi i folklorit te Çajupi), «Drita», 27.3.1996 [Ἄρωμα ἀλβανικῆς γῆς (Ἡ ἐπιρροὴ τῆς λαογραφίας στὸν Τσαγιούπι)...].

Ἡ ἐπιρροὴ τῆς λαογραφίας (μνημείων λόγου) στὸν ποιητῆ Ἀντὼν Ζάχο-Τσαγιούπι ἀπὸ τὴ Σέπερη τοῦ Ἀργυροκάστρου (ἀλβανόφωνος καὶ παράγοντας τῆς Ἀλβανικῆς Ἐθνικῆς Ἀναγέννησης). Ἐπιρροὴ σὲ θέματα, πνοή, πρόσωπα, γλώσσα, προσωδία. Ὁ Τσαγιούπι θεωρεῖται κάτι σὰν καλλιεργημένος ραψωδός.

85. **Sako, Zihni - Kodra, Ziaudin - Ndocaj, Filip - Harito, Ketii - Panajoti, Jorgo.** Foklori shqiptar, Seria I - Proza popullore, vëllimi II, lotim i Institutit të Folklorit, Tiranë 1966, 580 f. [‘Η Ἀλβανικὴ Λαογραφία. Σειρὰ I - Δημοτικὸς πεζὸς λόγος, τόμ. II, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...]. Τόμος τῆς πρώτης σειρᾶς (Δημοτικὸς πεζὸς λόγος) τῆς γενικῆς ἔκδοσης «‘Η Ἀλβανικὴ Λαογραφία».
- Περιέχει παραμύθια ἀπὸ διάφορες περιοχὲς (καὶ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο) ποὺ εἶχαν συλλέξει Ἀλβανοὶ καὶ ξένοι λαογράφοι.
- Κατάταξη κατὰ τὸν συλλέκτη, τὸν ἀφηγητὴ καὶ τὸ θέμα. Δίνονται καὶ παραλλαγές.
- Λεξιλόγιο καὶ εὐρετήρια.
86. **Sako, Zihni - Kodra, Ziaudin - Ndocaj, Filip - Harito, Ketii - Panajoti, Jorgo.** Foklori shqiptar, Seria I - Proza popullore, vëllimi IV, botim i Institutit të Folklorit, Tiranë 1966, 616 f. [‘Η Ἀλβανικὴ Λαογραφία. Σειρὰ I - Δημοτικὸς πεζὸς λόγος, τόμ. IV, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...]. Δημοτικὰ παραμύθια ἀπὸ διάφορες περιοχὲς, καὶ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο (Αὐλώνα, Κορυτσά, Ἀγ. Σαράντα κ.ἄ.).
- Κατάταξη κατὰ τοὺς συλλέκτες, τοὺς ἀφηγητὲς καὶ τὸ θέμα. Παραλλαγές.
- Λεξιλόγιο καὶ εὐρετήρια.
87. **Sokoli, Ramadan.** Veglat muzikore të popullit shqiptar, botim i Shtëpisë Qendrore të Krijimtarisë Popullore, Tiranë 1966, 164 f. [Τὰ μουσικὰ ὄργανα τοῦ ἁλβανικοῦ λαοῦ, ἔκδ. Κεντρικῆς Ἑστίας Λαϊκῆς Δημιουργίας...]. Ἡ βαρῦτητα τῆς ὑπόθεσης καὶ τὸ ἱστορικὸ τῆς. Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τῶν μουσικῶν ὀργάνων. Τὰ εἶδη τους: χορδόφωνα, μεμβρανόφωνα, ἰδιόφωνα, ἀερόφωνα.
- Τεχνολογία. Μουσικὴ περιγραφή. Τόπος χρήσης. Λαϊκὲς ὀρχήστρες. Ἱστορικὴ καὶ συγκριτικὴ ἀνασκόπηση.
- Ἀναφέρονται καὶ περιγράφονται ὄργανα τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ χώρου (αὐλός, διάυλος, κλαρίνο, βιολί, λαβούτο, μπακλαμάς κ.ἄ.).
- Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.
88. **Haxhihasani, Qemal.** Tregime dhe këngë popullore për Skënderbeun, botim i Institutit të Folklorit, Tiranë 1967, 288 f. [Δημοτικὰ διηγήματα καὶ τραγούδια γιὰ τὸν Σκεντέρμπεη, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...]. Ἐκτενὴς ἔκδοση δημοτικῶν διηγημάτων (θρύλων, παραδόσεων, ἀπομνημονευμάτων) καὶ τραγουδιῶν γιὰ τὸν Σκεντέρμπεη (Γεώργιον Καστριώτη), τὴν ἐποχὴ καὶ τοὺς συμπολεμιστὲς του, τὰ τοπωνύμια ποὺ σχετίζονται μὲ τὸ ὄνομά του.
- Ἡ ὕλη προέρχεται κυρίως ἀπὸ τὴ Βόρεια καὶ Μέση Ἀλβανία, καθὼς καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀρβανίτες τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο (Σπάτη, Πογραδέτσι, Γράμισι, Αὐλώνα).
- Εἰσαγωγή γιὰ τὸν Σκεντέρμπεη καὶ τὸ ἱστορικὸ του ἔργο, γιὰ τὴν ἀπεικόνισή του στὴ λαογραφία σὰν στρατάρχη, πολιτικοῦ, τουρκοκτόνου κ.ἄ., γιὰ τὴν ἀναλογία ἱστορικῆς

καὶ καλλιτεχνικῆς ἀλήθειας, γιὰ τοὺς λόγους ὑπεροχῆς τῶν διηγημάτων σὲ σύγκριση μὲ τὰ τραγούδια.

Λεξιλόγιο καὶ εὐρετήρια.

89. **Sako, Zihni.** Balada shqiptare e murimit dhe elementet e saj të përbashkëta me motërzime ballkanike, «Studime Filologjike», Tiranë, 2 / 1967, f. 87-92 [Ἡ ἄλβανικὴ μπαλάντα τοῦ ἐντοιχισμοῦ καὶ τὰ κοινὰ τῆς στοιχεῖα μὲ βαλκανικὲς παραλλαγές...].

Σύντομο ἱστορικὸ τῶν μελετῶν. Κριτικὴ ἀνασκόπηση. Ἡ διάδοση τῆς μπαλάντας στὴν Ἀλβανία καὶ οἱ τύποι τῆς. Τὴν μπαλάντα θεωρεῖ ἄλβανικῆς προέλευσης, γιὰτί: ὑπάρχει ἀνάλογος θρύλος στὰ ἄλβανικὰ ἀπὸ τὸν 16ον αἰῶνα, ἡ Ἄρτα, γιὰ τὸ γεφύρι τῆς ὁποίας γίνεται λόγος, κατοικοῦνταν ἀπὸ Ἀλβανούς, ὑπάρχουν πολλὰ ἄλβανικὰ ἐθνογραφικὰ στοιχεῖα.

Ἐκδοση καὶ στὰ γαλλικὰ (Elements balkaniques communs dans la rite de la balade d'emmurement), στὸ «Studia Albanica», 2/1966, p. 207-213.

90. **Agolli, Nexhat.** Elemente të përbashkëta në fushën e valleve popullore si shprehje e unitetit kombëtar, «Konferenca II e Studimeve Albanologjike», vëllimi III, Tiranë, 1968, f. 43-48 [Κοινὰ στοιχεῖα στὸ πεδίο τῶν χορῶν σὰν ἔκφραση τῆς ἐθνικῆς ἐνότητας...].

Παράλληλα μὲ τὶς ἐπαρχιακὲς ἰδιοτυπίες, στοὺς χοροὺς ὑπάρχουν καὶ κοινὰ στοιχεῖα ποὺ μαρτυροῦν γιὰ ἐθνικὴ ἐνότητα: στὴ δομὴ (ἀσύμμετρη), τὸν τρόπο σύνδεσης τῶν χορευτῶν, τοὺς ρυθμοὺς, τὸ μέλος κ.ἄ.

Γίνεται σύγκριση βορειοηπειρωτικῶν χορῶν μὲ χοροὺς τῆς Μέσης καὶ Βόρειας Ἀλβανίας. Ἡ ἐθνικὴ ἰδιοτυπία τῶν χορῶν.

Περίληψη στὰ γαλλικὰ.

91. **Çabej, Eqrem.** Gestälte des Albanischen Folksglaubens, «Studien zur Sprachwissenschaft und Kulturkunde», Innsbruck 1968, f. 279-287 [Πρόσωπα τῆς ἄλβανικῆς δημοτικῆς δαιμονολογίας...].

Σύντομο ἱστορικὸ παρόμοιων σπουδῶν. Ἐξέταση προσώπων μὲ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον: γίγαντες, νάνοι, μοῖρες, ἡ Λευκὴ Πεντάμορφη. Τὰ χαρακτηριστικὰ τους. Τὸ ὄνομά τους ἀπὸ γλωσσολογικὴ (ἐτυμολογικὴ) ἄποψη. Ὄνόματα μὲ ἄλβανικὴ, ἰνδοευρωπαϊκὴ καὶ ξένη ρίζα. Σύγκριση μὲ τὰ ἀνάλογα βαλκανικὰ καὶ παγκόσμια πρόσωπα. Ἐθνικὴ ἰδιοτυπία.

Ἐπανέκδοση στὰ ἄλβανικὰ μὲ περίληψη στὰ γαλλικὰ στὸ «Gjurmene Albanologjike- Folklor dhe Etnologji», Prishtinë, II/1974 καὶ στὸ «Çështje të folklorit shqiptar», 1/1982.

92. **Dalipi, H.** Mendime për këngët e Himarës, «Zëri i Vlorës», 20.6.1968 [Στοχασμοὶ γιὰ τὰ τραγούδια τῆς Χειμάρρας...].

Ἡ πατριωτικὴ (ἄλβανικὴ) πνοὴ τῶν τραγουδιῶν τῆς Χειμάρρας (στὰ ἄλβανικὰ). Ἡ ποικιλία, οἱ ἀξίες, τὸ περιεχόμενο. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς χειμαρριώτικης πολυφωνίας. Διακεκριμένοι ραψωδοὶ καὶ τραγουδιστὲς (Νέτσιο Μούκα κ.ἄ.). Τὰ τραγούδια σὰν ἀπόδειξη τῆς ἄλβανικότητος τῶν Χειμαρριωτῶν.

93. **Gjidede, Pavlo.** Një vështrim mbi ninullat e Lumit të Vlorës, «Konferenca II e Studimeve Albanologjike», vëllimi III, Tiranë, 1968, f. 69-75 [Ἀνασκόπηση γύρω ἀπὸ τὰ νανουρίσματα τοῦ Λιούμι-ι Βλιώρες...].

Ἄο πλοῦτος, ἡ ποικιλία, οἱ ἀξίες τῶν νανουρισμάτων τῆς περιοχῆς Λιούμι-ι-Βλιώρες (Ποτάμι τῆς Αὐλώνας) — Αὐλώνας.

Οἱ ἱστορικές, ἔθνογραφικές, καλλιτεχνικές τους ἀξίες. Ἡ ταξική πνοή. Ὁ πατριωτισμός τους. Ἡ ἐξέλιξή τους.

94. **Harito, Keti.** Folklori Shqiptar. Gjëegjëza. Botim i Institutit të Foklorit, Tiranë 1968, 546 f. [Ἀλβανική Λαογραφία, Αἰνίγματα. Ἐκδ. Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...].

Τὸ βιβλίο ἀνήκει στὴ γενική ἐκδοση «Ἡ Ἀλβανική Λαογραφία». Περιέχει 1500 αἰνίγματα ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο (ὑπάρχουν οἱ ἀνάλογες ἐνδείξεις).

Ταξινόμηση κατὰ τὸ ἀντικείμενο ποὺ πρέπει νὰ ὑπονοηθεῖ («Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὰ μέρη τοῦ σώματος», «Ζῶα καὶ πτηνά», «Ἐργαλεῖα δουλειᾶς», «Μέσα ἐπικοινωνίας», «Φυτὰ» κ.ἄ.). Δίνονται καὶ παραλλαγές.

Στὴν εἰσαγωγή (γραμμένη ἀπὸ τοὺς Ζ. Σάκο καὶ Καίτη Χαρίτου) γίνεται λόγος γιὰ τὸ ρόλο τῶν αἰνιγμάτων, τὸν πλοῦτο τους, τὸ περιεχόμενο, τὶς καλλιτεχνικές ἀξίες, τὴν προσωδία, τὸν ταξικὸ χαρακτήρα, τὴν ἐξέλιξή τους.

Λεξιλόγιο καὶ εὐρετήρια.

95. **Kruta, Beniamin.** Vështrim rreth këngës popullore polifonike të burrave në krahinën e Myzeqesë, «Studime Filologjike», Tiranë, 3 / 1968, f. 161-206 [Ἀνασκόπηση τῶν δημοτικῶν πολυφωνικῶν τραγουδιῶν ἀντρῶν τῆς Μουζεκιᾶς...].

Ἄο πλοῦτος, οἱ ἀξίες καὶ ἡ ποικιλία τῶν τραγουδιῶν. Ἡ ὑπεροχὴ τῆς πολυφωνίας. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς πολυφωνίας (μιμητικὸς χαρακτήρας). Οἱ τύποι τῶν τραγουδιῶν ἀπὸ μουσικολογική ἀπόψη. Τὸ προπεντατονικὸ καὶ πεντατονικὸ σύστημα. Οἱ ρυθμοί. Ἡ δομὴ καὶ ἐξέλιξη τῶν τραγουδιῶν. Διαφορὲς μὲ τὰ τραγούδια τῶν γυναικῶν. Ἐπαρχιακὲς ἰδιοτυπίες.

Μουσικὰ παραδείγματα.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

96. **Kuçuli, Harilla.** Mbi disa aspekte të satirës dhe të humorit në Labëri, «Konferenca II e Studimeve Albanologjike», vëllimi III, Tiranë 1968, f. 25-29 [Γύρω ἀπὸ μερικές ταξικές ἀπόψεις τῆς σάτιρας καὶ τοῦ χιοῦμορ στὴ Λαπούρια...].

Ἡ σάτιρα καὶ τὸ χιοῦμορ τῆς λιάπικης λαογραφίας. Ἡ ταξική τῆς πνοή: σκωπτικὴ διάθεση κατὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ λαοῦ (φεουδάρχες, ἀντιλαϊκοὶ ἐξουσιοκράτες, κυβερνητικοί, χωροφύλακες, ἐκμεταλλευτές, ρεβιζιονιστὲς κ.ἄ.). Ἐκφραστικὰ μέσα σάτιρας.

97. **Mustaqi, Arsen.** Nga gjiri i popullit dole (këngë popullore për ushtrinë), botim i Institutit të Folklorit, Tiranë, 1968, 184 f. [Ἀπὸ τὰ σπλάχνα τοῦ

λαοῦ βγῆκες (Δημοτικά τραγούδια γιὰ τὸ στρατό), ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...].

Συλλογὴ «δημοτικῶν τραγουδιῶν» γιὰ τὸ «Λαϊκὸ Στρατὸ» καὶ τὸν ἡγέτη τοῦ Ἐ. Χότζα, ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο (ὑπάρχουν οἱ ἀνάλογες ἐνδείξεις). Μεταξὺ ἄλλων ὑπάρχουν κείμενα γιὰ τὴν «ἐλληνικὴ μοναρχοφασιστικὴ εἰσβολή» τοῦ Αὐγούστου 1949. Λίγα τραγούδια μὲ τὴ μουσικὴ τους (σὲ νότες). Σύντομη εἰσαγωγὴ.

98. **Mustaqi, Arsen. Skënderbeu në gojën e popullit**, «IO Korriku», Tiranë, 1, 6/ 1968, f. 2, 23 [Ἐσκεντέρμπεης στὴ λαϊκὴ παράδοση...].

Ἐθνικὸς ἥρωας τῆς Ἀλβανίας Γεώργιος Καστριώτης-Σκεντέρμπεης σὲ παλιὰ καὶ σύγχρονα δημοτικὰ δημιουργήματα (κυρίως ποίηση). Τὰ παραδείγματα παίρνονται κυρίως ἀπὸ τὴ Βόρεια, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ Νότια Ἀλβανία.

99. **Mustaqi, Arsen - Kruta, Beniamin - Dheri, Eftim - Daiu, Mexhit. Këngë popullore historike**, botim i Institutit të Foklorit, Tiranë 1968, 224 f. [Ἱστορικὰ δημοτικὰ τραγούδια, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...].

Ἐκλογὴ ἀλβανικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν μὲ τὴν ποίηση καὶ τὴ μουσικὴ τους (σὲ νότες) ἀπὸ διάφορες περιοχές (καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο) καὶ καιροῦς. Ταξινομηση χρονολογικὴ.

Γιὰ κάθε τραγούδι σημειώνονται: ὁ τόπος καὶ χρόνος συλλογῆς, ὁ συλλέκτης, ὁ μεταγραφέας τῆς μουσικῆς, ὁ ἀριθμὸς τῆς ταινίας ἡχογράφησης.

Σύντομη εἰσαγωγὴ γιὰ τὸν πλοῦτο τοῦ εἴδους αὐτοῦ τραγουδιῶν, γιὰ τὰ κριτήρια ἐπιλογῆς, ἔκδοσης καὶ μουσικῆς μεταγραφῆς.

100. **Panajoti, Jorgo. Tradita gojore për rolin e gruas në edukimin e brezit të ri**, «Studime Filologjike», Tiranë, 4 / 1968, f. 163-171 [Ἡ δημοτικὴ παράδοση γιὰ τὸ ρόλο τῆς γυναίκα στὴ διαπαιδαγώγηση τῆς νέας γενεᾶς...].

Ἡ θέση τῆς γυναίκα στὴν οἰκογένεια. Ἡ ἐκτίμησή της σὰν μάνας, γυναίκα, ἀδερφῆς. Ὁ ρόλος της γιὰ τὴ διαπαιδαγώγηση τῶν παιδιῶν καὶ νέων σύμφωνα μὲ τὴ λαογραφία. Ἡ ἐξάρτηση τοῦ ρόλου αὐτοῦ ἀπὸ τὴν κοινωνικὴ κατάσταση τῆς γυναίκα. Οἱ τρόποι ἐξάσκησης τοῦ ρόλου ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ νανουρίσματα, τὰ λογοπαίγνια, τὰ παραμύθια κ.ἄ.

Τὰ περισσότερα παραδείγματα παίρνονται ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ λαογραφία τῆς Β. Ἡπείρου.

101. **Panajoti, Jorgo. Populli për rolin e masave në aksionin historik që udhëhoqi Skënderbeu**, «Bashkimi», 11.1.1968 [Ἐ λαὸς γιὰ τὸ ρόλο τῶν πλατιῶν μαζῶν στὸ ἔργο ποὺ καθοδήγησε ὁ Σκεντέρμπεης...].

Ἡ θέση τῶν πλατιῶν μαζῶν, ἐκτὸς τοῦ Σκεντέρμπεη, στὴ δημοτικὴ ποίηση καὶ στὸ δημοτικὸ πεζὸ λόγο. Ὁ ρόλος τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων σὰν στρατιωτῶν τοῦ Σκεντέρμπεη, ἐφοδιαστές, βοηθοί, σύμβουλοι. Ὁ Σκεντέρμπεης σὰν ἐκπρόσωπος τῶν συμφερόντων τους κατὰ τὸν ἀντιοσμανικὸ πόλεμο καὶ τὸ πολιτικὸ-κοινωνικὸ του ἔργο. Τὸ ἱστορικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ στοιχεῖο στὴ λαογραφία τῆς ἐποχῆς.

102. **Sako, Zihni - Haxhihasani, Qemal - Mustaqi, Arsen. Na ndrit ylli i Partisë**, botim i Institutit të Foklorit, Tiranë 1968, 114 f. [Μᾶς φωτίζει τὸ ἄστρο τοῦ Κόμματος, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...].

Ἐκλογή «δημοτικῶν τραγουδιῶν» ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τῆ Β. Ἡπειρο (ὑπάρχουν οἱ ἀνάλογες ἐνδείξεις), γιὰ τὸ ΚΕΑ καὶ τὸν ἡγέτη του.

103. **Sako, Zihni - Haxhihasani, Qemal - Panajoti, Jorgo.** Këngë dhe tregime popullore për gruan, botim i Institutit të Folklorit, Tiranë 1968, 117 f. [Δημοτικὰ τραγούδια καὶ διηγήματα γιὰ τὴ γυναίκα, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...].

Τραγούδια, παραμύθια, θρύλοι, ἀνέκδοτα, παροιμίες ποὺ ὑπογραμμίζουν τὸ θετικὸ ρόλο τῆς Ἀλβανίδας γυναίκας στὴν ἱστορική, πολιτική, κοινωνική, οἰκονομική καὶ οἰκογενειακὴ ζωὴ. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ τῆ Β. Ἡπειρο.

Στὴ σύντομη εἰσαγωγή ἐξετάζεται ἡ μορφή τῆς γυναίκας στὴν ἄλβανική λαογραφία.

104. **Sako, Zihni - Haxhihasani, Qemal - Panajoti, Jorgo.** Këngë dhe tregime popullore për punën, botim i Institutit të Folklorit, Tiranë 1968, 112 f. [Δημοτικὰ τραγούδια καὶ διηγήματα γιὰ τὴ δουλειά, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...].

Τραγούδια, παραμύθια, θρύλοι, ἀνέκδοτα, παροιμίες, αἰνίγματα διαφόρων εἰδῶν καὶ ἐποχῶν ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν ἐργασία, τὸ ρόλο, τὴν ἀνάγκη, τὴ συστηματικότητά της καὶ ποὺ κατακρίνονται ἢ τεμπελιά, ἢ ἀταξία κ.ἄ.

Ἡ ὕλη προέρχεται ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τῆ Β. Ἡπειρο (ὑπάρχουν οἱ ἀνάλογες ἐνδείξεις).

Σύντομη εἰσαγωγή γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τῆς ἐργασίας στὴν ἄλβανική λαογραφία.

Λεξιλόγιο καὶ εὔρετήρια.

105. **Selimi, Skënder.** Vallja partizane, «Konferenca II e Studimeve Albanologjike», vëll. III, Tiranë 1968, f. 49-54 [ἽΟ παρτιζάνικος χορὸς...].

Πότε καὶ τί χόρευαν οἱ παρτιζάνοι. Ὁ ὅρος «παρτιζάνικος χορὸς». Ὁ δημοτικὸς χορὸς σὰν βάση τοῦ παρτιζάνικου. Ἡ μουσική καὶ ἡ ποίηση τοῦ χοροῦ αὐτοῦ. Τὰ νέα στοιχεῖα ποὺ δίνουν μιὰ κάποια ἄλλη πνοή.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

106. **Dojaka, Abaz.** Pozita e gruas në familje e në shopëri në krahinën e Zagories, «Studime Historike», Tiranë, 1 / 1969, f. 41-49 [Ἡ θέση τῆς γυναίκας στὴν οἰκογένεια καὶ στὴν κοινωνία στὴν περιοχή τῆς Ζαγοριᾶς...].

Ἡ ξενιτιά καὶ ἡ ἀπομάκρυνση τῶν ἀντρῶν τῆς Ζαγοριᾶς (Ἀργυρόκαστρο). Οἱ δυσκολίες τῶν γυναικῶν γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ζωῆς. Ἡ ὑποδούλωση τῶν γυναικῶν. Οἱ ἀλλαγές μετὰ τὸ Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ἡ ἀνάγκη πλήρους χειραφέτησης τῆς γυναίκας.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

107. **Gjergji, Andromaqi.** Elemente të përbashkëta të veshjes së fiseve të ndryshme ilire dhe vazhdimësia e tyre në veshjet tona popullore, «Studime Historike», Tiranë, 2 / 1969, f. 145-154 [Κοινὰ στοιχεῖα στὶς φορεσιές τῶν διαφόρων ἰλλυρικῶν φυλῶν καὶ ἡ συνέχειά τους στὶς δημοτικὲς μας φορεσιές...].

Οί φορεσιές τῶν Ἰλλυριῶν σύμφωνα με τὰ ἀρχαιολογικά δεδομένα. Ἰδιαίτερη ἐξέταση ὀρισμένων ἐξαρτημάτων: τὸ μακρὸ πουκάμισο (dalmatica), ἡ χλαμύδα, τὸ κατσούλι (cuculus), τὸ κεφαλομάντιλο, ἡ φουστανέλα. Ἀνάλογα στοιχεῖα στὶς σημερινές φορεσιές. Σύγκριση με φορεσιές ἄλλων λαῶν. Ἀλληλοεπιρροές.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.

108. **Haxhihasani, Qemal.** Le chant albanais au cours des âges, Instituti i Folklorit, Tiranë, 1969, 164 f. [Τὸ ἄλβανικὸ τραγούδι κατὰ τοὺς αἰῶνες, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...].

Ἐκλογή ἄλβανικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν διαφόρων εἰδῶν, ἐποχῶν, περιοχῶν (καὶ ἀπὸ τῆ Β. Ἡπειρο) μεταφρασμένων στὰ γαλλικά.

Σύντομη εἰσαγωγή γραμμμένη ἀπὸ τὸν Ζ. Σάκο.

Εὐρετήρια καὶ πίνακες.

109. **Haxhihasani, Qemal - Fico, Agron.** Këngë popullore të Luftës Nacionalçlirimtare dhe të periudhës së ndërtimit socialist, vëllimi i parë, Instituti i Folklorit, Tiranë 1969, 621 f. [Δημοτικὰ τραγούδια τοῦ Ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ Ἀγώνα καὶ τῆς περιόδου οἰκοδόμησης τοῦ σοσιαλισμοῦ, τόμ. πρῶτος, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...].

Ὁ πρῶτος τόμος μιᾶς ὀλόκληρης σειρᾶς (μέχρι σήμερα ἔχουν ἐκδοθεῖ ὄχτῶ τόμοι μετὰ τὸν παραπάνω γενικὸ τίτλο). Περιέχει τραγούδια τοῦ Ἀγώνα. Κατάταξη θεματική. Ἡ αὐθεντικότητα πολλῶν τραγουδιῶν εἶναι ὑποπτη.

Εἰσαγωγή γιὰ τὸ περιεχόμενο, τὶς ἀξίες καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν τραγουδιῶν, γιὰ τὶς σχέσεις τους μετὰ τὰ παραδοσιακὰ τραγούδια.

Λεξιλόγιο καὶ εὐρετήρια.

110. **Kruta, Beniamin - Daiu, Mexhit.** Melodi e valle popullore instrumentale, Instituti i Folklorit, Tiranë 1969, 119 f. [Δημοτικὲς μελωδίες καὶ χοροὶ ἐνόργανοι, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...].

Ἐνόργανες μελωδίες δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ χορῶν (σὲ νότες) διαφόρων εἰδῶν καὶ περιοχῶν (καὶ ἀπὸ τῆ Β. Ἡπειρο). Γιὰ κάθε μελωδία σημειώνονται: τόπος καὶ χρόνος συλλογῆς, συλλέκτης, πληροφορητής, μεταγραφέας μουσικῆς, ἀριθμὸς ταινίας ἠχογράφησης. Σύντομη εἰσαγωγή καὶ εὐρετήρια.

111. **Zografi, Janulla.** Gruaja kolonjare - luftetare për çlirimin kombëtar, «Konferenca II e Studimeve Albanologjike», vëllimi II, Tiranë 1969, f. 449-451 [Ἡ Κολωνιάρικη γυναίκα σὰν ἀγωνιστὴς γιὰ τὴν ἐθνικὴ ἐλευθερία...].

Λίγα γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Κολωνιάρικης. Παραδείγματα γυναικῶν-ἀγωνιστῶν, ἡ ἱστορία καὶ ὁ χαρακτήρας τους. Ἡ λαογραφία γιὰ τὶς γυναῖκες αὐτές. Τὰ λαϊκὰ ἀπομνημονεύματα. Περίληψη στὰ γαλλικά.

112. **Çami, Muin - Haxhihasani, Qemal - Haskaj, Zihni - Sako, Zihni.** Kujtime dhe këngë popullore për luftën çlirimtare të viteve 1918-1920, In-

stituti i Historisë e i Gjuhësisë dhe Instituti i Folklorit, Tiranë 1970, 365 f. [Δημοτικά απομνημονεύματα και τραγούδια για τὸν ἀπελευθερωτικὸ ἀγώνα στὰ 1918-1920, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Ἱστορίας καὶ Γλωσσολογίας καὶ Ἰνστιτούτου Λαογραφίας...].

Ἀπομνημονεύματα καὶ τραγούδια για τὸν ἀγώνα τῶν Ἀλβανῶν κατὰ τῶν ξένων μετὰ ἀπὸ τὸν Πρῶτο Παγκόσμιο Πόλεμο, ἰδιαιτέρα ἀπὸ τὸν ἀγώνα στὴν Α Ὑ λ ὶ ν α (1920) κατὰ τῶν Ἰταλῶν.

Χρονολογικὴ κατάταξη.

Σημειώσεις καὶ ἐπεξηγήσεις κυρίως μὲ ἱστορικὸ, ἀλλὰ καὶ μὲ λαογραφικὸ καὶ γλωσσολογικὸ χαρακτήρα.

Εἰσαγωγή για τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς καὶ τὴν ἀπεικόνισή τους στὴ λαογραφία.

113. **Bogdani, Ramazan.** Vallet tradicionale të rrethit të Sarandës dhe disa tipare të evolucionit të tyre, «Mësuesi», 3.11.1970 [Οἱ παραδοσιακοὶ χοροὶ τῆς ἐπαρχίας τῶν Ἀ γ. Σ α ρ ά ν τ α καὶ μερικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐξέλιξής τους...].

Οἱ κυριότεροι παραδοσιακοὶ χοροί: τσάμικος, λιάπικος, «στὰ δύο», «στὰ τρία», «τὸ πουλάκι», «καλαματιανὸς» κ.ἄ. Ὁ πλοῦτος τῶν χορῶν σὰν ἐνδειξη τοῦ πλούτου τῆς ἀλβανικῆς λαογραφίας. Τάσεις ἐξέλιξής τους: μικτοὶ χοροί, ἐνόργανη μουσικὴ, γρήγοροι ρυθμοί.

114. **Haxhihasani, Qemal.** Aperçu sur le mouvement et les chans populaires des Kaçaks en Albanie, «Studia Albanica», Tiranë, 2 / 1970, p. 137-147 [Ἀνασκόπηση γύρω ἀπὸ τὸ κίνημα καὶ τὰ τραγούδια τῶν κλεφτῶν στὴν Ἀλβανία...].

Οἱ ἱστορικὲς συνθῆκες τῆς γέννησης τοῦ κινήματος τῶν κλεφτῶν. Ὁ ἀντιοσμаниκὸς καὶ ἀντιφεουδαρχικὸς χαρακτήρας τοῦ κινήματος αὐτοῦ. Ἡ ἀπεικόνισή του στὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἡ συνεργασία τῶν Ἀλβανῶν μὲ ἄλλους κλέφτες (ἰδιαιτέρα Ἕλληνες).

Πολλοὶ διακεκριμένοι κλέφτες καὶ τραγούδια εἶναι τῆς Β. Ἡπείρου.

115. **Tirtja, Mark.** Mbi martesat e bëra mbas Çlirimit midis personave nga besime të ndryshme, «Studime Historike», Tiranë, 2 / 1970, f. 107-120 [Γάμοι μετὰξὺ ἀτόμων μὲ διαφορετικὴ πίστη μετὰ τὴν Ἀπελευθέρωση...].

Ἡ σημασία τέτοιων γάμων κατὰ τοῦ θρησκευτικοῦ διχασμοῦ. Παραδείγματα ἀπὸ τὰ περασμένα. Ἡ κατάσταση μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση. Οἱ λόγοι γιατὶ τέτοιοι γάμοι εἶναι λίγοι στὴ Σκόδρα καὶ στὸ Ἀ ρ γ υ ρ ό κ α σ τ ρ ο. Ἡ αὔξηση τέτοιων γάμων μετὰ τὸ 1967 (κατάργηση τῆς θρησκείας). Τὰ ἐμπόδια καὶ ἡ ἀνάγκη καταπολέμησής τους.

Πίνακες. Περίληψη στὰ γαλλικά.

116. **Bogdani, Ramazan.** Mbi vallet e grave në fshatrat Dardhë, Sinicë, Qytezë (rrethi i Korçës), «Studime Filologjike», Tiranë, 1 / 1971, f. 101-129 [Γύρω ἀπὸ τοὺς γυναικείους χοροὺς στὰ χωριά Ν τ ά ρ δ α, Σ ι ν ί τ σ α, Κ υ τ έ ζ α (ἐπαρχία Κ ο ρ υ τ σ ᾱ ς)...].

Ίστορικές και ἔθνογραφικές σημειώσεις γιὰ τὴν ἐπαρχία. Οἱ περιπτώσεις χρήσης τῶν χορῶν. Ἡ στρουκτούρα τους. Ἡ μουσικὴ καὶ τὰ τραγούδια τους. Σχέσεις μὲ ἄλλους ἄλβανικοὺς χοροὺς καὶ ἰδιοτυπίες. Χοροὶ καὶ ἔνδυμασία (σχέσεις).

Φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

117. **Fico, Agron - Haxhihasani, Qemal.** Këngë popullore të Luftës Nacional-çlirimtare dhe të periudhës së ndërtimit socialist, vëllimi II, Instituti i Folklorit, Tiranë 1971, 756 f. [Δημοτικὰ τραγούδια τοῦ Ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ Ἀγώνα καὶ τῆς περιόδου τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκοδόμησης...].

«Δημοτικὰ» τραγούδια τῆς μεταπολεμικῆς περιόδου. Διάφορα εἶδη καὶ ἀπὸ διάφορες περιοχές (καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο). Πολλὲς παραλλαγές.

Θεματικὴ κατάταξη (στὸ κεφάλαιο «Ἡ ὑπεράσπιση τῆς πατρίδας» ὑπάρχουν τραγούδια γιὰ τὴν «Ἑλληνικὴ μοναρχοφασιστικὴ ἐπίθεση» τοῦ Αὐγούστου 1949).

Εἰσαγωγή γιὰ τὸ περιεχόμενο καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς δημοτικῆς ποίησης στὴ μεταπολεμικὴ περίοδο.

Λεξιλόγιο καὶ εὔρετήρια.

118. **Kamberi, Thanas.** Disa të dhëna mbi teknikën e ndërtimit të banesës gjirokastrite, «Monumentet», Tiranë, 2 / 1971, f. 157-163 [Μερικὰ δεδομένα γιὰ τὴν τεχνολογία χτισίματος τῆς ἀργυροκαστρίτικης οἰκίας...].

Τὰ θεμέλια, τὰ εἶδη λίθων, ἡ λάσπη, τὰ ζωνάρια τῶν τοίχων. Τὰ κεμέρια καὶ οἱ κολόνες. Οἱ κορνίζες. Τὸ σουβάτισμα. Οἱ σκεπές καὶ ἡ κάλυψή τους. Οἱ τεχνίτες.

Πίνακες καὶ φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

119. **Kadare, Ismail.** Autobiografia e popullit në vargje, Shtëpia Biotuese «Naim Frashëri», Tiranë 1971, 55 f. [Ἡ αὐτοβιογραφία τοῦ λαοῦ σὲ στίχους, Ἐκδ. Οἶκος «Ν. Φράσερι»...].

Στοχασμοὶ τοῦ συγγραφέα γύρω ἀπὸ τὴν ἄλβανικὴ δημοτικὴ ποίηση: τὸ ρόλο, τὶς ἀξίες, τὶς χάρες, τὴν ἱστορικοκοινωνικὴ τῆς βάση κ.ἄ.

Σὲ ἐπανεκδόση τοῦ 1981 συζητᾶ καὶ προβλήματα διαβαλκανικῶν ποιητικῶν σχέσεων. Ὑποστηρίζει τὴν ἄλβανικὴ προέλευση τῆς μπαλάντας τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ καὶ τῆς μπαλάντας τοῦ γεφυριοῦ τῆς Ἀρτας. Ὑπογραμμίζει τὶς ἔθνικες ἰδιοτυπίες τοῦ ἄλβανικοῦ ἥρωϊκοῦ θρυλικοῦ ἔπους.

Τὰ περισσότερα παραδείγματα παίρνονται ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο.

120. **Meksi, Aleksandër.** Arkitektura e kullës si banesë, «Monumentet», Tiranë, 1 / 1971, f. 193-198 [Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ πύργου (κούλα) σὰν οἰκίας...]

Ὁ πύργος σὰν οἰκία γνωστὴ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Τὰ κοινωνικὰ αἷτια τῆς γενίκευσῆς τῆς σὰν οἰκία τὸν 19ον αἰῶνα (ἡ ὄξυνση τῶν κοινωνικῶν ἀντιφάσεων). Δύο πύργοι στὰ βόρεια τῶν Ἀ γ. Σ α ρ ά ν τ α (ἔχουν χτιστεῖ στὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνα).

Πίνακες καὶ φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

121. **Nova, Koço.** Hetimi dhe gjykimi i çështjeve sipas kanunit të Labërisë, «Studime Historike», Tiranë, 2 / 1971, f. 99-123 [‘Η έρευνα και ή έκδίκαση τών ύποθέσεων σύμφωνα με τόν κανόνα τής Λ ι α π ο υ ρ ι ᾱ ς...].
 Έρευνες με πρωτοβουλία τών γερόντων. Οί σχέσεις μεταξύ αὐτοῦ πού προκαλεῖ τή ζημιὰ και τοῦ ἰδιοκτήτη σάν βάση τών έρευνών. ‘Η έκδίκαση και λύση τής ύπόθεσης ἀπό τοὺς γέροντες. Οί ποινές πού προβλέπει ὁ κανόνας. ‘Η εκτίμηση τών παραδόσεων.
 Περίληψη στὰ γαλλικά.
122. **Panajoti, Jorgo.** Për një vlerësim të drejtë estetik të krijimeve folklorike, «Drita», 19.9.1971 [Γιὰ μιὰ ὀρθή αισθητικὴ ἀξιοποίηση τών λαογραφικῶν προϊόντων...].
 ‘Η δημοτικὴ ποίηση σάν ἀξιόλογο παράδειγμα ἰσορροπίας μεταξύ ιδέας και καλλιτεχνικῆς τῆς έκφρασης — Παραδείγματα κυκλοφορίας και έκδοσης ποιημάτων σάν δημοτικά, παρόλο πού δὲν ἔχουν καλλιτεχνικὲς ἀξίες (τὰ περισσότερα εἶναι «νέα» τραγούδια —πολλὰ ἀπὸ τῆ Β. ‘Ηπειρος— φτιαγμένα ἀπὸ ἀνίκανους «ραψωδούς»). ‘Η ύπευθυνότητα τοῦ λαογράφου και τοῦ εκδότη προτοῦ ὀνομάσουν κάτι «λαογραφία».
123. **Panajoti, Jorgo.** Çështje të studimit të anekdotave shqiptare, «Studime Filologjike», Tiranë, 3 / 1971, f. 123-147 [Προβλήματα μελέτης τών ἀλβανικῶν ἀνεκδότων...].
 ‘Η βαρύτητα τοῦ εἶδους. ‘Η ἰκανότητα προσαρμογῆς και ἐξέλιξης. Τὸ πρόβλημα ταξινόμησης τους. Τὰ πρόσωπα (γενικὰ και ἐπαρχιακά). ‘Η ειδίκευση στὴν ἀπεικόνιση τοῦ κωμικοῦ (ἄσχημου, ὄχι λογικοῦ, ἀνώμαλου) στοιχείου. Τρόποι έκπλήρωσης τοῦ καθήκοντός τους: ἐπιλογή, ὄξυνση μέσω τῆς ύπερβολῆς, φαντασία. Μέσα σκωπτικότητας: τὸ χιούμορ, ή εἰρωνία, ὁ σαρκασμός. ‘Η ἰδιαίτερη γλώσσα.
 Πολλὰ πρόσωπα και παραδείγματα ἔχουν παρθεῖ ἀπὸ ἀνέκδοτα τῆς Β. ‘Ηπείρου.
124. **Panajoti, Jorgo.** Posi zjarri e si shkëndia (këngë popullore për rininë), Instituti i Folklorit, Tiranë 1971, 112 f. [Σάν φωτιά και σπῖθα (Δημοτικὰ τραγούδια για τὴ νεολαία), έκδ. ‘Ινστιτούτου Λαογραφίας...].
 Έκλογή δημοτικῶν τραγουδιῶν διαφόρων εἰδῶν, ἐποχῶν και ἐπαρχιῶν (και ἀπὸ τῆ Β. ‘Ηπειρο) για τοὺς νέους σάν ἀγωνιστῶν τῆς ἐλευθερίας, δημιουργῶν, κοινωνικῶν παραγόντων κ.ἄ. Λεξιλόγιο και εὔρετήρια.
 Σύντομη εἰσαγωγή.
125. **Riza, Emin.** Banesa e fortifikuar gjirokastrite, «Monumentet», Tiranë, 1 / 1971, f. 127-147 [‘Η ὄχυρωμένη ἀργυροκαστρικὴ οἰκία...].
 Δεδομένα για τὴν ἐξέλιξη τῆς πόλης. Τὰ εἶδη (ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ πιὸ ἀπλά) ὄχυρωμένης οἰκίας. Περιγραφή τους. Τὰ χαρακτηριστικά τους (ἀμυντικὸς χαρακτήρας, ταξικὲς διαφορές). ‘Η ἐπιρροή τοῦ ἐδάφους. Οἱ χτίστες (κυρίως ἀπὸ τὴν Κ ο λ ὶ ν ι α και Κ ο ρ υ τ σ ᾱ). Πίνακες και φωτογραφίες.
 Περίληψη στὰ γαλλικά.

126. **Agolli, Nexhat - Bogdami, Ramazan.** Vallet në krahinën e Mokrës, «Drita», 21-1-1972, f. 11 [Οἱ χοροὶ στὴν περιοχὴ τῆς Μόκρας...].
Σύντομη ἱστορικο-ἔθνογραφικὴ ἀνασκόπηση γιὰ τὴν περιοχὴ τῆς Μόκρας (Πογραδέτσι). Χοροὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Τὰ εἶδη τους κατὰ τὴ δομὴ. «Τραγουδιστοὶ» καὶ ἐνόργανοι χοροί. Κοινὰ στοιχεῖα χορῶν στοὺς Χριστιανοὺς καὶ Μουσουλμάνους. Ἡ ἐξέλιξη τῶν χορῶν. Ἀρχαῖα στοιχεῖα.
127. **Fico, Agron - Xhajanka, Suzana.** Folklori shqiptar (për shkollat e mesme), Shtëpia Botuese e Librit Shkollor, Tiranë, 1972, 119 f. [Ἡ ἄλβανικὴ λαογραφία (γιὰ μεσαῖες σχολές), Ἐκδοτικὸς Οἶκος Σχολικοῦ Βιβλίου...].
Γενικὴ ἀνασκόπηση γιὰ τὰ μνημεῖα λόγου: ἡ ποικιλία, οἱ ἀξίες (ἱστορικές, κοινωνικές, γλωσσολογικές, καλλιτεχνικές), τὰ εἶδη ποίησης καὶ πεζοῦ λόγου. Ἡ ἐξέλιξη τῆς ἄλβανικῆς λαογραφίας.
Παραδείγματα ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο (ὑπάρχουν οἱ ἀνάλογες ἐνδείξεις).
128. **Hoxha, Fejzi.** Mbi mjekësinë popullore të vendit tonë, «Shëndetësia Popullore», Tiranë, 2 / 1972, f. 8-10 [Γύρω ἀπὸ τὴ λαϊκὴ ἱατρικὴ τῆς χώρας μας...].
Ἡ σημασία τῆς λαϊκῆς ἱατρικῆς. Ἡ ἀνάγκη ἔρευνας της. Παραδείγματα ἀπὸ διάφορες περιοχές (καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο) γιὰ τὴ θεραπεία ἐγκαυμάτων, πυρετοῦ, πληγῶν κ.ἄ. Βότανα. Λαϊκοὶ γιατροί. Ἡ ἀνάγκη διάκρισης ἐμπειρίας καὶ πρόληψης.
129. **Mitrushi, Llambrini.** Zakone mbi lindjen e fëmijës në lalët e Myzeqesë, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, IV / 1972, f. 106-137 [Συνήθειες γέννησης τοῦ παιδιοῦ στοὺς Λιάλιους τῆς Μουζεκιᾶς...].
Ἡ ἀξιοποίηση τοῦ παιδιοῦ καὶ ἡ στάση ἔναντι τῆς στειράρας γυναίκα. Ἡ γυναίκα στὴ φάση τῆς ἐγκυμοσύνης. Ἡ προετοιμασία τῶν ρούχων γιὰ τὸ μωρό. Ἡ γυναίκα σὰν λεχώνα. Ἡ βάφτιση. Ἡ ἀνατροφή τοῦ παιδιοῦ.
Περιγράφονται συνήθειες μονάχα τῶν Λιάληδων (Χριστιανῶν) πρὶν καὶ μετὰ τὴν Ἀπελευθέρωση.
130. **Panajoti, Jorgo.** Folklori shqiptar, I - Proza popullore, vëllimi V (Anekdota), Instituti i Folklorit, Tiranë 1972, 588 f. [Ἀλβανικὴ Λαογραφία, I - Δημοτικὸς πεζὸς λόγος, τόμ. V (Ἀνέκδοτα)...].
Ὁ πέμπτος τόμος τῆς πρώτης σειρᾶς (Δημοτικὸς πεζὸς λόγος) τῆς γενικῆς ἐκδόσεως «Ἡ Ἀλβανικὴ Λαογραφία».
Ἀνέκδοτα ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο (ὑπάρχουν οἱ ἀνάλογες ἐνδείξεις), χωρισμένα σὲ τρία μέρη καὶ κεφάλαια κατὰ τὸ θέμα: Κοινωνικές σχέσεις (πλούσιος-φτωχός, τὸ κράτος καὶ τὰ κόμματα, ὁ κλῆρος κ.ἄ.), Οἰκογενειακές σχέσεις (ἄντρας-γυναίκα, γονεῖς-παιδιά, συγγενεῖς κ.ἄ.), Ἀτομικὰ χαρακτηριστικὰ (τεμπελιά, ἐλαφρογνωμία καὶ ἐπιπολαιότητα κ.ἄ.).

Λεξιλόγιο και εύρετήρια.

Εισαγωγή για τὸ περιεχόμενο, τὶς ἀξίες, τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, τὴν προσαρμογὴ καὶ ἐξέλιξη τῶν ἀνεκδότων.

131. **Riza, Emin - Kamberi, Thanas.** Kullat në fshatin Goranxi, «Monumentet», Tiranë, 3 / 1972, f. 119-138 [Οἱ πύργοι (κουῦλες) στὸ χωριὸ Γοραντζή...].

Ἡ ἐπιπεδομετρία τριῶν τριώροφων πύργων στὴ Γοραντζή τῆς Δρόπολης. Περιγραφή τοῦ κάθε ὀρόφου καὶ τῶν συσκευῶν τους. Τὰ ὑλικά καὶ ἡ τεχνολογία κατασκευῆς. Οἰκίες φεουδαρχῶν τοῦ Ἀργυροκάστρου. Σύγκριση μὲ πύργους τοῦ Κοσσυφοπεδίου.

Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

132. **Riza, Emin - Strazimiri, Burhan.** Vështrim mbi arkitekturën e qytetit të Korçës, «Monumentet», Tiranë, 3 / 1972, f. 119-138 [Ἀνασκόπηση γιὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τῆς πόλης Κορυτσά...].

Οἱ τύποι οἰκιῶν τῆς Κορυτσᾶς. Ἡ κλειστὴ οἰκία σὰν ἰδιαίτερος τύπος. Ἡ πιὸ ἐξελεγκμένη παραλλαγή της — ἡ τελευταία φάση τῆς ἀστικῆς οἰκίας τὸν περασμένο αἰώνα.

Ἄλλοι τύποι οἰκιῶν δὲν εἶναι μακεδονικὸς.

Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

133. **Sako, Zihni - Haxhihasani, Qemal - Fico, Agron.** Folklori shqiptar (dispencë), Universiteti Shtetëror i Tiranës, Instituti i Folklorit, Tiranë, 1972, 300 f. [Ἡ ἄλβανικὴ λαογραφία (φυλλάδιο), ἔκδ. Κρατικοῦ Πανεπιστημίου Τιράνων, Ἰνστιτούτο Λαογραφίας...].

Ἐκδοση γιὰ τοὺς φοιτητὲς τῆς Φιλολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου.

Ἡ λαογραφία (μνημεῖα λόγου) καὶ ἡ ἐπιστήμη της. Ἡ ἱστορία τῆς ἄλβανικῆς λαογραφίας. Δύο μέρη: ποίηση, πεζὸς λόγος. Τὰ εἶδη τῆς ποίησης καὶ οἱ ὑποδιαίρέσεις τους. Τὰ εἶδη τοῦ πεζοῦ λόγου καὶ οἱ ὑποδιαίρέσεις του. Τὸ περιεχόμενο καὶ οἱ καλλιτεχνικὲς ἀξίες τοῦ κάθε εἴδους. Ἡ ταξικὴ πνοὴ τῆς λαογραφίας. «Ἀντιλαϊκά, ἀντιδραστικά» στοιχεῖα. Ἡ ἐξέλιξη τῆς λαογραφίας ὑπὸ τὴν καθοδήγηση τοῦ κόμματος καὶ τὴν ἐπιρροὴ νέων γεγονότων.

Πολλὰ παραδείγματα γιὰ κάθε πρόβλημα ἔχουν παρθεῖ ἀπὸ τὴ λαογραφία τῆς Β. Ἡπείρου.

134. **Sako, Zihni.** Rreth gjenezës së valles pyrrrike, «Studime Filologjike», Tiranë, 4 / 1972, f. 95-98 [Γύρω ἀπὸ τὴ γένεση τοῦ Πυρρίχειου χοροῦ...].

Τὰ γραπτὰ δεδομένα γιὰ τὸ χορὸ. Ὁ χορὸς εἶναι ἰλλυρο-ἄλβανικὸς, γιατί: ἔχει σχέση μὲ τὸν Πύρρο τῆς Ἡπείρου (ἀπὸ ἐδῶ πῆρε τὸ ὄνομα), ὁ ὁποῖος ἦταν Ἰλλυριὸς· σώζεται καὶ σήμερα σὰν παραλλαγή στὴν Ἀλβανία (ὁ λιάπικος χορὸς).

135. **Haxhihasani, Qemal.** Balada shqiptare e rinjohjes motër e vëlla dhe lidhjet e saj ballkanike, «Studime Filologjike», Tiranë, 3 / 1973, f. 125-145 [Ἡ ἄλβανικὴ μπαλάντα τῆς ἀναγνώρισης ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς καὶ οἱ διαβαλκανικὲς σχέσεις της...].

Τρεις τύποι και παραλλαγές τους στην Ἄλβανία. Τὰ κοινὰ καὶ ἰδιότυπα στοιχεῖα τους. Ἡ ἀρχαιότητα τῆς μπαλάντας (πρὸ τοῦ 15ου αἰώνα, γιὰτὶ ὑπάρχει καὶ στοὺς Ἀρβανίτες τῆς Ἰταλίας). Ἱστορικοκοινωνικὰ δεδομένα καὶ καλλιτεχνικὲς ἀξίες. Τὸ χριστιανικὸ στοιχεῖο καὶ τὸ ἰσλαμικὸ ἐπίστρωμα (τὸ πρῶτο φαίνεται πιὸ καθαρὰ στὸν νότιο-βορειοηπειρωτικὸ - καὶ ἀρβανίτικο τύπο, καθὼς καὶ στὸν βορειοδυτικὸ).

Σύγκριση μὲ βαλκανικὲς παραλλαγές. Δὲν συζητιέται τὸ πρόβλημα τῆς πρώτης πηγῆς.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

Ἐπανέκδοση στὸ «Çështje të folklorit shqiptar», 1/1982.

136. **Kruta, Beniamin.** Polifonia e Skraparit dhe disa çështje tipologjike të saj, «Studime Filologjike», Tiranë, 2 / 1973, f. 209-236 [Ἡ πολυφωνία τοῦ Σ κ ρ α π ἄ ρ ι καὶ μερικὰ τυπολογικὰ προβλήματατά της...].

Ἱστορικο-γεωγραφικὰ καὶ ἐθνογραφικὰ δεδομένα γιὰ τὴν περιοχή. Ἡ μουσικὴ τῆς ἀνήκει στὸ μιμητικὸ πολυφωνικὸ σύστημα (ὁ δεῦτερος τραγουδιστὴς μιμεῖται μὲ κάποιον τρόπο τὸν πρῶτο, ἐνῶ οἱ ἰσοκράτες κρατοῦν, στηρίζουν τὴ βασικὴ μελωδία). Διακρίνονται τρεῖς βασικοὶ τύποι: πλήρης μίμηση, ὄχι πλήρης, μὲ διαφορές. Γιὰ κάθε τύπο ὑπάρχουν παραλλαγές. Ἐξετάζονται τὰ τραγούδια ἀντρῶν καὶ γυναικῶν, καθὼς καὶ τὰ χορευτικὰ.

Μουσικὰ παραδείγματα.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

Συνέχεια τῆς διατριβῆς στὸ ἴδιο περιοδικό, 3/1973, f. 131-153.

137. **Panajoti, Jorgo.** Internacionalizmi proletar në kengët popullore, «Studime Filologjike», Tiranë, 2 / 1973, f. 195-207 [Ὁ προλεταριακὸς διεθνισμὸς στὰ δημοτικὰ τραγούδια...].

Οἱ ἱστορικὲς συνθήκες (ἰδιαίτερα ὁ ἀντιτούρκικος ἀγῶνας) ποὺ ὤθησαν τοὺς βαλκανικοὺς λαοὺς σὲ ἀλληλοβοήθεια. Ἡ ἀπεικόνιση τῆς ἀλληλοβοήθειας αὐτῆς στὰ τραγούδια τῶν βαλκανικῶν λαῶν (ἰδίως Ἀλβανῶν καὶ Ἑλλήνων) κατὰ τὸν ἀντιτούρκικο ἀγῶνα καὶ τὸ Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Οἱ περιπτώσεις ἐχθροπραξιῶν εἶναι ὄχι ὑπόθεση λαῶν, ἀλλὰ κυβερνήσεων ἢ ἀτόμων.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

138. **Panajoti, Jorgo - Kruta, Beniamin - Bogdani, Ramazan.** Vëzhgime rreth folklorit në Rrëzë e Dëshnicë, «Vatra e Kulturës», Tiranë, 4 / 1973, f. 24-28· 5 / 1973, f. 30-34· 6 / 1973, f. 18-22 [Ἐρευνες γύρω ἀπὸ τὴ λαογραφία τῆς Ρέζα καὶ Ντεσνίτσα...].

Ἐκθεση λαογραφικῆς ἀποστολῆς στὶς περιοχὲς Ρέζα καὶ Ντεσνίτσα τῆς Πρεμετῆς.

Ἱστορικο-γεωγραφικὰ καὶ ἐθνογραφικὰ δεδομένα γιὰ τὶς περιοχὲς. Ἡ κατάσταση τῆς λαογραφίας τους : δημοτικὴ ποίηση καὶ τὰ εἶδη τῆς, ὁ πεζὸς λόγος, ἡ μουσικὴ, οἱ χοροί. Ὁ συγκρητισμὸς τους, ἡ ἱστορικὴ καὶ ἐθνογραφικὴ βάση τους.

Σύγκριση μὲ τὴ λαογραφία σὲ γειτονικὲς καὶ ἄλλες περιοχές.

Ἡ ὑπαρξὴ ἐλληνικῆς λαογραφίας στὴν παραπλήσια περιοχή τῆς Καραμουρατιᾶς (χωριὸ Βυζογίδα κ.ἄ.).

139. **Zite, Bektash - Marto, Panajot.** Vurgu i sotërn në këngët popullore, «Bashkimi», 24.3.1973 [‘Ο σημερινός Βούρκος στα δημοτικά τραγούδια...]
 ‘Ο έξαθλιωμένος προπολεμικός Β ο ὄ ρ κ ο ς (‘Α γ. Σ α ρ ά ν τ α). Οί αλλαγές μετά την
 ‘Απελευθέρωση στον οικονομικό και πολιτιστικό τομέα (συνεταιρισμοί, σπίτια, σχολεία).
 ‘Η άπεικόνιση τῶν αλλαγῶν αὐτῶν στο δημοτικό τραγούδι σάν ἔκφραση χαρᾶς τοῦ λαοῦ και
 ἐμπιστοσύνης του στο κόμμα και στο δρόμο τοῦ σοσιαλισμοῦ.
140. **Dojaka, Abaz.** Ekzogamia tek shqiptarët, «Etnografia Shqiptare», Ti-
 ranë, V / 1974, f. 42-58 [‘Η ἐξωγαμία στους ‘Αλβανούς...].
 ‘Η προέλευση τῆς ἐξωγαμίας (παντρεϊᾶς ἐκτός φυλῆς) και οί κανόνες της. Τά αἷτια ἐπιβίω-
 σῆς της. Διαφορετική ἔνταση τῆς ἐξωγαμίας σέ διάφορες περιοχές. Στοιχεῖα ἐπιβίωσῆς της
 σέ περιοχές Βορρᾶ και Νότου (ὄρεινη Β. ‘Ηπειρο) μέχρι ἀργά. Τά βασικά αἷτια ἐξάλειψῆς
 της στο σοσιαλισμό.
 Πίνακες. Περίληψη στα γαλλικά.
 ‘Επανεκδοση στα γαλλικά, στο «Ethnographie Albanaise», VIII/1979, p. 73-88.
141. **Gjergji, Andromaqi.** Të dhëna mbi bujqësinë tradicionale në fshatin
 Rojan (Fier), «Etnografia Shqiptare», Tiranë, V / 1974, f. 131-154 [Δε-
 δομένα για τήν παραδοσιακή γεωργία στο χωριό Πόγιαν (Φίερι)...].
 Τά σύνορα τοῦ χωριοῦ Π ό γ ι α ν (ἀρχαία ‘Απολλωνία). Παλιές γεωργικές παραδόσεις. ‘Η
 ἰδιοκτησία τῆς γῆς. ‘Ο ἀγώνας για τή γῆ κατά τὸ 1934-1935. Πῶς δουλεύονταν ἡ γῆ.
 Τά εἶδη ἔδαφῶν. Γεωργικά ἐργαλεῖα. ‘Η καλλιέργεια σταριοῦ και καλαμποκιοῦ. Λαϊκές προ-
 λήψεις. Οί αλλαγές μετά τήν ἀπελευθέρωση.
 Πίνακες και φωτογραφίες.
 Περίληψη στα γαλλικά.
142. **Haxhiu, Fiqri.** Ekonomia blegtoriale në Kurvelesh gjatë shekullit XIX
 e fillimit të shekullit XX, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, V / 1974, f.
 185-194 [‘Η κτηνοτροφική οἰκονομία στο Κουρβελέσι κατά τὸν 19ο αἷώνα
 και στις ἀρχές τοῦ 20οῦ αἷώνα...].
 ‘Η περιοχή τοῦ Κ ο υ ρ β ε λ έ σ ι και οί ὑποδιαίρέσεις της. Τὸ ὄρεινὸ ἔδαφος και τὰ λιβάδια
 του. Οί κατηγορίες κτηνοτρόφων. Καλοκαιρινὰ και χειμερινὰ λιβάδια. Παραδοσιακές πορεῖες
 για ξεχειμώνιασμα. Στάνες. Κτηνοτροφικά ἐξαρτήματα. ‘Επεξεργασία τοῦ γάλακτος. Καπι-
 ταλιστικές σχέσεις στην κτηνοτροφία. ‘Αλλαγές μετά τήν ἀπελευθέρωση.
 Περίληψη στα γαλλικά.
143. **Mitrushi, Llambrini.** Zakone e rite të ceremonialit të vdekjes në Myze-
 qe, «Etnografia shqiptare», Tiranë, V / 1974, f. 257-281. [Συνήθειες και
 ἱεροτελεστίες τῆς τελετουργίας θανάτου στη Μ ο υ ζ ε κ ι ά...].
 Προλήψεις για τήν προειδοποίηση (προμήνυμα) τοῦ θανάτου. ‘Ο ἐτοιμοθάνατος. ‘Εθιμα
 και μοιρολόγια. ‘Η τελετουργία τῆς ταφῆς. ‘Ανάμνηση τοῦ πεθαμένου (πότε γινόταν). Τὸ
 πένθος και οί τρόποι ἔκφρασῆς του.
 Περιγράφεται ἡ κατάσταση πρὸ τοῦ 1967.

144. **Nushi, Jani.** Mitologji e besime në Myzeqe, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, V / 1974, f. 283-339 [Μυθολογία και προλήψεις στη Μ ο υ ζ ε κ ι ά...].
 "Υψηλή που έχει συλλεκτεί στην ύπαιθρο για ιεροτελεστίες και προλήψεις γύρω από: την έγκυο γυναίκα, τη λεχώνα και τὰ μωρά, τὸ γάμο, τὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ, τὸ θάνατο, τοὺς κακοὺς οἰωνοὺς, τὶς γιορτὲς, τὴ φωτιά, τὰ ζῶα καὶ τὰ πτηνά, τὶς ἀρρώστειες. Μαγεία. Δαιμονολογία.
 Περίληψη στὰ γαλλικά.
145. **Shkurti, Spiro.** Kultura dhe përpunimi i ullirit në fshatin Piqeras (Sarandë), «Etnografia Shqiptare», Tiranë, V / 1974, f. 155-183 [Ἡ ἑλιά καὶ ἡ ἐπεξεργασία της στὸ χωριὸ Πικέρασι Ἁγ. Σαράντα...].
 Δεδομένα γιὰ τὸ χωριὸ Πικέρασι. Τὸ διάστημα αὐξησης τῶν ἑλιῶν στὸ χωριό. Τὸ μπόλιασμα. Οἱ ὑπηρεσίες. Ἡ συγκομιδὴ. Ἡ οἰκιακὴ ἐπεξεργασία καὶ οἱ ἐλαιόμυλοι. Οἱ ἐλιές σὰν ἐμπόρευμα. Βελτιώσεις μετὰ τὴν Ἀπελευθέρωση.
 Περίληψη στὰ γαλλικά.
 Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.
146. **Tirtja, Mark.** Elemente të kulteve ilire tek shqiptarët. Kulti i diellit, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, V / 1974, f. 31-42 [Στοιχεῖα ἰλλυρικῶν λατρειῶν στοὺς Ἀλβανοὺς. Ἡ λατρεία τοῦ ἡλίου...].
 Δυσκολίες μελέτης τοῦ προβλήματος. Φιλολογικὰ κ.ἄ. δεδομένα. Ἡ λατρεία τοῦ ἡλίου στοὺς Ἀλβανοὺς. Ἡ λατρεία αὐτὴ σὰν στοιχεῖο τῆς ἰλλυρικῆς μυθολογίας. Θρύλοι γιὰ τὸν ἡλιο καὶ τὸ φεγγάρι. Γιορτὲς καὶ ἱεροὶ χοροὶ σὲ κορυφὲς βουνῶν. Σύμβολα τοῦ ἡλίου σὲ λαϊκὰ ἀντικείμενα.
 Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.
 Περίληψη στὰ γαλλικά.
 Παραδείγματα καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο.
147. **Gjergji, Andromaqi.** Arti fshatar dhe zejtaritë artistike në Shqipëri, «Nëndori», Tiranë, 8 / 1975, f. 163-180 [Ἡ χωριάτικη τέχνη καὶ τὰ καλλιτεχνικὰ ἐπαγγέλματα στὴν Ἀλβανία...].
 Ἡ ἀνάγκη μελέτης τῆς λαϊκῆς τέχνης. Οἱ συνθήκες, οἱ νόμοι ἐξέλιξης τῆς τέχνης αὐτῆς, τὰ πεδία ἔκφρασής της, οἱ τρόποι ἐπιβίωσης.
 Οἱ λαϊκοὶ καλλιτέχνες. Ἡ ξυλογλυπτικὴ, ἡ ἀργυροχοία, τὸ κέντισμα. Τὰ αἷτια τοῦ ξεπεσμοῦ τους στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας. Οἱ ἀξίες τους. Κέντρα (καὶ Κ ο ρ υ τ σ ἄ, Ἀ ρ γ υ ρ ὀ κ α σ τ ρ ο κ.ἄ.).
 Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.
148. **Haxhiu, Fiqri.** Ndikimet e orientit në veshjet popullore (veshja me çitjane), «Simposium për problemet e Festivalit Folklorik Kombëtar të Gjirokastrës, Tetor 1973», Tiranë 1975, f. 185-193 [Ἡ ἐπιρροὴ τῆς Ἀνατολῆς στὶς λαϊκὲς φορεσιὲς (ἢ φορεσιὰ μὲ τουμάνια)...].
 Ὑποχρεωτικὲς διακρίσεις στὶς φορεσιὲς Χριστιανῶν καὶ Μουσουλμάνων κατὰ τὴν τούρκικη

δουλεία. Ὁ ἰσλαμισμὸς καὶ τὰ ἐπακόλουθά του στὶς ἀλβανικὲς φορεσιές. Ἡ ἐξήγηση τῆς ἐπιρροῆς κυρίως στὶς γυναικεῖες φορεσιές. Τὰ τουμάνια - φορεσιὰ ξένη. Ἡ ἐξέλιξή τους στὴν Ἀλβανία. Ἡ ἀνάγκη ἀντικατάστασής τους μὲ παλιές, ἐγχώριες φορεσιές.

149. **Nathanaili, Andrea.** Materiale dokumentare për institucionin e prikës në të kaluarën në qytetin e Gjirokastrës, «Studime Historike», Tiranë, 2 / 1975, f. 179-195 [Ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ θεσμὸ τῆς προίκας στὰ περασμένα στὴν πόλη Ἀργυρόκαστρο...].

Τί ἦταν ἡ προίκα στοὺς 18ον καὶ 19ον αἰῶνα. Κανονισμοὶ σχετικὰ μὲ τὴν προίκα. Ἡ προίκα τὸ 1760. Νέοι κανονισμοὶ καὶ διορθώσεις στὰ 1769, 1813 καὶ 1836. Διακρίσεις στὴν προίκα διαφόρων κοινωνικῶν τάξεων (τέσσερις κατηγορίες).

150. **Riza, Emin.** Banesa popullore në Kurveleshin e Sipërm, «Monumentet», Tiranë, 9 / 1975, f. 141-159 [Ἡ λαϊκὴ οἰκία στὸ Ἄνω Κουρβελέσι...].

Οἰκονομικὰ δεδομένα γιὰ τὸ Ἄνω Κουρβελέσι τῆς Ἀυλώνας. Ὁ χαρακτήρας τῶν οἰκιῶν. Οἱ οἰκίες στὰ χωριά Πιτσάρι, Κολώνια, Γκολέμι, Προγονάτι, Λεκντούσι, Γκουσμάρι, Ρετζίνα, Νίβιτσα, Σαλιαρία στοὺς 18ον-19ον αἰῶνα (ισόγειες οἰκίες καὶ μὲ ὀρόφους). Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τους. Τὰ ὑλικά κατασκευῆς. Οἱ χτίστες (κυρίως Κορυτσαῖοι καὶ Κολωνιάρηδες). Ἡ ἐπιρροὴ τῆς οἰκονομίας (κυρίως κτηνοτροφία).

Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

151. **Shkurti, Spiro.** Pozita ekonomike e bujkut çifçi në Vurg (Sarandë), «Studime Historike», Tiranë, 1 / 1975, f. 209-227 [Ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση τοῦ δουλοπάροικου στὸ Βοῦρκο (Ἀγ. Σαράντα)...].

Γενικὰ δεδομένα γιὰ τὸν Βοῦρκο ὡς ἐθνογραφικὴ περιοχή. Ἡ κυριαρχία τῆς γεωργίας. Τὸ ἐνοίκιασμα τῆς γῆς. Οἱ ὅροι ἐνοικιάσματος. Οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ γεωργοῦ. Ἡ οἰκονομικὴ διάκριση. Νέα γεωργικὰ ἐπαγγέλματα.

Πίνακες, φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

152. **Kamberi, Thanas.** Vendbanimet dhe banesat fshatare në Dropullin e Poshtëm, «Monumentet», Tiranë, 12 / 1976, f. 173-182 (Οἱ τόποι κατοικίας καὶ οἱ χωριάτικες οἰκίες στὴν Κάτω Δρόπολη...).

Δεδομένα γιὰ τὴν μετακίνηση μερικῶν χωριῶν ἀπὸ πιὸ ὄρεινά σὲ πιὸ χαμηλὰ μέρη (Δερβιτσιάνη, Γοραντζή κ.ἄ.). Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῶν χωριάτικων σπιτιῶν. «Κάθετα» σπίτια. Περιγραφή τοῦ ἐσωτερικοῦ τους.

153. **Lazimi, Latif.** Çardaku në banesën beratase, «Monumentet», Tiranë, 11 / 1976, f. 173-189 [Τὸ ἐξώστεγο στὶς οἰκίες τοῦ Μπερατίου...].

Γενικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν διώροφων οἰκιῶν τοῦ Μπερατίου. Ἡ ἐξέλιξη τοῦ ἐξώστεγου σὲ σχέση μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς οἰκίας. Τὰ εἶδη τοῦ ἐξώστεγου. Τὸ μέγεθος καὶ ὁ ρόλος τοῦ ἐξώστεγου.

Σκίτσα και φωτογραφίες.

Περίληψη στα γαλλικά.

154. **Luka, Kolë.** Gjurmime të toponomastikës mesjetare në trevën e Sopotit, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, 8 / 1976, f. 159-175 [Έρευνες γύρω από τα μεσαιωνικά τοπωνύμια της περιοχής του Σοπότι...].

Ένα δημοτικό διήγημα για 6 χωριά των 'Α γ. Σ α ρ ά ν τ α. Τα τοπωνύμιά τους σε μεσαιωνικά γραπτά. Οί μετακινήσεις των αναφερόμενων χωριών (Φτέρα, Μπόρσι, Σοπότι, Τσιόραϊ, Λαζαράτι, Βάκαϊ). Ίχνη του μεσαίωνα σε μικροτοπωνύμια της περιοχής. Η ιστορική τύχη των χωριών.

Περίληψη στα γαλλικά.

Έπανέκδοση στα γαλλικά, στο «Ethnographie Albanaise», VIII / 1979, p. 196-218.

155. **Shtylla, Valter.** Disa ura të vjetra prej guri në vendin tonë, «Monumentet», Tiranë, 11 / 1976, f. 223-233 [Μερικές παλιές πέτρινες γέφυρες στη χώρα μας...].

Περιγραφή μερικών πέτρινων γεφυρών του 18ου και 19ου αιώνα. Οί γέφυρες σώζονται ακόμα και είναι: κοντά στη Σκόδρα (τò Μεσαϊο γεφύρι), τò Γεφύρι της Κ ο ρ λ ό τ σ α ς, της Γ λ ύ τ σ α ς, της Σ ο ύ χ α ς, της Γ κ ο ρ ί τ σ α ς, του Σ ο ύ μ π α σ ι (τὰ 5 τελευταία στο 'Α ρ γ υ ρ ό κ α σ τ ρ ο).

Σκίτσα και φωτογραφίες.

Περίληψη στα γαλλικά.

Ο ίδιος, στο ίδιο περιοδικό (14/1977, σ. 101-123), γράφει και για τέτοιες γέφυρες της Π ρ ε μ ε τ ή ς.

156. **Zojzi, Rrok - Dojaka, Abaz - Qatipi, Hasan.** Arti popullor shqiptar, Tiranë, 1976, 162 f., Akademia e Shkencave [Η λαϊκή τέχνη στην 'Αλβανία... έκδ. 'Ακαδημίας 'Επιστημών].

Λεύκωμα. Εισαγωγή για τόν πλοῦτο, τήν ποικιλία και τις αξίες της λαϊκής τέχνης, καθώς και για τὰ κριτήρια ἐπιλογής (6 πρώτες σελ.). 156 σελ. έγχρωμες φωτογραφίες (πανοράματα, οικίες, φορεσιές, ξύλινα και μεταλλικά σκεύη, ύφαντουργικά, κεραμικά κ.ά.). Έπεξηγήσεις φωτογραφιών (πολλές από τή Β. 'Ηπειρο).

Η εισαγωγή και οί έπεξηγήσεις δίνονται σε τρεις γλώσσες: αλβανικά, άγγλικά, γαλλικά.

157. **Anamali, Skënder.** Arkeologjia dhe traditat popullore bujqësore, «Konferenca Kombëtare e Studimeve Etnografike» (28-30 qeshor 1976), Tiranë, 1977, f. 319-326 [Η άρχαιολογία και οί λαϊκές γεωργικές παραδόσεις...].

Η γεωργία στους έλεύθερους χωρικούς της 'Ιλλυρίας πρò της ρωμαϊκής κατοχής (3ος αιώνας) κατά τὰ άρχαιολογικά εύρήματα στη Γκόσα (Δυρράχιο), Σ υ μ ί ζ α (Κ ο ρ υ τ σ ά), Κ ά σ τ ρ ο του Π ο γ ρ α δ έ τ σ ι. Γεωργικά έργαλεία των αιώνων V-VII σ' αυτές τις περιοχές. Η άρκετά έξελιγμένη γεωργία στις έλεύθερες ίλλυρικές κοινότητες της περιόδου αυτής.

158. **Bihiku, Ikbal.** *Arti popullor shqiptar. Punime leshi në vegje*, Akademia e Shkencave, Tiranë, 1977, 91 f. [‘Η αλβανική λαϊκή τέχνη, έκδ. ‘Ακαδημίας ‘Επιστημῶν...].

Λεύκωμα με σχήματα και φωτογραφίες για παραδοσιακά μάλλινα ύφαντά διαφόρων ειδῶν, χρωμάτων, περιοχῶν (και ἀπὸ τῆ Β. ‘Ηπειρο).

Εἰσαγωγή: ἡ θέση τῶν ὑφαντικῶν στὴ λαϊκὴ τέχνη. Παραδόσεις και ἐπαρχιακὲς ἰδιοτυπίες. ‘Η δουλειὰ τῆς γυναίκας στὸν ἀργαλειό. ‘Η ἐξέλιξη τῆς τεχνολογίας. Καλλιτεχνικὲς ἀξίες. Μέσα ἐπεξεργασίας και βαφῆς. ‘Η ὑφαντουργία σὰν ἐπάγγελμα. Παραδείγματα και ἀπὸ τῆ Β. ‘Ηπειρο.

‘Επεξηγήσεις φωτογραφιῶν.

‘Η εἰσαγωγή και οἱ ἐπεξηγήσεις δίνονται σὲ τρεῖς γλῶσσες: αλβανικά, ἀγγλικά, γαλλικά.

159. **Çabej, Eqrem.** *Disa aspekte të kulturës popullore shqiptare» në vështrim gjuhësor*, «Konferenca Kombëtare e Studimeve Etnografike (28-30 qershor 1976)», Tiranë, 1977, f. 95-110 [Γλωσσολογικὴ ἀνασκόπηση ὀρισμένων ἀπόψεων τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ...].

‘Ο αλβανικὸς λαϊκὸς πολιτισμὸς — μέρος τοῦ βαλκανικοῦ πολιτισμοῦ. ‘Ο χῶρος δημιουργίας και τὰ εἶδη του. ‘Η ἀνάγκη ἀνασκόπησης τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ διάφορες ἐπιστῆμες: γλωσσολογία, ἐθνογραφία, ἐθνολογία. ‘Η ἀναλογία μεταξὺ δανειζομένων και ἐγχώριων στοιχείων. Σχέσεις ὀνομασίας και περιεχομένου ἑνὸς ἀντικειμένου. Στοιχεῖα ἑνὸς παμπάλαιου πολιτισμοῦ σὲ τοπωνύμια, φορεσιές, τρόφιμα. ‘Επαρχιακὲς (και βορειοηπειρωτικὲς) ἰδιοτυπίες.

‘Επανέκδοση στὰ γαλλικά, στὸ «Studia Albanica», 1/1977, σ. 3-22.

160. **Dhamo, Dhoraka.** *Elementi etnografik në pikturën mesjetare të Onufrit e të Nikollës*, «Konferenca Kombëtare e Studimeve Etnografike (28-30 qershor 1976)», Tiranë 1977, f. 493-502 [‘Εθνογραφικὰ στοιχεῖα στὴ ζωγραφικὴ τοῦ ‘Ονούφριου και τοῦ Νικόλα...].

Τὰ πεδία ποὺ ἐκφράζεται περισσότερο τὸ ἐθνογραφικὸ στοιχεῖο στὶς ζωγραφιές τῶν δυὸ μεγάλων καλλιτεχνῶν τοῦ Μεσαίωνα, οἱ ὁποῖοι ἔχουν δράσει κυρίως σὲ βορειοηπειρωτικὲς περιοχές. Οἱ χαρακτῆρες τῶν βοσκῶν τους (ἡ φορεσιά, ἡ κλίτσα, τὸ σακκούλι, τὸ νεροκολόκυθο). Τὰ μαντήλια τῶν γυναικῶν και ἡ ἀναλογία τους με λαϊκὰ ἀντικείμενα τῆς Μ ο υ ζ ε κ ι ᾱ ς, Ν τ ο υ μ ρ ἑ, Σ π ᾶ τ η ς. ‘Η ἐπιρροὴ τῶν λαϊκῶν φορεσιῶν στὴν ἰχνογραφία ρούχων τῶν ἁγίων, στὰ χρώματα κ.ᾶ.

‘Επανέκδοση στὰ γαλλικά, στὸ «La Conference Nationale des Études Ethnographiques», 1977, p. 539-648.

161. **Dhima, Aleksandër.** *Résultats préliminaires des études ethno-anthropologiques du peuple albanais*, «Studia Albanica», Tiranë, 2 / 1977, p. 187-198 [Προκαταρκτικὰ ἀποτελέσματα στὶς ἐθνο-ανθρωπολογικὲς σπουδὲς τοῦ αλβανικοῦ λαοῦ...].

Οἱ πρῶτες προσπάθειες γιὰ ἀνθρωπολογικὲς ἔρευνες στὴν ‘Αλβανία (1974), στὴν Πούκα

(Βορράς). 'Ιστορικά δεδομένα για την περιοχή. Στην περιγραφή τῶν ἀνθρωπολογικῶν στοιχείων ἔχει ἀκολουθηθεῖ ἡ γεωγραφικὴ καὶ ἐθνολογικὴ πορεία.

'Ομοιότητες καὶ ἀλλαγές μετὸν πληθυσμὸ τοῦ Σ κ ρ α π ἄ ρ ι. 'Ο δυναρικὸς τύπος τῶν δύο περιοχῶν.

162. **Shuteriqi, Dhimitër S.** Autorë dhe tekste, Shtëpia Botuese «Naim Frashëri», Tiranë 1977, 424 f. [Συγγραφεῖς καὶ κείμενα, Ἔκδ. Οἶκος «Ν. Φράσερι»...].

Διατριβὲς φιλολογικοῦ χαρακτήρα. Μεταξὺ ἄλλων: «Τὸ πρῶτο γνωστὸ δημοτικὸ τραγούδι γιὰ τὸν Σκεντέρμπεη», «Ἐνα ἀνώνυμο τραγούδι γιὰ τὸν Σκεντέρμπεη», «Οἱ ἀρχές τῆς ἀλβανικῆς λαογραφίας». ('Αναφέρεται ὁ Jean-Jaques Foresié, 1582, ὁ ὁποῖος μαρτυρᾷ πὼς ἔχει ἀκούσει στὴ Φιλιππούπολη ἕνα δημοτικὸ χορωδιακὸ τραγούδι ἀπὸ Ἕλληνες γιὰ τὸν Σκεντέρμπεη, τὸν Κομνηνὸ καὶ ἄλλους δεσπότες), «'Ο Τσαγιούπι μας» (ὁ ποιητὴς Ἄντων Ζάχο ἀπὸ τὴ Σέπερη τῆς Ζαγοριᾶς - Ἀργυρόκαστρο).

163. **Gjergji, Andromaqi.** Klasifikimi i veshjeve popullore shqiptare, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, IX / 1978, f. 3-56 [Ἡ ταξινόμηση τῶν ἀλβανικῶν λαϊκῶν φορεσιῶν...].

'Η βαρύτητα τῆς ταξινόμησης καὶ τὸ ἱστορικὸ της. Τὰ κριτήρια ταξινόμησης. Α. Ἄντρικες φορεσιές: 1) με φουστανέλα, 2) με μακρὸν πουκάμισο καὶ ντολαμά, 3) με στενὰ ποτούρια (tirq), 4) με βράκες, 5) με κοντά, πλατιά ποτούρια. Β. Γυναικεῖες φορεσιές: 1) με τζουμπλέτα (μακρὸ μάλλινο φουστάνι), 2) με μακρὸν πουκάμισο καὶ ποδιά, 3) με μακρὸν πουκάμισο καὶ δυὸ ποδιές, 4) με φαρδιές ποδιές, 5) με μακριὰ ἐσώβρακα.

'Επανεκδόση στὰ γαλλικά, στὸ «Ethnographie Albanaise», IX/1978, p. 3-35.

164. **Halimi - Statovski, Drita.** Të dhëna etnografike për shqiptarët në disa udhëpërshkrime angleze të shekujve XVIII-XIX, «Gjurmime Albanologjike - Folklor dhe Etnologji», Prishtinë, VII / 1978, f. 101-113 [Ἐθνογραφικὰ δεδομένα γιὰ τοὺς Ἀλβανοὺς σὲ μερικὲς περιγραφές Ἀγγλῶν τῶν αἰῶνων 18ου-19ου...].

Παρουσίαση με σχόλια τῶν δεδομένων τοῦ R. Chandler, L. Broughton (Hobhouse), M. Leake, E. Spenser, M. Mackenzie, A. P. Ibry, Knight καὶ Ch. Eliot.

Στὰ γραπτὰ τους ὑπάρχουν δεδομένα καὶ γιὰ τὴν Β. Ἡπειρο.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

165. **Onuzi, Afërdita.** Disa të dhëna mbi punimin e baltës në fshatin Bradvicë (Korçë) dhe në qytetin e Kavajës, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, IX / 1978, f. 313-331 [Δεδομένα γιὰ τὴν ἐπεξεργασία τοῦ πηλοῦ στὴν Μ π ρ α ν τ β ί τ σ α (Κ ο ρ υ τ σ ἄ) καὶ στὴν Καβάγια...].

Βάσει γραπτῶν καὶ προφορικῶν πληροφοριῶν, γίνεται λόγος γιὰ τὴν παραδοσιακὴ ἐπεξεργασία τοῦ πηλοῦ (προετοιμασία, ἐργαλεῖα, σκεύη).

166. **Riza, Emin.** Gjirokastra - qytet muze, Shtëpia botuese «8 Nëndori»,

Tiranë 1978, 190 f. [Τὸ Ἀργυρόκαστρο - πόλη μουσεῖο, Ἐκδοτικὸς Οἶκος «8 Νοέμβρη»...].

Λεύκωμα. Φωτογραφίες Ἀργυροκάστρου μὲ τὴν κατάταξη: Οἱ ἀρχές καὶ ἡ ἐξέλιξη τῆς πόλης, ἡ ἀργυροκαστρίτικη οἰκία, οἱ ἐπιδιορθώσεις, ἱστορικὰ κτήρια.

Εἰσαγωγή γιὰ τὴν ἱστορικο-αρχιτεκτονικὴ ἐξέλιξη τῆς πόλης.

167. **Adhami, Stilian.** Marrëdhëniet ekonomike, shoqërore dhe kulturore midis Vithkuqit dhe Voskopojës në shekullin e lulëzimit të tyre, «Monumentet», Tiranë, 17 / 1979, f. 71-81 [Οἱ οικονομικές, κοινωνικὲς καὶ πολιτιστικὲς σχέσεις μεταξύ τοῦ Βιθκούκι καὶ τῆς Μοσχόπολης στὴν ἐποχὴ τῆς ἀνθησῆς τους...].

Ἱστορικὰ δεδομένα γιὰ τὸ Βιθκούκι καὶ τὴ Μοσχόπολη. Οἱ σχέσεις τους, ἰδιαίτερα κατὰ τὸν 17ο καὶ 18ο αἰώνα: ἀνταλλαγές προϊόντων, πανηγύρια, συμπεθεριές, κουμπιές, σχολεῖα, φορεσιές. Ἡ μεγαλύτερη ἀνάπτυξη τῆς Μοσχόπολης. Φιλίες γνωστῶν ἀνδρῶν τῶν δύο πόλεων. Ἀλληλοβοήθεια.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

168. **Çipa, Aristidh.** Qartësitë e jetës dhe të këngës, «Drita», 9.12.1979, f. 12 [Ἡ διαύγεια τῆς ζωῆς καὶ τοῦ τραγουδιοῦ...].

Τὸ ἱστορικὸ καὶ ἡ δραστηριότητα τοῦ δημοτικοῦ καλλιτεχνικοῦ συγκροτήματος τοῦ χωριοῦ Πύλιουρη, τὸ ρεπερτόριό του καὶ οἱ ἐπιτυχίες του. Ὁ ρόλος τοῦ ραψωδοῦ Lefter Çipa. Τὸ χειμαρρώτικο ὕφος καὶ οἱ ἰδιοτυπίες τοῦ συγκροτήματος. Σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἐπιτυχίες σημειώνεται τὸ τραγούδι γιὰ τὴ σοσιαλιστικὴ ζωὴ καὶ τὸ κόμμα (ΚΕΑ).

169. **Jani, Alqi - Vasili, Kosma.** [Moj Kalaja shekullore, Shtëpia botuese «Naim Frashëri», Tiranë 1979, 196 f. [Μωρὲ αἰώνιο Κάστρο, Ἐκδ. Οἶκος «Ν. Φράσερι» ...].

Ἀνθολογία δημοτικῶν τραγουδιῶν (στὰ ἄλβανικά) ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Ἀργυροκάστρου. Χρονολογικὴ κατάταξη. Τὰ περισσότερα τραγούδια εἶναι τῆς περιόδου μετὰ τὸ 1939, γι' αὐτὸ καὶ μὲ ὑποπτη ἀύθεντικότητα.

170. **Jorgaqi, Frederik.** Lufta Antifashiste Nacionalçlirimtare në këngët mallakastriote, «Nëndori», Tiranë, 10 / 1979, f. 191-199 [Ὁ Ἀντιφασιστικὸς Ἐθνικοαπελευθερωτικὸς Ἀγώνας στὰ μαλακαστριώτικα τραγούδια...].

Ἡ Μαλακάστρα στὸν Ἐθνικοαπελευθερωτικὸ Ἀγώνα. Τὸ δημοτικὸ τῆς τραγούδι γιὰ τὸν Ἀγώνα αὐτὸν (γεγονότα, μάχες, πρόσωπα, ὁ καθοδηγητικὸς ρόλος τοῦ Κόμματος καὶ τοῦ Ἐ. Χότζα), οἱ καλλιτεχνικὲς τους ἀξίες, σχέσεις μὲ τὴν παράδοση καὶ νεοτερισμοί.

Δὲν ἀμφισβητεῖται ἡ ἀύθεντικότητα τῶν τραγουδιῶν, ἡ ὁποία, στὴν πραγματικότητα, εἶναι ὑποπτη.

171. **Karauli, Miranda.** Një panoramë e valleve të grave dhe të burrave të qytetit të Gjirokastrës, «Koreografia», Tiranë, 1 / 1979, f. 116-131 [Πανόραμα τῶν ἀντρικῶν καὶ γυναικείων χορῶν τῆς πόλης τοῦ Ἀργυροκάστρου...].

Ἡ θέση τοῦ χοροῦ στὴν καλλιτεχνικὴ ζωὴ τοῦ Ἀργυροκάστρου. Τὰ εἶδη τῶν χορῶν (κατὰ τὴ δομὴ, τὴ μουσικὴ, τὸ θέμα). Οἱ περιπτώσεις χρήσης τους. Ὁ λιάπικος χαρακτήρας καὶ οἱ ἰδιοτυπίες τους. Οἱ φορεσιῆς σὰν ἐξάρτημα τοῦ χοροῦ. Γνωστοὶ χορευτές. Καλλιτεχνικὲς ἀξίες. Ἐξέλιξη.

172. **Koçi, Pandeli - Vozga, Ramazan.** Ballëllart e mal më këmbë, Shtëpia Botuese «Naim Frashëri», Tiranë, 1979, 240 f. [Μὲ τὸ μέτωπο ψηλὰ καὶ σὰν βουνὸ στὰ πόδια, Ἐκδ. Οἶκος «Ν. Φράσερι»...].

Ἀνθολογία δημοτικῶν τραγουδιῶν ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Λαογραφικὸ Φεστιβάλ τοῦ Ἀργυροκάστρου (1978). Θεματικὴ κατάταξη. Ὑπάρχουν τραγούδια παραδοσιακὰ ἀλλὰ καὶ «νέα», καὶ παραποιημένα σύμφωνα μὲ τὴ νέα, σοσιαλιστικὴ πνοή.

Πολλὰ προέρχονται ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο.

173. **Merja, Zenel.** Kush është gjallë, në këmbë, «Fitorja», Sarandë, 7.2.1979 [Ὅποιος εἶναι ἐν τῇ ζωῇ — πρέπει νὰ στέκει στὰ πόδια...].

Ὁ πόλεμος τοῦ Λικούρσι (1878) στὸ δημοτικὸ τραγούδι. Κατὰ τὸν συγγραφέα, ὁ πόλεμος αὐτὸς ἦταν ἀντίσταση τῶν Ἀλβανῶν γιὰ τὴν υπεράσπιση τῶν χωμάτων τους ἐναντίον τῆς ἐλληνικῆς σωβινιστικῆς βλέψεως, στὴν ἐλληνικὴ εἰσβολή. Αὐτὰ λέει καὶ τὸ τραγούδι. Τὰ τραγούδια ὅμως ποὺ προβάλλονται δὲν μοιάζουν νὰ εἶναι ὅλα τοῦ καιροῦ τους καὶ καθαρὰ δημοτικά.

174. **Minga, Josif.** Vetë kënga folkorike evoluon, ne duhet t'i përgjigjemi asaj, «Përpara», Korçë, 18.7.1979 [Τὸ ἴδιο τὸ δημοτικὸ τραγούδι ἐξελισσεται, ἐμεῖς πρέπει νὰ τοῦ ἀνταποκριθοῦμε...].

Στοιχεῖα καὶ μορφὲς ἐξέλιξης τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ τῆς Κορυτσᾶς. Ἡ ἀνάγκη μελέτης καὶ κατανόησης τοῦ γεγονότος αὐτοῦ καὶ κατὰ τὴν ὀργάνωση ἐκδηλώσεων καὶ ὅταν γράφει κανεὶς καλλιεργημένη μουσική.

175. **Panajoti, Jorgo.** Iniciativa krijuese individuale në artin popullor, «Drita», Tiranë, 29.7.1979, f. 3, 14 [Ἡ ἀτομικὴ δημιουργικὴ πρωτοβουλία στὴ λαϊκὴ τέχνη...].

Τὸ καλλιτεχνικὸ λαογραφικὸ προτσές σὰν διαδικασία συνεργασίας τοῦ ὁμαδικοῦ καὶ ἀτομικοῦ στοιχείου. Ὁ ρόλος τοῦ δεύτερου καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ πρώτου. Ἐξέταση τοῦ Λαογραφικοῦ Φεστιβάλ (1978) κατὰ τὴν ἀναλογία τῶν δύο αὐτῶν στοιχείων καὶ διάκριση: παραδοσιακῶν δημιουργημάτων, δημιουργημάτων ποὺ σέβονται τὴν πρέπουσα ἀναλογία μεταξὺ τῶν δύο προαναφερομένων στοιχείων, δημιουργήματα ποὺ δὲν ἀκολουθοῦν τὴν ἀρχὴ αὐτὴ (ὑπερέχει τὸ ἀτομικὸ στοιχεῖο) καὶ γι' αὐτὸ δὲν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν σὰν δημοτικά.

Πολλὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο.

Ἐκτενέστερη ἐπανεκδοσὴ, στὸ «Probleme... të folklorit», Tiranë 1980, σ. 24-30.

176. **Panajoti, Jorgo - Hyso, Riza.** Folklori shqiptar (Tekst për shkollat e emesme), Shtëpia Botuese e Librit Shkollor, Tiranë 1979, 144 f. [Ἡ Ἀλ-

βανική Λαογραφία (Βιβλίο για σχολεία μέσης εκπαίδευσης), Έκδ. Οίκος Σχολικοῦ Βιβλίου...].

Μέρος πρώτο: Γενικά για τὴ λαογραφία (ἡ ἔννοια τοῦ ὄρου, τὰ συστατικά της, τὰ χαρακτηριστικά της γνωρίσματα, ἡ ἱστορία τῆς λαογραφίας σὰν ἐπιστήμη). Μέρος Δεύτερο: Ἡ ποίηση (ἐπική, λυρική, ἐπικο-λυρική). Μέρος τρίτο: Ὁ πεζὸς λόγος καὶ τὰ εἶδη του. Μέρος τέταρτο: δημοτικὴ μουσική. Μέρος πέμπτο: χοροί. Μέρος ἕκτο: Δημοτικὸ δράμα.

Παραδείγματα. Παραδείγματα λογοτεχνικῆς ἀνάλυσης.

Τὰ περισσότερα παραδείγματα ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο.

Εἶναι ἡ δευτέρη ἔκδοση (ἡ πρώτη τὸ 1976). Οἱ ἐκδόσεις 3-6 εἶναι πιὸ ἐκτεταμένες, συμπληρωμένες καὶ ἐπεξεργασμένες. Ἡ πιὸ νέα καὶ πιὸ ὀλοκληρωμένη ἔκδοση εἶναι αὐτὴ τοῦ 1992.

177. **Suli, Leonard.** Puset çisternë të vjetër në fshatrat Dhrovjan i Sipërm dhe Dhrovjan i Poshtëm, «Monumentet», Tiranë, 17 / 1979, f. 121-132

[Τὰ πηγάδια-στέρνες στὰ χωριά Ἐνω καὶ Κάτω Δρόβιανη...].

Τὸ ὄρεινὸ ἔδαφος τῆς Δρόβιανης καὶ ἡ ἀνάγκη πηγαδιῶν-στερνῶν. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τους καὶ τὰ ὑλικά ὑδροδότησης στὴ Δρόβιανη.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

178. **Shkurti, Spiro.** Një vështrim mbi veshjet e Vurgut në fund të shekullit XIX dhe në fillim të shek. XX, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, X / 1979 [Ἀνασκόπηση γύρω ἀπὸ τὶς φορεσιῆς τοῦ Βούρκου στὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα...].

Λίγα γιὰ τὸν Βοῦρκο (Ἄγ. Σαράντα). Περιγραφή τῶν γυναικείων φορεσιῶν (μὲ διπλάρι, μὲ τσιπούνι, μὲ ἀλατζιά, μὲ μακρὸ τσιπούνι) καὶ τῶν ἀντρικῶν (μὲ φουστάνελα, μὲ ποτούρια, μὲ κυλότα).

Φωτογραφίες.

Ἐπανέκδοση στὰ γαλλικά, στὸ «Ethnographie Albanaise», X/1982, p. 147-186.

179. **Bogdami, Ramazan.** Koreografia popullore Lunxhërisë (rrethi i Gjirokastrës), «Studime Filologjike», Tiranë, 2/1980, f. 83-112 [Ἡ λαϊκὴ χορογραφία τῆς Λιουντζεριᾶς (ἐπαρχία Ἀργυροκάστρου)...].

Ἡ περιοχὴ τῆς Λιουντζεριᾶς, τὰ χωριά της. Λίγα γιὰ τὴ λαογραφία τῆς Λιουντζεριᾶς. Ἡ θέση τῶν χορῶν. Περιγραφή τῶν γυναικείων καὶ ἀντρικῶν χορῶν κατὰ τὰ εἶδη τους (σύμφωνα μὲ τὴ δομὴ, τὸ θέμα, τὴ μουσική). Ἡ κυριαρχία τοῦ ἀσύμμετρου. Ὁ ρόλος τῆς φορεσιᾶς στὸ χορὸ. Οἱ περιπτώσεις χρήσης τῶν χορῶν. Τὸ ἐθνικὸ καὶ ἐπαρχιακὸ στοιχεῖο.

Φωτογραφίες καὶ σκίτσα.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

180. **Çabej, Eqrem.** Le petit Konstandin et le retour d'Ulysse, «Les lettres albanais», Tiranë, 2/1980, p. 242-247 [Ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Μικρὸς καὶ ἡ ἐπιστροφή τοῦ Ὀδυσσεά...].

Διαβαλκανικὰ στοιχεῖα στὴ δημοτικὴ ποίηση σὰν ἀποτέλεσμα διαβαλκανικῶν ἱστορικο-

κοινωνικῶν σχέσεων. Παράδειγμα ὁ «Τριομερήτικος γαμπρός». Οἱ τύποι καὶ οἱ παραλλαγές του στὴν Ἀλβανία. Τὸ μουσουλμάνικο ἐπίστρωμα. Τὸ παλιὸ χριστιανικὸ ὑπόστρωμα, ποὺ διαφυλάσσεται κυρίως στὴ Β. Ἡπειρο καὶ στοὺς Ἀρβανίτες τῆς Ἰταλίας. Οἱ σχέσεις μὲ τὸν ὁμηρικὸ μῦθο τοῦ Ὀδυσσεά καὶ τῆς Πηνελόπης. Ἀλβανικὲς ἰδιοτυπίες. Ἡ ἀνάγκη συγκριτικῶν μελετῶν.

181. **Çuka, Pano.** Njëpër vite me këngë, «Nëndori», Tiranë, 7/1980, f. 192-202 [Μὲ τραγούδια στοὺς χρόνους...].

Λίγα δημοτικὰ τραγούδια τῆς Δ ρ ό π ο λ η ς μεταφρασμένα στὰ ἄλβανικὰ καὶ μὲ σχόλια. Τὰ περισσότερα εἶναι τῆς περιόδου τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου καὶ μεταπολεμικά.

182. **Fetiu, Sadri.** Aspekte krahasimtare të këngës popullore «Gjergj Elez Alia», «Kultura Popullore», Tiranë, 2/1980, f. 93-103 [Συγκριτικὰ στιγμιότυπα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ «Γκέργκι Ἐλέζ Ἀλία»...].

Ἡ ἀνάγκη συγκριτικῶν μελετῶν χωρὶς προλήψεις. Τὸ ἀναφερόμενο τραγούδι στὴν Ἀλβανία (οἱ παραλλαγές του καὶ ἡ σχέση μὲ ἄλβανικὰ παραμύθια). Κοινὰ σημεῖα μὲ ἄλλες βαλκανικὲς παραλλαγές (σέρβικες, βοσνιακές, ἑλληνικές) καὶ οἱ ἰδιοτυπίες του στὸ περιεχόμενο καὶ στὴ μορφή. Ἡ θρυλική του ἀρχή. Ἡ ἄλβανικότητά του.

183. **Kallamata, Vlash.** Një valle folklorike burimore me interes të veçantë (vallja dyshe myzeqare e burrave), «Nëntori», Tiranë, 7/1980, f. 141-148 [Ἐνας αὐτόχθονας λαογραφικὸς χορὸς μὲ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον (Ὁ διπλὸς μουζεκιάρικος χορὸς τῶν ἀντρῶν)...].

Λίγα γιὰ τὴ Μ ο υ ζ ε κ ι ἄ καὶ τοὺς χορούς της. Ἡ ἰδιαίτερη δημοτικότητα τοῦ ἀναφερόμενου χοροῦ. Λεπτομερὴς περιγραφή του (χορεύεται ἀπὸ δύο ἄτομα καὶ συνοδεύεται ἀπὸ ὀμάδα ἰσοκρατῶν. Οἱ δύο πρῶτοι τραγουδοῦν πολυφωνικά). Ἡ παλαιότητα τοῦ χοροῦ. Ἡ σχέση του μὲ τὸ ἰδιότυπο περιβάλλον. Ἡ ἐξέλιξή του. Οἱ καλλιτεχνικὲς του ἀξίες.

184. **Kruta, Beniamin.** Polifonia çame dhe disa çështje të etnogjenezës së saj, «Probleme të zhvillimit të folklorit bashkëkohor», Tiranë, 1980, f. 89-100 [Ἡ τσάμικη πολυφωνία καὶ μερικὰ προβλήματα τῆς ἐθνογένεσής της...].

Ἡ Τ σ α μ ο υ ρ ι ἄ σὰν ἐθνογραφικὴ περιοχὴ. Ἡ δημοτικὴ της πολυφωνικὴ καὶ ὁμοφωνικὴ μουσική. Ἡ κυριαρχία τῆς πρώτης Ὀ μιμητικὸς της χαρακτήρας, ποὺ τὴ διακρίνει ἀπὸ τὴ λιάπικη πολυφωνία. Τύποι καὶ παραλλαγές σὲ ἄντρες καὶ γυναῖκες. Ἡ ἐπιρροή της τόσκικης πολυφωνίας (Κ ο ρ υ τ σ ἄ, Κ ο λ ι ὠ ν ι α, Π ρ ε μ ε τ ῆ, Μ ο υ ζ ε κ ι ἄ κ.ἄ.).

Μουσικὰ παραδείγματα.

185. **Kruta, Beniamin.** Vështrim i përgjithshëm i polifonisë shqiptare dhe disa çështje të gjenezës së saj, «Kultura popullore», Tiranë, 1/1980, f. 45-63 [Γενικὴ ἀνασκόπηση τῆς ἄλβανικῆς πολυφωνίας καὶ μερικὰ προβλήματα τῆς γένεσής της...].

Ἡ δημοτικὴ πολυφωνία σὰν ἀξιόλογο μέρος τῆς ἄλβανικῆς μουσικῆς. Ὁ χῶρος χρήσης της.

Γενικά χαρακτηριστικά. Δύο τύποι: λιάπικος και τόσκικος. Ίστορικά και αρχαιολογικά δεδομένα. Ἡ ἄλβανική πολυφωνία σὰν ἔθνικό, αὐτόχθονο προϊόν, χωρὶς τὴν ἐπιρροή τῆς βυζαντινῆς πολυφωνίας.

186. **Loli, Kosta.** Orkestrinat popullore të Jugut në Festivalin Folklorik Kombëtar 1978, «Probleme të zhvillimit të folklorit bashkëkohor», Tiranë, 1980, f. 137-141 [Οἱ λαϊκὲς ὀρχήστρες τοῦ Νότου στὸ Ἐθνικὸ Λαογραφικὸ Φεστιβάλ 1978...].

Ὁ ρόλος τῶν ὀρχηστρῶν στὰ προγράμματα τῶν συγκροτημάτων Κορυτσᾶς, Πρεμετῆς, Ἀργυροκάστρου, Ἀγ. Σαράντα κτλ. Οἱ τύποι ὀρχηστρῶν. Παράδοση καὶ ἐξέλιξη. Γνωστοὶ ὀργανοπαῖχτες.

187. **Nako, Reshide.** Familja e re fshatare socialiste në Vinçan, «Korça», 2/1980, f. 88-92 [Ἡ νέα σοσιαλιστικὴ χωριάτικη οἰκογένεια στὸ Βιντσιάν...].

Τὸ χωριὸ Βιντσιάν καὶ τὸ ἱστορικὸ του. Οἱ ἀλλαγὲς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς, καὶ στὴν οἰκογένεια: χειραφέτηση τῆς γυναίκας, πολὺ λίγα διαζύγια, ἔλλειψη πατριαρχικῶν θεσμῶν, νέες καλοεπιπλωμένες οἰκίες, μεγαλύτερη ἀπασχόληση τῶν ἀντρῶν.

188. **Panajoti, Jorgo.** Raporti midis kolektives dhe individuale në krijimtarinë e një rapsodi popullor, «Kultura Popullore», Tiranë, 2/1980, f. 47-61. [Σχέσεις μετὰξὺ τοῦ ὁμαδικοῦ καὶ ἀτομικοῦ στοιχείου στὰ δημιουργήματα ἑνὸς λαϊκοῦ ραψωδοῦ...].

Σχέσεις ὡς πρὸς τὰ θέματα, πρόσωπα, τεχνοτροπία κ.ἄ. στὰ ποιητικὰ δημιουργήματα τοῦ Σελίμ Χασάνι (Αὐλώνα).

189. **Proгри, Fiqri.** Motivet popullore në veshjet e grave të Hoçishtit e të Qytezës, «Korça», 1980, f. 81-87 [Λαϊκὰ μοτίβα στὶς γυναικεῖες φορεσιὲς τοῦ Χοτσίστ καὶ τῆς Κυτέζα...].

Λίγα γιὰ τὶς φορεσιὲς τῶν χωριῶν Χοτσίστ καὶ Κυτέζα τῆς Κορυτσᾶς. Οἱ καλλιτεχνικὲς τους ἀξίες, ἰδιαιτέρως σχετικὰ μὲ τὰ χρώματα καὶ τὰ κοσμήματα. Μερικὰ λαϊκὰ μοτίβα: ὁ σταυρός, τὸ κυπαρίσσι, ὁ ἀετὸς κ.ἄ.

Ὁ ἔθνικὸς χαρακτήρας τῶν μοτίβων αὐτῶν.

190. **Riza, Emin.** Arkitektura e banesës popullore në zonën e Bregut të Dëtit (Labëri), «Monumentet», Tiranë, 19/1980 [Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς λαϊκῆς οἰκίας στὴν περιοχὴ Μπρέγκου ἢ Ντέτιτ (Λιαπουριά)...].

Λίγα γιὰ τὴν περιοχὴ, ἡ ὁποία συμπεριλαμβάνει κυρίως τὴ Χειμάρρα. Τύποι οἰκιῶν. Ἡ δομὴ τους. Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ ἐδάφους, τοῦ ἱστορικο-κοινωνικοῦ καὶ γεωγραφικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ἐπιρροὴ τῆς ξενιτιᾶς. Ἐθνικὰ καὶ ἰδιότυπα στοιχεῖα.

Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

191. **Rrapaj, Fatos M.** Te Sheshi i Flamurit, Shtëpia Botuese «Naim Frashë-

ri», Tiranë, 1980, 169 f. [Στὴν Πλατεία τῆς Σημαίας, Ἐκδ. Οἶκος «Ν. Φράσερι»...].

Ἀνθολογία δημοτικῶν τραγουδιῶν (κυρίως ἱστορικῶν) ἀπὸ τὴν ἐπαρχία τῆς Αὐλώνας. Τὰ περισσότερα σχετίζονται μὲ γεγονότα τοῦ 19ου καὶ 20οῦ αἰώνα. Χρονολογικὴ κατάταξη. Πολλὰ δὲν δείχνουν νὰ εἶναι καθαρῶς δημοτικά.

192. **Stiko, Nikoleta.** Këngët popullore korçare të kurbetit, «Korça», Tiranë, 2/1980, f. 32-47 [Τὰ δημοτικὰ κορυτσαίικα τραγούδια τῆς ξενιτιᾶς...].

Τὸ ἱστορικὸ τῆς ξενιτιᾶς ἀπὸ τὴν Κορυτσᾶ (οἱ ἀρχές, οἱ αἰτίες, οἱ δρόμοι τῆς ξενιτιᾶς). Ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ποικιλία τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ξενιτιᾶς. Τὸ περιεχόμενο, τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ οἱ καλλιτεχνικὲς τους ἀξίες. Οἱ ἐπαρχιακὲς ἰδιοτυπίες. Πρόσωπα καὶ χαρακτῆρες.

193. **Shituni, Spiro.** Tipare dalluese të polifonisë labe, «Nëntori», Tiranë, 9/1980, f. 159-168 [Χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς λιάπικης πολυφωνίας...].

Λίγα γιὰ τὴ Λιαπούρια ὡς ἔθνογραφικὴ περιοχή. Ἡ λιάπικη πολυφωνία ὡς ἰδιόμορφος τύπος πολυφωνίας. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς γνωρίσματα: ἀπαγγελματικὸς χαρακτήρας, προπεντατονία, ὄχι καθαρὴ ἄρμονία, πνοὴ ἄριας, ὀριστικοὶ ρυθμοί. Ἰδιοτυπίες χωριῶν καὶ μικροπεριοχῶν, παραλλαγές.

Παραδείγματα.

194. **Sholla, Pavlo.** Rreth folklorit muzikor të Korçës, «Korça», Tiranë, 2/1980, f. 18-31 [Γύρω ἀπὸ τὴ δημοτικὴ μουσικὴ τῆς Κορυτσᾶς...].

Ὁ ρόλος τῆς δημοτικῆς μουσικῆς στὴν καλλιτεχνικὴ ζωὴ τῆς Κορυτσᾶς. Ἡ χωριάτικη καὶ ἀστικὴ μουσικὴ. Ἡ πολυφωνία καὶ ἡ ὁμοφωνία. Ἡ κορυτσαία πολυφωνία ὡς πολυφωνία μιμητικοῦ χαρακτήρα. Τύποι καὶ παραλλαγές. Σχέσεις χωριάτικης καὶ ἀστικῆς μουσικῆς. Ἐθνικὰ καὶ ἐπαρχιακὰ στοιχεῖα. Ἀνάγκη παραπέρα ἔρευνας.

195. **Tirta, Mark.** Veshjet e Labërisë dhe probleme të ruajtjes së origjinalitetit të tyre, «Probleme të zhvillimit të folklorit bashkëkohor», Tiranë, 1980, f. 189-198 [Οἱ φορεσιῆς τῆς Λιαπούριας καὶ προβλήματα διαφύλαξης τῆς ἰδιοτυπίας τους...].

Δεδομένα γιὰ τὴ Λιαπούρια. Οἱ σχέσεις τῆς λιάπικης φορεσιᾶς μὲ τὸ ἔδαφος, τὸ κλίμα κ.ἄ. Ἡ ἔντονη τούρκικη ἐπιρροή, ἰδιαίτερα στὶς φορεσιῆς τῶν γυναικῶν (τὰ τουμάνια). Περιγραφή ἀντρικῆς καὶ γυναικείας φορεσιᾶς. Ἡ ἀνάγκη ἀποκατάστασης τῶν ξένων στοιχείων μὲ παλιά, ἐγχώρια.

195. **Thomo, Pirro.** Korça në gjysmën e dytë të shekullit XIX, «Korça», Tiranë, 2/1980, f. 133-142 [Ἡ Κορυτσᾶ στὸ δεύτερο ἡμισυ τοῦ 19ου αἰώνα...].

Κυρίως ἀρχιτεκτονικὴ, ἀλλὰ καὶ οἰκονομικο-πολιτιστικὴ ἀνασκόπηση. Τὰ πρῶτα βήματα τῆς Κορυτσᾶς ὡς πόλης. Τὸ κέντρο καὶ οἱ συνοικίες τῆς. Τὸ παζάρι. Οἱ τύποι οἰκιῶν. Τὸ πολεοδομικὸ τῆς σχέδιο. Ἡ οἰκονομικὴ καὶ πολιτιστικὴ τῆς ἀνάπτυξη. Ἡ ἐπιρροὴ τῆς ξενιτιᾶς.

197. **Çeko, Lefter.** Kostumi i gruas së Karroqit, «Fitorja», Sarandë, 14.2. 181 [Ἡ γυναικεία φορεσιὰ τοῦ Καρροκιοῦ...].
Λίγα γιὰ τὸ χωριὸν Καρρόκι (ἐλληνοφώνες) τῶν Ἀγ. Σαράντα. Περιγραφή τῆς γυναικείας φορεσιᾶς (τῆς γιορτινῆς καὶ καθημερινῆς, χειμωνιάτικης καὶ καλοκαιρινῆς). Κοινὰ στοιχεῖα μὲ τὶς φορεσιᾶς τῆς περιοχῆς καὶ ἰδιοτυπίες. Παλιὰ στοιχεῖα καὶ ἐξέλιξη.
198. **Filja, Hysen.** Gjurmë të lashta në këngët e burrave të Labërisë, «Studime Filologjike», Tiranë, 1/1981, f. 125-130 [Ἰχνη ἀρχαιότητος στὸ ἀντρῖκειο τραγούδι τῆς Λιαπουριᾶς...].
Ἡ βαρύτητα καὶ οἱ ἀξίες τῆς πολυφωνίας τῆς Λιαπουριᾶς. Ἡ συντηρητικότητά της. Παλιὰ στοιχεῖα στὸ τραγούδι τῶν ἀντρῶν (προπεντατονική κλίμακα, ἐλλειπῆς ἀρμονία, ἕνας ἰδιαιτέρος τύπος πολυφωνίας στὸ χωριὸν Ντοουκάτι, τὸ ἐπικὸ βᾶθος κλπ.). Τὸ παλιὸ στοιχεῖο σὰν μάρτυρας αὐτοχθονίας.
Περίληψη στὰ γαλλικά.
199. **Haxhihasani, Qemal.** Thimi Mitko-Vepra, botim i Institutit të Kulturës Popullore, Tiranë, 1981, 756 f. [Εὐθύμιος Μῆτκος - Ἔργα...].
Συλλογὴ ὁλόκληρου τοῦ ἔργου τοῦ γνωστοῦ κορυτσαίου λαογράφου Εὐθ. Μῆτκου (19ος αἰώνας). Περιέχει λαογραφικά, ἱστορικά, κοινωνιολογικὰ συγγράμματα, ποιήματα, ἐπιστολές (συμπεριλαμβάνεται καὶ «Ἡ Ἀλβανικὴ Μέλισσα» — 1878).
Εἰσαγωγὴ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μῆτκο.
Περίληψη στὰ γαλλικά.
Λεξιλόγιο, πίνακες καὶ εὑρετήρια.
200. **Haxhihasani, Qemal - Dule, Miranda.** Epika historike, 2, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1981, 762 f. [Ἡ ἱστορικὴ ἐπικὴ ποίηση, ἀρ. 2, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].
Ἀνήκει στὴ γενικὴ ἔκδοση «Ἡ Ἀλβανικὴ Λαογραφία», στὴν τρίτη σειρὰ — Δημοτικὴ ἐπικὴ ποίηση. Συμπεριλαμβάνει ἱστορικὰ τραγούδια τῆς περιόδου 1831-1912 ἀπὸ διάφορες περιοχές (καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο) μὲ θεματικὴ καὶ χρονολογικὴ κατάταξη.
Εἰσαγωγὴ γιὰ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς περιόδου καὶ τὴν ἀπεικόνισή τους στὸ τραγούδι, γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ ὅρου «ἱστορικὰ τραγούδια», γιὰ τὰ κριτήρια ἔκδοσης.
Λεξιλόγιο, πίνακες, εὑρετήρια.
201. **Hoxha, Ibrahim.** Këngë popullore çame, Shtëpia Botuese «Naim Frashëri», Tiranë, 1981, 150 f. [Δημοτικὰ τσάμικα τραγούδια, ἔκδ. Οἶκος «Ναῖμ Φράσερι...].
Δημοτικὰ τραγούδια διαφόρων εἰδῶν καὶ ἐποχῶν, κυρίως ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Κονίσπολης, μὲ θεματικὴ καὶ χρονολογικὴ κατάταξη. Ἡ ἔκδοση ἔχει ἐκλαϊκευτικὸ χαρακτήρα.
202. **Jorgaqi, Frederik - Margilaj, Nikolla.** Zemrat me diell mbushur, Shtëpia Botuese «Naim Frashëri», Tiranë, 1981 [Καρδιές γεμάτες ἥλιο, ἔκδ. Οἶκος «Ν. Φράσερι»...].
Ἐκλογή δημοτικῶν τραγουδιῶν (διαφόρων εἰδῶν καὶ ἐποχῶν) ἀπὸ τὴν περιφέρειαν τοῦ Φίερ (Μουζεκιά).

Κατάταξη θεματικο-χρονολογική.

Ἡ συλλογή ἔχει ἐκλαϊκευτικὸ χαρακτήρα.

203. **Miso, Pirro.** Roli dhe funksioni muzikor i llautës, «Kultura Popullore», Tiranë, 2/1981, f. 83-105 [Ὁ μουσικὸς ρόλος καὶ ἡ λειτουργία τοῦ λαβούτου...].

Τὸ λαβούτο σὰν δημοτικὸ μουσικὸ ὄργανο, γνωστὸ σὲ ὀλόκληρη τὴ Β. Ἠπειρο. Κυρίως χρησιμοποιεῖται μαζί με ἄλλα ὄργανα στὶς λαϊκὲς ὀρχήστρες. Ὁ τρόπος κατασκευῆς του. Τὰ μουσικά του χαρακτηριστικά. Ἡ προέλευσή του. Σκίτσα, φωτογραφίες, μουσικὰ παραδείγματα.

204. **Panajoti, Jorgo.** Fjalët e urta popullore dhe aktualiteti, «Kultura Popullore», Tiranë, 1/1981, f. 17-31 [Οἱ δημῶδεις παροιμίες καὶ ἡ ἐπικαιρότητα...].

Ἡ ἱκανότητα προσαρμογῆς τῶν παροιμιῶν, κυρίως ἐξ αἰτίας τῆς γενικῆς τους ἔννοιας. Τρόποι προσαρμογῆς: ἐπιλογή, διασκευή (φυσικὴ καὶ σημασιολογικὴ), ἀναπαραγωγή. Οἱ ἱστορικοκοινωνικὲς, καλλιτεχνικὲς καὶ γλωσσολογικὲς ἀρχὲς ποὺ διευθύνουν τὴ διαδικασία αὐτή. Παραδείγματα γιὰ κάθε περίπτωση (πολλὰ ἀπὸ τὴ Β. Ἠπειρο).

205. **Panajoti, Jorgo - Gjergji, Andromaqi.** Nga ditari i një ekspedite, «Kultura Popullore», Tiranë, 2/1981, f. 197-215 [Ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιο μιᾶς λαογραφικῆς ἀποστολῆς...].

Ἐκθεση γιὰ μία πολυμελὴ λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὴν περιοχὴ τῆς Σ π ά τ η ς: ἡ κατάσταση τῆς λαογραφίας, τὰ πεδία ποὺ ἐρευνήθηκαν, τὰ ἀποτελέσματα, οἱ δυσκολίες καὶ οἱ λαογραφικὲς ἐκπλήξεις τῆς ὑπαίθρου, οἱ σχέσεις με τοὺς πληροφορητές, ὁ τρόπος χρήσης τῶν σύγχρονων μέσων καταγραφῆς.

206. **Riza, Emin.** Qyteti-muze i Gjirokastrës, Tiranë, 1981, 346 f. [Ἡ πόλη — μουσεῖο τοῦ Ἀργυροκάστρου...].

Μονογραφία. Ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ δεδομένα γιὰ τὸ παρελθὸν τοῦ Ἀ ρ γ υ ρ ο κ ά σ τ ρ ο υ. Ἡ ἐξέλιξή του καὶ ἡ κατάστασή του σήμερα. Ἡ ἱστορικὴ, κοινωνικὴ, πολιτιστικὴ σταδιοδρομία του. Διακεκριμένοι ἄντρες. Οἱ οἰκίες καὶ τὰ ἱστορικὰ μνημεῖα. Ἡ πολεοδομία του. Κοινὰ γνωρίσματα με ἄλλες ἀλβανικὲς καὶ βαλκανικὲς πόλεις. Ἰδιοτυπίες.

207. **Shituni, Spiro.** Kënga polifonike e Himarës, «Drita», Tiranë, 20.12. 1981, f. 11 [Τὸ πολυφωνικὸ τραγούδι τῆς Χειμάρρας...].

Ἡ πολυφωνία τῆς Χ ε ι μ ά ρ ρ α ς σὰν πολυφωνία λιάπικη. Οἱ ἰδιοτυπίες σχετίζονται με τὸν ἰδιαίτερο ρόλο μιᾶς τέταρτης φωνῆς (ἐκείνου ποὺ «σηκώνει» τὸ τραγούδι, δηλ. τραγουδᾷ σὲ πιὸ ψηλὲς νότες), τὶς ἰδιαιτερότητες τοῦ μέλους καὶ τῆς ἀρμονίας. Αὐτὸ εἶναι γεγονός ἐσωτερικῆς ἐξέλιξης.

208. **Shkurti, Spiro.** Kontribut për hartën kostumologjike të rrethit të Sarandës, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, XI/1981, f. 69-97 [Συμβολὴ γιὰ τὸν κουστουμολογικὸ χάρτη τῆς ἐπαρχίας Ἀ γ. Σ α ρ ά ν τ α...].

Λίγα γιὰ τὴν ἐπαρχία καὶ τὶς ἐθνογραφικὲς τῆς περιοχῆς. Οἱ ἰδιαιτερότητες τῆς κάθε πε-

ριοχῆς. Τὰ κουστούμια τους: ἀντρικά, γυναικεῖα. Ταξινόμηση τῶν κουστούμιῶν σύμφωνα μὲ τὰ ὕλικά κατασκευῆς, τὴ δομὴ τους, τὰ βασικά τους χαρακτηριστικά, τὶς περιπτώσεις χρήσης, τοῦ ρόλου τους.

Ἐπανέκδοση στὰ γαλλικά, στὸ «Ethnographie Albanaise», XI/1981.

209. **Vasili, Kozma - Mustaqi, Arsen.** *Lirika popullore*, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1981, 645 f. [Ἡ δημοτικὴ λυρική ποίηση, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Ἀνήκει στὴν τέταρτη σειρά (*Lirika popullore* — Ἡ δημοτικὴ λυρική ποίηση) τῆς γενικῆς ἔκδοσης «Ἀλβανικὴ Λαογραφία». Συμπεριλαμβάνει τραγούδια τῆς ξενιτιᾶς καὶ τῶν νιζάμηδων (ἐπιστράτευσης τῶν Ἀλβανῶν ἀγοριῶν) ἀπὸ διάφορες περιοχές, ἰδίως ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο (ὑπάρχουν ἐνδείξεις). Δομὴ: Μέρος Α' (τραγούδια ξενιτιᾶς: τὸ ξεκίνημα τοῦ ξενίτη, ἡ ζωὴ τῆς οἰκογένειας, ὁ γυρισμὸς) καὶ Μέρος Β' (τραγούδια νιζάμηδων: τὸ ξεκίνημα, ἡ ζωὴ τοῦ στρατιώτη, ἡ ζωὴ τῆς οἰκογένειας).

Εἰσαγωγή γιὰ τὶς οικονομικο-κοινωνικὲς συνθῆκες τῆς δημιουργίας τῶν τραγουδιῶν, τὸ περιεχόμενο, τὰ γνωρίσματα καὶ τὶς ἀξίες τους.

Λεξιλόγιο, πίνακες, εὔρετήρια.

210. **Agolli, Dritëro.** *Krijimtaria e Naimit dhe folklori*, «Çështje të folklorit shqiptar», Tiranë, 1/1982, f. 405-414 [Τὸ ἔργο τοῦ Ναῖμ καὶ ἡ λαογραφία...].

Ἡ ἐπιρροὴ τῆς δημοτικῆς ποίησης, κυρίως τῆς γενέτειρας τοῦ ποιητῆ Ναῖμ Φράσερι (Π ρ ε μ ε τ ῆ), μὲ τὴν πνοή της, τὴν τεχνοτροπία, τὴ γλῶσσα, τὰ προβλήματα καὶ τὰ πρόσωπα, τὸ στίχο καὶ τὰ σχήματα λόγου. Ἔτσι ἐξηγεῖται ἐν μέρει ἡ δημοτικότητά τοῦ ποιητῆ.

211. **Agolli, Nexhat.** *Vallja e Osman Takës*, «Kultura Popullore», Tiranë, 1/1982, f. 121-134 [Ὁ χορὸς τοῦ Ὀσμάν Τάκα...].

Ποιὸς ἦταν ὁ Ὀσμάν Τάκα καὶ τί λέει ἡ παράδοση στὴ γενέτειρά του (Κ ο ν ί σ π ο λ η). Περιγραφή τοῦ χοροῦ καὶ τῆς μουσικῆς του. Ὁ χορὸς καὶ στὴν Ἑλλάδα. Τὰ αἷτια τῆς δημοτικότητάς του. Διακεκριμένοι χορευτὲς του. Ἡ παράδοση στὸ χορὸ καὶ ἡ ἐξέλιξή του.

212. **Çetta, Anton.** *Disa të dhëna mbi zhvillimin strukturor të baladës shqipe*, «Çështje të folklorit shqiptar», Tiranë, 1/1982, f. 242-259 [Δεδομένα γιὰ τὴ δομικὴ ἐξέλιξη τῆς ἄλβανικῆς μπαλάντας...].

Περικομμένη ἐπανέκδοση διατριβῆς κοσσυφοπεδίου λαογράφου γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ ὄρου «μπαλάντα», τὶς ἀρχὲς τοῦ εἴδους, τὴν ἐξέλιξή του, τὸν πλοῦτο τῶν ἄλβανικῶν δημοτικῶν παραλογῶν. Τὴν δομικὴ τους ἐξέλιξη τὴν βλέπει σὰν ἐξέλιξη ἀπὸ τὸ ἀπλὸ στὸ πῶς περίπλοκο. Μεταξὺ ἄλλων φέρνει σὰν παράδειγμα τὴν μπαλάντα ἀδελφοκτονίας, συγκρίνοντάς τὴν μὲ ἄλλες βαλκανικὲς παραλλαγές. Παραλλαγές Β. Ἡπείρου.

213. **Daja, Ferial.** *Këngë popullore djepi*, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1982, 140 f. [Δημοτικὰ νανουρίσματα, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Ἐκλογή νανουρισμάτων ἀπὸ διάφορες περιοχές (καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο). Παρουσιάζονται μὲ τὴν ποίηση καὶ τὴ μουσικὴ τους (σὲ νότες). Θεματικὴ κατάταξη. Γιὰ κάθε τραγούδι σημειώνονται: τόπος καὶ χρόνος συλλογῆς, συλλέκτης, τραγουδιστής, μεταγραφέας τῆς μουσικῆς.

Σύντομη εισαγωγή για τὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ εἴδους καὶ τὰ κριτήρια ἐπιλογῆς καὶ μεταγραφῆς.

214. **Dojaka, Abaz.** Veshjet popullore në rrethin e Kolonjës, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, XII/1982, f. 3-26 [Οἱ λαϊκὲς φορεσιὲς στὴν ἐπαρχία τῆς Κολώνιας...].

Ἡ Κολώνια σὰν ἐθνογραφικὴ περιοχὴ. Οἱ ἀντρικὲς (μὲ φουστανέλα, ποτούρι, κυλό-
τα) καὶ γυναικεῖες (κυρίως μὲ «μολοκῶφ») φορεσιὲς καὶ τὰ ἐξαρτήματά τους. Ἡ ἐπιρροὴ
τῆς ξενιτιᾶς. Κοινὰ στοιχεῖα μὲ γειτονικὲς περιοχὲς καὶ ἰδιαιτερότητες. Ἡ ἐξέλιξη τῶν φο-
ρεσιῶν καὶ ἡ σύγχρονη κατάστασή τους. Ἡ τεχνολογία τους.

Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.

Ἐπανέκδοση στὰ γαλλικά, στὸ «Ethnographie Albanaise», XII/1982.

215. **Haxhihasani, Qemal.** Balada shqiptare e rinjohjes motër e vëlla dhe lidhjet e saj ballkanike, «Çështje të folklorit shqiptar», Tiranë, 1/1982, f. 148-174 [Ἡ ἀλβανικὴ μπαλάντα τῆς ἀναγνώρισης ἀδελφοῦ καὶ ἀδελφῆς καὶ οἱ διαβαλκανικὲς τῆς σχέσεις...].

Τρεῖς τύποι καὶ παραλλαγὲς τῆς μπαλάντας στοὺς Ἀλβανούς. (Ὁ βορειοηπειρωτικὸς τύ-
πος, μὲ χριστιανικὸ ὑπόστρωμα, σχετίζεται περισσότερο μὲ τὸν ἰταλοαρβανίτικο καὶ βορειο-
δυτικὸ τύπο). Τὸ μουσουλμανικὸ ἐπίστρωμα τῆς μπαλάντας. Ἡ παλαιότητά της. Τὰ ἱστο-
ρικο-ἐθνογραφικὰ στοιχεῖα. Ἡ στρουκτούρα τοῦ κάθε τύπου καὶ οἱ ἰδιαιτερότητες τῶν πα-
ραλλαγῶν. Διαβαλκανικὲς σχέσεις καὶ ἐθνικὲς ἰδιοτυπίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

216. **Haxhihasani, Qemal.** Balada popullore shqiptare, Shtëpia Botuese «Naim Frashëri», Tiranë, 1982, 184 f. [Ἀλβανικὲς δημοτικὲς μπαλάντες, Ἐκδ. Οἶκος «Ναῖμ Φράσερι»...].

Ἀνθολογία ἀλβανικῶν δημοτικῶν παραλογῶν διαφόρων εἰδῶν, ἐποχῶν, περιοχῶν (καὶ ἀπὸ
τῆ Β. Ἠπειρο). Θεματικὴ κατάταξη.

Εἰσαγωγή γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ ὄρου «μπαλάντα», τοὺς τύπους μπαλαντῶν στοὺς Ἀλβανούς,
τὴν παλαιότητα τοῦ εἴδους, τὶς ἀξίες τους, τὶς σχέσεις μὲ μπαλάντες ἄλλων λαῶν καὶ τὶς ἐθνι-
κὲς ἰδιοτυπίες.

Λεξιλόγιο καὶ εὔρετήρια.

Εἰκονογράφηση G. Leka.

217. **Nuraj, Lilo.** Punimi i gjeshtërs për veshje e shtroje në Velçë (Vlorë), «Etnografia Shqiptare», Tiranë, XII/1982, f. 247-254 [Ἡ ἐπεξεργασία τοῦ σπάρτου γιὰ ροῦχα καὶ στρώματα στὴ Βέλτσια (Αὐλώνα)...].

Ἡ τεχνολογία προετοιμασίας σπάρτινης κλωστῆς. Ἡ τεχνολογία ὕφανσης. Εἶδη ρούχων καὶ
στρωμάτων. Χρώματα. Μοτίβα.

Ἐπανέκδοση στὰ γαλλικά, στὸ «Ethnographie Albanaise», XII/1982.

218. **Nushi, Jani.** Mbledhës të folklorit, 1, Folklor nga krahina e Myzeqesë,

Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1982, 464 f. [Συλλέκτες τῆς λαογραφίας, Ἄρ. 1, Λαογραφία ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῆς Μουζεκιᾶς, Ἰνστιτούτο Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς (τόμος) τῆς σειρᾶς «Συλλέκτες τῆς Λαογραφίας», ποὺ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν. Συμπεριλαμβάνει λαογραφικὰ (τραγούδια διαφόρων εἰδῶν, παραμύθια, θρύλοι, παροιμίες, αἰνίγματα κλπ.) ποὺ ἔχει συλλέξει στὴ Μουζεκιᾶ ὁ παλιὸς δάσκαλος Γιάννης Νούσης. Ἐπιμέλεια καὶ εἰσαγωγή Kozma Vasili, Aneta Teta, Ptoleme Nushi. Ταξινόμηση κατὰ εἶδος. Λεξιλόγιο καὶ εὔρετήρια.

219. **Panajoti, Jorgo.** Këngë popullore të rrethit të Korçës, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1982, 719 f. [Δημοτικὰ τραγούδια τῆς ἐπαρχίας Κορυτσᾶς, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Δημοτικὰ τραγούδια διαφόρων εἰδῶν καὶ περιοχῶν τῆς ἐπαρχίας Κορυτσᾶς: I. Μπαλάντες. II. Ἱστορικὰ τραγούδια (καὶ κλέφτικα). III. Λυρικὰ τραγούδια (νανουρίσματα, γάμου, μοιρολόγια, ἐρωτικά, κοινωνικά, ἱεροτελεστικά, παιδικά).

Εἰσαγωγή γιὰ τὴ δημοτικὴ ποίηση τῆς Κορυτσᾶς. Ἱστορικὸ τῶν ἐκδόσεών της, ρόλος της στὴν καλλιτεχνικὴ ζωὴ τῆς ἐπαρχίας, θέματα καὶ προβλήματα, δυναμικότητα τοῦ κάθε εἶδους, βασικά της χαρακτηριστικά (βαθὺς λυρισμὸς, ἰσορροπία, πολυτέλεια, εὐρύτητα, σωφροσύνη), κοινὰ στοιχεῖα μὲ τὴν ποίηση γειτονικῶν περιοχῶν. Λεξιλόγιο καὶ εὔρετήρια.

220. **Papleka, Ndoc.** Etika shqiptare në hapësirën e një balade të moçme, «Kultura Popullore», Tiranë, 1/1982, f. 139-147 [Ἡ ἄλβανικὴ ἠθικὴ στὸ χῶρο μιᾶς παλιᾶς μπαλάντας...].

Ἐξετάζεται ἓνας τύπος μπαλάντας γιὰ τὸ θάνατο νέου ἄντρα. Παραλλαγές κατὰ περιοχές (καὶ τῆς Βορείου Ἡπείρου). Στοιχεῖα ποὺ μαρτυροῦν τὴν παλαιότητά της. Ἱστορικὰ καὶ ἔθνογραφικὰ στοιχεῖα. Καλλιτεχνικὲς ἀξίες. Εὐγενικὴ συμπεριφορὰ πρὸς τὴ γυναίκα τοῦ νεκροῦ.

221. **Stahl, Paul H.** Strukturat e vjetra shoqërore shqiptare në kuadrin e shoqërive ballkanike dhe evropiane (shek. XIX), «Kultura Popullore», Tiranë, 2/1982, f. 105-112 [Παλιές ἄλβανικὲς κοινωνικὲς δομές στὰ πλαίσια τῶν βαλκανικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν κοινωνιῶν (19ος αἰώνας)...].

Πατριαρχικὲς οἰκογένειες, φυλετικοὶ καὶ φατριαστικοὶ ὀργανισμοί, καπετανάτα κ.ἄ. σὲ διάφορες περιοχές (καὶ στὴ Β. Ἡπειρο). Σχέσεις μὲ ἀνάλογους ὀργανισμοὺς στὰ Βαλκάνια καὶ στὴν Εὐρώπη. Ἀλβανικὲς ἰδιαιτερότητες.

Ἐπανέκδοση στὰ γαλλικά, στὸ «Culture Populaire Albanaise», 1983.

222. **Thomo, Pirro.** Banesat e hapura në qytetin e Korçës dhe disa probleme të restaurimit të tyre, «Monumentet», Tiranë, 1/1982, f. 91-103 [Οἱ ἀνοιχτὲς οἰκίες τῆς πόλης Κορυτσᾶς καὶ μερικὰ προβλήματα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπιδιόρθωσή τους...].

Χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῶν «άνοιχτῶν» σπιτιῶν τῆς Κορυτσᾶς (πόλης). Τὸ ποσοστὸ τους σὲ σύγκριση μὲ ἄλλους τύπους οἰκιῶν. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τους. Τὰ ὕλικά καὶ ἡ τεχνολογία κατασκευῆς τους. Διακόσμηση μὲ ξύλο, πέτρα κ.ἄ. Ἡ παλαιότητά τους. Ἡ ἀνάγκη καὶ οἱ ἐπιστημονικοὶ τρόποι ἐπιδιώρθωσης γιὰ διαφύλαξη σὰν πολιτιστικὰ μνημεῖα.

Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

223. **Vasili, Kozma - Gërcaliu, Mustafa.** Këngë popullore për Luftën Antifashiste Nacionalçlirimtare dhe ndërtimin socialist, vëllimi i pestë, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1982, 884 f. [Δημοτικὰ τραγούδια γιὰ τὸν Ἀντιφασιστικὸ Ἐθνικοαπελευθεωτικὸν Ἀγώνα καὶ τὴν οἰκοδόμηση τοῦ σοσιαλισμοῦ, ἔκδοση Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ, τόμος πέμπτος...] Τραγούδια γιὰ τὸ Κόμμα Ἐργασίας Ἀλβανίας, γιὰ τὸν Ἀγώνα καὶ τὴ μεταπολεμικὴ περίοδο (γεγονότα, πρόσωπα), ἐνάντια στὸ ρεβιζιονισμὸ καὶ ἰμπεριαλισμὸ.

Εἰσαγωγή γιὰ τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου.

Λεξιλόγιο καὶ εὔρετήρια.

Στὰ πλαίσια τῆς σειρᾶς αὐτῆς καὶ μὲ τὰ ἴδια (ἢ σχεδὸν τὰ ἴδια) θέματα καὶ κριτήρια ἔχουν ἐκδοθεῖ ἀργότερα καὶ ἄλλοι τρεῖς τόμοι (1982, 1986, 1988).

224. **Ciko, Dhimitër.** Zhvillimi i mobilerisë në Korçë në fund të shekullit XIX — fillimi i shekullit XX, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, 13/1983, f. 281-291 [Ἡ ἐξέλιξη τῆς ἐπιπλοποιίας στὴν Κορυτσᾶ στὰ τέλη τοῦ 19ου καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰώνα...].

Τὰ αἷτια ἐξέλιξης τῆς ἐπιπλοποιίας στὴν Κορυτσᾶ. Παραδόσεις καὶ στοιχεῖα ἐξέλιξης (στὰ εἶδη παραγωγῆς, ἐργαλεῖα, διακόσμηση, ὕλικά, τεχνολογία). Ἐπιρροὲς καὶ ἐσωτερικὴ ἐξέλιξη. Γνωστοὶ τεχνίτες (ἀνάλυση τῆς ἐργασίας τοῦ Κυριάκου Θέμελη).

Περίληψη στὰ γαλλικά.

Ἐπανέκδοση στὰ γαλλικά, στὸ «Ethnographie Albanaise», 13/1983.

225. **Elezi, Ismet.** E drejta zakonore penale e shqiptarëve, Shtëpia Botuese «Naim Frashëri», Tiranë, 1983 [Τὸ ἐθιμικὸ ποινικὸ δίκαιο τῶν Ἀλβανῶν, Ἐκδ. Οἶκος «Ναῖμ Φρέσερι»...].

Γενικὰ γιὰ τὸ ἐθιμικὸ ποινικὸ δίκαιο: οἱ ἀρχὲς του, τὸ περιεχόμενό του, ὁ χαρακτήρας του, τὰ αἷτια ἐπιβίωσης μέχρι ἀργὰ στοὺς Ἀλβανούς.

Κανονισμοὶ (ἄγραπτοι νόμοι) τοῦ ἐθιμικοῦ ποινικοῦ δικαίου γιὰ οἰκογενειακὲς καὶ κοινωνικὲς ὑποθέσεις, σύμφωνα μὲ τοὺς ἐθιμικοὺς κώδικες (kanun) τοῦ Λέκ Ντουκαγκίνη, Σκεντέρμπεη, Ἰντρίζ Σούλι (Λιαπούριά).

Πρακτικὲς διαδικασίες καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ ἐθιμικοῦ ποινικοῦ δικαίου. Ὁ σχετικὰ θετικὸς ρόλος του καὶ τὰ μειονεκτήματα.

226. **Haxhihasani, Qemal.** Epika historike, 1, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1983, 494 f. [Ἡ ἱστορικὴ ἐπικὴ ποίηση, 1, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Ὁ πρῶτος τόμος τῆς τρίτης σειρᾶς [Erika historike — Ἐπική ἱστορική ποίηση] τῆς γενικῆς ἐκδοσης «Ἀλβανική Λαογραφία». Συμπεριλαμβάνει ἱστορικά δημοτικά τραγούδια ἀπὸ διάφορες περιοχὲς (καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο) τῆς περιόδου 1389-1830. Θεματικὴ καὶ χρονολογικὴ κατάταξη.

Γενικὴ εἰσαγωγὴ γιὰ τὰ ἱστορικά τραγούδια καὶ γιὰ ἐκεῖνα τῆς συγκεκριμένης περιόδου. Λεξιλόγιο καὶ εὔρετήρια.

227. **Haxhihasani, Qemal - Luka, Kolë - Uçi, Alfred - Treska, Misto.** Chansonnier Epique Albanais, Institut de la Culture Populaire, Tirana, 1983, 456 pp. [Ἀλβανικὰ ἐπικά τραγούδια, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...]. Ἀνθολογία ἀλβανικῶν ἐπικῶν τραγουδιῶν μεταφρασμένων στὰ γαλλικά. Τραγούδια διαφόρων εἰδῶν (θρυλικά, ἱστορικά, μπαλάντες), ἐποχῶν καὶ περιοχῶν (καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο). Εἰδολογικὴ κατάταξη.

Εἰσαγωγὴ γιὰ τὸν πλοῦτο καὶ τὶς ἀξίες τῶν ἀλβανικῶν ἐπικῶν τραγουδιῶν, καθὼς καὶ γιὰ τὰ κριτήρια ἐκδοσης τοῦ βιβλίου.

Εὔρετήρια.

228. **Karkanaqe, Pëllumb.** Zeja e dërstilës në të kaluarën në Shqipëri, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, 13/1983, f. 365-381 [Τὸ ἐπάγγελμα τῆς νεροτρουβιάς στὰ περασμένα στὴν Ἀλβανία...].

Εἶδη νεροτρουβιῶν σὲ διάφορες περιοχὲς (καὶ στὴ Β. Ἡπειρο) καὶ καιροῦς. Ἡ τεχνολογία κατασκευῆς καὶ λειτουργίας τους. Εἶδη ὑφαντῶν ποὺ ἐπεξεργαζόταν καὶ ἡ τεχνοτροπία ἐπεξεργασίας. Ἡ κατάρρευση τοῦ ἐπαγγέλματος μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς σύγχρονης τεχνολογίας. Περίληψη στὰ γαλλικά.

229. **Kruta, Beniamin.** Polifonia dyzërëshe e Toskërisë, «Kultura Popullore», Tiranë, 1 / 1983, f. 33-58 [Ἡ διφωνικὴ πολυφωνία τῆς Τοσκαριᾶς...].

Ἡ Τοσκαριᾶ σὰν ἐθνομουσικολογικὸς χῶρος. Τὸ πολυφωνικὸ τῆς σύστημα καὶ οἱ ἰδιαιτερότητές του. Ἡ διφωνία σὰν πρώτη φάση πολυφωνίας. Ἡ διφωνία σὲ ἄντρες καὶ γυναῖκες. Τύποι καὶ παραλλαγές διφωνικῶν τραγουδιῶν. Σχέσεις μὲ τὴν ὁμοφωνία καὶ τὴν ἐξελιγμένη πολυφωνία. Σχέσεις μὲ τὴν λιάπικη διφωνία.

Μουσικὰ παραδείγματα.

230. **Miso, Pirro.** Bakllamaja në muzikën tonë popullore, «Kultura Popullore», Tiranë, 1/1983, f. 59-72 [Ὁ μπακλαμάς στὴ δημοτικὴ μας μουσική...].

Ἡ τεχνολογία κατασκευῆς τοῦ μπακλαμά. Μουσικολογικά του δεδομένα. Προέλευση καὶ ἐθνικὲς ἰδιαιτερότητες. Ἡ λειτουργία του σὰν ξεχωριστοῦ ὄργανου καὶ σὲ λαϊκὲς ὀρχήστρες. Τὰ τραγούδια ποὺ συνοδεύει συνήθως. Οἱ περιοχὲς χρήσης του (κυρίως στὴ Β. Ἡπειρο). Γνωστοὶ μπακλαματζήδες.

Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.

Παραδείγματα (μὲ νότες).

231. **Muka, Ali.** Vendbanimet dhe ndërtimet popullore në Shpat, «Etnogra-

fia Shqiptare», Tiranë, 13/1983, f. 197-254 [Δημοτική διαμονή και κτήρια στη Σπάτη...].

Ἡ Σπάτη σάν ιδιαίτερη ἔθνογραφική περιοχή. Τόποι διαμονῆς (χωριά, συνοικίες) και στρουχτούρα τους. Οἱ οἰκίες και ἡ ἀρχιτεκτονική τους. Ἄλλα δημοτικά κτήρια (ἐκκλησίες, στάβλοι, ἀποθήκες, σχολεῖα, μύλοι κ.ἄ.). Παράδοση και ἐξέλιξη. Χτίστες. Σχέσεις με ἄλλες περιοχές και ἰδιοτυπίες.

Σκίτσα και φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

Ἐπανεκδοση στὰ γαλλικά, στὸ «Ethnographie Albanaise», 13/1983.

232. **Panajoti, Jorgo.** Balada popullore dhe historia, «Kultura Popullore», Tiranë, 1/1983, f. 163-189 και 2/1983, f. 187-202 [Ἡ δημοτική μπαλάντα και ἡ ἱστορία...].

Τὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα τῆς μπαλάντας και οἱ διαφορές με τὰ ἄλλα ἀφηγηματικά εἶδη τῆς δημοτικῆς ποίησης. Ἰδιαιτερότητες σχετικά με τὴν ἀπεικόνιση τῆς ἱστορίας. Τύποι μπαλαντῶν ὡς πρὸς τὴν ποσότητα και ποιότητα τῶν ἱστορικῶν στοιχείων. Μέθοδοι και κατευθύνσεις μελέτης τῆς ἱστορίας στὴ μπαλάντα. Ἐπαρχιακές ἰδιοτυπίες και μελέτη παραδειγμάτων (και ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο).

Ἐπανεκδοση στὰ γαλλικά, στὸ «Culture Populaire», 1984.

233. **Panajoti, Jorgo - Xhagolli, Agron.** Fjalë të urta të popullit shqiptar, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1983, 1080 f. [Παροιμίες τοῦ ἄλβανικοῦ λαοῦ...].

Παροιμίες διαφόρων εἰδῶν, ἐποχῶν και περιοχῶν (και ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο). Δίνονται και ἐνδιαφέρουσες παραλλαγές, καθὼς και ἀναφορές σὲ προηγούμενες ἐκδόσεις. Κατάταξη ἐννοιοθεματική.

Εἰσαγωγή για τὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα τοῦ εἴδους, τὶς σχέσεις και τὶς διαφορές με ἄλλα μνημεῖα λόγου (ιδίως με τὰ «μικρά»), τὰ κριτήρια ταξινόμησης.

Λεξιλόγιο, πίνακες, εὔρετήρια.

234. **Pepo, P. - Prifti, V.** Veshjet popullore në zonën e Vithkuqit, «Kultura Popullore», Tiranë, 2/1983, f. 161-168 [Οἱ λαϊκές φορεσιές στὴν περιοχή τοῦ Βυθκούκι...].

Τὸ Βυθκούκι σάν ιδιαίτερη ἔθνογραφική περιοχή. Οἱ ἀντρικές και γυναικεῖες φορεσιές (καθημερινές και ἐπίσημες), τὰ ἐξαρτήματα και ἡ διακόσμησή τους. Τεχνολογία κατασκευῆς.

Ἐξέλιξη. Σχέσεις με ἄλλες περιοχές και ἰδιαιτερότητες.

Φωτογραφίες.

235. **Rrapaj, Fatos M.** Mbledhës të folklorit 3, Këngë popullore nga Çamëria, Tiranë, 1983, 848 f. [Συλλέκτες Λαογραφίας 3, Δημοτικά τραγούδια ἀπὸ τὴν Τσαμουριά, ἐκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Συλλογή δημοτικῶν τραγουδιῶν διαφόρων εἰδῶν (ἐπικά, λυρικά, μπαλάντες) και ἐποχῶν ἀπὸ τὴν Τσαμουριά (Κονίσπολη, Φιλιάτες, Ἡγουμενίτσα κ.ἄ.).

Ειδολογική και χρονολογική κατάταξη.

Ἄρκετὰ τραγούδια δὲν δείχνουν νὰ εἶναι δημοτικά (π.χ. μιὰ μπαλάντα γιὰ τὸν Πύρρο τῆς Ἡπείρου).

236. **Shkodra, Zija.** Shkolla popullore e ndërtuesve të Oparit, «Drita», Tiranë, 28.8.1983, f. 10-11 [Τὸ λαϊκὸ σχολεῖο τῶν οἰκοδόμων τοῦ Ὀπάρι...]. Τὸ Ὀπάρι (Κορυτσά) σὰν ἰδιαίτερη ἐθνογραφικὴ περιοχὴ. Λίγα γιὰ τὴν ἱστορία του. Παραδοσιακὴ προετοιμασία (ἐκμάθηση) χτιστῶν, λιθογλύπτων, ξυλογλύπτων, ζωγράφων.

237. **Shkupi, Fatbardha.** Zbukurimorja e ndërtimitarisë së kultit në qytetin e Vithkuqit gjatë shekujve XVIII-XIX, «Monumentet», Tiranë. 2/1983, f. 123-137 [Τὸ διακοσμητικὸ στοιχεῖο τῶν οἰκοδομημάτων λατρείας στὴν πόλη Βυθκούκι κατὰ τοὺς αἰῶνες 18ο-19ο...].

Λίγα γιὰ τὴν ἱστορία, τὸν πολιτισμὸ, τὴν παράδοση τοῦ Βυθκούκι (Κορυτσά) σὰν περιοχῆς καὶ πόλης. Τὰ οἰκοδομήματα λατρείας (κυρίως ἐκκλησίες καὶ μοναστήρια). Ἡ διακόσμησή τους μὲ γλυπτικά (πέτρα, ξύλο), ἰχνογραφίες. Τὰ μοτίβα τῶν διακοσμητικῶν. Οἱ καλλιτεχνικὲς τους ἀξίες.

Φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

238. **Thomo, Pirro.** Vështrim historiko-arkitektonik mbi pazarin e Korçës, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, 13/1983, f. 141-179 [Ἱστορικο-αρχιτεκτονικὴ ἀνασκόπηση γιὰ τὴν ἀγορὰ τῆς Κορυτσᾶς...].

Λίγα γιὰ τὴν Κορυτσά τοὺς τρεῖς τελευταίους αἰῶνες. Ἡ ἀγορὰ τῆς (τὸ παζάρι) σὰν οἰκονομικὸ καὶ πολιτιστικὸ κέντρο. Οἱ ἀρχές, ἡ ἐξέλιξη, ἡ τύχη τῆς ἀγορᾶς. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ τῆς δομῆς καὶ τὰ οἰκοδομήματα. Ἡ ἀνάγκη γρήγορης καὶ ἐπιστημονικῆς ἐπισκευῆς τῆς. Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

239. **Xhagolli, Agron.** Truall me këngë, botim i Shtëpisë Qendrore të Krijimitarisë Popullore, Tiranë, 1983, 263 f. [Ἐδαφος μὲ τραγούδια, ἔκδ. Κεντρικῆς Ἑστίας Λαϊκῆς Δημιουργίας...].

Ἐκλογή δημοτικῶν τραγουδιῶν ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Λαογραφικὸ Φέστιβαλ τοῦ Ἀργυροκάστρου (1983). Κατάταξη κατὰ ἐπαρχίες. Μουσικὴ μεταγραφῆ.

Εὐρετήρια.

240. **Dodona, Eftim.** Si lindi «dora e drunjtë» — pollamarka, «Përpara», Korçë, 1.2.1984 [Πῶς γεννήθηκε τὸ «ξύλινο χέρι» — ἡ πολαμάρκα...].

Οἱ γεωργικὲς παραδόσεις στὸ Ντεβόλι (Κορυτσά). Ἱστορικὰ δεδομένα καὶ λαϊκὲς παραδόσεις σχετικὰ μὲ τὴν ἐφεύρεση ἑνὸς γεωργικοῦ ἐργαλείου ποὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ θέρισμα σταριοῦ καὶ ὀνομάζεται «ξύλινο χέρι» ἢ «πολαμάρκα» (ἴσως ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ λέξη «παλάμη»), μιὰ ποὺ τὸ ξύλινο χερούλι τοῦ ἐργαλείου κρατιέται μὲ τὴν παλάμη).

241. **Κώτσιας, Βασίλης.** Μὲ τὸ ἀκριβὸ μας Κόμμα (Λαϊκὰ μειονοτικὰ τραγούδια), Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ναίμ Φράσερι», Τίρανα, 1984, 141 σ.
Τραγούδια (κυρίως ἀπὸ τὴ Δ ρ ό π ο λ η) γιὰ τὸν Ἐθνικοαπελευθερωτικὸν Ἀγώνα καὶ τὴ μεταπολεμικὴ περίοδο, πού ἔχουν στὸ κέντρο τὸ Κόμμα Ἐργασίας Ἀλβανίας καὶ τὸν Ἐ. Χότζα.
Ἡ αὐθεντικότητά τους φαίνεται ὑποπτη.
242. **Loli, Kosta.** Kabaja me saze, «Kultura Popullore», Tiranë, 2/1984, f. 63-85 [Ὁ καμπὰς μὲ λαϊκὲς ὀρχῆστρες...].
Χαρακτηριστικὰ τοῦ μουσικοῦ δημοτικοῦ εἴδους καμπά, πού ἐπιχωριάζει κυρίως στὴ Β. Ἡπειρο. Ἡ ἐπιρροὴ τῆς ποιμενικῆς ζωῆς. Τὰ ὄργανα ὀρχηστρῶν πού παίζουν καμπά. Γνωστοὶ ὄργανοπαῖχτες. Οἱ καλλιτεχνικὲς ἀξίες τοῦ εἴδους καὶ οἱ αἰτίες τῆς δημοτικότητάς του. Μουσικολογικὴ ἀνάλυση παραδειγμάτων διαφόρων τύπων.
243. **Sako, Zihni.** Studime për folklorin, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1984, 362 f. [Λαογραφικὲς μελέτες, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].
Συλλογὴ λαογραφικῶν μελετῶν (κυρίως γύρω ἀπὸ τὰ μνημεῖα λόγου) πού ἔχουν γραφεῖ καὶ ἐκδοθεῖ πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ συγγραφέα. Μὲ τὴ βιβλιογραφία μας σχετίζονται διατριβὲς κ.ἄ. ὅπως: Εἰσαγωγὴ στὴν Ἀλβανικὴ λαογραφία, Ἡ μπαλάντα τῆς ἐντοίχισης κλπ., πού σημειώθηκαν παραπάνω.
244. **Suli, Leonard.** Banesa e vjetër fshatare e zonës së Vurgut, «Pasuri e trashëguar në shekuj», Tiranë, 1984, f. 127 [Ἡ παλιὰ χωριάτικη οἰκία τοῦ Βούρκου...].
Ὁ Β ο ὄ ρ κ ο ς σὰν ἐθνογραφικὴ περιοχὴ. Ἡ μεγάλη φτώχεια καὶ καταπίεση στὰ περασμένα. Περιγραφή τυπικοῦ φτωχόσπιτου καὶ ἄλλων τύπων οἰκίας. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ τεχνολογία κατασκευῆς τῶν οἰκιῶν.
245. **Shituni, Spiro.** Kënga polifonike e Gjirokastrës, «Nëntori», Tiranë, 9/1984, f. 33-41 [Τὸ πολυφωνικὸ τραγούδι τοῦ Ἀ ρ γ υ ρ ο κ ά σ τ ρ ο υ...].
Τὸ ἀργυροκαστρίτικο τραγούδι σὰν τύπος λιάπικου τραγουδιοῦ μὲ τὶς ἰδιαιτερότητές του (ἀργοὶ ρυθμοί, μακρόσυρτες μελωδίες, βαθιοὶ τόνοι κ.ἄ.). Καλλιτεχνικὲς ἀξίες. Γνωστοὶ τραγουδιστές.
Μουσικολογικὴ ἐξέταση παραδειγμάτων.
246. **Aliu, Skënder.** Aspekte të kulturës ilire në krahinën e Kolonjës në shek. VII-V p.e.s., «Iliria», Tiranë, 2/1985, f. 271-280 [Στοιχεῖα τοῦ ἰλλυρικοῦ πολιτισμοῦ στὴν περιοχὴ τῆς Κ ο λ ώ ν ι α ς στοὺς αἰῶνες 7-5 π.Χ....].
Ἡ ἐποχὴ τοῦ χαλκοῦ, γνωρίσματα τῆς ἐποχῆς τοῦ σιδήρου. Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη, πολιτισμός, ἀντιλήψεις, κατὰ τὰ εὐρήματα σὲ ἐπίπεδους καὶ ὀμαδικούς τάφους στὰ χωριά Μ π ο ρ ό β α, Μ α λ ί σ τ ι, Β ρ ε π ό κ α, Κ ί ν α μ η. Σχέσεις μὲ τὴν Ἑλλάδα: Εἰσαγωγὴ μεταλλικῶν δοχείων κ.ἄ.

Σκίτσα και φωτογραφίες.

Περίληψη στα γαλλικά.

247. **Bido, Agim.** Vlera artistike të veshjes për gra të Muzinës «Kultura Popullore», Tiranë, 1/1985, f. 151-158 [Οι καλλιτεχνικές αξίες της γυναικείας φορεσιάς της Μουζίνας...].

Λίγα για τη Μουζίνα ("Α γ. Σ α ρ ά ν τ α) και τις φορεσιές της. 'Η γυναικεία επίσημη και καθημερινή φορεσιά. 'Η διακόσμηση: μοτίβα (πτηνά, ζώα, φυτά), χρώματα, συνδυασμός μοτίβων και χρωμάτων, τεχνολογία και τέχνη. Σχέσεις με άλλα χωριά και ιδιαιτερότητες.

Σκίτσα και φωτογραφίες.

'Επανεκδοση στα γαλλικά, στο «Culture Populaire», 1986.

248. **Bihiku, Ikbal.** Qëndisjet në veshjet popullore të qytetit, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, 14/1985, f. 211-222 [Τὰ κεντήματα στις λαϊκές αστικές φορεσιές...].

'Η αίσθηση του ωραίου στις αστικές φορεσιές. 'Η τεχνολογία, ή τέχνη, τὰ μοτίβα τῶν κεντησμάτων. 'Η φύση, ή γεωργία, ή κτηνοτροφία σὰν βασικές πηγές μοτίβων. Τὰ υλικά πὸν χρησιμοποιοῦνται, τὰ χρώματα και οί συνδυασμοί τους.

Μεταξὺ τῶν πόλεων πὸν διακρίνονται ἀναφέρονται και: Μπεράτι, Κορυτσά, Ἀργυρόκαστρο.

Σκίτσα και φωτογραφίες.

Περίληψη στα γαλλικά.

'Επανεκδοση στα γαλλικά, στο «Ethnographie Albanaise», 14/1985.

249. **Bihiku, Ikbal.** Thurjet me shtiza dhe zbukurimi i tyre, «Kultura Popullore», Tiranë, 2/1985, f. 73-82 [Τὰ πλεξίματα με βελόνες και ή διακόσμησή τους...].

Παραδόσεις στο πλέξιμο με βελόνες (καλτσοβελόνες) σε διάφορες περιοχές (και στη Β. 'Ηπειρο). 'Η τεχνολογία, ή τέχνη, τὰ μοτίβα, οί κλωστές, τὰ χρώματα. 'Η ψυχή τῶν γυναικῶν στα πλεχτά.

Σκίτσα.

250. **Dhima, Aleksandër.** Ecuria kohore e tipareve antropologjike në Kolonjë, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, 14/1985, f. 295-323 ['Η πορεία κατά καιρούς τῶν ἀνθρωπολογικῶν γνωρισμάτων στην Κολώνια...].

'Η εξέλιξη τῶν ἀνθρωπολογικῶν γνωρισμάτων στην Κολώνια σύμφωνα με τὰ ἀρχαιολογικά εὑρήματα, τὰ γραπτά δεδομένα, τις παρατηρήσεις στην ὕπαιθρο. 'Η κυριαρχία τοῦ ἰλλυρικοῦ διναρικοῦ τύπου.

Πίνακες, σκίτσα, φωτογραφίες.

Περίληψη στα γαλλικά.

'Επανεκδοση στα γαλλικά, στο «Ethnographie Albanaise», 14/1985.

251. **Hyso, Riza.** Mbi incizimet e para të folklorit shqiptar, «Kultura Popullore», Tiranë, 2/1985, f. 171-177 [Σχετικά με τις πρώτες ήχογραφήσεις της αλβανικής λαογραφίας...].
 Ήχογραφήσεις δημοτικών κορυτσαϊκών τραγουδιών και μελωδιών από την «Columbia» γύρω στα 1920. Ή δημοτικότητα των ήχογραφημάτων. Οί τραγουδιστές και οργανοπαίχτες. Σύγκριση με τη σύγχρονη λαογραφία της Κορυτσάς.
252. **Panajoti, Jorgo.** Prozë popullore, Shtëpia Botuese e Librit Shkollor, Tiranë, 1985, 228 f. [Δημοτικός πεζός λόγος, Έκδοτικός Οίκος Σχολικού Βιβλίου...].
 Άνθολογία δημοτικών πεζογραφημάτων από διάφορες περιοχές (και από τη Β. Ήπειρο). Ειδολογική κατάταξη. Παραμύθια (φανταστικά, νοβελίστικα, σατιρικά, μύθοι), ανέκδοτα, θρύλοι, παροιμίες, αινίγματα.
 Λογοτεχνικές αναλύσεις.
 Γενική εισαγωγή και εισαγωγικά σημειώματα για κάθε είδος.
253. **Panajoti, Jorgo.** Veçori të poezisë popullore të një krahine, «Nëntori», Tiranë, 7/1985, f. 147-157 [Χαρακτηριστικά της δημοτικής ποίησης μιᾶς περιοχής...].
 Λογοτεχνική ανασκόπηση της δημοτικής ποίησης της Σπάτης (Έλμπασάν) μετά έρευνών στην ύπαιθρο: ή δυναμικότητα του κάθε είδους, οί αξίες, ή τεχνοτροπία, ή γλώσσα, ό στίχος, οί ιδιομορφίες σχετικά με τις ιστορικές, γεωγραφικές, έθνολογικές, θρησκευτικές ιδιομορφίες (στενή σχέση με τη φύση, μιᾶ κάποια πρωτόγονη, ἀφελής πνοή και τεχνοτροπία, ή άρμονία μέσα στην ποικιλία, ό βαθύς ανθρωπισμός, ή άκραία λιτότητα κ.ά.).
254. **Suli, Leonard.** Arkitektura e banesës popullre në Rrëzomën e Delvinës, «Monumentet», Tiranë, 1/1985, f. 105-136 [Ή άρχιτεκτονική της λαϊκής οίκιας στα Ριζά του Δελβίνου...].
 Ή περιοχή των Ριζών από ιστορική, οικονομική, γεωγραφική, έθνολογική άποψη. Τύποι και παραλλαγές οίκιων. Τεχνολογία της κατασκευής τους, άρχιτεκτονική δομή, διακόσμηση. Κοινά στοιχεία με άλλες περιοχές και ιδιομορφίες. Οικοδόμοι.
 Σκίτσα και φωτογραφίες.
 Περίληψη στα γαλλικά.
255. **Shituni, Spiro.** Stile muzikore të polifonisë labe, «Kultura Popullore», Tiranë, 2/1985, f. 27-41 [Μουσικά στυλ στη λιάπικη πολυφωνία...].
 Ή έννοια του όρου «στυλ». Κοινά γνωρίσματα της πολυφωνίας στη Λιαπούριά. Ίδιότητες στα στυλ μικροπεριοχών, χωριών, συγκροτημάτων, άτομων. Μουσικολογική ανάλυση παραδειγμάτων.
256. **Tirta, Mark.** Reforma Agrare dhe lëvizjet e popullsisë fshatare, «Kultura Popullore», Tiranë, 2/1985, f. 43-62 [Ή Άγροτική Μεταρρύθμιση και οί μετακινήσεις του χωριάτικου πληθυσμού...].

Ἡ βαρύτητα τῆς Ἀγροτικῆς Μεταρρύθμισης τοῦ 1946. Διαφορές μεταξύ ὄρεινῶν καὶ πεδινῶν περιοχῶν. Μετακινήσεις ἀπὸ ἔλλειψη γῆς. Κοινωνικά προβλήματα. Ἐπιμειξίες πληθυσμῶν. Ὁ κίνδυνος ἐγκατέλειψης ὄρεινῶν περιοχῶν (καὶ βορειοηπειρωτικῶν) καὶ τὰ μέτρα ἀντιμετώπισής του.

Πίνακες καὶ στατιστικές.

257. **Thomo, Pirro.** *Tiparet urbanistike dhe arkitektonike të fshatit Dardhë - Korçë, «Etnografia Shqiptare», Tiranë, 14/1985, f. 139-184* [Πολεοδομικά καὶ ἀρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά τοῦ χωριοῦ Ντάρδα - Κορυτσά...].

Ἡ Ντάρδα ἀπὸ ἱστορική, γεωγραφική, οἰκονομική, πολιτιστική καὶ ἐθνογραφική ἄποψη (οἱ ἀρχές καὶ ἡ ἐξέλιξή της). Πολεοδομία: τὸ κέντρο (ἐκκλησία, σχολεῖο), οἱ λιθόστρωτοι δρόμοι, οἱ συνοικίες. Ἡ τεχνολογία κατασκευῆς, ἡ ἀρχιτεκτονική, ἡ διακόσμηση, τὰ ἐξαρτήματα καὶ τὸ ἐσωτερικὸ τῶν σπιτιῶν. Ἡ ἐπίπλωσή τους. Ἡ ἐπιρροή τῆς ξενιτιᾶς καὶ τῶν σχέσεων μὲ ἄλλους λαούς.

Σκίτσα, φωτογραφίες, ντοκουμέντα.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

Ἐπανέκδοση γαλλικά, στὸ «Ethnographie Albanaise», 14/1985.

258. **Valle folklorike nga Festivali Folklorik Kombëtar Gjirokastrë, Shtëpia Qendrore e Krijimtarisë Popullore, Tiranë, 1985, 165 f.** [Δημοτικοὶ χοροὶ ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Λαογραφικὸ Φεστιβάλ τοῦ Ἀργυροκάστρου — 1983, ἔκδοση Κεντρικῆς Ἑστίας Λαϊκῆς Δημιουργίας...].

Ἐκλογή χορῶν ἀπὸ τὸ ἀναφερόμενο φέστιβαλ. Περιγραφή, σχήματα καὶ μουσική τῶν χορῶν. Κατάταξη σύμφωνα μὲ τὶς ἐπαρχίες (καὶ αὐτὲς τῆς Β. Ἠπείρου), ὅπως παρουσιάστηκαν ἀπὸ τὰ ἀντιπροσωπευτικὰ τους συγκροτήματα.

Μεταξὺ ἄλλων: λιάπικος, μουζεκιάρικος, τσάμικος, τοῦ Ἰσοῦφ Ἀράπη, ντεβολίτικος.

Μερικοὶ χοροὶ εἶναι κάπως διαφοροποιημένοι, ἀκολουθώντας τὶς ἀπαιτήσεις τῆς σκηνῆς.

259. **Arapi, Fatos.** *Këngë të moçme shqiptare. Shtëpia Botuese «Naim Frashëri», Tiranë, 1986, 287 f.* [Παλιὰ ἄλβανικά τραγούδια, Ἐκδ. Οἶκος «Ναίμ Φράσερι»....].

Συλλογή μὲ μελέτες (τρεῖς) γύρω ἀπὸ τὴν ἄλβανική δημοτικὴ ποίηση. Μὲ τὴ βιβλιογραφία μας σχετίζεται ἡ διατριβὴ «Σημειώσεις γύρω ἀπὸ τὸ τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ στὴν ἄλβανική δημοτικὴ παράδοση» (σ. 5-111).

Ὁ θρύλος στὴν Εὐρώπη καὶ στὰ Βαλκάνια. Ἡ ἱστορία τῆς μελέτης του. Θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ σημεῖα στὶς μέχρι τώρα ἔρευνες. Οἱ τύποι τοῦ τραγουδιοῦ στὰ Βαλκάνια. Οἱ δύο τύποι στοὺς Ἀλβανούς, ὁ πρῶτος τύπος (ἡ ἀνάσταση ἀπὸ τὰ δάκρυα τῆς μάνας) στὴ Β. Ἠπειρο.

Ἡ προτεραιότητα τοῦ τύπου ποὺ κυριαρχοῦν οἱ σχέσεις ἀδελφῆ-ἀδελφός. Ὑπαινιγμοὶ γιὰ ἄλβανική προέλευση τῆς μπαλάντας, ἀλλὰ καὶ ἀποδοχὴ τῆς ἰδιαίτερης συμβολῆς κάθε λαοῦ. Στὸ τέλος τοῦ βιβλίου δίνονται ἀντιπροσωπευτικὲς ἄλβανικὲς παραλλαγές (σ. 235-286).

260. **Çausholli, Agim - Kadia, Refik.** *Përqasje të disa elementeve të epikës*

sonë legjendare me ato të baladave angleze dhe skoceze, «Çështje të folklorit shqiptar», Tiranë, 2/1986, f. 459-467 [Προσέγγιση στοιχείων τῆς ἐπικῆς θρυλικῆς μας ποίησης μὲ στοιχεῖα ἀγγλικῶν καὶ σκωτσέζικων παραλογῶν...].

Παραδείγματα παραπλήσιων σημείων καὶ προσπάθειες ἐπεξήγησής τους: ἀναγνώριση ἄντρα-γυναίκας («Hind horn»), ἀδελφοῦ-ἀδελφῆς («Babylon, or Bonnie Banks of For-die»), ἀρπαγή νέας, ἀδελφοκτονία κ.ἄ. Διαφορές. Σύγκριση μὲ διαβαλκανικὲς (καὶ ἑλληνικὲς) παραλογές. Παραδείγματα καὶ ἀπὸ τῆ Β. Ἡπειρο.

261. **Doja, Albert.** Pasqyrimi poetik i zbukurimit në ceremonial të dasmës, «Kultura Popullore», Tiranë, 2/1986, f. 37-61 [Ἡ ποιητικὴ ἀπεικόνιση τῆς διακόσμησης στὴν τελετὴ τοῦ γάμου...].

Ἡ προετοιμασία γιὰ τὴν τελετὴ τοῦ γάμου στὴ Ν τ ἄ ρ δ α τῆς Κ ο ρ υ τ σ ἄ ς: ἡ διακόσμηση οἰκιῶν, δρόμων κλπ., τὸ στόλισμα τῆς νύφης καὶ τοῦ γαμπροῦ, ἡ φορεσιὰ τῶν φίλων καὶ συγγενῶν. Ἡ ἀπεικόνιση τῆς διακόσμησης αὐτῆς στὸ τραγούδι. Ἡ αἰσθητικὴ συνείδηση τῶν τραγουδιστῶν.

Ἐπανεκδόση στὰ γαλλικά, στὸ «Culture Populaire», 1987.

262. **Dhrimo, Ali.** Rreth toponimisë së fshatit Çorraj, «Kultura Popullore», Tiranë, 1/1986, f. 15-24 [Γύρω ἀπὸ τὴν τοπωνυμία τοῦ χωριοῦ Τσιόρραϊ...] Σύντομη ἱστορικο-εθνογραφικὴ ἀνασκόπηση τοῦ χωριοῦ Τ σ ι ὀ ρ ρ α ῖ καὶ τῶν περικύμων («Α γ. Σ α ρ ἄ ν τ α»). Μακροτοπωνύμια καὶ μικροτοπωνύμια καὶ προσπάθειες γιὰ ἔτυμολογικὴ ἐπεξήγηση (μέσω τῆς ἀλβανικῆς, ρωμαϊκῆς, σλάβικης, τούρκικης κλπ.). Τὰ τοπωνύμια σὰν μαρτυρία αὐθεντικότητας.

263. **Kamani, Hilë.** Mbi origjinën dhe motivet e këngëve legjendare shqiptare dhe boshnjake për Gjergj Elez Alinë, «Çështje të folklorit shqiptar», Tiranë, 2/1986, f. 395-406 [Γύρω ἀπὸ τὴν προέλευση καὶ τὰ μοτίβα τῶν θρυλικῶν ἀλβανικῶν καὶ βοσνίων ἀσμάτων γιὰ τὸν Γκέργκι Ἐλεζ Ἀλία...].

Ἵποκειμενικότητες ὀρισμένων συγκριτικῶν μελετῶν γιὰ τὸ θέμα. Διαφορὲς μεταξὺ «Ἄρρωστος Ντόϊτσιν» καὶ «Γκέργκι Ἐλεζ Ἀλία». Στὴ βοσνία παραλλαγή ὁ Γκέργκι ὑπηρετεῖ τὸ Σουλτάνο, ἐνῶ στὴν ἀλβανικὴ — ὄχι. Τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωα εἶναι ἀλβανικῆς καταγωγῆς. Ἡ ἀλβανικὴ παραλλαγή εἶναι πιὸ παλιὰ (σύγκριση καὶ μὲ ἑλληνικὲς παραλλαγές γιὰ τὸν Ἅγιο Γεώργιο).

Περίληψη στὰ γαλλικά.

264. **Kruta, Beniamin.** Vështrim tipologjik i polifonisë labe, «Kultura Popullore», Tiranë, 2/1986, f. 3-36 [Τυπολογικὴ ἀνασκόπηση τῆς λιάπικης πολυφωνίας...].

Οἱ τύποι τῶν πολυφωνικῶν τραγουδιῶν τῆς Λ ι α π ο υ ρ ι ἄ ς. Ὁ τύπος τριφωνίας χωρὶς ἴσο (πρὸ ἴσου) σὰν τύπος ἰδιόμορφος στὸ χωριὸ Ν τ ο υ κ ἄ τ (Α ὕ λ ὶ ν α). Μουσικολογικὴ ἐξέταση τοῦ τύπου αὐτοῦ (μόνον στοὺς ἄντρες) καὶ ἀνάλυση παραδειγμάτων. Σκέψεις

για την αρχαιότητα και την αυθεντικότητα του τύπου. Σύγκριση με στοιχεία πολυφωνίας πρό ἴσου.

Ἐπανέκδοση γαλλικά, στὸ «Culture Populaire», 1987.

265. **Mizis, Kostas.** Përkime ndërmjet këngëve akritike dhe epikës heroike shqiptare, «Çështje të folklorit shqiptar», Tiranë, 2/1986, f. 236-239 [Ἐναλογίες μεταξύ ἀκριτικῶν τραγουδιῶν καὶ ἀλβανικῆς ἥρωικῆς ποίησης...] Σχέσεις μεταξύ τῶν λαῶν τῶν Βαλκανίων καὶ οἱ συνθηκὲς δημιουργίας τῶν ἥρωικῶν ἀσμάτων. Ἡ ἀνάγκη ἀντικειμενικῶν συγκριτικῶν μελετῶν. Παραδείγματα ἑλληνο-αλβανικῶν ποιητικῶν σχέσεων: «Τὸ Ἀρμουρόπουλο», «Κόρη καὶ Σαρακηνός», «Ὁ Διγενὴς ἀκάλεστος σὲ γάμο», «Τὸ τραγούδι τοῦ Πορφύρη». Ἐναλογίες σὲ ποιητικὰ ἐκφραστικὰ μέσα. Διαφορὲς. Ὅρισμένα ἀπὸ τὰ τραγούδια ποὺ συγκρίνονται ὑπάρχουν καὶ στὴ Β. Ἡπειρο («Κόρη καὶ Τοῦρκος», «Ὁ Γιάννος ἀκάλεστος σὲ γάμο»).

Περίληψη στὰ γαλλικά.

266. **Panajoti, Jorgo.** Epika heroike legjendare dhe proza popullore, «Çështje të folklorit shqiptar», 2/1986, f. 214-235 [Ἡ ἥρωικὴ ἐπικὴ ποίηση καὶ ὁ δημοτικὸς πεζὸς λόγος...].

Ἡ ἀνάγκη μελέτης τῆς λαογραφίας ξεκινώντας ἀπὸ τὰ ἐσωτερικὰ τῆς στοιχεῖα. Ἡ ἀνάγκη συγκριτικῶν μελετῶν γιὰ τὶς σχέσεις ποίησης-πεζοῦ λόγου. Ὁμοιότητες ἢ παραλληλισμοὶ σὲ θέματα, μοτίβα, σκηνές, ὑποθέσεις, πρόσωπα, «μαγικὰ μέσα», ἀρχὲς δημιουργίας, ἐθνικὰ τοπικὰ (patterns), σχήματα λόγου, ρυθμοὺς κ.ἄ.

Διακρίνονται τέτοια στοιχεῖα ἰνδοευρωπαϊκά, εὐρωπαϊκά, διαβαλκανικά, ἑλληνο-αλβανικά, ἐθνικά. Τὰ παραδείγματα παίρνονται καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο.

267. **Shituni, Spiro - Xhagolli, Agron.** Këngë polifonike labe, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1986, 633 f. [Πολυφωνικὰ λιάπικα τραγούδια...].

Ἀνθολογία πολυφωνικῶν τραγουδιῶν διαφόρων εἰδῶν καὶ ἐποχῶν ἀπὸ τὴ Λιὰ π ο υ ρ ι ἄ. Δίνεται ἡ ποίηση καὶ ἡ μουσικὴ τους (σὲ νότες). Μουσικολογικὴ κατάταξη (κατὰ τύπους τραγουδιῶν). Γιὰ κάθε τραγούδι σημειώνονται: τραγουδιστὴς, συλλέκτης, τόπος καὶ χρόνος συλλογῆς, καταγραφέας μουσικῆς, ἀριθ. ταινίας ἠχογράφησης.

Λεξιλόγιο, εὐρετήρια.

Σύντομη εἰσαγωγή γιὰ τὸ πολυφωνικὸ λιάπικο τραγούδι καὶ τὰ κριτήρια ἔκδοσης.

268. **Shituni, Spiro - Daja, Ferial - Pano, Natasha.** Këngë e melodi nga festival folklorike kombëtare, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1986, 420 f. [Δημοτικὰ τραγούδια ἀπὸ τὰ λαογραφικὰ ἐθνικὰ φεστιβάλ, Ἐκδοση Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Ἐκλογή δημοτικῶν τραγουδιῶν διαφόρων εἰδῶν, ἐποχῶν καὶ περιοχῶν (καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο) ἀπὸ τὰ φεστιβάλ (κυρίως 1973 καὶ μετὰ). Δίνεται ἡ ποίηση καὶ ἡ μελωδία τῶν τραγουδιῶν, καθὼς καὶ ἡ μουσικὴ μελωδιῶν ποὺ ἔχουν παίξει ξεχωριστὰ ὄργανα ἢ ὀρχήστρες. Μουσικολογικὴ κατάταξη. Ἐνδείξεις γιὰ συλλέκτες, τραγουδιστὲς, ὀργανοπαῖχτες, τόπους προέλευσης, μεταγράφους καὶ καταγραφεῖς μουσικῆς, ταινίες ἠχογράφησης.

Σύντομη εισαγωγή για τὰ κριτήρια ἐπιλογῆς, ταξινόμησης, μεταγραφῆς.

269. **Shkodra, Zija.** Panairët tregëtare në juridiksionin e Pashallëkut të Janinës, «Studime Historike», Tiranë, 3/1986, f. 157-168 [Τὰ ἐμπορικὰ πανηγύρια ὑπὸ τῆ δικαιοδοσία τοῦ πασαλικιοῦ Ἰωαννίνων...].
Ἱστορικὴ καὶ ἐθνογραφικὴ πλαισίωση τοῦ προβλήματος. Ρόλος καὶ λειτουργία τῶν πανηγυριῶν (κανόνες). Διαβαλκανικὰ καὶ ἐθνικὰ στοιχεῖα. Κέντρα πανηγυριῶν (Ἰωάννινα, Ἄργυροκαστρο, Δέλβινο κ.ἄ.).
Περίληψη στὰ γαλλικά.
270. **Shkupi, Fatbardha.** Zbukurimorja e disa banesave gjirokastrite, «Monumentet», Tiranë, 2/1986, f. 99-125 [Ἡ διακόσμηση ὀρισμένων ἀργυροκαστρίτικων οἰκιῶν...].
Λίγα γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὶς ἰδιοτυπίες τῶν ἀργυροκαστρίτικων οἰκιῶν. Ἡ διάθεση τῶν κατοίκων γιὰ τὸ ὄμορφο. Τρόποι ἐξωραϊσμοῦ: ζωγραφιές, γλυπτικὰ σὲ ξύλο καὶ πέτρα, ἀνάγλυφα. Τὰ μοτίβα, τὰ χρώματα, οἱ καλλιτεχνικὲς τους ἀξίες.
Περίληψη στὰ γαλλικά.
271. **Agolli, Nexhat.** Vallja e kënduar labe, «Skena dhe Ekranit», Tiranë, 1/1987, f. 45-46 [Ὁ τραγουδιστὸς λιάπικος χορὸς...].
Οἱ δημοτικὸι χοροὶ στὴ Λιαπούριά. Ἡ δημοτικότητα τοῦ λιάπικου χοροῦ. Τὰ χαρακτηριστικὰ του γνωρίσματα ὡς πρὸς τὴ δομὴ, τὰ βήματα, τὸν τρόπο ἐπικοινωνίας τῶν χορευτῶν, τὶς μελωδίες, τὸ ρόλο τοῦ κορυφαίου, τὰ τραγούδια ποὺ χρησιμοποιοῦνται. Παλιὰ ἐπικά στοιχεῖα.
272. **Bogdani, Ramazan.** Vëzhgime rreth valleve, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 403-428 [Παρατηρήσεις γύρω ἀπὸ τοὺς χορούς...].
Γενικὰ γιὰ τοὺς δημοτικὸς χορούς τῆς Σπάτης. Ἀντρικοὶ καὶ γυναικεῖοι χοροί. Οἱ περιπτώσεις χρήσης τους. Οἱ κυριότεροι τύποι καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τους. Τραγουδιστοὶ καὶ ἐνόργανοι χοροί. Ὁ ρόλος τῶν φορεσιῶν. Παράδοση καὶ ἐξέλιξη.
Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.
Περίληψη στὰ γαλλικά.
273. **Daja, Ferial.** Vështrim muzikor për këngët rituale të pranverës, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 351-366 [Μουσικὴ ἀνασκόπηση τῶν ἱεροτελεστικῶν τραγουδιῶν τῆς ἀνοιξῆς...].
Οἱ γιορτὲς τῆς ἀνοιξῆς στὴ Σπάτη (Πρῶτη Μέρα τῆς Ἀνοιξῆς, Ἅγιος Γεώργιος) καὶ ὁ τρόπος γιορτασμοῦ τους στὰ περασμένα. Τὰ τραγούδια ποὺ συνόδευαν τὶς ἱεροτελεστικὲς πράξεις κατὰ τὶς γιορτὲς. Οἱ μελωδίες τῶν τραγουδιῶν (μουσικὴ ἀνάλυση παραδειγμάτων).
Περίληψη στὰ γαλλικά.
274. **Dojaka, Abaz.** Struktura e brendshme dhe organizimi i familjes së sotme, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 195-206 [Ἡ ἐσωτερικὴ δομὴ καὶ ἡ διοργάνωση τῆς σύγχρονης οἰκογένειας...].

Τὸ ἐθνογραφικὸ ἱστορικὸ τῆς οἰκογένειας στὴ Σ π ά τ η. Παραδοσιακοὶ κανόνες καὶ ἐξέλιξη.
Ἡ κατάρρευση τῆς πατριαρχικῆς οἰκογένειας, στοιχεῖα ἐπιβίωσής της. Σχέσεις μεταξὺ τῶν μελῶν. Οἰκογενειακὸς καὶ κοινωνικὸς βίος τῆς γυναίκας.

Πίνακες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

275. **Gjergji, Andromaqi.** Disa të dhëna për popullsinë e zonës së Delvinës në shek. XVI, «Kultura Popullore», Tiranë, 1/1987, f. 195-198 [Δεδομένα γιὰ τὸν πληθυσμὸ τῆς περιοχῆς τοῦ Δελβίνου τὸν 16ον αἰώνα...].

Ξεκινώντας ἀπὸ τὴν ἀνθρωπωνυμία καὶ τοπωνυμία τούρκικων καταλόγων τοῦ 16ου αἰώνα, συμπεραίνει πὼς τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ὁ πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Δελβίνου ἦταν μικτὸς ἀπὸ θρησκευτικὴ ἄποψη καὶ μὲ ἀλβανικὴ ἐθνικότητα.

276. **Gjergji, Andromaqi.** Organizimi i territorit të fshatrave, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 63-82 [Ἡ διοργάνωση τοῦ ἐδαφικοῦ χώρου τῶν χωριῶν...].

Τὰ χωριὰ τῆς Ἄ ν ω Σ π ά τ η ς καὶ τὰ σύνορά τους. Μετακίνηση καὶ ἐγκατάσταση χωριῶν. Ἡ διοργάνωση τοῦ ἐδαφικοῦ χώρου κάθε χωριοῦ: γῆ γιὰ οἰκοδομήσεις καὶ κήπους, καλλιεργήσιμη (γεωργικὴ) γῆ, λιβάδια. Τὸ ὄρεινὸ ἔδαφος τῆς Ἄ ν ω Σ π ά τ η ς. Ἡ ἀναδιοργάνωση τοῦ ἐδάφους μετὰ τὴν κολλεχτιβοποίηση.

Πίνακες, φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

277. **Kondi, Mitat** (συλλέκτης). Mbledhës të folklorit, 5, Këngë popullore nga rethina e Kardhiqit dhe Rrëzomës, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1987, 626 f. [Συλλέκτες Λαογραφίας, 5, Δημοτικὰ τραγούδια ἀπὸ τὴν περιοχὴ Καρδίκι καὶ Ρίζωμα, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Συλλογὴ δημοτικῶν τραγουδιῶν ἀπὸ τὸ Κ α ρ δ ί κ ι (Τ ε π ε λ έ ν ι) καὶ Ρ ί ζ ω μ α (Ἄ γ. Σ α ρ ά ν τ α). Τὰ τραγούδια εἶναι διαφόρων εἰδῶν (σχεδὸν ὅλων ὅσα γνωρίζει ἡ λαογραφία) καὶ ἐποχῶν (18ος-20ος αἰώνας, τὰ ἱστορικά). Εἰδολογικὴ καὶ χρονολογικὴ κατάταξη. Τὰ περισσότερα εἶναι ἄγνωστα ἢ λίγο γνωστά.

Λεξιλόγιο, εὔρετήρια.

Σύντομη εἰσαγωγὴ γιὰ τὴν περιοχὴ, τὸ τραγούδι της, τὸ συλλέκτη, τὰ κριτήρια ἐπιλογῆς.

278. **Kotherja, Hiqmet.** Zakone martese, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 231-243 [Ζακόνια γάμου...].

Ἔθιμα γάμου τῆς Ἄ ν ω Σ π ά τ η ς στὰ περασμένα: συμπεθεριό, συμβόλαια, προίκα, προετοιμασία γιὰ ἀρραβῶνες, τελετὴ ἀρραβῶνων καὶ γάμου. Τὸ ἰδιόμορφο τῆς περιοχῆς ποὺ σχετίζεται κυρίως μὲ τὸ Χριστιανισμὸ της. Κοινὰ στοιχεῖα μὲ γειτονικὲς περιοχές. Νέες ἐξελίξεις.

Πίνακες καὶ φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

279. **Kruta, Beniamin.** Vështrim për polifoninë, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 301-309 [Ματιές στην πολυφωνία...].

Μουσικολογική ανασκόπηση της πολυφωνίας της "Α ν ω. Σ π ά τ η ς: δίφωνη και τρίφωνη πολυφωνία, τύποι πολυφωνίας και παραλλαγές σε άντρικά και γυναικεία τραγούδια, χορούς και ένόργανες μελωδίες, ή πολυφωνία της Σπάτης σαν τόσκινης πολυφωνίας, στοιχεία αρχαιότητας, σχέσεις και διαφορές με άλλες περιοχές. Μουσικολογική ανάλυση παραδειγμάτων.

Περίληψη στα γαλλικά.

280. **Miso, Pirro.** Vegla popullore muzikore, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 367-382 [Μουσικά δημοτικά όργανα...].

Μουσικολογική ανασκόπηση των μουσικών οργάνων της Σ π ά τ η ς: ιστορικά δεδομένα και μαρτυρίες του λαού, τα όργανα που έπιβίωσαν, οι τύποι των οργάνων, περιγραφή της τεχνολογίας κατασκευής τους, των γνωρισμάτων, της λειτουργίας τους. Αναφέρονται: αύλος, γκάιντα, ντέφι, όρχηστρες, γιογκάρι (έπιμένει ιδίως στο τελευταίο, σαν χαρακτηριστικό και παλιό όργανο της περιοχής, που πάει να εξαφανιστεί).

Σκίτσα, φωτογραφίες, μεταγραφές ένόργανων μελωδιών.

Περίληψη στα γαλλικά.

281. **Muka, Ali.** Banesa popullore e Shpatit, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 95-120 [Ή δημόδης οίκια στη Σπάτη...].

Ίστορικά δεδομένα και παρατηρήσεις στην ύπαιθρο, παράδοση και νέες εξελίξεις. Τύποι σπιτιών και παραλλαγές: γενικά γνωρίσματα, αρχιτεκτονική, επίπλωση, έξωραϊσμός, εξαρτήματα. Τεχνολογία οικοδόμησης και οικοδόμοι. Σχέσεις με άλλες περιοχές και ιδιοτυπία.

Σκίτσα, φωτογραφίες.

Περίληψη στα γαλλικά.

282. **Onuzi, Afërdita.** Tekstile popullore, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, 163-188 [Λαϊκά ύφαντά...].

Μάλλινα, βαμπακερά, σπάρτινα, μεταξωτά ύφαντά της Σ π ά τ η ς. Είδη, τεχνολογία, χρώματα, καλλιτεχνικές αξίες, μοτίβα. Παράδοση και εξέλιξη. Έπιρροή της σύγχρονης τεχνολογίας.

Σκίτσα, φωτογραφίες.

Περίληψη στα γαλλικά.

283. **Panajoti, Jorgo.** Çështje të poezisë popullore, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 245-279 [Προβλήματα της δημοτικής ποίησης...].

Το δημοτικό τραγούδι της Σ π ά τ η ς στην καλλιτεχνική ζωή της περιοχής. Οί πηγές του. Τα είδη του και ή δυναμικότητα του κάθε είδους. Σχέσεις με την ποίηση γειτονικών περιοχών και ιδιοτυπίες. Στοιχεία αρχαϊκού ύποστρώματος. Σχέσεις ποίησης και ιστορίας, έθνογραφίας, θρησκείας, κλίματος, εδάφους. Λογοτεχνική ανάλυση αντιπροσωπευτικών παραδειγμάτων.

Ποιητικά δείγματα.

Περίληψη στα γαλλικά.

284. **Selimi, Yllka.** Zakone të jetës familjare, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 217-230 [Συνήθειες τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς...].

Ἔθιμα ἀρραβόνων, γάμου, τοκετοῦ, λύπης, οἰκογενειακῶν γιορτῶν, διαφύλαξης ὑγείας κ.ἄ. στὴ Σ π ά τ η. Παραδόσεις καὶ ἐξελίξεις. Σχέσεις μὲ τὸ μικροκλίμα (ἱστορικό, θρησκευτικό, γεωγραφικὸ κλπ.). Θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ, γενικὰ καὶ ἰδιότυπα στοιχεῖα.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

285. **Starova, Tomorr** (συλλέκτης). Mbledhës të folklorit, 6, Këngë popullore nga rrethi i Pogradecit, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1987, 485 f. [Συλλέκτες τῆς λαογραφίας, 6, Δημοτικὰ τραγούδια τῆς ἐπαρχίας Πογραδέτσι, Ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Συλλογὴ δημοτικῶν τραγουδιῶν τοῦ Π ο γ ρ α δ έ τ σ ι. Διάφορα εἶδη καὶ ἀπὸ διάφορες ἐποχές. Εἰδολογικὴ καὶ χρονολογικὴ κατάταξη. Δίνεται ἡ ποίηση καὶ ἡ μελωδία τῶν τραγουδιῶν.

Εἰσαγωγή (ἀπὸ τὸν συντάκτη καὶ ἐπιμελητὴ τῆς ἔκδοσης R. Hyso) γιὰ τὸ τραγούδι τοῦ Πογραδέτσι, τὸ συλλέκτη, τὰ κριτήρια ἔκδοσης.

Λεξιλόγιο καὶ εὔρετήρια.

286. **Shituni, Spiro.** Dukuri novatore në muzikë, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 387-401 [Νέες ἐξελίξεις στὴ μουσικὴ...].

Λίγα γιὰ τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς δημοτικῆς μουσικῆς τῆς Σ π ά τ η. Νέες ἱστορικο-κοινωνικὲς ἐξελίξεις καὶ νέες μουσικὲς ἐξελίξεις μετὰ τὸν Δεύτερον Παγκόσμιον Πόλεμον (ὑπογραμμίζονται νέοι ρυθμοί, τόνοι, πολυφωνικὲς μορφές, ἐνόργανες μελωδίες κλπ.). Μουσικολογικὴ ἀνάλυση παραδειγμάτων, σύγκριση μὲ τὴν προπολεμικὴ παράδοση.

287. **Shkurti, Spiro.** Bujqësia tradicionale - mbjellja e drithrave, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 83-94 [Ἡ παραδοσιακὴ γεωργία — ἡ σπορὰ τῶν σιτηρῶν].

Ἡ σπορὰ τῶν σιτηρῶν προπολεμικὰ στὴν Ἄ ν ω Σ π ά τ η. Καιρὸς τῆς σπορᾶς. Εἶδη σπαρτῶν. Προετοιμασία σπόρου, γῆς, ἐργαλείων. Συνήθειες καὶ προλήψεις σχετικὰ μὲ τὴν σπορὰ. Παρακολούθηση τῶν σπαρτῶν. Νέες ἐξελίξεις καὶ τεχνολογία, ἰδίως μετὰ τὴν κολιτιβοποίηση.

Φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

288. **Shkurti, Spiro.** Delvina dhe rrethina e saj në shek. XV-XVI, «Kultura Popullore», Tiranë, 2/1987, f. 95-112 [Τὸ Δέλβινο καὶ ἡ περιοχὴ του στοὺς αἰῶνες 15ο-16ο...].

Ἡ ἐπέκταση τῆς περιοχῆς τοῦ Δ ε λ β ί ν ο υ. Ἱστορικὰ δεδομένα. Ἡ οἰκονομικὴ, ἐθνογραφικὴ, δημογραφικὴ, πολιτιστικὴ του κατάσταση στοὺς ἀναφερόμενους αἰῶνες σύμφωνα μὲ τούρκικους καταλόγους καὶ ἄλλα γραπτὰ δεδομένα. Τὸ βᾶρος τῆς τούρκικης κατοχῆς καὶ ἡ ἀρχὴ ὑποχώρησης τοῦ παραδοσιακοῦ στοιχείου.

289. **Shkurti, Spiro.** Vurgu. Vështrim etnografik (monografi). Botim i Institutit të Kulturës Popullore, Tiranë, 1987, 231 f. [‘Ο Βοῦρκος. Ἐθνογραφική ἀνασκόπηση (μονογραφία). Ἔκδοση Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...]. Ἱστορική ἀνασκόπηση: Ὁ Β ο ῦ ρ κ ο ς σὰν ἰλλυρική περιοχή (ἀναφορὰ στὸ Θουκυδίδη), ἡ ἔλλειψη πλουσίων δεδομένων ἀπὸ τὴν ἰλλυρική ἐποχὴ μέχρι τὸν 17ον αἰῶνα, ὁ Βοῦρκος σὰν περιοχή κατοικημένη κυρίως ἀπὸ Ἀλβανούς τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα, ἐρχομὸς Ἑλλήνων στὴν περιοχή (ἀναφορὰ στοὺς Rouqueville, Τσελεπή, Π. Ἀραβαντινό, τούρκικους καταλόγους).
Ἡ γεωργία καὶ ἡ κατάσταση τῶν γεωργῶν πρὶν καὶ μετὰ τὸν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Οἱ φορεσιές: ἀντρικές (μὲ φουστανέλα, ποτούρι, κυλότες) καὶ γυναικεῖες (μὲ διπλάρι καὶ ἀλαντζιά).
Οἱ οἰκίες: τὰ ἐξαρτήματα, τὸ ἐσωτερικό.
Ἀλλαγές μετὰ τὸν Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.
Πίνακες, σκίτσα, φωτογραφίες.
290. **Tirta, Mark.** Shpati në vështrim etnokulturor, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 11-28 [Ἡ Σπάττη ἀπὸ ἐθνοπολιτιστικὴ ἄποψη...]. Ἱστορικά δεδομένα γιὰ τὴ Σ π ά τ η (παλιὰ τῆς ὀνομασία, ἀλλαγὴ τῆς ὀνομασίας κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους καὶ τῆς τούρκικης κατοχῆς, ἔτυμολογία τοῦ σύγχρονου ὀνόματος, μετακινήσεις συνόρων τῆς περιοχῆς). Ἡ παλιὰ Σπάττη σὰν οἰκονομικό, θρησκευτικό, πολιτιστικὸ κέντρο. Ἐξελίξεις κατὰ καιροὺς, ἰδίως μετὰ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Ἡ κρυπτωνυμία.
Τὰ κυριότερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα σὰν ἐθνογραφικὴ περιοχή. Μικροπεριοχές, χωριὰ καὶ ἐξέλιξή τους.
291. **Tirta, Mark.** Ndënjësi dhe lëvizje të popullsisë në Shpat të Elbasanit, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 29-62 [Διαμονὴ καὶ μετακινήσεις πληθυσμοῦ στὴ Σπάττη τοῦ Ἑλμπασάν...]. Διάθεση γιὰ παντοτινὴ διαμονὴ καὶ ἀντίφαση μὲ τὶς συνθῆκες (τὸ ὄρεινὸ ἔδαφος τῆς Ἀ ν ω Σ π ά τ η ς). Ἐπιμονὴ γιὰ ἐπωφέλεια ἀπὸ τὶς συνθῆκες κατὰ τὴν τουρκοκρατία. Διάθεση γιὰ μετακινήσεις (ζητώντας γῆ, ἐργασία κ.ἄ.) μετὰ τὸ 1912, ἰδίως μετὰ τὸ 1945. Μετακινήσεις γιὰ πολιτιστικο-εκπαιδευτικούς λόγους. Ἀντιμετώπιση τοῦ κινδύνου ἐγκατάλειψης τῆς περιοχῆς.
Πίνακες, στατιστικές.
Περίληψη στὰ γαλλικά.
292. **Thomo, Pirro - Martini, Gjergji.** Teknologjia popullore, «Shpati i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 120-162 [Λαϊκὴ τεχνολογία...]. Ὁ ρόλος τῆς λαϊκῆς τεχνολογίας στὴ Σ π ά τ η τῶν περασμένων. Ἐπιρροὴ τῆς ἐξελιγμένης τεχνολογίας. Στοιχεῖα ἐπιβίωσης τῶν παραδόσεων. Ἀναλυτικὴ περιγραφὴ ἀλευρόμυλου καὶ συσκευῆς νεροπρίονου.
Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.
Περίληψη στὰ γαλλικά.

293. **Xhagolli, Agron.** Vështrim i përgjithshëm për prozën popullore, «Shpatti i Sipërm», Tiranë, 1987, f. 281-300 [Γενική ανασκόπηση του πεζού δημοτικού λόγου...].

‘Ο δημοτικός πεζός λόγος στην καλλιτεχνική ζωή της “Ανω Σπάτης. ‘Η δυναμικότητα του κάθε είδους. Τὰ αίτια αποχώρησης του φανταστικού παραμυθιού. Καλλιτεχνικές αξίες και ιδιοτυπία του πεζού λόγου. ‘Ιστορικά, γλωσσικά και έθνογραφικά στοιχεία.

Δείγματα για κάθε είδος.

Περίληψη στα γαλλικά.

294. **Zdruli, Koci** (συλλέκτης). Mbledhës të folklorit, 4, Folklor nga Devolli i Sipërm, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1987, 563 f. [Συλλέκτες της λαογραφίας, 4, Λαογραφία από τὸ “Ανω Ντεβόλι, έκδ. ‘Ινστιτούτου Λαϊκού Πολιτισμοῦ...].

Συλλογή δημοτικῶν τραγουδιῶν (ἐπικά, λυρικά, μπαλάντες), παραμυθιῶν, μύθων, θρύλων, ἀνεκδότων, παροιμιῶν, ἀινιγμάτων ἀπὸ τὸ “Ανω Ντεβόλι (Ντάρδα, Κυτέζα, Σινίτσα κ.ά.). Τὰ περισσότερα εἶναι τραγούδια γάμου και ἐρωτικά.

Εἰδολογική κατάταξη. Μερικά τραγούδια δίνονται με τὴ μελωδία τους.

Εἰσαγωγή ἀπὸ τὸν συντάκτη και ἐπιμελητὴ τῆς ἔκδοσης Riza Hyso για τὸ τραγούδι κλπ. τῆς περιοχῆς, τὶς αξίες τοῦ βιβλίου, τὴν ἐργασία τοῦ συλλέκτη.

Λεξιλόγιο, εὔρετήρια.

295. **Dhima, Aleksandër.** Vështrim antropologjik në zonën e Vakëfeve, «Et-nografia Shqiptare», 16/1988, f. 247-268 [‘Ανθρωπολογική ανασκόπηση τῆς περιοχῆς τῶν Βακουφιῶν...].

‘Η ἐπέκταση τῆς περιοχῆς Βακουφιῶν (Βυθκούκι, Τρέσκα, Τρεμπίτσα, Στρατομπέρδα - Κορυτσά). Λίγα για τὴν ἱστορία και τὴν ἐθνογραφία της.

Παρατηρήσεις και μετρήσεις σκελετῶν ἀρχαιολογικῶν χώρων και σύγχρονων ἀνθρώπων στὴν ὕπαιθρο.

‘Η ἰλλυρική συνέχεια τῶν ἀνθρωπολογικῶν γνωρισμάτων. ‘Η κυριαρχία τοῦ δυναρικοῦ τύπου. Στοιχεῖα πολιτισμοῦ και ἐξέλιξης στα πλαίσια τοῦ ἰλλυρο-αλβανικοῦ φύλου.

Πίνακες, στατιστικές, σκίτσα, φωτογραφίες.

Περίληψη στα γαλλικά.

296. **Gjergji, Andromaqi.** Veshjet shqiptare në shekuj (monografi), Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1988, 288 f. [Οἱ ἀλβανικὲς φορεσιὲς στοὺς αἰῶνες (μονογραφία), έκδ. ‘Ινστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Εἰσαγωγή για τὸ σκοπὸ τοῦ ἔργου και τὸ ἱστορικὸ τοῦ θέματος, για τὸ ρόλο, τὴ σημασία και τὶς μεθόδους μελέτης τῶν φορεσιῶν, για τὰ δεδομένα.

Τὰ κριτήρια ταξινόμησης τῶν φορεσιῶν. Τύποι ἀντρικῆς και γυναικείας φορεσιᾶς. ‘Η φορεσιὰ με φουστάνελα, ποτούρι, κυλότες, τζουμπλέτα (εἶδος μακριοῦ μάλλινου φουστάνιου), πουκάμισο, ἀλατζιά, διπλάρη κ.ά. Τὰ ἐξαρτήματα, παραλλαγές, τόπος χρήσης, διακόσμηση, καλλιτεχνικὲς αξίες, τεχνολογία κατασκευῆς, ἐξέλιξη κάθε τύπου και παραλλαγῆς.

Συγκρίσεις μέσα και έξω Ἀλβανίας.

Ἡ μελέτη συμπεριλαμβάνει καὶ τὶς φορεσιῆς τοῦ βορειοηπειρωτικοῦ λαογραφικοῦ χώρου. Σκίτσα, φωτογραφίες.

297. **Haxhihasani, Qemal - Vasili, Kozma.** *Lirika popullore 1*, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1988, 796 f. [Ἡ δημοτικὴ λυρική ποίηση 1, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Ὁ πρῶτος τόμος τῆς τέταρτης σειρᾶς (*Lirika popullore* — Δημοτικὴ λυρική ποίηση) τῆς γενικῆς ἔκδοσης «Ἡ ἄλβανικὴ λαογραφία». Συμπεριλαμβάνει τραγούδια ἱεροτελεστικά καὶ ἐργασίας ἀπὸ διάφορες περιοχῆς (καὶ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο).

Κατάταξη σύμφωνα μὲ τὶς ἐτήσιες παραδοσιακῆς γιορτῆς καὶ δουλειῆς (στὴ γεωργία, κτηνοτροφία, οἰκία).

Εἰσαγωγή ἀπὸ τὸν Q. Haxhihasani γιὰ τὴν λυρική ποίηση στὴ γενικότητα καὶ γιὰ τὴν ἱεροτελεστικὴ καὶ δουλειᾶς ξεχωριστά.

Λεξιλόγιο, εὔρετήρια, λίγα δείγματα τραγουδιῶν μὲ τὴ μελωδία τους.

298. **Νίκας, Βασίλης.** *Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ἑλληνικῆς Μειονότητας*, Ἐκδοτικὸ «Ναῖμ Φράσερι», Τίρανα, 1988, 444 σελ. Ἐπιμέλεια καὶ σημειώσεις Σταύρου Ντάγιου, εἰσαγωγή Φώτου Μάλιου.

Συλλογὴ τραγουδιῶν ἀπὸ τὴ Δρόπολη, τὸν Βοῦρκο, τὰ Ριζὰ (Θεολόγο).

Κατάταξη: Α'. Θρύλοι. Β'. Ἱστορικὰ καὶ κλέφτικα τραγούδια. Γ'. Τραγούδια τῆς ξενιτιάς. Δ'. Λυρικὰ τραγούδια. Ε'. Ἄλλα μοτίβα τοῦ παρελθόντος. ΣΤ'. Τοῦ Ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ Ἀγώνα καὶ τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκοδόμησης.

Ἄρκετὰ τραγούδια δὲν δείχνουν νὰ εἶναι δημοτικὰ (ἰδίως στὸ τελευταῖο κεφάλαιο), ἐνῶ ἄλλα εἶναι παραποιημένα.

Στὴν εἰσαγωγή γίνεται λόγος γιὰ τὸν πλοῦτο, τὴν ποικιλία, τὶς ἀξίες, τὴν ἐξέλιξη τῆς δημοτικῆς ἑλληνικῆς ποίησης στὴν Ἀλβανία.

299. **Panajoti, Jorgo - Bogdani, Ramazan.** *Larisë: Një sofër e folklorit grek* (Duke ndjekur shfaqjet e disa grupeve në Kongresin Ndërkombëtar për studimin e koreografisë popullore në Greqi), «Drita», Tiranë, 11.9.1988, f. 14-15 [Λάρισα: Συμπόσιο τῆς Ἑλληνικῆς λαογραφίας (Παρακολουθώντας τὶς ἐκδηλώσεις μερικῶν συγκροτημάτων κατὰ τὸ Διεθνὲς Συνέδριο Ἐρευνας τῶν δημοτικῶν χορῶν στὴν Ἑλλάδα)...].

Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις δημοτικῶν ἑλληνικῶν συγκροτημάτων στὴ Λάρισα (Αὐγούστος, 1988). Ὁ πλοῦτος, ἡ ποικιλία, οἱ καλλιτεχνικῆς ἀξίες τῶν ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, χορῶν, μελωδιῶν, ἐνδυμασιῶν. Κοινὰ σημεῖα καὶ παραλληλισμοὶ μὲ τὴν ἄλβανικὴ (ἰδίως βορειοηπειρωτικὴ) λαογραφία.

300. **Panajoti, Jorgo - Xhagolli, Agron - Doja, Albert.** *Proza popullore 6*, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1988, 580 f. [Δημοτικὸς πεζὸς λόγος 6, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Ὁ ἕκτος τόμος τῆς πρώτης σειρᾶς (Δημοτικός πεζὸς λόγος) τῆς γενικῆς ἔκδοσης «Ἀλβανική λαογραφία». Περιλαμβάνει πεζὰ ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τῆ Β. Ἡπειρο (Σπάτη, Κρυτσά, Ἀγ. Σαράντα κλπ.).

Κατάταξη: φανταστικά, νοβελίστικα, σατιρικά παραμύθια, μύθοι. Ἡ ὕλη κάθε κεφαλαίου κατατάσσεται κατὰ τὸ συλλέκτη καὶ τὸ θέμα. Δίνονται καὶ παραλλαγές.

Σύντομη εἰσαγωγή γιὰ τὸ δημοτικὸ πεζὸ λόγο, τὸ περιεχόμενον καὶ τὰ κριτήρια σύνταξης τοῦ βιβλίου (μετάφρ. τῆς εἰσαγωγῆς στὰ γαλλικά).

Λεξιλόγιο, εὔρετήρια, πίνακες.

301. **Vasili, Kozma - Pano, Natasha.** *Lirika popullore 2*, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1988, 520 f. [Ἡ δημοτικὴ λυρική ποίηση 2, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Ὁ δεύτερος τόμος τῆς τέταρτης σειρᾶς («Δημοτικὴ λυρική ποίηση») τῆς γενικῆς ἔκδοσης «Ἡ ἄλβανική λαογραφία». Συμπεριλαμβάνει νανουρίσματα (καὶ ἄλλα τραγούδια ποὺ σχετίζονται μὲ αὐτὰ - τοκετοῦ, οἰκιακῶν γιορτῶν γιὰ τὰ μωρά, χαϊδευτικὰ τραγούδια κ.ἄ.) ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τῆ Β. Ἡπειρο.

Κατάταξη: τραγούδια τοκετοῦ καὶ λεχωνίας, νανουρίσματα γιὰ ἀγόρια, νανουρίσματα γιὰ κορίτσια, παιδικῶν γιορτῶν, χαϊδευτικὰ τραγούδια. Δίνονται καὶ παραλλαγές.

Σύντομη εἰσαγωγή γιὰ τὸ εἶδος.

Λεξιλόγιο καὶ εὔρετήρια.

302. **Cabanes, Pierre.** *La femme dans les inscriptions antiques de Bouthrotos*, «L'Ethnographie», nr. 106 (numéros special). L'Albanie, t. LXXXV, 2, Paris, 1989, p. 13-22 [Ἡ γυναίκα στὶς ἀρχαῖες ἐπιγραφές τοῦ Βουθρωτοῦ...].

Ἡ γυναίκα σὲ ἀρχαῖα γλυπτικά, μωσαϊκά, ἐπιγραφές τοῦ Β ο υ θ ρ ω τ ο ῦ. Τεχνολογία, τέχνη, ἀξίες. Μαρτυρίες γιὰ τὴν προσωπικότητα τῆς γυναίκας, τὴ φορεσιά, τὴν κόμωσή της, τὶς οἰκογενειακὲς σχέσεις.

303. **Haxhihasani, Qemal.** *Balada e Tanës dhe disa përkime ballkanike të saj*, «Çështje të folklorit Shqiptar», 4/1989, f. 3-49 [Ἡ μπαλάντα τῆς Τάνας καὶ διαβαλκανικοὶ τῆς παραλληλισμοί...].

Ἡ δυναμικότητα τῆς μπαλάντας καὶ οἱ περιοχές ποὺ διατηρεῖται (ἀναφέρονται καὶ βορειοηπειρωτικὲς περιοχές). Σχέσεις μὲ τὴ λατρεία τοῦ αὐλοῦ (φλογέρας). Παλιὰ ὑποστρώματα καὶ νέα ἐπιστρώματα. Οἱ τύποι τῆς στοὺς Ἀλβανούς. Ἡ θεματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ δομὴ. Σύγκριση μὲ ἀνάλογους τύπους τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου, κοινὰ σημεῖα καὶ ἰδιαιτερότητες. Συμβολὴ τοῦ κάθε λαοῦ.

Ἀντιπροσωπευτικὰ ἄλβανικὰ δείγματα.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

304. **Κατσαλίδας, Γρηγόρης.** *Κυριακή, ἡμέρα γάμου καὶ χαρᾶς* (Οἱ παραδόσεις μας), «Λογοτεχνικὸ Λαϊκὸ Βῆμα», Ἀργυρόκαστρο, Ἰούνης 1989, σ. 3-7.

Παραδοσιακὸς γάμος στὴ Λεσινίτσα καὶ σὲ ἄλλα χωριά τοῦ Θεολόγου: ἀρραβῶνες, προ-

ετοιμασία, τελετή του γάμου, στόλισμα νύφης και γαμπρού, ένδυμασία των συμμετεχόντων, προίκα, χοροί, τραγούδια.

Ἐποσπάσματα τραγουδιῶν.

305. **Kruta, Beniamin.** Polifonia dyzërëshe e Shqipërisë Jugore (Tipologjia), Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1989, 358 f. [Ἡ δίφωνη πολυφωνία τῆς Νοτίου Ἀλβανίας (Ἡ τυπολογία), ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Γενικά γνωρίσματα τῆς δημοτικῆς ἄλβανικῆς πολυφωνίας, βαρύτητα, ἀξίες καὶ ἐπέκταση αὐτῆς. Ἡ διφωνία σὰν ἡ πρώτη βαθμίδα καὶ ἀρχὴ τῆς πολυφωνίας. Ἡ θέση τῆς διφωνίας, τὸ πέρασμα διαφωνίας σὲ διφωνία.

Τύποι διφωνίας: λιάπικη καὶ τόσκικη. Χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα. Παραλλαγές τοῦ κάθε τύπου σὲ ἄντρες, γυναῖκες καὶ ἐνόργανη μουσική. Ἡ δομὴ τους. Παράδοση καὶ νέες ἐξελίξεις στὴ στρουχτούρα καὶ τὸ ὕφος. Περιφερειακὲς ἰδιοτυπίες.

Πίνακες, σκίτσα, μουσικὰ παραδείγματα.

306. **Panajoti, Jorgo.** Manifestim i bukur i një arti të madh, «Kultura Popullore», Tiranë, 1/1989, f. 3-11 [Ὁμορφὴ ἐκδήλωση μιᾶς μεγάλης τέχνης...]. Ἀξιολόγηση τοῦ Λαογραφικοῦ Φεστιβάλ στὸ Ἀργυρόκαστρο (1988). Ἡ βαρύτητα τῶν φεστιβάλ γιὰ τὴ λαογραφία (καὶ σὰν ἐπιστήμη). Ἡ παράδοση καὶ οἱ νέες ἐξελίξεις τῆς λαογραφίας στὸ Φεστιβάλ τοῦ 1988. Ἡ συμβολὴ τῶν συγκροτημάτων κάθε περιοχῆς (καὶ τῆς Β. Ἡπείρου). Ἡ ἀναλογία μεταξὺ εἰδῶν τῆς λαογραφίας. Ἡ αὐθεντικότητα καὶ οἱ παραποιήσεις ἢ διαστρευλώσεις. Ἡ ἀνάγκη προσοχῆς μὲ τὴ λαογραφία ποὺ βγαίνει στὴ σκηνή.

307. **Panajoti, Jorgo.** Sinkretizmi poezi-koregrafi në vallet popullore shqiptare, «Çështje të folklorit shqiptar», Tiranë, 4/1989, f. 51-69 [Ὁ συγκρητισμὸς ποίηση-χορογραφία στοὺς ἄλβανικοὺς δημοτικοὺς χορούς...].

Ἡ ἀνάγκη μελέτης τοῦ χοροῦ σὰν ἀκέραιου καλλιτεχνικοῦ ἔργου, μὲ συστατικά: λόγος, ὀργανωμένη κίνηση, ἦχος, δραματικὸ στοιχεῖο. Οἱ τύποι τῶν ἄλβανικῶν χορῶν κατὰ τὴ συμμετοχὴ τῶν συγκρητικῶν στοιχείων. Ἡ δυναμικότητα τῶν τύπων αὐτῶν σὲ διάφορες περιοχές (καὶ στὴ Β. Ἡπειρο). Τὸ νόημα τοῦ χοροῦ σὰν νόημα ὅλων τῶν συγκρητικῶν στοιχείων καὶ τοῦ ὑπονοούμενου τῆ στιγμῆ παράστασης συγκεκριμένου χοροῦ ἀπὸ συγκεκριμένα πρόσωπα (ἀναλογία δυνατότητα-πραγματοποίηση, competence-performance).

308. **Thomo, Pirro.** Korça, urbanistika dhe arkitektura, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1989, 272 f. [Ἡ Κορυτσά, πολεοδομία καὶ ἀρχιτεκτονική, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

Μονογραφία γιὰ τὴν Κ ο ρ υ τ σ ά. Δεδομένα γιὰ τὰ πρῶτα βήματα τῆς πόλης καὶ τὴν ἱστορία της. Ἀνάπτυξη ἰδίως μετὰ τὸν 18ον αἰῶνα, σὲ συναγωνισμὸ μὲ τὴ Μοσχόπολη. Πολεοδομία (κέντρο, συνοικίες, δρόμοι, ὕδρευση κ.ἄ.). Ἀρχιτεκτονική: οἰκίες (τύποι, παραλλαγές, αὐλές, διακόσμηση). Νέες ἐξελίξεις.

Ἐπιρροές, ἰδιοτυπίες, ἀξίες, μνημεῖα, ἐπιδιορθώσεις.

Πίνακες, στατιστικὲς, σκίτσα, φωτογραφίες.

309. **Brandl, Rudolf M.** «Diafonia e luhatur» në Epir dhe stile të ngjashme në Shqipëri nën dritën e psikoakustikës, «Kultura Popullore», Tiranë, 1/1990, f. 59-63 [«Ἡ ταλαντευόμενη διαφωνία» στὴν Ἡπειρο καὶ ἀνάλογα στὴν Ἀλβανία ὑπὸ τὸ φακὸ τῆς ψυχοακουστικῆς...].
«Ἡ ταλαντευόμενη διαφωνία» σὰν ἀρχαῖκὴ πολυφωνία μὲ διακυμάνσεις 30-50 Hz. Στοιχεῖα τέτοιας διαφωνίας στὴν Ἡπειρο (Ἑλλάδα) καὶ Νότια Ἀλβανία (B. Ἡπειρος). Πηγὴ τῆς διαφωνίας αὐτῆς — οἱ ἤχοι τῆς καμπάνας (ψυχολογικὴ ἐπιρροή). Μαρτυρία: ὁ ὄρος këmborë (ἡ καμπάνα), οἱ ἤχοι στὶς καμπάνες τοῦ Ἁγίου Ὀρους, στὶς ὁποῖες ἡ διακύμανση εἶναι 13-16 Hz (σὰν στὴ δημοτικὴ διαφωνία).
310. **Haxhihasani, Qemal.** Epika historike 3, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1990, 574 f. [Ἡ δημοτικὴ ἐπικὴ ποίηση 3, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].
Ὁ τρίτος τόμος τῆς τρίτης σειρᾶς («Ἡ δημοτικὴ ἱστορικὴ ἐπικὴ ποίηση») τῆς γενικῆς ἔκδοσης «Ἡ ἀλβανικὴ λαογραφία». Συμπεριλαμβάνει ἱστορικὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς περιόδου 1912-1939 ἀπὸ διάφορες περιοχὲς (καὶ ἀπὸ τὴ Βόρειο Ἡπειρο). Θεματικὴ καὶ χρονολογικὴ κατάταξη. Δίνονται καὶ παραλλαγές.
Εἰσαγωγὴ γιὰ τὸ ἱστορικὸ τραγούδι τῆς ἀναφερόμενης περιόδου, τὶς ἀξίες του, τὰ κριτήρια ἐπιλογῆς καὶ σύνταξης.
Λεξιλόγιο, πίνακες, εὔρετήρια.
311. **Ibrahimi, Feim.** Aspekte të shfrytëzimit të muzikës popullore polifonike në veprat e kompozitorëve bashkëkohorë shqiptarë, «Kultura Popullore», Tiranë, 1/1990, f. 56-58 [Στοιχεῖα χρησιμοποίησης τῆς δημοτικῆς πολυφωνικῆς μουσικῆς στὸ ἔργο σύγχρονων ἀλβανῶν μουσικοσυνθετῶν...].
Αἰτίες τοῦ φαινομένου: διάθεση γιὰ ἐθνικὴ ἰδιοτυπία. Ἐπιτυχίες, μεταξὺ ἄλλων: συμφωνίες τοῦ Σ. Κούστα (Αὐλώνα), ραψωδία τοῦ Θ. Γκάκι (Κορυτσά), «Ραψωδικὸ Ἔπος» τοῦ Κ. Λιάρου (Αὐλώνα), τραγούδια τοῦ Χρ. Κόνο (Κορυτσά).
Στοιχεῖα δημοτικῆς μουσικῆς συναντιοῦνται: στὴ μελωδία, ἀρμόνια, ρυθμούς, πλοκὴ φωνῶν.
Ἀνάγκη καὶ δυνατότητα μεγαλύτερης προσοχῆς.
312. **Kruta, Beniamin.** Vendi i polifonisë shqiptare në polifoninë ballkanike, «Kultura Popullore», Tiranë, 1/1990, f. 11-34 [Ἡ θέση τῆς ἀλβανικῆς πολυφωνίας στὴ βαλκανικὴ πολυφωνία...].
Ἡ βαλκανικὴ πολυφωνία σὰν ἀρχαῖος βαλκανικὸς πολιτισμὸς. Ἐξέλιξη κατὰ τοὺς αἰῶνες.
Ἡ Ἀλβανία σὰν ἓνας ἀπὸ τοὺς πρὸ πλούσιους καὶ ἐξελιγμένους πολυφωνικοὺς χώρους. Ὁ ἀλβανικὸς πολυφωνικὸς χώρος: Στρούγκα-Τσαμουριά. Τύποι ἀποκρυσταλλωμένης πολυφωνίας. Ἡ σύγχρονὴ ἀλβανικὴ πολυφωνία σὰν συνέχεια τοῦ ἱλλυρικῶν πολιτισμοῦ.
313. **Tirta, Mark.** Nga simbolika në artin e zbatuar popullor, «Kultura Popullore», Tiranë, 1/1990, f. 91-113 [Ἀπὸ τὴ συμβολικὴ στὴ δημοτικὴ ἐφαρμοσμένη τέχνη...].

Τὰ αἷτια χρήσης τῶν συμβόλων, ὁ ρόλος καὶ ἡ ἐξέλιξή τους (ἀρχές, ἀποκρυστάλλωση, ἀλλαγές, ἐθνικὲς ἰδιαιτερότητες). Σύμβολα σὲ πέτρα, ξύλο, μέταλλα, ὑφαντὰ (ἥλιος, σελήνη, ἀστέρι, ἀετός, σταυρός, φίδι κ.ἄ.). Ἱστορικές, ἐθνολογικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἀξίες. Δυναμικότητα καὶ ἰδιοτυπίες σὲ διάφορες περιοχὲς (καὶ στὴ Β. Ἡπειρο).

Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.

314. **Agolli, Nexhat.** Vështrim mbi strukturën e valleve epike shqiptare, «Kultura Popullore», Tiranë, 1/1991, f. 147-166 [Ἀνασκόπηση γύρω ἀπὸ τὴ δομὴ τῶν ἀλβανικῶν ἐπικῶν χορῶν...].

Ἡ ἔννοια τοῦ ὅρου «ἐπικός χορὸς» καὶ οἱ συνθήκες δημιουργίας καὶ ἀποκρυστάλλωσής του. Τύποι ἐπικῶν χορῶν σὲ διάφορες περιοχὲς (γιὰ τὴ Β. Ἡπειρο ἀναφέρονται ὁ ἀντρίκειος λιάπικος, ὁ ντεβολίτικος (Κ ο ρ υ τ σ ά), ὁ ἀντρίκειος μουζεκιάρικος, ὁ τσάμικος κ.ἄ.). Ἡ στρουχτούρα τῶν χορῶν αὐτῶν ὡς πρὸς τὶς κινήσεις καὶ τὸν τρόπο κατάταξης τῶν χορευτῶν. Σκίτσα, φωτογραφίες.

315. **Bograni, Ramazan.** Tipologjia e vallëzimit popullor shqiptar sipas shoqërimit muzikor, «Kultura Popullore», 2/1991, f. 131-136 [Ἡ τυπολογία τῶν ἀλβανικῶν δημοτικῶν χορῶν σύμφωνα μὲ τὴ μουσικὴ τους συνοδεία...].

Σχέσεις χορὸς-μουσικὴ διὰ μέσου τοῦ ρυθμοῦ, χοροὶ χωρὶς μουσικὴ, μὲ συνοδεία παραμουσικῶν ὀργάνων (σφύριγμα, πέτρες, κουδούνια κ.ἄ.), μὲ φωνητικὴ μουσικὴ (μὲ τραγούδια a capella), μὲ ἐνόργανη μουσικὴ, μὲ τραγούδι καὶ ἐνόργανη μουσικὴ. Παραδείγματα ἀπὸ διάφορες περιοχὲς (καὶ ἀπὸ τὴ Ν. Ἀλβανία).

316. **Duka, Ferit.** Zejtaria në qytetin e Beratit (shek. XVII-XVIII), «Studime Historike», 1/1991, f. 131-151 [Ἡ χειροτεχνία στὴν πόλη Μπεράτι (17ος - 18ος αἰώνας)...].

Τὸ Μ π ε ρ ά τ ι σὰν μία ἀπὸ τὶς πιὸ ἀρχαῖες καὶ γνωστὲς πόλεις. Οἱ πολιτιστικὲς, ἱστορικὲς καὶ οἰκονομικὲς του παραδόσεις. Ἡ χειροτεχνία κατὰ τὸ 17ο καὶ 18ο αἰώνα, ὁ οἰκονομικο-κοινωνικὸς της ρόλος, οἱ σχέσεις μὲ ἄλλες πόλεις καὶ μὲ τὴν ὕπαιθρο.

317. **Durham, Edith.** Brenga e Ballkanit, Shtëpia Botuese «8 Nëntori», Tiranë, 1991, 584 f. [Ὁ καημὸς τῶν Βαλκανίων, Ἐκδοτικὸς Οἶκος «8 Νοέμβρη»...].

Μετάφραση στὰ ἀλβανικὰ ἀποσπασμάτων ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς ἐγγλέζας ἐθνογράφου: The Burden of the Balkans (1905), High Albania (1909), The Struggle for Scutari (1914), Twenty years of Balkan Tangle (1920), Some Tribal Origins Laws and Customs of Balkans (1928), Through the Landns of the Serb (1904).

Μεταξὺ ἄλλων: Ἡ ἱστορία τῶν λαῶν, Ὁ Ἀλβανός, Ἀπὸ τὸ Μοναστήρι στὸ Τ ε π ε λ έ ν ι, Ἀπὸ τὸ Τ ε π ε λ έ ν ι στὸ Ἐλβασάνι, Ἡ Μακεδονία κατὰ τὰ ἔτη 1903-1904, Ἔθιμα.

318. **Hotova, Myslim.** Endja e pëlhurës në Berat, «Kushtrimi», 11.4.1991, f. 4 [Ἡ ὑφαντουργία στὸ Μπεράτι...].

Σύντομο ἄρθρο γιὰ τὴν ὑφαντικὴ παράδοση στὸ Μ π ε ρ ά τ ι, εἶδη ὑφαντῶν, πρώτης ὕλης, τεχνολογία, ἐξέλιξη.

319. **Kruta, Beniamin.** Burdoni-isua në polifoninë shqiptare dhe disa Çështje të etnogjenezës, «Kultura Popullore», 1/1991, f. 51-72 [‘Ο ἴσος στὴν ἄλβανικὴ πολυφωνία καὶ μερικὰ προβλήματα τῆς ἐθνογένεσης...].
 ‘Ο ρόλος τοῦ ἴσου στὸ πολυφωνικὸ τραγούδι τῆς Νοτίου Ἀλβανίας (στηρίζει τὴ βάση, συμβάλλει στὴ δημιουργία ὁμαδικῆς πνοῆς καὶ ἁρμονίας), τὰ εἶδη ἴσου κατὰ τὸν τύπο τοῦ τραγουδιοῦ, ἡ προέλευση καὶ ἀρχαιότητά του σὰν μαρτυρία τῆς ἱλλυρικῆς καταγωγῆς τῶν Ἀλβανῶν.
320. **Kruta, Beniamin.** Tipare të përbashkëta dhe dallime krahinore të polifonisë shqiptare, «Kultura Popullore», 2/1991, f. 31-48 καὶ 1-2/1992, f. 3-15 [Κοινὰ χαρακτηριστικὰ καὶ ἐπαρχιακὲς ἰδιοτυπίες τῆς ἄλβανικῆς πολυφωνίας...].
 Οἱ πολυφωνικὲς παραδόσεις στὴ Ν. Ἀλβανία, ἡ διάταξη τῆς ὁμάδας τῶν τραγουδιστῶν, ἡ ὁρολογία, ἡ διάταξη καὶ ἡ συνεργασία τῶν φωνῶν σύμφωνα μὲ τὸν τύπο τοῦ τραγουδιοῦ, οἱ τύποι μελωδίας, οἱ ρυθμοί, ἡ ἀντίστιξη, ἡ ἁρμονία σὲ διάφορες περιοχές.
321. **Loli, Kosta.** Polifonia në formacionet popullore instrumentale të Shqipërisë së jugut, «Kultura Popullore», 2/1991, f. 117-130 [‘Η πολυφωνία στὰ λαϊκὰ συμπλέγματα μουσικῶν ὀργάνων τῆς Νοτίου Ἀλβανίας...].
 ‘Η ἐξέλιξη ἀπὸ ἀπλὲς συνενώσεις δύο ὀργάνων μέχρι ἀρκετὰ πλατιά συμπλέγματα, ἡ συνεργασία τῶν ὀργάνων, οἱ σχέσεις φωνητικῆ-ἐνόργανη μουσικῆ, οἱ κυριότεροι τύποι ἐνόργανης μουσικῆς (καμπάς, μοιρολόγι, συνοδεία χορῶν καὶ τραγουδιῶν), οἱ κυριότερες ἐστίες (Π ρ ε μ ε τ ῆ, Κ ο λ ῶ ν ι α, Κ ο ρ υ τ σ ᾶ, Π ο γ ρ α δ ἔ τ σ ι, Μ ο υ ζ ε κ ι ᾶ, Ἀ ρ γ υ ρ ὀ κ α σ τ ρ ο, Δ ἔ λ β ι ν ο, Ἀ γ. Σ α ρ ᾶ ν τ α), γνωστὲς ὀρχῆστρες καὶ ὀργανοπαῖχτες, ὁμοιότητες καὶ ἐπαρχιακὲς ἰδιοτυπίες, παραλληλισμοὶ μὲ τὴ Νότιο Ἡπειρο.
322. **Mbi thesarin e artit popullor të Çamërisë** — Intervistë e kryeredaktorit Kijo Blushi me studiuesin Fatos Mero Rrapaj, «Nëntori», 3/1991, f. 3-12 [Γύρω ἀπὸ τὸ θησαυρὸ τῆς λαογραφίας τῆς Τσαμουριάς — Συνέντευξη τοῦ ἀρχισυντάκτη Κίτσιο Μπλιούσι μὲ τὸν ἐρευνητὴ Φάτος Μέρο Ράπαϊ...].
 ‘Ο πλοῦτος, ἡ ποικιλία, οἱ ἀξίες τῆς ἄλβανικῆς λαογραφίας (μνημείων λόγου, μουσικῆς, χορῶν) γενικὰ καὶ τῆς τσάμικης ξέχωρα. ‘Η συλλεκτικὴ ἐργασία τοῦ Φ. Μ. Ράπαϊ καὶ ἡ συλλογὴ του «Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Τσαμουριάς». Τὰ ἐμπόδια ἀπὸ ὀρισμένους λαογράφους (ἀναφέρει: Qemal Haxhihasani καὶ Jorgo Panajoti).
323. **Musaj, Seit.** 100 - vjetori i festës së teneqexhinjve (Korçë), «Koha», 4.6.1991 [Τὰ 100-χρονα τῆς γιορτῆς τῶν τενεκετζήδων (Κορυτσά)].
 Οἱ βιοτεχνικὲς παραδόσεις στὴν Κορυτσά, ἐκεῖνες τῶν τενεκετζήδων ξέχωρα, τὸ ἱστορικὸ τῆς γιορτῆς τους.
324. **Nano, Thanas.** Stoli të përdorura nga gratë dhe vajzat ilire në rrethin e Pogradecit (Arkeologji), «Driloni», 14.2.1991 [Κοσμήματα ποῦ χρησιμο-

ποιοῦσαν οἱ γυναῖκες καὶ τὰ κορίτσια τῆς Ἰλλυρίας στὴν ἐπαρχία τοῦ Π ο γ ρ α δ έ τ σ ι (Ἀρχαιολογία)...].

Ξεκινώντας ἀπὸ ἀρχαιολογικά εὐρήματα στὸ Πογραδέτσι, γίνεται λόγος γιὰ στολίδια (σκουλαρίκια, περιδέραια, καρφίτσες, βραχιόλια κ.ἄ.) σὰν στοιχεῖα ἐγχώριου (ιλλυρικοῦ) πολιτισμοῦ.

325. **Prifti, Bardhyl.** Villamëria (Uniteti përmes traditës), «Iliria», 3.3.1991 [Ἡ ἀδελφοποιία (Ἡ ἐνότητα διὰ μέσου τῆς παράδοσης)...].

Ἡ ἀδελφοποιία σὰν ἀλβανικὴ παράδοση καὶ ἡ συμβολή της στὴν ἐνίσχυση τῆς ἐθνικῆς ἐνότητας, κυρίως στὴν ἐπαρχία τῆς Κ ο λ ι ώ ν ι α ς.

326. **Riza, Emin.** Qyteti dhe banesa shqiptare e mesjetës së vonë (shek. XV — mesi i shek. XIX), Tiranë, 1991, 299 f. [Ἡ ἀλβανικὴ πόλη καὶ οἰκία στὸν ὄψιμο μεσαίωνα (15ος αἰών. - μέσα 19ου αἰώνα)...].

Τὸ βιβλίο χωρίζεται σὲ δύο μέρη (ἐκτὸς τῆς γενικῆς εἰσαγωγῆς). Μέρος Α': Ἡ κατάσταση, τὰ γενικὰ γνωρίσματα καὶ ὁ χαρακτήρας τῶν ἀλβανικῶν πόλεων ἀπὸ τὸν 7ον αἰώνα (κάθοδος τῶν Σλάβων) μέχρι τὴν τουρκικὴ κατοχὴ (15ος αἰώνας), τὰ πολεοδομικά τους χαρακτηριστικά, τὰ χαρακτηριστικά καὶ ἡ ἐξέλιξη ὀρισμένων τυπικῶν πόλεων (Μ π ε ρ ά τ ι, Ἀ ρ γ υ ρ ό κ α σ τ ρ ο, Σκόδρα, Ἐλμπασάνι, Τίρανα). Μέρος Β': Ἡ οἰκία σὰν ἰδιαίτερη ἀρχιτεκτονικὴ κατηγορία, τὰ κριτήρια τυπολογικῆς ταξινόμησης, τὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα καὶ ἡ ἐξάπλωση τοῦ κάθε τύπου, τὰ ὑλικά καὶ ἡ τεχνολογία χτισίματος, οἱ τεχνίτες, παράδοση καὶ ἐξέλιξη, συγκρίσεις.

Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.

Περίληψη γαλλικά.

327. **Sokoli, Ramadan. - Miso, Piro.** Veglat muzikore të popullit shqiptar, Instituti i Kulturës Popullore, Tiranë, 1991, 570 f. [Μουσικὰ ὄργανα τοῦ ἀλβανικοῦ λαοῦ, ἔκδ. Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ...].

1) Εἰσαγωγή γιὰ τὸν πλοῦτο τῶν ἀλβανικῶν δημοτικῶν μουσικῶν ὀργάνων, τὸ ρόλο καὶ τὶς ἀξίες τους, ἡ ἐπιλογή, τὰ κριτήρια σύνταξης τοῦ βιβλίου. 2) Ἱστορικὴ ἀνασκόπηση (τὸ ἱστορικὸ μελέτης τῶν δημοτικῶν μουσικῶν ὀργάνων, τὸ ἱστορικὸ δημιουργίας καὶ χρήσης αὐτῶν, ἡ ἱστορικὴ τους ἐξέλιξη. 3) Ἰδιόφωνα ὄργανα. 4) Μεμβρανόφωνα ὄργανα. 5) Ἀερόφωνα ὄργανα. 6) Χορδόφωνα ὄργανα. 7) Ὀρχήστρες. 8) Ἡ τεχνολογία.

Γιὰ τὸ κάθε ὄργανο: τύπος καὶ παραλλαγές, τόπος χρήσης (περιοχὴ), μουσικὰ γνωρίσματα, προέλευση, σύγκριση (καὶ μὲ ἀνάλογα ὄργανα ἄλλων λαῶν), σκίτσα, φωτογραφίες.

328. **Shehu, Agim.** Fustanella (Shënime të lira), «Nëntori», 7/1991, f. 129-143 [Ἡ φουστανέλα (Ἐλεύθερες σημειώσεις)...].

Ἡ φουστανέλλα σὰν ἐθνικὴ παναλβανικὴ φορεσιὰ μὲ ἰλλυρικὴ προέλευση, ἡ τεχνολογία καὶ οἱ πρῶτες ὕλες, οἱ αἰσθητικὲς ἀξίες, ἡ χρῆση της στοὺς αἰῶνες, ἡ ἐξάπλωσή της σὲ ἄλλους λαούς.

329. **Tirta, Mark.** Migrime me përdhunë të popullsisë shqiptare, «Kultura

Popullore», 2/1991, f. 19-36 και 1-2/1992, f. 23-32 [‘Η βίαια μετανάστευση του ἄλβανικοῦ πληθυσμοῦ...].

Θεωροῦνται βίαιες μεταναστεύσεις ἐκεῖνες πού ἔχουν προξενηθεῖ ἀπό τή βία τῶν κυβερνήσεων καί τίς πιέσεις τοῦ περιβάλλοντος στό ὁποῖο ἔχουν ζήσει παραδοσιακά Ἀλβανοί. Ἀναφέρονται χῶρες ἀπό ὅπου ἔχουν μεταναστεύσει Ἀλβανοί (κυρίως ἡ Σερβία, ἀλλά καί Μαυροβούνι, «Μακεδονία», Βουλγαρία, Ρουμανία, Τουρκία, Ἑλλάδα) καί περιοχές τῆς Ἀλβανίας ὅπου αὐτοί ἐγκαταστάθηκαν (Δυρράχιο, Τίρανα, Φίερι, Αὐλώνα, Ἄγ. Σαράντα). Οἱ ἐπιπτώσεις τέτοιων μεταναστεύσεων.

330. **Bicaj, Llazar.** Katër shqiponja të skalitura në gur. / Kisha e lagjes «Peshkopi» në kalanë e Himarës /, «Kombi», 13.5.1992 [Τέσσερις ἀετοὶ σκαλισμένοι σέ πέτρα / Ἐκκλησία τῆς συνοικίας «Ἐπισκοπή» στό κάστρο τῆς Χειμάρρας...].

Ἀφοῦ περιγράφει τὰ προαναφερόμενα σκαλίσματα καί μιλάει γιά τήν ἡλικία τους, ὁ συγγραφέας ἐκφράζει τή γνώμη πὼς ἔχουμε νά κάνουμε μέ μαρτυρία τῆς ἄλβανικότητας τῆς Χειμάρρας.

331. **Dino, Thanas.** Përcjellje për Xhevat Avdallin, «Zëri i Popullit», 19.12.1992 [Προβόδισμα τοῦ Τζεβάτ Ἀβντάλι...].

Ὁ θάνατος τοῦ Τζεβάτ Ἀβντάλι, ἐνός ἀπό τοὺς πιὸ γνωστοὺς καί ταλαντούχους ἐρμηνευτὲς τοῦ δημοτικοῦ ἀργυροκαστρίτικου τραγουδιοῦ.

332. **Dojaka, Abaz.** Njerëz me doke e zakone të lashta (Shqipëria dhe shqiptarët), «Arbëria», 1/1992, f. 14-15 [Ἄνθρωποι μέ παλιὰ ἥθη κι ἔθιμα (Ἡ Ἀλβανία καί οἱ Ἀλβανοί)...].

Προσπάθεια γιά τεκμηρίωση (μέ ἐθνογραφικά δεδομένα) τῆς ἄποψης πὼς ἡ περιοχή τῆς Τσαμουριάς εἶναι συνέχεια τῶν ἄλβανικῶν περιοχῶν.

333. **Kokalari, Mexhit.** Vdekja është tepër pak..., «Kombi», 22.4.1992 [Ὁ θάνατος εἶναι πολὺ λίγο...].

Ξεκινώντας ἀπὸ τὰ δημοτικά τραγούδια γιά τίς μάχες τοῦ Λικούρσι (1878), ὑποστηρίζεται ἡ ἄποψη πὼς ὁ πόλεμος αὐτὸς ἦταν πόλεμος τῶν Ἀλβανῶν ἐναντίον τῶν καταχτητικῶν βλέψεων τῶν «Ἑλλήνων σωβινιστῶν».

334. **Llogori, Dhimitër.** Monumente të hershme të trevës së Korçës..., «Univers», 8/1992 [Ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς περιοχῆς Κορυτσά...].

Γίνεται λόγος γιά δύο ἰδρύματα ὀρθόδοξης λατρείας στό Βυθκούκι καί Μπόρια τῆς Κορυτσᾶς.

335. **Budina, Oksana.** Shqiptarët në Ukrainë..., «Kultura Popullore», 1-2/1993, f. 145-152 [Οἱ Ἀλβανοί στὴν Οὐκρανία...].

Ἱστορικο-εθνογραφικὴ περιγραφή Ἀλβανῶν πού ἔχουν ἐγκατασταθεῖ στὴν Οὐκρανία (τέσσερα χωριὰ τῆς Ὀδησοῦ καί Ζαπορόζας) τὸν 19ον αἰῶνα (ἴσως κατάγονται ἀπὸ τὴν περιοχή τῆς Κορυτσᾶς): ἡ οἰκογενειακὴ ζωὴ, οἱ φυλετικὲς σχέσεις, οἱ τελετουργίες.

336. **Disho, Mihal.** Dasma arumune (Rrjedhave të traditës), «Fratrìa», 2.1. 1993 [‘Ο βλάχικος γάμος (Στήν πορεία τῆς παράδοσης)...].
 ‘Η ἐθιμοτυπία τῆς τελετῆς τοῦ γάμου στοὺς Βλάχους τῆς Ἀλβανίας.
337. **Gjokutaj, Tasim.** Elemente të humorit në këngët e dasmës gjirokastrite, «Kultura Popullore», 1-2/1993, f. 45-55 [Χιουμοριστικὰ στοιχεῖα στὰ τραγούδια τοῦ ἀργυροκαστρίτικου γάμου...].
 ‘Η σκωπτικὴ διάθεση ὀρισμένων δημοτικῶν ἀργυροκαστρίτικων τραγουδιῶν γάμου (νυφιάτικων), τὸ κοινωνικο-αισθητικὸ τους λειτουργήμα, οἱ στιγμὲς χρήσης, τὰ πρόσωπα, τὸ ἱστορικὸ καὶ ἐθνολογικὸ τους φόρτο, οἱ καλλιτεχνικὲς τους ἀξίες, ἡ ἐξέλιξή τους.
338. **Onuzi, Afërdita.** Bektashizmi dhe përhapja e tij në Shqipëri, «Kultura Popullore», 1-2/1993, f. 83-89 [‘Ο Μπεκτασισμὸς καὶ ἡ ἐξάπλωσή του στὴν Ἀλβανία...].
 ‘Η διάδοση τοῦ Μπεκτασισμοῦ ἀπὸ τοὺς Τούρκους καταχτητὲς κατὰ τὸν 16ον-19ον αἰῶνα, ἡ οὐσία τοῦ Μπεκτασισμοῦ, οἱ συνθῆκες καὶ τὰ αἷτια ἐξάπλωσής του στὸ 30% τῶν Ἀλβανῶν μουσουλμάνων, οἱ περιοχὲς ἐξάπλωσής του, χῶροι καὶ ἰδρύματα Μπεκτασισμοῦ.
339. **Panajoti, Jorgo.** Rreth elementit kombëtar dhe origjinal në baladat popullore arbëreshe, «Kultura Popullore», 1-2/1993, f. 3-11 [Ἐθνικὰ καὶ ἰδιότυπα στοιχεῖα στὶς παραλογὲς τῶν Ἀρβανιτῶν...].
 ‘Η βαρύτητα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ (καὶ τῶν παραλογῶν) τῶν Ἀρβανιτῶν τῆς Ἰταλίας γιὰ τὴν ἀλβανικὴ καὶ βαλκανικὴ λαογραφία, κοινὰ στοιχεῖα καὶ ἰδιοτυπίες σὲ θέματα (πολλὰ διαβαλκανικά), προβλήματα, μυθολογία, μοτίβα, πρόσωπα, δημιουργικὲς ἀρχές, ὕφος, σχήματα λόγου, τεχνοτροπία, προσωδία. Τὰ αἷτια τῶν κοινῶν στοιχείων καὶ τῶν διαφορῶν, περιοχὲς μὲ ἐντονότερες ὁμοιότητες (Νότια καὶ Βορειοδυτικὴ Ἀλβανία).
 Περίληψη ἀγγλικά.
340. **Papleka, Ndoc.** Miti kozmogonik në një rit shërimit, «Kultura Popullore», 1-2/1993, f. 33-45 [‘Ο κοσμογονικὸς μῦθος σὲ μιὰ τελετουργία θεραπείας...].
 Τὸ μυθολογικὸ φόρτο τῆς δημοτικῆς ποίησης γενικὰ καὶ τῆς τελετουργικῆς ξέχωρα. Ἰδιαίτερα λεπτομερὴς ἐξέταση τῆς τελετουργικῆς διαδικασίας γιὰ τὴ θεραπεία τοῦ «κοψίματος κρέατος» στὸ Ἀργυρόκαστρο, ὅπου ὁ συγγραφέας βρίσκει στοιχεῖα μυθολογικῆς κοσμογονικῆς ἀντίληψης (δημιουργία τοῦ σύμπαντος, τῆς γῆς, τῶν ἀνθρώπων κ.ἄ.).
 Περίληψη ἀγγλικά.
341. **Sokoli, Ramadan.** Rreth vajtimeve çame, «Urtia», 1/1993, f. 8 [Σχετικὰ μὲ τὰ τσάμικα μοιρολόγια...].
 Σύντομη περιγραφή τῶν ποιητικο-μουσικῶν γνωρισμάτων καὶ τῶν ἐθνικῶν ἀξιῶν τοῦ ἀλβανικοῦ μοιρολογιοῦ στὴν Ἰτσάμουρια.
342. **Xhagolli, Agron.** Shtriga në mite, rite e besime të shqiptarëve, «Kultura Popullore», 1-2/1993, f. 61-71 [Ἡ Στρίγγλα σὲ μῦθους, τελετουργίες καὶ δοξασίες τῶν Ἀλβανῶν...].

Ἡ Στρίγγλα σὰν μυθολογική μορφή μὲ καλλιτεχνικὸ φόρτο (ἀνταγωνιστικὸ, ἀρνητικὸ πρόσωπο, ποὺ δημιουργεῖ καλλιτεχνικὲς πλοκὲς), τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς γνωρίσματα σύμφωνα μὲ τὴ λαϊκὴ φαντασία (πῶς καὶ γιατί γίνεται κάποια/κάποιος Στρίγγλα, οἱ σχέσεις τῆς μὲ ἀνθρώπους καὶ πρόσωπα τῆς μυθολογίας), οἱ τρόποι καὶ τὰ μέσα ἀντιμετώπισής τῆς. Παραδείγματα ἀπὸ διάφορες περιοχὲς (καὶ ἀπὸ τὴ Ν. Ἀλβανία).

Περίληψη ἀγγλικά.

343. **Xhaxhiu, Muzafër.** Paralele midis popullit shqiptar dhe popullit grek në lashtësinë pellazgjike..., «Çamëria - Vatra amtare», 10.10.1993 [Παραλληλισμοὶ μεταξὺ ἀλβανικοῦ λαοῦ καὶ ἐλληνικοῦ λαοῦ στὴν πελασγικὴ ἀρχαιότητα...].

Ξεκινώντας ἀπὸ δεδομένα ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ποιητῶν, γίνεται λόγος γιὰ μυθολογικοὺς, ἔθνογραφικοὺς καὶ γλωσσολογικοὺς παραλληλισμοὺς, τοὺς ὁποίους ὁ ἀρθρογράφος θεωρεῖ πελασγικῆς προέλευσης.

344. **Baçe, Shpresa.** Valle rituale të tokës dhe të shiut, «Kultura Popullore», 1-2/1994, f. 179-186 [Τελετουργικοὶ χοροὶ τῆς γῆς καὶ τῆς βροχῆς...].

Τὰ αἷτια γένεσης καὶ χρήσης τῶν χορῶν ποὺ σχετίζονται μὲ τὴ σπορὰ καὶ τὴ βροχὴ, τὰ δομικὰ τοὺς χαρακτηριστικὰ. Ἀνάλυση χορῶν, ὅπως: «Πῶς τὸ σπέρνουν τὸ σιτάρι» (Σέλατα - Σπάτη), «Νὰ ἔξερὰ πῶς γίνεται τὸ σιτάρι» (Ζάντριμα-Λέσσιο), «Πῶς τὸ σπέρνουν τὸ πιπέρι καὶ τὸ ρύζι» (Πρεμετή), «Ἡ περπερόνα» κ.ἄ.

Φωτογραφίες, περίληψη ἀγγλικά.

345. **Basha, Petrit.** Kulti i Tomorrit, «Kultura Popullore», 1-2/1994, f. 197-201 [Ἡ λατρεία τοῦ Τομόρι...].

Περιγραφή: Τὸ Τομόρι (Τόμορος - Μπεράτι) σὰν ἱερὸ βουνό, σύμφωνα μὲ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ τὴν ἀλβανικὴ μυθολογία, γιατί πήγαιναν στὸν Πατέρα-Τόμορο, ὁ καθορισμὸς τῶν θυσιῶν (κουρμπάνια) καὶ τῶν χρημάτων ποὺ θὰ δίνονταν, τὸ ξεκίνημα γιὰ τὸ βουνό, ἡ σφαγὴ τῶν ζώων.

346. **Bogdani, Ramazan.** Valle në festat kalendarike të ripërtëritjes së natyrës, «Kultura Popullore», 1-2/1994, f. 159-167 [Χοροὶ τῶν γιορτῶν τῆς χρονιάς γιὰ τὴν ἀνανέωση τῆς φύσης...].

Διαμέσου ὑλικῶν ἀπὸ διάφορες περιοχὲς (καὶ ἀπὸ τὴ Β. Ἡπειρο), ἀφοῦ ἀναφέρονται τὰ κυριότερα χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τεσσάρων ομάδων χορῶν (γιὰ τὸ κυνήγι, τὴ ζωὴ, τὶς σχέσεις γῆς-οὐρανοῦ, τὶς γιορτὲς τῆς χρονιάς), ὁ συγγραφέας συγκεντρώνεται στὸς τελευταίους, ἀναλύοντας χοροὺς σχετικὰ μὲ τὴν «Ἡμέρα τῆς Ἀνοιξῆς», τὸν Εὐαγγελισμό, τὴν Ἡμέρα τῆς Παναγίας, τὸ Νευρούζη, τὸ Λάζαρο, τὶς Ἀποκριές, τὸ Πάσχα, τὴ Γιορτὴ τοῦ Ἐρημίτη, τοῦ Ἀϊ-Γιώργη κ.ἄ.

Φωτογραφίες, περίληψη στὰ ἀγγλικά.

347. **Elezi, Ismet.** E drejta e Labërisë në planin krahasues (Monografi), Tiranë 1994, 206 f. [Τὸ δίκαιο τῆς Λιαπουριάς σὲ συγκριτικὸ ἐπίπεδο (Μονογραφία)...].

Είσαγωγή για τὰ προβλήματα, τὴν ὕλη, τὸ σκοπὸ τοῦ βιβλίου. Κεφ. I: Ἡ Λιανοῦριὰ σὰν ἐθνογραφικὴ περιοχὴ. II: Ὁ χαρακτήρας τοῦ δικαίου της (ἄγραφο, μεσαιωνικό, πατρι-αρχικό). III: Στρώματα καὶ ἐπιστρώματα (ἀρχαῖο μὲ ἐπιρροὲς Βυζαντίου, Τουρκίας, σύγ-χρονες). IV: Φαινόμενα κοινωνικοῦ συστήματος (σχέσεις γονέων-τέκνων, κανονισμοὶ τῆς μονογαμίας καὶ ἐξωγαμίας). V: Κοινωνικὴ καὶ στρατιωτικὴ ὀργάνωση. VI-VIII: Τὸ οἰκο-νομικὸ σύστημα (ἡ κυριότητα, ἡ κληρονομιά κ.ἄ.). IX-XI: Κανόνες μὲ διοικητικὸ χαρακτήρα.

348. **Gjata, Trim.** Yllësia e karnavaleve në Korçë, «Rilindja Demokratike», 13.4.1994 [Ὁ ἄστερισμὸς τῶν καρναβαλιῶν στὴν Κορυτσά...].

Ἐντυπώσεις ἀπὸ τὸ Πρῶτο Φεστιβάλ Καρναβαλιῶν στὴν Κορυτσά: Ἡ ἀρχαιότητα, οἱ ἱστορικὲς, κοινωνικὲς, ἐθνογραφικὲς καὶ καλλιτεχνικὲς ἀξίες τῶν παραδοσιακῶν καρναβα-λιῶν σὲ διάφορες περιοχὲς (καὶ τῆς Ν. Ἀλβανίας).

349. **Miso, Pirro.** Reformime të formacioneve instrumentale dhe të muzikës popullore qytetare të Shqipërisë ne dy shekujt e fundit, «Kultura Po- pullore», 1-2/1994, f. 169-178 [Ἀνασχηματισμοὶ τῶν ὀρχηστρῶν καὶ τῆς ἀστικῆς δημοτικῆς μουσικῆς τῆς Ἀλβανίας στοὺς δύο τελευταίους αἰῶνες...].

Ἐξελίξεις ἀποκρυσταλλοποιημένες σὲ διάφορες στρουχτοῦρες, κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴ τῆς ἀνατολίτικης μουσικῆς, τῶν νέων μουσικῶν ὀργάνων, τῆς νέας καλλιτεχνικῆς ζωῆς (παρα-στάσεις, φεστιβάλ κ.ἄ.). Παραδείγματα ἀπὸ διάφορες περιοχὲς: Σκόδρα, Τίρανα, Ἐλμπα-σάνι, Αὐλώνα, Ἀργυρόκαστρο, Δέλβινο, Λεσκοβίκι.

Περίληψη στὰ ἀγγλικά.

350. **Muka, Ali.** Formulimi arkitektonik dhe ornamentika e banesës fshatare shqiptare, «Kultura Popullre», 1-2/1994, f. 131-143 [Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ διατύπωση καὶ ἡ διακόσμηση τῆς χωρικῆς ἀλβανικῆς οἰκίας...].

Διαμέσου δειγμάτων ἀπὸ διάφορες περιοχὲς (καὶ ἀπὸ τὴ Ν. Ἀλβανία), συζητιοῦνται προ-βλήματα, ὅπως: σχέσεις μεταξὺ ἀρχιτεκτονικῆς καὶ λειτουργήματος, ἐποικοδομητικὴ λο-γικὴ, σημασία καὶ τρόποι διακόσμησης.

Περίληψη ἀγγλικά.

351. **Papleka, Ndoc.** Sinkretizmi në poezinë orale, «Kultura Popullore», 1-2 /1994, f. 145-157 [Ὁ συγκρητισμὸς στὴν προφορικὴ ποίηση...].

Βάσει θεωρητικῶν συμπερασμάτων διαφόρων λαογράφων καὶ ἐθνολόγων, καθὼς καὶ παρα-δειγμάτων ἀπὸ διάφορες περιοχὲς (καὶ ἀπὸ τὴ Ν. Ἀλβανία), ἀναδεικνύεται τὸ τελετουργικό, μυθολογικό, μαγικὸ καὶ αἰσθητικὸ στοιχεῖο τῆς δημοτικῆς ποίησης καὶ ὑποστηρίζεται ἡ ἄποψη πὼς, μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου, ἓνας τέτοιος συγκρητισμὸς ἐξασθενίζει πρὸς ὄφελος τοῦ αἰσθητικοῦ στοιχείου, ἐνῶ ὀρισμένα καθαρῶς τελετουργικὰ τραγούδια μετατρέπονται σὲ παιδικά.

Περίληψη ἀγγλικά.

352. **Shkurti, Spiro.** Vendbanimet fshatare në Mesjetë, «Kultura Popullore», 1-2/1994, f. 117-130 [Ὁ χωρικὸς τόπος κατοικίας στὸ Μεσαίωνα...].

Δύο προβλήματα: ἡ παλαιότητα τῶν χώρων διαμονῆς καὶ τὸ μέγεθός τους σὲ σχέση μετὰ τὸ οἰκονομικὸ δυναμικόν. Χρησιμοποιοῦνται δεδομένα ἐνὸς βενετσιάνικου καταλόγου τῶν ἐτῶν 1416-17, τούρκικων καταλόγων τοῦ 16ου καὶ 17ου αἰώνα, καθὼς καὶ ἄλλα ντοκουμέντα. Δεδομένα καὶ γιὰ περιοχὰς τῆς Ν. Ἀλβανίας: Ἀργυρόκαστρο, Βαϊονετία, Χειμάρρα, Μουζεκιά, Κλεισοῦρα, Δέλβινο κ.ἄ.

Στατιστικές, περίληψη στὰ ἀγγλικά.

353. **Tole, Vaso.** Folklori dhe bashkëkohësia (Takimi Kombëtar i sazeve dhe orkestrinave popullore të Jugut), «Drita», 26.6.1994 [Ἡ λαογραφία καὶ ἡ ἐπικαιρότητα (Ἡ ἐθνικὴ συνάντηση τῶν λαϊκῶν ὀρχηστρῶν τοῦ Νότου)...]. Ξεκινώντας ἀπὸ ὅ,τι παρουσιάστηκε στὴν προαναφερόμενη συνάντηση, συζητιοῦνται προβλήματα σὰν τὰ παρακάτω: οἱ σύγχρονες ἐξελίξεις στὴ δημοτικὴ ἐνόργανη μουσικὴ, θετικὲς καὶ ἀρνητικὲς τάσεις, ἡ ἀνάγκη γιὰ τὴ διαφύλαξη τῆς καθαρῆς παράδοσης.

354. **Bogdani, Ramazan.** Valle të Lunxhërisë, Tiranë, 1995, 217 f. [Χοροὶ τῆς Λιουντζουριᾶς...].

Ἡ Λιουντζουριᾶ (Ἀργυρόκαστρο) σὰν ἰδιαίτερη ἐθνογραφικὴ περιοχὴ, μετὰ τὴν ἱστορία καὶ τὸν πολιτισμὸς τῆς. Ὁ πλοῦτος, τὰ εἶδη, οἱ τύποι, οἱ παραλλαγές, ἡ ἐξέλιξη τῶν χορῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Περιγραφή σχεδὸν 70 παραλλαγῶν, ποὺ ἐνώνονται σὲ τύπους σύμφωνα μετὰ τὴ δομὴ τους. Σχέσεις μετὰ τοὺς χοροὺς ἄλλων περιοχῶν καὶ ἰδιαιτερότητες. Σκίτσα καὶ φωτογραφίες.

Περίληψη στὰ γαλλικά.

355. **Bogdani, Ramazan.** Folk-vallja në Festivalin Kombëtar Berat, 1995, «Kultura Popullore», 1-2/1995, f. 119-125 [Ὁ δημοτικὸς χορὸς στὸ Ἐθνικὸ Φεστιβάλ Μπεράτι, 1995...].

Ἐπιτυχίες τοῦ Φεστιβάλ ἀπὸ χορογραφικὴ ἀποψη, ἀδυναμίες, ὅπως: παραποιήσεις, ὄχι ὀρθὲς ἐπεμβάσεις, καχεκτικὲς ἐρμηνεῖες, μὴ συνταυτίσεις ποίησης καὶ χορογραφίας κ.ἄ. Παραδείγματα ἀπὸ διάφορες περιοχές, καὶ ἀπὸ τὴ Ν. Ἀλβανία.

356. **Gaçe, Bardhosh.** Kënga popullore e Lumit të Vlorës, Shtëpia botuese «N. Frashëri», Tiranë, 1995, 194 f. [Τὸ δημοτικὸ τραγούδι τοῦ Lumi i Vlorës...].

Μονογραφία γιὰ τὴ δημοτικὴ ποίηση μιᾶς μικροπεριοχῆς τῆς Λιαπουριᾶς. Εἰσαγωγή: Τὸ Lumi i Vlorës (Ποτάμι τῆς Αὐλώνας) σὰν ἐθνογραφικὴ περιοχὴ μετὰ τὴν ἱστορία καὶ τὸν πολιτισμὸς του. Κεφ. I: Οἱ συνθηκὲς γένεσης καὶ λειτουργίας τῆς δημοτικῆς ποίησης τῆς περιοχῆς, τὸ σύστημα τῶν εἰδῶν τῆς. II: Ἡ ἐξέλιξη τῆς δημ. ποίησης, οἱ πηγές τῆς (κυριότερες ἐστίες, ραψωδοί). III: Νεοτερισμοὶ στὸ περιεχόμενον, μέσα ἔκφρασης, σχέσεις μετὰ τὴ μουσικὴ, τὸ χορὸ καὶ τὴν ἔντεχνη ποίηση.

357. **Onuzi, Afërdita.** Veshjet popullore në Festivalin Foklorik Kombëtar Berat — 1995, «Kultura Popullore», 1-2/1995, f. 127-131 [Οἱ λαϊκὲς φορεσιές στὸ Ἐθνικὸ Λαογραφικὸ Φεστιβάλ τοῦ Μπερατίου — 1995...].

362. **Bogdani, Ramazan.** Vallëzimi popullor - Lirika, Tiranë, 1997, 430 f. [Οἱ ἄλβανικοὶ χοροὶ — Οἱ λυρικοί...].

Ἐκτεταμένη καὶ γενικευτικοῦ χαρακτήρα μονογραφία γιὰ τὸν πλοῦτο, τὰ εἶδη, τοὺς τύπους, τὶς παραλλαγές, τὴ δομὴ, τὴ μουσικὴ, τοὺς ρυθμοὺς κ.ἄ. τῶν ἄλβανικῶν χορῶν μὲ λυρικὴ πνοή. Ταξινομήση σύμφωνα μὲ τὴν ποίηση, τὴν πνοή, τὸ γένος τῶν χορευτῶν, τὴν περίπτωσι χρήσης κ.ἄ. Γίνεται λόγος γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῶν χορῶν, τὶς ἐπαρχιακὲς ἰδιομορφίες, τὰ κοινὰ στοιχεῖα. Ἐκτὸς τῆς περιγραφῆς τοὺς μὲ λόγια, ὑπάρχει μεταγραφὴ κατὰ τὸ σύστημα Λαμπάν (Laban). Παραδείγματα ἀπὸ διάφορες περιοχὲς (καὶ ἀπὸ τὴ Ν. Ἀλβανία).

Χάρτες, σκίτσα, φωτογραφίες.

Περίληψη ἀγγλικά.

363. **Kruta, Beniamin.** Vendi i polifonisë shqiptare në polifoninë e Ballkanit, «Çështje të folklorit shqiptar», 5/1996, f. 179-206 [Ἡ θέση τῆς ἄλβανικῆς πολυφωνίας στὴν πολυφωνία τῶν Βαλκανίων...].

Ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ βαρύτητα συγκριτικῶν μελετῶν στὸ πεδίο τῆς βαλκανικῆς καὶ πρὸ πέρα —μεσογειακῆς— πολυφωνίας, ὁ πλοῦτος, ἡ ποικιλία, ἡ μορφολογία τῆς ἄλβανικῆς πολυφωνίας, οἱ μέχρι τώρα ἔρευνες, οἱ περιοχὲς ἐξάπλωσής της (κυρίως Ν. Ἀλβανία, κάτω τοῦ ποταμοῦ Σκουμπίνι), οἱ ἀπαρχές καὶ ἡ ἐξέλιξή της σὰν ἀποκρυσταλλωμένο καὶ συμπαγὲς σύστημα.

364. **Shituni, Spiro.** Dialektet kryesore të polifonisë popullore shqiptare, «Çështje të folklorit shqiptar», 5/1997, f. 143-177 [Οἱ κυριότερες διάλεκτοι τῆς δημοτικῆς ἄλβανικῆς πολυφωνίας...].

Διακρίνονται δύο συγκροτήματα στὴν ἄλβανικὴ πολυφωνία (ἡ τόσκιχη καὶ ἡ λιάπικχη πολυφωνία), 4 διάλεκτοι, σύμφωνα μὲ τὴν περιοχὴ (τῆς Μοϋζεκιᾶς, τῆς Τοσκαριᾶς, τῆς Τσαμουριᾶς, τῆς Λιαπουριᾶς), διάφορα στυλ (ῥφη) μέσα σὲ κάθε διάλεκτο (τοῦ Σκραπάρι, τοῦ Ντεβόλι, τῆς Κολιώνιας, τῆς Πρεμετῆς —στὴν τόσκιχη πολυφωνία—, τοῦ Κουρβελεσίου, τῆς Σμοκθίνας, τῆς Χειμάρρας, τῆς Πύλιουρης κ.ἄ. — στὴ λιάπικχη). Ἀπὸ δομικὴ ἀποψὴ διακρίνονται: πολυφωνία μὲ 2, 3 καὶ 4 φωνές. Ὑπογραμμίζονται ὁμοιότητες καὶ ἰδιοτυπίες σύμφωνα μὲ τὴν παραπάνω ταξινομήση.

Π Ι Ν Α Κ Ε Σ

Α΄ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

- Adami Jovan 15
Adhami Stilian 167
Agolli Dritëro 210
Agolli Nexhat 64, 126, 211, 271, 314
Aliu Skënder 246
Anamali Skënder 4, 157
Arapi Fatos 259
- Baçe Shpresa 344
Basha Petrit 345
Bicaj Llazar 330
Bido Agim 247
Bihiku Ikbal 65, 158, 248, 249. (Βλ. και
Mustafa Ikbal)
Bogdani Ramazan 64, 113, 116, 138, 179,
272, 299, 315, 346, 355, 361, 362
Brandl Rudolf M. 309
Budina Oksana 335
- Cabanes Pierre 302
Ceka Hasan 5, 24
Ciko Dhimitër 224
Çabej Eqrem 6, 78, 91, 159, 180
Çami Muin 112
Çausholli Agim 260
Çeko Lefter 197
Çetta Anton 212
Çipa Aristidh 168
Çuka Pano 181
- Daija Tish 18
Daiu Mexhit 66, 70, 80, 81, 110
Daja Ferial 213, 268, 273
Dino Thanas 331
Disho Mihal 336
Dodona Eftim 240
Doja Albert 261, 300
- Dojaka Abaz 60, 79, 106, 140, 156, 214,
274, 332
Domi Mahir 9, 69
Duka Ferit 316
Dule Miranda 200
Durham Edith 317
Dhamo Dhorka 160
Dheri Eftim 6
Dhima Aleksandër 161, 249, 295
Dhrimo Ali 262
- Elezi Ismet 82, 225, 347
- Fetiu Sadri 182
Fico Agron 47, 49, 51, 57, 109, 117, 127,
133
Filja Hysen 198
- Gaçe Bardosh 356
Gërcaliu Mustafa 223
Gjata Trim 45, 348
Gjergji Andromaqi 13, 19, 52, 53, 61, 71,
107, 141, 147, 163, 205, 275, 296
Gjidede Pavlo 93
Gjokutaj Tasim 337
- Halimi-Statovski Drita 164
Harito Ketii 21, 36, 49, 83, 85, 86, 94
Haxhihasani Qemal 20, 25, 31, 32, 36, 38,
48-51, 54, 55, 57, 66, 82, 102-104, 108,
109, 112, 114, 117, 133, 135, 199, 200,
215, 216, 226, 227, 297, 303, 310
Haxhiu Fiqri 142, 148
Hotova Myslim 318
Hoxha Fejzi 128
Hoxha Ibrahim 201
Hyso Riza 176, 251

Ibrahimi Feim 311

Jani Alqi 169

Jorgaqi Frederik 170, 202

Kadare Ismail 119

Kadia Refik 260

Kallamata Vlash 183

Kamani Hilë 263

Kamberi Thanas 118, 131, 152

Karaulli Miranda 171

Karkanaqe Pëllumb 228

Κατσαλίδας Γρηγόρης 304

Koci Pandeli 172

Kodra Ziaudin 63, 85, 86

Kokalari Mexhit 333

Komnino Gjergj 27

Kondi Mitat 277

Kono Kristo 56

Kotherja Hiqmet 278

Kruta Benjamin 95, 110, 136, 138, 184,
185, 229, 264, 279, 305, 312, 319, 320,
363

Kuçulli Harila 96

Κώτσιας Βασίλης 241

Lazimi Latif 153

Loli Kosta 186, 242, 321

Luka Kolë 48, 154, 227

Llogori Dhimitër 334

Margilaj Nikolla 202

Martini Gjergji 292

Marto Panajot 139

Mborja Dhimitër 44

Meksi Aleksandër 120

Merja Zenel 173

Minga Josif 174

Miso Pirro 203, 230, 279, 327, 349

Mitrushi Llambrini 62, 72, 129, 173

Mizis Kostas 265

Muka Ali 31, 281, 350

Musaj Seit 323

Mustafa Ikbale 39 (βλ. και Bihiku Ikbale)

Mustaqi Arsen 70, 80, 81, 97, 99, 102, 209

Myderizi Osman 28

Nako Reshide 187

Nano Thanas 324

Nathanaili Andrea 149

Ndocaj Filip 63, 85, 86

Νίκας Βασίλης 298

Nova Koco 121

Nuraj Lilo 217

Nushi Jani 144, 218

Onuzi Afërdita 165, 282, 338, 357

Panajoti Jorgo 63, 84-86, 100-104, 122-
124, 130, 137, 138, 175, 176, 188, 204,
205, 219, 232, 233, 252, 253, 266, 283,
299, 300, 306, 307, 339

Pano Natasha 268, 301

Papleka Ndoc 220, 340, 351

Pepo Petraq 67, 73, 234

Popa Theofan 29, 35

Prifti Bardhyl 325

Prifti V. 234

Progri Fiqri 189

Puzanova Vitore 16

Qatipi Hasan 156

Riza Emin 125, 131, 132, 150, 166, 206,
326

Rrapaj Fatos M. 191, 235

Sako Zihni 11, 17, 21, 36, 40, 49, 50, 51,
57, 63, 74, 85, 86, 89, 102-104, 133,
134, 243

Selimi Skënder 105

Selimi Yllka 284

Sinani Shaban 358

Sokoli Ramadan 22, 23, 37, 41, 46, 58, 68,
75, 87, 327, 341

Spase Sterio 1

Stahl Paul H. 221

Starova Tomorr 285

Stiko Nikoleta 191

Strazimiri Burhan 132

Strazimiri Gani 76

Suli Leonard 177, 244, 254

Shehu Agim 328

Shituni Spiro 193, 207, 255, 267, 268, 286,
364

Shkodra Zija 236, 269

Shkupi Fatbardha 237, 260

Shurti Spiro 145, 151, 178, 208, 245, 287,
288, 289, 352

Sholla Pavlo 194

Shpuza Gazmend 359

Shtylla Valter 155

Shuteriqi Dhimitër S. 2, 8, 10, 162
 Tirtja Mark 115, 146, 195, 256, 290, 313,
 329, 360
 Tole Vaso 353
 Treska Misto 227
 Thomo Pirro 196, 222, 238, 257, 292, 308
 Uçi Alfred 227
 Vasili Kozma 169, 209, 223, 297, 301
 Vozga Ramazan 172

Xhaçka Vasil 42, 43
 Xhagolli Agron 233, 239, 267, 293, 300,
 342
 Xhajanka Suzana 127
 Xhaxhiu Muzafer 343
 Zadeja Çesk 18
 Zoduli Koci 294
 Zite Bektash 139
 Zojzi Rrok 10-13, 33, 44, 59, 77, 156
 Zografi Janulla 111
 Χωρίς όνομα συγγραφέα 3, 14, 26, 34, 258,
 322

Β' ΤΟΜΕΩΝ

Αινίγματα 94
 Άνθρωπολογία 161, 250, 295, 335
 Άνθρωπωνυμία 276
 Αρχαιολογία 4, 5, 45, 157, 302
 Αρχιτεκτονική, Πολεοδομία 76, 120, 125,
 131, 132, 150, 152, 153, 155, 166, 177,
 190, 196, 206, 222, 231, 238, 244, 254,
 257, 281, 308, 326
 Γεωργία 52, 61, 141, 151, 240, 256, 287
 Δημογραφία 52, 61, 141, 151, 240, 256,
 287, 329, 335 (βλ. και Οικονομία, Πε-
 ριοχές)
 Διατροφή 61 (βλ. και Οικονομία)
 Δίκαιο 53, 72, 73, 82, 121, 225, 347
 Έκδηλώσεις 1, 299, 306, 355, 357, 358
 Ένδυμασία 10, 12, 71, 77, 107, 148, 163,
 178, 195, 197, 208, 214, 234, 296, 304,
 324, 328, 357
 Ζακόνια 42, 43, 62, 68, 79, 82, 129, 140,
 143, 149, 278, 284, 325, 332, 336 (βλ.
 και Ίεροτελ., Λατρεία)
 Ζωγραφική 16, 29, 35, 160
 Θέατρο 58, 348
 Ίατρική 128
 Ίεροτελεστία 68 (βλ. και Ζακόνια, Λατρεία)
 Ίστορία της Λαογραφίας 9, 49, 50, 55, 57,
 69, 199

Κοινωνικές σχέσεις 53, 106, 111, 115 (βλ.
 και Οικογένεια)
 Κοινωνική διοργάνωση 221
 Κτηνοτροφία 52, 61, 142 (βλ. και Οικονο-
 μία, Περιοχές)
 Λαογραφία (Γενικά) 17, 31, 38, 40, 47, 49,
 50, 57, 78, 91, 133, 138, 159, 164, 175,
 176, 205, 218, 219, 243, 294, 322, 335,
 343
 Λαογραφία και Καλλιεργημένη τέχνη 28,
 210
 Λατρεία 43, 68, 91, 146, 273, 334, 335, 338,
 345, 359
 Μνημεία Λόγου (Γενικά) 17, 49, 50, 57, 63,
 72, 83, 85, 86, 88, 101, 103, 104, 112,
 119, 122, 123, 130, 252, 277, 294, 300
 Μουσική 14, 22, 26, 34, 37, 41, 45, 46, 56,
 66, 70, 75, 80, 81, 87, 95, 99, 110, 136,
 138, 174, 184, 193, 194, 198, 203, 207-
 212, 229, 230, 242, 245, 251, 255, 264,
 267, 268, 273, 279, 280, 285, 286, 305,
 309, 311, 312, 319, 320, 321, 327, 331,
 341, 349, 353, 363, 364
 Μυθολογία, Προλήψεις 6, 91, 144, 340, 342,
 360 (βλ. και Άρχαιολογία, Ζακόνια, Ίε-
 ροτελεστία, Λατρεία)
 Οικιακά σκεύη 60 (βλ. και Διατροφή, Κτη-
 νοτροφία, Λαογραφία, Γεωργία, Οικονο-
 μία)
 Οικογένεια 52, 115, 187, 274, 335, 336 (βλ.

και Κοινωνικές σχέσεις, Κοιν. διοργάνωση, Δίκαιο)

Οικοδόμηση 19, 236, 334, 350, 352 (βλ. και 'Αρχιτεκτονική, Τεχνολογία)

Οικονομία (Γενικά) 52, 61, 196, 269

Παροιμίες 36, 204, 233

Πεζός Λόγος 8, 21, 63, 74, 83, 85, 86, 88, 96, 112, 123, 130, 252, 266, 293, 300 (βλ. και Μνημεΐα Λόγου, Περιοχές)

Περιοχές 13, 31, 38, 47, 52, 53, 59, 61, 67, 154, 167, 205, 288, 289, 290, 317, 332

Ποίηση 2, 3, 7, 11, 20, 25, 27, 28, 30-32, 37, 38, 47, 48, 51, 54, 66, 70, 80, 81, 88, 89, 92, 93, 96, 97, 99, 102, 109, 112, 114, 117, 119, 122, 124, 135, 137-139, 168-170, 172, 173, 175, 180-182, 191, 192, 199-202, 209, 212, 215, 216, 219, 220, 223, 226, 227, 232, 235, 239, 241,

253, 259, 261, 263, 265-268, 277, 283, 285, 297, 298, 301, 303, 310, 333, 337, 338, 340, 351-356, 358 (βλ. και Μνημεΐα Λόγου, Περιοχές)

Τελετουργία 62, 79, 118, 304, 340 (βλ. και Ζακόνια, 'Ιεροτελεστίες)

Τέχνη 19, 39, 44, 65, 147, 156, 158, 189, 237, 243, 248, 249, 270, 282, 313, 330

Τεχνολογία 15, 33, 165, 177, 217, 224, 228, 240, 282, 292, 315, 318, 323 (βλ. και Οικοδόμηση)

Τοπωνυμία 154, 262

Χορός 23, 34, 64, 90, 105, 113, 116, 126, 134, 138, 171, 179, 183, 258, 271, 272, 307, 314, 315, 344, 346, 354, 355, 361, 362

Γ' ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ - ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ - ΣΥΛΛΟΓΩΝ

Bashkimi [‘Ενωση]. — ‘Οργανο του Δημοκρατικού Μετώπου (1945-1992). Καθημερινή έφημερίδα.

Bota e Re [Νέος Κόσμος]. — Μηνιαίο, κυρίως λογοτεχνικό περιοδικό των πρώτων έτών μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Buletin i Institutit të Shkencave [Δελτίο του 'Ινστιτούτου 'Επιστημών], τριμηνιαίο, κατά τα έτη 1949-1957. Δύο σειρές: Shkencat e Natyrës, Shkencat Shoqërore [Θετικές 'Επιστήμες, Κοινωνικές 'Επιστήμες].

Buletin i Universitetit Shtetëror të Tiranës [Δελτίο του Κρατικού Πανεπιστημίου των Τιράνων]. — Τριμηνιαίο περιοδικό, συνέχεια του «Buletin i Institutit të Shkencave». Οι λαογραφικές μελέτες συμπεριλαμβάνονταν συνήθως στη σειρά «Shkencat Shoqërore» [Κοινωνικές 'Επιστήμες].

Culture Populaire [Λαϊκός Πολιτισμός]. — Χρονιαίο περιοδικό στα γαλλικά του 'Ινστιτούτου Λαϊκού Πολιτισμού. Συμπεριλαμβάνει έκλεκτα ύλικα από δύο προηγούμενους αριθμούς του περιοδικού «Kulturë Popullore».

Çështje të Folklorit Shqiptar [Προβλήματα

τα της 'Αλβανικής Λαογραφίας]. — Συλλογή μελετών γύρω από τα δημοτικά μνημεΐα λόγου («λογοτεχνική λαογραφία»), τη μουσική και τους χορούς. 'Εκδίδεται (αρχίζοντας από το 1982) σχεδόν κάθε 1 1/2 - 2 χρόνια. 'Εκλεκτά ύλικα του Α' αριθμού έχουν μεταφραστεί στα αγγλικά («Questions of Albanian Folklore», 1984). 'Εκδ. 'Ινστ. Λαϊκού Πολιτισμού.

Drita [Τò φώς]. — 'Εβδομαδιαία λογοτεχνική έφημερίδα, όργανο του 'Αλβανικού Συλλόγου Λογοτεχνών και Καλλιτεχνών.

Etnografia Shqiptare [‘Η 'Αλβανική 'Εθνογραφία]. — Συλλογή έθνογραφικών μελετών (ύλικός και πνευματικός βίος). Αρχίζοντας από το 1962 εκδίδεται σχεδόν κάθε χρόνο. 'Εκδίδεται και στα γαλλικά (Ethnographie Albanaise). Σήμερα, έκδοση του 'Ινστιτούτου Λαϊκού Πολιτισμού.

Fitorja [‘Η νίκη]. — Τοπική έφημερίδα της πρώην έπαρχίας 'Αγίων Σαράντα.

Fratëria [‘Αδελφότητα]. — 'Εφημερίδα, όργανο του Συλλόγου των Βλάχων (που ζούν στην 'Αλβανία).

Çamëria-Vatra Amtare [‘Η Τσαμουριά —

- ή μητρική έστία]. — Έφημερίδα του Συλλόγου τών Τσάμηδων (πού ζούν στην 'Αλβανία).
- Driloni [Τò Ντριλώνι]. — Τοπική έφημερίδα τής έπαρχίας Πογραδέτσι.
- Gjurmime Albanologjike - Folklor dhe Etnologji ['Αλβανολογικές Έρευνες - Λαογραφία και Έθνολογία]. — Χρονιαίο περιοδικό του 'Αλβανολογικού 'Ινστιτούτου τής Πρίστινας (Κοσσυφοπέδιο).
- Iliria ['Η 'Ιλλυρία]. — Περιοδικό του 'Αρχαιολογικού Κέντρου 'Αλβανίας με αρχαιολογικά ύλικά.
- Koha ['Ο Καιρός]. — Τοπική έφημερίδα τής Κορυτσάς.
- Kombi [Τò 'Έθνος]. — Καθημερινή έφημερίδα.
- Konferenca I e Studimeve Albanologjike ['Η Πρώτη Συνδιάσκεψη 'Αλβανολογικών Έρευνών], Τίρανα 1965. Συλλογή ανακοινώσεων κλπ. τής Πρώτης Συνδιάσκεψης 'Αλβανολογικών Σπουδών (Γλωσσολογία, ιστορία, λογοτεχνία, λαογραφία, αρχαιολογία κ.ά.). Έκδ. Πανεπιστημίου.
- Konferenca II e Studimeve Albanologjike ['Η Δεύτερη Συνδιάσκεψη 'Αλβανολογικών Έρευνών], Τίρανα, 1968. — Πρακτικά τής αναφερόμενης Συνδιάσκεψης σέ τρεῖς τόμους. Έκδοση Κρατικού Πανεπιστημίου Τιράνων.
- Konferenca Kombëtare e Studimeve Etnografike, botim i Akademisë së Shkencave, Tiranë, 1977, 594 f. ['Εθνική Συνδιάσκεψη Έθνογραφικών Μελετών, έκδοση 'Ακαδημίας Έπιστημών, Τίρανα, 1977, 594 σ.]. — Πρακτικά τής αναφερόμενης Συνδιάσκεψης (28-30 'Ιούνη 1976): ένδυμασία, οικία, διατροφή, τέχνη, οίκογένεια, γλώσσα, δίκαιο, μνημεία λόγου κλπ. Έκδοση και στα γαλλικά: «Conference National des Etudes Ethnographiques», Tirana, 1978.
- Korça ['Η Κορυτσά]. — 'Αλμανάκ με συγγράμματα για την Κορυτσά (ιστορία, γεωγραφία, γλωσσολογία, λαογραφία, λογοτεχνία κ.ά.). Έχουν έκδοθει 5 άριθμοί.
- Koreografia ['Η χορογραφία]. — Περιοδικό τής Κεντρικής Έστίας Λαϊκής Δημιουργίας. Έκλαϊκευτικός χαρακτήρας. 'Υλικά γύρω από τούς χορούς.
- Kultura Popullore [Λαϊκός Πολιτισμός]. — Έξάμηνο περιοδικό του 'Ινστιτούτου Λαϊκού Πολιτισμού ('Ακαδημία Έπιστημών) με μελέτες, διατριβές, βιβλιοκρισία και άλλα ύλικά από τò λαϊκό πολιτισμό στη γενικότητα. 'Η έκδοσή του άρχισε τò 1980.
- Kushtrimi [Συναγερμός]. — Τοπική έφημερίδα τής έπαρχίας Μπερατίου.
- Les Lettres Albanais ['Η 'Αλβανική Λογοτεχνία]. — Περιοδικό του 'Αλβανικού Συλλόγου Λογοτεχνών και Καλλιτεχνών με λογοτεχνικά έργα, φιλολογικές και καλλιτεχνικές σπουδές, βιβλιοκρισία κ.ά. στα γαλλικά.
- Letërsia Jonë ['Η λογοτεχνία μας]. — Μηνιαίο λογοτεχνικό περιοδικό, όργανο του 'Αλβανικού Συλλόγου Λογοτεχνών και Καλλιτεχνών γύρω στα έτη '50.
- Literatura Jonë ['Η λογοτεχνία μας]. — Μηνιαίο λογοτεχνικό περιοδικό τών πρώτων έτών μετά τò Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Μετά τò 1950 μετονομάστηκε «Letërsia jonë».
- Λογοτεχνικό Λαϊκό Βήμα. — Μηνιαίο παράρτημα τής έφημερίδας «Λαϊκό Βήμα», που εκδίδεται έλληνικά στο 'Αργυρόκαστρο.
- Mësuesi ['Ο Δάσκαλος]. — Έβδομαδιαία έφημερίδα που εκδίδεται από τò 'Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού.
- Monumentet [Μνημεία]. — Έξάμηνο περιοδικό. Έκδίδεται από τò 'Ινστιτούτο Διαφύλαξης και 'Επιδιόρθωσης Μνημείων.
- Nëntori (και Nëndori) [Νοέμβρης]. — Μηνιαίο περιοδικό με λογοτεχνία, φιλολογικές, μουσικολογικές, χορογραφικές κ.ά. μελέτες, βιβλιοκρισία κλπ. Όργανο του 'Αλβανικού Συλλόγου Λογοτεχνών και Καλλιτεχνών.
- Pasuri e Trashëguar ne Shekuj [Κληρονομημένος κατά τούς αιώνες θησαυρός], Τίρανα, 1984. Σειρά μελετών και άλλων ύλικών για κάθε τι τò παραδοσιακό (Λαογραφία, ανθρωπολογία, αρχιτεκτονική κ.ά.).
- Përpara [Μπροστά]. — Τοπική έφημερίδα.

- Ἐκδιδόταν στὴν Κορυτσά μὲ συγγράμματα γιὰ τὴν ἐπαρχία.
- Probleme të Zhvillimit të Folklorit Bashkëkohor [Προβλήματα ἐξέλιξης τῆς σύγχρονης λαογραφίας]. — Συλλογὴ πρακτικῶν τῆς Συνδιάσκεψης γιὰ τὸ Ἐθνικὸ Λαογραφικὸ Φέστιβαλ τοῦ 1978. Ἐκδοσὴ τοῦ Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ (1980).
- Rilindja Demokratike [Δημοκρατικὴ Ἀναγέννηση]. — Καθημερινὴ ἐφημερίδα, ὄργανο τοῦ Δημοκρατικοῦ Κόμματος Ἀλβανίας.
- Simposium për Problemet e Festivalit Folklorik Kombëtar te Gjirokastrës 1973, Tiranë, 1975 [Συνδιάσκεψη γιὰ προβλήματα τοῦ Ἐθνικοῦ Λαογραφικοῦ Φέστιβαλ τοῦ Ἀργυροκάστρου τὸ 1973, Τίρανα 1975]. — Συλλογὴ τῶν πρακτικῶν τῆς ἀναφερόμενης Συνδιάσκεψης. Ἐκδοσὴ Ἰνστιτούτου Λαογραφίας.
- Skena dhe Ekranit [Ἡ σκηνὴ καὶ ἡ ὀθόνη]. — Μηνιαῖο περιοδικὸ τοῦ Ἀλβανικοῦ Συλλόγου Λογοτεχνῶν καὶ Καλλιτεχνῶν μὲ ὑλικά γιὰ τὸ θέατρο, τὴν κινηματογραφία, τὴν τηλεόραση.
- Studia Albanica [Ἀλβανολογικὲς Ἔρευνες]. — Ἐξάμηνο περιοδικὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν μὲ ἔρευνες γενικὰ ἀλβανολογικὲς (ἱστορία, γλῶσσα, λογοτεχνία, λαογραφία, ἀρχιτεκτονικὴ, ἀρχαιολογία κ.ἄ.). Τὰ ὑλικά ἐκδίδονται σὲ ξένες γλῶσσες (γαλλικά, ἀγγλικά, ρώσικα, ἰταλικά, γερμανικά).
- Studime Filologjike [Φιλολογικὲς Μελέτες]. — Τριμηνιαῖο ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ μὲ μελέτες καὶ ἄλλα ὑλικά φιλολογικοῦ χαρακτήρα στὴ γενικότητα (λογοτεχνία, λαογραφία, γλῶσσα). Ἐκδοσὴ τοῦ Ἰνστιτούτου Γλωσσολογίας καὶ Λογοτεχνίας (Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν).
- Studime Historike [Ἱστορικὲς Μελέτες]. — Τριμηνιαῖο ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ γιὰ τὴν ἱστορία μὲ τὴν πλατιά ἔννοια τῆς λέξης (ἱστορία, λαογραφία, ἀρχιτεκτονικὴ, ἀνθρωπολογία κ.ἄ.). Ἐκδοσὴ Ἰνστιτούτου Ἱστορίας (Ἀκαδημία Ἐπιστημῶν).
- Shëndetësia Popullore [Λαϊκὴ Ὑγεία]. Τριμηνιαῖο περιοδικὸ τοῦ Ὑπουργείου Ὑγείας.
- Shpati i Sipërm [Ἡ Ἄνω Σπάτη, Τίρανα, 1987]. Συλλογὴ μελετῶν καὶ ἄλλων ὑλικῶν ἀπὸ μιὰ συνολικὴ λαογραφικὴ ἀποστολὴ διαφόρων ἐρευνητῶν στὴν Ἄνω Σπάτη τοῦ Ἑλμπασάν (Μάης 1985). Ἐκδοσὴ Ἰνστιτούτου Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ.
- Vatra e Kulturës [Ἐστία Πολιτισμοῦ]. — Διμηνιαῖο περιοδικὸ τῆς Κεντρικῆς Ἐστίας Λαϊκῆς Δημιουργίας μὲ ὑλικά καὶ συγγράμματα γύρω ἀπὸ τὴν ἐρασιτεχνικὴ λογοτεχνία, μουσικὴ, θέατρο, χορογραφία.
- Zërii Vlorës [Ἡ φωνὴ τῆς Αὐλώνας]. — Ἐφημερίδα τῆς ἐπαρχίας Αὐλώνας.
- Zërii Popullit [Ἡ Φωνὴ τοῦ λαοῦ]. — Καθημερινὴ ἐφημερίδα, ὄργανο τοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος Ἀλβανίας (ἄρχισε νὰ ἐκδίδεται τὸ 1944 ἀπὸ τὸ Κομ. Κόμμα).

SUMMARY

Bibliography of the Folklore of Northern Epirus

by G. D. Panayiotou

364 titles are brought out together with articles and books which were published in Albania during the years 1945 - 1997.

ΜΑΡΙΛΕΝΑ ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ*

Η ΒΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΣ

Τὸ πρόγραμμα «'Ανάπτυξη καὶ 'Εκσυγχρονισμὸς τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ΚΕΕΛ» τοῦ ὁποίου τὴν ἐπιστημονικὴ εὐθύνη ἔχει ἡ Διευθύντρια τοῦ Κέντρου Λαογραφίας, κ. Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, προβλέπει τὴ δημιουργία ἡλεκτρονικῆς βάσης δεδομένων γιὰ τὰ παραμύθια. Τὸ ἔργο τοποθετεῖται σ' ἓνα εὐρύτερο πλαίσιο αὐξημένου ἐπιστημονικοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκδοτικοῦ, ἐνδιαφέροντος γιὰ τὸ ἑλληνικὸ παραμῦθι. Πρόσφατα, τὸ 'Εθνικὸ 'Ίδρυμα 'Ερευνῶν (Κέντρο Νεοελληνικῶν 'Ερευνῶν) προχώρησε, σὲ συνεργασία μὲ τὴ Γενικὴ Γραμματεία Νέας Γενιᾶς ('Ιστορικὸ 'Αρχεῖο 'Ελληνικῆς Νεολαίας) στὴ δίγλωσση ἔκδοση ἑνὸς μικροῦ τμήματος τοῦ ἀνέκδοτου καταλόγου τοῦ Γ. Α. Μέγα¹. Ταυτόχρονα παρατηρεῖται μιὰ ἀνοδικὴ τάση τῆς ἐκδοτικῆς παραγωγῆς (συλλογές, μελέτες, CD-ROM) μὲ ἀντικείμενο τὸ παραμῦθι, ἀλλὰ καὶ μιὰ καλλιτεχνικὴ μεταστροφή πρὸς τὴν τέχνη τῆς παραδοσιακῆς ἀφήγησης². Τὸ πολὺπλευρο ἐνδιαφέρον πρὸς τὸ παραμῦθι, ἀντικείμενο μυθοπλασίας κατ' ἐξοχὴν, δὲν εἶναι ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὴ διαπίστωση ὅτι ἀποτελεῖ, σαφέστατα, ἀνθρωπολογικὸ φαινόμενο. 'Απὸ ἄποψη μορφῆς, δομῆς καὶ περιεχομένου, ἀφορᾷ ὄχι μόνο στὶς ἐπιστῆμες τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ στὴν ἴδια τὴν τέχνη.

'Η δημιουργία μιᾶς ἡλεκτρονικῆς βάσης δεδομένων ἀπαντᾷ, ἀκριβῶς, στὶς ἐρευνητικὲς ἀνάγκες ποὺ δημιουργεῖ αὐτὸ τὸ εὐρύτερο ἐνδιαφέρον. Εἶναι γνωστὸ, σὲ ὅποιον ἔχει ἐπιχειρήσει ν' ἀσχοληθεῖ συστηματικὰ μὲ τὸ ἑλληνικὸ παραμῦθι, πόσο δύσκολος —καὶ ἀποθαρρυντικὸς ἀκόμη— εἶναι ὁ ἐντοπισμὸς τοῦ παραμυθιακοῦ ὕλικου

* Κοινωνικὴ ἀνθρωπολόγος, δρ. τῆς Ε.Η.Ε.Σ.Σ., ἐπιστημονικὴ συνεργάτρια Κ.Ε.Ε.Λ. (ἐπὶ συμβάσει).

1. 'Α. 'Αγγελοπούλου - Α. Μπούσκου, Γεωργίου Α. Μέγα, Κατάλογος 'Ελληνικῶν παραμυθιῶν - 2. 'Επεξεργασία παραμυθιακῶν τύπων καὶ παραλλαγῶν ΑΤ 700-749, Ι.Α.Ε.Ν., 'Αθήνα 1994.

2. Πέρα ἀπὸ τὶς προσπάθειες ἀναβίωσης τῆς τέχνης τοῦ παραμυθᾶ, ἡ «ἱστορητῆ» ὅπως ἀποκαλεῖται συχνά, δὲν εἶναι λίγες οἱ θεατρικὲς παραστάσεις, οἱ ἐκδηλώσεις, οἱ ἡμερίδες καὶ οἱ ἐκπομπές, ἀκόμη καὶ οἱ διαφημίσεις, ποὺ ἀντλοῦν τὰ θέματά τους ἀπὸ τὸ παραμῦθι.

στήν Ελλάδα. Η πρώτη διαπίστωση είναι ότι δεν υπάρχει «πυξίδα». Οί παραλλαγές των ελληνικών παραμυθιών ανέρχονται σε μερικές δεκάδες χιλιάδες και αντιστοιχούν σε υλικό που έχει συγκεντρωθεί από τα μέσα του δεκάτου ένατου αιώνα μέχρι σήμερα, σε μια ευρεία γεωγραφική περιοχή και εκτός των ελληνικών συνόρων, όπου απαντώνται πληθυσμοί με ελληνική παράδοση. Μέρος του υλικού αυτού έχει δημοσιευθεί σε περιοδικά και τόμους Συμμείκτων. Το υπόλοιπο παραμένει ανέκδοτο (σε μορφή χειρογράφων και σπανιότερα μαγνητοταινιών) και βρίσκεται διάσπαρτο στα αρχεία γνωστών ιδρυμάτων¹, αλλά και σε πολυάριθμα τοπικά κέντρα, μουσεία και βιβλιοθήκες, που είναι δύσκολο ακόμη και να ταυτιστούν ώστε να προσδιοριστεί ο ακριβής αριθμός τους.

Αυτή τη στιγμή μοναδικά εργαλεία προσανατολισμού αποτελούν ο κατάλογος των δημοσιευμένων σε περιοδικά παραλλαγών από τον Γ. Α. Μέγα⁴, οί δύο δημοσιευμένοι τόμοι του καταλόγου των ελληνικών παραμυθιών του Γ. Α. Μέγα⁵ (με τους οποίους καλύπτονται 250 παραμυθιακοί τύποι ΑΤ και κάποιοι οικότυποι), καθώς και όρισμένοι μεμονωμένοι κατάλογοι συγκεκριμένων παραμυθιακών τύπων, ένσωματωμένοι σε ειδικές μελέτες⁶. Σήμερα, η συστηματική αναζήτηση παραμυθιακού υλικού έξω από αυτό το πλαίσιο και με διαφορετικά κριτήρια αποτελεί στην πράξη χρονο-

3. Εκτός από το ΚΕΕΛ σημειώνουμε ένδεικτικά, το Κέντρο Συντάξεως του Ιστορικού Λεξικού της Ακαδημίας Αθηνών, το Κέντρο Μικρασιατικών Σπουδών, τη Λαογραφική Έταιρεία, τη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, το Κέντρο Επιστημονικών Έρευνών Κύπρου, για ν' αναφερθώ στις πλουσιότερες συλλογές.

4. Γ. Α. Μέγας, Πίνακες μύθων, παραμυθιών και ευτράπελων διηγήσεων περιεχομένων εις ελληνικά λαογραφικά περιοδικά: συμβολή εις τον διεθνή κατάλογο τύπων, Λαογραφία, ΚΑ', Αθήνα, 1964, σ. 491-509.

5. Γ. Α. Μέγας, Το ελληνικό παραμύθι, τεύχος πρώτον: Μύθοι Ζώων, Ακαδημία Αθηνών: Δημοσιεύματα του Κέντρου Έρευνας της Ελληνικής Λαογραφίας, αρ. 14, Αθήνα, 1978. Για το δεύτερο τόμο, βλ. υποσημείωση 1.

6. Απ' όσο γνωρίζουμε αυτή τη στιγμή, για τους παραμυθιακούς τύπους:

ΑΤ 300, 301Α και 301Β, βλ. Μ. Α. Άλεξιάδης, Οί ελληνικές παραλλαγές για τον δρακόντοκτόνο ήρωα (Aarne - Thompson 300, 301Α και 301Β): παραμυθολογική μελέτη, διδακτορική διατριβή, Ιωάννινα, 1982.

ΑΤ 425, βλ. M e g a s G., Das Märchen von Amor und Psyche in der griechischen Volk-süberlieferung, πραγματεία της Ακαδημίας Αθηνών, τ. 30.

ΑΤ 310, βλ. Μ. Γ. Μερakλής, «Παρατηρήσεις στο παραμύθι της Ξανθομαλλούσας», στον τόμο Τα παραμύθια μας, σ. 110-131, Θεσσαλονίκη, εκδόσεις Κωνσταντινίδη, χ.χ.

ΑΤ 709, 410, 425Β, 425Γ, 400, 306 και 514C*, βλ. Μ. P a p a c h r i s t o p h o r o u, Som-meils et Veilles dans le conte merveilleux grec, σ. 368-392, διδακτορική διατριβή, Ε.Η.Ε.Σ.Σ. 1997.

βόρο κι επίπονο έγχειρημα. Συχνά μάλιστα, εξαρτάται από την ύπομονή και την τύχη του ενδιαφερόμενου.

Οί παραλλαγές των παραμυθιών του αρχείου του ΚΕΕΛ εντάσσονται στην ίδια γενική πραγματικότητα. Σ' ένα σύνολο 4660 χειρογράφων, που έχουν εισαχθεί από την ίδρυση του Κέντρου (1918) έως σήμερα, περιέχονται σύμφωνα με πρόχειρες εκτιμήσεις περί τις 10.000 παραμύθια⁷. 'Ο ακριβής προσδιορισμός του αριθμού των παραμυθιακών παραλλαγών του αρχείου του ΚΕΕΛ αποτελεί έναν από τους στόχους του έργου, αλλά και αναγκαιότητα που υπαγορεύεται από την ίδια την επιστημονική έρευνα⁸.

'Η συλλογή παραμυθιακού υλικού στην 'Ελλάδα γενικότερα και όχι μόνο όσον αφορά στο ΚΕΕΛ, έγινε επί σειρά δεκαετιών με τρόπο έμπειρικό, συσσωρευτικό θα λέγαμε, συχνά μάλιστα από μη ειδικούς:

«Και πρέπει ν' αναγνωρισθῆ, ότι εἰς τὴν συνεργασίαν των [τῶν δημοδιδασκάλων] ἡ 'Ελληνικὴ Λαογραφία ὀφείλει ἕως τώρα πολλά. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς συλλογεῖς πὺ με φιλοπάτριδα ἀντίληψιν ἀνταπεκρίθησαν εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντινουπόλεως καὶ κατέγιναν εἰς τὴν γλωσσικὴν καὶ λαογραφικὴν ἐξερεύνησιν τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος, ἦσαν δημοδιδάσκαλοι. 'Απὸ χειρόγραφα δημοδιδασκάλων ἀπηρτίσθη κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ ἡ συλλογὴ τοῦ ἀειμνήστου Πολίτου, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε τὴν βάσιν τῶν σοφῶν μελετῶν του.

Εἰς τὴν συνεργασίαν τῶν δημοδιδασκάλων στηρίζεται καὶ τὸ Λαογραφικὸν 'Αρχεῖον διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ κυρίου ἔργου του, πὺ εἶναι ἡ περισυλλογὴ καὶ διάσωσις τῶν λαογραφικῶν θησαυρῶν τῆς χώρας»⁹.

'Η ἔλλειψη ἐρωτηματολογίου καὶ ἐξειδικευμένης ἐπιστημονικῆς γνώσης καλύφθηκε ἀπὸ γενικὲς ὁδηγίες τῶν πρώτων σημαντικῶν μελετητῶν — διδασκάλων τοῦ ἑλληνικοῦ παραμυθιοῦ. 'Ο Ν. Γ. Πολίτης ζητοῦσε ἀπὸ τοὺς συλλογεῖς ν' ἀποφεύγουν τὰ σχόλια καὶ νὰ ἐπιμένουν στὴν ἀναφορὰ τοῦ τόπου συλλογῆς, τὴν καταγωγὴ τοῦ

7. Σὲ εἰδικούς φακέλλους βρίσκονται ἀποδελτιωμένες περὶ τις 2.000 παραλλαγές παραμυθιών.

8. 'Επισημαίνουμε ὅτι ὁ κατάλογος τοῦ Γεωργίου Μέγα σταμάτησε νὰ ἐνημερώνεται μετὰ τὸν θάνατό του (1976). 'Αντίθετα ἡ συλλογὴ υλικοῦ ἐξακολουθεῖ ἀμείωτη.

9. Γεωργίου Α. Μέγα, «'Η Λαογραφία καὶ ἡ συμβολὴ τῶν δημοδιδασκάλων εἰς τὸ ἔργον αὐτῆς», ὁμιλία πὺ ἐκφωνήθηκε τὸν Μάιο 1938 πρὸς τοὺς σπουδαστὲς τῆς Μαρασλείου Παιδαγωγικῆς 'Ακαδημίας. Περιλαμβάνεται στὸν τόμο, Γ. Ν. Παλαιολόγου, 'Ο Θεσμός τῶν Παιδαγωγικῶν 'Ακαδημιῶν καὶ ἡ Μαρασλείου Παιδαγωγικὴ 'Ακαδημία, 'Αθήνα, 1939.

Μὲ τὴν ίδρυση τῆς ἔδρας Λαογραφίας, τὸ 1947, στὸ Πανεπιστήμιον 'Αθηνῶν ἡ συλλογὴ υλικοῦ ἄρχισε νὰ ἀνατίθεται στοὺς ἴδιους τοὺς φοιτητὲς. Τὰ χειρόγραφα τοῦ Λαογραφικοῦ Φροντιστηρίου ἀποτελοῦνται ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ συλλογὲς φοιτητῶν στὶς ἰδιαίτερες πατρίδες τους.

πληροφορητῆ, τὴν ἡλικία, τὶς γραμματικὲς γνώσεις καὶ τὴν κοινωνικὴ του θέση στὸν τόπο ὑποδοχῆς — πληροφορίες πολύτιμες γιὰ τὴν πιστοποίηση τῆς αὐθεντικότητας τῆς παραλλαγῆς ἀφ' ἑνός, καὶ γιὰ τὴ συνολικότερη κατανόηση τοῦ μηχανισμοῦ διάδοσης τῆς προφορικῆς παράδοσης (καὶ ὄχι μόνο τοῦ παραμυθιοῦ) ἀφ' ἑτέρου.

Τὸ κύριο μέλημα τῶν πρώτων συλλογῶν παρέμεινε ὡστόσο ἡ πιστὴ καταγραφή τοῦ προφορικοῦ λόγου. Ὁ Ἄδ. Ἀδαμαντίου σημειώνει χαρακτηριστικά:

«Συνέλεξα δὲ περὶ τὰ 300 παραμύθια διαφόρου ὕλης καὶ ἀξίας, καὶ ἀκόμη αἱ πηγαὶ δὲν ἐκκενώθησαν. Οὐδὲν παρέλειπον καὶ οὐδὲν μετέβαλλον, γράφων τὸ λεγόμενόν μοι παραμύθι. Ἡμπορεῖ τις νὰ εἶναι βέβαιος, ὅτι ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ ἔχει ἀγνήν καθ' ὅλα τοῦ λαοῦ τὴν δημιουργίαν»¹⁰.

Τὰ ὑπόλοιπα στοιχεῖα τῆς καταγραφῆς περιορίζονται στὸ μέτρο τοῦ δυνατοῦ: «Ἐφ' ὅσον μὲ ἦτο δυνατόν ἐσημείωνα τὴν προέλευσιν ἐκάστου παραμυθιοῦ, ἀλλ' εἶναι τοιαύτη ἡ φύσις τῶν παραμυθιῶν, ὥστε δύσκολος πολὺ, ἴσως δὲ καὶ ὀλίγον ἄσκοπος ἀποβαίνει ἡ ἀκριβὴς σημείωσις τῆς προελεύσεως»¹¹.

Ὁ Στίλπων Κυριακίδης, πρῶτος διευθυντῆς τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, ἀναφερόμενος στὴ δεοντολογία συλλογῆς παραμυθιῶν καταλήγει στὸ κεφάλαιο γιὰ τὰ παραμύθια:

«Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται τί ἔχει νὰ προσέξει ὁ συλλογεὺς πλὴν τῆς προσεκτικῆς καταγραφῆς τῶν κειμένων. Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ ἐξετάζεται ποῦ καὶ πότε καὶ ὑπὸ ποίων λέγονται τὰ παραμύθια [...]. Ἐπειτα πρέπει νὰ σημειώνονται ἀκριβῶς οἱ ἔμμετροι ἢ ἄμετροι τυπικαὶ ἐνάρξεις καὶ κατακλεῖδες, καὶ οἱ ἄλλοι τεχνικοὶ τρόποι τῆς διηγήσεως καὶ τῶν διακοπῶν, οἱ ὅποιοι μαρτυροῦν ὀρισμένην τεχνοτροπίαν. Τούτων πάντων ἡ γνώσις εἶναι ἀπαραίτητος, διότι ἐξ αὐτῶν ἐξηγεῖται πολλάκις καὶ ἡ μορφή τῶν παραμυθιῶν»¹².

Τὸ ἐνδιαφέρον ἐστιάζεται στὴν ἀποτύπωση τῆς προφορικότητας καὶ ἀποσιωποῦνται στοιχεῖα πολύτιμα γιὰ τὴν ἴδια τὴ διαμόρφωσή της, ὅπως εἶναι τὸ μορφωτικὸ ἐπίπεδο τοῦ πληροφορητῆ, καθὼς καὶ στοιχεῖα σημαίνοντα γιὰ τὴ διάδοση τῆς προφορικότητας (ὅπως εἶναι ἡ καταγωγή) μέσα ἀπὸ ἕνα μηχανισμό ἀνταλλαγῶν καὶ συμμετοχῆς τοῦ ἑλληνικοῦ παραμυθιοῦ σὲ εὐρύτερες πολιτισμικὲς ἐνότητες.

Στὴν *Εἰσαγωγή εἰς τὴν Λαογραφίαν* ὁ Γεώργιος Μέγας προσδιορίζει μὲ μεγά-

10. Ἄδ. Ἀδαμαντίου, «Τηνιακά: Παραμύθια», Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος, τ. Ε' (1900), σ. 283.

11. Ὁ.π.

12. Σ. Π. Κυριακίδης, Ἑλληνικὴ Λαογραφία. Μέρος Α': Τὰ μνημεῖα τοῦ λόγου, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Δημοσιεύματα τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, Ἀθήνα, 1966 (1η ἔκδοση 1922), σ. 293.

λη έθνογραφική συνέπεια τὰ στοιχεῖα πού πρέπει νά συνοδεύουν τήν καταγραφή τῆς προφορικήσ παράδοσης:

«Τὰ προϊόντα τῆς δημώδους λογοτεχνίας πρέπει νά καταγράφωνται ἀπαράλλακτα ὅπως φέρονται εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, χωρὶς τήν ἐλαχίστην μεταβολήν. Εἴτε ἀπὸ ἐπήρειαν τῆς γραφομένης γλώσσης εἴτε ἀπὸ προσπάθειαν πρὸς διόρθωσιν τῆς ἐκφράσεως ἢ τοῦ νοήματος εἴτε ἀπὸ ἀπροσεξίαν μεταβάλλει πολλάκις ὁ συλλογεὺς τὸ ἀκουόμενον. Τοιαῦται μεταβολαὶ εἶναι ἀξιοκατάκριτοι καὶ πρέπει νά ἀποφεύγωνται. [...] Ἀπαραίτητον εἶναι νά σημειώνωνται ἀκριβῶς ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖον γίνεται ἡ συλλογή, τὸ ὄνομα, ἡ ἡλικία καὶ ὁ τόπος καταγωγῆς (τὸ χωρίον καὶ ἡ ἐπαρχία) ἐκείνου πού εἶπε ἢ ἐτραγούδησε ἓνα τραγούδι ἢ διηγήθηκε μίαν λαϊκὴν διήγησιν, καθὼς καὶ στοιχεῖα προσωπικά περὶ αὐτοῦ: τὸ γένος (γέρων ἢ γραία, νέος ἢ νέα), τὸ ἐπάγγελμα, ἡ μόρφωσις, ἂν ἐταξίδευσεν, ἀπὸ ποῖον ἔμαθε αὐτὰ πού λέγει ἢ διηγεῖται (ἀπὸ τοὺς γονεῖς; ἢ τὸν πάππον καὶ τὴν μάμμην ἢ ἄλλο πρόσωπον;). Προκειμένου μάλιστα περὶ παραμυθίων ἢ παραδόσεων ἀναγκαία εἶναι ἡ πλήρης ἐκθεσις περὶ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τοῦ διηγηθέντος, καθόσον ἡ προσωπικότης τοῦ ἀφηγητοῦ εἶναι σπουδαῖος παράγων εἰς τὴν διάπλασιν τῆς διηγήσεως»¹³.

Καθὼς ὅμως οἱ γενικὲς αὐτὲς ἀρχὲς δὲν ἐφαρμόστηκαν πάντοτε, μεγάλο μέρος τοῦ ὕλικου στερεῖται στοιχειωδῶν πληροφοριῶν, ὅπως εἶναι ἀκόμη καὶ ἡ ταυτότητα τοῦ πληροφορητῆ. Ἐνα ἄλλο σημεῖο, ἀφετηρία σοβαροῦ προβληματισμοῦ, εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἀυθεντικότητα τῶν παραλλαγῶν πού ἔχουν συλλεχθεῖ. Παρὰ τὴν ἐπιμονὴ τῶν συλλογέων στὴν πιστὴ καταγραφή τοῦ προφορικοῦ λόγου, συνήθως δὲν ἀναφέρεται ἂν πρόκειται γι' αὐθόρμητες ἀφηγήσεις, μέσα στὴν κοινωνικὴ ομάδα τοῦ παραμυθαῖ, τίς ὁποῖες κατέγραψε ὁ συλλογέας ὡς φιλοξενούμενος, ἢ ἂν πρόκειται γι' ἀφηγήσεις κατὰ παραγγελία καὶ ἀκόμη περισσότερο καθ' ὑπαγόρευση. Ὁ Ἄδ. Ἀδαμαντίου περιγράφει γλαφυρὰ τίς συνθῆκες κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες συνέλεξε τὰ παραμύθια του στὴν Τήνο, στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰώνα:

«Ἐγὼ δὲ συλλέξας τὰ πλεῖστα παραμύθια τὴν παρελθοῦσαν ἀνοιξιν ὑπεβλήθην εἰς κόπους περισσοτέρους καὶ παρακλήσεις, διότι εἶχε περάσει ἡ ἐποχὴ, ὅπου μόνοι των λέγουν ἀναμεταξύ των τὰ παραμύθια. [...] Καὶ ἐν μὲν τῇ πόλει Τήνω, ἔς τὴ χώρα, ὅπως λέγουν, ἔφερον εἰς τὸ γραφεῖον μου τοὺς παραμυθάδες ἢ παραμυθοῦδες καὶ ἔγραφον ἐκείνων λεγόντων. Τὰς δὲ ἑορτὰς ἀνέβαινον εἰς τὰ χωρία καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἀπὸ χωρίων μαθητῶν μου ἐσχηματίζομεν τὸ βράδυ ἓνα σπεροκάθισμα»¹⁴.

Ἄναγκαία προϋπόθεση, γιὰ τὴν ἐκφορὰ τοῦ παραμυθιακοῦ λόγου, εἶναι ἡ συ-

13. Γ. Α. Μέγα, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Λαογραφίαν (2η ἔκδοσις), Ἀθήνα 1972, σ. 107.

14. Ἄδ. Ἀδαμαντίου, ὁ.π., σ. 281.

νάντηση τουλάχιστον δύο ατόμων. Πρόκειται δηλαδή για μορφή επικοινωνίας, που ως τέτοια καθορίζεται και διαμορφώνεται και από τις δύο πλευρές. Είναι αυτονόητο ότι διαφορετικά απευθύνεται ένα παραμύθι σ' ένα οικείο κοινό διαφόρων ηλικιών, διαφορετικά όταν πρόκειται για την αμοιβαία διασκέδαση των παρευρισκομένων και διαφορετικά όταν απευθύνεται στον «μορφωμένο» συλλογέα με κύριο σκοπό την πιστή (γιατί όχι και έξωραϊσμένη από την πλευρά του αφηγητή;) καταγραφή του. Πόσο μάλλον όταν πρόκειται για καταγραφές από μνήμης (όπου όρισμένοι καταθέτες δεν δίστασαν να χρησιμοποιήσουν ακόμη και την καθαρεύουσα) ή για καταγραφές που έφθασαν ταχυδρομικώς στο αρχείο του ΚΕΕΛ.

Όταν λοιπόν η επικοινωνία υπαγορεύεται, ή και επιβάλλεται ακόμη, τότε αλλοιώνεται και το ύφος του παραμυθιού. Σημαντικά ύφολογικά στοιχεία για το παραμύθι, όπως είναι ο διάλογος του αφηγητή με το κοινό του (μέσα από έρωτήσεις, αινίγματα, πειράγματα και σχόλια), περιορίζονται ή και εξαφανίζονται. Τα χειρόγραφα δεν αποτυπώνουν το καθαυτό προφορικό ύφος: ή μουσικότητα των έμμετρων τμημάτων έχει χαθεί και ακόμη περισσότερο τα έκφραστικά μέσα του ίδιου του παραμυθᾶ. Οί χειρονομίες, οί διακυμάνσεις τῆς φωνῆς, οί γκριμάτσες, ή ροή του λόγου με τις παύσεις τῆς και τις κορυφώσεις τῆς ἀγωνίας, ὅλ' αὐτὰ τ' ἀναπόσπαστα στοιχεία μιᾶς τέχνης πού σήμερα ἐκλείπει, δὲν ἔχουν σημειωθεῖ στο χαρτί¹⁵. Ἡ εἰσαγωγή τῆς τεχνολογίας στὴ συλλογὴ παραμυθιῶν, ἀπὸ τὸ 1970 κι ἔπειτα γιὰ τὸ ΚΕΕΛ, ἀρχικὰ μετὸ μαγνητόφωνο καὶ ἀργότερα, ἐνίστε, μετὸν κάμερα, ὁδήγησε ἀσφαλῶς σὲ πιστότερες καταγραφές τῆς προφορικότητας, χωρὶς ὡστόσο νὰ ἀναιρεῖται τὸ μειονέκτημα μιᾶς βεβιασμένης ἐπικοινωνίας¹⁶. Τίθεται, λοιπόν, τὸ εὐλόγο ἐρώτημα: ποιές, καὶ πόσες παραλλαγές ἀπὸ αὐτὲς πού διαθέτουμε σήμερα, ἀντιστοιχοῦν στὶς κανονικὲς συνθηκὲς ἐκφορᾶς τοῦ παραμυθιακοῦ λόγου;¹⁷

Ἡ εἰσαγωγή τῶν παραμυθιακῶν παραλλαγῶν τοῦ ἀρχείου τοῦ ΚΕΕΛ σὲ ἠλεκτρονικὴ βάση δεδομένων ἀποτελεῖ ἓνα ἀκόμη στάδιο ἐπεξεργασίας τοῦ (ἀρχικὰ) προφορικοῦ λόγου. Ἐνα ζήτημα πού δημιουργεῖται αὐτόματα εἶναι ἡ, ὅσο τὸ δυνατόν πιστότερη, ἀπόδοση τῆς προφορικότητας, μέσα ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ χειρόγραφο γιὰ τις πα-

15. Πρβλ. Geneviève Calame-Griaule, «La recherche du sens en littérature orale», Terrain, no 14, Μάρτιος 1990, σ. 119-125.

16. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀθεντικότητας τῶν καταγραφῶν παραμυθιῶν δὲν ἀφορᾶ εἰδικὰ στὴν Ἑλλάδα (ὅπου τουλάχιστον διαθέτουμε πολὺ μεγάλο ἀριθμὸ καταγραμμένων κειμένων), ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἀντικείμενο διεθνoῦς προβληματισμοῦ. Βλ. Bernadette Bricout, «Conte», Encyclopaedia Universalis, 1989, σ. 451-455.

17. Κι ἀκόμη: ποιοὶ ἀπὸ τοὺς τίτλους δόθηκαν αὐθόρμητα καὶ ποιοὶ ὕστερα ἀπὸ ἐρώτηση τοῦ συλλογέα;

λιές καταγραφές, και για τις νεότερες μέσα από την άμεση δυνατότητα ακρόασης της μαγνητοταινίας. Αυτό υπαγορεύει, όχι απλά την παρουσίαση τῶν δεδομένων τῆς ἴδιας τῆς χειρόγραφης παραλλαγῆς και τοῦ Βιβλίου Εἰσαγωγῆς Χειρογράφων (ὅπου συχνὰ δίνονται ἐπιπρόσθετες πληροφορίες), ἀλλὰ και μιὰ ἐρευνητικὴ προσέγγιση ὁλόκληρου τοῦ χειρογράφου, πὺ περιλαμβάνει τὴ συγκεκριμένη παραλλαγή, προκειμένου νὰ προσδιοριστεῖ καλύτερα τὸ πολιτισμικὸ πλαίσιο: συχνὰ και μὲ διαφορετικὴ ἀφορμὴ ἀπαντῶνται ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες γιὰ τὸν ἴδιο τὸν πληροφορητὴ, τὸν τόπο και τὴν κοινότητα στὴν ὁποία ἀνήκει, ἀκόμη και γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἔγινε ἡ συλλογὴ τοῦ ὕλικου.

Εἶναι δεδομένο ὅτι τὸ παραμῦθι ἀποτελεῖ εἶδος πὺ διαδίδεται στὸ χῶρο και στὸ χρόνο, μέσα ἀπὸ μιὰ σχέση στενῆς ἀνταλλαγῆς μὲ τὸ περιβάλλον πὺ τὸ ὑποδέχεται τὴν κάθε φορά, ὅπως εἶναι δεδομένο και τὸ ἐθνολογικὸ ἐνδιαφέρον πὺ παρουσιάζει αὐτὴ ἡ ἀνταλλαγή. Ὡστόσο ἡ ἀνταλλαγή δὲν μπορεῖ νὰ σκιαγραφηθεῖ, οὔτε τὸ ἐθνολογικὸ ἐνδιαφέρον νὰ ικανοποιηθεῖ, χωρὶς τὸν προσδιορισμὸ ἐνὸς καταλόγου πολιτισμικῶν ἐνοτήτων τοῦ εὐρέως ἑλληνικοῦ χῶρου, χωρὶς τὴν παράθεση ἐνὸς δευτέρου καταλόγου γλωσσῶν και διαλέκτων στὶς ὁποῖες μπορεῖ νὰ ἔχουν καταγραφεῖ ἑλληνικὰ παραμῦθια.

Ἡ συστηματοποίηση και ἡ κατάδειξη στοιχείων πὺ συχνὰ ἀποσιωπῶνται στὶς πρῶτες καταγραφές, ἐπειδὴ θεωρήθηκαν ἐπουσιώδη μπροστὰ στὸν φιλολογικὸ πλοῦτο τοῦ λαϊκοῦ παραμυθιοῦ, εἶναι ὁ ἀμεσότερος τρόπος ἀνασύνθεσης τῆς προφορικότητας πὺ διαθέτουμε, σήμερα πὺ τὸ λαϊκὸ παραμῦθι ἔχει χάσει τὴν ἀρχικὴ του λειτουργία και τὸν κοινωνικὸ ρόλο πὺ εἶχε πρὶν μερικὲς δεκαετίες και οἱ παλιοὶ παραμυθάδες ζωντανεύουν μόνο γιὰ λίγο, μπροστὰ στὴν ἐπιμονὴ τοῦ συλλογέα, μέσα ἀπὸ τὴ μνήμη σύγχρονων πληροφορητῶν.

Πέρα ἀπὸ τοὺς θεωρητικὸς προβληματισμοὺς πὺ δημιουργοῦν οἱ παλιὲς συλλογές ὕλικου, τίθενται και πρακτικὰ ζητήματα ἀντιμετώπισης, διαχείρισης ἐπὶ τῆς οὐσίας, ἐνὸς μεγάλου ὄγκου παραλλαγῶν πὺ, ὅπως ἀnéφερα και προηγουμένως, παραμένει ἀπροσδιόριστος μέχρι σήμερα. Ἡ ἀποδελτίωση τῶν χειρογράφων (ὅσον ἀφορᾷ στὰ παραμῦθια πὺ περιέχουν), καθὼς και μιὰ πρώτη καταλογοποίησή τους¹⁸ (ὥστε νὰ μποροῦν σύντομα νὰ ικανοποιηθοῦν ἀρχικά, στοιχειώδη, κριτήρια ἀναζή-

18. Ἡ καταλογοποίησις αὐτὴ προϋποθέτει ὅπωςδὴποτε τὸν ἔλεγχο τῆς σωστῆς κατάταξης τοῦ χειρογράφου, καθὼς και τὴ σταδιακὴ κατάταξη τῶν ἀκατάτακτων χειρογράφων τοῦ Κέντρου. Καλύπτει τὰ ἐξῆς στοιχειώδη κριτήρια ἀναζήτησης: 1) διεθνὴ κατάταξη, 2) διεθνὴ τίτλο παραμυθιακοῦ τύπου, 3) ἀριθμὸ χειρογράφου, 4) σελίδες, 5) ἀκριβὴ τίτλο τῆς συγκεκριμένης παραλλαγῆς, 6) τόπο καταγραφῆς (σημειώνεται ἐνδεικτικὰ ὁ νομὸς).

τησης), αποτελούν έργο άμεσης προτεραιότητας, συμπληρωματικό και παράλληλο με την εισαγωγή υλικού στη βάση δεδομένων.

Ἡ ανάγκη στοιχειώδους καταλογοποίησης τῶν παραμυθιῶν τοῦ ἀρχείου τοῦ ΚΕΕΛ θεωροῦμε ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει στὴν ταύτιση τῆς ἠλεκτρονικῆς βάσης δεδομένων μ' ἓναν ἠλεκτρονικό κατάλογο γιὰ τὰ παραμύθια. Καὶ τοῦτο, γιὰτὶ ἡ ἠλεκτρονικὴ καταχώρηση τοῦ υλικοῦ τοῦ ἀρχείου ἀπευθύνεται σὲ κοινὸ εὐρύτερο ἀπὸ τοὺς εἰδικούς τοῦ παραμυθιοῦ: ἄρα, ὀφείλει νὰ καλύπτει μεγαλύτερη σφαῖρα ἐνδιαφερόντων καὶ νὰ ἐξασφαλίζει στὸ χρήστη-ἐρευνητὴ ποικίλους δρόμους πρόσβασης, ἀναπροσαρμοζόμενους στὸ ἐκάστοτε ἐρευνητικὸ ἐνδιαφέρον.

Ἐπειδὴ ἀκριβῶς τὸ παραμύθι ἐνδιαφέρει εἰδικούς ἀπὸ πολλούς καὶ διαφορετικούς χώρους, ἀλλὰ κι ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὁ ὄγκος τῶν παραλλαγῶν τοῦ ΚΕΕΛ εἶναι μεγάλος, ἡ ἀνάλυση τῶν δεδομένων πρέπει νὰ ὑπαγορεύεται ἀπὸ σαφῆ κριτήρια κατηγοριοποίησης, δύο ἐπιπέδων μάλιστα. Γιὰ λόγους εὐκρίνειας καὶ ταχύτητας λοιπόν, χρειάζεται ἀφ' ἑνὸς νὰ μποροῦν ν' ἀναλυθοῦν τὰ ἴδια τὰ δεδομένα καὶ νὰ ἀνασυντεθοῦν σὲ εἰδικὲς κατηγορίες, διαβαθμίσεις τοῦ ἐρευνητικοῦ ἐνδιαφέροντος, ὥστε νὰ προσδιορίζονται ἀμέσως οἱ τυπικὲς συντεταγμένες τῆς κάθε παραλλαγῆς καὶ νὰ παραμένουν ἐμφανεῖς σὲ ὅλα τὰ στάδια ἐξερεύνησής της (νὰ μπορεῖ δηλαδὴ ὁ χρήστης-ἐρευνητὴς νὰ τὶς συνδυάσει ἀνὰ πᾶσα στιγμή μὲ τὶς εἰδικότερες πληροφορίες ποὺ προσλαμβάνει), ἀλλὰ καὶ νὰ μποροῦν ν' ἀπομονωθοῦν προσεγγίσεις ποὺ ὑπαγορεύονται ἀπὸ ἀνεξάρτητα κριτήρια. Στὸ πρῶτο ἐπίπεδο κατηγοριοποίησης προσδιορίζονται ἀπλῶς οἱ «διαδρομές» ἀπὸ, πρὸς καὶ μέσα στὸ υλικὸ τοῦ ἀρχείου τοῦ ΚΕΕΛ: ἂν ὑποθεθεῖ ὅτι ὁ χρήστης-ἐρευνητὴς μοιάζει μὲ τὸν ἐπισκέπτη ἑνὸς χώρου, πρέπει ὁ ἴδιος νὰ μπορεῖ νὰ διαλέξει πῶς θὰ τὸν προσεγγίσει καὶ πῶς θὰ τὸν περιηγηθεῖ. Ἀφ' ἑτέρου, ἐπιβάλλεται μία ἐπεξεργασία ἐσωτερικῆς κατηγοριοποίησης τοῦ ἴδιου τοῦ υλικοῦ ποὺ τροφοδοτεῖ τὴν βάση δεδομένων, καὶ ὁ προβληματισμὸς ξαναγίνεται θεωρητικός.

Ἡ ἀθρόα συλλογὴ παραμυθιῶν στὴν Εὐρώπη τὸν δέκατο ἑνατο αἰῶνα σήμανε καὶ τὴ δυσκολία ταξινόμησης τοῦ ὀγκωδέστατου υλικοῦ: μόνο τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἐλσίνκι ἀπαριθμοῦσαν 30.000 ἔγγραφα τὸ 1918. Ἡ παράλληλη διαπίστωση ὅτι τὰ παραμύθια μοιάζουν πολὺ μεταξύ τους ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, ὀδήγησε τὸ Φινλανδὸ λαογράφο Antti Aarne στὴ δημιουργία ἑνὸς διεθνoῦς συστήματος ταξινόμησης, τὸ ὁποῖο στηρίχτηκε στὸ corpus τοῦ φινλανδικοῦ παραμυθιοῦ καὶ μποροῦσε νὰ καλύψει σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ καὶ τὶς χῶρες τῆς Βόρειας Εὐρώπης¹⁹. Ταυτόχρονα προσδιορίστηκαν καὶ οἱ θεμελιώδεις ἔννοιες τῆς διεθνoῦς κατάταξης: παραμυθιακὸς τύπος, μοτί-

19. Πρόκειται γιὰ τὴν πρώτη ἔκδοση τοῦ διεθνoῦς καταλόγου παραμυθιακῶν τύπων: A n t t i A a r n e, Verzeichnis der Märchentypen (FFC No 3), Ἐλσίνκι, 1910.

βο, παραλλαγή. "Ένας παραμυθιακός τύπος αντιστοιχεί σ' ένα αυτόνομο παραδοσιακό παραμύθι, τὸ ὁποῖο ἔχει σταθερὴ μορφή, πὺ ἀποτελεῖ καὶ τὴν «ἀφηγηματικὴ βάση» του²⁰. "Ένας παραμυθιακός τύπος ἀπορρέει ἀπὸ τὸν συγκεκριμένο, κι ἐλάχιστα μεταβλητό, συνδυασμὸ μοτίβων, ἀφηγηματικῶν στοιχείων δηλαδή, πὺ εἶναι: 1) τὰ πρόσωπα τοῦ παραμυθιοῦ, ὅπως δράκοι, μαγικά ζῶα, ἀνθρώπινα πλάσματα, 2) συμφραζόμενα στοιχεῖα, ὅπως εἶναι τὰ μαγικά ἀντικείμενα, 3) μεμονωμένα περιστατικά, πὺ καμιά φορὰ ἀυτονομοῦνται τόσο, ὥστε νὰ μποροῦν ν' ἀποτελέσουν ἀυτοτελὴ παραμυθιακὸ τύπο²¹. Οἱ συνδυασμοὶ τῶν μοτίβων μεταξὺ τους (ἐλάχιστα μεταβλητοὶ καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἀφηγηματικὴ βάση τοῦ παραμυθιακοῦ τύπου) ἀποτελοῦν τὶς παραλλαγές ἑνὸς παραμυθιοῦ.

Ἡ πρώτη ἔκδοση τοῦ διεθνοῦς καταλόγου τῶν παραμυθιῶν περιελάμβανε 540 παραμυθιακοὺς τύπους καὶ προέβλεπε τὴν ἐπέκταση τῆς κατάταξης σὲ 1940. Ὁ Aarne πρότεινε τὴν κατανομὴ αὐτῶν τῶν τύπων σὲ 3 κατηγορίες: 1) μύθοι ζώων, 2) καθαυτὸ παραμύθια, 3) εὐτράπελες διηγήσεις καὶ ἀνέκδοτα.

Ἡ δευτέρη ἀναθεωρημένη ἔκδοση τοῦ καταλόγου ἀπὸ τὸν Stith Thompson τὸ 1961²² (πρῶτη ἀναθεωρημένη ἔκδοση: 1928) ἐπεκτείνεται καὶ στὶς συλλογές τῆς Νότιας καὶ Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, προσδιορίζει 2340 παραμυθιακοὺς τύπους, τοὺς ἀναλύει σὲ μοτίβα σύμφωνα μὲ τὴν ἀνάλυση τῶν Bolte καὶ Polivka²³, ἐνῶ προσθέτει καὶ μία 4η κατηγορία, τὰ κλιμακωτὰ παραμύθια. Στὴ διεθνή κατάταξη Aarne-Thompson (AT) στηρίζονται οἱ περισσότεροι εὐρωπαϊκοὶ ἐθνικοὶ κατάλογοι.

Ὁ κατάλογος τοῦ ἐλληνικοῦ παραμυθιοῦ ἀνατέθηκε στὸν Γεώργιο Μέγα ἀπὸ τὸν Ν. Γ. Πολίτη τὸ 1910 καὶ ἀποτελεῖ ἔργο ἕξι καὶ πλέον δεκαετιῶν²⁴, κατὰ τὶς

20. "Ένας παραμυθιακός τύπος μπορεῖ ἄριστα νὰ συνδυαστεῖ μ' ἕναν ἢ περισσότερους ἄλλους παραμυθιακοὺς τύπους. Τὸ φαινόμενο, ἀλλὰ καὶ ἡ συνδυαστικὴ παραλλαγή πὺ εἶναι τὸ ἀποτελέσματά του, ὀνομάζεται συμφυρμός.

21. Πρβλ. Stith Thompson, *The Foktale*, The Dryden Press, Νέα Ὑόρκη, 1946, σ. 415-416.

22. Antti Aarne - Stith Thompson: *The Types of the Foktale* (FFC No 184), Ἐλσίνκι, 1961. Ἡ ἔκδοση τοῦ 1961 λαμβάνει ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ἐλληνικὸ παραμύθι, χάρη στὰ στοιχεῖα πὺ ἔδωσε ὁ Γεώργιος Μέγας στὸν Stith Thompson τὸ 1957, κατὰ τὴν περιοδεία του στὴν Εὐρώπη, μὲ σκοπὸ τὴ συλλογὴ στοιχείων γιὰ τὸν διεθνή κατάλογο.

23. J. Bolte - G. Polivka, *Anmerkungen zu den Märchen der Br Grimm*, Βερολίνο, 1914-1932.

24. Βλ. Γ. Α. Μέγα, «Ὁ Κατάλογος τῶν Ἑλληνικῶν Παραμυθιῶν καὶ ἡ ἱστορία του», Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμος 50ός, ἔτος 1975, σ. 107-116. Ἐπίσης Walter Puchner, «Der unveröffentlichte Zettelkasten eines Katalogs der griechischen Märchentypen nach dem System von Aarne-Thompson von Georgios A. Megas», Sonderdruck aus Nord-Rein-Westfälische Akademie der Wissenschaften, Westdeutscher Verlag 1998, σ. 87-105.

όποιες ό Γ. Α. Μέγας παρακολουθοῦσε συνεχῶς τίς ἐξελίξεις τοῦ διεθνoῦς καταλόγου προκειμένου ν' ἀναπροσαρμόζει τήν τυπολογία τοῦ ἑλληνικοῦ, ἐνῶ τὸν ἐμπλούτιζε ἀνελλιπῶς μὲ τίς καινούργιες καταγραφές καὶ εἰσήγαγε, γιὰ τίς ἀποκλίσεις ἀπὸ τίς προβλέψεις τοῦ διεθνoῦς καταλόγου, 509 περίπου νέους οἰκοτύπους²⁵. Κάθε παραλλαγή ἀκολουθεῖ τὸ πρότυπο ἀνάλυσης τοῦ διεθνoῦς καταλόγου σὲ μοτίβα, κατὰ Bolte-Polivka.

Ὁ κατάλογος τοῦ Γεωργίου Μέγα ἀποτελεῖται ἀπὸ 23.000 δελτία, πού ἀντιστοιχοῦν σὲ ἰσάριθμες παραλλαγές καὶ εἶναι στὸ μεγαλύτερο μέρος του ἀνέκδοτος²⁶. Ὁ Γ. Α. Μέγας κληροδότησε τὰ δελτία τοῦ καταλόγου του στὸν καθηγητὴ Μ. Γ. Μερακλή, ὁ ὁποῖος μὲ μεγάλη προθυμία ἀνταποκρίθηκε στὸ αἴτημα τοῦ Κέντρου Ἐρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας καὶ τὰ παραχώρησε γιὰ λίγο, προκειμένου νὰ σαρωθοῦν καὶ νὰ εἰσαχθοῦν σὲ ὀπτικοὺς δίσκους ὥστε νὰ διευκολυνθεῖ ἡ εἰσαγωγή τῶν παραμυθιῶν τοῦ ἀρχείου τοῦ ΚΕΕΛ σὲ ἠλεκτρονικὴ βάση δεδομένων. Τὸν εὐχαριστοῦμε καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴ θέση.

Ἡ διεθνῆς κατάταξη Aarne-Thompson συζητήθηκε καὶ ἀμφισβητήθηκε τόσο, πού ἡ κάθε νέα χρήση της ν' ἀπαιτεῖ καὶ ἀνάλογη ἐπιχειρηματολογία. Θεωροῦμε ὅτι, μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα, πρόκειται γι' ἀναντικατάστατο ἐργαλεῖο, ὅταν πρόκειται ν' ἀντιμετωπισθεῖ μεγάλος ὄγκος ὑλικοῦ προκειμένου νὰ ταξινομηθεῖ ἢ ἀπλῶς νὰ καταχωρηθεῖ. Ἡ Μ. L. Tenèze —ἀποκλειστικὴ συντάκτρια τοῦ γαλλικοῦ καταλόγου, μετὰ τὸ θάνατο τοῦ ἐμπνευστῆ του, P. Delague— σημειώνει εὔστοχα, ὑπογραμμίζοντας τὴν ἀναγκαιότητα ἔργων συστηματικῆς ταξινόμησης: πρέπει νὰ γνωρίζει κανεὶς νὰ τὰ χρησιμοποιεῖ γι' αὐτὸ πού εἶναι καὶ ὄχι γιὰ ἐκεῖνο πού δὲν μποροῦν νὰ ὑποδυθοῦν ὅτι εἶναι²⁷. Ἐνα εὐέλικτο σύστημα ταξινόμησης μπορεῖ ἄριστα νὰ ἐξελίσσεται, καθὼς ἡ ἴδια ἡ γνώση διευρύνεται μὲ τὸν χρόνο, νὰ ἐμπλουτίζεται συνεχῶς, καὶ νὰ ἀναπροσαρμόζεται, ἐνσωματώνοντας νέα δεδομένα. Ἡ διεθνῆς κατάταξη Aarne-Thompson ἀποδείχθηκε, παρὰ τίς ὅποιες ἀτέλειές της²⁸, ἕνα ἀρκετὰ εὐέλικτο σύστημα, ἱκανὸ νὰ προσαρμόζεται ἱκανοποιητικὰ τόσο

25. Ὁ ὅρος οἰκότυπος (oikotype) ὀφείλεται στὸν C.W. von Sydow («Geography and Folklore oikotypes»), Selected Papers on Folklore, Rosenkilde & Bagger, Κοπεγχάγη, 1948, σ. 44-59) καὶ ἀφορᾷ σὲ τοπικὲς ἰδιόμορφες διηγήσεις, χαρακτηριστικὲς μιᾶς ξεχωριστῆς πολιτισμικῆς περιοχῆς. Κατὰ τὸν Stith Thompson, αὐτὸ τὸ φαινόμενο ἀνεξάρτητης τοπικῆς ἀνάπτυξης, ἀποτελεῖ ἰδιαίτερα διαδεδομένο μηχανισμό τῆς προφορικῆς παράδοσης (δ.π., σ. 440-443).

26. Γιὰ τὰ δημοσιευμένα μέρη του, βλ. ὑποσημειώσεις 1 καὶ 5.

27. «Le conte merveilleux français: problématique d'une recherche», Ethnologie Française, II, 1972, σ. 104, ὑποσημείωση 5.

28. Ἀτέλειες πού, κατὰ τὴν ἀποψή μας, ἀποτελοῦν ἀντικείμενο κυρίως θεωρητικῶν διαφοριῶν. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε ὅτι ἡ ἀναζήτησις ἑνὸς συστήματος διεθνoῦς κατάταξης ὑπαγορεύθηκε ἀπὸ τοὺς

σὲ σύγχρονα ὅσο καὶ σὲ ἔθνικα δεδομένα, ὅπως ἀφ' ἑνὸς καταδεικνύει τὸ πρότυπο παρουσίας τοῦ γαλλικοῦ καταλόγου²⁹ καί, ἀφ' ἑτέρου, ὁ προσδιορισμὸς 509 νέων οἰκοτύπων ἀπὸ τὸν Γ. Α. Μέγα γιὰ τὶς ἀνάγκες ταξινόμησης τοῦ ἑλληνικοῦ corpus. Μέχρι σήμερα δὲν ἔχει προταθεῖ κάποιο ἄλλο σύστημα διεθνoῦς κατάταξης, ἐξίσου εὐέλικτο καὶ ἱκανὸ ν' ἀντικαταστήσει τὸ ἤδη ὑπάρχον, πὺ ἀποτελεῖ πλέον ἀναγκαῖο κώδικα ἐπικοινωνίας, ὅταν θέλει κανεὶς ν' ἀναφερθεῖ γενικὰ ἢ εἰδικὰ στὸ παραμῦθι, ὅπως εὔστοχα εἶχε προβλέψει ὁ C.W. von Sydow (παρ' ὅλη τὴν κριτικὴ πὺ ἄσκησε στὸ θεωρητικὸ τοῦ ὑπόβαθρο), ἤδη ἀπὸ τὸ 1935:

«Εἶμαι πεπεισμένος ὅτι, προκειμένου νὰ παραπέμψει κανεὶς, μὲ ὁποιαδήποτε ἀφορμῇ, σ' ἕναν παραμυθιακὸ τύπο, θὰ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ πολὺ καιρὸ ἢ ἀναφορὰ στὸν κατάλογο»³⁰.

Ἡ συμφωνία τῆς βάσης δεδομένων γιὰ τὰ παραμῦθια μὲ τὴ διεθνή κατάταξη ΑΤ, ὑπαγορεύεται κατ' ἀρχὴν ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀνάγκη τῆς συμβατότητας τόσο μὲ τὰ ἔθνικα ὅσο καὶ μὲ τὰ διεθνή δεδομένα, αὐτὴ τὴ στιγμή. Ἐπειτα, μὲ τὴν ἐνσωμάτωση τῶν ὑποδείξεων τοῦ Γ. Α. Μέγα γιὰ τοὺς οἰκοτύπους τοῦ ἑλληνικοῦ corpus, ἐπιτρέπει τὴν ἀσφαλὴ ὑπερπήδηση τῶν κενῶν τοῦ διεθνoῦς καταλόγου.

Ἡ ἀπουσία ὑποδομῆς γιὰ τὴν παραμυθιολογικὴ ἔρευνα στὴν Ἑλλάδα σήμερα, ἐπιβάλλει, μὲ πρῶτο στόχο τὴ λειτουργικότητα τοῦ ἔργου, τὴν εἰσαγωγὴ στοιχείων καὶ γιὰ τὶς παραλλαγές πὺ καταγράφηκαν μετὰ τὸ 1970 καὶ δὲν περιλαμβάνονται στὰ δελτία τοῦ Γ. Α. Μέγα, τουλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ στὸ ὑλικὸ τοῦ ἀρχείου τοῦ ΚΕΕΛ.

θεωρητικούς προσανατολισμοὺς τῆς ἱστορικο-γεωγραφικῆς (ἢ Φινλανδικῆς) σχολῆς — ὁπαδὸς τῆς ὁποίας ἦταν καὶ ὁ Γ. Α. Μέγας. Ἀρχικὸς στόχος ἦταν ὁ προσδιορισμὸς ἑνὸς «ἀρχετύπου» (Urform) γιὰ κάθε παραμυθιακὸ τύπο, μέσα ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν παραλλαγῶν του, κατὰ συνέπεια καὶ ὁ προσδιορισμὸς τῆς διαδρομῆς σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία διαδόθηκε τὸ συγκεκριμένο παραμῦθι στὸν κόσμο («ὅπως οἱ κύκλοι πάνω στὴν ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ»). Πρβλ. S t i t h T h o m p s o n, ὁ.π., σ. 430 κέ,

29. P. D e l a r u e & M. L. T e n è z e, *Le Conte populaire français*, 4 τόμοι, Maisonneuve et Larose, Παρίσι, 1957-1964-1976-1985. Ὁ γαλλικὸς κατάλογος ἀποτελεῖ πρότυπο προσαρμογῆς τοῦ διεθνoῦς καταλόγου Aarne-Thompson στὶς ἀνάγκες ἑνὸς ἑθνικοῦ corpus παραμυθιῶν. Κάθε παραμυθιακὸς τύπος παρουσιάζεται μέσα ἀπὸ τὸ κείμενο μιᾶς χαρακτηριστικῆς παραλλαγῆς, τὴν ἀφηγηματικὴ τῆς ἀπότμηση (décourpage) σὲ ἐπεισόδια, πὺ μὲ τὴ σειρά τους κωδικοποιοῦνται ὥστε νὰ μποροῦν νὰ περιγράψουν σχηματικὰ τὴν κάθε παραλλαγὴ τοῦ παραμυθιακοῦ τύπου, σὲ μία λίστα παραλλαγῶν. Δίνονται ἐπίσης ἀναλυτικὰ σχόλια ἀπὸ τὴ διεθνή βιβλιογραφία γιὰ τὸν κάθε παραμυθιακὸ τύπο. Τὸ πρότυπο τοῦ γαλλικοῦ καταλόγου ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ἔκδοση τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ καταλόγου Γ. Α. Μέγα (βλ. ὑποσημείωση 1).

30. C.W. v o n S y d o w, «Popular prose traditions and their classification», *Selected Papers on Folklore*, Rosemkilde & Bagger, Κοπεγχάγη, 1948, σ. 127.

Ἡ ἐπισήμανση τῶν μοτίβων τῆς κάθε παραλλαγῆς καὶ ὁ προσδιορισμὸς ἐπεισοδίων, ἀποτελοῦν ἀντικείμενο εἰδικῆς ἀνάλυσης, καὶ ἐντάσσονται στὸ ἐξειδικευμένο τυπολογικὸ πλαίσιο ἐνὸς καταλόγου τῶν παραμυθιῶν. Ἀντίθετα, ἡ θεματικὴ περιγραφή τοῦ κάθε κειμένου μὲ λέξεις-κλειδιά μπορεῖ ν' ἀπαντήσῃ ἐξίσου ἱκανοποιητικὰ τόσο στὸ ἐξειδικευμένο παραμυθιολογικὸ ἐνδιαφέρον, ὅσο καὶ στὸ γενικότερο. Ταυτόχρονα πρόκειται γιὰ παρουσίαση, οἰκεία καὶ σὲ μὴ εἰδικούς ἐρευνητές, πού ἐπιτρέπει τὴ συνδυασμένη προσέγγιση διαφορετικῶν εἰδῶν τῆς προφορικῆς παράδοσης.

Οἱ λέξεις-κλειδιά, πού ἀφοροῦν στὸ σύνολο τοῦ ἐθνογραφικοῦ ὕλικου τοῦ ΚΕΕΛ καὶ εἶναι κοινές γιὰ ὅλες τὶς βάσεις δεδομένων, ἔχουν ταξινομηθεῖ σὲ 7 γενικὲς κατηγορίες (ὅσο τὸ δυνατόν προφανεῖς γιὰ τὴν κοινὴ λογικὴ), πού διακλαδίζονται συνεχῶς σὲ ὑποκατηγορίες γιὰ τὸ σχηματισμὸ ἐνὸς ἠλεκτρονικοῦ δέντρου. Τὸ δέντρο μπορεῖ νὰ ἐμπλουτισθεῖ μὲ τὴν προσθήκη νέων ὄρων στὶς θέσεις πού ἀντιστοιχοῦν. Γιὰ τὴν κατηγοριοποίηση τῶν ὄρων καὶ τὸ σχηματισμὸ τοῦ δέντρου, ἀκολουθήθηκαν τὰ ἐξῆς μεθοδολογικὰ στάδια: 1. Τὰ λήμματα πού κατηγοριοποιήθηκαν ἀρχικὰ, ἐπιλέχθηκαν καὶ μεταφράστηκαν³¹ ἀπὸ τὸ *Motif Index* τοῦ Stith Thompson³². Ἰδιαίτερη ἔμφαση δόθηκε σὲ θεματικὲς λέξεις-κλειδιά. Ὡς ὅροι, συμφωνοῦν μὲ τὴν κοινὴ ὀρολογία (καὶ τὴν ἐπίσημη γραμματικὴ). Στὴν περίπτωση πού πρόκειται γιὰ ἀποκλειστικὰ λαϊκοὺς ἰδιωματικούς ὄρους, ἔχει προτιμηθεῖ ὁ πιὸ διαδεδομένος. 2. Στὴ συνέχεια ἐνσωματώθηκαν οἱ κατηγορίες πού διαχωρίζει ὁ Γ. Μέγας στὰ *Ζητήματα Ἑλληνικῆς Λαογραφίας*³³, χωρὶς ὥστόσο νὰ ἀκολουθεῖται τὸ ἴδιο σύστημα ταξινόμησης (τὸ ὁποῖο δὲν θὰ μποροῦσε νὰ καλύψει ὅλο τὸ φάσμα τῶν λημμάτων). 3. Τέλος, πραγματοποιήθηκαν: μία ἀντιβολὴ μὲ τὸν κατάλογο θεματικῶν ἐπικεφαλίδων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης³⁴, μία πρώτη ἐπαλήθευση τῆς χρηστικότητος τοῦ δέντρου μὲ τὰ λήμματα τοῦ εὔρετηρίου τοῦ περιοδικοῦ *Λαογραφία* (τόμος ΚΓ'), καθὼς καὶ μὲ τὴν κατάταξη τοῦ Ν. Γ. Πολίτη γιὰ τὶς ἐλληνικὲς παραδόσεις. Γιὰ τὴν τελικὴ διαμόρφωση τῶν κατηγοριῶν ἀντλήθηκαν ἐπίσης στοιχεῖα ἀπὸ τὴν σχηματικὴ παρου-

31. Ἡ μετάφραση τῶν ἐπιλεγμένων λημμάτων ἔγινε ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ συνεργάτιδα τοῦ ΚΕΕΛ Β. Φάτση δ.φ.

32. S i t h T h o m p s o n, *Motif Index of Folk-Literature*, 6 τόμοι, Rosenkilde and Bagger, Κοπεγχάγη, 1955.

33. Γ ε ω ρ γ ί ο υ Α. Μ έ γ α, *Ζητήματα Ἑλληνικῆς Λαογραφίας*, Ἀκαδημία Ἀθηνῶν (ἀνάτυπον ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου 1939).

34. Ἰ ω ά ν ν α Μ α ν ι ά τ η, (ἐπιμ.), *Κατάλογος Ἑλληνικῶν Θεματικῶν Ἐπικεφαλίδων*, Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη τῆς Ἑλλάδος, πμῆμα καταλόγων, 1991.

σίαση τῆς κατάταξης G. P. Murdock γιὰ τὰ ἀρχεῖα H.R.A.F. (Human Relations Area Files)³⁵. Οἱ μεγάλες κατηγορίες ποὺ συνθέτουν τὸ δέντρο τῶν λέξεων-κλειδιῶν, εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

1. ΑΤΟΜΟ

- 1.1. Ἀτομικὸς Βίος
 - 1.1.1. Προσωπικότητα
 - 1.1.2. Βιοϊστορία
 - 1.1.3. Ἡλικιακὰ στάδια
 - 1.1.4. Συνθῆκες
- 1.2. Νόηση
 - 1.2.1. Διαταραχὲς
 - 1.2.2. Μνήμη
 - 1.2.3. Νοημοσύνη
- 1.3. Σῶμα
 - 1.3.1. Αἰσθήσεις
 - 1.3.2. Αἰσθήματα
 - 1.3.3. Ἀνατομία
 - 1.3.4. Καλλωπισμὸς
 - 1.3.5. Καταστάσεις
 - 1.3.6. Λειτουργίες
 - 1.3.7. Σωματικὲς ἐκδηλώσεις
 - 1.3.8. Ὑγεία

- 2.2.4. Ἰσλάμ
- 2.2.5. Χριστιανισμὸς
- 2.3. Θρησκευτικὲς πρακτικὲς
 - 2.3.1. Εἰδωλολατρία
 - 2.3.2. Ἐξαγνισμὸς
 - 2.3.3. Ἐξευμενισμὸς
 - 2.3.4. Ἱεροτελεστία
 - 2.3.5. Μαντεία
 - 2.3.6. Προσηλυτισμὸς
 - 2.3.7. Ταμπού
- 2.4. Πίστη
 - 2.4.1. Δοξασία
 - 2.4.2. Ἐσχατολογία
 - 2.4.3. Εὐλάβεια
 - 2.4.4. Ἠθικὴ
 - 2.4.5. Θεολογία
 - 2.4.6. Κοσμολογία
 - 2.4.7. Μυθολογία
 - 2.4.8. Πεπρωμένο

2. ΘΡΗΣΚΕΙΑ

- 2.1. Ἀποκλίσεις
 - 2.1.1. Ἀθεΐα
 - 2.1.2. Αἵρεση
 - 2.1.3. Ἀλχημεία
 - 2.1.4. Ἀναχώρηση
 - 2.1.5. Ἀποκρυφισμὸς
 - 2.1.6. Βλασφημία
 - 2.1.7. Δεισιδαιμονίες
 - 2.1.8. Μαγεία
 - 2.1.9. Ὅργια
- 2.2. Θρήσκευμα
 - 2.2.1. Θρησκευτικὸ σύστημα
 - 2.2.2. Ἰνδουισμὸς
 - 2.2.3. Ἰουδαϊσμὸς

3. ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

- 3.1. Δραστηριότητες
 - 3.1.1. Βιοτεχνία-Οἰκοτεχνία
 - 3.1.2. Διατροφή
 - 3.1.3. Οἰκοδομικὴ-Πολιοδομία
 - 3.1.4. Οἶκος
 - 3.1.5. Πνευματικὴ καλλιέργεια
- 3.2. Ἐκδηλώσεις
 - 3.2.1. Ἀναψυχὴ
 - 3.2.2. Βία
 - 3.2.3. Ἐνδυμασία
 - 3.2.4. Ἐπικοινωνία
- 3.3. Κοινωνικὴ ὀργάνωση
 - 3.3.1. Θεσμοὶ
 - 3.3.2. Κοινωνικοποίηση

35. Στό: Alan Dundes, Every man his way, σ. 162-170, Prentice Hall inc., 1968.

- 3.3.3. Οικονομία
- 3.3.4. Στρατιωτική 'Οργάνωση

4. ΦΑΝΤΑΣΙΑΚΟ

- 4.1. 'Ατομικές ιδιότητες
 - 4.1.1. 'Αθανασία
 - 4.1.2. Δρακοντοκτόνος
 - 4.1.3. 'Ερμαφροδιτισμός
 - 4.1.4. Μαγικός βοηθός
 - 4.1.5. Πανσοφία
 - 4.1.6. 'Υπερφυσική όμορφιά
- 4.2. Μαγικά στοιχεία
 - 4.2.1. Μαγικό αντικείμενο
 - 4.2.2. Μαγική αναπαραγωγή
 - 4.2.3. Μεταμόρφωση
 - 4.2.4. Νερό
- 4.3. Πλάσματα
 - 4.3.1. 'Αερικό
 - 4.3.2. Γίγαντας
 - 4.3.3. Νεκρός
 - 4.3.4. Τέρας
- 4.4. Προσωποποιήσεις
 - 4.4.1. Μήνες
 - 4.4.2. Ουράνια σώματα
 - 4.4.3. Χάρος
- 4.5. Χῶροι
 - 4.5.1. Κάτω Κόσμος
 - 4.5.2. Μαγική χώρα

5. ΦΥΣΗ

- 5.1. Γεωλογικά φαινόμενα
 - 5.1.1. 'Απολίθωση
 - 5.1.2. Παλίρροια
 - 5.1.3. Ρήγμα
 - 5.1.4. Σεισμός
- 5.2. 'Ενέργεια
 - 5.2.1. Μορφές
- 5.3. Ζωικός κόσμος
 - 5.3.1. 'Ανατομία
 - 5.3.2. Είδος
 - 5.3.3. Λαλιά
 - 5.3.4. 'Οργάνωση

- 5.4. Μετεωρολογικά φαινόμενα
 - 5.4.1. 'Ανεμος
 - 5.4.2. 'Ιρις
 - 5.4.3. Κλίμα
 - 5.4.4. Σύννεφο

- 5.5. Στοιχεία
 - 5.5.1. 'Αέρας
 - 5.5.2. Νερό
 - 5.5.3. Φωτιά
 - 5.5.4. Χῶμα (γῆ)
- 5.6. 'Υλη
 - 5.6.1. Καταστάσεις
 - 5.6.2. Χημικά στοιχεία
- 5.7. Φυσικά φαινόμενα
 - 5.7.1. 'Ατμόσφαιρα
 - 5.7.2. Βαρύτητα
 - 5.7.3. Βρασμός
 - 5.7.4. Βύθιση
 - 5.7.5. 'Εκρηξη
 - 5.7.6. 'Εξαέρωση
 - 5.7.7. 'Ηχος
 - 5.7.8. Καύση
 - 5.7.9. Κυματισμός
 - 5.7.10. Ροή
 - 5.7.11. Τήξη
 - 5.7.12. 'Υγροποίηση
 - 5.7.13. Φῶς
- 5.8. Φυσική καταστροφή
 - 5.8.1. Κατακλυσμός
 - 5.8.2. Πλημμύρα
 - 5.8.3. Ρύπανση
- 5.9. Φυτικός Κόσμος
 - 5.9.1. 'Ανατομία
 - 5.9.2. Είδος

6. ΧΡΟΝΟΣ

- 6.1. Διάρκεια
 - 6.1.1. Μέτρηση
 - 6.1.2. Χρονικά σημεία
 - 6.1.3. Χρονικός προσδιορισμός
- 6.2. 'Ηλικία
 - 6.2.1. Γηρατειά

- 6.2.2. Ήβη
- 6.2.3. Μακροβιότητα
- 6.2.4. Νεότητα
- 6.3. Ίστορία
 - 6.3.1. Ἀναγέννηση
 - 6.3.2. Ἀρχαιότητα
 - 6.3.3. Μεσαίωνας
 - 6.3.4. Σύγχρονη ἱστορία
- 7. ΧΩΡΟΣ
 - 7.1. Ἀπειρο
 - 7.1.1. Ἀβυσσος
 - 7.1.2. Οὐρανός
 - 7.1.3. Χάος
 - 7.2. Γεωγραφία
 - 7.2.1. Ἀνάγλυφο
 - 7.2.2. Ἐδαφικὴ ὀργάνωση
 - 7.2.3. Ἐθνότητες
 - 7.2.4. Πόλη
 - 7.2.5. Φυλὴ
 - 7.2.6. Χώρα
 - 7.2.7. Χωροταξία
 - 7.3. Γεωμετρία
 - 7.3.1. Διάσταση
 - 7.3.2. Διεύθυνση
 - 7.3.3. Σημεῖο
 - 7.3.4. Σχῆμα
 - 7.3.5. Σῶμα
 - 7.4. Δημογραφία
 - 7.4.1. Ἀποδημία
 - 7.4.2. Πληθυσμὸς
 - 7.5. Μετακίνηση
 - 7.5.1. Ἀπόσταση
 - 7.5.2. Δίοδος
 - 7.5.3. Κίνηση
 - 7.5.4. Μεταφορὰ
 - 7.5.5. Συνοδεία
 - 7.6. Οὐράνια σώματα
 - 7.6.1. Ἄστρο
 - 7.6.2. Ἀστερισμὸς
 - 7.6.3. Φαινόμενο
 - 7.7. Προσανατολισμὸς
 - 7.7.1. Ὅριζοντας
 - 7.7.2. Χώρου αἴσθηση

Ἡ δημιουργία μιᾶς ἠλεκτρονικῆς βάσης δεδομένων ἀποσκοπεῖ στὴν ἐξυπηρέτηση πολλαπλῶν στόχων. Βασικὴ προϋπόθεση ἀποτελεῖ ἡ εὐκολὴ καὶ γρήγορη πρόσβαση τοῦ χρήστη-ἐρευνητῆ εἴτε σ' ἓνα μεμονωμένο στοιχεῖο (π.χ. μία συγκεκριμένη παραλλαγή) καὶ στὰ ἐπὶ μέρους δεδομένα ποὺ τὸ συνθέτουν (π.χ. προέλευση, κατάταξη, συλλογή, κλπ.), εἴτε στὸ συνδυασμὸ περισσότερων στοιχείων μέσω ἐνὸς κριτηρίου ἀναζήτησης (π.χ. ὅλες οἱ παραλλαγές τῆς Αἰτωλοακαρνανίας). Κάτι τέτοιο συνεπάγεται τὴν ἀντικειμενικὴ ἀνάλυση τῶν δεδομένων —στὴν προκειμένη περίπτωσι τῶν παραμυθιακῶν παραλλαγῶν— σὲ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα καὶ τὴ σαφὴ ταξινόμησή τους. Μὲ τὴν ἠλεκτρονικὴ καταχώρηση - ἀποδελτίωση τοῦ ὑλικοῦ αὐξάνεται ἡ δυνατότητα πρόσβασης στὰ χειρόγραφα, ἐνῶ ταυτόχρονα μειώνεται ὁ κίνδυνος φθορᾶς, τόσο ἀπὸ τὴν ἀμέλεια τοῦ ἐπισκέπτη, ὅσο καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ χρόνο.

Σήμερα ἡ βάση δεδομένων γιὰ τὰ παραμύθια ἔχει διαμορφωθεῖ στὴν τελικὴ τῆς σχεδὸν μορφή καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀλληλοδιαδεχόμενες καρτέλες γιὰ κάθε συγκεκριμένη παραλλαγή καὶ φέρει ἓναν αὐξοντα ἀριθμὸ (κωδικὸς ποὺ δίνεται αὐτόματα ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ πρόγραμμα).

Κάθε καρτέλα αποτελείται από έξι ομάδες συναφών στοιχείων (πεδίων), που αποσκοπούν στη συμπληρωματική κάλυψη διαφορετικών τρόπων προσέγγισης. Στην ουσία, πρόκειται για έξι διαφορετικά επίπεδα γνωστικού ενδιαφέροντος, που μπορούν να λειτουργήσουν και ανεξάρτητα μεταξύ τους. Η βάση δεδομένων δομείται ως εξής:

ΚΑΡΤΕΛΑ (ΠΑΡΑΛΛΑΓΗ)

1. Σταθερά πεδία: μέσω πληροφοριών που είναι μονίμως εμφανείς («άνοιχτές») στην κάθε καρτέλα —ώστε να μπορούν άμεσα να συνδυάζονται με τις πληροφορίες των υπόλοιπων πέντε ομάδων πεδίων, που «ανοίγουν» εναλλακτικά μεταξύ τους— παρουσιάζεται η γενική επισκόπηση της παραλλαγής. Τα σταθερά πεδία είναι:

- * Κωδικός εισαγωγής στη βάση: δίνεται αυτόματα από το πρόγραμμα. Π.χ. 0000000217.
- * Πηγή: αριθμός χειρογράφου (και σελίδα), μαγνητοταινίας, κλπ. Π.χ. ΚΕΕΛ 25, σ. 39-48, αρ. 7.
- * Περιοχή: με συγκεκριμένο τοπωνύμιο σημειώνεται ο τόπος της καταγραφής³⁶. Π.χ. Συκαμινέα-Μηθύμνης-Λέσβου.
- * Διεθνής τίτλος: πρόκειται για τον διεθνή τίτλο του παραμυθιακού τύπου κατά Aarne-Thompson. Π.χ. Snow-White.
- * Έλληνικός τίτλος: πρόκειται για τον τίτλο του παραμυθιακού τύπου στην Ελλάδα, σύμφωνα με τον κατάλογο Γ. Α. Μέγα³⁷. Π.χ. Χιονάτη.
- * Διεθνής κατάταξη: πρόκειται για τον αριθμό που κωδικοποιεί τον παραμυθιακό τύπο σύμφωνα με την κατάταξη Aarne-Thompson. Π.χ. AT 709.
- * Κατηγορία AT: είναι η ευρύτερη κατηγορία, στην οποία ταξινομείται ο παραμυθιακός τύπος σύμφωνα με την κατάταξη Aarne-Thompson. Π.χ. Μαγικό παραμύθι.

36. Η έρευνα για τον προσδιορισμό των τοπωνυμίων εκτός Ελλάδος (με εξαίρεση αυτών της Κάτω Ιταλίας) και τη δημιουργία σχετικού δέντρου, έγινε από τη γράφουσα σε συνεργασία με τη Ζωή Αναγνωστοπούλου, συνεργάτιδα του Κέντρου (με σύμβαση).

39. Αν αυτός δεν δίνεται από τα δελτία, σημειώνεται ο τίτλος με τον οποίο απαντάται συχνότερα το παραμύθι στην Ελλάδα.

2. *Σύνοψη*: με αυτή την ομάδα πεδίων περιγράφεται συνοπτικά το ίδιο το περιεχόμενο της παραλλαγής, έτσι ώστε να γίνεται έφικτη ή προσέγγιση μεγάλου αριθμού παραλλαγών σε σύντομο χρόνο.
- * Τίτλος παραλλαγής: σημειώνεται εφόσον δίνεται από το χειρόγραφο. Π.χ. 'Η 'Ηλιοστάτη.
 - * Περίληψη: ή περίληψη του κειμένου δίνεται σύμφωνα με τα μοτίβα που προσδιορίζουν το κάθε επεισόδιο.
 - * Λέξεις-κλειδιά: επιτρέπουν την κωδικοποίηση του περιεχομένου κατά θέματα.
3. *Κείμενο*: με αυτή την ομάδα πεδίων διευκολύνεται ή ίδια ή ανάγνωση του χειρογράφου και ή κατανόησή του. Ταυτόχρονα εξασφαλίζεται ή δυνατότητα άμεσης αναζήτησης αυτούσιων των λέξεων του κειμένου.
- * Κείμενο: δίνεται δακτυλογραφημένο το ίδιο το κείμενο του χειρογράφου.
 - * Λεξιλόγιο: πρόκειται για το λεξιλόγιο του ίδιου του χειρογράφου³⁸.
4. *Σχολιασμός*: με αυτή την ομάδα πεδίων αποδελτιώνονται τα διαφορετικά στάδια έπεξεργασίας του χειρογράφου, ενώ ταυτόχρονα δίνεται ή δυνατότητα μεταπήδησης σε τομείς εκτός της συγκεκριμένης βάσης δεδομένων.
- * Σχόλια χειρογράφου: πρόκειται για σημειώσεις πάνω στο ίδιο το χειρόγραφο, είτε από τον συλλογέα, είτε από τους αποδελτιωτές του χειρογράφου.
 - * Σχόλια έρευνητή: σχολιασμός της παραλλαγής (παραμυθιολογικού κυρίως ενδιαφέροντος) από τον έρευνητή που έχει εισαγάγει την παραλλαγή στη βάση.
 - * Δημοσιεύσεις: σημειώνονται, με πλήρη βιβλιογραφική παραπομπή, οί ένδεχόμενες δημοσιεύσεις του χειρογράφου σε περιοδικά ή συλλογές.
 - * Παρεμβαλλομένα είδη: με τον όρο έπισημαίνονται άλλα είδη προφορικής παράδοσης (π.χ. παροιμίες, αινίγματα κλπ.) που βρίσκονται συχνά ένσωματωμένα στο παραμύθι. Έχει προβλεφθεί ή σύνδεση αυτού του πεδίου με ειδικό κόμβο, ώστε να επιτρέπεται ή άμεση πρόσβαση στις άλλες βάσεις δεδομένων του ΚΕΕΛ και ή αναζήτηση πληροφοριών για το συγκεκριμένο στοιχείο.
5. *Στοιχεία συλλογής*: με αυτή την ομάδα πεδίων συστηματοποιούνται οί συχνά έλλειπείς πληροφορίες, που παρέχουν τα παλαιότερα χειρόγραφα, με άπώτερο στόχο την ανασύνθεση του πολιτισμικού πλαισίου της παραλλαγής.

38. "Αν το λεξιλόγιο δέν δίνεται από το ίδιο το χειρόγραφο, άπλώς έπισημαίνεται ή σημασία κάποιων ιδιωματικων λέξεων ή εκφράσεων.

- * Πληροφορητής: έπισημαίνονται όσα στοιχεία είναι γνωστά και καλύπτουν τήν ταυτότητα του πληροφορητή: Π.χ. όνομα, παρωνύμιο, φύλο, ηλικία, μόρφωση, καταγωγή.
 - * Συλλογέας: δίνεται τὸ όνομα του συλλογέα και όσα στοιχεία τής ταυτότητάς του είναι γνωστά.
 - * Πολιτισμική ένότητα: προσδιορίζεται ή ιδιαίτερη πολιτισμική ένότητα στην οποία ένδεχομένως ανήκει ό πληροφορητής³⁹.
 - * Γλώσσα: ή γλώσσα, διάλεκτος ή τὸ τοπικό ιδίωμα στο όποιο έχει καταγραφεί ή παραλλαγή⁴⁰.
6. Στοιχεία Ἐργείου: αὐτή ή ομάδα πεδίων λειτουργεί συμπληρωματικά με τήν ομάδα «σχολιασμός» — έφόσον προσδιορίζει τήν ταυτότητα τῶν συντακτῶν - έρευνητῶν που έχουν ασχοληθεί με τή συγκεκριμένη παραλλαγή. Ταυτόχρονα παρουσιάζει και καθαρά χρηστική λειτουργία, υποκαθιστώντας, με τις άρχαικές πληροφορίες που παρέχει, τὰ όγκώδη βιβλία εισαγωγής χειρογράφων του Κέντρου.
- * Ἐριθμός εισαγωγής...
 - * Χρονολογία εισαγωγής.
 - * Χρονολογία καταγραφής.
 - * Τρόπος καταγραφής.
 - * Κατάθεση.
 - * Βιντεοσκόπηση.
 - * Ἐπομαγνητοφώνηση.
 - * Ἐποδελτίωση.
 - * Ἐρευνα.

Είδικά εικονίδια στην κάθε καρτέλα έπιτρέπουν: 1) τήν πρόσβαση στην εικόνα του χειρογράφου και τήν ανάγνωσή του άπευθείας άπό τὸ πρωτότυπο, 2) τήν άκρόαση τής άφήγησης, έφόσον πρόκειται για μαγνητοφωνημένη παραλλαγή ή 3) τή μαγνητοσκοπημένη εικόνα (video) τής καταγραφής (άν υπάρχει).⁴¹

39. Ἐ σύνταξη του σχετικού καταλόγου έγινε σύμφωνα με τις ύποδείξεις του έρευνητή Παναγιώτη Καμηλάκη. Ἐσον άφορά στον πολιτισμικό χάρτη τής Βορείου Ἐπείρου (Νοτίου Ἐλβανίας), αὐτός προσδιορίστηκε σύμφωνα με τις αναλυτικές πληροφορίες του έπιστ. συνεργάτη του ΚΕΕΛ Γεωργίου Παναγιώτου — όπως και ό κατάλογος τῶν σχετικῶν τοπωνυμίων.

40. Ἐύχαριστοῦμε τήν έρευνητριά Κατερίνα Ἐζαμάλη (Ἐστορικό Λεξικό) για τή βοήθειά της στον προσδιορισμό τῶν κριτηρίων για τή δημιουργία ένός ένδεικτικού καταλόγου.

41. Ἐ τεχνική περιγραφή άφορά στις δυνατότητες όλων τῶν βάσεων δεδομένων του ΚΕΕΛ.

Ἀναζήτηση

Ἡ χρηστική ἀποτελεσματικότητα μιᾶς βάσης δεδομένων ἀποδεικνύεται, ὥστόσο, μὲ τὴν εὐελιξία τῶν ἴδιων τῶν δυνατοτήτων ἀναζήτησης ποὺ παρέχει στὸν χρήστη-ἔρευνητή. Γι' αὐτὸν τὸ λόγο ἡ λειτουργία τῆς ἀναζήτησης εἶναι ἴσης σπουδαιότητας μὲ τὸ ὑπόλοιπο σύνολο τῆς βάσης δεδομένων καὶ ἀποτελεῖ αὐτονόητο στοιχεῖο τῆς δομῆς τῆς. Θεωρῶ, λοιπόν, σκόπιμο νὰ τὴν περιγράψω σὰν προέκταση τῶν προηγουμένων ομάδων πεδίων. Ἡ συγκεκριμένη βάση δεδομένων προσφέρει δύο δυνατότητες:

- 1) **Ἐξειδικευμένη ἀναζήτηση** παραλλαγῶν σύμφωνα μὲ συγκεκριμένα κριτήρια. Αὐτὸ ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν πληκτρολόγηση τοῦ ζητούμενου στὸ εἰδικὸ πεδίο. Π.χ. ἡ πληκτρολόγηση τῆς λέξης: Ἱστορικὸ Λεξικό, στὸ πεδίο: Κατάθεση, τῆς ομάδας: Στοιχεῖα Ἀρχείου, ὀδηγεῖ στὴν ἐμφάνιση ἑνὸς πίνακα, ὅλων τῶν παραλλαγῶν, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ Ἱστορικὸ Λεξικό καὶ οἱ ὁποῖες περιγράφονται μὲ γενικὰ κριτήρια (κωδικός, διεθνῆς κατάταξη, διεθνῆς τίτλος, πηγή). Στὴ συνέχεια ὁ ἐνδιαφερόμενος μπορεῖ νὰ μεταπηδήσει στὴν καρτέλα ποὺ τὸν ἐνδιαφέρει. Ἐπιπλέον, ἐπιτρέπεται καὶ ὁ συνδυασμὸς περισσότερων κριτηρίων ἀναζήτησης μεταξύ τους, μὲ τὴν σύγχρονη πληκτρολόγηση περισσότερων πεδίων.
- 2) **Ἐμφάνιση πίνακα περιεχομένων** τῆς βάσης, μὲ τὴν περιγραφή ὅλων τῶν παραλλαγῶν ποὺ περιέχονται σύμφωνα μὲ τὰ ἐξῆς γενικὰ κριτήρια (ποὺ ὑπαγορεύονται ἀπὸ τὰ ἀντίστοιχα σταθερὰ πεδία τῆς κάθε καρτέλας): κωδικός, διεθνῆς κατάταξη, διεθνῆς τίτλος, πηγή.

Ἡ εἰσαγωγή τοῦ πολυἀριθμοῦ ὑλικοῦ προβλέπεται νὰ πραγματοποιηθεῖ σὲ δύο στάδια. Ἀρχικὰ πρόκειται νὰ εἰσαχθοῦν οἱ παραλλαγές ποὺ ἔχουν ἀποδελτιωθεῖ ἀπὸ τὸν Γ. Α. Μέγα, μὲ κριτήριον προτεραιότητος τὴ δυνατότητα πρόσβασης τοῦ χειρογράφου καὶ παράλληλα μὲ τὴν ἀποδελτίωση ὅλων τῶν χειρογράφων τοῦ Κέντρου, ποὺ περιέχουν παραμύθια (καθὼς καὶ αὐτῶν τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ)⁴². Σ' ἓνα δεύτερο στάδιο, πρόκειται νὰ εἰσαχθοῦν καὶ οἱ παραλλαγές ποὺ ἔχουν καταγραφεῖ στὰ πιὸ πρόσφατα χειρόγραφα (μετὰ τὸ 1970) καὶ σὲ μαγνητοταινίες. Κρίνουμε ἀναγκαῖο, κατὰ τὰ δύο αὐτὰ στάδια καὶ ταυτόχρονα μὲ τὴν εἰσαγωγή τοῦ ὑλι-

⁴² Ἡ τεχνικὴ ὑλοποίηση τῶν ὁποίων δὲν θὰ ἦταν δυνατὴ χωρὶς τὴν εἰδικὴ συμβολὴ τῶν προγραμματιστῶν Μ. Γκοιμίση καὶ Α. Χαρίση.

42. Μὲ τὴ βοήθεια τῆς Ζωῆς Ἀναγνωστοπούλου ἔχουν καταλογογραφηθεῖ, σύμφωνα μὲ τὸ περιεχόμενό τους, ὅλα τὰ χειρόγραφα τοῦ ΚΕΕΛ ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὸ Ἱστορικὸ Λεξικό.

κοῦ στή βάση, τὸν ἔλεγχο τῆς σωστῆς κατάταξης τῶν χειρογράφων καὶ τὴν κατάταξη τῶν ἀκατάτακτων χειρογράφων τοῦ ἀρχείου.

Πρὸς τὸ παρὸν ἔχουν ἀποδελτιωθεῖ 2.211 χειρόγραφα, κι ἔχουν καταλογογραφηθεῖ 9.000 παραμύθια, σύμφωνα μὲ τὴ διεθνή κατάταξή τους (ὅπου δίνεται), τὸν τίτλο, τὸν ἀριθμὸ χειρογράφου καὶ τὸν τόπο τῆς καταγραφῆς τους — σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ἀγγελικὴ Σαλάπα, ἀρχαιολόγο-ἱστορικό, ἐπιστ. συνεργάτιδα τοῦ ΚΕΕΛ (μὲ σύμβαση). Παράλληλα ἔχει ὀλοκληρωθεῖ ὁ σχεδιασμὸς τῆς βάσης δεδομένων γιὰ τὰ παραμύθια κι ἔχουν δημιουργηθεῖ 479 καρτέλες.

Στὸ πλαίσιο τοῦ ἴδιου ἔργου ἔχουν σαρωθεῖ καὶ εἰσαχθεῖ σὲ ὀπτικούς δίσκους τὰ 23.000 δελτία τοῦ καταλόγου Γ. Α. Μέγα καὶ ἔχει δημιουργηθεῖ ἀνεξάρτητη βάση δεδομένων, ὅπου ἔχουν εἰσαχθεῖ 1.500 δελτία σὲ ἰσάριθμες καρτέλες. Ἡ δημιουργία αὐτῆς τῆς δευτερεύουσας βάσης δεδομένων, γιὰ καθαρὰ ἀρχειακοὺς λόγους ὑπαγορεύθηκε ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ἀνάγκες τοῦ σχηματισμοῦ τῆς βάσης δεδομένων γιὰ τὰ παραμύθια, ἀπὸ μία ἐπιπλέον παράμετρο: τὴν ἀποτύπωση τῶν δελτίων καὶ τὴν ταξινόμησή τους σὲ μέσα πού τὰ προστατεύουν ἀπὸ τὴ φθορά, παράλληλα μὲ τὴν ἀσφαλὴ ἀποθήκευση ἑνὸς ἔργου ἔξι, τουλάχιστον, δεκαετιῶν.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ				
ΚΩΔΙΚΟΣ	63	ΠΗΓΗ	ΚΕΕΛ 140, σ. 179, αρ. 14	
ΠΕΡΙΟΧΗ	Αίνας (α)			
ΔΙΕΘΝΗΣ ΤΙΤΛΟΣ	Little Brother and Little Sister.			
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΤΙΤΛΟΣ	Αδερφούλης και αδερφούλα.			
ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΤΑΤΑΞΗ				AT 450
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ AT	☐ Μαγικό παραμύθι ☐ Θεοσκοπικό παραμύθι			
ΣΥΝΟΨΗ	ΚΕΙΜΕΝΟ	ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΕΙΟΥ
<p>Ἦντανε μνιά φορὰ ἕνας γέρος καὶ μνιά γριγιά καὶ δὲν εἶχανε πιδιά. Καὶ πάντα παρακαλοῦσαν ντοῦ Θεοῦ νὰ τσι δώσ' πιδιά. Μνιά μέρα κεῖ ποῦ ζιμάτζι ἡ γριγιά κκιὰ νὰ μαγρέψ' εἶπι ἡ γέρου. "Γριά οὐλ' αὐτὰ τὰ κκιὰ νὰ τὰ χουμι πιδιά!" Ἀκόμα οὐ γέρου δὲν ἀπάσωνι ντοῦ λόγου κ' ἠτύπε οὐλα τὰ κκιὰ γίνκανε πιδιά. Καὶ τὰ εἶχανε οὐλα. Μνιά μέρα ζύμουσι ἡ γριά κι ἀπὶ τὸ ζιμάρ' ἔκανε ἕνα κλικ' γιὰ τὸ μκρὸ τὸ πιδί. Ἄμα τοῦ δαν τ' ἄλλα ζλέψανε καὶ φωνάζανε "καὶ μένα μάννα κλικ' κι μένα μάννα κλικ". Κ' ἡ γριά ἔκανι οὐλ' ντὴ ζιμασιὰ κλικια. Ἦρη οὐ γέρου τὸ βρόδ' ἀπὶ τὸ χωρὸφ' καὶ τοῦ πι ἡ γριά. Τότες ἀποφασίσανε νὰ τὰ σφάξανε οὐλα καὶ νὰ τὰ φᾶνε. Τὸ προυνὸ λοιπὸν σφάξανε ἕνα καὶ τὸ φάγανε. Καὶ κάθε μέρα σφάξανε ἀπὸ ἕνα καὶ τὸ τρώγανε ὡς του ποῦ τὰ σώσανε οὐλα. Προφτάσανε ὁμως καὶ κρυφτήκανε δύο/ ἕνα κορίτσ' κ' ἕνα ἀγόρ'. Τὸ κορίτσ' τὸ λέγανε Μαρωδίτσα καὶ τ' ἀγόρ' Γιάννη. Κι ἐπειδὴ δὲ τα μετροῦσαν φόνου τὰ σφάξανε θαρροῦσαν πῶς τὰ σφάξανε οὐλα καὶ εἶπι μνιά μέρα οὐ γέρου. "Κριμα γριά δὲν ἀφήσαμει δυὸ πιδιά μπάριμ (1) νὰ τὰ χουμι 'ς τὰ γιρουντάματ' μας". Ἄμα τ' ἀκούσανι ἡ Γιάννης κ' ἡ Μαρωδίτσα φανερωθήκανε καὶ εἶπανε: "Νὰ ἡμεῖς μπαμπά! Νὰ ἡμεῖς μάννα! Ἄμα τὰ εἶδανε τὰ χαρήκανε καὶ ντοῦ Γιάνν' ντοῦνε στέλνανε 'ς Σκουλεϊὸ κ' ἡ Μαρωδίτσα ἀπόμεισκι 'ς τοῦ σπιτ' καὶ μάθινι νοικοκυρεϊά. Ἄφου πέρασε πολὺς καιρὸς βουλθήκανε νὰ σφάξινι τ' Μαρωδίτσα κι ἀρχίσανε νὰ ννὴ θρέφνε λουγιῶ ντοῦ λουγιῶ ζαχάρτα καὶ γλυγοῦδια γιὰ νὰ παχύν'. Οὐ Γιάννης τὸ πῆρι τ' αὐτὶ τ' κουμμάτ'. Καὶ μνιά μέρα δντας ἤρη ἀπὶ τοῦ σκουλεϊὸ καὶ νν' εἶδι τ' Μαρωδίτσα κ' ἔτρωγι ζαχάρτα νν' εἶπι: "Μαρωδίτσα δαμ' καὶ μένα ἕνα ζαχάρτο νὰ σὶ πῶ τί θὰ σὶ κάν' μπαμπὰς οὐμ κ' ἡ</p>				
ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ				
☐ ☐ ☐ ☐				
ΗΧΟΣ		ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ		ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ
ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ		VIDEO		ΜΟΥΣΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ
ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ	ΝΕΑ ΕΓΓΡΑΦΗ	ΜΕΤΑΦΟΡΑ	ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΗ	ΔΙΑΓΡΑΦΗ
ΕΞΟΔΟΣ				

SUMMARY

A Database for folktales : Concerns and method

by Papachristophorou Marilena, Ph. D.

The folktales database is part of a larger project's framework aimed towards the electronic classification of the archives in the Hellenic Folklore Research Center. At the same time, this project responds to the growing scientific and publishing interest in folktales.

In fact, folktale research in Greece has a considerable volume of material: The recorded variants of tales in the greek language amount to several thousand, a constantly rising number, as the collection of original material continues until today. The difficulties faced by the researcher are encountered in the ability to have a systematic primary source search and accessibility, according to special criteria. This particular work meets the fore-mentioned requirements and at the same time, secures protection of the original from usage by introducing the manuscript's image in electronic form.

Although there have been clear instructions on ethnographic methodology and ethics among the first folklorists (especially N. G. Polites and G. A. Megas), the collection of this material was often conducted in an amateur way by non-specialists, basically up to the '60's decade. As the collector's primary goal was to preserve the oral text itself —not necessarily its cultural context— recordings of many folktales lack clarifying ethnographic elements, mainly regarding the narrator and the narration itself, not to mention its transmission and re-composition mechanisms.

We believe that a big part of methodology shortcomings in the first field recordings can be filled with an elemental recollection of the cultural context, according to the information often given through other incentives in the manuscript.

An important prerequisite for the material's management is the manus-

cripts' progressive cataloguing process in order to estimate the exact number of folktales they contain (9.000 variants have been found among the 67% of manuscripts catalogued up to this point).

These archive variants are then introduced to special electronic cards, where data is arranged into concrete fields of general interest and interactive fields of a more specialized interest.

In the basic (concrete) fields, all information necessary to select a certain variant according to its source, area of recording, and other classification data based on the Aarne-Thompson typology, is constantly on display. For recordings made up to the '70's decade, the classification suggested by G. A. Megas in his unpublished catalogue is adopted.

As for the interactive fields, a more specialized form of information is given to cover the following aspects:

- A variant synopsis with its title, summary and key-words, allowing thematic research by field and by general category of ethnographic interest.
- Comments made by the Center's researchers and collectors, during all stages of material elaboration.
- Information about the collection referring to the informer's identity as well as the particular idiom of the recording.
- Information on previous cataloguing information for each variant.
- A visual form of the original manuscript.

Furthermore and equally important with data analysis, is the possibility of reconstruction during the search, based on specific criteria as they are formed by different fields in each electronic card.

ΛΟΥΙΖΑ ΚΑΡΑΠΙΔΑΚΗ* - ΕΛΕΝΑ ΚΙΤΤΑ**

**ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΕΙΑΚΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ
ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΒΑΣΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΩΝ ΕΘΝΟΓΡΑΦΙΚΩΝ
ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ**

Ἡ Μουσειακὴ Συλλογὴ τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας (ΚΕΕΛ)¹ δημιουργήθηκε τὸ 1937². Τὸ ἴδιο ἔτος ἄρχισε καταγραφή τῶν ἀντικειμένων σὲ «Βιβλίον Εἰσαγωγῆς», ὅπου ἀναγράφεται ὁ αὐξων ἀριθμὸς, τὸ ὄνομα τοῦ καταθέτη, τὸ εἶδος τοῦ ἀντικειμένου, ὁ τόπος προέλευσης, ἡ ἡλικία του καὶ ἡ χρονολογία εἰσαγωγῆς. Ἀργότερα, τὸ 1960, προσετέθη στὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς ἓνα ἀκόμη πεδίο πληροφόρησης: ὁ τρόπος ἀπόκτησης.

Οἱ πληροφορίες, ὅμως, αὐτὲς εἶναι συχνὰ ἐλλιπεῖς, ἀσαφεῖς ἢ ἀνύπαρκτες. Στὸ πεδίο «ὄνομα καταθέτη» ἀναγράφεται, γιὰ παράδειγμα, ὁ τίτλος τοῦ καταθέτη, ὅπως «διδασκάλισσα, λαογράφος» ἢ «γραφεὺς τοῦ Ἀρχείου, λαογράφος» ἢ «φοιτητῆς φιλολογίας» κ.ἄ. Στὸ πεδίο «εἶδος ἀντικειμένου» ἀναφέρεται ἡ ὀνομασία του, συνήθως ἡ τοπικὴ, μίαν στοιχειώδη περιγραφή καὶ συχνὰ ἡ ὕλη. Ἐνίοτε σημειώνεται καὶ ὁ ἀριθμὸς χειρογράφου τῆς λαογραφικῆς ἀποστολῆς πού σχετίζεται μὲ τὸ ἀντικείμενο. Ὄταν πρόκειται γιὰ ἓνα σύνολο ἀντικειμένων, ὅπως παραδείγματος χάριν

* Ἀρχαιολόγος, ὑπεύθυνη τῆς ὀργάνωσης τῆς μουσειακῆς συλλογῆς, ἐπιστ. συνεργάτιδα τοῦ Κέντρου (ἐπὶ συμβάσει).

** Συντηρήτρια ἔργων τέχνης, ὑπεύθυνη συντήρησης, ἐπιστ. συνεργάτιδα τοῦ Κέντρου (ἐπὶ συμβάσει).

1. Ἡ ἐργασία ἐγίνε με τὴν ἐπίβλεψη τῆς Διευθύντριας τοῦ Κέντρου κ. Αἰκ. Πολυμέρου-Καμηλάκη τῆς ὁποίας ἡ οὐσιαστικὴ βοήθεια ὑπῆρξε πολύτιμη καὶ καθοριστικὴ, με τὶς ὑποδείξεις καὶ τὸ συμβουλευτικὸ χαρακτῆρα της.

2. Διευθυντῆς τοῦ τότε «Λαογραφικοῦ Ἀρχείου» ἦταν ὁ μετέπειτα καθηγητῆς τῆς Λαογραφίας καὶ ἀκαδημαϊκὸς Γεώργιος Μέγας.

μιά φορεσιά που αποτελείται από 20 τεμάχια, όλα φέρουν τον ίδιο αύξοντα αριθμό και συνοδεύονται απλώς από γράμματα του αλφαβήτου (π.χ. 135α'-135στ'). Τέλος, μερικά αντικείμενα δεν είχαν ως σήμερα καταγραφεί.

Τò 1995, στο πλαίσιο φροντιστηριακού μαθήματος της Λαογραφίας του Τμήματος Φιλολογίας του Παν/μίου Ἀθηνῶν, με πρωτοβουλία της Διευθύντριας Αικατερίνης Πολυμέρου-Καμηλάκη, έγινε από φοιτητές προσπάθεια καταγραφής των αντικειμένων σε δελτία αρχειοθέτησης, με αντιγραφή των στοιχείων του βιβλίου εισαγωγής, και ταξινόμηση των δελτίων κατά ένότητες ανάλογα με τη χρήση των αντικειμένων.

Τò φθινόπωρο του 1996, ομάδα συντηρητῶν και μουσειολόγων με επικεφαλής την Διευθύντρια του Μουσείου Ἑλληνικῆς Λαϊκῆς Τέχνης κ. Ἑλένη Ρωμαίου-Καρασταμάτη, επισκέφθηκε τὴ Συλλογή, κατέγραψε τὰ προβλήματα και πρότεινε τὴν ἄμεση συντήρησή της.

Τὴν ἀνοιξη του 1997, ὅταν οἱ συνθῆκες τὸ ἐπέτρεψαν, τριμελὴς ὁμάδα ἀποτελούμενη ἀπὸ τὴν Λουίζα Καραπιδάκη, ἀρχαιολόγο, τὴν Κλεοπάτρα Φατούρου, μουσειολόγο και τὴν Ἑλένη Κίττα, συντηρήτρια, ἀνέλαβε τὴν συστηματικὴ ταξινόμηση, τεκμηρίωση και ἀξιοποίηση τῆς συλλογῆς, ὥστε νὰ καταστεί δυνατὴ ἡ ἔκθεση και ἀποθήκευσή της στοὺς νέους χώρους του κτιρίου τῆς ὁδοῦ Ἡπίτου, με προδιαγραφές τῆς σύγχρονης μουσειολογίας.

Τὰ ἀντικείμενα τῆς συλλογῆς, περίπου 1000 τεμάχια, προέρχονται κυρίως ἀπὸ δωρεές, ἀγορές ἢ λαογραφικὲς ἀποστολές τῶν ἐρευνητῶν του ΚΕΕΛ στὴν Ἑλλάδα και στὴν Κύπρο. Τὰ περισσότερα, ἀντικείμενα καθημερινῆς χρήσης ἀλλὰ και περίτεχνες φορεσιές, κοσμήματα, μουσικὰ ὄργανα κλπ., εἶναι σπάνια και ὀρισμένα μεγάλης πολιτιστικῆς ἀξίας. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι πρόκειται για μίαν ἀπὸ τὶς λίγες λαογραφικὲς συλλογές στὴν Ἑλλάδα, που τὰ ἀντικείμενά τους δὲν ἔχουν ἐπιλεγεί για αἰσθητικούς και συναισθηματικούς λόγους, ἀλλὰ για καθαρὰ ἐπιστημονικούς³.

Ἡ συγκέντρωση ἀντικειμένων δὲν εἶναι ὡστόσο αὐτοσκοπὸς μιᾶς συλλογῆς. Ἡ διατήρηση, ἢ τεκμηρίωση και προβολή της εἶναι ἀπαραίτητα συνακόλουθα για νὰ ἐκπληρωθεῖ ὁ βασικὸς σκοπός, που εἶναι ἡ μελέτη τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς. Ἡ ἀντίληψη τῶν συλλογῶν-ἀποθηκῶν ἔχει πρὸ πολλοῦ ξεπεραστεῖ⁴. Ἡ ἔρευνα, ἢ ἐ-

3. Γεώργιος Σπυριδάκης, Ὁδηγία πρὸς συλλογὴν Λαογραφικῆς ὕλης, Ἐπετηρὶς του Λαογραφικοῦ Ἀρχείου, τόμ. ΙΓ'-ΙΔ' (1960-1961), Ἀθῆναι 1962, σελ. 73-147. Βλ. γενικότερα: Πρακτικὰ Συνάντησης Λαογραφικῶν Μουσείων τῶν χωρῶν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος. Ὁ ρόλος τῶν λαογραφικῶν μουσείων στὰ πλαίσια τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης (Ἀθήνα, 1-5 Ὀκτωβρίου 1992), Ἀθήνα 1994, (στὸ ἐξῆς: Πρακτικὰ μουσείων τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης).

4. Χριστόφορος Βαλλιάνος, Τὰ Ἐθνογραφικὰ μουσεῖα στὴν Εὐρώπη. Ἡ πολιτι-

νημέρωση, ή σωστή ταξινόμηση, ή δημοσίευση και βέβαια ή συντήρηση και διαφύλαξη πρέπει να είναι ο τελικός στόχος. Η αποθήκευση και ή έκθεση μιᾶς συλλογῆς πρέπει να είναι λειτουργική και με επιστημονικές προδιαγραφές. Επίσης ή συλλογή πρέπει να συνοδεύεται από τεκμηριωτικό υλικό (φωτογραφικό υλικό, βιβλιογραφία, αντίστοιχα παραδείγματα, ταινίες, κασέττες ήχου, χειρόγραφα, υλικό από επιτόπιες έρευνες κ.ά.), έτσι ώστε να είναι προσβάσιμη τόσο στο εύρύ κοινό όσο και στους ειδικούς επιστήμονες.

Ένα από τὰ κύρια προβλήματα τῆς συλλογῆς τοῦ ΚΕΕΛ ἦταν πάντα ὁ τόπος και ὁ τρόπος φύλαξής της. Ἡ ἔλλειψη κατάλληλου ἀποθηκευτικοῦ, ἐκθεσιακοῦ χώρου, ἐργαστηρίου συντήρησης σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀπουσία συμβούλου-μουσειολόγου και συντηρητῆ, ὀδήγησαν ἀργὰ και σταδιακὰ στὴ φθορὰ τῶν ἀντικειμένων, ἀκόμα και στὴν ὀλοκληρωτικὴ καταστροφὴ ὀρισμένων, κυρίως τῶν ὀργανικῶν υλικῶν, πού εἶναι και πιὸ εὐαίσθητα στὸ χρόνο και στὶς περιβαλλοντικὲς συνθῆκες. Ἡ συλλογὴ στὴν πραγματικότητά ἦταν παραμελημένη. Τὰ περισσότερα ἀντικείμενα ἦταν τοποθετημένα σ' ἓνα δωμάτιο κλειστὸ συνήθως, μὲ γυάλινους τοίχους, συχνὰ χωρὶς τοὺς κωδικοὺς ἀριθμοὺς πού τὰ συνόδευαν και κατὰ συνέπεια χωρὶς τὴν ταυτότητά τους. Ὁ χώρος, χωρὶς κλιματισμὸ και ἐξαερισμὸ, ἐκτεθειμένος στὴν ὑγρασία τὸν χειμῶνα και στὴ ζέστη τὸ καλοκαίρι, ἦταν ἰδανικὸς γιὰ τὴν ἀνάπτυξη μικροοργανισμῶν και ἐντόμων⁵. Μόνον ἑπτὰ ξύλινες προθῆκες (τέσσερις μεγάλες και τρεῖς μικρές) και μία μεταλλικὴ ντουλάπα παρείχαν μερικὴ προστασία σὲ ἓνα μέρος τῆς συλλογῆς, κυρίως στὶς παραδοσιακὲς φορεσιές, στὰ μουσικὰ ὄργανα, σὲ μερικὰ ὑφαν-

στικὴ τους σημασία, ἡ σημερινὴ κατάσταση, προτάσεις γιὰ ἀναδιάρθρωση, Πρακτικὰ Α' Συνάντησης Λαογραφικῶν Μουσείων τῶν χωρῶν τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης, ὅ.π., σ. 77-85. Robin Gzyhdof, Πρὸς μιὰ κοινὴ πολιτιστικὴ κληρονομιά: ὁ ρόλος τῶν μουσείων σὲ μιὰν Ἐνωμένη Εὐρώπη, Πρακτικὰ Μουσείων τῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, σελ. 119-130, Λαογραφικὰ Μουσεία στὴν Ἑλλάδα: Μορφές - Ἐξέλιξη - Προοπτικές, Ἐπιστημονικὸ συμπόσιο (Ἀθήνα 1988), Ἀθήνα 1997, Conseil de l'Europe, Le Conseil de l'Europe et le patrimoine culturel, Strasbourg 1991, p. 31, D. Chevallier et I. Chiva, L'introuvable objet de la transmission, Savoir-faire et pouvoir transmettre, Actes des rencontres de Royaumont, Ministère de la Culture et de la Communication, Maison des Sciences de l'Homme, Paris, Conseil de l'Europe, σ. 1-11, du même, Des métiers qui disparaissent, Universalis, Paris 1991, σ. 313-316.

5. Πράγματι, μπαίνοντας γιὰ πρώτη φορά στὸν ἀποθηκευτικὸν χῶρο ἀντίκρυζε κανεὶς ἓνα φυσικὸ χαλὶ σχηματισμένο ἀπὸ κουκούλια και ξυλοφάγα ἔντομα (κοινῶς σαράκι), τὰ ὁποῖα εἶχαν βρεῖ τροφὴ στὰ ὀργανικὰ υλικά τῆς συλλογῆς (παραδοσιακὰ ψωμιά και κουλοῦρες, ξύλινα λαογραφικὰ ἀντικείμενα, ψαθωτά, παραδοσιακὲς φορεσιές, ὑφαντὰ και κεντήματα) και ἀνενόητα συνέχιζαν τὴν ἀναπαραγωγὴ τους και κατὰ συνέπεια τὴν καταστροφικὴ τους δράση.

τὰ καὶ στὶς διακοσμημένες κουλοῦρες. Ἡ κακὴ αὐτὴ κατάσταση τῶν ἀντικειμένων ἔκανε ἀναγκαία τὴν ἄμεση καὶ δραστικὴ ἐπέμβαση σὲ σωστικὰ μέτρα:

- Φωτογράφιση τοῦ χώρου καὶ τῆς μουσειακῆς συλλογῆς.
- Καθαρισμὸ τοῦ χώρου.
- Ἐπιφανειακὸ καθαρισμὸ τῶν ἀντικειμένων ἀπὸ σωματίδια σκόνης καὶ ἀκαθαρσιῶν.
- Καταμέτρηση τῶν ἀντικειμένων.
- Ταύτιση τῶν ἀντικειμένων.
- Περιγραφή τῆς ἀρχικῆς κατάστασης.
- Ταξινόμηση τῶν ἀντικειμένων καθ' ὕλην.
- Προσωρινὴ ἐπέμβαση μὲ ἀντισκωριακὲς ταμπλέτες γιὰ τὴν ἐπιβράδυνση τῆς καταστροφικῆς δράσης τῶν ἐντόμων.
- Μεταφορὰ τῆς συλλογῆς (ἐκτὸς τῶν μουσικῶν ὀργάνων) στὸ νέο κτίριο τοῦ Κέντρου Λαογραφίας στὴν ὁδὸ Ἡπίτου 3, γιὰ τὴ διεξαγωγὴ ἀπεντόμωσης⁶ μὲ ἄζωτο (N¹).

Οἱ ἐργασίες καταγραφῆς τῆς μουσειακῆς συλλογῆς συμπληρώθηκαν μὲ τὴ σύνταξη καταλόγων, δελτίων, εὑρετηρίων καὶ ὑποκαταλόγων γιὰ τὴν καλύτερη καὶ ἀμεσότερη πρόσβαση στὰ ἀντικείμενα τῆς συλλογῆς ὅπως:

- Εὑρετήριο μὲ τὴν ἀκριβὴ θέση τοῦ κάθε ἀντικειμένου, τόσο στὸ χῶρο τοῦ Κέντρου Λαογραφίας, ὅσο καὶ στὴν ἀποθήκη τῆς ὁδοῦ Ἀρεοπαγίτου⁷.
- Εὑρετήριο μὲ τὰ ἀντικείμενα ποὺ δὲν εἶχαν ἀριθμηθεῖ οὔτε καταγραφεῖ ποτέ.
- Σύνταξη εὑρετηρίου μὲ τοπικὲς ὀνομασίες:

Παράδειγμα:

ΠΟΔΙΑ (ΠΟΔΕΑ)

Ἄττική: *καλτσοσκούτι*

Μεσόγεια: *μισοποδιά, «ποδέ με κλίντε»*

Ἡπειρος: *ξωτραχηλιά, ποδιά*

Πωγωνί: *σαγιακοποδιά*

Θεσσαλία: *τσόχινη*

(Καραγκούνηδες) *πεστιμάλι («πεστιμάλ'), χρυσὴ ποδιά*

6. Τὰ μουσικὰ ὄργανα συντηροῦνται ἤδη μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐπιμέλεια τοῦ Μουσείου Λαϊκῶν Ὀργάνων ἀπὸ τὴν εἰδικὴ συντηρήτρια κ. Ἐλίζα Πολυχρονιάδου. Συντηροῦνται ἐπίσης τὰ ὑφασμάτινα ἀντικείμενα ἀπὸ τὴν εἰδικὴ συντηρήτρια ὑφάσματος κ. Καλλιόπη Καβάσιλα.

7. Ὅρισμένα ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα τῆς συλλογῆς ἔχουν καταστραφεῖ ἀνεπανόρθωτα. Στὸ βιβλίον εἰσαγωγῆς ὑπάρχει ἐπίσης ἡ σημείωση ὅτι μερικὰ χάθηκαν καὶ «ἐφθάρησαν» τὴν περίοδο τοῦ πολέμου ἢ τῆς κατοχῆς.

Θράκη πιτσόκα, μισάλα

Ἐνατολική ποδιά, ποδὲ μπάρδε, ποδὲ νουσερίσε, πόδε, πελούζι, μπρουσένια, προστοποδιά

Ἐβρος μεσάλες

(Σαρακατσάνοι (Θράκης) ροῦχο, παναούλα νυφικὴ

Σουφλι θυμιατή, χαλένια

Ἰόνια νησιά Κέρκυρα βελένια

Κρήτη προστέλα, προτσέλα, προστοποδιά, μαντήλα

Μακεδονία κίσταλα

(Βλάχοι) βλαστιώτικη

(Ἀνατολική)

Σέρρες σκουτι

(Κεντρικὴ)

Νάουσα πρέγατσ'

(Δυτικὴ) Φλώρινα φούτα, Κοζάνη φίρτα, λαζαρίνικη, μαΐσια

Πελοπόννησος προστέλα, πόδε, κρητικὴ

Κορινθία κολονάτη

Πόντος φούτα

Στερεὰ Ἑλλάδα ξωτραχηλιά, ποδιά

Φθιώτιδα ρούχινη

Ἀταλάντη ρουχένια

Εὔβοια φέλπινη

Σύνταξη εὐρετηρίου μετὶ τῆς τεχνικῆς κατασκευῆς τῶν ἀντικειμένων τῆς συλλογῆς.

Παράδειγμα: **ΤΕΧΝΙΚΗ - ΥΦΑΝΤΟ**: ἀπολυτό, δεξιμάτο, δίμιτο, διπλὸ πανί, κιλίμια, κλωστά, κουβαριαστά, κουσκουσελίδικο, μασουρωτά, μονὸ πανί, ξεφαδιαστά, «τὰ πολύτιμα», ρασές, σανιδωτά, σπαθωτά, στρεπτά, συρτά, τριοπατήτηρο, χυτά, «ὑφαντὰ μετὶ θηλιῆς» κ.λπ.

Παράδειγμα ὑποκατηγορίας στὸ λῆμμα:

ΤΕΧΝΙΚΗ - ΥΦΑΝΤΟ - μετὶ θηλιῆς:

βεργωτά / περαστά μετὶ τῆς βέργα (Δυτικὴ Μακεδονία).

θηλωτά (Χαλκιδική).

κουσκουσελίδικα (Κρήτη).

ναρθήκια (Βυζαντινά).

σκουλωτά (Θράκη).

φλοκωτά / φλοκιστά (Μακεδονία, Ρουμλούκι) κ.ἄ.

Εὐρετήριο ὑφαντῶν ἀνάλογα μετὶ τοῦ διακόσμου (χρῶμα καὶ σχέδιο):

ΥΦΑΝΤΟ - ΔΙΑΚΟΣΜΟΣ

Λουριαστά, λουρωτά, άραδωτά, λουράτα, ταρακλιά, χτενωτά, γεράνια, καμπωτά, κλουβωτά, καφασούδια, ψηφωτά, κουταλίδικα, δεξιμάτα, σκεμπελίδικα, ούγιαστά, κενάρια, τσοσμέδες, γκιολίδικα, άνταμωτά, νταβανωτά, σαντρατσωτά, μαρμαροδίμιτο, βυζαντινά, ξοπλιαστό, ξεβλαντι κλπ.

— Συγκέντρωση πληροφοριών για τὰ αντικείμενα από τὰ χειρόγραφα του ΚΕΕΛ. Ἡ ἀναζήτηση αὐτή, ἡ ὁποία τεκμηριώνει τὴ σχέση τῶν αντικειμένων με τὶς τεχνικές τους, τὸν τρόπο κατασκευῆς τους, τὴ χρήση τους, καὶ τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα μετὰ τὰ ὁποῖα συνδέονται, εἶναι ἰδιαίτερα χρήσιμη γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ ἐθνογραφικοῦ ὕλικου.

— Βιβλιογραφικὴ ἔρευνα γιὰ τὴν τεκμηρίωση τῶν αντικειμένων τῆς συλλογῆς.

Στὴν ἀρχὴ ἔγινε ἡ ἐπιλογή ἐνδεικτικῆς βιβλιογραφίας κατὰ κατηγορία, ἀνὰ τεχνικὴ κ.λπ. καὶ ἀργότερα ἀρχισε ἡ συστηματικὴ ἔρευνα κατὰ μουσειακὸ εἶδος⁸.

— Δημιουργία μιᾶς στοιχειώδους μουσειολογικῆς βιβλιοθήκης⁹.

— Συστηματικὴ ἀκόμη ἔρευνα ἔγινε γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς συντήρησης τῶν αντικειμένων καὶ ἰδιαίτερα ὅσον ἀφορᾷ στὶς προβληματικὲς περιπτώσεις προχωρημένης φθορᾶς καὶ ἀποσύνθεσης τῆς συλλογῆς (ἀβγά, ψωμιά, ὀρισμένα ὑφάσματα καὶ ὑφαντά).

— Εὐρετήριο μετὰ τὰ αντικείμενα ποὺ χρειάζονται ἀέρια ἀπεντόμωση.

— Ἐρευνα στὴν ἐλληνικὴ καὶ ξένη βιβλιογραφία γιὰ τὴ συντήρηση.

— Κατάλογος βιβλίων ποὺ ἀφοροῦν στὴ συντήρηση, γιὰ τὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς βιβλιοθήκης τοῦ ΚΕΕΛ.

— Ἐγινε ἐπίσης μελέτη καὶ καταγραφή τῶν ἰδανικῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν¹⁰

8. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου κατὰ τὴν βιβλιογραφικὴ μας ἀναζήτηση οὐσιαστικὴ ὑπῆρξε ἡ πρόθυμη βοήθεια τοῦ ἐρευνητῆ τοῦ Κέντρου κ. Παναγιώτη Καμηλάκη.

9. Σ τ . Α . Π α π α δ ὀ π ο υ λ ο ς - Μ . Ε ὕ θ υ μ ῖ ο υ , Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ ἐθνογραφικοῦ μουσείου, Ἐθνογραφικά 1, Ναύπλιο 1978, σελ. 175-180.

10. Ρ ά ν ι α Τ σ ι τ σ ι λ ῶ ν η , Ἀποθήκευση καὶ ἐκθεση ξύλινων αντικειμένων. Περιβαλλοντικὲς συνθήκες, τρόποι καὶ ὕλικά, Πρακτικὰ Ἐκπαιδευτικοῦ Σεμιναρίου Συντήρησης Λαογραφικῶν Ἀντικειμένων (Ἀθήνα 7-10 Νοεμβρίου 1988), Ἀθήνα 1991, (στὸ ἐξῆς: Πρακτικὰ Συντήρησης), σελ. 49-52, Μ α ρ ί ν α Λ υ κ ι α ρ δ ο π ο ὐ λ ο υ , Προληπτικὴ συντήρηση στὰ μουσεῖα: ἔλεγχος τοῦ περιβάλλοντος, Πρακτικὰ Συντήρησης, ὅ.π., σελ. 43-45, Ν ί κ ο ς Μ ί ν ω ς , Φορητὰ ἔργα ζωγραφικῆς: διατήρηση καὶ προστασία, Πρακτικὰ Συντήρησης, ὅ.π., σελ. 19-20, Σ τ έ ρ γ ι ο ς Σ τ α σ ι ν ὀ π ο υ λ ο ς , Δομὴ καὶ συμπεριφορὰ τοῦ ξύλου, Πρακτικὰ Συντήρησης, ὅ.π., σελ. 31-34, Ἰ ω ά ν ν α Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ν ο υ , Συντήρηση χαρτιοῦ ἢ σωστὴ προστασία τῶν χάρτινων ἐκθεμάτων, Πρακτικὰ Συντήρησης, ὅ.π., σελ. 63, Γ ε ω ρ γ ι ά ν ν α Μ ω ρ α ῖ τ ο υ , Συντήρηση λαογραφικῶν κεραμεικῶν, Πρακτικὰ Συντήρησης, ὅ.π., σελ. 71-73, Κ α λ λ ι ὀ π η Κ α β ά σ ι λ α , Εἰσαγω-

διατήρησης τῶν ἀρχειακῶν καὶ μουσειακῶν ὑλικῶν τοῦ ΚΕΕΛ, πού θὰ στεγάσει τὸ κτίριο τοῦ Κέντρου Λαογραφίας στὴν ὁδὸ Ἡπίτου 3, ὅπου σὲ συνεργασία μὲ τὸν ἀρχιτέκτονα-μελετητὴ θὰ διαμορφωθοῦν εἰδικοί χῶροι, πού θὰ πληροῦν τὶς προϋποθέσεις αὐτές.

Παράλληλα μὲ τὶς πρῶτες ἐπεμβάσεις διάσωσης τῆς συλλογῆς ἄρχισε ἡ τεκμηρίωσή της καὶ ὀλοκληρώθηκε ἡ θεματικὴ ταξινόμησή της σὲ τρεῖς κύριες κατηγορίες¹¹. Οἱ ἐνότητες πού περιλαμβάνονται εἶναι οἱ ἑξῆς:

Α. ΥΛΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Οἱ τεχνικὲς παραγωγῆς

Οἱ τεχνικὲς μεταποίησης

Οἱ τεχνικὲς κατανομῆς

Χρήση

Β. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Λατερεία

Ἐπικοινωνία

Κοινωνικὴ ὀργάνωση

Γ. ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

Μουσικὴ

Τραγούδια, παροιμίες, παραμύθια κ.ἄ.

Σύμφωνα μὲ αὐτές τὶς κατηγορίες καὶ τὶς ὑποδιαιρέσεις τους δημιουργήθηκε ἓνα δέντρο πληροφοριῶν καὶ ἔγινε σχεδιασμὸς βάσης δεδομένων στὸν Η/Υ γιὰ τὴν ψηφιακὴ ἀρχειοθέτηση τῆς συλλογῆς. Παράλληλα ἔγιναν καὶ ἄλλα ἐπιμέρους «δέντρα πληροφοριῶν» γιὰ τὴν καλύτερη λειτουργία τοῦ προγράμματος, ὅπως γιὰ τὶς ὕλες

γὴ στὴ συντήρηση τοῦ ὑφάσματος, Πρακτικὰ Συντήρησης, ὅ.π., σελ. 75-78, ICOM, Προληπτικὴ συντήρηση στὰ μουσεῖα, ἔλεγχος τοῦ φωτισμοῦ, ἔλεγχος τοῦ κλιματισμοῦ, Ἀθήνα 1995, σελ. 16-37, Βασιλικὴ Χατζηγεωργίου, Ὁδηγὸς Προληπτικῆς Συντήρησης Φωτογραφικῶν Ἀρχείων καὶ Συλλογῶν, Ἀθήνα 1995, Γ. Ἀλεξίου - Μ. Λυκιαρδοπούλου, Ἡ προστασία τῆς πολιτιστικῆς κληρονομιάς. Περιβαλλοντικὲς παράμετροι καὶ συντήρηση, Πρακτικὰ Α' Συνάντησης Μουσειολογίας (Ἀθήνα, 29-31 Ὀκτωβρίου 1984), Ἀθήνα 1987, σελ. 158-168.

11. Στ. Παπαδόπουλος, Ὁργάνωση καὶ λειτουργία ἐνὸς σύγχρονου ἐθνογραφικοῦ μουσείου, Ἐθνογραφικά 1, Ναύπλιο 1978, σελ. 138-158, Ἐλ. Ρωμαίου - Καρασταμάτη. Συγκρότηση καὶ ὀργάνωση τῆς Λαογραφικῆς συλλογῆς, Λαογραφικά μουσεῖα καὶ συλλογές. Ὁργάνωση-Λειτουργία, Ἀθήνα 1985, σ. 29-34, Γιῶργος Σπέης, Παραδοσιακὲς τέχνες καὶ ἐπαγγέλματα, Ἀθήνα 1995, Στέφ. Ἡμελλος - Αἰκ. Πολυμέρου - Καμηλάκη, Παραδοσιακὸς ὑλικὸς βίος τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ (Ἐρωτηματολόγιο), ἔκδ. Κέντρου Ἐρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας ἀρ. 13, Ἀθήνα 1983, Γ. Οἰκονομάκη - Παπαδοπούλου, Καταγραφή Ἐθνογραφικῶν Συλλογῶν τοῦ ΠΛΙ, Ἐθνογραφικά 1, Ναύπλιο 1978, σελ. 169-174.

τῶν ἀντικειμένων, τὶς πολιτισμικὲς ἐνότητες, τὴ διοικητικὴ διαίρεση τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου. Παράδειγμα, στὴ βάση δεδομένων γιὰ τὶς ὕλες¹²:

Α'. Ὁργανικὲς ὕλες:

1. Φυτικῆς προέλευσης: Ξύλο, ὕφασμα (βαμβάκι, λινάρι, καννάβι, σπάρτο), καλάμι, ψαθί, χαρτί.
2. Ζωικῆς προέλευσης: Κερί, δέρμα, ὄστρακο, κόκκαλο, κέρατο, ὕφασμα (μαλλί, μετάξι).

Β' Ἀνόργανες ὕλες:

Μέταλλο, πέτρα, κεραμικό, γυαλί, γύψος.

Τέλος μὲ βάση τὴν ἔρευνα, τὶς καταγραφές, τὶς ταξινομήσεις καὶ τὶς βάσεις δεδομένων σχεδιάστηκε ἀπὸ τοὺς εἰδικοὺς προγραμματιστὲς¹³ ἓνα δελτίο, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο γίνεται τώρα ἡ ψηφιακὴ ἀρχειοθέτηση τῶν ἀντικειμένων τῆς συλλογῆς. Τὸ δελτίο αὐτὸ περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς πεδία:

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ

Γενικὲς πληροφορίες

— Κωδικὸς δελτίου

(ἀφορᾷ μόνον τὸν H/Y).

— Εἶδος - χαρακτηρισμὸς ἀντικειμένου

Αὐτὸ τὸ πεδίο συνδέεται μὲ τὸ δέντρο πληροφοριῶν ποὺ περιέχει τὴ γενικὴ κατηγορία, τὴν κατηγορία, τὴν εἰδικὴν κατηγορία, τὴν ὑποκατηγορία, τὸ εἶδος καὶ τὴν

12. Καλλιόπη Καβάσιλα, Διατήρηση - Συντήρηση ὕφασμάτων, Πρακτικὰ Ἐκπαιδευτικοῦ Σεμιναρίου Λαογραφικὰ μουσεῖα καὶ συλλογές. Ὁργάνωση - Λειτουργία, (Ἀθήνα 7 - 10 Μαΐου 1985), Ἀθήνα 1988, σελ. 37-40 (στὸ ἐξῆς Πρακτικὰ Λαογραφικὰ Μουσεῖα...), Ράνια Τσιτσιλῶνη, Προστασία - Διατήρηση - Συντήρηση τοῦ ξύλου, τῆς ἰδίας. Προστασία καὶ συντήρηση τοῦ μετάλλου, σελ. 41-46, Κων. Ἀσημένιος, Προβλήματα καὶ συντήρηση τοῦ ὀργανικοῦ ὕλικου — ἰδιαίτερα τοῦ δέρματος, Πρακτικὰ Ἐκπαιδευτικοῦ Σεμιναρίου Συντήρησης Λαογραφικῶν Ἀντικειμένων (Ἀθήνα 7-10 Νοεμβρίου 1988), Ἀθήνα 1991, σελ. 59, Ἰ. Δημοπούλου - Γ. Ἡλιοπούλου, Ἀνόργανη Χημεία, Ἀθήνα 1986, σελ. 6-10, Ἐλ. Ἰωακείμογλου, Τὰ ὀργανικὰ ὕλικα στὴν τέχνη καὶ τὴν ἀρχαιολογία, Ἀθήνα 1993, σελ. 85, 90, 123. Ἰωάννης Σμιρλῆς, Πληροφοριακὰ Συστήματα Ἐθνολογικῶν Μουσείων, Βῶροι 1989.

13. Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν πολύτιμη καὶ πολύπλευρη βοήθειά τους στὸν σχεδιασμὸ τῆς βάσης δεδομένων τοὺς προγραμματιστὲς τῆς Ἑταιρίας Systema Τάσο Χαρίση καὶ Μανόλη Γχομίση.

ονομασία τοῦ ἀντικειμένου. Δὲν ὑπάρχει ἡ δυνατότητα ἐλεύθερου κειμένου ἀλλὰ ἡ δυνατότητα προσθήκης νέων κόμβων¹⁴.

— Τοπικὴ ὀνομασία

Συνήθως στὰ ἀρχεῖα τοῦ ΚΕΕΛ (βιβλίο εἰσαγωγῆς καὶ χειρόγραφα) τὰ ἀντικείμενα ἔχουν καταγραφεῖ μόνον μὲ τὴν τοπικὴ τους ὀνομασία. Τὸ πεδίο αὐτὸ δίνει τὴ δυνατότητα γραφῆς περισσότερων ἀπὸ μία τοπικῶν ὀνομασιῶν.

— Ἀριθμὸς Βιβλίου Εἰσαγωγῆς

Ὁ ἀριθμὸς εἰσαγωγῆς γράφεται πάνω σὲ κάθε ἀντικείμενο. Τὰ ἀντικείμενα καταχωρήθηκαν μὲ τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ βιβλίου εἰσαγωγῆς. Στὴν περίπτωση πού δύο ἀντικείμενα ἔφεραν τὸν ἴδιο αὐξοῦντα ἀριθμό, στὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο δόθηκε νέος ἀριθμὸς. Τὸ ἴδιο καὶ στὴν περίπτωση πού ἓνα σύνολο ἀντικειμένων ἔφερε ἓναν μόνον ἀριθμὸ εἰσαγωγῆς, ὅπως στὶς φορεσιές.

— Παλαιὸς ἀριθμὸς

Σὲ ὀρισμένα ἀντικείμενα ὑπάρχουν παλαιότεροι ἀριθμοί, ὅπως στὴν περίπτωση πού φέρουν τὸν ἴδιο Α/Α, ἐπειδὴ προέρχονται ἀπὸ ἄλλες συλλογές ἢ ἐπειδὴ ὑπάρχει διπλὴ ἀρίθμηση ἐκ παραδρομῆς.

— Ἐθνολογικὴ ὁμάδα

Οἱ πολιτιστικὲς ἐνότητες ἔχουν ὀρισθεῖ σὲ συνεργασία μὲ ἐρευνητὲς¹⁵ τοῦ Κέντρου καὶ εἶναι ἴδιες μὲ αὐτὲς τῶν ἄλλων βάσεων δεδομένων του.

— Αὐθεντικότητα

Γνήσιο, ἀντίγραφο, ὁμοίωμα, μικρογραφία, μακέττα κ.ἄ.

— Περιγραφή¹⁶

Τὸ κείμενο εἶναι ἐλεύθερο. Ὁ τρόπος περιγραφῆς εἶναι σύντομος, λεπτομερῆς,

14. Παράδειγμα: Γενικὴ κατηγορία: Ὑλικὸς βίος, Κατηγορία: Γεωργία, Εἰδικὴ Κατηγορία: Ἀμπελουργία, Ὑποκατηγορία: Κλάδεμα, Εἶδος: Ἐργαλεῖο, Ὀνομασία: Κλαδευτήρι.

15. Πολύτιμη, γιὰ τὴ σύνταξη αὐτοῦ τοῦ καταλόγου, ὑπῆρξε ἡ βοήθεια ὅλων τῶν ἐρευνητῶν τοῦ ΚΕΕΛ.

16. *Systeme Descriptif des Objets Domestiques Français*, Musée national des arts et traditions populaires, Centre d'ethnologie française, éditions des Musées Nationaux, Paris 1977, *Typologies du vêtement et du couvre-chef. Matières, morphologie, décor. Aspects culturels*, Editions des Musées Nationaux, Paris 1988, Nicole de Reynies, *Le mobilier domestique, vocabulaire typologique, principes d'analyse scientifique*, Paris 1967.

ἀκριβής, με συγκεκριμένη σειρά και με αποφυγή επανάληψης τῶν στοιχείων πού ἀναφέρονται σὲ ἄλλο πεδίο, ὅπως τὸ χρῶμα, τὸ μέγεθος κλπ¹⁷.

Κ α τ α σ κ ε υ ῆ

— Τόπος

Τὸ πεδίο αὐτὸ συνδέεται με τὴ βάση δεδομένων τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτη. Οἱ πληροφορίες προέρχονται ἀπὸ τὰ χειρόγραφα, εἴτε ἀπὸ τὸ βιβλίο εἰσαγωγῆς, εἴτε ἀπὸ διάφορες δημοσιεύσεις.

— Χρόνος

— Διαστάσεις (Ὑψος, μῆκος, πλάτος)

— Βάρος

— Τεχνικὴ

— Τεχνίτης

— Ὑλὴ

Χ ρ ῆ σ η

— Τόπος

— Χρόνος

— Λειτουργία

— Νέα χρῆση

Σημειώνονται οἱ πολλαπλὲς χρήσεις τοῦ ἀντικειμένου, καθὼς και οἱ ἐπάλληλες χρήσεις του [Παράδειγμα: ἡ τσαμπουσιά, Α/Α 785, εἶναι μουσικὸ ὄργανο ἀλλὰ συγχρόνως δοχεῖο μεταφορᾶς και μέτρησης].

Ἀ π ό κ τ η σ η

— Τόπος

— Χρόνος

— Τρόπος ἀπόκτησης

Τὰ ἀντικείμενα προέρχονται ἀπὸ δωρεὰ ἢ ἀγορὰ και σπάνια ἀπὸ παρακαταθήκη.

— Δωρητῆς ἢ πωλητῆς

Παράλληλα μπορεῖ νὰ προστεθεῖ τὸ ὄνομα τοῦ μεσολαβητῆ γιὰ τὴν ἀγορὰ ἢ τὴν δωρεὰ, πού συνήθως πρόκειται γιὰ τὸν ἐρευνητῆ.

— Ἀξία / Ἀριθμὸς παραστατικοῦ

17. L'Art Populaire à travers quelques ouvrages, Société des Amis de la Bibliothèque Forney, Paris 1980, 59pp. (Catalogue d'ouvrages traitant de l'art populaire par pays, réalisé par la société des amis de la bibliothèque Forney et la société d'encouragement aux métiers d'art).

Έρευνα

— Έρευνητής / Χρόνος έρευνας / Είδος έρευνας

Συνήθως τὰ αντικείμενα προέρχονται από αποστολές τῶν έρευνητῶν τοῦ Κέντρου καὶ εἶναι γνωστὸς ὁ χρόνος τῆς έρευνας καὶ τὸ εἶδος.

— Συλλέκτης

— Πληροφοριοδότης

Στὰ χειρόγραφα ἀναφέρεται συχνὰ τὸ ὄνομα τοῦ πληροφοριοδότη καὶ ἡ ιδιότητά του, π.χ. ὁ τάδε... παπὰς τοῦ χωριοῦ... τὸ ἔτος... ἡλικία...

— Συντάκτης

— Χρόνος σύνταξης

Τεχνικὸ δελτίο

— **Φωτογραφία**

Ἡ βάση δεδομένων τῆς μουσειακῆς συλλογῆς θὰ εἶναι συνδεδεμένη μετὴν ψηφιακὴ ἀρχειοθέτηση τοῦ φωτογραφικοῦ ἀρχείου¹⁸. Ἐνα αντικείμενο δὲν θὰ συνοδεύεται μόνον ἀπὸ τὶς φωτογραφίες του (διάφορες ὄψεις, λεπτομέρειες κ.λπ.), ἀλλὰ ἀπὸ ἀπεικονίσεις ἐθίμων, τελετουργιῶν καθὼς καὶ τοῦ τρόπου χρήσης του.

— Θῆκες ἤχου, ταινίας, video, σχεδίου, διαφανειῶν, ἀρνητικῶν.

Ἀναλυτικὰ στοιχεῖα στὴ βάση δεδομένων τοῦ φωτογραφικοῦ ἀρχείου.

Φάκελοι

— **Φάκελος συντήρησης**

Παραπομπὴ σὲ ἀντίστοιχο ἀναλυτικὸ δελτίο συντήρησης.

— **Τεχνικὸς φάκελος**

Ἀφορᾷ τὰ ὀπτικοακουστικὰ μέσα ποὺ συνοδεύουν τὴν ἀρχειοθέτηση.

Θέση

— **Τοποθεσία**

Δηλώνεται ἡ ἀκριβὴς θέση τοῦ ἀντικειμένου, ἐκθεσιακὸς χῶρος (αἴθουσα, προθήκη), ἀποθήκη (ἐρμάριο), ἐργαστήριο συντήρησης.

Υπόλοιπα

— Παρατηρήσεις

— Ἐκθέσεις

— Βιβλιογραφία

18. Μετὰ τὴν πρώτη ταξινόμηση τῶν ἀντικειμένων ἡ δημιουργία ἑνὸς ὀργανωμένου φωτογραφικοῦ ἀρχείου ἀρχισε νὰ γίνεται ἀπαραίτητη καὶ τὸ ἕνα μέλος τῆς τριμελοῦς ὁμάδας (ἡ μουσιολόγος Κλεοπάτρα Φατούρου) ἀσχολήθηκε συστηματικὰ μετὴ δημιουργία του.

Τὰ δελτία αὐτά, θὰ ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ εἶναι συνδεδεμένα μὲ τὶς ὑπόλοιπες βάσεις δεδομένων τοῦ Κέντρου Λαογραφίας, μὲ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸν ὑλικὸ βίβλιο, τὰ παραμύθια, τὴ μουσικὴ καὶ τὰ τραγούδια, τὰ χειρόγραφα, τὰ αἰνίγματα, τὸ φωτογραφικὸ ἀρχεῖο, τὴ βιβλιοθήκη, τὴν εἰκόνα (video), τὸν ἦχο κ.ἄ. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀξιοποιεῖται τὸ ἀρχεῖο ὑλικὸ τοῦ ΚΕΕΛ, οἱ πληροφορίες κάθε δελτίου πολλαπλασιάζονται καὶ τὸ ἀντικείμενο ἀποκτᾶ τὴ μέγιστη σημασία του καὶ τὴν ἀξία του στὸ χῶρο τῆς ἔρευνας.

Μὲ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς διαδικασίας τῆς ψηφιακῆς ἀρχειοθέτησης τῆς συλλογῆς, μέσα ἀπὸ ἔρευνα, τεκμηρίωση καὶ ἐθνολογικὴ μεθοδολογία¹⁹, ἡ πολύμορφη καὶ ἰδιότυπη αὐτὴ μουσειακὴ συλλογὴ ἀξιοποιεῖται καὶ θὰ ἀποτελέσει μίαν ἐκθεση-παράρτημα τοῦ Κέντρου, ἓνα ζωντανὸ πόλο ἑλξης στὴν ἐρευνητικὴ ἐργασία του.

Μετὰ τὸ πέρας τῶν προγραμματισμένων ἐργασιῶν, τόσο τὰ ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα, ὅσο καὶ οἱ περιοδικὲς ἐκθέσεις θὰ μποροῦν νὰ γίνουν πραγματικότητα.

Ὁ βασικὸς στόχος εἶναι ἡ ὀλοκλήρωση τῆς τεκμηρίωσης τῶν ἀντικειμένων, ὁ ἐμπλουτισμὸς τῆς συλλογῆς μὲ ἄλλα ἀντικείμενα ἢ ἄλλο ὑλικὸ τεκμηρίωσης, ἡ σωστὴ ἐκθεση στὸ νέο χῶρο τοῦ Κέντρου καὶ ἡ ἐκδοση ἐνὸς ἀναλυτικοῦ ἐπιστημονικοῦ καταλόγου. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θὰ γίνῃ ἐμφανὴς ἡ συμβολὴ τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας καὶ στὴ διάσωση ἐθνογραφικῶν ἀντικειμένων τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ.

19. Ἐγχειρίδιο γιὰ τὴν τεκμηρίωση τῶν λαογραφικῶν συλλογῶν 1998, (Ἀθήνα 1998), ἐκδ. Ἑλληνικοῦ τμήματος Διεθνoῦς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM) σελ. 1-39.

ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΦΑΤΟΥΡΟΥ*

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ

Κατά τή διάρκεια τῶν 80 χρόνων λειτουργίας τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας ἔχει συγκεντρωθεῖ πλούσιο φωτογραφικό ὑλικό ἀπό τίς ἐπιστολές τῶν ἐρευνητῶν σέ ὅλα τά μέρη τῆς Ἑλλάδος. Τό ὑλικό αὐτό περιλαμβάνει κυρίως φωτογραφίες, ταχυδρομικά δελτάρια (cartes-postales) ἀλλά καί ἀρνητικά καί διαφάνειες. Ἡ ἀξία τοῦ ὀπτικοῦ ὑλικοῦ τοῦ Κέντρου εἶναι τεράστια, ιδιαίτερα τοῦ φωτογραφικοῦ. Ἡ δημιουργία φωτογραφικοῦ ἀρχείου ἀποσκοπεῖ στή διαφύλαξη τοῦ πολύτιμου αὐτοῦ ὑλικοῦ καί παράλληλα στήν ἀξιοποίησή του ὡς πηγῆς πληροφοριῶν γιά τή μελέτη θεμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας.

Κατά τά ἰσχύοντα στό ΚΕΕΛ οἱ φωτογραφίες καί οἱ cartes-postales προσκολλῶνται στά χειρόγραφα τῶν ἐρευνητῶν, ὅπου χρησιμοποιοῦνται ὡς ὀπτικό συμπλήρωμα τῶν γραφομένων τοῦ ἐρευνητῆ-καταθέτη. Μὲ τόν τρόπο αὐτό ὅμως καθίσταται ἀνέφικτη ἡ πολλαπλή μελέτη τοῦ ὑλικοῦ καί ἡ λειτουργία του ὡς βασικοῦ μέσου καταγραφῆς τοῦ ὑλικοῦ καί κοινωνικοῦ βίου. Παράλληλα, οἱ φωτογραφίες καί οἱ cartes-postales ὑφίστανται καθημερινῶς φθορά ἀπό τίς περιβαλλοντικές παραμέτρους. Κινδυνεύουν δέ, νά ἀποκολληθοῦν κατά τή χρήση τῶν χειρογράφων, γεγονός πού συχνά ἔχει ὀδηγήσει στήν καταστροφή, ἀκόμα καί ἀπώλεια πολύτιμου καί ἐνδεχομένως ἀναντικατάστατου φωτογραφικοῦ ὑλικοῦ. Ἐπιπλέον, λόγω τῆς ἔλλειψης ὀργανωμένης φωτοθήκης, οἱ ἐρευνητές ἀπέφευγαν νά καταθέσουν τά ἀρνητικά τῶν φωτογραφιῶν πού ὑπάρχουν στά χειρόγρατά τους, μέ συνέπεια νά εἶναι ἀδύνατη ἡ ἀναπαραγωγή τοῦ φωτογραφικοῦ ὑλικοῦ καί ἡ εὐρύτερη χρήση του (σέ δημοσιεύσεις, διαλέξεις, κλπ.).

Ἐξάλλου, τά λίγα ἀρνητικά, καθῶς καί οἱ διαφάνειες πού ἔχουν κατατεθεῖ κατά

* Ἱστορικός Τέχνης - Μουσειολόγος, ἐπιστημ. συνεργάτρια τοῦ Κ.Ε.Ε.Λ. (ἐπί συμβάσει).

καιρούς, καθώς δὲν φυλάσσονται μὲ σωστὲς συνθήκες θερμοκρασίας καὶ ὑγρασίας, κινδυνεύουν ἐξ ἴσου ἀπὸ φθορὰ ἢ καὶ ὀλική καταστροφή.

Προκειμένου νὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ σωστότερη ἀξιοποίηση τοῦ πλούσιου φωτογραφικοῦ ὕλικου τοῦ ΚΕΕΛ κρίθηκε ἀπαραίτητη ἀπὸ τὴ Διευθύντρια τοῦ Κέντρου ἡ ἐκπόνηση συστήματος καταγραφῆς καὶ ἀρχειοθέτησης ὅλου τοῦ ὕλικου, ἀλλὰ καὶ ὁ σχεδιασμός τοῦ χώρου καὶ τοῦ ἐξοπλισμοῦ ποὺ θὰ φιλοξενεῖ τὸ Φωτογραφικὸ Ἀρχειο. Τὸ πρῶτο στάδιο αὐτοῦ τοῦ ἔργου περιλαμβάνει τὴν καταμέτρηση καὶ καταλογογράφηση ὅλων τῶν φωτογραφιῶν, cartes-postales, ἀρνητικῶν καὶ διαφανειῶν, καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν ταξινόμησή τους σὲ κατηγορίες βάσει τοῦ θέματος καὶ τοῦ τόπου προέλευσής τους. Ἔτσι, μιὰ φωτογραφία ποδιᾶς ἀπὸ τὴν Καρωτὴ Διδυμοτείχου ταξινομεῖται στὴν κατηγορία Ἐνδυμασία - Θράκη. Τὰ στοιχεῖα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν καταγραφή αὐτὴ καταχωροῦνται σὲ Η/Υ, σὲ μιὰ βάση δεδομένων ποὺ ἔχει δημιουργηθεῖ εἰδικὰ γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ Φωτογραφικοῦ Ἀρχειοῦ (βλ. Πίνακα, σ. 000). Κάθε φωτογραφία ἀποκτᾶ ἕναν ἀριθμὸ μητρώου, ἐνῶ τὸν ἴδιο ἀριθμὸ ἔχει καὶ τὸ ἀρνητικὸ καθὼς καὶ ἡ διαφάνειά της, ἂν ὑπάρχει, μὲ τὸ χαρακτηριστικὸ Α καὶ Δ ἀντίστοιχα μπροστὰ ἀπὸ τὸ νούμερο. Μὲ τὴ βοήθεια ἑνὸς σαρωτῆ (scanner) δημιουργοῦνται ἀντίγραφα τῶν φωτογραφιῶν καὶ τῶν cartes-postales, τὰ ὅποια καταχωροῦνται στὴ βάση δεδομένων σὲ ὀπτικούς δίσκους, ἐνῶ τὰ πρωτότυπα φυλάσσονται. Ἄλλα στοιχεῖα ποὺ περιλαμβάνει ἡ καρτέλα κάθε φωτογραφίας στὸν Η/Υ εἶναι οἱ διαστάσεις της, ὁ τόπος προέλευσής της, ὁ καταθέτης ἢ / καὶ συλλογέας, ὁ χρόνος κατάθεσής της, ὁ ἀριθμὸς τοῦ χειρογράφου στὸ ὅποιο ἀνήκει, μιὰ σύντομη περιγραφή τοῦ θέματος ποὺ ἀπεικονίζεται σ' αὐτήν, καθὼς καὶ ἡ εὐρύτερη κατηγορία στὴν ὁποία ἐντάσσεται (Ἐνδυμασία, Κατοικία, Γεωργία, κλπ.). Μὲ τὸν κατάλληλο ἐξοπλισμὸ μποροῦν νὰ καταχωρηθοῦν στὴν ἴδια βάση δεδομένων καὶ τὰ ἀρνητικὰ καὶ οἱ διαφάνειες.

Ἡ τακτικὴ αὐτὴ ἐπιτρέπει στοὺς ἐρευνητὲς νὰ ἔχουν γρήγορη καὶ εὐκόλη πρόσβαση στὸ φωτογραφικὸ ὕλικό, ἐνῶ διευκολύνει τὴν ἔρευνα χωρὶς νὰ ἀπαιτεῖ ἰδιαίτερες γνώσεις χειρισμοῦ Η/Υ. Ἡ ἀναζήτηση εἶναι λιγότερο χρονοβόρα καὶ παράλληλα πιὸ ἀποδοτικὴ, ἀφοῦ ἀκόμα καὶ μὲ ἐλάχιστα δεδομένα ὁ ὑπολογιστὴς μπορεῖ νὰ παρουσιάσει μιὰ ὀλόκληρη λίστα στοιχείων γιὰ νὰ ἐπιλέξει ὁ ἐρευνητὴς αὐτὸ ποὺ τὸν ἐνδιαφέρει. Ἐπιπλέον, ἡ καταχώρηση τοῦ φωτογραφικοῦ ὕλικου σὲ ὀπτικούς δίσκους παρέχει μεγάλη οἰκονομία χώρου, γεγονὸς ἰδιαίτερα σημαντικὸ δεδομένης τῆς αὐξήσεως τοῦ ὄγκου τοῦ ὕλικου αὐτοῦ. Τὸ βασικότερο πλεονέκτημα αὐτοῦ τοῦ εἴδους καταλογογράφησης εἶναι κυρίως ὅτι ἐπιτρέπει τὴ σύνδεση μὲ τὶς ἄλλες βάσεις δεδομένων τοῦ ΚΕΕΛ, παρέχοντας ἔτσι στὸν ἐρευνητὴ ἕναν συνδυασμὸ πληροφοριῶν ἀπὸ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς λαογραφίας. Ἔτσι μιὰ φωτογραφία

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ					
ΚΩΔΙΚΟΣ	000000139				
ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΚΕΕΛ	2305				
ΗΜ/ΝΙΑ ΛΗΨΗΣ	7/7 - 7/8 / 1959				
ΘΕΜΑ	Στην αίθουσα ψυχαγωγίας των οικοκυρικών σχολών του Εθνικού Ιδρύματος στο Καρπενήσι, την ώρα που γίνεαι ηχογράφιση. Διακρίνεται το προσωπικό των σχολών και η καλλιφωνος μαθήτρια Ασημάκη Γιαννούλα από το χωριό Ψανά άδουσα ένα κλέφτικο τραγούδι.				
ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ-ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ-Καρπενήσιον (το)				
ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	ΕΙΚΟΝΑ			
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	*-ΠΡΟΣΩΠΑ-Πληροφορητές				
ΣΥΛΛΟΓΕΑΣ					
ΚΑΤΑΘΕΤΗΣ	Σπ. Δ. Περιστέρης				
ΤΡΟΠΟΣ ΑΠΟΚΤΗΣΗΣ	Λαογραφική αποστολή	ΔΩΡΗΤΗΣ			
ΑΡΝΗΤΙΚΟ		ΤΙΜΗ			
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ	SLIDE	CARDPOSTAL			
☒ Ασπρόμαυρη	☐ Εγχρωμη				
ΚΩΔΙΚΟΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ	2305.1	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ			
		85 x 9 εκ.			
	☐ ΗΧΟΣ ☐ ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ	☐ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ☐ VIDEO	☐ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ☐ ΜΟΥΣΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ		
ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ	ΝΕΑ ΕΙΣΤΡΑΦΗ	ΜΕΤΑΦΟΡΑ	ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΗ	ΔΙΑΓΡΑΦΗ	ΕΞΟΔΟΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ					
ΚΩΔΙΚΟΣ	000000139				
ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΚΕΕΛ	2305				
ΗΜ/ΝΙΑ ΛΗΨΗΣ	7/7 - 7/8 / 1959				
ΘΕΜΑ	Στην αίθουσα ψυχαγωγίας των οικοκυρικών σχολών του Εθνικού Ιδρύματος στο Καρπενήσι, την ώρα που γίνεαι ηχογράφιση. Διακρίνεται το προσωπικό των σχολών και η καλλιφωνος μαθήτρια Ασημάκη Γιαννούλα από το χωριό Ψανά άδουσα ένα κλέφτικο τραγούδι.				
ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ-ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ-Καρπενήσιον (το)				
ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	ΕΙΚΟΝΑ			
		☐ ΗΧΟΣ ☐ ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ			
		☐ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ☐ VIDEO			
		☐ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ☐ ΜΟΥΣΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ			
ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ	ΝΕΑ ΕΙΣΤΡΑΦΗ	ΜΕΤΑΦΟΡΑ	ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΗ	ΔΙΑΓΡΑΦΗ	ΕΞΟΔΟΣ

ένος παραδοσιακού χορού μπορεί να παραπέμψει τον έρευνητή στο βίντεο ή την ταινία, όπου ο χορός αυτός έχει καταγραφεί, στο τραγούδι που ακούγεται κατά τη διάρκεια του (κασέττα και μουσικό κείμενο), στο μουσικό όργανο που συνοδεύει τους χορευτές (έφόσον αυτό υπάρχει στη μουσειακή συλλογή του ΚΕΕΛ), αλλά και σε κάποια παράδοση που ένδεχομένως συνδέεται με την προέλευση και τη σημασία του χορού.

Το δεύτερο στάδιο του έργου αφορά στη φύλαξη και προστασία του φωτογραφικού υλικού από το χρόνο και τη φθορά. Οι φωτογραφίες και οι cartes-postales, όπως και τα αρνητικά και οι διαφάνειες, πρέπει να φυλάσσονται μακριά από σκόνη και υγρασία. Για το σκοπό αυτό έχει προβλεφθεί η δημιουργία στο νέο κτίριο της οδού Ήπιτου φωτοθήκης με άρτιο εξοπλισμό και ελεγχόμενες συνθήκες υγρασίας και θερμοκρασίας. Προς το παρόν έχουν αγοραστεί αρχειοθήκες και κρεμαστοί φάκελοι αρχειοθέτησης από υλικά μή-όξινα, που δεν επηρεάζουν τα υλικά των φωτογραφιών, cartes-postales, αρνητικών και διαφανειών, και τα προστατεύουν από το φως και τη σκόνη. Επιπλέον, για τις φωτογραφίες και τα αρνητικά έχουν αγοραστεί ειδικές θήκες από Melynex, υλικό εξαιρετικά διαφανές και ανθεκτικό, που επιτρέπει το χειρισμό τους χωρίς τον κίνδυνο φθοράς από μηχανικούς παράγοντες. Έτσι κάθε φωτογραφία μπαίνει πρώτα σε θήκη από Melynex και εν συνεχεία καταχωρείται μαζί με την καρτέλλα με τα στοιχεία της σε κρεμαστό φάκελο μαζί με άλλες της κατηγορίας της. Κάθε φάκελος μπορεί να δεχτεί μέχρι και 10 φωτογραφίες, ανάλογα με τον όγκο των στοιχείων που τις συνοδεύουν. Οι φάκελοι φυλάσσονται σε αρχειοθήκες που κλειδώνουν για περισσότερη ασφάλεια, υπάρχουν δε χωριστές αρχειοθήκες για αρνητικά και για διαφάνειες. Ξεχωριστά φυλάσσονται επίσης οι φωτογραφίες των αντικειμένων της μουσειακής συλλογής του Κέντρου, καθώς και οι συλλογές φωτογραφιών που κατατίθενται σ' αυτό από ιδιώτες. Ανάλογες θήκες προβλέπεται να αγοραστούν και για τη φύλαξη των αρνητικών και των διαφανειών. Τα αρνητικά, θα φυλάσσονται μαζί με το contact τους, έτσι ώστε να διακρίνεται το θέμα τους, και οι διαφάνειες στις ειδικές υήκες, επίσης μέσα σε κρεμαστούς φακέλους. Ειδικά για τις διαφάνειες προβλέπεται να υπάρχουν τουλάχιστον σε δύο σειρές, εκ των οποίων ή μία θα φυλάσσεται στις αρχειοθήκες που θα ανοίγονται σπάνια, ενώ ή άλλη σε ντοσιέ που θα διατίθενται προς χρήση στους ερευνητές. Όλες οι αρχειοθήκες εξ' άλλου, είναι εξοπλισμένες με διαφανοσκόπιο, ενώ έχει προβλεφθεί τραπέζι-διαφανοσκόπιο για μεγαλύτερη ευκολία. Τέλος, προκειμένου να προφυλαχθούν οι φωτογραφίες και τα αρνητικά τους από τη φθορά κατά το χειρισμό έχει προβλεφθεί ή αγορά γαντιών, καθαριστικών και ειδικών υλικών για προληπτική συντήρηση. Στις περιπτώσεις που επιβάλλεται ή συντήρηση για αποκατάσταση, αυτή θα γίνεται σε συνεργασία με συντηρητή.

Τὸ ἔργο τῆς καταγραφῆς καὶ ἀρχειοθέτησης τοῦ φωτογραφικοῦ ὕλικου τοῦ Κέντρου προβλέπεται νὰ ὀλοκληρωθεῖ μὲ τὴν ἐγκατάσταση στὸ κτίριο τῆς ὁδοῦ Ἑπίτου σὲ χῶρο μὲ ἐλεγχόμενες συνθήκες ὑγρασίας καὶ θερμοκρασίας.

Ἦδη ἔχουν καταχωρηθεῖ στὴ βάση δεδομένων περίπου 800 φωτογραφίες καὶ cartes-postales, καὶ ἔχει ἀποκτηθεῖ τὸ 70% τοῦ ἐξοπλισμοῦ γιὰ τὴν ἀντιγραφή τους σὲ ὀπτικούς δίσκους καὶ τὴ φύλαξή τους. Μὲ τὴ δημιουργία τοῦ Φωτογραφικοῦ Ἀρχειοῦ θὰ διασφαλιστεῖ ἡ ποιότητα καὶ ἡ πιστότητα τοῦ φωτογραφικοῦ ὕλικου γιὰ τὸ μεγαλύτερο δυνατὸ χρονικὸ διάστημα καὶ θὰ διασωθεῖ μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικότερες πηγές πληροφοριῶν γιὰ τὸν παραδοσιακὸ ὕλικὸ καὶ κοινωνικὸ βίο τῆς χώρας μας.

**ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΕΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ
ΠΟΥ ΕΙΣΗΧΘΗΣΑΝ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ (1986-1993)**

Κατά τή διάρκεια τῶν ἐτῶν 1986-1993 εἰσήχθησαν στό ἀρχεῖο τοῦ Κέντρου 257 χειρόγραφες Συλλογές, ποικίλου λαογραφικοῦ ὕλικου. Γιὰ νά ἐξασφαλισθεῖ ἡ συνέχεια δημοσιεύεται ἐδῶ ὁ κατάλογος τῶν Συλλογῶν ἀπό τὸ 1986 καί ἐξῆς. Σημειώ-
νω ὅτι 46 ἀπό αὐτές ἀπέσπασαν ἔπαινο μέ ἢ χωρίς χρηματική ἀμοιβή. Οἱ ἔπαινοι (ὑψους 6,5 ἑκατ. δραχμῶν) ἀποδόθηκαν στοὺς δικαιούχους Συλλογεῖς τὸ 1995.

1986

1. 4246, Θεοφάνης Ζ. Χαλέμης, συνταξ. ἀξιωμα. Χωροφυλακῆς, Τραγού-
δια Νέου Σουλίου Σερρῶν. Θεσσαλονίκη 1982-1985, σχ. 4ο, σελ. 65 + 52 + 22,
ἦτοι σύνολο σελίδων 139.

Περιέχει: Τραγούδια περιοχῆς Νέου Σουλίου Σερρῶν, ἠχογραφημένα σέ ἐπτὰ (7) ταινίες μαγνητο-
φώνου στίς ὁποῖες ἀντεγράφησαν ἀπό κασέτες, πού ἔστειλε ὁ συλλογέας ἐπὶ ἐπιστροφῇ. Τὴν ἀντι-
γραφή (ἀπό κασέτες σέ ταινίες) ἔκαμε ὁ συντ. Γ. Αἰκατερινίδης.

2. 4247, Θεόδ. Γ. Γκοῦτος, Γαναδιώτικα. Ἱστορικά καί λαογραφικά στοιχεῖα
γιὰ τὸ χωριὸ Γαναδιὸ Κονίτσης. Ἀθήνα 1986, σχ. 4ο, σελ. 280.

Περιέχει: Κεφ. 1: Περιγραφή τοῦ χωριοῦ. Κεφ. 2: Ἱστορικά στοιχεῖα μέχρι τὸ 1950 (διάφορα ἱστο-
ρικά στοιχεῖα, ληστεῖες καί πόλεμοι, ἐνδυμασία, διατροφή, νοικοκυριό, κτηνοτροφία, πανίδα, γεωρ-
γία, ἔθιμα γέννησης, γάμου, λαϊκῆς λατρείας, γιαιτροσόφια, προλήψεις κ.ἄ.). Κεφ. 3: Οἱ καταγόμενοι
ἀπὸ τὸ Γαναδιὸ (κυρίως τοπωνύμια καί ὀνόματα, κύρια καί βαπτιστικά). Κεφ. 4: Τὰ παιδικά μου
χρόνια στό χωριό. Κεφ. 5: Ὁ προφορικός λόγος στό Γαναδιὸ (διάλογοι, λεξιλόγιο, παροιμίες, λε-
κτικά παιγνίδια, ἀπειλές, ὀνόματα ζώων, ὕβρεις κ.ἄ., τραγούδια, παραμύθια). Κεφ. 6: Ποιήματα.
Κεφ. 7: Τὸ Γαναδιὸ σήμερα. Κεφ. 8: Παράρτημα κειμένων γραμμένων ἀπὸ ἄλλους (ἐπιστολές, μα-
θητικές ἐκθέσεις, νομικά ἔγγραφα κλπ.).

3. 4248. Σωκράτης Πουρνάρας - Κτιμεναῖος, Λαϊκὲς παροιμίες.
Ἀθήνα 1985, σχ. 4ο, σελ. 237 + 18.

Περιέχει: «Λαϊκὲς παροιμίες μέ συνοπτική ἐρμηνεῖα, χωρισμένες σέ δύο μέρη, καί σέ μικρὲς νοη-
ματικές ομάδες κατὰ ἀλφαβητική σειρά. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 254 σελίδες καί 2.306 παροιμίες».

4. 4249, Ντόρης Διαλεκτός, Λέσβος (στίς σελ. 136-141, ἀναγραφή 68 χω-

ριών του νησιού απ' όπου τὸ ὕλικό τῆς συλλογῆς). Ὁ Λεσβιακὸς κλῆδονας καὶ οἱ φωτιές του (Τὰ «κάψαλα»). Περιγραφή καὶ ἀφηγήσεις. Μυτιλήνη 1985, σχ. 4ο, σελ. 143.

Περιέχει: Εἰδήσεις λαϊκῆς λατρείας καὶ μαντικῆς. Ἐπίσης δίστιχα, ἰδιωματικὲς ἐκφράσεις-ἀφηγήσεις κ.ἄ.

5. 4250, Δημήτριος Γεωργ. Χούπης, Καστάνιτσα. Οἱ Ἀηδονάδες. Ἱστορίες ἀπὸ τὴν τσακωνικὴ λαογραφία στὴν τσακωνικὴ διάλεκτο μὲ μετάφραση. Ἀθήνα 1986, σχ. 4ο, σελ. 180 + 10 συμπληρωμ.

Περιέχει: Ποικίλα λαογραφικὰ στοιχεῖα μὲ λογοτεχνικὴ μορφή στὸ τσακωνικὸ ἰδίωμα μὲ παράφραση στὴν κοινὴ νεοελληνικὴ (λαϊκὴ λατρεία, δεισιδαιμονίες, παραδόσεις, τραγούδια, γέννηση, γάμος, τελευτὴ, παροιμίες, εὐτράπελες τοπικὲς διηγήσεις κ.ἄ.).

6. 4251, Susan Auerbach, Ἡπειρος: Κεράσοβο (Ἁγία Παρασκευή), Καστάνιανη, Κάντσικο (Δροσοπηγή), Πουρνιά, Φούρκα. Καλόβρυση, Μηλέα, Βωβούσα, Πωγωνιανή, Γιάννενα, Καρτέρι, Μαργαρίτης, Πλαίσια. Πληροφορίες γιὰ τὰ Ἡπειρώτικα τραγούδια ἀπὸ τὴ συλλογὴ τῆς. 1983, σχ. 4ο, σελ. 13.

Περιέχει: Εὐρετηρίαση (ταινία, χωριό, τραγουδιστές, τραγούδι, τύπος) τῶν τραγουδιῶν ποὺ περιέχονται σὲ ἑννέα (9) κασέτες, οἱ ὁποῖες κατατέθηκαν στὸ ΚΕΕΛ.

7. 4252, Νικήτας Ι. Κουμέντος, Νίσυρος, Χαρακτῆρες καὶ πειράγματα στὴ Νίσυρο. 1976-1986, σχ. 4ο, σελ. 125.

Περιέχει: I. Παροιμιακὲς φράσεις καὶ συμπεριφορὰ. II. Παρατσούκλια-λέξεις-ὀνόματα. III. Ψυχαγωγία καὶ φτώχεια. IV. Ἀπὸ τὸν Ἐμπορεῖο. V. Ἀπὸ τὰ Νικεῖα. VI. Ἐπεισόδια - τύποι καὶ χωράτα(τ)ζῆδες. VII. Ἐξὶ ἰδιότυπες φιγούρες.

8. 4253, Πάνος Ν. Κασκαντίρης, Τ' ἀλέτρι τοῦ ζευγαῖ. Ἐνα χωριό: Ἡ ἱστορία του, τὰ ἔθιμα, οἱ παραδόσεις, ὁ λαϊκὸς πολιτισμὸς (1986), σχ. 4ο, σελ. 108.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴ λαϊκὴ ἱατρικὴ, τὴ μαγεία, τὴ δεισιδαιμονία, τὴ λαϊκὴ λατρεία, τὴ μετεωρολογία, τὴ γέννηση, τὸ γάμο, τὴν τελευτὴ, καθὼς καὶ γητέματα (ἐπωδές), τραγούδια διάφορα (γαμήλια, παιδικὰ, μοιρολόγια κλπ.), παραδόσεις, παροιμίες, λεξιλόγιο (ποιμενικὸ, ἀγροτικὸ, οἰκοσκευῆς κ.ἄ.), τοπωνύμια. Τέλος περιέχει στοιχεῖα ἱστορικὰ καὶ στοιχεῖα γιὰ τὰ ἐπαγγέλματα, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση κ.ἄ.

9. 4254, Marianne Klara, (Καταθέτης: Ἄννα Παπαμιχαήλ-Κουτρούμπα, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ). Κάσος, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου. 1964-1969, σχ. 8ο, σελ. 4.263 (τετράδια 56).

Περιέχει: Τραγούδια, δίστιχα, παραμῦθια, παραδόσεις, παροιμίες.

10. 4255, Ἐλ. Π. Ἀλεξάκης, συντάκτης ΚΕΕΛ, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Αἰτωλοακαρνανίας, (Πλάτανος, Ἀράχοβα, Στράνωμα, Παλαιόπυργος (πρ. Βελβίτσαινα) ἑπαρχ. Ναυπακτίας), 5-29.11.1986, σχ. 8ο, σελ. 528.

Περιεχόμενα: *Υλικός βίος*: Γεωργία, κτηνοτροφία, ραπτική, ύφαντική, μελισσοκομία, σηροτροφία, αρχιτεκτονική, σιδηρουργία, κυνήγι, ψάρεμα, έπαιτεία (μπουλιαριά), κατοικία, οικιστική, ένδυμασία, τροφές. *Κοινωνικός βίος*: Κοινωνική όργάνωση, λαϊκό δίκαιο, παιδί, γάμος, θάνατος. *Πνευματικός βίος*: Λαϊκή λατρεία, μαγεία, αστρολογία, μαντική, μετεωρολογία, γλώσσα, λεξιλόγιο, συνθηματική γλώσσα, τοπωνύμια, επώνυμα, χορός, παραδόσεις 19, τραγούδια 29, ήχογραφήσεις 29, φωτογραφίες 128. Ταινίες μαγνητοφώνου 2.

11. 4256, *Άννα Παπαμιχαήλ - Κουτρούμπα*, Δ/ντρια του ΚΕΕΛ, Κορωπί *Άττικης*, Συλλογή λαογραφικού ύλικού. 1986, σχ. 8ο, σελ. 40 + 1 περιεχόμενα.

Περιεχόμενα: Ειδήσεις περί ύλικού βίου (κατοικία, γεωργία, τροφές, κτηνοτροφία, οικολογία), κοινωνικού βίου (κοινωνική όργάνωση, λαϊκό δίκαιο), πνευματικού βίου (λαϊκή λατρεία). *Επίσης* 2 φωτ.

12. 4257, *Άννα Παπαμιχαήλ - Κουτρούμπα*, Δ/ντρια του ΚΕΕΛ, Ραφήνα *Άττικης*, Συλλογή λαογραφικού ύλικού (φωτογραφικού). Ραφήνα *Άττικης* 1986, σχ. 8ο, σελ. 69.

Περιέχει: 39 φωτογραφίες (έγχρωμες) σχετικές με τη λαϊκή λατρεία και τόν τοκετό.

13. 4258, *Μιχ. Καρτσιώτης*, δάσκαλος, Δημοτικά τραγούδια της Στρατονίκης Χαλκιδικής. 1976-1977 (καθαρογραφή 1986) σχ. 8ο, σελ. 102.

Περιεχόμενα: 1. Πρόλογος συλλογέα, 2. *Η φωνητική καταγραφή των τραγουδιών*, 3. *Η κατάταξη των τραγουδιών*, 4. 100 δημοτικά τραγούδια, 5. *Οί τραγουδιστές που τὰ τραγούδησαν*, 6. *Εύρετήριο*.

Τὰ χειρόγραφα αρ. 14-34 προέρχονται από δασκάλους και μαθητές Δημοτικών Σχολείων οί όποιοι είχαν συγκεντρώσει λαογραφικό ύλικό κατά τó έτος 1979, τó όποιο τó *Υπουργείο Παιδείας* είχε χαρακτηρίσει έτος Παραδόσεως. Μεγάλο μέρος του ύλικού αυτού είχε δοθει στο Κέντρο Λαογραφίας και καταγράφεται σταδιακά, αφού αξιολογεΐται από τούς έρευνητές.

14. 4259, Δημοτικό Σχολείο Περιβλέπτου *Ιωαννίνων*, Συλλογή λαογραφικού ύλικού από τὰ χωριά Νεγάδες, Χουλιαράδες, Μεγ. Περιστέρι, Κράψη, *Ανατολή Ιωαννίνων*, 1979, σχ. 4ο και 8ο, σελ. 64.

Περιέχει: Παραδόσεις, τραγούδια, ειδήσεις για την τελευταία κ.ά.

15. 4260, Δημοτικό Σχολείο Μαρμάρων *Ιωαννίνων*, Συλλογή λαογραφικού ύλικού από τó χωριό Μάρμαρα *Ιωαννίνων*, 1979, σχ. 4ο και 8ο, σελ. 22.

Περιέχει: Παραδόσεις, τραγούδια.

16. 4261, Δημοτικό Σχολείο Ζωοδόχου *Ιωαννίνων*, Συλλογή λαογραφικού ύλικού Ζωοδόχου *Ιωαννίνων*, 1979, σχ. 4ο, σελ. 33.

Περιέχει: Τραγούδια, παραδόσεις, ειδήσεις για τη λαϊκή λατρεία, την τελευταία, τó γάμο κ.ά.

17. 4262, Δημοτικό Σχολείο Δραγοψᾶς Ἰωαννίνων, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ Δραγοψᾶς Ἰωαννίνων, 1979, σχ. 4ο, σελ. 15.

Περιέχει: Τραγούδια καὶ εἰδήσεις γιὰ τὸν γάμο.

18. 4263, Δημοτικό Σχολείο Ραδοβιζίου Ἰωαννίνων, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ, 1979, σχ. 4ο, σελ. 18.

Περιέχει: Τραγούδια καὶ παροιμίες.

19. 4264, Δημοτικό Σχολείο Καρδαμιτσίων Ἰωαννίνων, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὸ χωριὸ Καρδαμίτσια Ἰωαννίνων, 1979, σχ. 4ο, σελ. 27.

Περιέχει: Τραγούδια, παραδόσεις, εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο καὶ τὴ λαϊκὴ λατρεία.

20. 4265, Δημοτικό Σχολείο Ἀμπελακίων Μεγ. Περιστερίου Ἰωαννίνων, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ Ἀμπελακίων Ἰωαννίνων, 1979, σχ. 4ο, σελ. 4.

Περιέχει: Τραγούδια.

21. 4266, Δημοτικό Σχολείο Ἰωαννίνων (11ο). Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ, 1979, σχ. 4ο.

Περιέχει: Παραδόσεις, τραγούδια, εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο καὶ τὴ λαϊκὴ λατρεία.

22. 4267, Ἐπαγγελματικὸ Λύκειο Καβάλλας, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ Ἐλευθερῶν Παγγαίου, Ἀγ. Γεωργίου Θάσου, 1979, σχ. 4ο, σελ. 8.

Περιέχει: Παραδόσεις, τραγούδια, εἰδήσεις γιὰ τὴ λαϊκὴ λατρεία.

23. 4268, Γυμνάσιο Πεντάπολης Σερρῶν - Λύκειο Ἡράκλειας Σερρῶν, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὰ χωριὰ Πεντάπολη, Ἡράκλεια, Τούμπα, Σίτοχώρι, Κορμίστα Σερρῶν, 1979, σχ. 4ο, σελ. 24.

Περιέχει: Τραγούδια καὶ παροιμίες.

24. 4269, Γυμνάσιο Λιβαδιᾶς Σερρῶν, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ κατὰ τὸ ἔτος Παραδόσεως 1979, σχ. 4ο, σελ. 8.

Περιέχει: 1 παροιμία καὶ ἔθιμα τῆς λαϊκῆς λατρείας.

25. 4270, Γυμνάσιο Στρυμονικοῦ Σερρῶν, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὴ Θράκη (;), τὸν Πόντο (;), τὴν Πεντάπολη καὶ τὸ Ἀγ. Πνεῦμα Σερρῶν, 1979, σχ. 4ο, σελ. 19.

Περιέχει: Τραγούδια, δίστιχα, 1 ἀνέκδοτο, εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο καὶ τὴ λαϊκὴ λατρεία.

26. 4271, Μαθητὲς Γυμνασίου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ τὰ χωριὰ: Γόνιμο, Μυρρίνη, Ἄνω Καμήλα, Χρυσό, Δραβῆσκος Σερρῶν, Σαράντα Ἐκκλησιᾶς Θράκης, 1979, σχ. 4ο, σελ. 24.

Περιέχει: Τραγούδια, τοπωνύμια, 1 παραμῦθι, εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο, τὴν κατοικία, τὴν ἐνδυμασία, τὴν λατρεία.

27. 4272, Γυμνάσιο Μαυροθάλασσας - Λύκειο Νιγρίτας - Γυμνάσιο 'Ηρακλείας, Συλλογή λαογραφικού ύλικου, 1979, σχ. 4ο, σελ. 115.

Περιέχει: Τραγούδια, παραδόσεις, παραμύθια, παροιμίες, κατάρες και ευχές.

28. 4273, Γυμνάσιο και Λύκειο 'Ηρακλείας - Γυμνάσιο Καρπερής - Γυμνάσιο Μαυροθάλασσας - Γυμνάσιο Σκοτούσσας Σερρών, Συλλογή λαογραφικού ύλικου από: Πεντάπολη, 'Ηράκλεια, Σιτοχώρι, 'Αναγέννηση, Δασοχώρι, "Αγ. Πνεῦμα, Ν. Τυρολόη, 'Αμμουδιά Σερρών, Θράκη, Σαρακατσάνοι κ.ά. 1979, σχ. 4ο, σελ. 150.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὸ ἔνδυμα, τὴν κατοικία, τὰ ἐπαγγέλματα, τὸν κοινωνικὸ βίον, τὸ γάμο, τὴν τελευτὴ, τὴ μαγεία - δεισιδαιμονία, τὴ μετεωρολογία-ἀστρολογία, τὴν ἰατρικὴ, τὶς τροφές. Παραμύθια, κ.ά. διηγήσεις, παροιμίες, αἰνίγματα, εὐχές, ὄρκοι, ὕβρεις, παιγνίδια κ.ά.

29. 4274, Α' Γυμνάσιο 'Αρρ. Σερρών - Α' Λύκειο 'Αρρ. Σερρών, Συλλογή λαογραφικού ύλικου ἀπὸ τὴν Κορμίτσα καὶ τὸ "Αγιο Πνεῦμα Σερρών, τοὺς Σαρακατσάνους τῆς περιοχῆς Σερρών καὶ τὸν Βελβενδὸ Κοζάνης, 1979, σχ. 4ο, σελ. 16.

Περιέχει: Τραγούδια, παροιμίες καὶ εἰδήσεις σχετικὲς μὲ τὸ ψωμί.

30. 4275, Μικτὸ Γυμνάσιο Σερρών, Συλλογή λαογραφικού ύλικου ἀπὸ: Μητροῦσι, Μεσορράχη, Μελενικίτσι Σερρών, πρόσφ. περιοχῆς Προύσσας καθὼς καὶ Βλάχους, 1979, σχ. 4ο, σελ. 20.

Περιέχει: Τραγούδια καὶ εἰδήσεις γιὰ τὴ γέννηση καὶ τὸν γάμο.

31. 4276, Γυμνάσιο Καρπερῆς Σερρών, Συλλογή λαογραφικού ύλικου ἀπὸ Καρπερὴ καὶ 'Ηράκλεια Σερρών, πρόσφ. Πόντου, 1979, σχ. 4ο, σελ. 28.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴ γέννηση, τὴ βάφτιση, τὸν ἀρραβώνα, τὸ γάμο, τὶς τροφές.

32. 4277, Λύκειο 'Αλιστράτης Σερρών, Συλλογή λαογραφικού ύλικου ἀπὸ: 'Αλιστράτη καὶ 'Αγιοχώρι Σερρών, πρόσφ. Πόντου. 1979, σχ. 4ο, σελ. 11.

Περιέχει: Παραδόσεις, τραγούδια, ὀνομασίες μηνῶν, εἰδήσεις λαϊκῆς λατρείας.

33. 4278, Κατωτέρα Τεχνικὴ Σχολὴ Πρώτης Σερρών, Συλλογή λαογραφικού ύλικου ἀπὸ τὰ χωριὰ Πρώτη, Νέα Ζίχνη, Παλαιοκώμη Σερρών. 1979, σχ. 4ο, σελ. 14.

Περιέχει: Τραγούδια, εἰδήσεις γιὰ τὴ λαϊκὴ λατρεία καὶ τὴ μαντικὴ.

34. 4279, Εὐγενία Κανάβου, Συλλογή λαογραφικού ύλικου ἀπὸ πρόσφ. Τραπεζούντας Πόντου. 1985, σχ. 8ο, σελ. 39.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴ γέννηση, τὸ γάμο, καὶ τὴν τελευτὴ.

1987²

1. 4280, 6ο Δημοτικὸ Σχολεῖο Χανίων, Συλλογὴ παροιμιῶν καὶ λαογραφικῶν στοιχείων τῶν ψαράδων καὶ καφενεῖου Νέας Χώρας Χανίων. Χανιά 1979, σχ. 8ο, σελ. 110.

2. Τὰ χειρόγραφα μὲ ἀριθμὸ 11-33 ἔχουν καταρτισθεῖ ἀπὸ δασκάλους καὶ μαθητὲς Δημοτικῶν

Περιέχει: Παροιμίες 937, είδησεις ναυτικού και άλιευτικού βίου, άστικά λαογραφικά (καφενεϊο).

2. 4281, Νίκος Παπανικολάου, συντ. δάσκαλος, Δημοτικά τραγούδια Ν.Δ. περιοχής τής έπαρχίας Βοΐου. Θεσσαλονίκη 1985, σχ. 8ο, σελ. 171.

Περιέχει: Τραγούδια διαφόρων κατηγοριών.

3. 4282, Ίωσηφ Μιχ. Ταβλας, συντ. όδοντίατρος, Παροιμίες και λέξεις παροιμιώδεις. (Ίστορήσεις έρμηνευτικές-ήθοπλαστικές). Άπό τήν λαογραφική ζωή τής Κριτσάς Λασιθίου. Άθήναι 1987, σχ. 8ο, σελ. 532.

Περιέχει: Παροιμίες καταταγμένες αλφαβητικά.

4. 4283, Marianne Klaar (καταθέτης: Άννα Παπαμιχαήλ-Κουτρούμπα, Δ/ντρια του ΚΕΕΛ), Λέσβος, Χίος, Παραμύθια (άπό τή Λέσβο και τή Χίο). 1969-1974, σχ. 8ο, σελ. 1.385 + 13 + 3 ταιν.

Περιέχει: Παραμύθια.

5. 4284, Marianne Klaar (καταθέτης: Άννα Παπαμιχαήλ-Κουτρούμπα, Δ/ντρια του ΚΕΕΛ), Παραμύθια άπό τή Λέσβο. 1974-1981, σχ. 8ο, σελ. 1.801 + 10 μαγνητ. + 3 κασέτες.

Περιέχει: Παραμύθια.

6. 4285, Αϊκατερίνη Πολυμέρου - Καμηλάκη, συντάκτρια ΚΕΕΛ, Καρυά Όλύμπου, Κρυόβρυση (τ. Πουλιάνα) Έλασσόνας, Ραψάνη Όλύμπου, Κρανιά Όλύμπου, Βερδικούσα, Άποστολή στο νομό Λαρίσης άπό 6 Αύγ. - 5 Σεπτ. 1984, σχ. 8ο, σελ. 1.097 + 7 ταινίες μαγνητοφώνου.

Περιεχόμενα: Οικισμός, κατοικία, έπιπλα και σκεύη, ένδυμασία - ύπόδεση, καλλωπισμός, τροφές, γεωργία-κτηνοτροφία, μελισσοκομία, κυνήγι, ψάρεμα, άμπελουργία, σηροτροφία, ύφαντική, βαφική, έπαγγέλματα, λαϊκή Ιατρική, λαϊκή πίστη και λατρεία, λαϊκό έορτολόγιο, μαγεία-προλήψεις, μαντική, μετεωρολογία, γέννηση, γάμος, θάνατος, κοινωνική όργάνωση, δίκαιο, παραδόσεις 70, παραμύθια 5, εϋτράπελες κ.ά. διηγήσεις 19, παροιμίες κλπ. 64, αίνιγμα, τραγούδια (κείμενα) 109, τοπωνύμια, όνόματα διάφορα, μαγνητοφωνήσεις τραγουδιών 274, βιογραφίες πληροφοριοδοτών, φωτογραφίες 255.

7. 4286, Άγγελος Ν. Δευτεραϊός, συντάκτης ΚΕΕΛ, Άγιος Παντελεήμων και Σκοτίνα Πιερίας, Λαογραφική άποστολή στο νομό Πιερίας άπό 20 Όκτωβρ. - 14 Νοεμβρ. 1986, σχ. 8ο, σελ. 372.

Περιεχόμενα: I. Ύλικός βίος (κατοικία, ένδυμασία, τροφές). II. Έπαγγελματικός βίος (γεωργία, άμπελουργία, έλαιοκομία, άλλες γεωργικές άσχολίες, έθιμα τών γεωργών, ποιμενικός βίος, βιοτεχνία: ύφαντική, βαφική, ξυλοτεχνία, κυνηγετικός βίος). III. Κοινωνικός βίος (γέννηση, γάμος, τε-

και Γυμνασίων τής Κρήτης κατά τó έτος 1979, πού είχε χαρακτηριστεί άπό τó Έπουργείο Παιδείας έτος Παραδόσεως.

λευτή, κοινωνική οργάνωση: κοινότητα, οικογένεια, συνεργασία, έθιμικό δίκαιο, εϋχές). IV. Πνευματικός βίος (θρησκεία, μαγεία και σχετικές δεισιδαιμονίες, λαϊκή ιατρική, αστρολογία-μετεωρολογία, παραδόσεις, παροιμίες, μαντική, παραμύθια, μύθοι, δίστιχα, τραγούδια (κείμενα), αινίγματα, παιδικά παιχνίδια).

8. 4287, Γεώργ. Ν. Αϊκατερινίδης, συντάκτης ΚΕΕΛ, Πηγή και Κώμη Λέσβου. Τò πανηγύρι του ταύρου στην Πηγή και την Κώμη Λέσβου (έπιτόπια έρευνα 1987). 1987, σχ. 80.

Περιέχει: Περιγραφή του πανηγυριού, άφηγήσεις έντοπίων, άποσπάσματα από πρακτικά του τοπικού Μορφωτικού Σωματείου, αντίγραφο καταστατικού του ίδιου Σωματείου («Αναγέννησις»), άφισες, ασπρόμαυρες και έγχρωμες φωτογραφίες.

9. 4288, Γεώργ. Ν. Αϊκατερινίδης, συντάκτης ΚΕΕΛ, Σαμοθράκη, Κεφαλληνία, περιοχή Καβάλας. Λαογραφικά σύμμεικτα. 1987, σχ. 80.

Περιέχει: Ειδήσεις κυρίως για έκκλησιαστικά νομίσματα από έκκλησιαστικό κώδικα τής Σαμοθράκης (φωτοτυπίες στο χειρ/φο) και από άλλες πηγές. Έπίσης ειδήσεις λαϊκής λατρείας (φίδια Παναγίας στην Κεφαλλονιά) κ.ά., καθώς και σχετικές φωτογρ., φωτοτυπίες, άφισα έορτασμού κ.ά.

10. 4289, Χρήστος Άντωνιάδης, Κιόκτζε (Ριζοχώρι) Σαμψούντος Πόντου, Λαογραφία. (1987), σχ. 40, σελ. 26.

Περιέχει: Ειδήσεις για τή λαϊκή λατρεία, κοινων. οργάνωση, γέννηση, μαγεία-δεισιδαιμονία, μετεωρολογία, τροφές, μία μουσική καταγραφή καλάντων κ.ά.

11. 4290, Γυμνάσιο Κολυμβαρίου Χανίων, Συλλογή λαογραφικού ύλικού. 1979, σχ. 40, σελ. 80.

Περιέχει: Μαντινάδες, παροιμίες, ριζίτικα τραγούδια, γητειές (έπωδες), αινίγματα, μετεωρολογία.

13. 4291, Λύκειο Καντάνου Χανίων, Συλλογή λαογραφικού ύλικού. 1979, σχ. 40, σελ. 20.

Περιέχει: Ειδήσεις για δεισιδαιμονία, λατρεία, μετεωρολογία, μαντική, γάμο, τραγούδια κ.ά.

14. 4292, Δημοτ. Σχολείο Περιβολίων Χανίων (Γεώργ. Παπαδημητράκης, δάσκαλος), Συλλογή λαογραφικού ύλικού Περιβολίων Κυδωνίας Χανίων. 1979, σχ. 40, σελ. 4.

Περιέχει: Κυρίως δεισιδαίμονες παρατηρήσεις (έπίσης 13 φωτογραφίες άνευ άξιας).

15. 4293, Δημοτικό Σχολείο Κουκουναράς Χανίων, Συλλογή λαογραφικού ύλικού. 1979, σχ. 40, σελ. 11.

Περιέχει: Δίστιχα και τραγούδια.

16. 4294, Δημοτ. Σχολείο "Αϊ-Κϋρ-Γιάννη Κισάμου Χανίων (Μαρία Φαλαλάκη, δασκάλα), Συλλογή λαογραφικού ύλικού "Αϊ-Κϋρ-Γιάννη Κισάμου Χανίων. 1987, σχ. 40, σελ. 3.

Περιέχει: Βίο άγίου ("Αϊ-Κϋρ-Γιάννης), ριζίτικα τραγούδια, τοπωνύμια.

17. 4295, Μικτό Γυμνάσιο Βρυσῶν Ἀποκορώνου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 17.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ μαντική (κλήδονας), δεισιδαιμονία, λατρεία παροιμίες, γιὰ τὸν γάιδαρο, τραγούδια καὶ 7 φωτογραφίες.

18. 4296, Μικτό Γυμνάσιο Χανίων. Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ, ἀπὸ τὰ χωριά Μάλεμε, Μεγάλα Χωράφια, Βλάτος, Μέσα Βουκολιές, Μουζουράς, Πεμόνια, 1979, σχ. 4ο, σελ. 27.

Περιέχει: Τραγούδια, γητειές, εὐτράπελα τραγούδια.

19. 4297, Γυμνάσιο Καντάνου Χανίων, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. (Ἐμπρόσνερος, Γαβαλοχώρι, Ἀρμένιοι, Ἀσκούφου Χανίων 1979, σχ. 4ο, σελ. 15.

Περιέχει: Τραγούδια, μαντινάδες, γιατροσόφια, δεισιδαιμονίες.

20. 4298, Γυμνάσιο Βάμου Χανίων, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 11.

Περιέχει: Παραδόσεις καὶ εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο μὲ σχετικά τραγούδια.

21. 4299, Α' Λύκειο Βάμου Χανίων, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 68.

Περιέχει: Τραγούδια, μαντινάδες, παροιμίες, αἰνίγματα, παραδόσεις, ἐπίσης εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο καὶ τὴ μαντική.

22. 4300, Δημοτικὸ Σχολεῖο Βλάτους Κισάμου Χανίων (Μανόλης Λεφάκης, δάσκαλος), Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ Βλάτους Κισάμου Χανίων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 3.

Περιέχει: 2 παραδόσεις.

23. 4301, Α' Λύκειο Θηλέων Χανίων, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 45.

Περιέχει: Τραγούδια, μαντινάδες, καθὼς καὶ εἰδήσεις γιὰ τὸν γάμο καὶ τὴ λαϊκὴ λατρεία.

24. 4302, Δημοτικὸ Σχολεῖο Δρακῶνας Χανίων, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 4.

Περιέχει: 1 τραγούδι γιὰ τὸν ὄπλαρχηγὸ Γεώργιο Δρακωνιανὸ μὲ σχετικά σχόλια γιὰ τὴ δράση του.

25. 4303, Δημοτικὸ Σχολεῖο Ἐλους Κισάμου Χανίων, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 3.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο, τὴ βάπτισμα καὶ τὴ (νεότερη) γιορτὴ Καστάνου, ἐπίσης μαντινάδες καὶ βιογραφικὰ στοιχεῖα τοπικῶν προσωπικοτήτων.

26. 4304, Δημοτικὸ Σχολεῖο Κάτω Μεσογείων Χανίων (Ἀργυρῶ Πιτσιγανδάκη, δασκάλα), Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ Κάτω Μεσογείων Χανίων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 3.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο καὶ τὴ λαϊκὴ λατρεία.

27. 4305, Δημοτικό Σχολείο Κολυμβαρίου Χανίων (Άντώνιος Διαλυνάκης, δάσκαλος). Συλλογή λαογραφικού υλικού Κολυμβαρίου Χανίων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 5.

Περιέχει: Τραγούδια.

28. 4306, Δημοτικό Σχολείο Μουρίου Χανίων, Συλλογή λαογραφικού υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 2.

Περιέχει: μία παράδοση.

29. 4307, Δημοτικό Σχολείο Στροβλών Χανίων (Θεόδ. Κοντοπυράκης, δάσκαλος), Συλλογή λαογραφικού υλικού Στροβλών Χανίων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 2.

Περιέχει: 2 παραδόσεις.

30. 4308, Δημοτικό Σχολείο Ρόκκας Χανίων (Νικήτας Ψαθάκης, δάσκαλος), Συλλογή λαογραφικού υλικού Ρόκκας Χανίων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 7.

Περιέχει: Τραγούδια.

31. 4309, Δημοτικό Σχολείο Τοπολίων Χανίων (Εύτυχιος Φαντάκης, δάσκαλος), Συλλογή λαογραφικού υλικού Τοπολίων Χανίων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 3.

Περιέχει: Παραδόσεις, είδησεις για τη λαϊκή λατρεία.

32. 4310, Γυμνάσιο Κολυμβαρίου, Συλλογή λαογραφικού υλικού του χωριού Ραβδούχα Χανίων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 11.

Περιέχει: Ρίμες Κωνστ. Φαλελάκη.

33. 4311, Έπαγγελματικό Λύκειο Χανίων, Συλλογή λαογραφικού υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 40.

Περιέχει: Τραγούδια, γητειές, παροιμίες, μαντινάδες, είδησεις για τη λαϊκή λατρεία.

34. 4312, Εύδοκία Όλυμπιτού, Συλλογή λαογραφικού υλικού της νήσου Λέρου Δωδεκανήσου. 1987, σχ. 4ο, σελ. 389 + 17 φωτογρ. + 1 κασέτα.

Περιέχει: I. Γενικά, II. Ύλικός βίος (κατοικία, ένδυμασία, τροφές, γεωργία, αμπελουργία, έλαιοκομία, ποιμενικός βίος, μελισσοκομία, βιοτεχνία κ.ά.), III. Κοινωνικός βίος (γέννηση, γάμος, τελευτή, κοινωνική οργάνωση κ.ά.), IV. Πνευματικός βίος (θρησκεία, έθιμα λαϊκού έορτολογίου, μαγεία-δαισιδαίμονια, λαϊκή ιατρική, άστρολογία-μετεωρολογία, μαντική, τραγούδια, παραδόσεις, διηγήσεις, τοπωνύμια, ονόματα, γλωσσάρι κ.ά.). Φωτογραφίες 176.

1988³

1. 4313, Βασιλική Φάτση, έπιστημονική συνεργάτρια ΚΕΕΛ, Σέσκλο, "Άγιος Γεώργιος Βελεστίνου, Λαογραφική αποστολή από 14 Όκτ. - 8 Νοεμβρ. 1986 στο νομό Μαγνησίας. Σχ. 8ο, σελ. 702.

3. Τα χειρόγραφα 2-26 προέρχονται από το έτος παραδόσεως 1979. Εύρισκονται κατατεθειμένα στο Κέντρο από το 1980.

Περιέχει: Ειδήσεις για κοινων. οργάνωση, λαϊκό δίκαιο, γέννηση-παιδί, γάμο, τελευτή, μαγεία, μαντική, αστρολογία, μετεωρολογία, λαϊκή ιατρική, λαϊκή λατρεία-δεισιδαιμονία, κατοικία, λαϊκή αρχιτεκτονική, τροφές, ένδυμα, γεωργικό — ποιμενικό κ.ά. βίους, επαγγέλματα διάφορα, μέτρα-σταθμά, μουσική και μουσικά όργανα, εμπόριο κ.ά.

Ή επίσης: Παραμύθια, εὐτράπελες διηγήσεις, παροιμίες-παροιμ. φράσεις, γλωσσικά διάφορα κ.ά. ὕλη, καθὼς καὶ 170 ἀσπρόμαυρες φωτογραφίες. Παρατηρήσεις: α' Σέσκλο: 14 Ὀκτ. - 29 Ὀκτ. 1986 (σελ. χειρ/φου 1-293), β' Ἅγιος Γεώργιος: 29 Ὀκτ. - 8 Νοεμβρ. 1986 (σελ. χειρ/φου 295-702). Μὲ τὸ χειρ/φο παραδόθησαν καὶ 5 φύλλα μὲ ἀρνητικὰ φιλμς.

2. 4314, Δημοτικὸ Σχολεῖο Σαρακίνας Καλαμπάκας (Γρηγόριος Κατσικᾶς - Σταγέας, δάσκαλος), Σαρακίνα, 1979, σχ. 4ο, σελ. 124.

Περιεχόμενα: Μέρος Α', Γλωσσικὸ Ὑλικό: τοπωνύμια (31), ἀνθρωπωνύμια (277), λεξιλόγιο. Μέρος Β', Λαϊκὰ μνημεῖα λόγου: παραμύθια (8), παροιμίες (46), αἰνίγματα (6), παραδόσεις (2), τραγούδια (75). Μέρος Γ', Ὅ,τι σώθηκε ἀπ' τὴν προφορικὴ παράδοση (γιὰ γιορτές, ἤθη-ἔθιμα).

3. 4315, Χαράλ. Χριστάκος, δάσκαλος, Παραπόταμος Τρικάλων, ἐργασία γιὰ τὸ ἔτος τῆς Ἑλληνικῆς Παραδόσεως. 1979, σχ. 8ο, σελ. 15.

Περιέχει: Τοπωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, γλωσσικὸ ὕλικό.

4. 4316, Δημοτικὸ Σχολεῖο Ξυλοπάραικου Τρικάλων, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου Ξυλοπάραικου Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 7.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴ λαϊκὴ λατρεία, τὸ γάμο, τὴν τελευτή, ἐπίσης ἰδιωματικὸ λεξιλόγιο.

5. 4317, Δημοτικὸ Σχολεῖο Ξηροκάμπου Κακοπλευρίου Καλαμπάκας, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου Ξηροκάμπου Κακοπλευρίου Καλαμπάκας. 1979, σχ. 4ο, σελ. 4.

Περιέχει: Τοπωνύμια, παραδόσεις, λεξιλόγιο.

6. 4318, Δημοτικὸ Σχολεῖο, Πύρρας Τρικάλων, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου Πύρρας Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 10.

Περιέχει: Τοπωνύμια, παραδόσεις, ὀνόματα.

7. 4319, Δημοτικὸ Σχολεῖο, Παλαιοχωρίου Γαρδικίου Τρικάλων, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου Παλαιοχωρίου Γαρδικίου Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 14.

Περιέχει: Τοπωνύμια, ὀνόματα, τραγούδια, εἰδήσεις γιὰ τὴ λαϊκὴ λατρεία καὶ τὸ γάμο.

8. 4320, Φλόκας Ἡλίας, δάσκαλος, Λαογραφικὸ ὕλικό Παλαιοχωρίου Γαρδικίου Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 11.

Περιέχει: Τοπωνύμια, παραδόσεις, τραγούδια.

9. 4321, Ἄθ. Χριστάκος, δάσκαλος, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου Κόκκινου Πύργου Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 19.

Περιέχει: Τοπωνύμια, ὀνόματα, τραγούδια, λεξιλόγιο, παροιμίες, αἰνίγματα, προλήψεις.

10. 4322, Ταξιάρχης Ζαγγανᾶς, δάσκαλος, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου Κόκκινου Πύργου Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 17.

Περιέχει: Λεξιλόγιο λαογραφικοῦ περιεχομένου.

11. 4323, Δημοτικό Σχολείο Κρινίτσας Τρικάλων, Συλλογή Λαογραφικού υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 5.

Περιέχει: Τοπωνύμια, παραδόσεις, ονόματα, ειδήσεις περί γάμου.

12. 4324, Δημοτικό Σχολείο Ζηλευτής Τρικάλων, Συλλογή λαογραφικού υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 5.

Περιέχει: Ἀνθρωπωνύμια, τραγούδια, ειδήσεις για τὸ γάμο.

13. 4325, Δημοτικό Σχολείο Ζάρκου Τρικάλων, Συλλογή λαογραφικού υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 16.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴν λαϊκὴ λατρεία καὶ μαντική, τραγούδια, παραδόσεις, φωτογραφίες 7.

14. 4326, Κων. Καραϊσκος, δάσκαλος, Συλλογή λαογραφικού υλικού Δέσης Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 8.

Περιέχει: Τοπωνύμια Δέσης Τρικάλων.

15. 4327, Γεώργ. Παπαευθυμίου, δάσκαλος, Συλλογή λαογραφικού υλικού Βλαχάβα Καλαμπάκας. 1979, σχ. 4ο, σελ. 21.

Περιέχει: Τοπωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, λεξιλόγιο λαογραφικού περιεχομένου, ειδήσεις για τὸ γάμο καὶ τὴν λατρεία, ἐπίσης παροιμίες καὶ αἰνίγματα.

16. 4328, Λ. Γούλας, δάσκαλος, Συλλογή λαογραφικού υλικού Καστρακίου Καλαμπάκας. 1979, σχ. 4ο, σελ. 14.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὸ γάμο, τὴν τελευταίη, τὴ λαϊκὴ λατρεία, τραγούδια, παραδόσεις.

17. 4329, Δημ. Παπανίκος - Δημόσιος Κάλλος, δάσκαλοι, Συλλογή λαογραφικού υλικού Βασιλικῆς Καλαμπάκας. 1979, σχ. 4ο, σελ. 33.

Περιέχει: Τοπωνύμια, παραδόσεις, τραγούδια.

18. 4330, Ἐλένη Παπαδοπούλου - Σαμαρτζῆ, δασκάλα, Συλλογή δημοτικῶν τραγουδιῶν Ἀγναντιᾶς Καλαμπάκας. 1979, σχ. 4ο, σελ. 27.

Περιέχει: Τραγούδια τοῦ χωριοῦ Ἀγναντιᾶς Καλαμπάκας.

19. 4331, Δημ. Καλαμάρας, δάσκαλος, Συλλογή λαογραφικού υλικού Καστανέας Καλαμπάκας. 1979, σχ. 4ο, σελ. 6.

Περιέχει: Τοπωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, ειδήσεις για τὸ γάμο καὶ τὴν λαϊκὴ λατρεία.

20. 4332, Νικ. Νούσιας, δάσκαλος, Συλλογή λαογραφικού υλικού Ἐλαφίου Καλαμπάκας. 1979, σχ. 4ο, σελ. 7.

Περιέχει: Τοπωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, ἰδιωματικὲς λέξεις, ειδήσεις για: λαϊκὴ λατρεία, γάμο, ἐπίσης ἄρες καὶ εὐχές.

21. 4333, Κωνστ. Κατσίμπας, δάσκαλος, Λαογραφικὰ στοιχεῖα συνοικισμοῦ Ν. Ζωῆς, κοινότητας Λύρας Καλαμπάκας.

Περιέχει: Τοπωνύμια καὶ ἀνθρωπωνύμια.

22. 4334, Ίω. Παπαγεωργίου, δάσκαλος, Ίστορικές-λαογραφικές σημειώσεις από τὸ χωριὸ Κοτρῶνι Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 9.
Περιέχει: Τοπωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, παρωνύμια, παροιμίες, αἰνίγματα, εὐχές, ἄρες, τραγούδια.
23. 4335, Ἀθ. Κατσίμπας, δάσκαλος, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου Πιαιλίας Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 8.
Περιέχει: Τοπωνύμια, παραδόσεις, τραγούδια Τρικάλων.
24. 4336, Δημ. Σχολεῖο Ὁξυνείας Καλαμπάκας Τρικάλων. Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου. 1979, σχ. 4ο, σελ. 62.
Περιέχει: Τοπωνύμια, εἰδήσεις γιὰ γέννηση, τὸ γάμο, τὴν τελευτὴ, τὴ λαϊκὴ λατρεία, ἐπίσης αἰνίγματα, τραγούδια, παροιμίες.
25. 4337, Ἐλένη Κακκαβᾶ - Δημάδη, δασκάλα, Ἡ ἱστορία τοῦ χωριοῦ Λύρα ἢ Κόπρ[ε]αίνα Καλαμπάκας Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 29.
Περιέχει: Τοπωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, παρωνύμια, παραδόσεις, τραγούδια, 1 τοπογρ. χάρτη, 1 φωτ.
26. 4338, Εὐάγγ. Χαμτσᾶς, δάσκαλος, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου Περούλιου Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 23.
Περιέχει: Τοπωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, παραδόσεις, λεξιλόγιο, διηγήσεις, παροιμίες, αἰνίγματα, εἰδήσεις γιὰ ἰατρικὴ, μετεωρολογία κ.ἄ., φωτογρ. 4.

1989⁴

1. 4339, Ἐμμ. Ἀλμπάνης, δάσκαλος, Συλλογὴ γλωσσικοῦ (λαογραφικοῦ ὕλικου) Ἀχλαδέας Καλαμπάκας Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 21.
Περιέχει: Τοπωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, παραδόσεις, παροιμίες, λεξιλόγιο, εἰδήσεις γιὰ γάμο, λαϊκὴ λατρεία κ.ἄ.
2. 4340, Παῦλος Ἀθανασάκης - Εὐδοκία Βερβαινιώτου, δάσκαλοι, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου Ἐλάτης Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 16.
Περιέχει: Τοπωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, παραδόσεις, λεξιλόγιο λαογραφικό, αἰνίγματα, εὐχές, τραγούδια κ.ἄ.
3. 4341, Δημ. Σχολεῖο Μεγάρχης Τρικάλων, Λαογραφικὸ (γλωσσικὸ ὕλικὸ Μεγάρχης Τρικάλων). 1979, σχ. 4ο, σελ. 19.
Περιέχει: Τοπωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, τραγούδια, εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο.
4. 4342, Σπυρ. Παπαθανάσης, Συλλογὴ γλωσσικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὴν περιοχὴ Λογγιῶν-Κοτρωνίου Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 14.
Περιέχει: Τοπωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, λεξιλόγιο, παραμύθια 2, τραγούδια 4.

4. Τὰ χειρόγραφα 1-26 καὶ 36-61 ἀνήκουν στὸ ἔτος παραδόσεως 1979.

5. 4343, Δημ. Μύροσ, δάσκαλος, Συλλογή λαογραφικού υλικού Καλονερίου Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 5.

Περιέχει: Τοπωνύμια, άνθρωπωνύμια.

6. 4344, Ἀπόστ. Μπίλας, δάσκαλος, Ἱστορία τοῦ συνοικισμού Βαλομανδρίου Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 12.

Περιέχει: Γενικές πληροφορίες, παραδόσεις, τοπωνύμια.

7. 4345, Γεώργ. Ζιῶγος, δάσκαλος, Ἱστορία τοῦ χωριοῦ Λίλη Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 6.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, κ.ἄ.

8. 4346, Ἴω. Τεντολούρης, δάσκαλος, Συλλογή λαογραφικοῦ υλικοῦ χωριοῦ Ράξας Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 21.

Περιέχει: Γενικές πληροφορίες, τοπωνύμια, ἔθιμα λαϊκῆς λατρείας, τραγούδια, παράδοση μία κ.ἄ.

9. 4347, Βασ. Ἀν. Καρθανάσης, δάσκαλος, Ἱστορικά-Λαογραφικά τοῦ χωριοῦ Πρίνου Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 5.

Περιέχει: Τοπωνύμια, εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο, τραγούδια.

10. 4348, Βασ. Ντούλας, δάσκαλος, Λαογραφικὴ ἐργασία ἀπὸ τὸ χωριὸ Πρόδρομος Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 10.

Περιέχει: Τοπωνύμια, τραγούδια.

11. 4349, Γεώργ. Μουζιούρας, δάσκαλος, Λαογραφία τοῦ χωριοῦ Δροσπηγῆς Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 7.

Περιέχει: Ἱστορικὰ στοιχεῖα, τοπωνύμια, εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο, τραγούδια.

12. 4350, Ἀθαν. Παπαβασιλείου, δάσκαλος, Λαογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ χωριοῦ Ριζώματος Τρικάλων. Ἔτος παραδόσεως 1979, σελ. 19.

Περιέχει: Τοπωνύμια, άνθρωπωνύμια, παραδόσεις, τραγούδια.

13. 4351, Γρηγ. Σκαμπαρδώνης, δάσκαλος, «Ἑλληνικὴ παράδοση» ἀπὸ τὸ χωριὸ Γοργογύρι Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 16.

Περιέχει: Τοπωνύμια, τραγούδια, εἰδήσεις γιὰ τὴ γέννηση, τὴ λαϊκὴ λατρεία, τὴ μαγεία-δαισιδαιμονία, τὴ μαντικὴ κ.ἄ.

14. 4352, Κων. Μπουσιόπουλος, δάσκαλος, Λαογραφικὸ ὑλικὸ εἰλημμένο ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ Ἁγιοὶ Ἀπόστολοι Τρικάλων (Ζιαπσάδο). 1979, σχ. 4ο, σελ. 62.

Περιέχει: Γενικές πληροφορίες, εἰδήσεις γιὰ τὴ λατρεία-δαισιδαιμονία, παραδόσεις, τοπωνύμια-άνθρωπωνύμια, λεξιλόγιο, ἰδιωματικὰ κείμενα, τραγούδια, παροιμίες, εὐχές, κατάρες, ὄρκους, παραμῦθι 1.

15. 4353, Γεώργ. Λέφας, δάσκαλος, Λαογραφική μελέτη από τὰ Ἀντιχάσια (Φλαμπουρέσι)» Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 65.

Περιέχει: Τοπωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, παραδόσεις, παραμύθια, παροιμίες, αἰνίγματα, εὐχές, κατάρες, ὕβρεις, τραγούδια, ἐπίσης εἰδήσεις γιὰ ἐνδυμασίες, λαϊκὴ τέχνη, μαγεία, κτηνοτροφία, γεωργία, γέννηση, γάμο, τελευτὴ, λατρεία κ.ἄ.

16. 4354, Δημ. Πουλιανίτης, δάσκαλος, Ἡ ἐλληνικὴ παράδοση στὸ χωριὸ Γριζάνο Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 13.

Περιέχει: Παραδόσεις, τραγούδια, εἰδήσεις γιὰ τὸν γάμο καὶ τὴ λαϊκὴ λατρεία, ἐπίσης 4 φωτογραφίες.

17. 4355, Παρασκευὴ Πίσσα, μαθήτρια Γυμνασίου, Ἡθιμα καὶ παραδόσεις τοῦ χωριοῦ Καλομοίρα Καλαμπάκας Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 15.

Περιέχει: Ἡθιμα ξενιτειᾶς, γεννήσεως, γάμου καὶ τελευτῆς, ἐπίσης τραγούδια.

18. 4356, Ἐλένη Ρέκατα, δασκάλα, Δημοτικὰ τραγούδια τοῦ γάμου ἀπὸ τὸ χωριὸ Καλομοίρα Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 15.

Περιέχει: Τραγούδια γάμου μὲ σχετικὲς ἐπεξηγήσεις καὶ σχόλια.

19. 4357, Χρ. Πολύσης, δάσκαλος, Ἡθιμα σχετικὰ μὲ τὴ σπορά, τὸ θερισμό, τὸν ἀλωνισμό καὶ τὰ γεωργικὰ κτήματα καὶ ἐργαλεῖα τῆς κοινότητος Χρυσουγῆς Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 24.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὸν γεωργικὸ βίον, ἐπίσης τραγούδια, παροιμίες, αἰνίγματα.

20. 4358, Δημ. Καραλής, δάσκαλος, Λαογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ χωριοῦ Πετρόπορος Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 10.

Περιέχει: Τοπωνύμια, τραγούδια, λεξιλόγιο, παροιμίες, αἰνίγματα.

21. 4359, Κ. Καραγεώργος, δάσκαλος, Λαογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ χωριοῦ Κακοπλεύρι Καλαμπάκας Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 21.

Περιέχει: Τοπωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, λεξιλόγιο, τραγούδια, εὐχές, εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο.

22. 4360, Ἴω. Κόνιαρης, δάσκαλος, Ὑλικὸ γιὰ τὴ λαϊκὴ παράδοση Ἀσπροκκλησιᾶς Καλαμπάκας. 1979, σχ. 4ο, σελ. 28.

Περιέχει: Ἱστορικὰ στοιχεῖα, τοπωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, τραγούδια, αἰνίγματα, εἰδήσεις γιὰ τὴ λαϊκὴ λατρεία.

23. 4361, Δημ. Γκούτας, δάσκαλος, Λαογραφικὴ ἔρευνα τοῦ χωριοῦ Πηγὴ Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 9.

Περιέχει: Ἱστορικὰ στοιχεῖα, τραγούδια, εἰδήσεις γιὰ τὴ γέννηση, τὸ γάμο, τὴν τελευτὴ, τὴ λαϊκὴ λατρεία.

24. 4362, Νικόλ. Γρ. Κατσικᾶς, μαθητὴς Γυμνασίου, Λαογραφικὰ Σαρακίνας Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 13.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴ λαϊκὴ λατρεία, τὸ γάμο καὶ τὶς γεωργικὲς ἐργασίες. Ἐπίσης τραγούδια, διηγήσεις.

25. 4363, Νικ. Πράτσας, δάσκαλος, Λαογραφικά στοιχεία του Κεφαλοβρύσου Τρικάλων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 23.

Περιεχόμενα: Ίστορία του χωριού, τοπωνύμια, ανθρωπωνύμια, περιγραφή του γάμου, τραγούδια του γάμου, πασχαλιάτικα τραγούδια, τραγούδια της τάβλας, κ.ά.

26. 4364, Δημοτικό Σχολείο Θεοπέτρας Καλαμπάκας, Συλλογή λαογραφικού υλικού Θεοπέτρας Καλαμπάκας. 1979, σχ. 4ο, σελ. 5.

Περιέχει: Τοπωνύμια, ανθρωπωνύμια, λεξιλόγιο, τραγούδια.

27. 4365, Βασίλ. Π. Σαρλής, Λαογραφικά βιώματα περιοχής Φενεοῦ Κορινθίας. 1988, σχ. 4ο, σελ. 193 + 232 (Α' + Β' μέρος).

Α' Μέρος. Περιέχει: Ειδήσεις για τη λαϊκή λατρεία, μαγεία, δεισιδαιμονία, κοιν. ὀργάνωση, μαντική, αστρολογία-μετεωρολογία, λαϊκή ιατρική, κτηνιατρική, επίσης διάφορα τοπικά ιστορικά στοιχεία, εὐχές, κατάρες, ὕβρεις, χαιρετισμούς, τραγούδια, προπόσεις, τοπωνύμια, ανθρωπωνύμια, ὀνόματα ζώων, φυτῶν κτλ., φωτογραφίες 28, 1 σκαρίφημα.

Β' Μέρος. Περιέχει: Μύθους 23, παραμύθια 9, εὐτράπελες διηγήσεις 53, παραδόσεις 59, παροιμίες 344, παροιμιόμυθους 105, αινίγματα 89, γλωσσοδέτες 25, λογοπαίγνια 12, λαϊκά προβλήματα 4, τραγούδια διάφορα (ἀκριτικά, παραλογές, μοιρολόγια, ἐργατικά κλπ.) 469, ειδήσεις για μουσική και χορούς και κεφάλαιο με τίτλο: «Μεταγενέστερα [τραγούδια] — Σύγχρονα λαογραφικά».

Πρῶτος Ἔπαινος με χρηματική ἀμοιβή.

28. 4366, Εὐάγγελος Παν. Κοτοφώλης, Ἡλιαχτίδα — Εἰσαγωγικὸν ἐγχείρημα. Ἐρευνα-συμπεράσματα. Ἐκλεκτότητα ἐξεζητημένων ἀποφθεγμάτων. Ἐμμετρος παραστατικότητα (ἅπαντα τοῦ Εὐαγγέλου), σελ. 444.

Περιέχει: Προσωπικὲς γνῶμες, ἀποφθέγματα, κρίσεις, διηγήσεις, προσευχές, ποιητικὲς συνθέσεις και ἄλλο παρεμφερὲς λόγιο ὑλικό, ἄμεσα ἐπηρεασμένο ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή.

29. 4367, Ἰουλία Δ. Χατζηπαναγιώτη, Συλλογή λαογραφικοῦ υλικού: Κοινότης Καρδάμαινας Κῶ, νομοῦ Δωδεκανήσου. 1988, σχ. 8ο, σελ.

Περιεχόμενα: Α. Τὸ νησι τῆς Κῶ, Β. Ἡ Καρδάμαινα. Ὑλικὸς βίος: α. Κατοικία (περιγραφή και τρόπος κατασκευῆς. Ἔθιμα κατὰ τὴ θεμελίωση. Ἐσωτερικοὶ χῶροι: Ἐπιπλα και σκεύη. Εἶδη ρουχισμοῦ. Βοηθητικοὶ χῶροι. Αὐλή) β. Ἐνδυμα, ὑπόδεση, κόμμωση, καλλωπισμός. γ. Τροφές. δ. Γεωργία. ε. Ἀμπελουργία. στ. Ἐλαιοκομία. ζ. Ἄλλες γεωργικὲς καλλιέργειες. η. Ἔθιμα τῶν γεωργῶν. θ. Φυτικὸς κόσμος. ι. Ποιμενικὸς βίος. ια. Μελισσοκομία. ιβ. Ἀλιεία. ιγ. Ζωικὸς κόσμος. ιδ. Βιοτεχνία (ὑφαντική, βαφική, ξυλοτεχνία, κεραμική κ.ά.). ιε. Ἄλλα ἐπαγγέλματα ιστ. Πληροφορίες περὶ ἡμερομισθίων και ἀμοιβῶν. Κοινωνικὸς βίος: α. Γέννηση (παιδοποιία, ἐγκυμοσύνη, τοκετός, λεχώ, βάπτισμα, παιδικὸς βίος). β. Γάμος. γ. Τελευτή. δ. Κοινωνικὴ ὀργάνωση (κοινότητα, οἰκογένεια, συνεργασία και ἀλληλοβοήθεια, ἐθιμικὸ δίκαιο, χαιρετισμοί, κατάρες, εὐχές κ.ά.). Πνευματικὸς βίος: α. Θρησκεία (δοξασίες, ἔθιμα λαϊκοῦ ἐορτολογίου κλπ.). β. Λαϊκὴ ιατρική. γ. Ἀστρολογία-μετεωρολογία. δ. Δημῶδης ποίηση. ε. Μουσική-Χοροί. στ. Παραμύθια, ζ. Εὐτράπελες διηγήσεις. η. Παραδόσεις. θ. Παροιμίες, παροιμιώδεις ἐκφράσεις, γνωμικά. ι. Γλωσσικὸς θησαυρός. Ἐπίμετρο. Βιογραφικὸ σημείωμα πληροφοριοδοτῶν. Γλωσσάρι. Εὐρετήρια - Κατάλογοι. Εἰκόνες 130, σχέδια 16, πίνακες 13, χάρτες 2.

Πρῶτος Ἔπαινος με χρηματικὴ ἀμοιβή.

30. 4368, Ἡ λ ί α ς Π α ν α γ ί δ η ς - Τ ε ρ τ ί ν η ς, δικηγόρος, Ἀφροτράγουδα. Πρωτεινὰ λογοτεχνήματα ἀπὸ στοματικὴ παράδοση γενεῶν Ἑλλήνων στὴν Πάφο. Πάφος 1988, σχ. 4ο, σελ. (= φύλλα) 135.

Περιέχει: α. Δίστιχα ταξινομημένα κατὰ ἐνότητες, ποὺ φέρουν ἀνάλογο τίτλο (Καρδιάς, Ἀφροδίτης, Χείλη-φιλιά, Βαρύθυμα, Βαβυλωνίας, Ἀγάπης καὶ μαγείας, Κούρελλος, κ.ἄ). β. Παραδόσεις, ἀνέκδοτα, μύθους καὶ ἄλλες διηγήσεις (σύνολο: 21). γ. Μία διήγηση περὶ Λαζάρου. δ. Τσιαττίσματα. ε. Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν Ἐρωτόκριτο, στ. «Παφιακὸ περιβάλλον - Παρελθοντολογία» (ποικίλες πληροφορίες, κυρίως ἱστορικές καὶ ἀρχαιολογικές), ζ. Λίγα γιὰ τὴν ἐθιμικὴ ὀργάνωση τῆς κοινωνικῆς ζωῆς στὴν Πάφο (λέξεις μὲ λαογραφικὸ ἐνδιαφέρον, παροιμίες, εἰδήσεις γιὰ τὴ λαϊκὴ ἰατρικὴ, τὶς τροφές κ.ἄ., η. «Γνωστὲς καὶ ἄγνωστες ἀντιπροσωπευτικὲς παροιμίες τοῦ Παφιακοῦ λαοῦ».

31. 4369, M a r i a n n e K l a a r, Παραμύθια καὶ παραδόσεις, ποὺ ἐστάλησαν στὸ Κέντρο Λαογραφίας. Τὰ κείμενα εἶναι σὲ πρωτότυπο ἢ σὲ φωτοτυπία καὶ προέρχονται κυρίως ἀπὸ τὴ Ρόδο, Κάσο καὶ Πάτμο. Σύνολο παραμυθιῶν κλπ. περίπου 50.

32. 4370, M a r i a n n e K l a a r, Τέσσερα τετράδια 8ου σχήμ., σελίδες 278 καὶ 9 παραμύθια ἀπὸ Κῶ καὶ Κάρπαθο· ἐπίσης 2 ταινίες μαγνητοφώνου καὶ 4 ταινίες κασετοφώνου μὲ ἠχογραφήσεις παραμυθιῶν.

33. 4371, Ἀ ν τ. Ἐ μ μ. Σ τ ι β α κ τ ά κ η ς, δάσκαλος, Χόνδρος Ἡρακλείου «Ἡ Κρήτη τῆς παράδοσης». 1989, σχ. 8ο, σελ. 164.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴ λαϊκὴ λατρεία, γέννηση, βάπτισμα, γάμο· ἐπίσης παραδόσεις 27, τραγούδια, δίστιχα, παροιμίες 166.

34. 4372, Ἐ λ ε υ θ έ ρ ι ο ς Π. Ἀ λ ε ξ ά κ η ς, συντάκτης ΚΕΕΛ, Βελβίνα, Μολύκρειο (πρ. Μούι), Ἄνω Χώρα (πρ. Μεγ. Λομποτινά), Τερψιθέα (πρ. Βετολίστα), Ἐλατοῦ (πρ. Ἐλετσοῦ). Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Αἰτωλο-Ἀκαρνανίας ἀπὸ 21 Αὐγούστου ἕως 14 Σεπτεμβρίου 1989. Σχ. 8ο, σελ. 635.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴ γεωργία, κτηνοτροφία, μελισσοκομία, σιδηρουργικὴ, ὑφαντικὴ, ἐνδυμασία, τροφές, κατοικία, κυνήγι, σκεύη καὶ ἐργαλεῖα, κοινωνικὴ ὀργάνωση, λαϊκὸ δίκαιο, παιδικὸ βίο, γάμο, τελευτὴ, μαγεία, ἀστρολογία, μαντικὴ, μετεωρολογία, λαϊκὴ ἰατρικὴ, λαϊκὴ λατρεία· ἐπίσης: παραδόσεις 18, παροιμίες - παρ. ἐκφράσεις 19, ἐπωδές 3, τραγούδια 42, τοπωνύμια, λεξιλόγιο, ἐπώνυμα, ἠχογραφήσεις 44, φωτογραφίες 175.

35. 4373, Κ. Δ. Ἀ ν δ ρ ε ά δ η ς, Λαογραφικὰ Κὰρς Καυκάσου. Πτολεμαΐδα 1989, σχ. 4ο, σελ. 49 + 15.

Κεφάλαια: α. Ἡ ἀλληλεγγύη καὶ ἡ ἀλληλοβοήθεια. Τὸ φυγάδεμα, τὸ κλέψιμον τῆ κοριτσι (ἡ ἀπαγωγή κοπέλας γιὰ γάμο). β. Ἡ ἀλληλεγγύη καὶ ἡ ἀλληλοβοήθεια παράγοντες ἐπιβιώσεως τοῦ Ποντιακοῦ λαοῦ.

36. 4374, Δημοτικό σχολείο Κοκκαρίου Σάμου, «Τοπικές συνήθειες και γιορτές». 1979, σχ. 4ο, σελ. 2.

Περιέχει: Ειδήσεις για τη λατρεία, τὸ γάμο και τὴ βάπτιση.

37. 4375, Δημοτικό σχολείο Μαυρατζαίων Σάμου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. (1979), σχ. 4ο, σελ. 5.

Περιέχει: Ειδήσεις για τη λατρεία, τὸ γάμο, τὴν τελευτή.

38. 4376, Γυμνάσιο Πυθαγορείου Σάμου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 11.

Περιέχει: Ειδήσεις για τη λατρεία και τὸν γάμο· ἐπίσης παραδόσεις, τοπωνύμια, 3 φωτογραφίες.

39. 4377, Δημοτικό Σχολείο Ὑδρούσσας Σάμου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 3.

Περιέχει: Ἔθιμα λατρείας και 1 παράδοση.

40. 4378, Δημοτικό Σχολείο και Γυμνάσιο Θηλέων Σάμου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 22.

Περιέχει: Ἔθιμα για τη λατρεία και τὸν γάμο, παροιμίες, παραδόσεις.

41. 4379, Δημοτικό Σχολείο Βουρλιωτῶν Σάμου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 24.

Περιέχει: Ειδήσεις για τη λατρεία και τὶς τροφές· ἐπίσης διάφορα τραγούδια.

42. 4380, Δημοτικό Σχολείο Καρλοβασίου Σάμου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 20.

Περιέχει: Ειδήσεις για τη λατρεία και τὸ γάμο· ἐπίσης παροιμίες, αἰνίγματα, παραδόσεις, τραγούδια.

43. 4381, Δημοτικό Σχολείο Κουμαραδαίων Σάμου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 4.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴν λατρεία και τὸ γάμο.

44. 4382, Δημοτικό Σχολείο Κουντουμᾶ Ἰκαρίας, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 15.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὸ γάμο και τὴν λατρεία, παραδόσεις, τραγούδια.

45. 4383, Δημοτικό Σχολείο και Γυμνάσιο Μαραθοκάμπου Σάμου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 20.

Περιέχει: Ειδήσεις για τη λατρεία και τὸ γάμο· ἐπίσης τραγούδια, παιγνίδια, παροιμίες, αἰνίγματα.

46. 4384, Ἐλευθ. Μερσεντζῆς, δάσκαλος, Συλλογή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 11.

Περιέχει: Ειδήσεις για τη λατρεία, τὸ γάμο, τὴ βάπτιση· ἐπίσης τραγούδια και αἰνίγματα.

47. 4385, Μενέλαος Καλογερῆς, μαθητῆς Γυμνασίου Σάμου, «Νερόμυλοι και ἀνερόμυλοι τῆς Σάμου». 1979, σχ. 4ο, σελ. 5.

Περιέχει: Περιγραφές κλπ. 1 σχέδιο και 3 φωτογραφίες.

48. 4386, Έμμ. Παπιαμανώλης, δάσκαλος, Συλλογή λαογραφικού υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 7.

Περιέχει: Ειδήσεις για τη λατρεία, τὸ γάμο, τὴ βάπτιση, τὸ σπίτι, καθὼς καὶ τραγούδια.

49. 4387, Δημοτικὸ Σχολεῖο Στελίου Ἰκαρίας, Συλλογὴ λαογραφικοῦ υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 4.

Ειδήσεις για τὴ λατρεία καὶ τὸ γάμο.

50. 4388, Δημοτικὸ Σχολεῖο Θύμεινας Ἰκαρίας, Συλλογὴ λαογραφικοῦ υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 10.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴ λατρεία καὶ τὸ γάμο· ἐπίσης τραγούδια (δίστιχα), παροιμίες, αἰνίγματα.

51. 4389, Γυμνάσιο Ἰκαρίας, «Λαογραφικὸ ὑλικὸ τοῦ νησιοῦ Ἰκαρία». Ἰκαρία 1979, σχ. 4ο, σελ. 26.

Περιέχει: Τοπωνύμια, διηγήσεις, παροιμίες, τραγούδια, λεξιλόγιο λαογραφικοῦ περιεχομένου· ἐπίσης ειδήσεις για χορούς, ὄργανοπαῖκτες, μουσικὰ ὄργανα κ.ἄ.

52. 4390, Δημοτικὰ σχολεῖα Σάμου (Πυθαγόρειον, Παλαιόκαστρον, Βαθύ, Μυτιληνιοί, Σάμος, Σπαθαραῖοι, Μαραθόκαμπος Σάμου). Συλλογὴ λαογραφικοῦ υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 38.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴ λατρεία, τὸ γάμο καὶ τὴ βάπτιση· ἐπίσης τραγούδια (δίστιχα).

53. 4391, Δημοτικὸ Σχολεῖο Ἀκαμάτρας Ἰκαρίας, Συλλογὴ λαογραφικοῦ υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 3.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὸ γάμο καὶ τὴ λατρεία.

54. 4392, Δημοτικὸ Σχολεῖο Φούρνων Σάμου, Συλλογὴ λαογραφικοῦ υλικού. (1979), σχ. 4ο, σελ. 15.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴ λατρεία καὶ τὸ γάμο· ἐπίσης τραγούδια, παραδόσεις, παροιμίες, αἰνίγματα.

55. 4393, Διαμ. Ρήνας, δάσκαλος, «Τὸ καλὸ τοῦ σπιτιοῦ». 1979, σχ. 4ο, σελ. 2.

Περιέχει: Μιὰ παράδοση για τὸ στοιχειὸ τοῦ σπιτιοῦ.

56. 4394, Δημοτικὸ σχολεῖο καὶ Νηπιαγωγεῖο Κοντακαίικων Σάμου, Συλλογὴ λαογραφικοῦ υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 11.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴ λατρεία, τὸ γάμο, τὴν ἀστρολογία καὶ τὴν δεισιδαιμονία.

57. 4395, Δημοτικὸ σχολεῖο Σπαθαραίων Σάμου, Συλλογὴ λαογραφικοῦ υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 4.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴ λατρεία καὶ τὴ παραδόσεις.

58. 4396, Έμμ. Ροδίτης, δάσκαλος, Συλλογὴ λαογραφικοῦ υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 3.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὸ γάμο καὶ τὴ λατρεία.

59. 4397, Κων. Μπανιᾶς, δάσκαλος, Πάνδροσον Σάμου, Συλλογή λαογραφικού υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 13.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴ λατρεία, τὸ γάμο, τὴ μαντική («Κλήδονας» κ.ἄ.)· ἐπίσης παραδόσεις, παροιμίες, τραγούδια.

60. 4398, Ἴω. Ζαφεῖρης, δάσκαλος, Καλλιθέα Σάμου, «Ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ παραδοσιακὰ στοιχεῖα περιοχῆς Καλλιθέας Σάμου». 1979, σχ. 4ο, σελ. 10.

Περιέχει: Γενικὲς πληροφορίες, παραδόσεις.

61. 4399, Κων. Πολυχρόνης, δάσκαλος, Ἅγιος Κωνσταντῖνος Σάμου, Συλλογή λαογραφικού υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 7.

Περιέχει: «Συλλογή τοπικῶν παροιμιῶν» καταταγμένων κατὰ τὸ ἀλφαβητικὸ σύστημα.

1990

1. 4400, Ἐλένη Ψυχογιοῦ, συντάκτρια τοῦ ΚΕΕΛ, Μέλισσα (πρ. Ζάγκα) Ἡλείας, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Ἡλείας, 1-25 Αὐγούστου 1989 (1990), σχ. 8ο, σελ. 699.

Περιεχόμενα: Α'. Υλικὸς βίος - Ἐπαγγελματικὸς βίος - Οἰκονομία (1. Σκευὴ κλπ., 2. Τροφές, 3. Ἐνδυμασία, 4. Ὑφαντικὴ, 5. Ἐυλοτεχνία, 6. Κεραμοποιία, 7. Καλαθοπλεχτική, 8. Σιδηρουργία, 9. Ἐλαιουργία, 10. Μύλοι, 11. Ὑδρευση, 12. Τυροκομία, 13. Ἀρχιτεκτονική, 14. Κατοικία, 15. Γεωργία, 16. Κτηνοτροφία, 17. Ζωοκλοπή, 18. Ληστεία, 19. Μετακινήσεις ἐπαγγελματιῶν, 20. Ἐπατεία, 21. Δρόμοι - μεταφορὲς - μεταφορικὰ μέσα, 22 Ἐμπόριο-οἰκονομία, 23. Μέτρα - σταθμά, 24. Ξενιτεία).

Β'. Κοινωνικὸς βίος (1. Κοινωνικὴ ὀργάνωση - οἰκογένεια - σχέσεις φύλων, 2. Θέση γυναίκας, 3. Λαϊκὸ δίκαιο, 4. Ληστεία-ζωοκλοπή, 5. Πολιτισμικὲς ὁμάδες, 6. Λαϊκὴ ἰδεολογία, 7. Γέννηση - βάπτισμα - παιδί, 8. Ἐκπαίδευση, 9. Γάμος, 10. Θάνατος, 11. Ξενιτεία, Ἱστορικὲς πληροφορίες).

Γ'. Πνευματικὸς βίος (1. Θρησκεία- λαϊκὴ λατρεία, 2. Μαγεία - δεισιδαιμονία, 3. Λαϊκὴ ἰατρική, 4. Ἀστρολογία, 5. Μετεωρολογία, 6. Μαντική, 7. Παροιμίες, 8. Παραδόσεις, 9. Παραμύθια, εὐτράπελες διηγήσεις, 10. Εὐχές κλπ., 11. Δρώμενα - μεταμφιέσεις. 12. Τραγούδια, 13. Παιδιές, 14. Τοπωνύμια, 15. Χορὸς, 16. Ὅργανα - μουσικοὶ - Ἠχογραφήσεις). Φωτογραφίες 159.

Τὰ χειρόγραφα 2-20 εὐρίσκονται κατατεθειμένα στὸ Κέντρο ἀπὸ τὸ 1980. Προέρχονται ἀπὸ μαθητὲς Σχολείων καὶ ἐκπαιδευτικοὺς ποὺ ἐργάσθησαν κατὰ τὸ ἔτος Παραδόσεως 1979. Ἀξιολογοῦνται καὶ καταγράφονται στὸ Βιβλίο Εἰσαγωγῆς.

2. 4401, Συλλογὴ λαογραφικού υλικού ἀπὸ Ἁγία Παρασκευὴ Λέσβου, Μεσενικόλα Καρδίτσης, Πελασγία Φθιώτιδος, Δάφνο Φωκίδας, Στρατίνιστα Πωγωνίου, ἀπὸ Μαθήτριες Λυκείου κατὰ τὸ ἔτος Παραδόσεως 1979, σχ. 4ο, σελ. 27.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴ λαϊκὴ λατρεία, τὸ γάμο καὶ τὴ βάπτισμα· ἐπίσης τραγούδια καὶ παροιμίες.

3. 4402, Μαρῖα Φύτρου, μαθήτρια Λυκείου, Σαντορίνη, «Λαογραφικὰ τῆς Σαντορίνης», 1979, σχ. 4ο, σελ. 4.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴ λαϊκὴ λατρεία.

4. 4403, Κων/νος Μακρής, δάσκαλος, Πλάτανος Σάμου, Συλλογή λαογραφικού υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 3.

Περιέχει: Ειδήσεις για τη λαϊκή λατρεία και το γάμο.

5. 4404, Γραμματική Δαδάου, δασκάλα, Καταίικα Σάμου, Συλλογή λαογραφικού υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 6.

Περιέχει: Ειδήσεις για τη λαϊκή λατρεία, το γάμο, την αστρολογία.

6. 4405. Θεόδ. Άρελής, Μεσόγειο Σάμου, «Προλήψεις, ξόρκια και τραγούδια». Μεσόγειο 1979, σχ. 4ο, σελ. 6.

Περιέχει: Ειδήσεις για τη δεισιδαιμονία, τραγούδια και μία παράδοση.

7. 4406, Δημοτικό Σχολείο Νεοχωρίου Σάμου, Νεοχώριο Σάμου, Συλλογή λαογραφικού υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 25.

Περιέχει: Παραδόσεις, ειδήσεις για τη λαϊκή λατρεία, 17 φωτογραφίες.

8. 4407, Ίωάννης Παπαγιάννης, δάσκαλος, Μελίγος Τρικάλων, Συλλογή λαογραφικού υλικού. 1979, σχ. 4ο, σελ. 3.

Περιέχει: Κυρίως τοπωνύμια.

9. 4408, Βασίλης Κολοβελώνης, δάσκαλος, «Ίστορία - Λαογραφία του χωριού Βαλτινό Τρικάλων». 1979, σχ. 4ο, σελ. 6.

Περιέχει: Τοπωνύμια - άνθρωπωνύμια.

10. 4409, Λύκειο Μεταμορφώσεως Ἀττικῆς, Συλλογή λαογραφικού υλικού από Καλαβάρδα Ρόδου, Ἀπείρανθο Νάξου, Καλημεριάνους Εύβοίας. 1979, σχ. 4ο, σελ. 9.

Περιέχει: τραγούδια.

11. 4410, Λύκειο Βριλησσιών. Συλλογή λαογραφικού υλικού από Μέγαρα Ἀττικῆς. 1979 σχ. 4ο σελ. 29.

Περιέχει: Ειδήσεις για τη λαϊκή λατρεία, το γάμο, την ένδυμασία, τους χορούς· επίσης τοπωνύμια.

12. 4411. Ίδιωτικό Δημ. Σχολείο Μπαχλιτζανάκι, Συλλογή λαογραφικού υλικού από Θεσσαλία, Κονίστρες Εύβοίας, Ἁγ. Βασίλειο Κορινθίας. 1979, σχ. 4ο, σελ. 3.

Περιέχει: 1 τραγούδι, 1 παραμύθι, ἔθιμο λαϊκῆς λατρείας.

13. 4412, Ἀ΄ Μικτὸ Γυμνάσιο Ἀχαρνῶν, Συλλογή λαογραφικού υλικού από Μενίδι (Ἀχαρναί) Ἀττικῆς. 1979, σχ. 4ο, σελ. 13.

Περιέχει: Ειδήσεις για τη λαϊκή λατρεία, την ένδυμασία, το γάμο· επίσης παραδόσεις και τραγούδια.

14. 4413, Λύκειο Κορωπίου, Συλλογή λαογραφικού υλικού από Κορωπί Ἀττικῆς. 1979, σχ. 4ο, σελ. 13.

Περιέχει: Ειδήσεις για τη λαϊκή λατρεία, τη γεωργία, το γάμο, την τελευτή.

15. 4414, Γυμνάσιο Ἁρρένων Ν. Ἡρακλείου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ Ν. Ἡράκλειο. 1979, σχ. 4ο, σελ. 7.

Περιέχει: Τραγούδια καὶ εἰδήσεις γιὰ τὸν γάμο καὶ τὴν μαντική.

16. 4415, Δημ. Σχολεῖο Ἀνηλίου Ζαγορίου, Λαογραφικὰ σύμμεικτα ἀπὸ Ἀνήλιο Ζαγορίου. 1979, σχ. 4ο, σελ. 113.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴν λαϊκὴ λατρεία, τὴ λαϊκὴ φιλοσοφία, τὸν γάμο, τὴν τελευτὴ· ἐπίσης παραδόσεις, τραγούδια, παραμύθια, παιγνίδια.

17. 4416, Μικτὸ Γυμνάσιο Ν. Ἡρακλείου Ἀττικῆς, Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ Παλάτια Μαρμαρᾶ Μ. Ἀσίας, Μυτιλήνη, Γαβαλομούρι Χανίων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 29.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴν οἰκία, τὸν γάμο, τὴ λαϊκὴ λατρεία· ἐπίσης τραγούδια.

18. 4417, Γυμνάσιο Κερατέας, Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου Κερατέας. 1979, σχ. 4ο, σελ. 8.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο καὶ 1 παραμύθι.

19. 4418, Μ α ρ ί α Β α σ ι λ ά κ η, μαθήτρια Λυκείου, Γωνιές Ἡρακλείου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου. 1979, σχ. 4ο, σελ. 16.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴν τελευτὴ, τὴν ἰατρική, τὴ δεισιδαιμονία, τὶς τροφές, τὴ γεωργία· ἐπίσης παραδόσεις καὶ εὐτράπελες διηγήσεις.

20. 4419, Μ α ρ ί ν α Σ π α ν ά κ η, μαθήτρια, Βόνη καὶ Θραψανὸ Ἡρακλείου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου. 1979, σχ. 4ο, σελ. 12.

Περιέχει: Τραγούδια, δίστιχα (μαντινάδες), ἐπωδές, «δεσίματα», εὐχές-κατάρες, προπώσεις.

21. 4420, Π α ν α γ. Ι. Κ α μ η λ ά κ η ς, συντάκτης ΚΕΕΛ, Μεσόλογγος, Ἀσπρούλα, Πλακίδα Καστανιά Ν. Κοζάνης, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Κοζάνης ἀπὸ 14 Αὐγ. ἕως 7 Σεπτεμβρίου 1989, σχ. 8ο, σελ. 1091.

Περιεχόμενα: I. Γενικά. II. Ἱστορικά. III. Ὑλικὸς βίος (ἀσχολίες τῶν κατοίκων, κατοικία, ἐπιπλα καὶ σκεύη, ἐνδυμασία, τροφές - ποτά, γεωργία, ἀμπελουργία, καπνοκαλλιέργεια, κτηνοτροφία, μελισσοκομία, κυνήγι, ψάρεμα, βιοτεχνία - λαϊκὴ τέχνη, ἀρχιτεκτονική, ἀλευροποιΐα κ.ἄ. βιοτεχνίες). Ἐπαγγέλματα, συγκοινωνίες, ἐμπόριο. IV. Κοινωνικὸς βίος (γέννηση - παιδί - βάφτιση - σχολικὴ ζωὴ, γάμος, τελευτὴ, κοινων. ὀργάνωση, ἐθιμικὸ δίκαιο). V. Πνευματικὸς βίος (θρησκεία, λαϊκὴ λατρεία, προλήψεις - δεισιδαιμονίες, λαϊκὴ ἰατρική - κτηνιατρική, μετεωρολογία, μαντική, δημῶδη βιβλία, τραγούδια, μουσική, χοροί, παραμύθι 1, εὐτρ. διηγήσεις 15, παραδόσεις 7, παροιμίες 9, αἰνίγματα 6, ὄνόματα διάφορα, λεξιλόγιο, συνθηματικὴ γλῶσσα μαστόρων, τοπωνύμια). Φωτογραφίες 207, ἠχογραφήσεις 104.

22. 4421, Π α ν. Ι. Κ α μ η λ ά κ η ς, συντάκτης ΚΕΕΛ, Γαλατινὴ, Χορηγός, Ἀνθοχώρι, Περιστέρα, Καλλιστράτη, Ἀπιδέα, Λευκοθέα, Λικνάδες, Τσοτύλι, Ἀγιάσμα Βοΐου, Λαογραφικὸ ὕλικὸ ἀπὸ ἐπιτόπια ἔρευνα στὴν ἐπαρχία Βοΐου Κοζάνης. Καλοκαίρι 1989, σχ. 8ο, σελ. 450.

Περιέχει: Γενικά και ιστορικά στοιχεία, είδησεις για μαστόρους και επαγγέλματα, ασχολίες κατοίκων, κατοικία - αρχιτεκτονική, τροφές, κοινων. οργάνωση, ιατρική, λατρεία, μαγεία - δεισιδαιμονία, ένδυμασία, σηροτροφία, επίσης τραγούδια 19, τοπωνύμια, παραδόσεις, όνόματα διάφορα, συνθηματική γλώσσα, κ.α.

23. 4422, "Α ν ν α Πα πα μι χα ή λ - Κ ο υ τ ρ ο ύ μ π α (Δ/ντρια ΚΕΕΛ) και Μ α ρ ί α 'Α ν δ ρ ο υ λ ά κ η (Συντάκτρια-μουσικός ΚΕΕΛ), Μαριτσά, Θεολόγος, Καλαβάρδα, Μαλώνα Ρόδου, Σύμη, Λαογραφική αποστολή στο νομό Δωδεκανήσου από 21 'Ιουλίου έως 14 Αύγουστου 1989, σχ. 4ο, σελ. 2.080.

Περιεχόμενα: I. Γενικά. II. Ύλικός βίος (κατοικία, έπιπλα, σκεύη, τροφές, επαγγελματικός βίος, λαϊκή τέχνη κ.ά.). III. Κοινωνικός βίος (γέννηση, γάμος, τελευτή, κοινων. οργάνωση, λαϊκό δίκαιο). IV. Πνευματικός βίος (άστρολογία, μετεωρολογία, λαϊκή ιατρική, λαϊκή λατρεία - δεισιδαιμονία, μαντική, γλωσσικός θησαυρός, λαϊκή φιλολογία, παραδόσεις 405, διάφορες διηγήσεις 16, τραγούδια 35, δίστιχα 212, παροιμίες 63, παραμύθια 4, αινίγματα 3, εϋχές κλπ., έπωδες, λαϊκό θέατρο, παιδιές 21, μουσική - χοροί, ήχογραφήσεις 236, σχεδιαγράμματα 14 + 10 κασέτες μαγνητοφώνου.

24. 4423, "Α γ γ ε λ ο ς Ν. Δ ε υ τ ε ρ α ῖ ο ς, Συντάκτης ΚΕΕΛ. Πόρροι, Παληάμπελα, Βροντοϋ, Λαογραφική αποστολή σε όρεινά χωριά Πιερίας κατά τὸ καλοκαίρι τοϋ 1985, σχ. 8ο, σελ. 321.

Περιέχει: Είδησεις για τὴ μαντική, γέννηση, γάμο, τελευτή, λαϊκή λατρεία και δεισιδαιμονία, κοινωνική οργάνωση κ.ά., επίσης παραδόσεις, τραγούδια, φωτογραφίες 24.

25. 4424, Μ α ρ ί α 'Α ν δ ρ ο υ λ ά κ η, Συντάκτρια-μουσικός ΚΕΕΛ, Πέρκος Αίτωλοακαρνανίας, Συλλογή λαογραφικοϋ υλικοϋ από τὸ χωριὸ Πέρκος τῆς όρεινῆς Ναυπακτίας, νομοϋ Αίτωλοακαρνανίας κατά τὸν Αϋγουστο τοϋ 1986. 1986, σχ. 8ο, σελ. 433/438 + 3 ταινίες μαγνητοφώνου (μπομπίνες).

Περιέχει: Είδησεις για τὸν υλικὸ βίο (κατοικία, δημόσια κτήρια, ένδυμα-κόμμωση, τροφές, επαγγελματικός βίος), για τὸν κοινωνικό βίο (γέννηση, γάμος, τελευτή, κοινων. οργάνωση, λαϊκό δίκαιο, άφορισμοί, όργανα, χοροί) και για τὸν πνευματικό βίο (θρησκεία-λατρεία, μαγεία, δεισιδαιμονία, λαϊκή ιατρική, άστρολογία, μετεωρολογία, μαντική, λαϊκό θέατρο, διηγήσεις, παραδόσεις, τραγούδια, παιγνίδια, παραμύθια, τοπωνύμια, όνόματα κ.ά.). Επίσης ήχογραφήσεις και φωτογραφίες 106.

26. 4425, Ν ῖ κ ο ς Φ α σ α τ ά κ η ς, εκπαιδευτικός, Συλλογή λαογραφικῆς ὕλης Μελάμπων Ρεθύμνης. 1989-1990, σχ. 4ο, τόμ. Α' + Β', σελ. 341 + 326.

Περιεχόμενα: Α' Τόμος: 1. Πρόλογος, 2. Τὸ σπίτι, 3. 'Η γεντυμασά, τὸ καλίκωμα, τὸ στόλισμα, 4. Οί θροφές, 5. 'Η γεωργική, 6. Τ' άμπέλια, 7. Οί γι-ελιές, 8. "Άλλες δουλειές. 9. Συνήθεια τῶ γεωργῶ, 10. Τὰ λάχανα, τὰ χόρτα, τὰ δέντρα, 11. 'Η βοσκική, 12. Οί μέλισσες. Β' Τόμος: 1. Τὸ κυνήγι, 2. Τὸ ψάρεμα. 3. Τὰ ἔχνη (ζῶα), 4. Βιοτεχνία, 5. "Ίντα λέγαμεν όντεν έδουλεύγαμε. Τραγούδια, μοιρολόγια, παροιμίες, γιατρικές - παρατηρήματα - εϋχές, βλαστήμιες - κατάρες - όρκοι, παραδόσεις, ιστορίες, σκυλές (σόκιν).

Πρῶτος "Επαινος με χρηματική άμοιβή.

27. 4426, Νικ. Παπαβασιλείου, συντ. δάσκαλος, «Λέλοβα» (σημερινό Θεσπρωτικό), Μνήμες από τὰ παραδοσιακά «Λέλοβα» (σημερινό Θεσπρωτικό) περιόδου 1920-40. Λαογραφικά 1990, σχ. 4ο, σελ. 452.

Περιέχει: Γενικά (γεωγραφική θέση, χαρακτηριστικά μέρη τοῦ χωριοῦ, ιστορικές τοποθεσίες κ.ά.). Ὑλική ζωὴ (κατοικία, διατροφή, ρουχισμός, ένδυμασία, κόμμωση, ἐπαγγελματική ζωὴ, οἰκιακὴ βιοτεχνία κ.ά.). Θρησκευτικὴ ζωὴ (ἐκδηλώσεις λατρείας, μεγάλες θρησκευτικὲς γιορτές, δοξασίες κ.ά.). Κοινωνικὴ ζωὴ (γέννηση, γάμος, τελευτὴ, γιορτές, τραγούδια κ.ά.). Ἀστρολογία. Μετεωρολογία. Ἡμέρες. Μῆνες. Διάφορα (προλήψεις, δεισιδαιμονίες, λογοπαίγνια 10, αἰνίγματα 18, παροιμίες καὶ παροιμιώδεις ἐκφράσεις 240, ἀριθμοὶ κ.ά.). Λεξιλόγιο. Τραγούδια 79. Τὸ σημερινὸ Θεσπρωτικό.

Πρῶτος Ἔπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβή.

28. 4427, Γεώργιος Εὐαγγ. Ἀποστολάκης, Παντρολογήματα στὴν Κρήτη. 1990, σχ. 4ο, σελ. 317.

Περιεχόμενα τοῦ ἔργου: «Ἐρωτας, προξενιό, κλεψά, ἀρραβώνας, γάμος, ἀντίγαμος στὰ μέσα τοῦ εἰκοστοῦ αἰώνα. Κρητικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα. 7. 214 στίχοι». Περιέχει ἐπίσης καὶ 42 ἐγχρωμες φωτ. Τρίτος Ἔπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβή.

29. 4428, Ἐλένη Δουνδουλάκη - Οὐσταμανωλάκη, Παραδοσιακὴ σιτοκαλλιέργεια Ἀρχανῶν Ἡρακλείου Κρήτης. Χρονικὴ περίοδος 1880-1940. Λαογραφικὴ ἐργασία. Ἀρχάνες Κρήτης 1990, σχ. 4ο, σελ. 128.

Περιέχει: Εἰσαγωγικά. Σιτάρι - ἀλεύρι - ψωμί. Θερισμός. Ἀλώνισμα. Ἀποθήκευση καρποῦ. Ἀλεσμα - Νερόμυλοι - Ζύμωμα. Λαϊκὴ γλώσσα. Λαϊκὴ ποίηση. Τὸ σιτάρι στὴ λαϊκὴ μαγειρικὴ. Τὸ σιτάρι στὴ λαϊκὴ ἰατρικὴ. Τὸ σιταρένιο ἀλεύρι στὴν καθημερινὴ ζωὴ καὶ χρῆση. Τραγούδια 15, δημῶδεις διηγήσεις 5, δίστιχα 25, παροιμίες 115. Γλωσσάριο. Φωτογραφίες 9.

Δεύτερος ἔπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβή.

30. 4429, Γεώργιος Ἀθ. Σκούρας, Νεοχώρι Ὑπάτης, Ἡ κόκκινη φανέλα. Γυναικεῖα νυφιάτικη καὶ γιορταστικὴ φορεσιὰ στὸ Νεοχώρι Ὑπάτης. Ἀθήνα 1989, σχ. 4ο, σελ. 128.

Περιέχει: Λεπτομερὴ περιγραφή τῆς τοπικῆς ένδυμασίας μὲ παρεμβολὴ πλείστων ἄλλων λαογραφικῶν εἰδήσεων καὶ μὲ 89 εἰκόνες.

Πρῶτος Ἔπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβή.

31. 4430, Ζωὴ Ρωπαῖτου, συντάκτρια ΚΕΕΛ, Ἀσώματοι, Κυψέλη, Λεόντι, Βαθύ, Σφεντούρι, Λιβάδι, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὴ νῆσο Αἴγινα, ἀπὸ 17 Ἰουλίου - 17 Αὐγούστου 1989, σχ. 8ο, σελ. 376.

Περιέχει: Παραμύθια, εὐτράπελες διηγήσεις, παροιμίες, στοιχεῖα λατρείας, εἰδήσεις γιὰ τὴ μαγεία, τὴ δεισιδαιμονία, τὴ μετεωρολογία, τὴ λαϊκὴ ἰατρικὴ, γέννηση, γάμο, ἐπαγγέλματα, κοινων. ὀργάνωση, κατοικία, γεωργικὸ καὶ ποιμενικὸ βίο, οἰκιακὲς ἀσχολίες, τροφές· ἐπίσης παρωνύμια καὶ ἄλλα ὀνόματα, τοπωνύμια, ἱστορικὰ στοιχεῖα, φωτογραφίες 227.

1991⁵

1. 4431, Μιράντα Τερζοπούλου, Συντάκτρια ΚΕΕΛ, Έλατοῦ, Τερψιθέα, Άνω Χώρα, Άμπελακιώτισσα, Λαογραφική ἀποστολή στὴν Ὀρεινὴ Ναυπακτία ἀπὸ 5-25 Σεπτεμβρίου 1983, σχ. 8ο, σελ. 447.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὶς τροφές, τὴν ὑφαντικὴ, οἰκοσκευὴ, κατοικία, γεωργία, κτηνοτροφία, γιὰ τὸ κυνήγι, τὴν τυροκομία, ξυλουργικὴ, γλυπτικὴ, μεταλλοτεχνία, σιδηρουργία, ὑποδηματοποιία, μελισσοκομία, ραπτικὴ, ἀρχιτεκτονικὴ, κοινωνικὴ ὀργάνωση, γέννηση, βάπτισμα, γάμος, θάνατος, λαϊκὸ δίκαιο, λαϊκὴ λατρεία, λαϊκὴ ἰατρικὴ, μαγεία, μαντικὴ κ.ἄ.: ἐπίσης παροιμίες, παραδόσεις, παραμῦθια, τραγούδια, τοπωνύμια, προφορικὲς αὐτοβιογραφίες, φωτογραφίες 184, ἠχογραφήσεις.

2. 4452, Αἰκατερίνη Πολυμέρου - Καμηλάκη, Συντάκτρια ΚΕΕΛ, Καλλιπεύκη, Γόννοι, Δομένικο, Βαλανίδα, Δρυμός, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Λαρίσης, 14 Ὀκτ. - 7 Νοεμ. 1986, σχ. 8ο, σελ. 812.

Περιέχει: Γενικά: δημογραφικά, οἰκισμὸς, κατοικία, ἐπιπλα - σκεῦη, διατροφή, ἐνδυμασία, ὑπόδηση, γεωργικὸς βίος, ποιμενικὸς βίος, ἀλιεία (λιμναία), ἐπαγγέλματα, μελισσοκομία, μῦλοι, ἐμποροπανηγύρεις, συγκοινωνία, λαϊκὴ ἰατρικὴ, παιγνίδια, γάμος, γέννηση, θάνατος, λαϊκὴ λατρεία, δεισιδαιμονίες, προλήψεις, μαγεία, μετεωρολογία, λαϊκὸ ἐορτολόγιο, λαϊκὸ θέατρο, λαϊκὰ ὄργανα, ληστεία, παραμῦθια 13, εὐτράπελες διηγήσεις, διηγήσεις πολεμικῶν γεγονότων, παραδόσεις 54, τοπωνύμια, ἐπώνυμα, τραγούδια ἠχογραφημένα 349, ποιήματα, αὐτοβιογραφίες κ.ἄ., ἐπίσης 178 φωτ.

3. 4433, Παναγ. Ι. Καμηλάκης, συντάκτης ΚΕΕΛ, Πολυνέρι, Ἀλατόπετρα, Μέγαρο, Ἀμυγδαλιές, Κρανιά (Βλαχοκρανιά), Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Γρεβενῶν ἀπὸ 17 Νοεμβρίου ἕως 11 Δεκεμβρίου 1986, σχ. 8ο, σελ. 1444+3 Ἐρωτηματολόγια γιὰ ἐπιπλα καὶ σκεῦη.

Περιεχόμενα: I. Γενικά. II. Ἱστορικά. III. Ὑλικὸς βίος: α. κατοικία, ἐπιπλα-σκεῦη, β. ἐνδυμασία, γ. τροφές, δ. γεωργία, ε. ἀμπελουργία, στ. κτηνοτροφία, ζ. ἀλιεία, η. ἐπαγγέλματα - ἀσχολίες κατοίκων, θ. βιοτεχνία καὶ λαϊκὴ τέχνη (ὑφαντικὴ, πλεκτικὴ - κεντητικὴ, ἀρχιτεκτονικὴ, ἀγγειοπλαστικὴ, ἀλεστικὴ), ι. συγκοινωνίες. IV. Κοινωνικὸς βίος: α. γέννηση, β. βάπτισμα, γ. σχολικὴ ζωὴ, δ. γάμος, ε. τελευτὴ, στ. κοινωνικὴ ὀργάνωση, ζ. λαϊκὸ δίκαιο, η. μέτρα. V. Πνευματικὸς βίος: α. λατρεία, β. μαγεία, γ. προλήψεις, δ. λαϊκὴ ἰατρικὴ, ε. μετεωρολογία, στ. δημοτικὰ τραγούδια (152 ἐξ ὧν 42 ἠχογραφημένα), ζ. μουσικὴ - μουσικὰ ὄργανα (ἠχογρ. 4), η. χοροί, θ. θέατρο, ι. παραμῦθια, ια. εὐτράπελες διηγήσεις κ.τ.ῶ. 43, ιβ. παραδόσεις 20, ιγ. παροιμίες 11, ιδ. εὐχές 12, ὕβρις 1, ιε. ὀνόματα (παρατσούκλια), ιστ. τοπωνύμια, ιζ. ἰδιωματικὸ λεξιλόγιο, ιη. συνθηματικὴ γλῶσσα, ιθ. σκώμματα 28, φωτογραφίες 100.

4. 4434, Μ. Γ. Βαρβούνης, Φανάρι, Μουζάκι, Λοξάδα, μονὴ Κορώνης, Λαογραφικὴ ὕλη ἀπὸ ἐπιτόπεια ἔρευνα στὸ νομὸ Καρδίσης ἀπὸ 1-15 Αὐγούστου 1991,

5. Τὰ χειρόγραφα 11-24 ἀνήκουν στὸ ἔτος παραδόσεως 1979.

σχετικά με τις λαϊκές παραδόσεις και τη λατρεία για τον άγιο Σεραφείμ, νεομάρτυρα και επίσκοπο Φαναρίου και Νεοχωρίου Καρδίτσης. 1991, σχ. 8ο, σελ. 45.

5. 4435, Μαν. Γ. Βαρβούνης, Βαθύ, Χώρα, Παγώνδας, Παλαιόκαστρο, "Αγ. Κων/νος, Κοκκάρι, Σπαθαράϊοι, Μαραθόκαμπος, Συλλογή δημοτικῶν τραγουδιῶν ἀπὸ ἐπιτόπια ἔρευνα στὴ Σάμο ἀπὸ 17-29 Αὐγ. 1991, σχ. 8ο, σελ. 113.

Περιέχει: Τραγούδια διάφορα καὶ πίνακα ιδιωματικῶν λέξεων.

6. 4436, Ἀποστολία Παν. Μελέτη - Σιαμούρη, Πλάτανος Μαγνησίας. Ἄλμυρὸς 1991, σχ. 4ο, σελ. 258.

Περιεχόμενα: 1. Πρόλογος, 2. Ὁ παλιὸς Πλάτανος, 3. Ὁ Νέος Πλάτανος, 4. Λαογραφία, 5. Πλατανιώτικο γλωσσικὸ ἰδίωμα. I. Κοινωνικὴ ζωὴ: γέννα, νανουρίσματα - ταχταρίσματα, 6, ξόρκια - δεισιδαιμονίες σχετικὲς μετὴ γέννηση, εὐχὲς (προγνωστικὰ φύλου), βάπτισμα, προξενεῖα - συμβάσματα, γάμος, θάνατος, πλατανιώτικη λαϊκὴ μοῦσα, οἰκογενειακὴ κοινωνικὴ συμπεριφορὰ. II. Λαϊκὴ καὶ θρησκευτικὴ ζωὴ: λαϊκὴ μετεωρολογία, λαϊκὴ ἰατρικὴ, διάφορες εὐχὲς 99 καὶ χαιρετισμοί, ἀναθέματα - κατάρες 32, ὄρκοι 11, προτροπὲς 65, παροιμίες καὶ παροιμιώδεις ἐκφράσεις 568, αἰνίγματα 23, γλωσσοδέτες, προβλήματα, παιγνίδια, παρατσούκλια, εὐθυμες ἱστορίες, λατρευτικὰ - θρησκευτικὰ καὶ ἄλλα ἔθιμα. III. Ὑλικὸς βίος: σπίτι, φορεσιὰ, ἀσχολίες κατοίκων, φαγητὰ, θέρμανση, φωτισμὸς. Ἐπίλογος. Πλατανιώτικο γλωσσάρι. Βιβλιογραφία. Φωτογραφίες 18, σχέδια 5. Δεύτερος Ἐπαινος μετὴ χρηματικὴ ἀμοιβή.

7. 4437, Στέλιος Ι. Κοψαχείλης, Θεσσαλονίκη, Χαλκιδική, Ἡμαθία, Νιάουστα, Καστοριά, Γρεβενά, Ἐορδαία, Κοζάνη, Βόιο, Πιερία, Πέλλα, Φλώρινα, Κιλκίς, Καβάλα, Θάσος, Δράμα, Σέρρες. Μακεδονικὰ τραγούδια (1972-1990). Θεσσαλονίκη 1990, σχ. 4ο, σελ. 24.

Περιέχει: 23 μουσικὲς καταγραφὲς (Μουσικὴ καὶ στίχοι τοῦ καταθέτη).

8. 4438, Ἀνδρέας Ρουσσουνίδης, Ἀραδίππου, Μουτουλλάς, Ριζοκάρπασον Κύπρου. Κυπριακὰ παραμύθια. 1991, σχ. 4ο, σελ. 16.

Περιέχει: 5 παραμύθια.

9. 4439, Πανσαμοθρακικὴ Ἔστια Ἀθηνῶν, Σαμοθράκη, «Ἡ ἀκριτικὴ Σαμοθράκη». Σαμοθράκη 1978, σχ. 4ο, σελ. ιγ' + 77.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ λαϊκὴ λατρεία, κοινωνικὴ ὀργάνωση, κτηνοτροφία, γεωργία· ἐπίσης παραδόσεις, τραγούδια, γλωσσάριο.

10. 4440, Στάϊκος Γ. Πανταζῆς, δικηγόρος, Κατάστιχον καταμετρήσεως γαιῶν ἀγορασθέντων παρὰ τοῦ Γρηγ. καὶ Ὁθωνος Γρηγοριαδῶν (1991), σχ. 4ο, φ. 73.

Περιέχει: 73 φωτοτυπίες δικαιπρακτικῶν ἐγγράφων, καταλόγων κ.ἄ.

11. 4441, Γυμνάσιο-Λύκειο Μοχοῦ, Α' Λύκειο Θηλέων Ἡρακλείου, Γυμνάσιο Με-

λεσῶν, Γ' Γυμν. Θηλ. Ἡρακλείου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ περιοχὲς Ἡρακλείου καὶ Ρεθύμνου (Ἀνώγεια) Κρήτης. 1979, σχ. 4ο, σελ. 35.

Περιέχει: Παροιμίες, αἰνίγματα, γητειές.

12. 4442, Λύκειο Μοχοῦ Ἡρακλείου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου Μοχοῦ Ἡρακλείου Κρήτης. 1979, σχ. 4ο, σελ. 150.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο, τὴν τελευτὴ, τὴ λαϊκὴ λατρεία, τὴ μαγεία - δεισιδαιμονία, τὴ μαντική, τὴ λαϊκὴ ἰατρικὴ· ἐπίσης τραγούδια, παραδόσεις, αἰνίγματα, παροιμίες, γητειές, τοπωνύμια.

13. 4443, Γυμνάσιο Μελεσῶν Ἡρακλείου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου. 1979, σχ. 4ο, σελ. 25.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ μαντικὴ, λαϊκὴ λατρεία, γάμο· ἐπίσης παροιμίες, παραμῦθια, τραγούδια, δίστιχα, αἰνίγματα, παραδόσεις, εὐτράπελες διηγήσεις.

14. 4444, Α' Λύκειο Θηλέων Ἡρακλείου, Β' Γυμνάσιο Θηλέων Ἡρακλείου, Λύκειο Ἐπισκοπῆς, Λύκειο Μοχοῦ, Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ περιοχὲς Ἡρακλείου καὶ Λασιθίου Κρήτης. 1979, σχ. 4ο, σελ. 49.

Περιέχει: Παραδόσεις, τραγούδια, παραμῦθι, δεισιδαιμονίες, εἰδήσεις γιὰ λαϊκὴ λατρεία, μαντικὴ, λαϊκὴ τέχνη.

15. 4445, Α' Λύκειο Θηλέων Ἡρακλείου, Γυμνάσιο καὶ Λύκειο Μοχοῦ, Β' Γυμνάσιο Ἡρακλείου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ περιοχὴ Ἡρακλείου Κρήτης (Χόνδρος, Ποταμιές, Γωνιές). 1979, σχ. 4ο, σελ. 20.

Περιέχει: Γητειές, τραγούδι 1.

16. 4446, Α' Λύκειο Θηλέων Ἡρακλείου, Λύκειο Μοχοῦ, Γυμνάσιο Μελεσῶν, Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ περιοχὲς Ἡρακλείου, Λασιθίου Χανίων. 1979, σχ. 4ο, σελ. 90.

Περιέχει: Δίστιχα (γνωμικά, γαμήλια, ἐρωτικά κ.ἄ.), παραδόσεις.

17. 4447, Α' Λύκειο Θηλέων Ἡρακλείου, Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ περιοχὲς Ἡρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνης. 1979, σχ. 4ο, σελ. 226.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ γάμο καὶ τὴ λαϊκὴ λατρεία· ἐπίσης παραδόσεις, παροιμίες, τραγούδια, δίστιχα, αἰνίγματα, καθαρογλωσσίδα, προπώσεις, ἐπωδές.

18. 4448, Λύκειο Ἀρρένων Ν. Ψυχικοῦ, Γυμν. Θηλέων Χαλανδρίου κ.ἄ. Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ περιοχὲς Πελοποννήσου, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Μ. Ἀσίας, Κρήτης, Κερκύρας, Νάξου κ.ἄ. 1979. σχ. 4ο, σελ. 65.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο καὶ τὴ λαϊκὴ λατρεία, τραγούδια κ.ἄ.

19. 4449, 1ο Δημοτικὸ Σχολεῖο Ν. Ἐρυθραίας, Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ περιοχὲς Πελοποννήσου, Ἠπείρου, Θράκης, Κρήτης, Κύπρου κ.ἄ. 1979, σχ. 4ο, σελ. 39.

Περιέχει: Ειδήσεις για λαϊκή λατρεία, γάμο, βάπτισμα, τελευτή, μαντική, μαγεία - δεισιδαιμονία· επίσης παραδόσεις, αινίγματα, παροιμίες κ.ά.

20. 4450, 3ο και 11ο Δημοτικά Σχολεία 'Αμαρουσίου, Συλλογή λαογραφικού υλικού από την Κάρπαθο κ.ά. 1979, σχ. 4ο, σελ. 16.

Περιέχει: Ειδήσεις για το γάμο και τη μαντική, δεισιδαιμονίες, τραγούδια.

21. 4451, Μικτό Γυμνάσιο Κολωνού, Συλλογή λαογραφικού υλικού από τὰ Λαγκάδια Γορτυνίας. 1979, σχ. 4ο, σελ. 15.

Περιέχει: Φωτοτυπίες 4 προικοσυμφώνων και ένα τραγούδι.

22. 4452, ΙΗ' Λύκειο 'Αρρένων 'Αθηνῶν, Συλλογή λαογραφικού υλικού από Σύμη, Σέρρες, Κάλυμνο, Κῶ, Νίσυρο, 'Ηπειρο, Μ. 'Ασία. 1979, σχ. 4ο, σελ. 21.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴ λαϊκή λατρεία, τὴ μαντική, τὸ γάμο, τὴ βάπτισμα κ.ά.

23. 4453, 6ο Λύκειο Θηλέων 'Αθηνῶν, Συλλογή λαογραφικού υλικού από Καρδίτσα, Τήνο, Νάξο. 1979, σχ. 4ο, σελ. 6.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴ λαϊκή λατρεία.

24. 4454, Γυμνάσιο Παιανίας, Συλλογή λαογραφικού υλικού από τὶς περιοχές 'Αττικής, Πελοποννήσου, Αἰτωλο-'Ακαρνανίας, Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Θράκης, Κρήτης, Λέσβου, Κύπρου κ.ά. 1979, σχ. 40 + 8ο, σελ. 86.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴ λαϊκή λατρεία, τὸ γάμο, τὴ ἐνδυμασία, τὴν λαϊκή τέχνη· επίσης λεξιλόγιο ἀρβανίτικο, τραγούδια, τοπωνύμια, παραδόσεις κ.ά.

25. 4455, Μιράντα Τερζοπούλου, συντάκτρια ΚΕΕΛ, Λαογραφική ἀποστολή στὸ νομὸ Λαρίσης, περιοχή 'Αγιάς, ἀπὸ 7 Αὐγούστου - 1 Σεπτεμβρίου 1989, σχ. 8ο, σελ. 834 + πίνακας περιεχομένων.

Περιέχει: Ειδήσεις για κοινων. ὀργάνωση, λαϊκὸ δίκαιο, παιδι-παιγνίδια, γάμο-σχέσεις φύλων, γυναίκα, θάνατο, μαγεία-δεισιδαιμονία, ἀστρολογία, λαϊκὴ ἰατρική, λαϊκὴ λατρεία, λαϊκὸ θέατρο - δρώμενα, ἀγροτικὸ βίο - γεωργία, κτηνοτροφία, ἀμπελουργία - οἰνοποιία, μεταξουργία, δενδροκομία, τροφές, ἐνδυμασίες, οἰκία καὶ οἰκοσκευή, ἐργαλεῖα, ἀρχιτεκτονική, μαστόρους, ξυλογλυπτική, λιθογλυπτική κ.ά. εἶδη λαϊκῆς τέχνης, μεταφορικὰ μέσα· επίσης τραγούδια, παροιμίες, παραδόσεις, εὐχές - ἀρές, ἐπωδές, παρωνύμια κ.ά., ἠχογραφήσεις, φωτογραφίες 310.

26. 4456, Παναγ. Ι. Καμηλάκης, Συντάκτης ΚΕΕΛ, Βυθός, Δίλοφο, Χρυσουργή, 'Αγία Σωτήρα, Μόρφη, Κορυφή Βοῖτου, Λαογραφική ἀποστολή στὸ νομὸ Κοζάνης ἀπὸ 6 Αὐγ. - 5 Σεπτ. 1984, σχ. 8ο, σελ. 1.184 + ι'.

Περιεχόμενα: I. Γενικά, II. 'Ιστορικά. III. 'Υλικὸς βίος: κατοικία, ἐπιπλα-σκεύη, ἐνδυμασία, κόμωση, τροφές, γεωργία, ἀμπελουργία, καστανοκαλλιέργεια, κτηνοτροφία, μελισσοκομία, ψάρεμα, κυνήγι, βιοτεχνία (ὑφαντική, βαφική, μεταλλοτεχνία, ἐπαγγέλματα, σηροτροφία, ἀλεστική), συγκοινωνίες - πανδοχεῖα. IV. Κοινωνικὸς βίος: γέννηση, βάπτισμα, γάμος, τελευτή, κοινωνικὴ ὀργάνωση, λαϊκὸ δίκαιο. V. Πνευματικὸς βίος: λατρεία, μαγεία, προλήψεις-δεισιδαιμονίες, λαϊκὴ ἰατρική, μετεωρολογία, μαντική, τραγούδια, μουσική - μουσικὰ ὄργανα, λαϊκὸ θέατρο, παραμύθια 5,

παραδόσεις 19, παροιμίες - παρ. εκφράσεις 18, αινίγματα 8, παιγνίδια 4, εὐχές κ.τ.δ., ὀνόματα, τοπωνύμια, συνθημ. γλώσσα κ.ἄ., φωτογραφίες 164.

27. 4457, Παναγ. Ι. Καμηλάκης, Συντάκτης ΚΕΕΛ, Λάβδα, Δοτσικό, Πανόραμα, Πρόσβορο, Καληράχη, Ἀβδέλλα, Ὀροπέδιο, Σύδενδρο, Ροδιά, Καλλονή, Ἅγιος Γεώργιος, Ἀηδόνια, Δασάκι, Μικρολίβαδο, Κηπουριό, Ταξιάρχης Γρεβενῶν, Λαογραφική συλλογή ἀπὸ χωριὰ τοῦ νομοῦ Γρεβενῶν 1986, σχ. 8ο, σελ. 642. Περιέχει: I. Γενικά. II. Ἱστορικά. III. Ὑλικὸς βίος: Κατοικία, ἐνδυμασία, ἐπαγγελματικὸς βίος (γεωργία, ἀμπελουργία, κτηνοτροφία, ἀλιεία, βιοτεχνία - λαϊκὴ τέχνη). IV. Κοινωνικὸς βίος: Σχολικὴ ζωὴ, γάμος, τελευτὴ, κοινων. ὀργάνωση, δίκαιο. V. Πνευματικὸς βίος: Λατρεία, μαγεία, λαϊκὴ ἰατρικὴ, δημοτικὰ τραγούδια, μουσικὴ - μουσικὰ ὄργανα, ἀνέκδοτα 9, παραδόσεις 9, παροιμίες - παροιμ. φράσεις 6, λαϊκὸ θέατρο, ὀνόματα, τοπωνύμια, συνθημ. γλώσσα κ.ἄ.

28. 4458, Παναγ. Ι. Καμηλάκης, Συντάκτης ΚΕΕΛ, Ἀμπελώνας Λαρίσης· Μηλιά, Σέρβια, Βελβενδός, Γαλατινὴ Κοζάνης· Κωσταράζι, Μαυροχώρι, Ἄργος Ὀρεστικὸ, Καστοριά, Ἀπόσκεπος, Οἰξυὰ Καστοριᾶς· Ἀμύνταιο, Ἀσπρόγεια, Λέχοβο Φλωρίνης· Πτολεμαΐδα Κοζάνης, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου. 1983, σχ. 8ο, σελ. 447.

Περιεχόμενα: I. Γενικά. II. Ἱστορικά. III. Ὑλικὸς βίος: α. κατοικία, ἐπιπλα - σκεύη, β. ἐνδυμασία, γ. τροφές, δ. γεωργία, ε. ἀμπελουργία, στ. κτηνοτροφία, ζ. βιοτεχνία (ὑφαντικὴ, ἐπαγγέλματα), η. ἀλιεία, θ. μεταφορὲς-συγκοινωνία. IV. Κοινωνικὸς βίος: α. γέννηση, β. βάπτισμα, γ. γάμος, δ. τελευτὴ, ε. δίκαιο, στ. κοινωνικὴ ὀργάνωση. V. Πνευματικὸς βίος: α. λατρεία, β. μαγεία, γ. λαϊκὴ ἰατρικὴ, δ. τραγούδια, ε. μουσικοὶ - χοροί, στ. θέατρο, ζ. παραδόσεις, η. παροιμίες, θ. εὐχές, ι. ἀρές, ια. ὀνόματα, ιβ. τοπωνύμια, ιγ. συνθηματικὴ γλώσσα. Γεωγραφικὴ προέλευση ὕλικου.

29. 4459, Μαν. Γ. Βαρβούνης, Πεζούλα, Κυψέλη, Λεύκη, Κουτσό, Κάτω Λιβερὰ, Γιδότοπος, Θεοτοκάτο, Λυκότοπος, Τσούκκα Ξάνθης, Δημοτικὰ τραγούδια ἀπὸ τὸ νομὸ Ξάνθης. 1988-89, σχ. 8ο, σελ. 78.

Περιέχει: 67 τραγούδια.

30. 4460, Αἰκατερίνη Πολυμέρου - Καμηλάκη, Συντάκτρια ΚΕΕΛ, Συκούριο, Πουρνάρι, Σπηλιά, Μακρυχώρι, Ὀμόλιο, Χάλκη Λαρίσης, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Λαρίσης ἀπὸ 22.7-20.8.1985, σχ. 8ο, σελ. 817.

Περιεχόμενα: Γεν. Ἱστορικά, Κατοικία - Οἰκισμὸς. Ἐκκλησιαστικὴ ἀρχιτεκτονικὴ. Ἐπιπλα - σκεύη - οἰκιακὲς ἀσχολίες. Ἐνδυμασία - καλλωπισμὸς. Τροφές. Γεωργία. Κτηνοτροφία. Ἐπαγγέλματα. Ὑφαντικὴ. Κεντητικὴ-πλεκτικὴ. Μῦλοι. Κυνήγι. Ἀλιεία. Μελισσοκομία. Γάμος. Γέννηση. Θάνατος. Λαϊκὴ ἰατρικὴ. Κοινωνικὴ ὀργάνωση. Παζάρια. Ληστεία. Παραμῦθια 13. Παραδόσεις 38. Ἀνέκδοτα 7. Παροιμίες 4. Παροιμιόμυθοι 1. Αὐτοβιογραφίες. Τοπωνύμια. Ἐπώνυμα. Τραγούδια (ἠχογραφημένα) 163. Εὐχές κλπ. Μαγεία. Προλήψεις - λαϊκὴ λατρεία. Μαντικὴ. Μετεωρολογία. Φωτογραφίες 459.

31. 4461, Αἰκατερίνη Πολυμέρου - Καμηλάκη, Συντάκτρια ΚΕΕΛ,

Ἀνάβρα, Κοκκωτοί, Ἀμαλιάπολη, Πτελεὸς Μαγνησίας, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Μαγνησίας, Αὐγούστος 1989, σχ. 8ο, σελ. 564.

Περιεχόμενα: Οἰκισμὸς - κατοικία. Ἐπιπλα - σκεύη. Ἐνδυμασία. Τροφές. Γεωργία. Ἀμπελουργία. Κτηνοτροφία. Ἐλαιοκομία. Ὑφαντικὴ. Βαφικὴ. Καρβουνοποιία. Ραπτικὴ. Σαμαράδες. Ἀσβεστοποιία. Ταμπάκια. Ὑποδηματοποιία. Κεραμοποιία. Μελισσοκομία. Σαπωνοποιία. Οἰκοδόμοι. Σηροτροφία. Μύλοι. Ἀλιεία. Ἐμπόριο. Ἐπαγγέλματα. Γέννηση. Γάμος. Θάνατος. Παιγνίδια. Κοινων. ὀργάνωση. Λαϊκὴ ἰατρικὴ. Λαϊκὴ λατρεία. Μαγεία. Μαντικὴ. Ληστεία. Προλήψεις. Παραδόσεις. Παραμύθια. Εὐτράπ. διηγήσεις. Αὐτοβιογραφίες. Τραγούδια. Τοπωνύμια. Ἐπώνυμα. Ἐγγραφα. Ἐπιγραφές. Τοπικὴ ἱστορία. Ὅργανα - χορὸς. Φωτογραφίες 250.

32. 4462, Ἀθηνᾶ Κατσανεβάκη, φοιτήτρια Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν Α.Π.Θ., Δημοτικὰ τραγούδια Καλλονῆς Γρεβενῶν. Διπλωματικὴ ἐργασία. Θεσσαλονίκη 1991, σ. 4ο, σελ. 369 + 3 κασέτες.

Περιεχόμενα: 1. Γενικά. 2. Ἔθιμα - Μεταγραφές - Ἀναλύσεις (γάμος, θάνατος, ξενιτεία, λαϊκὴ λατρεία, τραγούδια: θέρου, φθινοπώρου, ἐπιτραπέζια, κλέφτικα κ.ἄ.). 3. Παράρτημα (χάρτης, βιβλιογραφία, φωτογραφίες).

33. 4463, Γιάννης Α. Σαντάρμης, Ὁ Ρουμελιώτικος γάμος 1991, σχ. 4ο, σελ. 345 + 8 κασέτες.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὸ γάμο: τραγούδια 678, ἠχογραφήσεις 219, εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία, διατροφή, ἐνδυμασία, τὰ ἐπιπλα καὶ σκεύη, τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ παιδί, τὸ χορὸ, τὴ μουσικὴ καὶ τὰ μουσικὰ ὄργανα, τὴ μαγεία καὶ τὶς δεισιδαιμονικὲς συνήθειες. Ἐπίσης λέξεις καὶ φράσεις, ἰδιωματικὲς ἐκφράσεις, ἐπώνυμα καὶ ὀνόματα.

Πρῶτος Ἐπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβή.

1992⁶

1. 4464, Ἐλευθ. Π. Ἀλεξάκης, Συντάκτης ΚΕΕΛ, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Βοιωτίας ἀπὸ 22.7 - 14.8.1991, σχ. 8ο, σελ. 596.

Περιεχόμενα: Οἰκιστικὴ. Κατοικία. Γεωργία. Ὑλοτομία. Τροφές. Φορεσιά. Κοινωνικὴ ὀργάνωση. Λαϊκὸ δίκαιο. Παιδί. Γάμος. Τελευτὴ. Λαϊκὴ λατρεία. Μαγεία. Μετεωρολογία. Ἀστρολογία. Μαντικὴ. Ἀγροτικὰ ἔθιμα. Λαϊκὴ ἰατρικὴ. Λεξιλόγιο. Ἐπώνυμα. Τοπωνύμια. Εὐχές-κατάρεις. Χοροί. Παροιμίες - παροιμ. ἐκφράσεις. Ἀσματα. Ἦχογραφήσεις.

2. 4465, Μαρία Ἀνδρουλάκη, Συντάκτρια-μουσικὸς ΚΕΕΛ, Ἀνθόφυτο (πρ. Γρανίτσα), Γάβρος (πρ. Δέλγα), Κουτσογιαννείικα, Σίμος, Πέρκος Ναυπακτίας, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Αἰτωλοακαρνανίας ἀπὸ 8 - 30.8.1991, σχ. 8ο, σελ. 1.221 + 5 κασέτες.

6. Τὰ χειρόγραφα 18-19 εἶναι κατατεθειμένα στὸ Κέντρο ἀπὸ τὸ 1980 καὶ προέρχονται ἀπὸ μαθητὲς καὶ ἐκπαιδευτικοὺς ποὺ ἐργάσθηκαν κατὰ τὸ ἔτος παραδόσεως 1979.

Περιεχόμενα: I. Γενικά. II. Ύλικός βίος: Α' Κατοικία - έπιπλα - σκεύη. Β' Ένδυμα - υπόδηση κόμμωση. Γ' Τροφές. Δ' Γεωργία. Ε' Ποιμενικός Βίος. ΣΤ' Άλλοι οικονομικοί παράγοντες (μελισσοκομία, κυνήγι, ψάρεμα, βιοτεχνία: ύφαντική, βαφική, κεντητική, ξυλοτεχνία - ξυλογλυπτική, άσβεστοποιία, καρβουνοποιία, βαρελοποιία κ.ά.). III. Κοινωνικός βίος: Α' Γέννηση, Β' Γάμος, Γ' Τελευταίη, Δ' Κοινωνική όργάνωση, Ε' Δίκαιο. IV. Πνευματικός βίος: Α' Άστρολογία, Β' Μετεωρολογία. Γ' Λαϊκή ιατρική - κτηνιατρική. Ε' Λαϊκή λατρεία. ΣΤ' Μαγεία - Δεισιδαιμονία. Ζ' Μαντική. Η' Γλωσσικός θησαυρός (έπωνυμα - παρωνύμια - τοπωνύμια, όνόματα μηνών, ανέμων, ιδιωματικές λέξεις, όνόματα ζώων). Θ' Λαϊκή φιλολογία (παραδόσεις 126 + 17 ήχογρ., μύθοι - εϋτράπελες διηγήσεις 5, τραγούδια 27 + 156 ήχογρ., παροιμίες 21, παραμύθια 4, αινίγματα 6, εϋχές κλπ., έπωδες 1, παιδιές 6 + 20 ήχογρ., όργανα - όργανοπαίχτες, χοροί. V. Ήχογραφήσεις διάφορες 196. VI. Χάρτες - σχέδια 59. Φωτογραφίες 464.

3. 4466, Άννα Παπαμιχαήλ - Κουτρούμπα, Δ/ντρια ΚΕΕΛ, Καστανιά, Πρόδρομος, Λαογραφική άποστολή στο νομό Εϋρυτανίας από 22-31 Αϋγούστου 1991, σχ. 8ο, σελ. 582.

Περιεχόμενα: Α' Γενικά - Οίκολογία. Β' Ύλικός βίος: Γεωργικός βίος, παραγωγή. Ποιμενικός βίος. Τέχνες. Τεχνολογία. Οικοδομική, κατασκευαστική κλπ. Ξυλουργική. Έπαγγέλματα, Έριουργία, Ένδυμα. Έπιπλα, σκεύη, έργαλεία. Άλιεία. Βαφική. Σχοινοποιία. Φυτικός κόσμος, Ζωικός κόσμος. Ύφαντική. Τροφές. Γ' Κοινωνικός βίος: Κοινωνική όργάνωση, λαϊκό δίκαιο. Μεταφορικά μέσα. Γέννηση. Γάμος. Τελευταίη. Δ' Πνευματικός βίος: Λαϊκή λατρεία. Μαγεία - δεισιδαιμονία. Μαντική. Μετεωρολογία - άστρολογία. Λαϊκή ιατρική. Μουσικά όργανα. Χοροί. Λαϊκή φιλολογία - παραμύθια. Παροιμίες 11. Παραδόσεις 98. Άσματα 81. Ήχογραφήσεις 51. Γλωσσικός θησαυρός - τοπωνύμια 92. Φωτογραφίες 379 + 9 κασέτες μαγνητοφ.

4. 4467, Έλένη Ψυχογιού, Συντάκτρια ΚΕΕΛ, Άνδραβίδα, Λαογραφική άποστολή από 2-31 Ίουλίου 1985 στο νομό Ήλείας, σχ. 8ο, σελ. 775.

Περιεχόμενα: Κύκλος ζωής (Γέννηση, Παιδί, Γάμος, Τελευταίη). Κοινωνική όργάνωση. Λαϊκό δίκαιο. Σχέσεις φύλων - θέση γυναίκας. Πνευματικός βίος (Λαϊκή λατρεία - Μαγεία. Μαντική. Άστρολογία. Μετεωρολογία. Λαϊκή ιατρική. Τραγούδια - Κείμενα 15. Παραδόσεις 15. Παροιμίες 11. Παραμύθια 14. Χορός - Όργανα. Βιογραφίες. Ίστορικές διηγήσεις. Θέατρο - δρώμενα. Μεταμφιέσεις, Παιγνίδια). Ύλικός βίος (Οικία - Οικοσκευή. Ένδυμασία. Κοσμήματα. Γεωργία, Κτηνοτροφία. Άμπελουργία. Μύλοι. Άρχιτεκτονική. Καροποιία. Σαπουνοποιία. Σιδηρουργία. Κηροπλαστική. Σαμαροποιία - Πεταλωτές. Ξυλουργική. Καλαθοπλεκτική. Ύφαντική. Κεντητική, Έργαλεία. Έμπόριο. Ναυτιλία, Μεταφορές. Μετανάστευση - Μετακινήσεις. Μέτρα-Σταθμά. Ήχογραφημένα τραγούδια 12. Φωτ. 200.

5. 4468, Κανάκης Γερωνυμάκης, Τό ριζίτικο τραγούδι (Σφακιανά τραγούδια). Βούβα Σφακίων. 1992, σχ. 8ο, σελ. 117 + 3 κασέτες.

Περιέχει: 178 τραγούδια (τής στράτας 18, τής τάβλας 121, με ιστορική σημασία 34, διάφορα άλλα 5) Δεύτερος Έπαινος με χρηματική άμοιβή.

6. 4469, Δημ. Δασκαλάκης, ίερεύς, Ριζίτικα τραγούδια τών Χανίων Κρήτης (τής τάβλας, τής στράτας και ιστορικά). Χανιά 1992, σχ. 8ο, σελ. 73 + 7 κασέτες.

Περιέχει: Τραγούδια, πολύστιχα 53, δίστιχα (μαντινάδες) 219 και πληροφορίες για τὰ μουσικά ὄργανα καὶ τὴ μουσική.

Δεύτερος Ἐπαινος με χρηματικὴ ἀμοιβή.

7. 4470, Ἴω. Τυροβολᾶς - Γεωργία Νικολάου, δάσκαλοι, Λαογραφικὰ Βερβένων Ἀρκαδίας. 1992, σχ. 4ο, σελ. 309.

Περιεχόμενα: Προλογικὰ - Βέρβена. Μέρος πρῶτον - Ὑλικὸς βίος: Κατοικία. Ἐνδυμασία. Γεωργικὲς ἐργασίες. Ἐθιμα γεωργῶν. Μετρικὸ σύστημα. Φυτικὸς κόσμος. Ποιμενικὸς βίος. Μέρος δευτέρου. Κοινωνικὸς βίος: Γέννηση. Βάπτισμα. Παιδικὰ παιχνίδια. Γάμος. Τελευτὴ. Κοινωνικὴ ὀργάνωση. Ἐκτακτὰ ὄργανα τῆς Κοινότητος. Εὐχὲς - Κατάρεις - Ὅρκιοι. Μέρος τρίτον. Πνευματικὸς βίος: Πίστις σὲ δαίμονες. Ἐθιμα ἑορτῶν. Δεισιδαίμονες δοξασίες. Δοξασίες γιὰ τοὺς μῆνες καὶ τὶς ἡμέρες. Λαϊκὴ ἰατρικὴ. Πρόγνωση τοῦ καιροῦ. Μαντικὴ. Ἱστορίες καὶ παραμύθια. Δημοτικὴ ποίηση (τραγούδια) 217, δίστιχα 32, μῦθοι 2, παραδόσεις, παροιμίες 529, αἰνίγματα 12, κατάρεις 46, εὐχὲς 67, παιχνίδια 51. Γλωσσάριο. Ἐπώνυμα. Παρωνύμια. Τοπωνύμια 8. Ὄνόματα μηνῶν. Ὄνόματα ἡμερῶν, ὀνομασίες ἀνέμων. Πηγές. Παράρτημα (Βερβενιώτικη κατοικία - κατόψεις ὀρόφου, ἰσογείου, στέγης). Φωτογραφίες 10.

Πρῶτος Ἐπαινος με χρηματικὴ ἀμοιβή.

8. 4471, Κων. Α. Γκουντάρας, καθηγ. Φυσικῆς Ἀγωγῆς, Κάλαντα. Ἱστορικὰ στοιχεῖα - παραδόσεις Δωδεκαημέρου καὶ Πάσχα περιοχῆς Ἀλμυροῦ. Ἀλμυρὸς 1992, σχ. 4ο, σελ. 150 + 1 κασέτα.

Περιέχει: Α' Κάλαντα Δωδεκαημέρου. Β' Κάλαντα - Μοιρολόγια Πάσχα. Γ' Ἡ Δημιουργία τῶν ἑορτῶν, Δ' Παραδόσεις Δωδεκαημέρου (ἔθιμα - παραδόσεις). Ε' Παραδόσεις Πάσχα (ἔθιμα παραδόσεις). Ἐπίλογος. Ὑποσημειώσεις. Πηγές. Εἰκόνες. Κασέτα 1.

Τέταρτος Ἐπαινος χωρὶς χρηματικὴ ἀμοιβή.

9. 4472, ἀνωνύμως, Δῆμος Ἀσσοῦ Κεφαλληνίας (Ἐρισος). Μάρτιος 1988, σχ. 4ο, σελ. 101.

Περιεχόμενα: Εἰσαγωγή. Κεφ. Πρῶτο: Κεφαλονιά καὶ Ἐρισος. Κεφ. Δεύτερο: Λαϊκὴ κατοικία. Κεφ. Τρίτο: Γλῶσσα (ντοπιολαλιά, γραμματικὴ-συντακτικὴ ἀνάλυση, ἰδιωματισμοὶ καὶ συνήθειες, λαογραφικὲς λέξεις). Κεφ. Τέταρτο: Λαϊκὴ μετεωρολογία. Λαϊκὴ θεραπευτικὴ. Ἐόρκια. Προλήψεις. Ὅρκιοι - Εὐχὲς. Βλασφημίες - Κατάρεις - Προσβολές. Διηγήσεις. Παροιμίες. Αἰνίγματα. Μπερδόγλωσσα. Κεφ. Πέμπτο: Ἐνδυμασία. Λαϊκὴ μουσικὴ καὶ τραγούδια. Λαϊκοὶ χοροί. Κεφ. Ἑκτο: Στάδιο τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς (γέννηση, γάμος, θάνατο). Γλωσσάρι - Βιβλιογραφία - Εἰκόνες 15.

10. 4473, Λάζαρος Ε. Νάνος, Στὰ χρώματα τῆς Μακεδονίας (Δυτικὴ Μακεδονία). Ἱστορικὸ-ἠθογραφικὸ παιδικὸ μυθιστόρημα. Κοζάνη 1992, σχ. 4ο, σελ. 127.

Περιέχει: Ποικίλες λαογραφικὲς πληροφορίες με λογοτεχνικὴ μορφή.

Τρίτος Ἐπαινος με χρηματικὴ ἀμοιβή.

11. 4474, Νίκος Ἴω. Νικολαΐδης, Σκοπελίτικοι παλμοί. Ἀθήνα 1990, σχ. 4ο, σελ. 74.

Περιεχόμενα: 1. Ἡ πληθυσμιακὴ ὄψη τῆς Σκοπέλου. 2. Ὁ ἅγιος Ρηγίνος κι ὁ δράκος τῆς Σκοπέλου. 3. Τὸ ναυτικὸ στὴν ἱστορία τῆς Σκοπέλου. 4. Μιὰ παλιὰ δόξα τῆς Σκοπέλου: τὸ κρασί τῆς. 5. Τὸ

χρονικό της δημιουργίας του λιμανιού της Σκοπέλου. 6. 'Η 'Εθνική Τράπεζα της 'Ελλάδας παλιά γνώριμη της Σκοπέλου. 7. Κωνσταντίνος (Καيسάριος) Στεφάνου Δαπόντες.

12. 4475, Δημήτριος Γαζουλέας, δάσκαλος, Νομιτσή Καλαμάτας Μεσσηνίας, Συλλογή λαϊκῶν ἐκδηλώσεων, ἐθίμων, παραδόσεων κλπ. του χωριού Νομιτσή της Μεσσηνιακῆς Μάνης. 1992, σχ. 40, σελ. 88.

Περιεχόμενα: γάμος, γέννηση - βάπτισμα, τελευτή, κτηνοτροφία, ὑφαντουργία, μελισσοκομία, λαϊκή λατρεία, λαϊκή ἰατρική, δεισιδαιμονίες· ἐπίσης τραγούδια διάφορα, παραδόσεις, αἰνίγματα 38, εὐχές 18, κατάρες 29, παροιμίες 57, ἐπωδές 4, παραμύθι 1.

13. 4476, Λαογραφικὲς ἐργασίες μαθητῶν ἀπὸ 'Αγία Μαύρα, 'Ανδραβίδα, Βάρδα, Βαρθολομιό, Βρανᾶ, Δήμητρα, Θανασουλέϊκα, Καρδιακαύτι, Κάστρο, Κάτω Παναγιά, Κουγιοχαρωνέϊκα, Κουρτέσι, Κρεμμύδι, Κυλλήνη, Μαρκόπουλο, Μέλισσα, Μυρσίνη, Σίμιζα, Τραζανό, Μανολάδα καὶ Ν. Μαλονάδα, Νεοχώρι, Ψάρι νομοῦ 'Ηλείας, [Γραφεῖο Σχολικοῦ Συμβούλου Π. Ε. Λεχαινῶν 'Ηλείας]. 1987, σχ. 40 + 80, σελ. 509.

Περιεχόμενα: γέννηση, βάπτισμα, γάμος, λαϊκή λατρεία, μαγεία - δεισιδαιμονία, κοινωνική ὀργάνωση, λαϊκή ἰατρική, μαντική, μετεωρολογία· ἐπίσης: τοπωνύμια, παραδόσεις, παιγνίδια, γλωσσοδέτες, αἰνίγματα, ὀνόματα (κύρια κ.ἄ.), παροιμίες, εὐχές, χαιρετισμοί, ἐπωδές, τραγούδια, παραμύθια, φωτογραφίες 7.

14. 4477, Μαν. Γ. Βαρβούνης, Λαογραφικό ὕλικό ἀπὸ ἐπιτόπια ἔρευνα στὴν ἐπαρχία Πυλίας Ν. Μεσσηνίας ἀπὸ 27.7 - 23.8.1992, σχ. 80, σελ. 390.

Περιεχόμενα: Ὑλικὸς βίος: Μορφή τοῦ οἰκισμοῦ, καλλιέργειες, ἐπαγγελματικὸς βίος, παραδοσιακὴ ἀρχιτεκτονικὴ, παραδοσιακοὶ μαστόροι, τροφές, ἐνδυμασία, σκεύη κ.ἄ. Κοινωνικὸς βίος: Κοινωνικὴ ὀργάνωση, παζάρια, γάμος, θάνατος, γέννηση, παιδικὸς βίος. Πνευματικὸς βίος: Θρησκευτικὴ ζωὴ, ὀνόματα, ἐπωδές, παραδόσεις, τραγούδια, εὐτράπελες διηγήσεις, παροιμίες, μαγεία, τοπωνύμια, κ.ἄ., φωτογραφίες 209, φωτοτυπίες, σχεδιαγράμματα -σκιριφήματα.

15. 4478, Ἄννα Παπαμιχαήλ - Κουτρούμπα, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ, Σύμη, Συλλογὴ λαογραφικοῦ ὕλικου (φωτογραφιῶν) ἀπὸ τὴ Σύμη. 1990, σχ. 80, σελ. 43.

Περιεχόμενα: Κατοικία - Τύποι κατοικιῶν καὶ διακοσμήσεις. Οἰκιστικὴ διαμόρφωση.

16. 4479, Μιχ. Θεμ. Καρτσιώτης, δάσκαλος, Τὰ Πετροκέρασα πρώην Νομοῦ Χαλκιδικῆς — τῶρα Ν. Θεσσαλονίκης, σχ. 40, 15 ἐπὶ μέρους τευχίδια.

Περιέχει τὰ χειρόγραφα ἐργασίας ποὺ ἐκδόθηκε μὲ τὸν ἴδιο τίτλο τὸ 1985.

17. 4480, Γεώργ. Στ. Μάρκου, Δικηγόρος, Καθηγητῆς Παν/μίου, ἐπίτ. πρόξ. 'Ιταλίας στὴν Κῶ, 'Ανθελληνικὰ κινήματα στὴ Ρώμη (1976-1980) καὶ τὰ μετὰλλια - φυλακτὰ τὸ «Βυζάντιο ζεῖ». Ρώμη-Κῶς. 1992, σχ. 40, σελ. 242.

Περιέχει: α) εἰδήσεις γιὰ 10 φυλακτὰ (ἀποτρεπτικὰ τοῦ κακοῦ), β) εἰδήσεις γιὰ ἀνθελληνικὰ κινήματα.

18. 4481, Λύκειο Πρώτη Σερρών (έπιμέλεια: Β. Καραμέτσιος, φιλόλογος), Δημοτικά τραγούδια περιοχής Παγγαίου: 'Αγγίστα, 'Ηλιοκώμη, Κορμίστα, Κρηνίδα, Ν. Μπάφρα, Πρώτη, Ροδολείβος. Πρώτη, 'Οχτώβρης 1978, σχ. 4ο, σελ. 125 (πολυγραφ.).

Περιέχει: 234 τραγούδια.

19. 4482, Λύκειο 'Αμαρουσίου - Λύκειο Ν. 'Ερυθραίας - 2ο Δημ. Σχολείο Ν. 'Ερυθραίας, Συλλογή λαογραφικού ύλικού από "Ηπειρο, Αίτωλοκαρνανία, 'Αρκαδία, Καστοριά, Κυκλάδες, Κάρπαθο, Σκύρο, Πόντο, Μ. 'Ασία. 1979, σχ. 4ο, σελ. 125. Περιέχει: Τραγούδια, είδήσεις για τὸ σπίτι, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ γάμο, τὴν ἔνδυμασία, διηγήσεις διάφορες κ.ἄ.

20. 4483, Χρ. 'Αντωνιάδης, Τὸ ἀντάρτικο τοῦ Πόντου. 1991, σχ. 4ο, σελ. 10 (φωτοτ.).

Περιέχει: Ἐκθεση ἱστορικῶν στοιχείων ὑπὸ μορφή ἀπομνημονευμάτων.

21. 4484, Γυμνάσιο Ραφήνας, Συλλογή λαογραφικού ύλικού ἀπὸ Πόντο, Μ. 'Ασία Εὐβοία, 'Αττική, Θράκη, "Ηπειρο, Κύπρο. 1979, σχ. 4ο, σελ. 142.

Περιέχει: τραγούδια, διηγήσεις, είδήσεις για γάμο, λατρεία, τελευτή, βάφτιση, ἀμπελουργία, κοινωνικὴ ὀργάνωση, ἔνδυμασία κ.ἄ.

22. 4485, "Αγγελοσ Μήτσος, μαθητὴς Λυκείου, σημειώσεις Λαογραφίας ἀπὸ τὸ χωριὸ "Όσσα τῆς ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης. 1992, σχ. 4ο, σελ. 17.

Περιεχόμενα: ἀρχιτεκτονική, ἔνδυμασία, λατρεία, δεισιδαιμονία.

23. 4486, 'Ιω. Μόνιος, Λαογραφικὰ στοιχεῖα για τὸ Παγονέρι τῆς Δράμας. 1991, σχ. 4ο, σελ. 50.

Περιέχει: Ἱστορικὰ στοιχεῖα, τοπωνύμια, είδήσεις για τὸ γάμο καὶ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση.

24. 4487, «Δῶρα τῆς Κέρκυρας». 1992, σχ. 4ο, σελ. 78.

Περιέχει: «Ποιήματα ντοπιολαλιᾶς» ἀναφερόμενα στὸ γάμο, στὴ ζωὴ τῶν χωρικῶν κ.ἄ.

25. 4488, Γεώργιος Ν. Αἰκατερινίδης, 'Ερευνητὴς ΚΕΕΛ, 'Ιερὰ ἀκολουθία πρὸς τὴν Παναγίαν τὴν Καμαριώτισσαν. 'Ιερέως Γεωργίου 'Ιω. Γιαλαμᾶ, Σαμοθράκη, σχ. 4ο + 8ο, σελ. 205.

26. 4489, "Αννα Παπαμιχαήλ - Κουτρούμπα, Δ/ντρια ΚΕΕΛ, Μαρία 'Ανδρουλάκη, 'Ερευνήτρια-μουσικὸς ΚΕΕΛ, Πέλλα, Πενταπλάτανος, Καρυώτισσα, 'Αμπελιές, "Εδεσσα, Γιαννιτσά, Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Πέλλης ἀπὸ 17.8 ἕως 8.9.1992. Συλλογὴ ύλικού ἀπὸ τοὺς γηγενεῖς καὶ τοὺς πρόσφυγες τῆς 'Ανατολ. Ρωμυλίας. 1992, σχ. 8ο, σελ. 1.486.

Περιέχει: I. Ἱστορικὰ - οἰκολογικὰ κ.ἄ. στοιχεῖα. II. Ὑλικὸς βίος: κατοικία, ἐπιπλα-σκεύη, ἔνδυμασία, τροφές, γεωργία, κτηνοτροφία, ἀλιεία, βιοτεχνία, κεραμοποιία. III. Κοινωνικὸς βίος: γέν-

νηση, γάμος, τελευταία, κοιν. οργάνωση, δίκαιο. IV. Πνευματικός βίος: αστρολογία, μετεωρολογία, ιατρική, λαϊκή λατρεία, μαγεία, δεισιδαιμονία, μαντική. Γλωσσικός θησαυρός (όνόματα, τοπωνύμια κ.ά.). Παραδόσεις, μῦθοι, τραγούδια, παροιμίες, παραμύθια, αινίγματα, λογοπαίγνια, εὐχές, ἀπευχές, ἄρες, χαιρετισμοί, ἀφορισμοί, παιγνίδια, μουσικά ὄργανα καὶ ὄργανοπαῖχτες, χοροί. V. Ἑχογραφήσεις. Φωτογραφίες.

1993

1. 4490, Σ τ υ λ. Κ ο ψ α χ ε ί λ η ς (ιδρυτής Μουσικοῦ Μουσείου Θεσ/νίκης). α) Σχέδια ἑλληνικά-θρησκευτικά-μουσικά-λαογραφικά. Σχ. 4ο, φύλλα 26 (φωτοτυπ.), β) Μακεδονικά τραγούδια. Σχ. 4ο, φύλλα 26 (φωτοτυπ.), γ) Ὠδὴ στὸν ποταμὸ Στρυμόνα. Σχ. 4ο, φύλλα 15. δ) Οἱ ροδοσταλιές τῶν Ὀρφικῶν. Σχ. 4ο, φύλλα 14, ε) Δημοσιεύσεις μελετῶν τοῦ Σ. Ι. Κοψαχείλη. Σχ. 4ο, σελ. 6.

Περιέχουν: α) Σκαριφήματα μυθολογικῶν προσώπων, Ἑλλήνων συνθετῶν, ναῶν κ.ά., β) Μουσικὲς καταγραφές σὲ στίχους, μουσικὴ καὶ σχέδια Στ. Κοψαχείλη, γ) «Συνθετικὸ ἱστορικὸ ποίημα» τοῦ Σταύρου Κοταμανίδη. Μουσικὴ καὶ σχέδια Στ. Κοψαχείλη, δ) Μελοποίηση ποιημάτων τοῦ Γερ. Γαλανοῦ· μουσικὴ Στ. Κοψαχείλη, ε) Πληροφορίες σχετικὲς μὲ μουσικὴ, λαογραφία καὶ ἱστορία Μακεδονίας - Θράκης.

2. 4491, Θ ε ο φ ἄ ν η ς Ζ. Χ α λ έ μ η ς, ἀστυνομικὸς ἑ. ἄ., Τραγούδια Νέου Σουλίου Σερρῶν, Θεσσαλονίκη. 1982-1985, Νέο Σούλι Σερρῶν 1991, σχ. 4ο, σελ. 250 + 3 κασέτες.

Περιέχει: Πέντε συλλογές μὲ 44 τραγούδια ἀπὸ τὸ χωριὸ Ν. Σούλι Σερρῶν. Στὸ τέλος οἱ 9 σελίδες ἀναφέρονται στὸ ἱστορικὸ δῦο τραγουδιῶν.

Δεύτερος Ἑπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβή.

3. 4492, Σ ω κ ρ ἄ τ η ς Δ. Γ ε ω ρ γ ο ὕ λ α ς, Παραμύθια ἀπὸ τὸ Ἀνατολικὸ Ξεροβούνι τῆς Ἑπείρου (Μονολίθι, Πλατανοῦσσα Ἰωαννίνων, Δαφνωτὴ, Καρυδέα Ἄρτας), Πλατανοῦσσα. 1988, σχ. 4ο, σελ. 1.010.

Περιέχει: 1. Εἰσαγωγή. 2. Δείγματα προφορᾶς τοῦ τοπικοῦ ιδιώματος. 3. Παραμύθια ἀπὸ τὸ Ἀνατολικὸ Ξεροβούνι. 4. Τὰ παραμύθια σὲ ἐλεύθερη ἀπόδοση. 5. Παραμύθια κοινωνικά (ποὺ ἔχουν καὶ μασκαραλίγια). 6. Βασικὸ λεξικό. 7. Συνηθισμένες περιφραστικὲς καὶ παροιμιώδεις ἐκφράσεις. 8. Εἰσαγωγικὲς σκέψεις. 9. Βιογραφικά, φωτογραφίες 5, σχέδιο 1.

Πρῶτος Ἑπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβή.

4. 4493, Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Λ α μ. Γ ι α ν ν ο ὕ χ ο ς δάσκαλος, Ἰδιωματικὸ λεξιλόγιο καὶ ὀνοματολόγιο τοῦ Μοσχοφύτου (Κουρνεσίου) Τρικάλων. 1993, σχ. 4ο, σελ. 572.

Περιέχει: Γλωσσάριο — Ὄνοματολόγιο (Βαπτιστικὰ ὀνόματα ἀντρῶν - γυναικῶν, ἀνδρωνύμια, ἀνθρωπωνύμια, ἐπώνυμα οἰκογενειακά, πατρωνυμικά, παρατσούκλια).

Δεύτερος Ἑπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβή.

5. 4494, Χ α ρ ά λ. Ι. Σ τ υ λ ι ά δ η ς, συντ. δάσκαλος, Λαογραφικά τοῦ χωρίου Φλάμπουρο Νομοῦ Φλωρίνης. Θεσσαλονίκη 1993, σχ. 4ο, σελ. 122.

Περιεχόμενα: Α' Τὸ χωρίον Φλάμπουρον. Τοποθεσία. Ἐκτασις περιοχῆς δάσους. Ἐγκαταστάσεις κατοίκων. Περιγραφή ἐκκλησιῶν - ἐξωκκλησιῶν. Χλωρίδα - πανίδα. Παρατηρήσεις - συμπεράσματα. Λατρευτικά, μαγικαὶ συνήθειαι. Οἰωνοί, ἀπαντήματα, ζωομαντεία. Δημώδης ἰατρική. Β' Ἐορταὶ Δωδεκαημέρου. Ἐτήσια ἑορταὶ-τρόποι ἑορτασμοῦ, πανηγύρεις. Παιγνίδια ἑορτῶν. Τοπικὰ ἔθιμα πρὸς τιμὴν Ἁγίων. Φωτογραφίες 8.

Δεύτερος Ἐπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβή.

6. 4495, Δ η μ. Ι. Κ α μ π α σ α κ ά λ η ς, δάσκαλος, Γλωσσικὸ ἰδίωμα Ἰαμορίου. Θεσσαλονίκη 1993, σχ. 4ο, σελ. 321.

Περιέχει: Εἰσαγωγή. Φωνητική. Μορφολογία. Σχήματα λόγου. Λεκτικοὶ τρόποι. Διάφορες φράσεις. Γλωσσάριο - Λεξιλόγιο. Ἠχοποιητικὲς λέξεις. Παιδικὸ λεξιλόγιο. Παροιμίες, γνωμικὰ καὶ μεταφορικὲς φράσεις. Προλήψεις - προγνωστικά. Τραγούδια Ἰαμορίου Δ. Θράκης. Οἰκογενειακά. Παρατσούκλια καὶ βαφτιστικὰ ὀνόματα. Οἱ «μαρτσόμυλοι» τοῦ Ἰαμορίου Ν. Θράκης. Οἱ ρεματόμυλοι τοῦ Ἰαμορίου.

Δεύτερος Ἐπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβή.

7. 4496, M a r i a n n e K l a a r (καταθέτης: Ἄννα Παπαμιχαήλ-Κουτρούμπα, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ), χειρόγραφο Ἀναστασίου Βρόντη τοῦ ἔτους 1958. Freiburg, 5.8.93, σχ. 4ο, σελ. 188.

Περιέχει: 45 παραμύθια τῆς νήσου Ρόδου.

8. 4497, Κ α ν ά κ η ς Ι. Γ ε ρ ω ν υ μ ά κ η ς, 1. Παροιμιακὲς μαντινάδες τῆς Κρήτης καὶ ἄλλες διάφορες μαντινάδες. Βουβάς Χανίων 1993, σχ. 4ο, σελ. 194. 2. «Νέος μαντιναδολόγος», Ἄσφενδος Σφακίων 1969-1993, σχ. 4ο, σ. 53.

Περιέχει: 1.148 παροιμίες μὲ ἰσάριθμα δίστιχα, μαντινάδες 423 καὶ πληροφορίες γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὸ λαϊκὸ δίκαιο, τὸν γεωργικὸ βίον κ.ἄ.

9. 4498, Κ α ν ά κ η ς Ι. Γ ε ρ ω ν υ μ ά κ η ς, Τὰ δύο ζευγαράκια. Βουβάς Χανίων 1992-93, σ. 4ο, σελ. 133 + 6 σχέδια.

Περιέχει: Ἐμμετρὴ ἀφήγηση κατὰ μίμηση τοῦ Ἐρωτόκριτου μὲ εἰδήσεις γιὰ τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὴ γέννηση, τὸ γάμο, τὴν τελευτὴ, τὴ λαϊκὴ ἰατρική.

Πρῶτος Ἐπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβή. (Βλ. καὶ χειρ/φο ἀριθμ. 4497).

10. 4499, Μ α ρ ί α Γ κ α σ ο ύ κ α, Κατοχιάνα: Παραμύθια - Μοιρολόγια - Καλιρόγια μαζί μὲ ἓνα κατοχικὸ γλωσσάρι. (Κατοχὴ Βονίτσης Ξηρομέρου Αἰτωλοακαρνανίας). Ἀθήνα 1993, σχ. 4ο, σελ. 342.

Περιέχει: Προλογικά. Α' Παραμύθια 37. Β' Μοιρολόγια 57. Γ' Καλιρόγια (= τραγούδια τῆς ξενιτιάς καὶ τῆς ἀγάπης) 59. Γλωσσάρι. Ἡ Κατοχὴ καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς. Βιογραφικὰ σημειώματα τῶν πληροφορητῶν. Περιέχει ἐπίσης 58 φωτογραφίες (ἔγχρωμες καὶ ἀσπρόμαυρες), ἓνα γραμματόσημο (Κατοχὴ - Ἀχελῶος), ἓνα χάρτη (φωτοτυπία).

Δεύτερος Ἐπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβή.

11. 4500, Παναγ. Ρομελιώτης, δάσκαλος. Συλλογή λαογραφικού υλικού από την περιοχή του Ζάρακα τής έπαρχίας Έπιδαύρου-Λιμηράς Λακωνίας 1993, μέρος Α-Γ, Χάρακας, Πιστάματα, Κυπαρίσσι, Λαμπόκαμπος, Ρηχιά, Μολάοι, Σπάρτη 1975, 1987-1989, 1993, σχ. 4ο, σελ. 451.

Περιέχει: Γενικές πληροφορίες (θέση, ασχολίες κατοίκων, ιστορικά στοιχεία κ.ά.). Κατοικία, ένδυμα, υπόδεση, καλλωπισμός, τροφές, παρασκευάσματα, γεωργία, άμπελουργία, έλαιοκομία, έθιμα γεωργών (συνεργασία, άλληλοβοήθεια). Φυτικός κόσμος. Ποιμενικός βίος. Μελισσοκομία. Κυνήγι. Άλιεία. Ζωικός κόσμος. Βιοτεχνία (ύφαντική, βαφική, πλεκτική, ξυλοτεχνία κ.ά.). Γέννηση - Γάμος - Θάνατος. Λαϊκή πίστη και λατρεία. Έθιμα λαϊκού έορτολογίου. Μαντική - Δημώδη ποίηση - Μουσική και χοροί· τραγούδια διάφορα (214), εϋτράπελες διηγήσεις, παραδόσεις (21), παροιμίες (718), αινίγματα (50), καθαρογλωσσήματα 32, όνόματα διάφορα, τοπωνύμια κ.ά. Φωτογρ. (116). Πρώτος Έπαινος με χρηματική άμοιβή.

12. 4501, Μ. Γ. Βαρβούνης, Λαογραφικό υλικό από πρόσφυγες τής περιοχής Γκέλβερι τής Καππαδοκίας (στή Νέα Καρβάλη Καβάλας) από έπιτόπια λαογραφική έρευνα (2.9 - 20.10.1993), σχ. 8ο, σελ. 179.

Περιέχει: Καραμανλίδικη λαϊκή ποίηση. Πληροφορίες για τον οικισμό. Κοινωνική όργάνωση. Ένδυμασία. 11 φωτοτυπίες φωτογραφιών.

13. 4502, Μ. Γ. Βαρβούνης, Λαογραφικό υλικό προσφύγων από τὰ Φάρασα τής Καππαδοκίας από έπιτόπια έρευνα (1 - 30.10.1993). Σχ. 8ο, σελ. 51.

Περιέχει: Γενικά. Ιστορικά. Χοροί. Τραγούδια. Έθιμα λαϊκής λατρείας.

14. 4503, Γ. Ι. Τσάκος, Ρηγάνι Ναυπακτίας. Τὰ λαογραφικά του. Άθήνα 1993, σχ. 4ο, σελ. 124 + 18 σελ. με παροιμίες.

Περιεχόμενα: Πρόλογος. I. Κοινωνικά: Κατοικία, γάμος, σκυλαραϊοι, πανηγύρια, διατροφή, έθιμα - προλήψεις, παροιμίες και παροιμιακές φράσεις, τοπωνύμια, επίθετα, παρανόμια, μύθοι και θρύλοι, έργαλεία, άσκια. II. Ποιμενικά: Μαντρί, τσάρκος, τσοπάνηδες και κοπάδια, τσοκάνισμα, στρούγγα, γιδοπρόβατα τὸ καλοκαίρι, χοντρά ζωντανά τὸ καλοκαίρι, μαλλί. III. Γεωργικά: Ζέψιμο και ζυγάλετρα, καλαμπόκι, σιτάρι, νερόμυλος. Παροιμίες 418. Πρώτος Έπαινος με χρηματική άμοιβή.

Ἐξωπηρεσιακὴ δραστηριότητα τῶν Ἐρευνητῶν (1987-1993)

Οἱ ἐρευνητὲς τοῦ Κέντρου ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐργασία τους στὸ Κέντρο παρουσίασαν τὴν ἐξῆς ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα ἐκτὸς τοῦ Κέντρου:

1987

Ἡ Διευθύντρια τοῦ Κέντρου Ἄννα Παπαμιχαήλ-Κουτρούμπα συμμετέσχε:

1. Στὸ Τρίτο Διεθνὲς Συνέδριο τῆς Διεθνοῦς Ἑταιρείας Λαογραφικῶν Μελετῶν (S.I.F.F.) στὴ Ζυρίχη τῆς Ἑλβετίας (8-12 Ἀπριλίου 1987) μὲ τὴν ἀνακοίνωση: «The image of old age as depicted in Greek folk songs».
2. Στὴν Ἐπιστημονικὴ Συνάντηση τῆς Ν.Α. Ἀττικῆς στὰ Καλύβια (5-8 Νοεμβρίου 1987) μὲ τὴν ἀνακοίνωση: «Τὸ Κορωπιώτικο σπίτι» (τέλη 18ου--20ὸς αἰ.).

Ὁ Συντάκτης Γεώργιος Αἰκατερινίδης συμμετέσχε:

1. Στὸ Ε' Συμπόσιο Λαογραφίας τοῦ Βορειοελλαδικοῦ Χώρου (Θεσσαλονίκη 20-22 Νοεμβρίου 1987) μὲ ἀνακοίνωση: «Ἐκκλησιαστικὰ νομίσματα στὴ Θράκη. Ἡ περίπτωση τῆς Σαμοθράκης».

Ἡ Συντάκτρια Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη συμμετέσχε:

1. Στὸ Α' Συνέδριο Τρικαλινῶν Σπουδῶν (Τρίκαλα, 6-8 Νοεμβρίου 1987) μὲ θέμα: «Παραδοσιακὲς βιοτεχνίες τοῦ νεροῦ στὴν περιοχὴ Τρικάλων» ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν συντάκτη Παναγιώτη Καμηλάκη.
2. Στὸ Α' διήμερο Κων/νου Κούμα, ποὺ ὀργάνωσε ἡ Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἑταιρεία τῶν Θεσσαλῶν, Ἀθήνα (Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου Ἀθηναίων, 29-30 Νοεμβρίου) μὲ θέμα: Ἐθνογραφικὲς εἰδήσεις στὸ ἔργο τοῦ Κων/νου Κούμα».

Διαλέξεις:

Οἱ Πελοποννήσιοι στὴ Λάρισα, 21-2-1987. Ὁργανώθηκε ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία Ἱστορικῶν Ἐρευνῶν Θεσσαλίας καὶ τὸ Σύνδεσμο Πελοποννησίων «Ὁ Μοριάς».

Ἡ ἴδρυση τοῦ Μουσείου Γεωργικῶν Ἐργαλείων καὶ Παραδοσιακῆς Τεχνολογίας Βελεστίνου καὶ ἡ σημασία του. 22-2-1987. Ὁργανωτής: Σύλλογος Βελεστινιωτῶν Ἀθηνῶν.

Ἡ πνευματικὴ ζωὴ τῆς Τσαγκαράδας Πηλίου (19ος-20ὸς αἰ.), Τσαγκαράδα 30-8-1987. Ὁμιλία στὰ ἐγκαίνια τοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου Τσαγκαράδας.

Ἐρεύνησε καὶ παρουσίασε σὲ Ἐκθεση τὸ θέμα «Μέτρα-Σταθμὰ-Πρότυπα», τὴν ὁποία ὀργάνωσε ἡ Γενικὴ Γραμματεία Ἐρευνας καὶ Τεχνολογίας στὸ Ζάππειο Μέγαρο καὶ ἐπαναλήφθηκε στὸ χῶρο τῆς HELEXPO τῆς Διεθοῦς Ἐκθέσεως Θεσ/νίκης τὸν ἐπόμενον χρόνο, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁποίας πραγματοποιήθηκε καὶ ἐπιστημονικὴ ἡμερίδα μὲ θέμα τὶς μετρήσεις. Ἀποτέλεσμα τῆς δραστηριότητος αὐτῆς ἦταν ἡ δημοσίευση τοῦ Καταλόγου τῆς Ἐκθέσεως καὶ ἡμίωρη ἐνημερωτικὴ τηλεοπτικὴ ἐκπομπὴ τῆς ET2 μὲ θέμα «Τὰ μέτρα καὶ σταθμὰ».

Δημοσιεύματα:

1. Μέτρα-Σταθμὰ-Πρότυπα, ἔκδ. τῆς Γενικῆς Γραμματείας Ἐρευνας καὶ Τεχνολογίας, Ἀθήνα 1987.
2. Πελοποννήσιοι στὴν περιοχὴ τῆς Λάρισας μετὰ τὴν προσάρτηση τῆς Θεσσαλίας (1881). Συμβολὴ στὴν ἔρευνα τοῦ ἐποικισμού τοῦ πεδινοῦ θεσσαλικοῦ χώρου. Πρακτικὰ τοῦ Γ' Διεθοῦς Συνεδρίου Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν (Καλαμάτα, 15-9-1985), Ἀθήναι 1986-87, σ. 491-518 + πίν. 28-30.

Ὁ Συντάκτης Ἐλευθέριος Ἀλεξάκης συμμετέσχε:

1. Στὴν Γ' Ἐπιστημονικὴ Συνάντηση Ν.Α. Ἀττικῆς στὰ Καλύβια (5-8 Νοεμβρίου 1987) μὲ θέμα ἀνακοινώσεως: «Γαμήλιες παροχὲς στοὺς Ἀλβανόφωνους τῆς Ν.Α. Ἀττικῆς - Λαυρεωτικῆς (1850-1940)».

Ἡ Συντάκτρια Μιράντα Τερζοπούλου δημοσίευσε τὸ ἄρθρο: «Μαρτυρίες γυναικῶν», περ. «Ἐκ Παραδρομῆς» 6 (1987), σ. 22-24 (ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὴν Ἐλένη Ψυχογιοῦ).

Ἡ Συντάκτρια Ἐλένη Ψυχογιοῦ δημοσίευσε τὶς ἐξῆς ἐργασίες:

1. Λεχαινά. Ὁ τόπος, τὰ σπίτια, ἔκδ. περ. «Ἐκ Παραδρομῆς», Λεχαινά 1987, σελ. 264 (φωτ. 294, σχέδια 15, χάρτες 3).
2. Μαρτυρίες γυναικῶν, περ. «Ἐκ παραδρομῆς», 6 (1987), σ. 22-24 (ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὴν Μιράντα Τερζοπούλου).

Ὁργάνωσε ἔκθεση βιβλίου «Ἡλείων συγγραφέων» στὰ Λεχαινά Ἡλείας τὸν Αὐγούστο τοῦ 1988 (ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν Διον. Κράγκαρη).

Ὁ Συντάκτης Παναγιώτης Καμηλάκης συμμετέσχε:

1. Στὸ Α' Συνέδριο Τρικαλινῶν Σπουδῶν (Τρίκαλα, 6-8 Νοεμβρίου 1987) μὲ θέμα Ἀνακοινώσεως: «Παραδοσιακὲς βιοτεχνίες τοῦ νεροῦ στὴν περιοχὴ Τρικάλων» ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὴν Συντάκτρια Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη.

1988

Ἡ Συντάκτρια Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη πραγματοποίησε τὶς ἐξῆς ἀνακοινώσεις σὲ συνέδρια:

1. Παραδοσιακὰ μέτρα καὶ σταθμὰ στὸν Ἑλλαδικὸ χῶρο. Ἡμερίδα στὸ πλαίσιο τῆς Ἐκθέσεως «Μέτρα-Σταθμὰ-Πρότυπα» τῆς Γεν. Γραμματείας Ἐρευνας καὶ Τεχνολογίας. Θέμα: Μέτρα καὶ μετρήσεις: Ἀπὸ τὴν πολλαπλότητα στὴν ἐνοποίηση (Ἱστορικὴ Θεώρηση), Θεσσαλονίκη, 7 Μαΐου 1988.
2. Ἡ διατροφή τοῦ νεανικοῦ πληθυσμοῦ στὴν παραδοσιακὴ ἀγροτικὴ κοινωνία. Συνέχεια, τομὴ, ἀνατροπὲς στὸ Διεθνὲς Συνέδριο «Ἡ νεολαία στὴν ὑπαιθρο. Προβλήματα, προοπτικὲς», Βόλος, 25-29 Μαΐου 1988.
3. Τὰ ἱστορικὰ ἀρχεῖα τῆς Θεσσαλίας καὶ ἡ προφορικὴ ἱστορία, στὴν ἡμερίδα: Θεσσαλία 19ος αἰώνας. Λάρισα, 19 Νοεμβρίου 1988.
4. Οἱ Πελοποννήσιοι στὴ Σκιάθο, Α' Συνέδριο Μελετῶν Σκιάθου, Ἀθήνα 24-27 Νοεμβρίου 1988.

Ἐομιλίες:

1. Παραδοσιακοὶ νερόμυλοι καὶ νεροτριβές. Ἀθήνα 25-1-1988. Λύκειο Ἑλληνίδων Ἀθηνῶν.
2. Νεροτριβές τῆς Γούρας. Ἀνάβρα Ἀλμυροῦ, 29-5-1988. Σύλλογος Ἀναβριωτῶν Μαγνησίας «Ὅθρυς - Γούρα».

Οἱ Συντάκτριες Μιράντα Τερζοπούλου καὶ Ἑλένη Ψυχογιοῦ δημοσίευσαν ἀπὸ κοινοῦ τὰ ἐξῆς ἀρθρα:

1. Μαρτυρίες γυναικῶν, Περ. «Ἐκ Παραδρομῆς» 7 (1988), σ. 18-22.
2. Σὲ τί γκρεμὸ νὰ γκρεμιστεῖ γιὰ τὸ μοναχογιό της... Ἐφ. Αὐγή, 7-4-1988.
3. Πρωτομαγιά: Θρίαμβος τῆς ζωῆς πάνω στὸ θάνατο, ἔφημ. Αὐγή, 30.4.1988.

1989

Ἡ Συντάκτρια Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη συμμετέσχε μὲ ἀνακοίνωση στὸ Συνέδριο: Θέματα ἱστορίας τοῦ Θεσσαλικοῦ χώρου, ποὺ ὀργάνωσε ἡ Ἐταιρεία Θεσσαλικῶν Ἐρευνῶν μὲ θέμα Ἀνακοίνωσης: Οἱ συνθηκὲς ζωῆς τῶν θεριστῶν καὶ ἀλωνιστῶν στὸ θεσσαλικὸ χῶρο.

Διαλέξεις:

Μέτρα καὶ Σταθμὰ: Ἀπρίλιος 1989. Πνευματικὸ Κέντρο Δήμου Ἀθηναίων (Κύκλος μαθημάτων Λαογραφίας).

Ὁ Κίττος Μακρῆς. Πρώτη ἀποτίμηση τοῦ ἔργου του. Ἀθήνα 13-12-1989. Φιλολογικὸ Μνημόσυνο ἀπὸ τὴν Ἱστορικὴ καὶ Λαογραφικὴ Ἐταιρεία τῶν Θεσσαλῶν.

Ὁ Ἀχιλλέας Τζάρτζανος καὶ ἡ λαογραφικὴ ἔρευνα τῆς Θεσσαλίας. Τίρναβος 21-1-1989. Ὁμιλία σὲ τιμητικὴ ἐκδήλωση γιὰ τὸν Τίρναβίτη ἐπιστήμονα καὶ δάσκαλο τῶν ἑλληνοπαίδων Ἀχ. Τζάρτζανο.

Τὸ 1989 ὀλοκλήρωσε καὶ κατέθεσε στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν τὴ διδακτορικὴ τῆς διατριβῆς μὲ θέμα: Νεοελληνικὴ Μετρολογία. Παραδοσιακὰ Μέτρα καὶ Σταθμά. Ἐθνογραφικὴ Μελέτη.

Ἡ Συντάκτρια Μιράντα Τερζοπούλου δημοσίευσε τὸ ἄρθρο: «Μαρτυρίες γυναικῶν», περ. «Ἐκ Παραδρομῆς» 8 (1989), σ. 18-23 (ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὴν Ἑλένη Ψυχογιοῦ).

Ἡ Συντάκτρια Ἑλένη Ψυχογιοῦ πραγματοποίησε διάλεξη μὲ θέμα: «Τελετουργικὰ ἔθιμα γάμου» στὸ Μουσεῖο Ἑλληνικῆς Λαϊκῆς Τέχνης (Ἀπρίλιος 1989).

Δημοσίευσε τὸ ἄρθρο: Μαρτυρίες γυναικῶν, περ. «Ἐκ Παραδρομῆς» 8 (1989) σ. 18-23 (ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὴν Μιράντα Τερζοπούλου)

Ἐπιμελήθηκε τὴν ἔκδοση τοῦ Ντίνου Ψυχογιοῦ, Περὶ γοητειῶν καὶ μαντείας, Λεχαινά.

1990

Ἡ Διευθύντρια τοῦ Κέντρου Ἄννα Παπαμιχαήλ-Κουτρούμπα συμμετέσχε: Στὸ Α' Συνέδριο Φθιωτικῶν Ἐρευνῶν: Γλῶσσα, Ἱστορία, Λαογραφία (27-29 Ἀπριλίου 1990), Λουτρὰ Ὑπάτης), μὲ τὴν ἀνακοίνωση: «Ἡ θέση τῶν δύο φύλων στὴ Βορειοανατολικὴ Φθιώτιδα (14ος - 19ος αἰών, πρῶτα τρία τέταρτα 20οῦ αἰῶνος).

1. Στὸ 4ο Διεθνὲς Συνέδριο τῆς International Society for Ethnology and Folklore στὸ Bergen τῆς Νορβηγίας (19-23 Ἰουνίου 1990) μὲ τὴν ἀνακοίνωση: The Construction of Motoroad Network and its impact on Rural Life (An Example of Mountainous Area).

2. Στὴ Συνάντηση Ἐφόρων καὶ Δασκάλων τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων (Ἀθήνα, 2-4 Νοεμβρίου 1990) μὲ θέμα: «Ἐρευνα καὶ ἀρχειοθέτηση τῶν ἐθνικῶν χορῶν».

Ὁ Συντάκτης Γεώργιος Αἰκατερινίδης συμμετέσχε:

Στὸ Γ' Διεθνὲς Συμπόσιο τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Χαλκιδικῆς μὲ θέμα: «Πολιτιστικὴ κληρονομιά καὶ ἀρχιτεκτονικὴ παράδοση στὴ Χαλκιδικὴ καὶ τὸ Ἅγιον Ὄρος», Οὐρανούπολη 14-16 Σεπτεμβρίου 1990, μὲ ἀνακοίνωση: «Συνοπτικὴ λαογραφικὴ θεώρηση τῆς Χάλκιδικῆς».

2. στὸ Β' Συμπόσιο Κυπριακῆς Λαογραφίας (Λεμεσὸς Κύπρου, 17-18 Νοεμβρίου 1990) μὲ θέμα ἀνακοινώσεως: «Ἐθιμικὲς ζωοθυσίαι στὴν Κύπρο. Συγκριτικὲς ἐπισημάνσεις».

Ἡ Συντάκτρια Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη ἀναγορεύτηκε Διδάκτωρ τῆς Φιλολογίας μὲ τὸν βαθμὸ ἄριστα μὲ θέμα διδακτορικῆς διατριβῆς «Νεοελληνικὴ Μετρολογία. Παραδοσιακὰ Μέτρα καὶ σταθμά. 19ος-20ὸς αἰ.».

Μὲ ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργοῦ Παιδείας διορίστηκε τακτικὸ Μέλος τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας ὡς ὑπεύθυνη γιὰ τὰ Παιδαγωγικά του Τμήματα, θέση τὴν ὁποία διατήρησε μέχρι τὸ 1993. Μὲ ἀπόφαση τῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς τοῦ Παν/μίου Θεσσαλίας ἐξεπροσώπησε τὸ Παν/μιο ὡς τακτικὸ μέλος στὸν Καλλιτεχνικὸ Ὄργανισμὸ τοῦ Δήμου Βόλου καὶ προήδρευσε τῆς ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ λαογραφικοῦ Κέντρου «Κίτσοι Μακρῆς» ὡς ὑπεύθυνη γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ ἀξιοποίηση τῆς σημαντικῆς Συλλογῆς τοῦ ἀειμνήστου Λαογράφου Κίτσου Μακρῆ.

Συνέδρια:

1. Αὐτοβιογραφίες καὶ τοπικὴ ἱστορία. Χαρακτηριστικὰ παραδείγματα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Ὀλύμπου. Ε΄ Συνέδριο «Ὁ Ὀλυμπος στοὺς αἰῶνες», Ἐλασσόνα 7-9/9/1990.

2. Παρατηρήσεις στὴν παραδοσιακὴ διατροφή τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Συνέδριο μὲ θέμα: Ζώντας στὴ Μεσόγειο, Θεσ/νίκη 2-4/11/1990.

3. Ἐπισημάνσεις στὸν παραδοσιακὸ πολιτισμὸ τῆς Σκιάθου. Β΄ Συνέδριο Μελετῶν Σκιάθου. Ἀθήνα 25-28/11/1990.

Δημοσιεύματα:

1. Τὸ Α΄ συνέδριο «Φεραὶ-Βελεστίνο-Ρήγας» καὶ ἡ γύρω ἀπὸ τὸν Ρήγα Βελεστινλὴ ἔρευνα, περ. Διαβάζω, Ἀπρίλιος 1990, σ. 76-80 (Ἀφιέρωμα στὸ Ρήγα Βελεστινλή).

2. Ὑδροκίνητες βιοτεχνίες τοῦ Βελεστίνου, περ. Ὑπέρεια, τ. 1 (1989-90), Πρακτικά τοῦ Α΄ Συνεδρίου «Φεραὶ-Βελεστίνο-Ρήγας», Βελεστίνο 1986, σ. 1-164.

3. Τὸ λαϊκὸ θέατρο στὸ Καρπενήσι. Παραστάσεις τοῦ «Πανάρατου». Λαϊκὴ ἐπιτομὴ τῆς Ἐρωφίλης τοῦ Γεωργίου Χορτάτζη, Ἐπετηρὶς τῆς Ἐταιρείας Εὐρυτάων Ἐπιστημόνων, τ. Α΄ (1990).

Οἱ Συντάκτριες Μιράντα Τερζοπούλου καὶ Ἐλένη Ψυχογιοῦ πραγματοποίησαν διάλεξη-διδασκαλία στὸ Τμῆμα Γυναικείων Σπουδῶν τοῦ Παν/μίου Θεσ/νίκης στὸ πλαίσιο σειρᾶς μαθημάτων «Ὁ καλλιτέχνης εἶναι γυναίκα» μὲ θέμα: «Τὰ μοιρολόγια, μιὰ κορυφαία γυναικεῖα δημιουργία» (Ἀπρίλιος 1990).

Ἡ Συντάκτρια Ζωὴ Ρωπαῖτου συμμετέσχε

1. στὸ Σεμινάριο τῶν Παραδοσιακῶν Χορῶν τοῦ Σωματείου «Ἑλληνικοὶ Χοροὶ

Δόρα Στράτου» με την εισήγηση «Ξηρομερίτικοι χοροί» (Αθήνα 1 Μαρτίου 1990).

1991

Ἡ Διευθύντρια τοῦ Κέντρου Ἄννα Παπαμιχαήλ-Κουτρούμπα συμμετέσχε:

1. Στὸ Α' Συμπόσιο Θασιακῶν Μελετῶν: Ἡ Θάσος διαμέσου τῶν αἰῶνων: Ἱστορία-Τέχνη-Πολιτισμὸς (Θάσος, 1-4 Σεπτεμβρίου 1991) με θέμα: «Ἄνθρακες ὁ θησαυρός».

2. Στὸ Α' Συνέδριο Λαογραφίας: Ὁ Λαϊκὸς πολιτισμὸς στὴν Αἰτωλοακαρνανία (Ἀγρίνιο 19-20 Ὀκτωβρίου 1991) με θέμα: «Ὁ Δημήτριος Λουκόπουλος μέσα ἀπὸ τὰ Αἰτωλικά δημοσιεύματά του (Δειγματοληπτικὴ παρουσίαση)».

3. Στὸ 1ο Congres Mediterranéen d'Ethnologie Historique (Lisbonne, 4-8 Νοεμβρίου 1991) με θέμα : «Ties of Kinship in Greece».

Ἡ Συντάκτρια Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη εἶναι ἰδρυτικὸ μέλος τοῦ «Μουσείου Γεωργικῶν Ἐργαλείων καὶ Παραδοσιακῆς Τεχνολογίας» τοῦ Βελεστίνου (1991) καὶ μέλος τῆς προσωρινῆς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς του.

Μὲ πρόταση τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἐταιρείας ὀρίστηκε μόνιμο μέλος τῆς τριμελοῦς Διοικούσας Ἐπιτροπῆς τοῦ Μουσείου Μηλεῶν Πηλίου.

Στὸ πλαίσιο τῆς ἔρευνας στὸ θεσσαλικὸ χῶρο ὑπέβαλε Προτάσεις γιὰ δύο Προγράμματα ποὺ ἀφοροῦν ἐργαστήρια καὶ ἐγκαταστάσεις παραδοσιακῆς τεχνολογίας στὴ Θεσσαλία, τὰ ὁποῖα καὶ ἐγκρίθηκαν.

Συνέδρια:

1. Μετρήσεις, μέτρα καὶ σταθμὰ στὴν Κρήτη, Ζ' Διεθνὲς Κρητολογικὸ Συνέδριο, Ρέθυμνο 25-31 Αὐγ. 1991.

2. Ὁ Παπαδιαμάντης καὶ ἡ Λαογραφία, Διεθνὲς Συνέδριο γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη. Σκιάθος 20-24/9/1991.

3. Μετρήσεις στὴ μεταβυζαντινὴ Λακωνία, Συνέδριο με θέμα: Μεταβυζαντινὴ Λακωνία. Σπάρτη-Γεράκι 4-6/10/1991.

4. Εἰδήσεις γιὰ τὴν ἐκπαίδευση στὴ Θεσσαλία στὴν ἀνέκδοτη ἀλληλογραφία δασκάλων με τὸν Νικόλαο Πολίτη (1888-1902), Α' Συνέδριο γιὰ τὴν Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Ἐκπαίδευσης, Βόλος 8-10/11/1991. Ὁργανωτὴς τὰ Παιδαγωγικὰ Τμήματα τοῦ Παν/μίου Θεσσαλίας.

5. Μουσειοσκευές. Ὁ σύγχρονος τρόπος γνωριμίας με τὰ Μουσεῖα, ἐναρκτήρια ὁμιλία ὡς Προέδρου τῆς ὀργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς στὴν ἡμερίδα «Μουσειοσκευές», ποὺ ὀργάνωσαν τὰ Παιδαγωγικὰ Τμήματα τοῦ Παν/μίου Θεσσαλίας, 28-29/11/1991.

Διαλέξεις:

1. 'Η διατροφή τῶν Νεοελλήνων. 'Εθνογραφική θεώρηση. 'Αθήνα 30-4-1991.
"Όμιλος Φίλων τῆς Φυσικῆς Ζωῆς.

2. Τὸ Μουσεῖο Γεωργικῶν ἐργαλείων καὶ παραδοσιακῆς τεχνολογίας τοῦ Βελεστίνου. Προοπτικές. Βελεστίνο 2-6-1991.

3. Οἱ βιοτεχνίες στὸ Πήλιο κατὰ τὸν 19ο αἰῶνα 13-6-1991. Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου 'Αθηναίων.

4. 'Εθνικὴ πολιτιστικὴ ταυτότητα καὶ περιφερειακὴ ἀνάπτυξη. 'Η περίπτωση τῆς Θεσσαλίας. Λάρισα 22-11-1991.

5. 'Η παράδοση μέσον ἀγωγῆς τῆς παιδικῆς ἡλικίας, Βόλος 4-12-1991. Σχολὴ Γονέων τῆς 'Ιερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος.

6. 'Ο Κίττος Μακρῆς καὶ τὸ Παν/μιο Θεσσαλίας. 'Αθήνα, Δεκέμβριος 1991. Λύκειο 'Ελληνίδων Βόλου.

7. 'Ο 'Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης καὶ ὁ Ν. Γ. Πολίτης. 'Αθήνα 21-12-1991, 'Ημερίδα γιὰ τὸν 'Αλ. Παπαδιαμάντη. 'Ομοσπονδία Μαγνησιωτῶν καὶ Σύλλογος τῶν 'Απανταχοῦ Σκιαθιτῶν.

'Οργάνωσε δύο Συνέδρια στὸ πλαίσιο τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Παν/μίου Θεσσαλίας: 'Ιστορία τῆς Νεοελληνικῆς 'Εκπαίδευσης ('Αντιπρόεδρος) καὶ «Μουσειοσκευές» (Πρόεδρος).

Διδασκαλία: Κατὰ τὰ ἀκαδημαϊκὰ ἔτη 1990-1991 καὶ 1991-1992 δίδαξε τὸ μάθημα τῆς Λαογραφίας στὰ Παιδαγωγικὰ Τμήματα τοῦ Παν/μίου Θεσσαλίας καὶ 'Ιστορία τῆς Παραδοσιακῆς Τεχνολογίας στὸ Τμῆμα Μηχανολόγων τοῦ ἴδιου Παν/μίου.

'Ο Συντάκτης τοῦ Κέντρου 'Ελευθέριος 'Αλεξάκης συμμετέσχε:

1. Στὸ Δ' Συμπόσιο 'Ιστορίας καὶ Λαογραφίας 'Αττικῆς ('Ανω Λιόσια, 11-15 Σεπ/βρίου 1991) μὲ θέμα: «Περὶ Βιτόρας ἢ τοῦ Στοιχειοῦ τοῦ σπιτιοῦ. 'Η συμβολικὴ συγκρότηση τῆς οἰκογένειας καὶ τῆς συγγένειας στοὺς χωρικοὺς τῆς 'Αττικῆς».

'Η Συντάκτρια 'Ελένη Ψυχογιοῦ συμμετέσχε:

1. Στὸ πρῶτο Πανιμβριακὸ Συμπόσιο ('Αθήνα, 22 'Ιουνίου 1991) μὲ θέμα: «Θυσία ταύρων καὶ νεκρικὰ ἔθιμα στ' 'Αγρίδια τῆς 'Ιμβρου».

1992

'Η Διευθύντρια τοῦ Κέντρου 'Αννα Παπαμιχαήλ-Κουτρούμπα ἐντάχθηκε μὲ κρίση στὴν Α' βαθμίδα 'Ερευνητῆ τοῦ Κέντρου. Συμμετέσχε στὰ ἐξῆς συνέδρια:

1. 10th Congress of the International Society for Folk Narrative Research

(ISFNR) με θέμα: Folk Narrative and World-View (4th-11th July 1992) στο Innsbruck «Priests in the Greek Narratives».

2. International Conference «Ecology and Folklore» (9th-12th September 1992) στο Lodz τῆς Πολωνίας με θέμα ανακοίνωσης: «Agricultural Tools and Machines and their Ecological and Economic Paramaters».

Ὁ Συντάκτης Γεώργιος Αἰκατερινίδης ἐντάχθηκε με κρίση στὴ Β' βαθμίδα Ἐρευνητῆ τοῦ Κέντρου. Συμμετέσχε στό:

1. Συμπόσιο με θέμα «Στερνίτσα: Ἱστορία-Κοινωνία-Τέχνες» (15-16 Μαΐου 1992, Στερνίτσα) με θέμα: «Ἡ συνθηματικὴ γλῶσσα τῶν κτιστῶν τῆς περιοχῆς Γορτυνίας».

2. 2ο Συμπόσιο Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ (Σέρρες, 23-24 Μαΐου 1992) με θέμα: «Συλλογὲς λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὴν περιοχὴ Σερρῶν στὰ ἀρχεῖα τοῦ Κέντρου Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν».

Ἡ Συντάκτρια Αἰκατερίνη Πολυμέρου Καμηλάκη ἐντάχθηκε με κρίση στὴν Β' βαθμίδα Ἐρευνητῆ τοῦ Κέντρου.

1. Συμμετέσχε στὴ διοργάνωση τοῦ Συνεδρίου με θεματικὸ πλαίσιο «Ὁ ἄρτος ἡμῶν». Ἀπὸ τὸ σιτάρι στὸ ψωμί» ποὺ ὀργάνωσε τὸ Ἐπιστημονικὸ Τεχνολογικὸ Ἰνστιτούτο τῆς ΕΤΒΑ, Πορταριά Μαγνησίας 10-12 Ἀπριλίου 1992. Θέμα ανακοίνωσης: «Τὰ εἶδη τοῦ ἄρτου (οἰκιακὴ παρασκευὴ, ἀρτοποιία).

2. Β' Διεθνὲς Συνέδριο «Φεραὶ-Βελεστίνου-Ρήγας», Βελεστίνου 2-4 Ὀκτωβρίου 1992, με θέμα: «Προμελέτη σκοπιμότητας ἀξιοποίησης τῶν ὑδροκίνητων ἐργαστηρίων τοῦ Βελεστίνου».

3. Ε' Συνέδριο Ἀγράφων: Ἀρχαιολογία-Ἱστορία-Λαογραφία. Καρδίτσα 16-18 Ὀκτωβρίου 1992. Θέμα ανακοίνωσης «Ἡ διατροφή στὰ χωριά τῶν Ἀγράφων (19ος-20ὸς αἰώνας)».

Διαλέξεις:

1. Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης πηγὴ λαογραφικῶν πληροφοριῶν. Μάρτιος 1992. Λύκειο Ἑλληνίδων Βόλου.

2. Καραγκούνικος γάμος. Βόλος 30-11-1992. Παν/μιο Θεσσαλίας - Λέσχη Γυναικῶν Καρδίτσας.

3. Τὸ Λαογραφικὸ Κέντρο Κίτσου Μακρῆ καὶ τὸ Παν/μιο Θεσσαλίας. Μνημόσυνο-διάλεξη γιὰ τὰ δύο χρόνια ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Κίτσου Μακρῆ στὸ Δημαρχεῖο Βόλου, 9-12-1992. Ὁργανωτῆς: Παν/μιο Θεσσαλίας.

Διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς Λαογραφίας στὰ Παιδαγωγικὰ Τμήματα τοῦ Παν/μίου Θεσσαλίας κατὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸ ἔτος 1991-1992.

‘Ημίωρη έκπομπή στην τηλεόραση με θέμα τή λατρεία τοῦ ‘Αγίου Νικολάου (Δεκ. 1992).

Δημοσιεύματα:

1. Συμβολή στην έρευνα τῆς διατροφῆς τῶν έποχικῶν έργατῶν (τέλος 19ου - περ. 1950). ‘Η περίπτωση τῶν θεριστῶν στο θεσσαλικό χῶρο, ‘Αφιέρωμα στον Καθηγητή Βασ. Σφυρόερα, ‘Αθήνα 1992, σ. 373-393.

2. Οί ύδροκίνητες έγκαταστάσεις τοῦ Βελεστίνου. Πρόγραμμα αξιοποίησης ἀπό τή Νομαρχία Μαγνησίας καί τὸ Παν/μιο Θεσσαλίας, περ. Τεχνολογία, τεῦχ. 5/6, 1992, σ. 39.

‘Ο Συντάκτης ‘Ελευθέριος ‘Αλεξάκης έντάχθηκε μετὰ ἀπό κρίση στή Β’ βαθμίδα ‘Ερευνητή τοῦ Κέντρου. Συμμετέσχε στό:

1. Β’ Διεθνές Συνέδριο Βοιωτικῶν Μελετῶν, Λιβαδειά, 6-10 Σεπτεμβρίου 1992 με θέμα: «Τὸ ἀλέτρι καί τὸ κοπάδι: Δύο έναλλακτικές οίκονομίες καί οίκογενειακές δομές στους ‘Αρβανίτες ‘Αττικῆς καί Βοιωτίας».

2. Α’ ‘Επιστημονικό Συνέδριο τῆς ‘Εταιρείας Ναυπακτικῶν Μελετῶν με θέμα «‘Η Ναύπακτος καί ἡ περιοχή της 4.000 χρόνια». Ναύπακτος, 16-18 ‘Οκτωβρίου 1992. Θέμα ανακοινώσεως: «‘Η σύνθεση τῆς οίκιακῆς ομάδας σέ μιὰ πεδινή γεωργοκτηνοτροφική κοινότητα. ‘Η περίπτωση τοῦ Μολύκρειου (Μούι) Ναυπάκτου».

‘Η ‘Ερευνήτρια Γ’ βαθμίδας ‘Ελένη Ψυχογιού συμμετέσχε στό:

Θεολογικό Συνέδριο με θέμα: «Χριστιανισμός καί Μαγεία». Πύργος ‘Ηλείας, 22-23 Φεβρουαρίου 1992. Θέμα ανακοινώσεως: «Μαγεία καί έλληνική λαογραφία».

‘Ο ‘Ερευνητής Γ’ βαθμίδας Παναγιώτης Καμηλάκης συμμετέσχε στό:

1. Συνέδριο «‘Ο ἄρτος ἡμῶν». ‘Από τὸ σιτάρι στο ψωμί. ‘Επιστημονικό Τεχνολογικό ‘Ιδρυμα τῆς ΕΤΒΑ, Πορταριά Μαγνησίας, 10-12 ‘Απριλίου 1992. Θέμα ανακοινώσεως: «Οί μετακινούμενοι μυλωνάδες τῆς Καστοριάς».

2. ΣΤ’ Συνέδριο τοῦ Δήμου ‘Ελασσόνας με θέμα: «‘Ο ‘Ολυμπος διαμέσου τῶν αίωνων», ‘Ελασσόνα, 25-27 Σεπτεμβρίου 1992. Θέμα ανακοινώσεως «Οί ύδροκίνητες βιοτεχνίες τοῦ ‘Αγίου Δημητρίου ‘Ολύμπου».

3. Β’ Συνέδριο «Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας», 2-4 ‘Οκτωβρίου 1992. Θέμα ανακοινώσεως «‘Ο επαγγελματικός βίος τοῦ Βελεστίνου μετὰ τήν ἀπελευθέρωση (1881) κ.έξ.».

‘Η ‘Ερευνήτρια Δ’ βαθμίδας — μουσικός Μαρία ‘Ανδρουλάκη συμμετέσχε στό:

Α’ ‘Επιστημονικό Συνέδριο Ναυπακτικῶν Μελετῶν με θέμα: ‘Η Ναύπακτος καί ἡ περιοχή της 4.000 χρόνια». Ναύπακτος, 16-18 ‘Οκτωβρίου 1992. Θέμα ανακοινώσεως: «Τὸ τραγούδι τοῦ Κωνσταντέλου».

1993

Ἡ Ἐρευνήτρια Α' βαθμίδας Ἄννα Παπαμιχαήλ-Κουτρούμπα συμμετέσχε στό:

1. Β' Συνέδριο Λαρισαϊκῶν Σπουδῶν (Λάρισα, 20-21 Μαρτίου 1993) με θέμα «Ἡ προϊκα ὡς θεσμός τοῦ οἰκογενειακοῦ δικαίου στό νομό Λαρίσης».

2. International Symposium zur Erforschung und musealen Dokumentation von Spielzeug, Kinder und Jugendkult: Kindheit-Spielzeit? (Köln, 20-23 Juni 1993) με τήν ἀνακοίνωση: «Learning through playing games in Greece».

3. 10th Congress of Jewish Studies (Jerusalem, 22-29 June 1993) με τήν ἀνακοίνωση: «Occupations of Jewish people in the Hellenic proverbs».

4. International Symposium Swedish Royal Academy for History and Antiquities με θέμα: «Religion in everyday Life, past and present» (Stockholm, 13-15 September 1993).

5. International Congress of the American Folklore Association: Folklore civil rights and social justice (Eugene, Oregon U.S.A.) με θέμα: «Some aspects from the Hellenic Public Folk Law» (ἔστáλη).

6. Στό Εὐρωπαϊκό Σεμινάριο Ἐπιμορφώσεως Ἐνηλίκων (Κῶς, 16-18 Ὀκτωβρίου 1993) με θέμα: «Παραδοσιακή τεχνική καί νέα τεχνολογία».

7. Ε' Πανελλήνιο Συμπόσιο Λατινικῶν Σπουδῶν: Ἡ μίμηση στή Λατινική Λογοτεχνία (Ἀθήνα, 5-7 Νοεμβρίου 1993) με ἀνακοίνωση: «Μίμηση καί λαϊκή φιλολογία-λογοτεχνία με ἀφορμή τίς «Μεταμορφώσεις» τοῦ Ἀπουληίου».

Ὁ Ἐρευνητής Β' βαθμίδας Γεώργιος Αἰκατερινίδης συμμετέσχε στό:

1. Πανελλήνιο Συνέδριο: Τό δημοτικό τραγούδι τῆς Μακεδονίας, Δῆμος Θεσσαλονίκης, Κέντρο Μουσικῆς (Θεσσαλονίκη, 14-15 Μαΐου 1993) με τήν ἀνακοίνωση «Τό χελιδόνισμα στήν περιοχή τῆς Μακεδονίας».

2. Ἐπιμορφωτικό Σεμινάριο, Καλλιτεχνικό Σωματεῖο «Κρητική Μούσα» ὑπό τήν αἰγίδα τοῦ Πολυτεχνείου Κρήτης (Χανιά, 5-7 Νοεμβρίου 1993) με ἀνακοίνωση: «Γνωριμία με τή λαϊκή μας τέχνη».

Ἡ Ἐρευνήτρια Β' βαθμίδας Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη.

Ἐξελέγη Λέκτωρ τῆς Λαογραφίας στό Παν/μιο Ἀθηνῶν (Τμῆμα Φιλολογίας).

Συμμετέσχε στό:

1. Συνέδριο πού διοργάνωσε τό Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας καί ἡ Κοινότητα Πορταριάς με θέμα: «Τό παραμῦθι κι οἱ παραμυθάδες στήν Ἑλλάδα», (Πορταριά, 14-16 Μαΐου) με τήν ἀνακοίνωση: «Πηλιορείτικα παραμῦθια τῆς συλλογῆς Ν. Γ. Πολίτου».

2. Συνέδριο γιά τό Παρελθόν, τό παρὸν καί τό μέλλον τῆς Ἀνάβρας (Γούρας)

Ἴαλμυροῦ (Ἰνάβρα, 31 Ἰουλίου - 1 Αὐγούστου 1993) με ἀνακοίνωση: «Οἱ ὑδροκί-
νητες βιοτεχνίες τῆς Γούρας».

3. Συνέδριο: Ἡ βιομηχανία τοῦ Βόλου καὶ τῆς περιοχῆς, 1881-1981, ποῦ ὀργά-
νωσε ὁ Δῆμος Βόλου με τὸ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, τὴν Ἱστορικὴ καὶ Λαογρα-
φικὴ Ἐταιρεία τῶν Θεσσαλῶν καὶ τὴν Ἐταιρεία Θεσσαλικῶν Ἐρευνῶν (Βόλος,
25-28 Νοεμβρίου 1993), με ἀνακοίνωση: «Τὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ ἡ βιομηχα-
νία στὴ Θεσσαλία».

Διαλέξεις:

1. Θεσσαλικά χοιροσφάγια. Παλαιὸ Ἰαμφιθέατρο τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ
Παν/μίου Ἀθηνῶν, 20-12-1993.

2. Παραδοσιακὲς Πίττες τῆς περιοχῆς Καρδίτσας. Μουσεῖο Ἑλληνικῆς Λαϊκῆς
Τέχνης, 7-4-1993. Παρουσίαση τοῦ ὁμοτίτλου βιβλίου τῆς Λέσχης Γυναικῶν Καρ-
δίτσας.

Διδασκαλία: Κατὰ τὸ χειμερινὸ ἐξάμηνο δίδαξε στὰ Παιδαγωγικὰ Τμήματα
τοῦ Παν/μίου Θεσσαλίας τὸ μάθημα τῆς Λαογραφίας καὶ στὸ Τμήμα Μηχανολόγων
τοῦ ἴδιου Παν/μίου τὸ μάθημα Ἱστορία τῆς παραδοσιακῆς Τεχνολογίας.

Δημοσιεύματα:

1. Σήμερα Δέσπω μ' Πασχαλιά... Πασχαλιάτικα τραγούδια καὶ χοροὶ στὸ βο-
ρειοελλαδικὸ χῶρο, περ. Ἐπτὰ Ἡμέρες, Ἀφιέρωμα στὸ Πάσχα τοῦ 1993, σ. 14-15.

Ὁ Ἐρευνητὴς Β' βαθμίδας Ἐλευθέριος Ἀλεξάκης συμμετέσχε στὴν:

1. Ἐπιστημονικὴ Συνάντηση Ν.Α. Ἀττικῆς (Μαρκόπουλο, 21-24 Ὀκτωβρίου
1993) με ἀνακοίνωση: «Τὸ αἶμα καὶ τὸ λάδι». Φυσικὴ καὶ πνευματικὴ συγγένεια σὲ
μιὰ ἀρβανίτικη κοινότητα. Ἡ περίπτωση τοῦ Κουβαρᾶ Ν.Α. Ἀττικῆς-Λαυρεωτικῆς».

2. Συνάντηση Ἱστορίας τῆς Μάνης (15ος-19ος αἰ.). Περιηγητὲς καὶ ἐπιστημο-
νικὲς ἀποστολές. Μαρτυρίες γιὰ τὸ χῶρο καὶ τὴν κοινωνία τῆς Μάνης (Γύθειο-Ἀρεό-
πολη Λακωνίας, 4-7 Νοεμβρίου 1993) με τὴν ἀνακοίνωση: «Ἐμεῖς καὶ οἱ ἄλλοι.
Ἐθνοῖστορικὲς προσεγγίσεις στὰ περιηγητικὰ κείμενα γιὰ τὴ Μάνη».

Ὁ Ἐρευνητὴς Γ' βαθμίδας Παναγιώτης Καμηλάκης συμμετέσχε:

1. Στὸ Συνέδριο: Τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τῆς Ἰνάβρας Ἰαλμυροῦ
(Ἰνάβρα, 31 Ἰουλίου - 1 Αὐγούστου 1993) με ἀνακοίνωση: «Βιοτεχνικὲς καὶ ἐ-
παγγελματικὲς δραστηριότητες στὴν Ἰνάβρα».

2. Στὸ Συνέδριο τοῦ Πολιτιστικοῦ Τεχνολογικοῦ Ἰδρύματος τῆς ΕΤΒΑ στὴ Νά-
ουσα Μακεδονίας: Ἀμπελοοινικὴ ἱστορία στὸ χῶρο τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θρά-
κης (17-19 Σεπτεμβρίου 1993) με τὴν ἀνακοίνωση «Ἀμπελουργία καὶ ἐμπόριο
κρασιοῦ στὴ Ν.Δ. Μακεδονία. Ἡ περίπτωση τῆς Σιάτιστας».

Ἡ Ἐρευνήτρια Δ' βαθμίδας Ἀλίκη Παληοδήμου ἀπέκτησε τὸ διδακτορικό της δίπλωμα μὲ θέμα: «Ἡ ἀφηγηματικὴ πεζογραφία τοῦ Γεωργίου Δενδρινού».

Ἡ Ἐρευνήτρια Δ' βαθμίδας - μουσικὸς Μαρία Ἀνδρουλάκη συμμετέσχε στό: 3ο Συμπόσιο Τρικαλινῶν Σπουδῶν (Τρίκαλα, 5-7 Νοεμβρίου 1993) μὲ τὴν ἀνακοίνωση: «Ἀπὸ τὰ Πασχαλιάτικα τραγούδια τῆς περιοχῆς τῶν Τρικάλων».

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1994¹

Κατὰ τὸ ἔτος 1994 δὲν πραγματοποιήθηκαν λαογραφικὲς ἀποστολὲς γιὰ ἐπιτόπια ἔρευνα. Εἰσήχθησαν 269 νέοι δίσκοι εἰς διπλοῦν. Ἡ ἐργασία ὑποδομῆς στὸ Κέντρο (ἀποδελτίωση ὑλικού, ἀντιβολή, κατάταξη καὶ εἰσαγωγή ὑλικού στὸ Ἀρχεῖο, πλὴν τῆς ἀπομαγνητοφωνήσεως ὑλικού προηγουμένων λαογραφικῶν ἀποστολῶν καὶ εὔρετηριάσεως μουσικῆς ὕλης) ὑπῆρξε ἰδιαίτερα περιορισμένη.

Ἐξωπηρεσιακὴ δραστηριότητα τῶν ἐρευνητῶν

Ἡ Διευθύντρια τοῦ Κέντρου Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη πραγματοποίησε τὶς ἑξῆς ἀνακοινώσεις:

1. «Ἡ τυποβαφικὴ στὴν Εὐρώπη (18ος-20ὸς αἰ.)», στὸ συνέδριο «Ἡ ἱστορία τοῦ σταμπωτοῦ, 19ος-20ὸς αἰώνας», Λάρισα 15-17.4.1994.
2. «Οἱ παραδόσεις γιὰ τὸν Μεγαλέξανδρο στὴν περιοχὴ τοῦ Ὀλύμπου» στὸ συνέδριο «Ὁ Ὀλυμπος διαμέσου τῶν αἰώνων», Ἐλασσόνα 26-28.8.1994.
3. «Ἡ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν Σαρακατσάνων» σὲ συνέδριο γιὰ τοὺς «Σαρακατσάνους», Θεσσαλονίκη 30.9-2.10.1994.
4. «Οἱ Πελοποννήσιοι στὸν Ἀμπελώνα καὶ ἡ συμβολὴ τους στὴ δημιουργία τοῦ νέου οἰκισμού» συνέδριο «Ὁ Ἀμπελώνας καὶ ἡ περιοχὴ του» (Ἀμπελώνας Λαρίσης 3-5.11.1994.

Διαλέξεις:

1. Διαβατήρια ἔθιμα τῆς πρώτης τοῦ ἔτους» στὴν κοπὴ τῆς πίττας τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός» (10.1.1994).
2. Ἀναδρομικὴ Πρωτοχρονιά. Συλλογικὸ ἔθιμο τῆς κοπῆς τῆς βασιλόπιττας, Ρότα-ρυ Βόλου, (30-1-1994).
3. «Ἡ λαογραφικὴ ἔρευνα γιὰ τὴ Θράκη» (Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Ἀθηναίων, 24-25 Μαΐου 1994).

1. Ἡ Διευθύντρια τοῦ Κέντρου Αἰκατερίνη Πολυμέρου - Καμηλάκη, ἡ ὁποία ἐξελέγη στὶς 3 Μαρτίου τοῦ 1994, ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά της στὶς 26 Ὀκτωβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ καὶ ἐπειδὴ δὲν τῆς παραδόθηκαν Πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς (1986-1993) ἡ ἀναλυτικὴ σύνταξη Πεπραγμένων δὲν κατέστη δυνατὴ.

Τέλος ἔλαβε μέρος σὲ ἐπίκαιρες ἐκπομπὲς στὴν τηλεόραση (ἔθιμα Μ. ἐβδομάδος καὶ Πάσχα).

Ὁ ἐρευνητὴς Β' βαθμίδας, Γεώργιος Αἰκατερινίδης πραγματοποίησε τὶς ἑξῆς ἀνακοινώσεις:

1. «Λαϊκὰ δρώμενα» στὸ Α' Πανελλήνιο Συνέδριο στὴν Κομοτηνὴ (Νοέμβριος 1994).
2. «Τοπικὰ ἔθιμα — δρώμενα τοῦ Δωδεκαημέρου στὴν Καλὴ Βρύση Σερρών» (Ἰανουάριος 1994).
3. «Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος στὴ λαϊκὴ παράδοση (σὲ ἐκδήλωση γιὰ τὴ Μακεδονία στὸ Ἡράκλειο Ἀττικῆς.

Τέλος πραγματοποίησε λαογραφικοῦ περιεχομένου μάθημα στὸ ἀνοικτὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Δήμου Θεσ/νίκης (Φεβρουάριος 1994) καθὼς καὶ ἐπίκαιρες ραδιοφωνικὲς καὶ τηλεοπτικὲς ἐμφανίσεις.

Ὁ ἐρευνητὴς Β' βαθμίδας, Ἐλευθέριος Ἀλεξάκης πραγματοποίησε τὶς ἑξῆς ἀνακοινώσεις σὲ συνέδρια:

1. «Ἡ διαπραγμάτευση τῆς συλλογικῆς ταυτότητας στοὺς "Ἕλληνες Βλάχους τοῦ Κεφαλόβρυσου (Μετζιτιέ) Πωγωνίου» στὸ συνέδριο «Οἱ Βλάχοι στὴν Ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ: Παρελθόν-προοπτικὲς» (Βέροια 24-26/6/1994).

2. «Γυναῖκες, γάλα, συγγένεια. Κοινὰ παλαιοβαλκανικὰ στοιχεῖα στὸν λαϊκὸ πολιτισμὸ τῶν βαλκανικῶν λαῶν», στὸ Διεθνὲς Συνέδριο Σπουδῶν Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης, Θεσσαλονίκη 29/8-3/9/1994.

Ἐπίσης πραγματοποίησε τὶς ἑξῆς ὁμιλίες:

1. «Τὸ Κέντρο Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν» στὸ σεμινάριο «Γνωριμία μὲ τοὺς φορεῖς» στοὺς τελειοφοίτους τοῦ Τμήματος Κοινων. Πολιτικῆς καὶ Κοινωνικῆς Ἀνθρωπολογίας τοῦ Παντείου Παν/μίου (15/3/1994).
2. «Ἡ συμβολὴ τῆς Κοινων. Ἀνθρωπολογίας στὴ μελέτη τῶν συστημάτων συγγένειας» στοὺς φοιτητὲς τοῦ Τμήματος Κοινων. Πολιτικῆς καὶ Κοινωνικῆς Ἀνθρωπολογίας τοῦ Παντείου Πανεπιστημίου (18/11/1994).

Ἡ ἐρευνήτρια Γ' βαθμίδας, Μιράντα Τερζοπούλου:

Συνέγραψε ἐπιστημονικὸ εἰσαγωγικὸ κείμενο καὶ σχόλια στὰ τραγούδια τοῦ δίσκου «Τὰ Ἀποκριάτικα. Ἀνίερα ἱερά» τῆς σειρᾶς «Τραγούδια στὸν κύκλο τοῦ Χρόνου», ἔκδ. τοῦ Καλλιτεχνικοῦ Συλλόγου Δημοτικῆς Μουσικῆς Δόμνα Σαμίου (Φεβρουάριος 1994).

Πραγματοποίησε τὴν ἀνακοίνωση: «Ἡ φυματίωση ὡς μεταφορὰ καὶ ἡ εἰκόνα τῆς στὴν νεοελληνικὴ λογοτεχνία» στὸ συνέδριο «Φυματίωση στὴν Ἑλλάδα. Παρελθόν,

Παρόν και Μέλλον», που ὀργάνωσε ἡ Ἑλληνική Ἑνωσιὶς κατὰ τῆς φυματίωσης καὶ τῶν νόσων τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος.

Πραγματοποίησε σειρὰ μαθημάτων με θέμα «Δημοτικὸ τραγούδι καὶ Κοινωνία» στὸ Λύκειο Ἑλληνίδων.

Συμμετέσχε στὸ Διεθνὲς Συνέδριο με θέμα «Ναυπηγικὴ καὶ πλοῖα στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο κατὰ τὸν 18ο καὶ 19ο αἰῶνα» (Χίος 4-7/6/1994) ὡς μέλος τῆς Ὁργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς του.

Διετέλεσε ἐπιστημονικὴ Σύμβουλος καὶ συγγραφέας κειμένων ἐκπαιδευτικῆς ταινίας με θέμα «Γυναικεῖοι Ἀγροτουριστικοὶ Συνεταιρισμοὶ» γιὰ τὶς ἀνάγκες διδασκαλίας σὲ ἐπιμορφωτικὰ σεμινάρια τοῦ Κέντρου τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος (Ἰανουάριος 1994).

Ἡ ἐρευνήτρια Γ' βαθμίδας, Ἑλένη Ψυχογιῶ, πραγματοποίησε σειρὰ μαθημάτων με θέμα «Δημοτικὸ τραγούδι καὶ Κοινωνία» (τραγούδια τοῦ γάμου, τῆς ξενιτειᾶς, τῶν ἐορτῶν) στὸ πλαίσιο τοῦ σεμιναρίου «Κατάρτιση στὴ διδασκαλία τοῦ ἐλληνικοῦ χοροῦ», που ὀργάνωσε τὸ Λύκειο Ἑλληνίδων (1993-1994).

Ὁ ἐρευνητὴς Γ' βαθμίδας, Παναγιώτης Καμηλάκης πραγματοποίησε τὶς ἐξῆς ἀνακοινώσεις:

1. «Ἡ ἐξέλιξη τῆς ἱστιοφόρας ναυτιλίας τοῦ Λιτοχώρου Πιερίας», στὸ συνέδριο «Ὁ Ὀλυμπος διαμέσου τῶν αἰῶνων» (26-28/8/1994).
2. «Ἡ ληστεία στὴν Πιερία καὶ ἡ ἐξορία τῶν Σαρακατσάνων τῆς περιοχῆς στὴ Β. Μακεδονία γιὰ τὴ συμμετοχὴ τους σ' αὐτὴ» στὸ Συνέδριο γιὰ τοὺς Σαρακατσάνους (30/9-2/1994).

Ἡ ἐρευνήτρια Γ' βαθμίδας, Ἀλίκη Παληοδήμου:

1. Ἀναγορεύτηκε διδάκτωρ τῆς Νεοελλ. Φιλολογίας τοῦ Παιδαγωγικοῦ Τμήματος τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΟΛΥΜΕΡΟΥ-ΚΑΜΗΛΑΚΗ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ τοῦ ΚΕΕΛ

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1995

Παρὰ τὶς δυσκολίες που ἀντιμετώπισε τὸ Κέντρο Λαογραφίας, ἐξαιτίας τῶν δικαστικῶν ἀγῶνων, με ἀφορμὴ τὴν προσπάθεια τῆς ἐρευνήτριας Ἄνας Παπαμιχαήλ - Κουτρούμπα νὰ ἐπανέλθει στὴ θέση τοῦ Διευθυντῆ που κατεῖχε πρὶν ἀπὸ τὴν ἰσχὺ τοῦ Νόμου περὶ τῆς Ἑρευνας, τὸ 1995 πραγματοποιήθηκε ἀξιόλογο ἔργο ἀπὸ τὴν

έκλεγμένη Διευθύντρια Αικατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, η οποία διηύθυνε το Κέντρο μέχρι τον Δεκέμβριο του 1995, όταν με απόφαση της Συγκλήτου η Διεύθυνση του Κέντρου ανατέθηκε στον έρευνητή Α' βαθμίδας Άγγελο Δευτεραίο. Με την άμεριστη συμπαράσταση της Έφορευτικής Έπιτροπής του Κέντρου και της Διοικήσεως της Ακαδημίας έπιτεύχθηκε το ακόλουθο έργο:

Κατά τη διάρκεια του 1995 δημιουργήθηκε στοιχειώδης ύλικοτεχνική ύποδομή για την αξιοπρεπή εργασία των έρευνητών στο χώρο του Κέντρου με την προμήθεια καθισμάτων και την έπισκευή και καθαρισμό των παλαιών γραφείων και καθισμάτων. Αγοράστηκε, έπίσης, μεγάλο τραπέζι αναγνωστηρίου για την έξυπνέτηση των έρευνητών, έπισκεπτών της Βιβλιοθήκης του Κέντρου.

Αγοράστηκαν ειδικές δελτιοθήκες για την αρχαιοθήτηση των αποδελτιωμένων τραγουδιών και παραμυθιών.

Απονεμήθηκαν οι έκκρεμοῦντες από το 1986 έπαινοι, ὕψους 6,5 έκατομμυρίων δραχμών στους Συλλογεῖς λαογραφικού ὕλικου (46 έπαινοι).

Μουσική Συλλογή

Όλοκληρώθηκε η μελέτη δημιουργίας Studio για την αντιγραφή σε ψηφιακή μορφή και διάσωση του πολύτιμου για το Κέντρο μουσικού ὕλικου, χωρίς να διακυβεύεται η μοναδικότητά του. Η μελέτη έγινε από τον ακαδημαϊκό κ. Πάνο Λιγομενίδη σε συνεργασία με τη Διευθύντρια του Κέντρου Αικατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, με βάση τις προτάσεις των ειδικών μουσικολόγων Γ. Αμαργιανάκη, Λ. Λιάβα και Μ. Δραγούμη και του τεχνικού Γιάννη Σμυρναίου. Δείγμα του προς διάσωση μουσικού ὕλικου άντεγράφη σε ειδικό Studio με την έπιμέλεια της έρευνήτριας - μουσικού Μαρίας Ανδρουλάκη. Το Πρόγραμμα, κόστους περίπου 20 έκατομμυρίων δραχμών, μέρος των οποίων καλύπτει έπιχορήγηση του Έπουργείου Πολιτισμού (5 έκατ.), έγκρίθηκε από τη Σύγκλητο της Ακαδημίας.

Μουσειακή Συλλογή

Τά άντικείμενα της Μουσειακής Συλλογής, που βρίσκονται ακόμη χωρίς φροντίδα σε άκατάλληλο χώρο, έπισκέφθηκε ομάδα ειδικών μουσειολόγων και συντηρητών του Μουσείου Έλληνικής Τέχνης και υπέβαλε έμπεριστατωμένη έκθεση για την άμεση ανάγκη συντήρησης. Ηδη σε συνεννόηση με μουσειολόγους του Μουσείου Έλληνικής Λαϊκής Τέχνης και της Έταιρείας Έλληνικής Μουσειολογίας προωθείται η διαδικασία για τη συντήρησή τους. Τά μουσικά όργανα, τά όποια αποτελούν μέρος της Συλλογής, ανέλαβε να συντηρήσει το Μουσείο Λαϊκών Μουσικών Όργα-

νων με την εύγενική φροντίδα των μουσικολόγων Γ. Αμαργιανάκη και Λ. Λιάβα. Με την καθοδήγηση της Διευθύντριας Αϊκ. Πολυμέρου-Καμηλάκη έγινε από ομάδα φοιτητών ή καταγραφή σε ειδικές καρτέλες των αντικειμένων της μουσειακής Συλλογής.

Προγράμματα

1. Έχει εγκριθεί από την Έπιτροπή Έρευνών της Ακαδημίας Πρόγραμμα των έρευνητών του Κέντρου Έλευθερίου Αλεξάκη και Έλένης Ψυχογιού με θέμα: «Ο γάμος στους κτηνοτρόφους. Στρατηγικές και σύμβολα», το οποίο εύρίσκεται σε εξέλιξη, παράλληλα με τα άλλα προγράμματα του Κέντρου.
2. Με τη συμπράξη του Αντιπροέδρου της Ακαδημίας Αθηνών κ. Γιάγκου Πεσμαζόγλου ως Προέδρου της Έπιτροπής Έρευνών και την έποπτεία του ακαδημαϊκού κ. Πάνου Λιγομενίδη, ή Διευθύντρια του Κέντρου Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη υπέβαλε ολοκληρωμένο Πρόγραμμα μηχανοργάνωσης του Κέντρου για το Β' Κοινοτικό Πρόγραμμα Στήριξης στο Έπουργείο Παιδείας, ύψους 348 εκατομμυρίων δραχμών. Το Πρόγραμμα αυτό θα συμβάλει αποφασιστικά στην αξιοποίηση, με τη βοήθεια της Πληροφορικής, του ύλικού του Κέντρου.

Προσωπικό

Από τον Σεπτέμβριο το Κέντρο, μετά από σχετική προκήρυξη στον τύπο και συνέντευξη ενώπιον ακαδημαϊκών της Έφορευτικής Έπιτροπής και της Διευθύντριας του Κέντρου, απέκτησε τέσσερις αξιολόγους συνεργάτες, με αποσπάσεις από την Μέση εκπαίδευση. Πρόκειται για τους:

1. Άργεντούλα Πάσχαρη, θεολόγο-φιλόλογο, υποψήφια διδάκτορα Λαογραφίας, αποσπασμένη από το Βαρβάκειο Αθηνών.
2. Χριστίνα Πετροπούλου, φιλόλογο, υποψήφια διδάκτορα Κοιν. Ανθρωπολογίας, από το ΤΕΛ Κω Δωδεκανήσου.
3. Είρήνη Τουνταςάκη, διδάκτορα Κοιν. Ανθρωπολογίας, αποσπασμένη από το Γυμνάσιο Μαλεσίνας Φθιώτιδας και,
4. Κυριακή Χρυσού-Καρατζά, φιλόλογο, αποσπασμένη από το 33ο Λύκειο Αθηνών.

Κτίριο

Στο πλαίσιο της ασφάλειας και αξιοποίησης του ύλικού, της βελτίωσης των συνθηκών εργασίας και αισθητικής του ΚΕΕΛ είχε προταθεί από τη Διευθύντρια του Κέντρου και είχε γίνει όμόφωνα δεκτή από την Έφορευτική Έπιτροπή ή ανα-

ζήτηση νέου χώρου για τή μεταστέγασή του. Οί δυσκολίες για τή μεταφορά του Κέντρου οδήγησαν, με προσωπική παρέμβαση του 'Αντιπροέδρου τῆς 'Ακαδημίας, 'Ακαδημαϊκοῦ κ. Γιάγκου Πεσμαζόγλου, στήν ἀπόφαση τῆς Συγκλήτου για μεταστέγαση τοῦ Κέντρου στό ἐπί τῆς ὁδοῦ Βασ. Σοφίας 79 διαμέρισμα τοῦ ἀειμνήστου Γεωργίου 'Αθανασιάδη-Νόβα.

Συνεργασία με ἄλλα Ἰδρύματα

Ὅσον ἀφορᾷ τή συνεργασία με ἐπιστημονικά ἰδρύματα σέ κοινά προγράμματα (Μουσεῖο Ἑλληνικῆς Λαϊκῆς Τέχνης, Ἐθνικό Ἰδρυμα Ἐρευνῶν, Ἰδρυμα Λαμπράκη, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ἰδρυμα, Λαογραφικό Μουσεῖο Λάρισας κ.ἄ.) τὸ Κέντρο ἔχει ἀρχίσει νὰ προσανατολίζεται πρὸς τήν κατεύθυνση αὐτή, με γνώμονα πάντοτε τήν διαφύλαξη τοῦ ὑλικοῦ του καὶ τήν ἐπιστημονική του ἀξιοποίηση. Ἐπίσης, δέχεται καθημερινῶς καὶ ἐξυπηρετεῖ μεγάλο ἀριθμὸ Ἑλλήνων καὶ ξένων ἐρευνητῶν καθὼς καὶ φοιτητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται ἐθελοντικά για τήν προώθηση τῶν προγραμμάτων ὑποδομῆς τοῦ Κέντρου.

Λαογραφικὲς ἀποστολές

Πραγματοποιήθηκαν οἱ ἀποστολές τῶν ἐρευνητῶν τοῦ Κέντρου καὶ εἰσῆλθε στό Κέντρο μεγάλος ἀριθμὸς σελίδων λαογραφικοῦ ὑλικοῦ καθὼς καὶ μουσικό καὶ μαγνητοφωνημένο ὑλικὸ καὶ βιντεοταινίες.

Ὁ ἐρευνητῆς Γεώργιος Αἰκατερινίδης πραγματοποίησε λαογραφική ἀποστολή στό νομὸ Ἀρκαδίας.

Ὁ ἐρευνητῆς Ἐλευθέριος Ἀλεξάκης πραγματοποίησε λαογραφική ἀποστολή στό νομὸ Ἰωαννίνων καὶ «ἐπ' εὐκαιρία» ἀποστολή στή Λέσβο κατά τήν ὁποία βιντεοσκόπησε τή θυσία τοῦ Ταύρου (κουλμπάνι) στή Μονή Ταξιαρχῶν Μανταμάδου (4-6 Μαΐου 1995).

Ἡ ἐρευνήτρια Ἐλένη Ψυχογιοῦ πραγματοποίησε λαογραφική ἀποστολή στό νομὸ Ἡλείας καθὼς καὶ «ἐπ' εὐκαιρία» ἀποστολή για τή φωτογράφιση καὶ βιντεοσκόπηση-καταγραφή τοῦ «Γενιτσαρίστικου χοροῦ» τῶν Ἀπόκρεω στὰ Λεχαινά Ἡλείας (Ἀπόκριες 1995) σέ συνεργασία με τήν ἀνθρωπολόγο Ρένα Λουτζάκη.

Ἡ ἐρευνήτρια Μιράντα Τερζοπούλου πραγματοποίησε λαογραφική ἀποστολή στό νομὸ Λαρίσης καθὼς καὶ «ἐπ' εὐκαιρία» ἀποστολή στήν Ἴμβρο, ὅπου φωτογράφησε καὶ βιντεοσκόπησε τίς φάσεις τῆς θρησκευτικῆς καὶ λαϊκῆς τελετῆς κατά τήν πανήγυρη τοῦ 15αύγουστου (ἐκκλησιαστικὲς τελετές, θυσίες ζώων για τὸ κουρμπάνι,

όλονύκτια, παρασκευή τῆς παραδοσιακῆς «κουρκούτας», κοινὸ γεῦμα, νεκρόδειπνα στὰ νεκροταφεῖα, παραδοσιακὸ γλέντι κ.ἄ.).

Ὁ ἐρευνητὴς Παναγιώτης Καμηλάκης πραγματοποίησε λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Πέλλης καὶ «ἐπ' εὐκαιρίᾳ» ἀποστολὴ στὸ Ἄργος προκειμένου νὰ καταγράψει ὑλικὸ γιὰ τὰ ἀστικά ἐπαγγέλματα τῆς περιοχῆς Ἄργους κατὰ τὸν 19ο καὶ 20ὸ αἰῶνα.

Ἡ ἐρευνήτρια Ἀλίκη Παληοδήμου πραγματοποίησε λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὸ νομὸ Θεσπρωτίας, κατὰ τὴν ὁποία ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ποικίλο πλούσιο ὑλικό, βιντεοσκόπησε ἐνδιαφέροντα ἔθιμα λαϊκῶν πανηγυριῶν.

Ἡ ἐρευνήτρια-μουσικὸς Μαρία Ἀνδρουλάκη πραγματοποίησε τὴ λαογραφικὴ ἀποστολὴ τῆς στὸ νομὸ Δωδεκανήσου.

Τεχνικὸς ἐξοπλισμὸς

Ἀπὸ τὸν Νοέμβριο τὸ Κέντρο ἀπέκτησε ἓνα δεῦτερο Η/Υ γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς γραμματειακῆς ὑποστήριξης.

Χειρόγραφες Συλλογές

Στὸ Κέντρο εἰσήχθησαν 13 χειρόγραφες συλλογές λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. Ἀπὸ αὐτὲς ἑπτὰ κατατέθηκαν ἀπὸ ἐρευνητὲς καὶ συνεργάτες τοῦ Κέντρου καὶ οἱ ὑπόλοιπες ἕξι ἀπὸ Συλλογεῖς ἐκτὸς τοῦ Κέντρου οἱ ὁποῖοι ἐπαινέθηκαν μὲ ἢ χωρὶς χρηματικὴ ἀμοιβὴ γιὰ τὴν ἐργασία τους.

1. 4514, Μ α ρ ί α Ἀ ν δ ρ ο υ λ ά κ η, ἐρευνήτρια-μουσικὸς ΚΕΕΛ. Κάσος (Ἁγία Μαρίνα), Ρόδος (Κρητηνίας, Σιάννα, Μονόλιθος, Ἀπολακκιά), Λαογραφικὴ ἀποστολὴ ἀπὸ 16 Αὐγούστου ἕως 8 Σεπτεμβρίου 1995 στὸ νομὸ Δωδεκανήσου, σχ. 8ο, σελ. 1406.

Περιεχόμενα: I. Γενικά (ἱστορικά, οἰκολογικά κ.ἄ.). II. Ὑλικὸς βίος: Α' κατοικία, ἐπιπλα, σκεύη, Β' Ἴνδυμα - ὑπόδεση, κόμμωση, καλλωπισμὸς, Γ' Τροφή. Ἐπαγγελματικὸς βίος, Δ' Γεωργία, Ε' Ἐλαιοκομία, ΣΤ' Ἄλλες γεωργικὲς καλλιέργειες, Ζ' Φυτικὸς κόσμος, Η' Ποιμενικὸς βίος, Θ' Μελισσοκομία. ΙΒ' Ζωικὸς κόσμος. ΙΓ' Βιοτεχνία (ὑφαντικὴ, κεντητικὴ, βαφικὴ, ζωγραφικὴ, ἄλλα ἐπαγγέλματα). III. Κοινωνικὸς βίος Α' Γέννηση - Βάπτισμα - Παιδικὸς βίος. Παιδιές. Β' Γάμος. Γ' Τελευτή. Δ' Κοινωνικὴ ὀργάνωση. Ε' Λαϊκὸ Δίκαιο. 5 χαιρετισμοί, προπόσεις, εὐχές, ἀποτροπές, κατάρες, βλασφημίες, ὄρκιοι (σύνολο 76). IV. Πνευματικὸς βίος Α' Λαϊκὴ πίστη καὶ λατρεία Β' Μαγεία, δεισιδαίμονες δοξασίες καὶ συνήθειες, ἐπῶδες 22, Γ' Λαϊκὴ ἰατρικὴ, Δ' Ἀστρολογία - Μετεωρολογία, Ε' Μαντικὴ, ΣΤ' Δημῶδες ποίηση, δίστιχα (84), Ζ' Μῦθοι, παραμῦθια, εὐτράπελες διηγήσεις (σύνολο 8). Η' Διηγήσεις διάφορες (σύνολο 11). Θ' παραδόσεις (σύνολο 130). Ι' Παροιμίες (174). ΙΑ' Αἰνίγματα (11). Λογοπαίγνια 2. ΙΒ' Ἐκ τοῦ γλωσσικοῦ θησαυροῦ (τοπωνύμια, ἰδιωματικὲς λέξεις 22, παρωνύμια 1, ἐπώνυμα), ΙΓ' Λαϊκὴ θυμοσοφία. ΙΔ' Μουσικὴ - Χοροί, ΙΕ' Ἥχο-

γραφήσεις τραγουδιών, χορών, διστίχων, παραμυθιών (σύνολο 116). V. "Όργανα - όργανοπαίχτες, IV. Χάρτες - Σχεδιαγράμματα (σύνολο 23), VII. Φωτογραφίες 379. VIII. Πίνακας πληροφορητών. IX. Πίνακας περιεχομένων.

2. 4515, Γεώργιος Ν. Αϊκατερινίδης, Έρευνήτης ΚΕΕΛ. Λαογραφική αποστολή στο νομό Άρκαδίας (περιφέρεια Δήμου Τυροσαπουναίων), 24 Αύγουστου - 4 Σεπτεμβρίου 1995.

Περιέχει: Ειδήσεις για τον γεωργικό, τον κτηνοτροφικό και τον άλιευτικό βίο, για το γάμο, τη λατρεία, τη μαντική, τις τροφές, τη μαγεία και τη δεισιδαιμονία· επίσης παραδόσεις, τραγούδια (κείμενο), ήχογραφήσεις, φωτογραφίες έγχρωμες και άσπρόμαυρες, δικαιοπρακτικά έγγραφα (φωτοτυπίες).

3. 4516, Βασίλειος Σαρλῆς, Συνταξιούχος Έπιθεωρητής Δ.Ε. Λαογραφικά βιώματα περιοχής Φενεοῦ Κορινθίας. Μέρος Β', Α' και Β' Λαϊκή και επαγγελματική ζωή, σχ. 40, σελ. 47. + σελ. 49.

Περιεχόμενα: Α) Κατοικία, ένδύματα, τροφές. Β) Γεωργική ζωή. Κτηνοτροφική ζωή. Λαϊκή βιοτεχνία. Νερόμυλοι. Άγωγιάτης. Ζωέμπορος, Χαντζῆς, Οικοδόμος, Λατόμος. Κεραμιδοκάμινο. Άσβεστοκάμινο, Σαγματοποιός και Πεταλωτής.

Β' έπαινος με χρηματική άμοιβή. Ο συλλογέας είναι συνταξιούχος εκπαιδευτικός και έχει καταθέσει και κατά το παρελθόν ύλικό στο Κέντρο Λαογραφίας. Με βάση το Έρωτηματολόγιο του Έλικου Βίου του Κέντρου συγκέντρωσε με ύπευθυνότητα και έμπειρία στοιχειά κυρίως για τον ύλικό βίο και τα επαγγέλματα τῆς ιδιαίτερης πατρίδας του.

4. 4517, Βασίλειος Δημ. Γιαννόπουλος, Το χωριό μου Κορφιώτισσα. Ίστορία - Λαογραφία - Άναμνήσεις, Κορφιώτισσα Κορινθίας, 1994, σχ. 40, σελ. 183.

Περιεχόμενα: Πρόλογος - Είσαγωγή - Θέση - Ίστορία - Πληροφορητές. Έγκατάσταση τῶν πρώτων κατοίκων. Τοπωνύμια. Κατοικία. Άσχολίες τῶν κατοίκων. Ένδυμασία. Μετωνομασία. Έκκλησίες. Προλήψεις και Δεισιδαιμονίες. Μαγικά - Ξόρκια - Κακά όνόματα - Γάμος. Γέννηση - Βάπτιση. Παιδικά χρόνια (διατροφή, σχολείο, παιχνίδια, παραμύθια κ.ά.). Θάνατος (οίωνοί, έέργειες μετά το θάνατο, μοιρολόγια, πένθος κ.ά.). Ίδιωματισμοί. Εύχες. Κατάρες. Όρκοι. Γιορτές (λ. λατρεία). Παροιμίες, Γενεαλογικό δέντρο. Βιβλιογραφία. Σκίτσα - Φωτογραφίες.

Β' έπαινος με χρηματική άμοιβή. Η έργασία διακρίνεται για τῆ γνώση του αντικειμένου και τῆν ύπευθυνότητα του συλλογέα. Καλύπτει εύρὸ πεδίο λαογραφικῶν θεμάτων.

5. 4518, Είρήνη Ταχατάκη, α) Λεύκωμα 41 έγχρώμων φωτογραφιῶν, σχετικῶν με τῆν εικονογράφηση στο βιβλίο τῆς καταθέτριας «Στῆ Μινωική Κρήτη». β) Λεύκωμα έγχρώμων φωτογραφιῶν παραδοσιακῶν κεντημάτων. γ) Κασέτα με 4 τηλεοπτικά έπεισόδια τῶν όποίων τὰ κείμενα έχει γράψει ἡ ἴδια.

Γ' έπαινος χωρίς χρηματική άμοιβή. Η Συλλογέας έχει επανειλημμένα προσφέρει λαογρ. ύλικό.

6. 4519, Έλευθέριος Π. Άλεξάκης, Έρευνήτης ΚΕΕΛ. Στοιχειά λαϊκοῦ πολιτισμοῦ και κοινωνικῆς όργανώσεως από τις έπαρχίες Φιλιατῶν και Παραμυθίας Θεσπρωτίας 1981, σχ. 80, σελ. 98.

Περιέχει: Ειδήσεις περί γεωργίας, κατοικίας, ταπητουργίας, κοιν. οργανώσεως, λ. λατρείας· επίσης τοπωνύμια, επώνυμα, φωτογραφίες 31.

7. 4520, Γεώργιος Ν. Αϊκατερινίδης, Έρευνήτης ΚΕΕΛ. Λαογραφικά Σύμμεικτα από την Καλή Βρύση Δράμας. Μάρτιος - Μάιος 1996, σχ. 8ο.

Περιέχει: Ειδήσεις λ. λατρείας, ήχογραφήσεις τραγουδιών και μελωδιών, πληροφορίες για τοπικούς οργανοπαίχτες, φωτογραφίες.

8. 4521, Χρήστος Δρεμέτσικας, Δημοτικά τραγούδια από το χωριό Δεχούνη Καλαβρύτων (1984), σχήμα 8ο, φύλλα 113.

Περιέχει: Τα κείμενα 40 τραγουδιών, καταγεγραμμένων «καθ' ύπχόρευση Εύδοκίας Δρεμέτσικα, τὸ γένος Χρονοπούλου».

Έπαινος χωρίς χρηματική αμοιβή.

9. 4522, Χριστίνα Πετροπούλου, Φωτοτυπημένα χειρόγραφα τοῦ 'Ιστορικοῦ Λεξικοῦ, ἀρ. 520, 521, 522, συλλογή Vita Palumbo, Καλημέρα (έλληνόφωνο χωριό 'Απουλίας) 1888.

Περιέχουν: I (520) Μύθους, II (521) Μύθο περί ψυχῆς, III (522) Δημοτικά ἄσματα.

11. 4523, Κώστας Ζαχ. Γιαννός, Τὸ ἀρδευτικὸ σύστημα καὶ οἱ τριανταδύο νερόμυλοι τῆς Κωμόπολης Κυθρέας Κύπρου. (Ίστορικὴ - Λαογραφικὴ μελέτη). Σεπτ. 1996, σχ. 4ο, σελ. 48 + 3 σχεδιαγράμματα.

Περιεχόμενα: Εἰσαγωγικά - 'Ο Κεφαλόβρυσος τῆς Κυθρέας - Γενικὴ περιγραφή τοῦ ἀρδευτικοῦ συστήματος Κυθρέας (μὲ ἐπιμέρους περιγραφές). «Τρύπες» μὲ ἢ χωρίς τίτλους ἰδιοσημασίας κ.ἄ. στοιχεῖα παρεμφερῆ μὲ τοὺς νερόμυλους καὶ τοὺς μυλωνάδες.

Έπαινος χωρίς χρηματικὴ αμοιβή. 'Η ἐργασία ἀποτελεῖ λαογραφικὴ καὶ ἱστορικὴ μονογραφία γιὰ τοὺς ὑδρόμυλους τῆς περιοχῆς Κυθρέας Κύπρου. 'Ο συγγραφέας τῆς εἶναι γνώστης τοῦ θέματος λόγω εἰδικῶν σπουδῶν (διπλωματοῦχος μηχανολόγος Ε.Μ.Π.).

11. 4524, Κυριακὴ Χρυσοῦ - Καρατζᾶ, Φιλολόγος ἀπεσπασμένη στὸ ΚΕΕΛ. Έπιτόπια ἔρευνα γιὰ τὶς διατροφικὲς συνήθειες τῶν κατοίκων τῆς νήσου Θήρας (Σαντορίνης). Αὐγούστος 1995, σχ. 4ο, σελ. 53.

Περιέχει: Εἰδήσεις περί τροφῶν, κοιν. οργανώσεως, λ. λατρείας, τοπικοῦ λαογραφικοῦ Μουσείου, κυνηγίου.

12. 4525, Ἄννα Παπαμιχαήλ - Κουτρούμπα, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης ἀπὸ 6-27 Αὐγούστου 1996, στὸ νομὸ Δωδεκανήσου (ν. Καστελλόριζο, Μεγίστη), 1996, σχ. 8ο, σελ. 1223.

Περιεχόμενα: I. Οἰκολογία - Έδαφολογία κ.ἄ. II. Ίστορικά, πληθυσμικά κ.ἄ. στοιχεῖα τοῦ τόπου. III. Ὑλικὸς βίος: Α' Οἰκοδομήματα κλπ., ἐπιπλα, σκεύη, ρουχισμὸς κ.ἄ. Β' Ὑδρευση, Γ' Ένδυμα, ὑπόδεση, καλλωπισμὸς κλπ. Δ' Τροφές. Ε' Γεωργία, ἀμπελουργία, ἐλαιοκομία κλπ. ΣΤ' Φυτικὸς κόσμος, Ζ' Κτηνοτροφία, Η' Ἀλιεία, Θ' Ναυτικὸς βίος, Ι' Ναυπηγικὴ κλπ., ΙΑ' Ἄλλες κατασκευές καὶ ἐργαλεῖα κλπ. ἄλυκές, ΙΒ' Χρυσοχοΐα, ΙΓ' Ἀσβεστοποιία, ΙΔ' Καρβουνοποιία, ΙΕ' Σπογγα-

λειά, ΙΣΤ' Ξυλουργική κλπ. ΙΖ' "Άλλα επαγγέλματα. ΙΗ' Έμποριο. ΙV. Κοινωνικός βίος: Α' Γέννηση, Β' Γάμος, Γ' Τελευτή, Δ' Κοινωνική οργάνωση, Ε' Συγκοινωνία - επικοινωνία, Ζ' Χαιρετισμοί, εύχες κλπ., V. Πνευματικός βίος: Α' Θρησκεία - λατρεία, Β' Μαγεία κλπ., Γ' Λαϊκή ιατρική, Δ' Αστρολογία - Μετεωρολογία, Ε' Μαντική, ΣΤ' Τραγούδια, Ζ' Διηγήσεις ποικίλες, Η' Παραδόσεις, Ι' Παροιμίες, ΙΑ' Έπωδες, ΙΒ' Αινίγματα, ΙΔ' Εύχες, ΙΕ' Κατάρες, ύβρεις κλπ. ΙΖ' Τοπώνυμα (126), ΙΖ' Χάρτες, ΙΗ' Ήχογραφήσεις (95), Κατάλογος πληροφορητών, φωτογραφίες, κασέτες μαγνητοφώνου τρείς (3).

Άρχαιακό έργο

Τò άρχαιακό έργο του Κέντρου (άποδελτίωση, ταξινόμηση και τοποθέτηση του ύλικου στις δελτιοθήκες) πραγματοποιειται σε μειωμένη κλίμακα, έπειδή τò Κέντρο διαθέτει μόνο μία γραφέα, ή όποια ούσιαστικά άσχολεται με τήν γραμματειακή ύποστήριξη τής διευθύνσεως. Τò πρόγραμμα μηχανοργάνωσης του Κέντρου θα δώσει τή λύση στο όξυ πρόβλημα τής άποδελτίωσης και άξιοποίησης του άρχαιακού ύλικου και στην άξιοποίησή του.

Η άποσπασμένη στο Κέντρο Άργεντούλα Πάσχαρη συμπλήρωσε τόν κατάλογο τόπων άπό τούς όποιους προέρχονται οί λαογραφικές Συλλογές του Κέντρου και ή έπίσης άποσπασμένη Κυριακή Χρυσού-Καρατζά άνέλαβε και προώθησε τή σύνταξη καταλόγου τών χειρογράφων του Κέντρου, τά όποια προέρχονται άπό λαογραφικές άποστολές τών έρευνητών του Κέντρου, προκειμένου νά γίνεται εύχερης προγραμματισμός τών λαογραφικών άποστολών του Κέντρου.

Η είσαγωγή δίσκων στη Δισκοθήκη του Κέντρου παρουσιάζεται μειωμένη, λόγω τής μη άποστολής τών νέων δίσκων compact που παράγονται. Οί Έταιρειές παραγωγής του νέου τύπου δίσκων ένημερώθηκαν σχετικά με τήν δια νόμου ύποχρέωσή τους νά καταθέτουν κάθε δίσκο που παράγουν σε διπλό αντίτυπο στη Δισκοθήκη του Κέντρου και άναμένεται ή άποστολή τών νέων δίσκων.

Έξωπηρεσιακή δραστηριότητα τών έρευνητών

Οί έρευνητές κατά τή διάρκεια του 1995, έκτός άπό τή δραστηριότητά τους στο Κέντρο, παρουσίασαν έξωπηρεσιακή δραστηριότητα με τή συμμετοχή τους σε συνέδρια, διαλέξεις, σεμινάρια, πανεπιστημιακά μαθήματα, ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές έμφανίσεις, δημοσιεύματα κ.ά.

Ο έρευνητής Α' βαθμίδας Γεώργιος Αίκατερινίδης πραγματοποίησε όκτώ διαλέξεις (στήν Καλή Βρύση Δράμας, στο Σύνδεσμο Κρητών Καλλιθέας, στον Πολιτιστικό Σύλλογο «Παλιά Άθήνα», στην έκδήλωση «Τò σεργιάνι στην Παράδοση» ύπό τήν αίγίδα του Έπουργείου Πολιτισμού και τής Νομαρχίας Πειραιώς, στα «Καραϊσκάκεια» στην Καρδίτσα, στη «Μουσική Συνάντηση» στη Σίφνο, στο Ίδρυμα Γου-

λανδρῆ, στὴν Ἑρέτρια), τρία μαθήματα (στὸ Ἐπίσημο Παν/μιο τοῦ Δήμου Θεσ/νίκης, στὸ Πρόγραμμα ἐπιμόρφωσης τῶν Ἐκπαιδευτικῶν στὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιᾶ) καὶ εἶναι Μέλος Ἐπιτροπῶν τοῦ Ἐπιχειρησιακοῦ Προγράμματος Πολιτισμοῦ καὶ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου Λαϊκῶν Δρωμένων Κομοτηνῆς (Ἐθνικὸ Δίκτυο Πόλεων).

Δημοσιεύματα:

1. Δρώμενα Θεοφανείων στὴν Καλὴ Βρύση Δράμας (ἔκδ. Κοινότητας Καλῆς Βρύσης).
2. Ἀπαρχές (λατρευτικὲς καὶ εὐρετηρίας) στὴ νεοελληνικὴ ἐθιμολογία (Λαογραφία 37 (1993-94), σ. 61-80).
3. The Karnavalia of Sohos near Thessaloniki, Ethnography of European Cultures, Athens 1995, σ. 86-90.

Ἡ ἐρευνήτρια Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, ἡ ὁποία μέχρι τὸν Νοέμβριο τοῦ 1995, ἄσκησε καθήκοντα Διευθύντριας τοῦ Κέντρου συνέταξε καὶ ὑπέβαλε στὸ Ἐπιχειρησιακὸ Πρόγραμμα Μηχανοργάνωσης τῆς Βιβλιοθήκης - Ἀρχείου γιὰ τὸ Β' Ἐπιχειρησιακὸ Πρόγραμμα Στήριξης. Πραγματοποίησε, ἐπίσης:

Ἀνακοινώσεις:

1. Παράδοση καὶ πραγματικότητα. Ἡ περίπτωση τοῦ Γεωργίου Σακελλίωνος, Ἐπιστημονικὸ Συμπόσιο «Ρήγας Φεραῖος - Κισσὸς Πηλίου», Μάιος 1995.
2. Ἡ διαμόρφωση τῶν διατροφικῶν συνηθειῶν στὴν Πελοπόννησο (19ος-20ὸς αἰ.), στὸ ΣΤ' Διεθνὲς Συνέδριο Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν, Σεπτέμβριος 1995.
3. Ἡ παραδοσιακὴ διατροφή στὴν ἀγροτικὴ Ἀττικὴ (19ος-20ὸς αἰ.), Ζ' Ἐπιστημονικὴ Συνάντηση ΝΑ. Ἀττικῆς, Ὀκτ. 1995.
4. Ὁ Γ. Ἀδρακτάς. Ἐνα λαογράφος-ἠθογράφος τῆς Θεσσαλίας. Συνέδριο μὲ θέμα: «Ἡ Θεσσαλία στὴν Ἑλληνικὴ Γραμματεία καὶ Λογοτεχνία» (15 Ὀκτωβρίου).

Διαλέξεις:

1. Ἡ ἐρευνα καὶ μελέτη τῆς διατροφῆς. Γενικὴ θεώρηση. Νέος Κύκλος Κων/πολιτῶν (Φεβρουάριος).
2. Οἱ μετακινήσεις τῶν κτηνοτρόφων τοῦ Ἀσπροποτάμου, στὸ Τεχνικὸ Ἐπιμελητήριον Τρικάλων (Φιλολογικὸς, Ἱστορικὸς, Λογοτεχνικὸς Σύνδεσμος Τρικάλων, Μάρτιος 1995).
3. Οἱ φοιτητὲς τῆς Φιλολογίας μελετοῦν τὸν Παπαδιαμάντη, Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν Πειραιᾶ (Δεκέμβριος 1995).
4. Σκιαθίτικο Δωδεκάημερο. Ἐκδήλωση γιὰ «τὰ Χριστούγεννα στὴ Λογοτεχνία» στὴ Σχολὴ Ἐθνικῆς Ἀμύνης, Δεκέμβριος 1995.

Μαθήματα - σεμινάρια:

- Ἀνακοίνωση στὸ European Seminar: Ethnography of European traditio-

nal Cultures, πού ὀργάνωσε τὸ Ἰνστιτοῦτο Πολιτιστικῶν Μελετῶν Εὐρώπης καὶ Μεσογείου σὲ συνεργασία μὲ τὴν European Commission στὴν Ἀθήνα (Μάρτιος 1995).

Ἐξαμηνιαῖες παραδόσεις τοῦ μαθήματος τῆς Λαογραφίας στοὺς φοιτητὲς τοῦ Τμήματος Φιλολογίας τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν (ὡς ἐκλεγμένη Λέκτωρ Λαογραφίας).

Δημοσιεύματα:

1. Αὕτη ἢ λαμπρὰ καὶ ἀγία Ἡμέρα. Πασχαλινὰ ἦθη καὶ ἔθιμα μέσα ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Παπαδιαμάντη ἀλλὰ καὶ τοῦ Μωραϊτίδη, περ. Ἑπτὰ Ἡμέρες τῆς Καθημερινῆς, ἀρ. 32 [Πάσχα στὴ Σκιάθο], σ. 23-21, 23/4/1995.

2. Ἡ τυποβαφικὴ στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο (17ος-19ος αἰ.) στὰ Πρακτικὰ τοῦ Συμποσίου «Ἡ τυποβαφικὴ στὴν Ἑλλάδα», Λάρισα 1995.

3. The Research and Study of Nutrition, Ethnography of European traditional cultures, Athens 1995, σ. 130-134.

4. Ὁ Κων/νος Κούμας ὡς πηγὴ ἐθνογραφικοῦ ὕλικου, Θεσσαλικά Χρονικά, τ. 16 (τυπώνεται).

5. Παράδοση καὶ πραγματικότητα. Ἡ περίπτωση τοῦ Γεωργίου Σακελλίωνος, Πρακτικὰ τοῦ Ἐπιστημ. Συμποσίου «Ρήγας Φεραῖος - Κισσὸς Πηλίου», Ἀθήνα 1996, σ. 23-43.

6. Πηλιορείτικα παραμῦθια ἀπὸ τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Ν. Γ. Πολίτου, Πρακτικὰ Συμποσίου μὲ θέμα τὸ Λαϊκὸ παραμῦθι καὶ Παραμυθάδες στὴν Ἑλλάδα, ἐκδ. Καστανιώτη, Ἀθήνα 1995 σ. 49-56.

Ὁ ἐρευνητὴς Ἐλευθέριος Ἀλεξάκης προετοίμασε καὶ ὀργάνωσε πρόγραμμα «Ὁ γάμος στοὺς κτηνοτρόφους. Στρατηγικὲς καὶ σύμβολα», ἐγκριμένο ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Ἐρευνῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Πραγματοποίησε ἐπίσης:

Ἀνακοίνωση στὴ Ζ' Ἐπιστημονικὴ Συνάντηση ΝΑ. Ἀττικῆς, Κορωπὶ (Ὀκτ. 1995) μὲ θέμα Ἀγρότες, ἐργάτες καὶ προϊόντα στὴ Λαυρεωτικὴ (1870-1940).

Διαλέξεις: 1. Ἡ συμβολὴ τῆς Κοινων. Ἀνθρωπολογίας στὴ μελέτη τῶν συστημάτων συγγένειας» στοὺς φοιτητὲς τοῦ Τμήματος Κοινων. Ἀνθρωπολογίας τοῦ Παν/μίου τοῦ Αἰγαίου.

«Οἰκογένεια καὶ συγγένεια στοὺς Ἀρβανίτες τῆς ΝΑ. Ἀττικῆς-Λαυρεωτικῆς» στοὺς φοιτητὲς τοῦ Πολιτικοῦ Τμήματος τῆς Νομικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου τοῦ Αἰγαίου.

Ἡ ἐρευνήτρια Ἐλένη Ψυχογιοῦ, ἡ ὁποία προήχθη στὴν Β' βαθμίδα ἐρευνητῆ, συμμετέσχε στὴν προετοιμασία καὶ ὀργάνωση τοῦ ἐρευνητικοῦ προγράμματος «Ὁ γάμος στοὺς κτηνοτρόφους. Στρατηγικὲς καὶ σύμβολα», πού ἔχει ἐγκριθεῖ ἀπὸ τὴν

Ἐπιτροπή Ἐρευνῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Κατέγραψε, ἠχογράφησε καὶ βιντεοσκόπησε τὸ «μοιρολόγι τῆς Παναγίας» τῆ Μεγάλῃ Πέμπτῃ σὲ ἐκκλησίες τοῦ νομοῦ Ἠλείας.

Πραγματοποίησε ἐπίσης διάλεξη μὲ θέμα: «Μοιρολόγια τοῦ γάμου» στὸ Μουσεῖο Λαϊκῶν Ὀργάνων (Μάιος 1995).

Δημοσιεύματα:

1. Ὁ "Ἀη Γιάννης ὁ Ἀσκητῆς στὴ Φλεβιά: Σχέση ἱεροῦ μὲ τὸν φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ χῶρο σ' ἓνα ἡλειακὸ προσκύνημα, περ' Ἀλφειὸς 4 (1995) 53-43.
2. Οἱ δρόμοι τῶν νερῶν, τριμηνιαία ἐφημ. «Δροσελή», ἀρ. φ. 1, Ἰούν. 1995.
3. Σχέσεις φύλων καὶ ρόλοι συγγένειας μέσα ἀπ' τὰ γαμήλια τραγούδια, περιοδ. *Revue des Etudes Neo-Helleniques*, Paris-Athens, 1995, [συνεργ. μὲ Μιράντα Τερζοπούλου].

Ἡ ἐρευνήτρια Μιράντα Τερζοπούλου μετέχει στὸ Πρόγραμμα «Θράκη. Καταγραφή, μελέτη, προβολὴ τῆς μουσικοχορευτικῆς παράδοσης» τὸ ὁποῖο ὀργανώνεται καὶ χρηματοδοτεῖται ἀπὸ τὸ Σύλλογο «Οἱ Φίλοι τῆς Μουσικῆς».

Συμμετεῖχε στὸ ἐρευνητικὸ πρόγραμμα τοῦ Ἐθνικοῦ Μετσοβείου Πολυτεχνείου μὲ θέμα «Τὸ φαινόμενο τῆς περιθωριοποίησης τῶν μειονοτήτων στὸν ἀστικὸ χῶρο τοῦ λεκανοπεδίου τῆς Ἀθήνας. Ἡ περίπτωση τῶν Τσιγγάνων», χρηματοδοτούμενο ἀπὸ τὴ ΓΓΕΤ. Συμμετεῖχε στὴν Α' Συνάντηση γιὰ θέματα Κοινωνικοῦ Ἀποκλεισμοῦ καὶ Ἐνταξίας τῶν Τσιγγάνων στὰ πλαίσια τοῦ Προγράμματος *Ecos-Ouverture* τοῦ Παιδαγωγικοῦ Τμήματος τοῦ Ἀριστοτελείου Παν/μίου, πὺ ἀφορᾷ τοὺς Τσιγγάνους τῶν Σοφάδων Καρδίτσας (Ἰαν. 1995) καὶ στὸ Διεθνὲς Συμπόσιο «Ἐκπαίδευση Τσιγγάνων. Ἀνάπτυξη διδακτικοῦ ὕλικου τῆς Γ.Γ. Λαϊκῆς Ἐπιμόρφωσης τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ τῆς UNESCO (Ἀπρ. 1995). Τέλος εἶναι μέλος τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ἐτήσιου ἐπιστημονικοῦ περιοδικοῦ «Ἐθνολογία».

Διαλέξεις: «Ρόλοι φύλων καὶ σχέσεις συγγένειας μέσα ἀπὸ τοὺς γαμήλιους θρήνους» στὸ Μουσεῖο Ἑλληνικῶν Λαϊκῶν Ὀργάνων (Μάιος 1995, συνεργασία μὲ τὴν Ἑλένη Ψυχογιοῦ).

Σεμινάριο: Ἡ κοινωνικὴ λειτουργία τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ στὸ Τμῆμα Μουσικῶν Σπουδῶν τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν.

Δημοσιεύματα:

1. Οἱ Ἑλληνες Ρόμ-Τσιγγάνοι. Ἡ διαχρονικὴ πορεία τῶν Τσιγγάνων ἀνὰ τὸν κόσμον καὶ ἡ ζωὴ τους στὴν Ἑλλάδα», περ. «Ἐπτὰ Ἡμέρες», ἔνθετο τῆς ἐφ. Καθημερινή, 8-1-1995.
2. Ρόλοι φύλων καὶ σχέσεις συγγένειας μέσα ἀπ' τὰ γαμήλια τραγούδια, *Revue des*

études Neo-Helleniques, τ. 2, Paris-Athen 1995, [συνεργ. με την Έλενη Ψυχολογίου].

Ο έρευνητής Παναγιώτης Καμηλάκης πραγματοποίησε:

Ανακοινώσεις:

1. Παραδοσιακές βιοτεχνίες και επαγγέλματα στην περιοχή Κισσοῦ τοῦ Πηλίου, στο Ἐπιστημονικό Συμπόσιο «Ρήγας - Κισσός Πηλίου», πού ὀργάνωσε ἡ Κοινότητα Κισσοῦ (Μάιος 1995).
2. Βιοτεχνίες καὶ ἐπαγγέλματα στὴν περιοχή τοῦ Ἄργους (19ος-20ὸς αἰ.) στὸ ΣΤ' Διεθνές Συνέδριο Πελοποννησιακῶν Σπουδῶν (Ἄργος - Ναύπλιο, 6-10 Σεπτεμβρίου 1995).
3. Οἱ φορεῖς τῆς νεότερης ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Κρήτης, Ζ' Ἡμερίδα με θέμα «Κρήτη: Ἱστορία καὶ πολιτισμός», πού ὀργάνωσε ἡ Ἑνωσις Γυναικῶν Κρήτης, Ἀθήνα, Μάιος 1995.

Διάλεξη: Κρητικὰ ἔθιμα τῆς Πρωτοχρονιάς, ὀμιλία κατὰ τὴν ἐορταστικὴ ἐκδήλωση τῆς κοπῆς τῆς βασιλόπιτας τοῦ Συλλόγου Ἐλιωτῶν Κισσάμου Χανίων Ἀττικῆς, Ἰαν. 1995.

Δημοσιεύσεις:

1. Ἐπαγγέλματα καὶ βιοτεχνικὲς δραστηριότητες τῶν κατοίκων τοῦ Βελεστίνου μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση (1991-1940). Πρακτικὰ τοῦ Β' Συνεδρίου «Φεραὶ-Βελεστίνου-Ρήγας» (2-4 Ὀκτ. 1992), μέρος Α', περ. Ὑπέρεια, τ. 2, Ἀθήνα 1994 (ἀρχὲς 1995), 2, 171-219.

2. Ὁ Ἀλέξανδρος Μαρμόπουλος (1913-1994) καὶ ἡ συμβολή του στὴ Λαογραφία τῆς Ἠπείρου, περ. «Ἠπειρωτικὴ Ἑστία», τεῦχ. 223 (Ἀπρ. 1995), σ. 156-169.

3. Φορεῖς τῆς νεότερης ἀρχιτεκτονικῆς τῆς Κρήτης, Πεπραγμένα Ζ' Ἡμερίδας «Κρήτη: Ἱστορία καὶ Πολιτισμός».

4. Παραδοσιακὲς βιοτεχνίες καὶ ἐπαγγέλματα στὴν περιοχή Κισσοῦ Πηλίου, Πρακτικὰ τοῦ Ἐπιστ. Συμποσίου «Ρήγας Φεραῖος-Κισσός Πηλίου».

Ἡ ἐρευνήτρια Ἀλίκη Παληοδήμου προήχθη στὴ Β' βαθμίδα ἐρευνητή. Πραγματοποίησε: Δίωρο μάθημα στοὺς φοιτητὲς τοῦ Τμήματος Φιλολογίας τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν με θέμα: Ἠθογραφία-Λαογραφία (ἐαρινὸ ἐξάμηνο).

Δημοσιεύματα: Τὸ ὑγρὸ στοιχεῖο στὸ ἔργο τοῦ Ἀνδρέα Καρκαβίτσα, περ. Ἐπτὰ Ἡμέρες, ἔνθετο τῆς ἐφ. Καθημερινή, Αὐγούστος 1995.

Ἡ ἐρευνήτρια μουσικὸς Μαρία Ἀνδρουλάκη πραγματοποίησε: Ἀνακοίνωση: Ἡ μουσικὴ τοῦ χελιδονίσματος στὸ Δωδεκανησιακὸ χῶρο (Τὰ Κάλαντα τοῦ Μάρτη),

στο Θ' Πολιτιστικό Συμπόσιο Κάσου, που ὀργάνωσε ἡ Στέγη Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν Δωδεκανήσου ἀπὸ 20 ὠς 23 Αὐγούστου 1995.

Τὸ ἔργο πὸ ἐπιτελέσθηκε μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἐρευνητῶν, πὸ ἐργάσθηκαν μὲ πρωτοφανὴ σύμπνοια καὶ ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὴν ἀνασυγκρότηση τοῦ Κέντρου, παρὰ τὰ προβλήματα πὸ ἀντιμετώπισαν, καὶ μὲ τὴν ἀμέριστη συμπαράσταση τῶν μελῶν τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ Πρακτικὰ τῶν συνεδριάσεων τῆς, καὶ τῆς Διοίκησης τῆς Ἀκαδημίας, ἴσως δὲν εἶναι ἀντάξιο τῶν προσδοκιῶν τῶν ἰδρυτῶν τοῦ Κέντρου, πὸ κλείνει σὲ λίγο 80 χρόνια ζωῆς ἀλλὰ καὶ τῶν ὀνείρων τῶν ἐρευνητῶν του. Ἄν ἐξασφαλισθεῖ ἡ ψυχικὴ ἡρεμία πὸ εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἔρευνα, τὸ ἔργο τοῦ Κέντρου θὰ προχωρήσει μὲ ταχύτερους ρυθμούς.

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΩΝ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑΙΟΣ, ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ Α'

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1996

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους 1996 τὸ Κέντρο λειτούργησε ὑπὸ τὴν Διεύθυνση τοῦ ἐρευνητοῦ Α' βαθμίδας Ἀγγέλου Δευτεραίου (ἀπόφαση 43895/9/12/1995 τῆς Συγκλήτου) ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ὀμόθυμη συμπαράσταση τῶν Μελῶν τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῆς Διοικήσεως τῆς Ἀκαδημίας προσπάθησε καὶ ἐπέτυχε νὰ σταθεροποιήσει τὸ διασαλευθὲν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη πνεῦμα συνεργασίας μεταξὺ τῶν Ἐρευνητῶν καὶ τῆς Διευθύνσεως τοῦ Κέντρου.

Κατὰ τὸ ἔτος 1996 προωθήθηκαν οἱ δρομολογημένες ἀπὸ τὸ προηγούμενο ἔτος διαδικασίες καὶ ἀλλαγές, οἱ ὁποῖες ἀναμένεται ὅτι θὰ ἐπηρεάσουν θετικὰ τὴν περαιτέρω πορεία τοῦ Κέντρου. Συγκεκριμένα:

Τὸ ἐγκεκριμένο ἀπὸ τὸ 1995 ἀπὸ τὸ ΥΠΕΠΘ Πρόγραμμα «Ἀνάπτυξη καὶ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς Βιβλιοθήκης-Ἀρχείου τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας» ὀδεύει πρὸς ὕλοποίηση. Τὸ Πρόγραμμα, ὕψους 348 ἑκατ. δραχμῶν, εἶχε συντάξει ἡ ἐρευνήτρια τοῦ Κέντρου Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη καὶ ὕποβάλλει ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ καὶ Ἐπόπτη τοῦ Κέντρου κ. Πάνου Λιγομενίδη.

Τὸ Κέντρο Λαογραφίας ἀπόκτησε δικὴ του Στέγη μὲ τὴν ἀγορὰ καὶ δωρεὰ σ' αὐτὸ ἀπὸ τὸ Ἴδρυμα «Λίλιαν Βουδούρη» κτηρίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἡπίτου 3Α. Ἡ ἀναζήτηση χώρου μεταστέγασης τοῦ Κέντρου ἔγινε μετὰ ἀπὸ εἰσήγηση τῆς ἐρευνήτριας Αἰκατερίνης Πολυμέρου-Καμηλάκη, ἡ ὁποία ὡς Διευθύντρια τοῦ Κέντρου εἶχε φέρει τὸ σχετικὸ αἶτημα στὴν Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ. Ἡ ὀμόθυμη ἀποδοχὴ ἀπὸ τὴν Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ αἰτήματος γιὰ τὴν ἀνάγκη μεταστέγασης τοῦ Κέντρου Λαο-

γραφίας και τις αποτελεσματικές ενέργειες του Προέδρου τής 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν κ. Γιάγκου Πεσμαζόγλου, του Προέδρου τής 'Εφορευτικῆς 'Επιτροπῆς κ. Μενελάου Παλλαντίου και του Μέλους τής 'Εφορευτικῆς 'Επιτροπῆς και 'Επόπτη του Κέντρου κ. Πάνου Λιγομενίδη και τής ἀνωτέρω ἐρευνήτριας για τὴν ἐξεύρεση χορηγοῦ για τὴν ἀγορά του ἐξευρεθέντος κτηρίου ἐπιτρέπουν σήμερα τὴν αἰσιοδοξία ὅτι θὰ καταστεί δυνατὴ ἡ πλήρης ἀνάπτυξη του Κέντρου σὲ κατάλληλο και ἀξιοπρεπὴ χῶρο ἐντὸς του ἐπομένου ἔτους. Ἡ 'Ακαδημία 'Αθηνῶν σὲ εἰδική της συνεδρίαση τῆς 29ης 'Οκτωβρίου 1996 ἀνακήρυξε τὸ "Ἴδρυμα «Λίλιαν Βουδούρη» μεγάλο δωρητὴ της.

Στὸ πλαίσιο τῆς ἀναδιοργάνωσης του Κέντρου μὲ τὴ βοήθεια τῆς πληροφορικῆς οἱ Ὑπεύθυνοι του Προγράμματος Πάνος Λιγομενίδης, 'Ακαδημαϊκὸς και Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη μὲ ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς 'Εφορευτικῆς 'Επιτροπῆς, ἀσχολήθηκαν μὲ τὴ δημιουργία ὑποδομῆς προκειμένου τὸ Πρόγραμμα νὰ τεθεῖ σὲ λειτουργία μὲ τὴν ἔναρξη του ἔτους 1997.

Μὲ βάση τὴν τεχνικὴ μελέτη, ἡ ὁποία ἔγινε τὸ 1995 ἀπὸ τὸν εἰδικὸ τεχνικὸ ἤχου κ. Γιάννη Σμυρναῖο πραγματοποιήθηκε ἡ κατασκευὴ Studio για τὴν ἀντιγραφή σὲ ψηφιακὴ μορφή τῶν ταινιῶν μουσικῆς ὕλης του Κέντρου.

"Ἐγινε ἡ μελέτη και προχωρεῖ ὁ διαγωνισμὸς για τὴν ἀνάθεση τῆς συντήρησης τῶν ἀντικειμένων τῆς Μουσικῆς Συλλογῆς του Κέντρου.

'Ἐντὸς του ἔτους ὀλοκληρώθηκε ἡ μελέτη για τὴν ἀγορὰ μηχανημάτων ἐξοπλισμοῦ του Studio καθὼς και συστήματος ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν για τὴν εἰσαγωγή του ὕλικου του Κέντρου μὲ τὴν ἀνάπτυξη ἀναλόγου λογισμικοῦ.

"Ἀρχισε ἡ ἐκτύπωση του ΚΗ' (28) τόμου τῆς 'Επετηρίδος του Κέντρου μὲ τὴν παράδοση στὸ τυπογραφεῖο ἐργασιῶν ἐρευνητῶν του Κέντρου.

Τὸ Πρόγραμμα «'Ο γάμος στοὺς κτηνοτρόφους: Στρατηγικὲς και σύμβολα» ('Επιστημ. Ὑπεύθυνος 'Ελευθέριος 'Αλεξάκης, ἐρευνητές: 'Ελένη Ψυχογιού και ἐξωτερικοὶ συνεργάτες) συνεχίστηκε μὲ ἐπιτυχία .

"Ἐγινε ἡ καταγραφή τῶν εἰσερχομένων στὸ Κέντρο χειρογράφων συλλογῶν και ἡ εὔρετηριάς τους κατὰ τόπο και Συλλογεῖς.

Συνεχίστηκε ἀπὸ τὸν ἐρευνητὴ Β' βαθμίδας Παν. Καμηλάκη ἡ καταγραφή στὸ βιβλίο Εἰσαγωγῆς τῆς Βιβλιοθήκης τῶν νέων βιβλίων και περιοδικῶν και ἡ ἐνημέρωση τῶν σχετικῶν δελτίων, εὔρετηρίων κλπ. τῆς Βιβλιοθήκης καθὼς και ἡ ταξινόμηση νέων τευχῶν διαφόρων περιοδικῶν, ἀνατύπων και φύλλων ποικίλων ἐφημερίδων.

Μουσικὸ τμῆμα

Συνεχίστηκε ἡ ἐργασία «γυρίσματος» τῶν ταινιῶν μουσικῆς ὕλης για λόγους συντήρησης, ἡ εὔρετηρίαση του περιεχομένου τῶν ταινιῶν ποὺ καταγράφονται στὸ

Βιβλίο Εισαγωγῆς Μουσικῆς Ὑλης καθὼς καὶ ἡ κατάταξις τῶν τραγουδιῶν κατὰ τὸ εἶδος καὶ τὸ ρυθμὸ ἀπὸ τὴν ἐρευνήτρια μουσικὴ Μαρία Ἀνδρουλάκη-Σακαρέλλου. Ἐπίσης ἔγινε ἀντιβολὴ ἀπομαγνητοφωνημένου ὑλικοῦ παλαιότερων ἀποστολῶν (Γεωργία Μαρκέα, μουσικὸς ἀποσπασμένη).

Πραγματοποιήθηκε:

- Ἀποδελτίωση ὑλικοῦ ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Ἀνδρέα Καρκαβίτσα (Ἀλίκη Παληοδήμου).
- Ἀποδελτίωση λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ἀπὸ χειρόγραφα τοῦ Κέντρου (Κυριακὴ Χρυσοῦ-Καρατζᾶ, Εἰρήνη Τουντασάκη) καὶ ἀπὸ χειρόγραφα τοῦ Ἀναστ. Καραναστάση ἀπὸ τὶς ἑλληνόφωνες περιοχὲς τῆς Καλαβρίας καὶ Ἀπουλίας, πού βρίσκονται στὸ Ἱστορικὸ Λεξικὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (Χριστίνα Πετροπούλου).
- Συμπληρωματικὴ καταλογογράφηση τῶν χειρογράφων συλλογῶν κατὰ ἐπαρχίες, πολιτισμικὲς ἐνότητες (π.χ. Ζαγοροχώρια, Πήλιο), πρόσφυγες κ.ἄ. (Ἀργεντούλα Πάσχαρη).
- Χαρακτηρισμὸς πρὸς ἀποδελτίωση χειρογράφων συλλογῶν τοῦ Κέντρου (Εἰρήνη Τουντασάκη, Κυριακὴ Χρυσοῦ-Καρατζᾶ).
- Ἀντιγραφὴ-ἀπομαγνητοφώνηση ὑλικοῦ προηγουμένων λαογραφικῶν ἀποστολῶν τῶν ἐρευνητῶν τοῦ Κέντρου.

Ὁλοκληρώθηκαν:

- Ὁ ἀναλυτικὸς κατάλογος σὲ Η/Υ τῶν ἀποστολῶν τῶν ἐρευνητῶν τοῦ Κέντρου στὸν ἑλληνικὸ χῶρο (Κυριακὴ Χρυσοῦ-Καρατζᾶ).
- Ἡ ἀντιγραφὴ φθαρμένων δελτίων τοῦ καταλόγου τῆς Βιβλιοθήκης (Εἰρήνη Τουντασάκη).
- Ἡ φωτοτύπηση τῶν χειρογράφων τοῦ λογίου ἀπὸ τὴν Καλημέρα τῆς Ἀπουλίας Vito Palumbo (ἀρ. 519, 520, 521, 522) τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ καὶ ἡ κατάθεσή τους στὸ Κέντρο μὲ ἀριθμὸ εἰσαγ. 4522.

Λαογραφικὲς ἀποστολές

Κατὰ τὸ 1996 πραγματοποιήσαν μὲ ἀπόφαση τῆς Συγκλήτου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀποστολές οἱ ἐρευνητές:

1. Ἄννα Παπαμιχαήλ-Κουτρούμπα, Καστελλόριζο τοῦ νομοῦ Δωδεκανήσου ἀπὸ 6-27 Αὐγούστου, χειρόγραφο ἀρ. 4525/1996 σ. 1224.
2. Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη στὴ νῆσο Λήμνο (Μύρινα, Ἅγιος Δημήτριος κ.ἄ. σ. 430 στὸν Η/Υ. Τὸ κείμενο συνοδεύεται ἀπὸ μαγνητοφωνημένο ὑλικὸ (μουσικὴ-συνεντεύξεις) καὶ φωτογραφικὸ ὑλικὸ σὲ 15 φιλμς τῶν 36 στάσεων.

3. Έλευθέριος Αλεξάκης στο νομό Ίωαννίνων.
4. Ελένη Ψυχογιού στο νομό Ηλείας.
5. Αλίκη Παληοδήμου στη Λέσβο.
6. Μιράντα Τερζοπούλου, στο νομό Ροδόπης.
7. Παναγιώτης Καμηλάκης στο νομό Ροδόπης.
8. Μαρία Ανδρουλάκη-Σακαρέλλου στο νομό Δωδεκανήσου (Κάρπαθος), χειρόγραφο, αρ. 4526.
9. Αργεντούλα Πάσχαρα, θεολόγος-φιλόλογος αποσπασμένη στο Κέντρο, στη Δυτική Ίκαρία (περ. Πάπα: Καρκινάγρι, Κάλαμος, Αμάλου, Πέζι, Λαγκάδα), χειρόγραφο αρ.
10. Κυριακή Χρυσού-Καρατζά, φιλόλογος αποσπασμένη στο Κέντρο, στη νήσο Χίο χειρόγραφο, αρ. σ.
11. Ειρήνη Τουντασάκη, Δρ. Κοιν. Ανθρωπολογίας, αποσπασμένη στο Κέντρο, στο νησί Κάλυμνος.

Η αποσπασμένη στο Κέντρο Δρ. Κοινων. Ανθρωπολογίας Χριστίνα Πετροπούλου, δέν κατέστη δυνατόν νά πραγματοποιήσει έντός του έτους τήν αποστολή της στην Καλαβρία τής Κάτω Ίταλίας. Θα πραγματοποιήσει τήν αποστολή αυτή, ή όποια έχει ιδιαίτερη σημασία για τò Κέντρο, τò επόμενο έτος.

Στò πλαίσιο τών «έπ' ευκαιρία αποστολών» με απόφαση τής Έφορευτικής Έπιτροπής του Κέντρου πραγματοποιήθηκαν οί εξής έπιτόπιες έρευνες:

1. Ο Διευθύνων τò Κέντρο Άγγελος Δευτεραϊός πραγματοποίησε 5ήμερη έπιτόπια έρευνα στην Ίθάκη (Ίστορικό Αρχείο) για τή συμπλήρωση στοιχείων για τήν υπό δημοσίευση μελέτη του για τόν λαϊκό πολιτισμό τής Ίθάκης.
2. Ο Γεώργιος Αϊκατερινίδης, Έρευνητής Α' βαθμίδας, εργάσθηκε στòν Τυρό Άρκαδίας (5-9 Αύγ.) για τή συμπλήρωση τής λαογραφικής του αποστολής του 1995 και στην Καλή Βρύση Δράμας (17-22 Άπρ.) για τήν παρακολούθηση πασχαλινοῦ τοπικοῦ δρωμένου για τò όποιο έχει ήδη δώσει σχετική εργασία στòν υπό έκτύπωση τόμο τής Έπετηρίδας του Κέντρου, καθώς και για τή συμπλήρωση παλαιότερης συλλογής δημοτικῶν τραγουδιῶν, προκειμένου νά εκδοθούν ως αυτότελης εργασία από τήν Κοινότητα Καλής Βρύσης. Ηγήθηκε, επίσης, ομαδικής έρευνητικής αποστολής του Κέντρου για τήν παρακολούθηση και καταγραφή τών Αναστεναρίων στη Μαυρολεύκη Δράμας (19-22 Μαΐου).
3. Η Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, έρευνήτρια Α' βαθμίδας εργάσθηκε ένα πενθήμερο στη Θεσσαλία για τή συμπλήρωση τής υπό έκτύπωση εργασίας της με θέμα τούς παραδοσιακούς τρόπους συντήρησης τών τροφῶν.
4. Ο έρευνητής Α' βαθμίδας Έλευθ. Αλεξάκης πραγματοποίησε έρευνητική απο-

- στολή στο χωριό Μανταμάδος Λέσβου (20-24 Μαΐου και 2-6 Δεκεμβρίου).
5. 'Η έρευνήτρια Β' βαθμίδας 'Ελένη Ψυχογιού πραγματοποίησε καταγραφή-φωτογράφιση-βιντεοσκόπηση τῶν ἐθίμων: «Γέροι» και «Τράτα» (23-26 Φεβρ.), «Κάψιμο τοῦ 'Ιούδα». 'Επίσης συμμετείχε στην ὁμαδική έρευνητική ἀποστολή για τήν παρακολούθηση τῶν «'Αναστεναρίων» τῆς Μαυρολεύκης Δράμας (19-22 Μαΐου).
 6. 'Η έρευνήτρια Β' βαθμίδας 'Αλίκη Παληοδήμου συμμετείχε στην ὁμαδική έρευνητική ἀποστολή στη Μαυρολεύκη Δράμας για τήν παρακολούθηση τοῦ ἐθίμου τῶν «'Αναστεναρίων» (29-22 Μαΐου).
 7. 'Η έρευνήτρια Β' βαθμίδας Μιράντα Τερζοπούλου πραγματοποίησε: 'Επιτόπια έρευνα κατά τή διάρκεια τριῶν έρευνητικῶν ἀδειῶν για τήν παρακολούθηση και καταγραφή (βιντεοσκόπηση, φωτογράφιση, ἠχογράφιση) λαϊκῶν δρωμένων και τελετουργικῶν πανηγυριῶν τῆς Θράκης: α) "Εθιμο τῆς Βάγιας στο χωριό Πεντάλοφος "Εβρου, β) πομάκινο πανηγύρι τοῦ 'Οροπεδίου στο χωριό "Ανω Καμπή και στο ὄροπέδιο Χίλια τοῦ νομοῦ Ροδόπης, γ) πανηγύρι 'Αλι Μπαμπά στο ἴδιο χωριό, δ) πομάκινο πανηγύρι τοῦ 'Αλάν Τεπέ στο ὁμώνυμο ὄροπέδιο τοῦ νομοῦ Ροδόπης και ε) πανηγύρι τοῦ βαμβακιῶ στο χριστιανικό χωριό Παγούρια Κομοτηνῆς.
 8. 'Ο έρευνητής Β' βαθμίδας Παναγ. Καμηλάκης πραγματοποίησε: α) έρευνητική ἀποστολή στο νομό Χανίων για τή συγκέντρωση ὑλικοῦ σχετικοῦ με τὸ θέμα «έπαγγελματικές βιοτεχνικές δραστηριότητες τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Χανίων κατά τήν προβιομηχανική περίοδο», β) έρευνα στις βιβλιοθήκες τῆς πόλεως τῶν 'Αθηνῶν (18-22 Νοεμβρίου) για τή διερεύνηση τοῦ θέματος «Συντεχνίες και έπαγγέλματα στη Σμύρνη πρὶν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνα με βάση ἀρχαικές κυρίως πηγές», τὸ ὁποῖο παρουσιάστηκε ὡς ἀνακοίνωση στο Πανελλήνιο Συνέδριο Μικρασιατικῆς Λαογραφίας και γ) συμμετέσχε στη συλλογική έρευνητική ἀποστολή τοῦ Κέντρου στο χωριό Μαυρολεύκη Δράμας για τήν παρακολούθηση και καταγραφή τῶν «'Αναστεναρίων» τῶν προσφύγων τῆς 'Ανατ. Ρωμυλίας.
 9. 'Η έρευνήτρια-μουσικός Γ' βαθμίδας Μαρία 'Ανδρουλάκη-Σακαρέλλου πραγματοποίησε έρευνητική ἀποστολή στη νῆσο Ρόδο ἀπὸ 3-7 Σεπτ., ὅπου κατέγραψε μουσική και ἐθιμικές πράξεις πὸ συνδέονται με τή γιορτὴ τῆς Παναγίας τῆς Σκιαδενῆς (8 Σεπτ.) στα νοτιοδυτικά χωριά.
 10. 'Η ἐπιστημ. συνεργάτρια Βασιλικὴ Φάτση, δ.Φ., συμμετείχε στην ὁμαδική έρευνητική ἀποστολή τοῦ Κέντρου για τήν παρακολούθηση τῶν «'Αναστεναρίων» στο χωριό Μαυρολεύκη Δράμας (19-22 Μαΐου).
 11. 'Η 'Αργεντούλα Πάσχαρα, θεολόγος-φιλόλογος, ἀποσπασμένη στο Κέντρο πρα-

γνατοποίησε έρευνητική αποστολή για την παρακολούθηση και καταγραφή τών έθιμων λαϊκής λατρείας τών άγιών Φανουρίου (17 Αύγ.) και 'Ιωάννη Νηστιμάρη (29 Αύγ.) στην 'Ικαρία και συμμετέσχε στην όμαδική έρευνητική αποστολή του Κέντρου για την παρακολούθηση του έθιμου τών 'Αναστεναρίων στη Μαυρολεύκη Δράμας.

12. 'Η Χριστίνα Πετροπούλου, Διδ. Κοινων. 'Ανθρωπολογίας, αποσπασμένη στο Κέντρο, πραγματοποίησε έρευνητική αποστολή για την παρακολούθηση και καταγραφή έθιμων σχετικών με τον Προφήτη 'Ηλία και "Αγιο Παντελεήμονα στην Κω (22-26 'Ιουλίου). 'Επίσης συμμετέσχε στην όμαδική έρευνητική αποστολή του Κέντρου για την παρακολούθηση του έθιμου τών «'Αναστεναρίων) στη Μαυρολεύκη Δράμας.

13. 'Η Κυριακή Χρυσού-Καρατζά φιλόλογος αποσπασμένη στο Κέντρο, συμμετείχε στην όμαδική έρευνητική αποστολή του Κέντρου Λαογραφίας για την παρακολούθηση του έθιμου τών «'Αναστεναρίων» στη Μαυρολεύκη Δράμας (19-22 Μαΐου). Πραγματοποίησε, επίσης, έρευνητική αποστολή στη Σαντορίνη με αντικείμενο την έρευνα της διατροφής. Το ύλικό κατέθεσε στο Κέντρο με αριθμό εισαγωγής 4524.

Χειρόγραφες Συλλογές

Κατά το 1996 εισήχθησαν στο Κέντρο τρία νέα χειρόγραφα ποικίλης λαογραφικής ύλης.

1. 4526, Μ α ρ ί α 'Α ν δ ρ ο υ λ ά κ η, 'Ερευνήτρια-Μουσικός ΚΕΕΛ, "Οθος, "Ολυμπος Κάρπαθος, Λαογραφική αποστολή στη νήσο Κάρπαθο, από 8 έως 31 Αύγουστου 1996, σχ. 80.

Περιεχόμενα: I. Γενικά (ιστορικά, οικολογικά, μεταναστεύσεις κλπ.). II. 'Υλικός βίος. Α' Κατοικία, έπιπλα, σκεύη, Β' 'Ενδυμασία. Γ' Τροφές. Δ' 'Επαγγελματικός βίος (γεωργία, άμπελουργία κ.ά. ποιμενικός βίος, άλιεία, βιοτεχνία, άλλα επαγγέλματα: ύποδηματοποιία - βυρσοδεψία, άσβεστοποιία, καρβουνοποιία, κατασκευή πίσσας, ζωγραφική). III. Κοινωνικός βίος. Α' Γέννηση κλπ. Β' Γάμος, Γ' Τελευτή. Δ' Κοινωνική 'Οργάνωση - λαϊκό δίκαιο. Ε' Χαιρετισμοί, όρκοι, προπόσεις, κατάρες, εύχές, ύβρεις. IV. Πνευματικός βίος. Α' Λαϊκή πίστη και λατρεία. Β' Μαγεία - δεισιδαιμονία - 'Επωδές. Γ' 'Αστρολογία - Μετεωρολογία. Δ' Μαντική, Ε' Λαϊκή ιατρική, ΣΤ' Δημώδης ποίηση. Τραγούδια, δίστιχα, Ζ' Μουσική - χορός, Η' Μύθος 1, Θ' Παραδόσεις (74). ΙΑ' Παροιμίες κλπ. ΙΒ' 'Εκ του Γλωσσικού θησαυρού (όνόματα διάφορα, τοπωνύμια, ιδιωματικές λέξεις), V. "Οργανα - όργανοπαίκτης. VI. 'Ηχογραφήσεις - Χάρτες, Φωτογραφίες, πίνακες.

2. 4527, Ζ ή σ η ς Τ ζ ι α μ ο ύ ρ τ α ς, πρ. Λυκειάρχης Λαογραφική πινακοθήκη τών Καραγκούνηδων (ύλικός και πνευματικός βίος). Καρδίτσα 1996, σχ. 40, σελ. 315.

Περιεχόμενα: Πρόλογος - Είσαγωγικά. Μέρος Α': 'Η διαμόρφωση τῆς κατοικίας, Β' 'Ενδυμασίες, Γ' Φαγητά, Δ' Οίκιακα σκεύη, Ε' 'Αγροτικά εργαλεία. ΣΤ' 'Αργαλειός. Ζ' Τραγούδια (ὅταν λευκαίνουν τὰ πανιά. "Ἡθη - ἔθιμα). Θ' 'Ονομασία ἡμερῶν, μηνῶν, ἐποχῶν. Ι' Διαίρεση τοῦ 24ώρου. ΙΑ' 'Αγροτικὲς ἀσχολίες. ΙΒ' 'Αγροτικὰ προϊόντα. ΙΓ' θερισμός. ΙΔ' 'Αλωνισμός. ΙΕ' Δημητριακὰ - ψωμί. ΙΣΤ' Τρύγος. ΙΖ' Ψάρεμα, ΙΗ' Οίκιακα ζῶα καὶ πτηνά, ΙΘ' Λαϊκὴ 'Ιατρικὴ, Κ' Παιγνίδια, ΚΑ' Ποιμενικὴ ζωὴ. ΚΒ' 'Αγοραπωλησίες. ΚΓ' Προγνωστικὰ καιροῦ. Β' 'Αρρώστειες τοῦ παιδιοῦ. Γ' Βάπτιση. Δ' Νανουρίσματα - ταχταρίσματα. Ε' Τὰ συμβάσματα (ἀρραβῶνες). ΣΤ' Γάμος. Ζ' Θάνατος. Η' Καλότυχες - Νεράιδες - Μοῖρες - Δρίμες. Παγανὰ - Εὐχὲς - Κατάρεις - Τάματα. Θ' 'Η πίστη τῶν Καραγκούνηδων γιὰ τὶς ψυχὲς κ.ἄ. δοξασίες. Ι' Μαύρη μαγεία. ΙΑ' Τὸ μάτιασμα. ΙΒ' Λαϊκὴ λατρεία. ΙΓ' 'Εορτολόγιο (ἡθη, ἔθιμα, δοξασίες), ΙΔ' 'Εορτασμός 'Αγίου, ΙΕ' Χριστούγεννα - Πρωτοχρονιά, ΙΣΤ' Θεοφάνεια. ΙΖ' Δωδεκαήμερο (ἡθη, ἔθιμα, τραγούδια), ΙΗ' Δωδεκαήμερο (Ρογκατσάρια). ΙΘ' 'Απόκριες. Κ' Σαρακοστή. ΚΑ' Μεγάλη 'Εβδομάδα. ΚΒ' Λαμπρή, ΚΓ' Μάιος (ἡθη, ἔθιμα, τραγούδια, μαντικὴ κ.ἄ.). ΚΔ' Παιδικὰ τραγούδια. ΚΕ' Δεισιδαιμονίες. ΚΣΤ' Παροιμίες. ΚΖ' Αἰνίγματα. ΚΗ' Πέτρινα γεφύρια. ΚΘ' 'Η παιδεία στὰ Καραγκουνοχώρια. Λ' Τὸ κολληγικὸ καθεστῶς. ΛΑ' Τὸ χωριὸ Κοσκινά. ΛΒ' Τὰ παραμύθια στοὺς Καραγκούνηδες. ΛΓ' 'Η Σωτήρα τοῦ Κουρτινίου. ΛΔ' Τοπωνύμια. ΛΕ' Τὸ «Μάτι» 'Αγίων Θεοδώρων Καρδίτσας. ΛΣΤ' Τραγούδια, 'Επίλογος, βιβλιογραφία, εὐχαριστίες, βιογραφικά.

Α' 'Επαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβή. 'Η ἐργασία ἔχει κατατεθεῖ καὶ σὲ δισκέτα Η/Υ. 'Αποτελεῖ συστηματικὴ καταγραφή μὲ τὴ βοήθεια καὶ τῶν ἐρωτηματολογίων τοῦ Κέντρου, στοιχείων ποὺ ἀναφέρονται στὸν ὕλικό, πνευματικὸ καὶ κοινωνικὸ βίο τῶν Καραγκούνηδων τῆς περιοχῆς Παλαμᾶ Καρδίτσας. Δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα, φωτογραφικὸ ὕλικό καθὼς καὶ βιντεοταινία μὲ τὴν περιγραφὴ γεωργικῶν ἐργασιῶν συμπληρώνουν τὸ πολὺ ἀξιόλογο ὕλικό. 'Η ἐργασία ἐξάλλου τοῦ κ. Τζιαμούρτα, συνταξιούχου Λυκειάρχη, μὲ ἀξιόλογη πολιτιστικὴ δραστηριότητα στὴν περιοχὴ του, μὲ τὴ μορφή ποὺ ἔχει κατατεθεῖ, διευκολύνει τὴν ἀποδελτίωσή της στὸν Η/Υ.

3. 4528, Β α σ ί λ ε ι ο ς Π. Σ α ρ λ ῆ ς, Λαογραφικὰ βιώματα περιοχῆς Φενεοῦ Κορινθίας. Σχῆμα 4ο, σελ. 92.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία (οἰκισμός, σπιτί, βοηθητικοὶ χῶροι, ἐπιπλα καὶ σκεύη, περιγραφὴ ἀντιπροσωπευτικοῦ σπιτιοῦ), τὴν ἐνδυμασία, τὴν ὑπόδεση, τὴν κόμμωση, τὸν καλλωπισμό, τὴν γεωργικὴ ζωὴ (καλλιέργεια δημητριακῶν, ἀμπελουργία, κηπουρικὴ, δενδροκομία, λινοκαλλιέργεια, χασισοκαλλιέργεια, βαμβακο-ρυζοκαλλιέργεια καὶ μεταξοσκωληκοτροφία).

'Εξωυπηρεσιακὴ δραστηριότητα τῶν ἐρευνητῶν

'Αννα Παπαμιχαήλ-Κουτρούμπα: 'Ανακοινώσεις σὲ Συνέδρια:

1. Γ' Διεθνὲς Κυπρολογικὸ Συνέδριο Λευκωσία 16-20 'Απριλίου. Θέμα: 'Απὸ τὴν Κυπριακὴ λαϊκὴ λατρεία.

2. Γ' Εὐρυτανικὸ 'Επιστημονικὸ Συνέδριο μὲ θέμα «Μνημεῖα καὶ φυσικὸ περιβάλλον τῆς Εὐρυτανίας». Καρπενήσι, 17-19 Μαΐου. Θέμα: «Οἱ Πύργοι τοῦ Καραϊσκάκη καὶ ἡ 'Αποκλείστρα».

Δημοσιεύματα: «Μίμηση καὶ προφορικὴ φιλολογία ἐξ ἀφορμῆς τῶν Μεταμορ-

φώσεων του 'Απουλήϊου, Πρακτικά Ε' Πανελληνίου Συμποσίου Λατινικῶν Σπουδῶν ('Αθήνα 5-7 Νοεμβρ. 1993), 'Αθήνα 1996, σ. 241-323.

Γεώργιος Ν. Αϊκατερινίδης: 'Ανακοινώσεις σὲ Συνέδρια: 1. 'Η Διεθνὲς Κρητολογικὸν Συνέδριον, 'Ηράκλειον 9-14 Σεπτεμβρίου. 'Ανακοίνωση: «Πληροφορίες ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Κρητῶν ἀπὸ ἀνέκδοτο ὑλικὸν τοῦ Κέντρου Λαογραφίας τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν».

2. Α' Διεθνὲς Συνέδριον Λαϊκῶν Δρωμένων Κομοτηνῆς, 4-6 'Οκτ. Θέμα: «'Απὸ τίς πρῶτες προσπάθειες καταγραφῆς τῶν Δρωμένων».

3. Β' 'Επιστημονικὸν Συμπόσιον γιὰ τὴν περιοχὴ Νιγρίτας Βισαλτίας, Νιγρίτα 17-20 'Οκτ. Θέμα: «Μορφές τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ τῆς περιοχῆς Βισαλτίας».

4. Γ' Διεθνὲς Συνέδριον γιὰ τίς καμπάνες, κουδούνια καὶ μεταμφιέσεις στὸν σύγχρονον κόσμον. Ρέθυμνον 24-27 'Οκτ. Θέμα: «Τὰ κουδούνια σὲ ἐθιμικὲς ἐκδηλώσεις».

5. 'Επιστημονικὸν Συνέδριον μὲ θέμα «Λαογραφία καὶ Μουσεῖα», Χανιά 7-8 Δεκεμβρίου. Θέμα: «Γνωριμία μὲ τὴ λαϊκὴ μας τέχνη».

Λοιπὲς ἐκδηλώσεις: 1. Συμμετοχὴ σὲ πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις στὴν Καλὴ Βρύση Δράμας (ἀνακήρυξη-σὲ ἐπίτιμον δημότη τοῦ χωριοῦ) 6-8 'Ιανουαρίου.

2. Μάθημα στὸ ἀνοιχτὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Δήμου Θεσσαλονίκης (15 'Ιανουαρ.).

3. Μαθήματα σὲ σεμινάριον τοῦ ΕΛΚΕΠΑ Δράμας γιὰ «Στελέχη Πολιτιστικῆς 'Ανάπτυξης», Μάρτιος.

4. «'Η λαογραφικὴ διάσταση στὸ ἔργον τοῦ Βιζυηνοῦ» Θρακικὴ 'Εστία Θεσσαλονίκης, σὲ ἐκδήλωση πρὸς τιμὴν τοῦ ὁμιλητοῦ, 15 Αὐγούστου.

5. 'Ομιλία σὲ πολιτιστικὴ ἐκδήλωση στὸ Νεοχώρι 'Ηλείας, 6 'Ιουνίου.

6. Μαθήματα στὸ πλαίσιον τοῦ Προγράμματος ἐπιμόρφωσης ἐκπαιδευτικῶν, Πειραιάς, Μάρτιος καὶ Μάιος.

7. 'Ενεργὸς συμμετοχὴ (ἄρθρα σὲ ἐφημερίδες, ραδιοφωνικὲς ἐκπομπές, τηλεοπτικὲς ἐμφανίσεις), στὴν ὀργάνωση τῶν 'Αναστεναρίων, τὰ ὅποια γιὰ δευτέρην χρονιά ἄρχισαν νὰ τελοῦνται καὶ πάλιν στὴ Μαυρολεύκη Δράμας ὕστερα ἀπὸ μακρὰ διακοπὴ τους.

Δημοσιεύματα:

'Ο Μέγας 'Αλέξανδρος στὴ λαϊκὴ παράδοση. Σερραϊκὰ Χρονικά, τ. 12 (1996), σ. 5-42.

2. Λαϊκὰ δρώμενα καὶ τὸ ἀρχεακὸ ὑλικὸν τοῦ Κέντρου Λαογραφίας τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν. Πρακτικά Α' Συνεδρίου Κέντρου Λαϊκῶν Δρωμένων Κομοτηνῆς, 'Αθήνα 1996, σ. 97-120.

«Τζαμάλα». "Ἐνα εὐεργετικὸν δρώμενον στὴ Θράκη. Θεατρικὸν περιοδικὸν Δρώμενα, ἀρ. 15 (Μάιος 1996), σ. 147-149.

Ἐπίκαιρα ἄρθρα λαογραφικοῦ περιεχομένου στὶς ἐφημερίδες «Κρητικὰ Νέα» καὶ «Ἠχώ» τῆς Δράμας. Ἐπιμέλεια ἔκδοσης: Φοίβου Ἀνωγειανάκη, Τὸ κουδούνι, ἔκδ. Μουσείου Ἑλληνικῶν Μουσικῶν Ὀργάνων.

Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη:

Ἀνακοινώσεις σὲ συνέδρια:

1. Διεθνῆς Ὀργάνωση Λαϊκῆς Τέχνης καὶ Παράδοσης. Ἱστορικό καὶ Ἐθνολογικό Μουσεῖο, 19 Μαρτίου 1996. Θέμα: «Ἡ Λαογραφία καὶ ἡ ἐπιτόπια ἔρευνα. Παρὸν καὶ προοπτικές».

2. Συνέδριο μὲ θέμα: Ἡ ναυτική Ἱστορία καὶ Ναυπηγική Τέχνη ἀνά τοὺς αἰῶνες στὶς Βόρειες Σποράδες, Σκόπελος 18-19 Μαΐου 1996. Θέμα: «Ναυτικός βίος καὶ ναυπηγική τέχνη στὴ λαϊκὴ παράδοση τῶν Βορείων Σποράδων».

3. Συμπόσιο μὲ θέμα «Λογοτεχνία καὶ λαϊκὴ παράδοση», Τσαγκαράδα Πηλίου 25-26 Μαΐου 1996. Ὀργαν. Ἐθνικὴ Ἑταιρεία Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν. Θέμα: Λαογραφία καὶ ἠθογραφία στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα».

4. Συμπόσιο Τρικαλινῶν Σπουδῶν, Τρίκαλα 8-10 Νοεμβρίου 1996: Διοργάνωση Φ.Ι.Λ.Ο.Σ. Τρικάλων. Θέμα: «Οἱ Ἀσπροποταμίτες στὴν περιοχὴ τῶν Φαρσάλων».

Δημοσιεύματα:

1. Διατροφή καὶ Ὑγεία. Γενικὲς παρατηρήσεις, περ. Παράδοση καὶ Τέχνη, ἀρ. 27, Μάιος-Ἰούνιος 1996, σ. 10-11.

2. «Μέτρα καὶ ζύγια τῆς ἑλληνικῆς παράδοσης», ἔκδ. τοῦ Λαογραφικοῦ Ἱστορικοῦ Μουσείου Λάρισας. Ὁδηγὸς τῆς Ἐκθέσεως, Λάρισα 1996.

3. Ἡ τυποβαφικὴ στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο. Συμβολὴ στὴν ἱστορία τῆς Τεχνολογίας (17ος-19ος αἰῶνας), Πρακτικὰ Ἐπιστημονικῆς Συνάντησης μὲ θέμα: Τὰ ἑλληνικὰ σταμπωτά, 18ος-20ὸς αἰῶνας, Λάρισα 1996.

4. «Παράδοση καὶ ἱστορικὴ πραγματικότητα. Ἡ περίπτωση τοῦ Γεωργίου Σακελλίωνος», Πρακτικὰ τοῦ Συνεδρίου «Κισσὸς-Ρήγας Φεραῖος», Ἀθήνα 1996.

5. «Οἱ παραδόσεις γιὰ τὸν Μεγαλέξανδρο στὴν περιοχὴ τοῦ Ὀλύμπου», Πρακτικὰ τοῦ Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου «Ὁ Ὀλυμπος στοὺς αἰῶνες», 1996.

6. Ἡ λαογραφία τῆς Σκοπέλου, περ. «Ἐπτὰ Ἡμέρες» τῆς Καθημερινῆς, Αὐγ. 1996.

Διάφορα ἄρθρα σὲ ἐφημερίδες (Βῆμα Ταξίδια, ἀρ. 8, 2.6.1996), πρόλογοι σὲ ἔκδοσεις (π.χ. Πρόλογος στὸ Ἡμερολόγιο τοῦ 1996 τοῦ Συλλόγου τῶν Ὑπαταίων Ἀθηνῶν μὲ θέμα: Ἡ Ὑφαντικὴ στὴν Ὑπάτη).

Διδακτικὸ ἔργο:

Διδασκαλία στοὺς φοιτητὲς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς (Τμήματα Φιλολογίας,

Φ.Π.Ψ. και 'Αρχαιολογικό-Ιστορικό) του Παν/μίου 'Αθηνῶν τοῦ μαθήματος τῆς Λαογραφίας κατά τὸ χειμερινὸ καὶ ἑαρινὸ ἐξάμηνο, ὡς ἐκλεγμένη Λέκτωρ Λαογραφίας.

Ὁ Διευθύνων

ΑΓΓΕΛΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑΙΟΣ, Ἐρευνητῆς Α'

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1997

Κατὰ τὸ διάστημα ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου μέχρι 7 Μαΐου 1997 διηύθυνε τὸ Κέντρο με ἀπόφαση τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ὁ Ἐρευνητῆς Α' βαθμίδας Ἀγγελος Δευτεραῖος, ὁ ὁποῖος καὶ παρέδωσε τὸ σχετικὸ ὑλικὸ τοῦ γραφείου Διευθύνσεως στὴν ἐκλεγμένη ἐκ νέου Διευθύντρια Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη. Ἡ νέα Διευθύντρια διορίστηκε με τριετὴ θητεία με τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 131.1/B2/546α ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργοῦ Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων ποὺ ἐκδόθηκε στὶς 2.5.1997 στὸ ΦΕΚ ἀρ. 66, ὀρκίστηκε ἐνώπιον τοῦ Γραμματέως τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Ν. Ματσανιώτη τὴν 7-5-1997 καὶ ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά της.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ 1997 τὸ Κέντρο Λαογραφίας εἰσῆλθε σὲ τροχιά πλήρους ἀναδιοργάνωσης τῶν λειτουργιῶν του με τὴ βοήθεια τοῦ Προγράμματος «Ἐκσυγχρονισμὸς καὶ Ἀνάπτυξη τῆς Βιβλιοθήκης-Ἀρχείου» του, τὸ ὁποῖο εἶχε ἐπιτύχει κατὰ τὸ ἔτος 1995 μετὰ ἀπὸ πρόταση τῆς τότε διευθύντριας Αἰκατερίνης Πολυμέρου-Καμηλάκη. Ἡ ὑλοποίηση τοῦ ἐν λόγω προγράμματος ἄρχισε κατὰ τὸ 1996 καὶ στὶς 27 Νοεμβρίου τοῦ 1997 ἔγινε ἐνώπιον τοῦ Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Νικ. Ματσανιώτη, τοῦ Ἀντιπροέδρου της καὶ Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐρευνῶν κ. Ἀγαπητοῦ Τσοπανάκη, τοῦ Ἀντιπροέδρου της καὶ Προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐρευνῶν κ. Ἀγαπητοῦ Τσοπανάκη, τοῦ Προέδρου τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Μεν. Παλλαντίου, τοῦ Ἐπόπτη τοῦ Κέντρου καὶ Ὑπευθύνου τοῦ Προγράμματος κ. Πάνου Λιγομενίδη καὶ τῶν Μελῶν τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου, ἐκπροσώπου τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου τοῦ Ἐπιστ. Προσωπικοῦ τῆς Ἀκαδημίας κ. Μεν. Χριστοπούλου καὶ ἐρευνητῶν ἀπὸ ἄλλα Κέντρα τῆς Ἀκαδημίας, ἡ παρουσίαση τοῦ ἐτησίου ἀπολογισμοῦ του. (Βλ. πλήρη ἐτήσια ἀπολογιστικὴ ἔκθεση τῆς Διευθύντριας τοῦ Κέντρου σελ. 383-389).

Τὸ Κέντρο κατὰ τὸ 1996 ἀπέκτησε δική του Στέγη με τὴ δωρεὰ σ' αὐτὸ ἀπὸ τὸ Ἰδρυμα Βουδούρη κτηρίου ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἡπίτου 3α. Ἡ μεταστέγαση ὑπῆρξε αἴτημα τοῦ Κέντρου κατὰ τὸ 1995, τὸ ὁποῖο με συντονισμένες προσπάθειες τῆς Διευθύντριας Αἰκ. Πολυμέρου-Καμηλάκη, τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ τότε Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Γιάγκου Πεσμαζόγλου ἰκανοποιήθηκε. Κατὰ τὸ ἔτος

1997 ολοκληρώθηκε η Προμελέτη αποκαταστάσεως του κτηρίου και ήδη η Διοίκηση της 'Ακαδημίας προχωρεί στην ανάθεση συντάξεως της όριστικής Μελέτης για την προκήρυξη σχετικού διαγωνισμού.

Για τή διευκόλυνση τής επικοινωνίας τής Διευθύνσεως και τών έρευνητῶν του Κέντρου εντός του κτηρίου τής Συγγρού 129 ἐγκαταστάθηκε τὸ θέρος τοῦ 1997 σύστημα τηλεφωνικῆς ἐνδοεπικοινωνίας καθὼς και συσκευές τηλεφώνου στὰ γραφεῖα τῶν ἐρευνητῶν.

Ὁλοκληρώθηκε ἡ ὑλικοτεχνικὴ ὑποδομὴ γιὰ τὴν ἐγκατάσταση δεκαέξι (16) σταθμῶν ἐργασίας γιὰ χειριστὲς Η/Υ μὲ τὴν ἀγορὰ γραφείων, καθισμάτων και φοριαμῶν.

Γιὰ τὸν ἐξωραϊσμὸ τοῦ χώρου ἀποκαταστάθηκαν μὲ ἐλαιοχρωματισμὸ οἱ ἐφθαρμένες ὀψεις τῶν μεταλλικῶν ἐρμαρίων ἐντὸς τῶν ὁποίων φυλάσσεται τὸ ἀρχεῖακὸ ὑλικὸ και ἔγιναν οἱ ἀναγκαῖες μετακινήσεις ἐπίπλων προκειμένου νὰ ἐξασφαλισθεῖ χώρος γιὰ τὴν ἐγκατάσταση τοῦ ἐπὶ συμβάσει προσωπικοῦ.

Μουσικὴ Συλλογὴ

Ὁλοκληρώθηκε ἡ κατασκευὴ τοῦ Studio γιὰ τὴν ἀντιγραφή τοῦ μουσικοῦ ὑλικοῦ και τὴν ψηφιοποίησή του μὲ τὴν διευθέτηση τοῦ χώρου και τὴν ἀγορὰ μὲ δημόσιο μειοδοτικὸ διαγωνισμὸ τῶν ἀναγκαίων μηχανημάτων. Μὲ τὴν ἔναρξη τοῦ ἔτους 1998 προγραμματίστηκε τὸ δύσκολο ἔργο τῆς ἀντιγραφῆς τοῦ πολύτιμου ὑλικοῦ.

Πραγματοποιήθηκε ἀπὸ τὴν ἐρευνήτρια-μουσικὸ Μαρία Ἀνδρουλάκη και τὴν ἀποσπασμένη μουσικὸ Γεωργία Μαρκέα ἡ ἀναδιάρθρωση τῶν ταινιοθηκῶν και ἡ τοποθέτηση τῶν ταινιῶν τοῦ μουσικοῦ ὑλικοῦ κατ' αὔξοντα ἀριθμὸ, μετὰ τὴν κατασκευὴ τοῦ στούντιο.

Μὲ ἐνέργειες τῆς Διευθύντριας ἄρχισε νὰ ἐμπλουτίζεται και πάλι μὲ τὸ παραγόμενο μουσικὸ ὑλικὸ ἡ Ἐθνικὴ Δισκοθήκη μὲ τὴν ἀποστολὴ στὸ Κέντρο τῶν δίσκων compact (CDs) σὲ δύο ἀντίτυπα. Ἡ ἀποστολὴ τῶν δίσκων εἶχε διακοπεῖ λόγω τῆς μειωμένης παραγωγῆς τῶν δίσκων βινυλίου, οἱ ὁποῖοι ἀποστέλλονταν στὸ Κέντρο. Μετὰ τὴν ἐπικοινωνία μὲ τὶς παραγωγοὺς ἐταιρεῖες ἡ εἰσαγωγὴ τῶν νέων προϊόντων γίνεται κανονικὰ και ἡ Ἐθνικὴ Δισκοθήκη ἐνημερώνεται ἀνελλιπῶς. Ἦδη ἔχουν εἰσαχθεῖ 500 δίσκοι compact (CDs), και καταβάλλεται προσπάθεια νὰ συμπληρωθοῦν τὰ κενὰ τῶν τελευταίων ἐτῶν.

Δημοσιεύματα

Συνεχίζεται ἡ ἐκτύπωση τοῦ ΚΗ' (28) τόμου τῆς Ἐπετηρίδας τοῦ Κέντρου μὲ ἐργασίες ἐρευνητῶν και συνεργατῶν τοῦ Κέντρου.

Χειρόγραφες Συλλογές

Κατά τή διάρκεια του έτους εισηχθησαν στο Κέντρο 74 νέες χειρόγραφες συλλογές. Από αυτές έξι (6) έχουν κατατεθεί από έρευνητές και συνεργάτες του Κέντρου, τέσσερις (4) προέρχονται από τις έπιτόπιες έρευνες του Προγράμματος «Γαμήλιες στρατηγικές στους κτηνοτροφικούς πληθυσμούς» και έχουν κατατεθεί από τον υπεύθυνο του Προγράμματος Έρευνητή Έλευθ. Αλεξάκη, τρεις (3) έχουν κατατεθεί από την έπικ. Καθηγήτρια τής Λαογραφίας στο Παν/μιο Αθηνών Μαρία Μαρκαντώνη και προέρχονται από τò φροντιστήριό της στο Μάθημα τής Λαογραφίας. Πενήντα (50) συλλογές έχουν κατατεθεί από τή Διευθύντρια του Κέντρου Αικατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη και προέρχονται από τις έπιτόπιες φροντιστηριακές άσκήσεις φοιτητών της στο μάθημα τής Λαογραφίας στα Παν/μια Θεσσαλίας και Αθηνών. Οί υπόλοιπες έννέα έχουν κατατεθεί από Συλλογεΐς ύλικου.

1. 4529, Γ ε ώ ρ γ. Ν. Α ι κ α τ ε ρ ι ν ί δ η ς, Έρευνητής ΚΕΕΛ. Λαογραφικά Σύμμεικτα από τò νομό Δράμας, σχήμα 4ο.

2. 4530, Έ λ ε υ θ. Ν. Ά λ ε ξ ά κ η ς, Έρευνητής ΚΕΕΛ. Λαογραφική άποστολή στο νομό Ιωαννίνων από 10 Αύγούστου έως 4 Σεπτεμβρίου 1995, σχ. 8ο, σελ. 1060.

Περιέχει: Εϊδήσεις για κτηνοτροφία (τσελιγκάτα, σκηνίτες, ζωοκλοπή), έπαγγέλματα, τροφές, ένδυμασία, καθαριότητα, κατοικία, οικιστική, κοινωνική όργάνωση, οικογένεια, συγγένεια, όρολογία, γενεαλογίες, υίοθεσία, άδελφοποιία, γδικιωμό, άπαγωγή γυναικών, καταμερισμό έργασίας, κοινωνική θέση γυναίκας, σχέσεις φύλων, γάμο (λαϊκό δίκαιο, διαζύγιο), πολιτική, έμφύλιο, μετανάστευση, γάμο (τελετουργία), παιδί, τελευτή, λαϊκό δίκαιο, κληρονομιά, λαϊκή λατρεία, λαϊκή ιατρική, βοτανολογία, μαγεία, ζωολογία. Έπίσης παραδόσεις, εϋτράπελες διηγήσεις, παροιμίες και παροιμιώδεις έκφράσεις, όνόματα, έπώνυμα, παρωνύμια, τραγούδια (βλάχικα), τραγούδια έλληνικά 10, ήχογραφήσεις 68, φωτογραφίες 149.

3. 4531, Μ α ρ ί α Δ. Μ π ο μ π ο τ ᾱ, φοιτήτρια κλασικής Φιλολογίας, καταγραφή πρωτογενοϋς λαογραφικού ύλικου από τò δήμο Μεσολογγίου, σχήμα 4ο, σελ. 801. [Φροντιστ. Μαρίας Μαρκαντώνη, έπικ. Καθηγήτριας Λαογραφίας Παν/μίου Αθηνών).

Περιέχει: Πληροφορίες για κατοικία, ένδυμασία, διατροφή, γεωργία, άμπελουργία, έλαιοκομία και άλλες γεωργικές καλλιέργειες, έθιμα γεωργών, φυτικό κόσμο, ποιμενικό βίο, μελισσοκομία, κυνήγι, άλιεία, ζωικό κόσμο, βιοτεχνία - οικοτεχνία, γέννηση, βάφτιση, παιδικό βίο, γάμο, τελευτή, λαϊκή λατρεία, μαγεία, μαντική. έπίσης χαιρετισμούς, εϋχές, κατάρες, μύθους, παραμύθια, διηγήσεις, παραδόσεις, παροιμίες, αίνιγματα, λογοπαίγνια. Τò μεσολογγίτικο γλωσσικό ιδίωμα, γλωσσάρι. Έπίσης φωτογραφίες 246, σχεδιαγράμματα 35, κασέτες 3 (μία μαγνητοφώνου με τραγούδια και μουσική του ᾄ-Συμεών και δύο video με θέματα: α) Γιορτές έξόδου 1993, β) Πανηγύρι ᾄ-Συ-

μεών 1993. Προηγούνται συλλογές ιστορικές και άλλες διηγήσεις, τὸ δὲ ὑλικὸ παρατίθεται στὸ τοπικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα.

Α' Ἐπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβή.

4. 4532, Ν ἱ κ ο ς Β. Κ α λ τ σ ᾶ ς, ἀρχιτέκτων-μηχανικός, πολεοδόμος, Καραγκούνικο χωριό. Λάρισα 1996, σχ. 4ο, σελ. (φύλλο) 74.

Περιέχει: 1. Πρόλογο. 2. Τὸ χωριὸ καὶ ἡ πορεία του. 3. «Τὸ Καραγκούνικο χωριό». Παραδοσιακὰ Χωριά. Ἐνδυμασία, διατροφή, γεωργία, ἀμπελουργία, ἐλαιοκομία καὶ ἄλλες γεωργικὲς καλλιέργειες, ἔθιμα γεωργῶν, φυτικὸς κόσμος, ποιμενικὸς βίος, μελισσοκομία, κυνήγι, ἀλιεία, ζωτικὸς κόσμος, βιοτεχνία - οἰκοτεχνία, γέννηση, βάφτιση, παιδικὸ βίος, γάμο, τελευτή, λ. λατρεία, μαγεία, μαντικὴ· ἐπίσης: χαιρετισμοί, εὐχές, κατάρες, μῦθοι, παραμῦθια, διηγήσεις, παραδόσεις, παροιμίες, αἰνίγματα, λογοπαίγνια. Τὸ μεσολογγίτικο γλωσσικὸ ἰδίωμα, γλωσσάρι. Ἐπίσης φωτογραφίες 246, σχεδιαγράμματα 35, κασέτες 3 (μία μαγνητοφώνου μὲ τραγούδια καὶ μουσικὴ τ' ᾄ - Συμεῶν καὶ δύο video μὲ θέματα: α) Γιορτὲς Ἐξόδου 1993, β) Πανηγύρι ᾄ Συμεῶν 1993. Προηγούνται συλλογές ιστορικές καὶ ἄλλες διηγήσεις, τὸ δὲ ὑλικὸ παρατίθεται στὸ τοπικὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα.

5. 4532, Ν ἱ κ ο ς Β. Κ α λ τ σ ᾶ ς, ἀρχιτέκτων-μηχανικός, Πολεοδόμος, Καραγκούνικο χωριό. Λάρισα 1996. σχ. 4ο, σελ. (φύλλο) 74.

Περιέχει: 1. Πρόλογο. 2. Τὸ χωριὸ καὶ ἡ πορεία του. 3. «Τὸ Καραγκούνικο χωριό». 4. Παραδοσιακὰ Χωριά. 5. Ἡ πρόταση συνοπτικά. 6. Παράρτημα μὲ εἰκόνες. Α: Χάρτες. Β: Τὸ χωριό. Γ: Ἐργασίες χθὲς καὶ σήμερα. Δ: Κοινωνικὸ Περιβάλλον. Ε: Κτιριακὲς καὶ λοιπὲς ἐγκαταστάσεις. 7. Βιογραφικὸ σημείωμα.

6. 4533, Ν ἱ κ ο ς Β. Κ α λ τ σ ᾶ ς, ἀρχιτέκτων-μηχανικός, πολεοδόμος, Εἰκονοστάσια τῆς ὑπαίθρου. Λάρισα 1996, σχ. 4ο, σελ. (φύλλα) 52.

Περιέχει: 1. Σὰν πρόλογος. 2. Τὰ εἰκονοστάσια ὡς κατασκευές. 3. Εἰκονοστάσια τῶν ὀδικῶν ἀξόνων. 4. Εἰκονοστάσια ἀφιερῶματα. 5. Εἰκονοστάσια καὶ λαϊκοὶ προσκυνητές. 6. Ἡ πρόταση. 7. Σκίτσα εἰκονοστασιῶν. 8. Βιογραφικὸ σημείωμα.

7. 4534, Ἀ ν δ ρ ο μ ᾶ χ η Ο ἰ κ ο ν ὄ μ ο υ, Ἐπιτόπια ἔρευνα στὸ νομὸ Ἀττικῆς — χωριὸ Βίλια. 1995-1996, σχ. 8ο, σελ. 198. Καταθέτης: Ἐλευθ. Π. Ἀλεξάκης, Ἐρευνητῆς ΚΕΕΛ.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ κτηνοτροφία (συνέντευξη) καὶ 39 ἔγχρωμες φωτογραφίες.

8. 4535, Μ ᾶ ρ κ ο ς Κ ο ν τ ο γ ο ὕ ρ η ς, Ἀπομαγνητοφωνήσεις συνεντεύξεων ἀπὸ τὴν Ἀγία Ἄννα (Κούκουρα). Σεπτ. 1996, σχ. 8ο, σελ. 205. Καταθέτης: Ἐλευθ. Π. Ἀλεξάκης, Ἐρευνητῆς ΚΕΕΛ.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ κτηνοτροφία / κτηνοτρόφους καὶ 15 ἔγχρωμες φωτογραφίες.

9. 4536, Λ α μ π ρ ι ν ῆ Ρ ᾶ ἱ κ ο υ, Ἀποστολὴ στὸ νομὸ Βοιωτίας (χωριὰ Χαιρώνεια, Τσουκαλάδες, Διόνυσος), Ἰούνιος-Σεπτέμβριος 1996, Φεβρουάριος 1997, σχ. 8ο, σελ. 274 + πίνακας. Καταθέτης Ἐλευθέριος Ἀλεξάκης, Ἐρευνητῆς ΚΕΕΛ.

Περιέχει: Ειδήσεις περί κτηνοτρόφων και κτηνοτροφικού βίου (συνεντεύξεις) και 26 έγχρωμες φωτογραφίες.

10. 4537, Χ ρ ι σ τ ί ν α Μ α ρ α θ ο ũ, Κτηνοτροφικές κοινότητες. 'Ιούνιος -'Οκτώβριος 1996, σχ. 8ο, σελ. 12. Καταθέτης: 'Ελευθ. Π. 'Αλεξάκης, 'Ερευνητής ΚΕΕΛ. Περιέχει: 19 έγχρωμες φωτογραφίες αναφερόμενες στον κτηνοτροφικό βίο.

11. 4538, Π α ν α γ ι ώ τ α Σ τ α μ έ λ ο υ, φοιτήτρια Φιλοσοφικής Σχολής 'Αθηνών, Τμήμα Φ.Π.Ψ., έργασία Λαογραφίας από τη Βάγια Θηβών Βοιωτίας. 1995-96, σχ. 8ο, σελ. 977. Καταθέτης: Μαρία Μαρκαντώνη, επίκ. Καθηγήτρια Λαογραφίας Παν/μίου 'Αθηνών.

Περιεχόμενα: I. Γενικά. II. 'Υλικός βίος: Α' κατοικία, Β' ένδυμα, υπόδεση, κόμμωση και καλλωπισμός, Γ' τροφές, Δ' Γεωργία, Ε' 'Αμπελουργία, ΣΤ' "Άλλες γεωργικές καλλιέργειες, Ζ' Ποιμενικός βίος, Η' Βιοτεχνία. III. Κοινωνικός βίος: Α' Γέννηση, Β' Γάμος, Γ' Τελευταίη, Δ' Κοινωνική οργάνωση, Ε' Χαιρετισμοί - προπόσεις, εύχές, κατάρες κλπ. IV. Πνευματικός βίος: Α' Θρησκεία (Λαϊκή πίστη και λατρεία), Β' "Εθιμα του λαϊκού έορτολογίου, Γ' Μαγεία, Δ' Λαϊκή ιατρική, Ε' 'Αστρολογία και Μετεωρολογία, ΣΤ' Δημοτική ποίηση, μουσική και χοροί, Ζ' Παραμύθια - Διηγήσεις, Η' Παραδόσεις, Θ' Λογοπαίγνια, Ι' Σχετικά με τὸ γλωσσικό θησαυρό, V. Βιογραφίες πληροφοριοδοτῶν, φωτογραφίες 133.

Α' "Επαινος με χρηματική άμοιβή.

12. 4539, Κ ω ν σ τ. Κ α ρ α β ί τ η ς, φοιτητής Φιλοσοφικής Σχολής 'Αθηνών. Συλλογή πρωτογενούς λαογραφικής ύλης εκ τῆς νήσου Θηρασίας, εν Θήρα Κυκλάδων. 'Αθήνα 1993, σχ. 8ο, σελ. 576. Καταθέτης: Μαρία Μαρκαντώνη, επίκ. Καθηγήτρια Παν/μίου 'Αθηνών.

Περιεχόμενα: I. Γενικά ιστορικο-γεωγραφικά στοιχεία. II. 'Υλικός βίος: Α' Κατοικία. Β' 'Ενδυμασία, Γ' Τροφές, Δ' Γεωργία, Ε' 'Αμπελουργία, ΣΤ' Φυτικός κόσμος, Ζ' Ποιμενικός βίος, Η' Κυνήγι, Θ' 'Αλιεία, Ι' Βιοτεχνία. III. Κοινωνικός βίος: Α' Γέννηση, Β' Γάμος, Γ' Τελευταίη, Δ' Κοινωνική 'Οργάνωση, Ε' Χαιρετισμοί. IV. Πνευματικός βίος: Α' Θρησκεία ("Άγιοι, έθιμα λαϊκού έορτολογίου), Β' Μαγεία, Γ' Λαϊκή ιατρική, Δ' 'Αστρολογία, Ε' - ΣΤ' Δημώδης ποίηση - Χοροί, Ζ' Ευτράπελες διηγήσεις, Η' Παραδόσεις, Θ' Αινίγματα, Ι' 'Εκ του γλωσσικού θησαυρού. Περιέχει επίσης 144 φωτογραφίες, χάρτη και δείγματα τῆς χλωρίδας του τόπου.

Α' "Επαινος με χρηματική άμοιβή.

13. 4540, Μ α ρ ί α Σ ω τ η ρ ο π ο ũ λ ο υ, Συλλογή λαογραφικής ύλης με θέμα: Διατροφή από τὸ χωριό Κυνηγός Πυλίας Μεσσηνίας. 1997, σχ. 8ο, σελ. 244. Καταθέτης: Μαρία Μαρκαντώνη, επίκ. Καθηγήτρια Λαογραφίας Παν/μίου 'Αθηνών.

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴ διατροφή (ψωμί, ζυμαρικά, κρέας, έλιές, γλυκίσματα κλπ., γεύματα, μαγειρικά κλπ. σκεύη, τρόποι παρασκευῆς, φαγητά σε γιορτές, προλήψεις και έθιμα παρεμφερῆ, φωτογραφίες (έγχρωμες) 49, τοπογραφικό σχεδιάσμα 1.

14. 4541, Μ α ν. Γ. Β α ρ β ο ũ ν η ς, Σαμιακή λαϊκή αρχιτεκτονική: Οί καμινάδες τῆς Σάμου. Πρωτογενής λαογραφική ύλη από έπιτόπια έρευνα (Αύγουστος 1986 - Αύγουστος 1991) στους οικισμούς του νησιού. 1997, σχ. 8ο, σελ. 192.

Περιέχει: Πρόλογο, όνομασίες κατά τόπους, τεχνική και ύλικά τής κατασκευής, στοιχεία τής πνευματικής ζωής συνδεδεμένα με τις καμινάδες, σημειώσεις. 'Επίσης φωτογραφίες 68, σχεδιαγράμματα και σχέδια.

15. 4552, Χ α ρ ά λ. Ι. Σ τ υ λ ι ά δ η ς. Λαογραφικά τοῦ χωριού Φλάμπουρου Ν. Φλωρίνης. Θεσσαλονίκη 1993, σχ. 40, σελ. 118.

Περιεχόμενα: Τὸ χωρίον Φλάμπουρον Ν. Φλωρίνης. Τοποθεσία. 'Εκτασις περιοχῆς - δάσους. 'Εγκατάστασις κατοίκων. Περιγραφή ἐκκλησιῶν καὶ ἐξωκκλησιῶν (παρατηρήσεις - συμπεράσματα). Λατρευτικά. Μαγικά. Συνήθειες. Οἴωνοί. 'Απαντήματα. Ζωομαντεία. Δημόδης ἰατρική. 'Εορταὶ Δωδεκαημέρου - 'Ετήσια ἑορταὶ (τρόπος ἑορτασμοῦ. Πανηγύρεις. Παιγνίδια ἑορτῶν. Τοπικὰ ἔθιμα πρὸς τιμὴν 'Ηγίων).

16. 4543, Γ. 'Υ φ α ν τ ῆ ς, Καθηγητής, 'Η λαϊκὴ ξυλογλυπτικὴ στὴν Αἰτωλο-ακαρνανία, σχ. 40, σελ. 4.

Κείμενο πού συνοδεύει ὁμότιτλο ντοκυμαντέρ σὲ 1 κασέτα video.

17. 4544, Γ ι ά ν ν η ς 'Η λ ι ό π ο υ λ ο ς, Στοιχεῖα ἀπὸ τὴ Μουσικὴ Λαογραφία τῆς ἐπαρχίας Δωρίδας. 'Ερευνα στὴν τοπικὴ παράδοση καὶ τὰ κείμενα γύρω ἀπὸ τὴ μουσικὴ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν. Κούκουρα Δωρίδας 1997, σχ. 40, σελ. 61 + 8 φωτογραφίες + 3 κασέτες.

Περιεχόμενα: Α) Γενικὲς παρατηρήσεις. Πρόλογος - Μουσικὴ δημοτικῶν τραγουδιῶν (θεωρητικό). 'Ιστορικὴ ἀναδρομὴ στὴ Μουσικὴ Λαογραφία τῆς Δωρίδας. Οἱ τρόποι τῶν ἀρχαίων 'Ελλήνων (με παραδείγματα). 'Αρχαῖοι τρόποι, βυζαντινοὶ ἤχοι. Δημοτικὴ μουσικὴ. 'Η παραδοσιακὴ μουσικὴ γραφή (με δείγματα). Στοιχεῖα τῆς παραδοσιακῆς δημοτικῆς μουσικῆς. 'Ελληνικοὶ παραδοσιακοὶ χοροὶ καὶ τὰ μουσικά τους μέτρα. Β) Μουσικὴ παράδοση ἐπαρχίας Δωρίδας. Παραδοσιακὰ μουσικὰ ὄργανα. Γ) Δωρικὴ μουσικὴ παράδοση. Τραγουδιστῆς λαός. 'Αοιδοί. 'Οργανοπαῖκτες (με κατάλογο ὀνομάτων). Δ) 'Η βυζαντινὴ μουσικὴ παράδοση. 'Επίλογος. Συμπεράσματα. Βιβλιογραφία.

18. 4545, 'Α θ α ν. Κ ι λ μ π α σ ά ν η ς, 'Ιστορίες σὰν παραμῦθια τῆς Παλιᾶς καὶ Νέας 'Αγχιάλου. 1997, σχ. 40, σελ. 61 + 6 + 8 + 1 κασέτα.

Περιέχει: 27 διηγήσεις + ἰδιωματικὲς φράσεις + γλωσσάριο + 2 κασέτες (ἠχογραφήσεις).

19. 4546, Ν ι κ ό λ α ο ς Μ π α ρ μ π α γ ι ά ν ν η ς, Μακρινοὶ ἀντίλαλοι (Λαογραφικὰ διηγήματα). 1997, σχ. 40 σελ. 68.

Περιέχει: 22 διηγήματα λαογραφικοῦ περιεχομένου.

20. 4547, Κ υ ρ ι α κ ῆ Χ ρ υ σ ο ῦ - Κ α ρ α τ ζ ᾶ, φιλόλογος, ἀπεσπασμένη στὸ ΚΕΕΛ. Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στὴ Χίο: Θυμιανά, Καλλιμασιά, Πιτυός, Καρδάμυλα, 'Αρμόλια, Βολισσός, 'Ομηρούπολη, Χώρα Χίου. 'Οκτώβριος 1997, σχ. 40, σελ. 333.

Περιεχόμενα: 'Ιστορικά. 'Υλικὸς βίος (κατοικία, ἔνδυση, κόμμωση, καλλωπισμός, ἔπιπλα, σκευή, τροφές, γεωργία, μελισσοκομία, ναυτιλία, ἀμπελουργία, ἐλαιοκομία, ποιμενικὸς βίος, ἀλιεία, ἀρχιτεκτονικὴ, ζωγραφικὴ, λιθογλυπτικὴ. Βιοτεχνία: Σιδηρουργία, λατομεῖα, λατόμοι, κεραμεικὴ, ἀγ-

γειοπλαστική, βυρσοδεψία, συνεταιρισμός χειροτεχνίας, άσβεστοκάμινα, κατασκευή ρουκέτας, κτίστες πετροκόποι, ύλοτόμοι, παγωτατζήδες, γαλατάδες, τσαγκαράδες, σαγματοποιοί, ζητιάνοι, έμποριο. Κοινωνικός βίος: γέννηση, παιδί, παιγνίδια, γάμος, τελευτή, κοινωνική όργάνωση. Πνευματικός βίος: Λαϊκή πίστη και λατρεία. Λαϊκή Ιατρική. Προλήψεις και δεισιδαίμονες συνήθειες. Τραγούδια 171. Εύτράπελες διηγήσεις, παραδόσεις, παροιμίες, όνόματα βαπτιστικά, τοπωνύμια, χοροί. Ήχογραφήσεις σε 17 κασέτες + βιντεοσκοπήσεις σε 3 κασέτες video. Φωτογραφίες 259.

21. 4548, Άννα Παπαμιχαήλ - Κουτρούμπα, Έρευνα και συλλογή λαογραφικής ύλης στο νομό Δωδεκανήσου: Ίαλυσός, Έμπωνας, Κρεμαστή, Άφάντου, Σορωνή Ρόδου (18 Αύγ. - 8 Σεπτέμ. 1997). Σχ. 8ο, σελ. 892 + 3 κασέτες. Περιεχόμενα: I. Γενικά, II. Ύλικός βίος (οικοδομήματα, κατοικία, έπιπλα και σκεύη, ρουχισμός, ένδυμα κλπ., τροφές, ποτά, έπαγγελματικός βίος, άμπελουργία, φυτικός κόσμος, ποιμενικός βίος, μελισσοκομία, ύφαντική, βαφική, κεντητική, ξυλοτεχνία, ξυλογλυπτική, άγγειοπλαστική, κηροποιία, οίνοπνευματώδη, σαγματοποιία, ύποδηματοποιία, άλευροποιία, άρτοποιία, λατομεία, έλαιουργία, σχοινοποιία, άλλα έπαγγέλματα. III. Κοινωνικός βίος (γέννηση, παιδί, γάμος, κοινωνική όργάνωση, λαϊκό δίκαιο, μέτρα μετρήσεως, συνοικισμός, οίκισμός, φωτισμός, μεταφορικά μέσα, καθαριότητας, ύβρεις - εύχες. (13). IV. Πνευματικός βίος: Λαϊκή πίστη και λατρεία, μαγεία, λ. Ιατρική, άστρολογία, μετεωρολογία, μαντική, χορός, μουσικά όργανα, άσματα 120, παραδόσεις 68, άλλες διηγήσεις 2, παροιμίες και παροιμ. φράσεις 24, αινίγματα 11, καθαρογλωσσήματα 1, παιγνίδια 6, έπωδες 3. Έκ του γλωσσικού θησαυρού (όνόματα, τοπωνύμια 146). Ήχογραφήσεις 91, φωτογραφίες 362.

22. 4549, Γεωργία Μαρκέα, Μουσικός άπεσπασμένη στο ΚΕΕΛ., Λαογραφική - μουσική άποστολή στο νομό Χανίων: Άρώνι, Κοσσιανά, όροπέδιο Κράπης, Όαση Άγιᾶς, Νωπήγεια Κισάμου, Καρές Σφακίων, Παλιά Πόλη Χανίων, Μακρὺς Τοῖχος, Χώρα Σφακίων. 13-25 Αύγούστου 1997. Σχ. 8ο, σελ. 805.

Περιεχόμενα: Κυρίως άπομαγνητοφωνήσεις τραγουδιῶν και μελωδιῶν από 17 κασέτες και είδήσεις για μουσικά όργανα - όργανοπαίχτες και είδη μουσικής. Βιοτεχνία, λαϊκή τέχνη, γεωργικό βίο, ένδυμασία, έργαλεία και μαγειρικά σκεύη, κτηνοτροφία, τροφές, κατοικία, κυνήγι, βάφτιση, γάμος, τελευτή, έπώνυμα, όνόματα ζώων και φυτῶν, μαντική, δεισιδαιμονίες, προλήψεις, λαϊκή λατρεία, φιλοξενία, λαϊκή Ιατρική, λαϊκές διηγήσεις, παραδόσεις, ιστορικές πληροφορίες. Επίσης: Φωτογραφίες, μία βιντεοκασέτα, 2 δίσκους με κρητική μουσική, 3 έγχρωμες διαφάνειες (slides). Θέμα τῆς βιντεοκασέτας: Παραδοσιακός γάμος - Άγιος Ίωάννης, Σφακιά.

23. 4550, Βασ. Π. Σαρλῆς, Λαογραφικά βιώματα περιοχῆς Φενεοῦ Κορινθίας. 1997, σχ. 4ο, σελ.

Περιέχει: Λαϊκή και έπαγγελματική ζωή: I. Κατοικία. II. Ένδυμασία. III. Τροφές και ποτά. IV. Ποιμενική ζωή. V. Γεωργική ζωή. VI. Κυνήγι. VII. Μελισσοκομία. VIII. Λαϊκή Βιοτεχνία - έπαγγέλματα (ύφαντική, πλεκτική, κεντητική, νερόμυλος, άγωγιάτης, κουρέας, ράφτης, τσαγκάρης, σιδεράς, καλαντζῆς, φαναρτζῆς, σαμαράς, οικόδομος, ύλοτόμος, ξυουργός, βαρελάς, κεραμιδάς, άσβεστάς, άλλα έπαγγέλματα.

24. 4551, Έλένη Ζήση - Ματῆ, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Έγυναι-

κεία και η άντρική φορεσιά στη Ζαγορά του Πηλίου. Ζαγορά Πηλίου, 1992, σχ. 40, σελ. 103. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Ειδήσεις για την ένδυμασία, τις φυτικές, βαφικές ύλες, επίσης σχηματική αναπαράσταση μερικῶν εξαρτημάτων τῆς φορεσιάς και 29 ἑγχρωμες φωτογραφίες.

25. 4552, Ἰωάννα Γκουσδοβᾶ - Χριστίνα Γκορίτσα, φοιτήτριες Παν/μίου Θεσσαλίας. 1992 σχ. 40, σελ. 54 + κασέτα με συνέντευξη. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Ειδήσεις με μορφή συνεντεύξεων για τὸ σπίτι και τὸν οἰκισμὸ Κρήνη (πρώην Βοστίνα).

26. 4553, Ἀλεξάνδρα Πιλάτου, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Ἡ κατοικία στὸν Παλαμᾶ Καρδίτσας. Βόλος 1992 σχ. 40, σελ. 35. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Εἰσαγωγή - Γενικά - Οἰκοδομική (ὕλικά - ἐργασίες), - Μέρη σπιτιοῦ - ἐπίπλωση σπιτιοῦ, Ἐξωτερικοὶ χώροι. Φωτογραφίες 22.

27. 4554, Λεωνίδα Γαϊτάνη, φοιτητῆς Παν/μίου Θεσσαλίας. Ὁ παραδοσιακὸς γάμος στὸν Κοκκινοπλὸ Λαρίσης. Βόλος, Μάιος 1993, σχ. 40, σελ. 35. Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Ειδήσεις για τὸ γάμο ἀπὸ τὸ προξενεῖο μέχρι τὰ μετὰ τὸ γάμο και τὴ θέση τοῦ νέου ζευγαριοῦ στὸ σπίτι.

28. 4555, Ἀναστασία Τσιμπέρη, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. α) Γάμος στὴν κοινότητα Σπερχογείας Μεσσηνίας. β) Δημοτικὰ τραγούδια. Βόλος 1992, σχ. 40, σελ. 33. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ).

Περιέχει: α) Ειδήσεις για τὸ γάμο με μορφή συνεντεύξεως στὸ τοπικὸ ἰδίωμα με παράθεση και τραγουδιῶν, β) Τραγούδια τοῦ γλεντιοῦ τοῦ γάμου.

29. 4556, Εἰρήνη - Ἀλεξία Στέλλου, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Ἡθῆ και ἔθιμα ποὺ σχετίζονται με τὸ «μάντευμα» τοῦ γαμπροῦ στὸ Πήλιο. Βόλος 1993, σχ. 40, σελ. 12. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Ειδήσεις για τὸ γάμο και τὴ μαντική.

30. 4557, Ἰωάννα Ντούμου - Εὐαγγελία Βλάχου, φοιτήτριες Παν/μίου Θεσσαλίας. Α) Γέννηση, Β) Γάμος στὴν κοινότητα Κρανέας Ἐλασσόνας, Βόλος, σχ. 40, σελ. 52, 1992. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Ἐθιμα παραδοσιακοῦ γάμου με μορφή συνεντεύξεως καθὼς και ἔθιμα γέννησης.

31. 4558, Ἐλπίδα Μακρίδου - Ἐλένη Μιχαήλ, Φοιτήτριες Παν/-

μίου Θεσσαλίας. Κυπριακός γάμος, 1992-93, σχ. 4ο, σελ. 54. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Ειδήσεις για τὸ γάμο με παράθεση τριῶν προικοσυμφώνων (φωτοτυπία ἀπὸ ἔντυπο), σχέδια (φωτοτυπίες ἀπὸ δημοσιεύματα), καθὼς καὶ 17 φωτογραφίες ἑγχρωμες (ἐπίσης φωτογραφίες φωτοτυπημένες ἀπὸ δημοσιεύματα).

32. 4559, Ἀποστολία Μπουρλότου, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Μελισσοκομία στὴ Βρύναινα Ἀλμυροῦ, 1992, σχ. 4ο, σελ. 24. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴ μελισσοκομία με παράθεση καὶ 6 φωτογραφιῶν.

33. 4560, Πηγὴ Γεωργοπούλου - Σπ. Σαγιάννη, φοιτητὲς Παν/μίου Θεσσαλίας. Συλλογὴ λαογραφικῶν στοιχείων ἀπὸ τὴν Πορταριά, 1993, σχ. 4ο, σελ. 17. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Ειδήσεις για τὸν οἰκισμό, τὴν ἐκκλησία, τὴν ἐκπαίδευση, τὸν πηλιορείτικο γάμο, τὶς τοπικὲς ἐνδυμασίες· ἐπίσης για ἐπαγγέλματα, φαγητά, τοὺς εὐεργέτες καὶ τὸν τουρισμό.

34. 4561, Ἀναστασία Ἀντωνίου - Ἀνδρέας Βασιλείου, φοιτητὲς Παν/μίου Θεσσαλίας. Κατοικία καὶ βοηθητικοὶ χώροι, Λιμνάτη καὶ Δύμες Λεμεσοῦ Κύπρου. 1992, σχ. 4ο, σελ. 19. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Ειδήσεις για τὴν κατασκευὴ καὶ τὴ λειτουργικότητα τῶν ἐπὶ μέρους χώρων τοῦ σπιτιοῦ.

35. 4562, Μαρία Γιαννοῦλη, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Ἐπιτόπια ἔρευνα για τὴν σκληθριώτικη ἐνδυμασία. Σκλήθρο Ἀγιᾶς Λαρίσης 1993, σχ. 4ο, (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Γενικότερες πληροφορίες για τὸ χωριό, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ βασικὸ θέμα τῆς ἐνδυμασίας (ἀνδρική, γυναικεία, καθημερινῆ κλπ.). Παρατίθενται καὶ φωτοτυπίες φωτογραφιῶν.

86. 4563, Παναγιώτα Κολοβρέκτη, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Λαογραφικὰ στοιχεῖα για τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση τῆς περιοχῆς Ἀλμυροῦ Μαγνησίας 1992, σχ. 4ο, σελ. 33. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Ειδήσεις για γέννηση, τὸ γάμο, τὶς κοινωνικὲς τάξεις, τὶς διακρίσεις ἀνδρῶν - γυναικῶν, τὶς τοπικὲς καλλιέργειες καὶ τὰ ἐπαγγέλματα.

37. 4564, Μαγδαληνὴ Κοτανίδου, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Οἰκισμὸς - οἰκία - οἰκοδόμημα. Κορινὸς Πιερίας 1993, σχ. 4ο, σ. 68. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Γενικὲς πληροφορίες για τὸ χωριό, τὴν ὕδρευση, τὴν κοινωνικὴ ὀργάνωση, τὶς ἐκκλησίες-ξωκκλήσια, τὸ σπίτι, τὴν οἰκοσκευὴ, τοὺς βοηθητικοὺς χώρους, ἔθιμα σχετικὰ με τὴν κατασκευὴ τοῦ σπιτιοῦ, τὰ οἰκοδομικὰ ὑλικά κ.ἄ. Ἐπίσης σχετικὲς παραδόσεις.

38. 4565, Φωτεινή Διαμάντη, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Λαογραφική έρευνα με θέμα: 'Η κατοικία στο χωριό 'Απιδιά, 'Απιδιά Καρδίτσας. Βόλος 1993, σχ. 4ο, σελ. 58. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: 'Ιστορικά - γεωγραφικά στοιχεία του χωριού. Γενικά στοιχεία του σπιτιού (οικοδομική — τὰ μέρη του σπιτιού - ή αὐλή - οί βοηθητικοί χώροι - ή μορφή του σπιτιού - έθιμα και προλήψεις για τὸ σπίτι - Γενικές παρατηρήσεις.

Γ' 'Επαινος με χρηματική άμοιβή.

39. 4566, Λαμπρινή Κούτνα, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. 'Εθιμα του γάμου σ' ένα χωριό του Πηλίου, Πουρι Πηλίου. Βόλος 1992, σχ. 4ο, σελ. 51. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Περιγραφή του γάμου στο χωριό Πουρι Πηλίου με παράθεση και 7 φωτογραφιών.

40. 4567, Σπυρίδων Θεοδωρακόπουλος, φοιτητής Παν/μίου Θεσσαλίας. 'Ο γάμος στην Κάτω Βούταινα Μεσσηνίας. 1993, σχ. 4ο, σελ. 45. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Περιγραφή του γάμου με μορφή συνεντεύξεων, επίσης 7 έγχρωμες φωτογραφίες, 1 συνταγή για δίπλες, 5 τραγούδια.

41. 4568, Βασιλική Κολοβοῦ, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας, έπιτόπια έρευνα σχετική με τὸ γάμο στο χωριό Ζάρκο. 1993, σχ. 4ο, σελ. 48. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια του ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Περιγραφή του γάμου. Προτάσσονται πληροφορίες για τὸ χωριό.

42. 4569, Θεόδωρος 'Ελευθεριάδης, φοιτητής Παν/μίου Θεσσαλίας. Τὰ λαχεῖα. Βόλος 1992, σχ. 4ο, σελ. 16. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Εἰσαγωγή. Τύχη και λαχεῖα. Τὸ λαχεῖο στην 'Ελλάδα. Συνέντευξη από πρακτορεῖο Βόλου. Σχολιασμός συνέντευξης. Βιβλιογραφία.

43. 4570, Σωτηρία Κίτσου, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Παροιμίες και έρμηνεία τους. Δέν αναφέρεται τόπος προελεύσεως. Βόλος 1992, σχ. 4ο. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: 308 παροιμίες με τήν έρμηνεία τους και 5 παροιμιόμυθους.

44. 4571, 'Ελένη Ζήτρα, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. 'Ο γάμος στο χωριό τῆς Ζαγοράς Πηλίου. Βόλος 1993, σχ. 4ο, σελ. 26. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Περιγραφή του γάμου.

45. 4572, 'Ηλίας 'Αβραμίδης, Θωμάς Πρινιῶς, φοιτητές Παν/μίου

Θεσσαλίας. «Μακρινίτσα» 1993, σχ. 4ο, σελ. 14. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Ειδήσεις για την κατοικία, τις εκκλησίες, το έθιμο τῶν «Μάηδων», τὸν μακρινιτσιώτικο γάμο, τὴ μαντική, τὴ δεισιδαιμονία κ.ἄ.

46. 4573, Ἐλένη Πλακιά, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Ἔθιμα τοῦ γάμου τοῦ χωριοῦ Ἁγία Παρασκευὴ Καλαμπάκας. 1993, σχ. 4ο, σελ. 15. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Ἔθιμα γάμου καὶ σχετικὰ τραγούδια.

47. 4574, Ἀθανασία Σωτηροπούλου, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Καταγραφή δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ ἐρωτηματολόγιο παραδοσιακῆς φορεσιᾶς Καραγκούνας. Ἰούνιος 1992, σχ. 4ο, σελ. 14. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Τραγούδια καὶ ειδήσεις γιὰ τὴν Καραγκούνικη φορεσιά.

48. 4575, Μαρία Ζαρονικόλα, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Ὁ γάμος στὸν Ἅγιο Χαράλαμπο Εὐρυτανίας. Βόλος 1993, σχ. 4ο, σελ. 15. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Περιγραφή τοῦ γάμου (μὲ παρεμβολὴ τραγουδιῶν) καὶ στοιχεῖα (γεωγραφικὰ καὶ ἱστορικὰ) γιὰ τὸ χωριό.

49. 4576, Παρθένια Καρατζόγλου, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Ὁ γάμος στὸ χωριὸ Ἀμπελάκια Λαρίσης. Ἀμπελάκια 1993, σχ. 4ο, σελ. 9. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Περιγραφή τοῦ γάμου (μὲ παρεμβολὴ τραγουδιῶν).

50. 4577, Ἀθανασία Κάλαντζίδου, Ἄννα-Γιαννούλα Μαγουλιώτη, φοιτήτριες Παν/μίου Θεσσαλίας. Ἡ βαμβακοκαλλιέργεια στὸ Ἄγγαντερό Καρδίτσας. Βόλος 1992, σχ. 4ο, σελ. 16. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Γενικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ χωριό. Βαμβακοκαλλιέργεια: Προετοιμασία ἀγροῦ. Συγκομιδὴ. Καθαρισμὸς καρποῦ. Ἐργαλεῖα. Προϊόντα ἀπὸ βαμβάκι. Μηχανοκίνητα ἐκκοκιστήρια. 6 ἐγχρωμες φωτογραφίες.

51. Μαρία Μάνου - Ἀναστασία Τσιώμου, φοιτήτριες Παν/μίου Θεσσαλίας. Ἡ ἐλαιοκομία στὸ χωριὸ Ξινόβρυση Πηλίου. 1992, σχ. 4ο, σελ. 35. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Καλλιέργεια - ἀσθένειες - συγκομιδὴ - ἐλαιοτριβεῖα. Ἐπίσης: 4 σχεδιαγράμματα καὶ 11 φωτογραφίες.

52. 4579, Κατερίνα Βλαχάβα - Κυριακὴ Γκαβανίδου, φοιτήτριες Παν/μίου Θεσσαλίας. Κατηγοριοποίηση παιδικῶν παιγνιδιῶν. Βόλος 1993,

σχ. 40, σελ. 21. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ). Περιέχει: Παιγνίδια που παίζονται στο σπίτι (13), παιγνίδια που παίζονται έξω από το σπίτι (μόνο από κορίτσια: 8, μόνο από αγόρια: 9, από αγόρια και από κορίτσια 31).

53. 4580, Μ α ρ ί α Κ ρ ι τ σ ω τ ά κ η, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Τὰ παραδοσιακά επαγγέλματα στην Κρήτη (τὸ ἐπάγγελμα τῆς ὑφάντρας). 1993, σχ. 40, σελ. 15+5 πίνακες (1 σχεδ. καὶ 16 φωτογραφίες). (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Μνεία παραδοσιακῶν ἐπαγγελμάτων με ιδιαίτερη ἀναφορὰ στὴν ὑφαντικὴ τῆς Κρήτης (τὸ κρητικὸ ἐργαστήρι, ὑφαντικὲς προετοιμασίες, ὑφανση πανιοῦ, ὑφαντικὲς ὕλες, εἶδη ὑφαντῶν καὶ διακοσμητικὰ θέματα, παραδόσεις - ἱστορίες - παραρτήματα γιὰ τὴν ὑφαντικὴ).

54. 4581, Β α σ ι λ ι κ ῆ Τ σ ο υ μ ά ν η, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Οἱ Σαρακατσάνοι. Βόλος 1992, σχ. 40, σελ. 38. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τοὺς Σαρακατσάνους (τρόπος ἐργασίας, μετακινήσεις, κοινωνικὴ ὀργάνωση κ.ἄ.) καὶ σχετικὲς συνεντεύξεις· ἐπίσης σχεδιαγράμματα καὶ φωτοτυπίες φωτογραφιῶν κ.ἄ.

55. 4582, Γ α β ρ ι έ λ λ α Μ ο ύ σ τ ο υ, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Ἀγροτικὸς βίος - Ἡ καλλιέργεια τοῦ σιταριοῦ πρὶν 50-60 χρόνια στὸ Ἀρτεσιανὸ Καρδίτσας. Βόλος 1992, σχ. 40, σελ. 11. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Πληροφορίες γιὰ τὸν γεωργικὸ βίο.

56. 4583, Π ο λ υ ζ ώ η ς Κ α ν λ ῆ ς - Γ ε ώ ρ γ. Π α ν τ α δ ό ν τ α ς, φοιτητὲς Παν/μίου Θεσσαλίας. Οἱ λαϊκὲς ἀγορὲς, τὰ ἐκθέματά τους, οἱ φωνὲς τῶν μικροπωλητῶν. (Λάρισα, Θεσσαλονίκη). 1992, σχ. 40, σελ. 9. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Πληροφορίες ἀπὸ βιβλιογραφικὰ δεδομένα καὶ ἀπὸ ἐπιτόπια ἔρευνα σὲ λαϊκὲς ἀγορὲς τῆς Λάρισας καὶ τῆς Θεσσαλονίκης.

57. 4584, Π α ν α γ ι ώ τ α Γ κ ο υ τ ζ ο υ ρ έ λ α, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Τὸ Μοναστήρι τῆς Παναγίας στὸ Σαραντάπορο τῆς Ἐλασσόνας. Βόλος 1993, σχ. 40 σελ. 14. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Περιγραφή με παράθεση καὶ μιᾶς κάτοψης.

58. 4585, Ὁ λ υ μ π ί α Μ α υ ρ ά δ α, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Οἰκισμὸς καὶ κατοικία. Ἐλευθεροχώρι Φθιώτιδας. Βόλος 1992, σχ. 40, σελ. 38. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Α' Κατοικία. Ι. Οἰκισμὸς. ΙΙ. Σπίτι (ὄνοματολογία, μαστόροι, οἰκοδομικὴ, ἔθιμα, μέρη σπιτιοῦ κ.ἄ.). ΙΙΙ. Βοηθητικοὶ χώροι. ΙV. Κυριότερες μορφές. V. Ἐπιπλα - σκευὴ ἐπίσης 14 ἔγχρωμες φωτογραφίες.

59. 4586, Κων/να Τυλιγαδά, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Τò πανηγύρι τοῦ προφήτη Ἡλία στὸ χωριὸ Μεζήλο τῆς Ἀργιθέας. Βόλος 1992, σχ. 4ο, σελ. 12. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: περιγραφή τοῦ πανηγυριοῦ.

60. 4587, Βασιλική - Κων/να Μανιοῦ, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Ἔθιμα γάμου στὴ Θεσσαλία. Βόλος 1992, σχ. 4ο, σελ. 37. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει τὴν ἐθιμολογία τοῦ γάμου στὸ χωριὸ Σοφάδες Καρδίτσας (μὲ ἀρκετὰ τραγούδια).

61. 4588, Βασιλική Βαῖου, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Ἡθὴ καὶ ἔθιμα σχετικὰ μὲ τὸ προξενεῖο, τὸν ἀρραβώνα, τὸ γάμο στὸ χωριὸ Κανάλια Καρδίτσας. Βόλος 1992, σχ. 4ο, σελ. 19. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: σχετικὲς μὲ τὸ γάμο περιγραφές.

62. 4589, Σοφία Καρπέτη, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Συγκέντρωση λαογραφικῶν στοιχείων τῆς ἐπαρχίας Ἀλμυροῦ. Ἰούνιος 1992, σχ. 4ο, σελ. 58. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴν κτηνοτροφία, γιὰ τὸν οἰκογενειακὸ καὶ κοινωνικὸ τῶν βίο Σαρακατσάνων, τραγούδια, εἰκόνες καὶ ἀφηγήσεις γιὰ ἀγροτικὴ - κτηνοτροφικὴ ζωὴ στὴν περιοχὴ Ἀλμυροῦ. Ἐπίσης εἰδήσεις γιὰ ἀθλητικὸς καὶ ἵππικὸς ἀγῶνες («Κρόκια»).

63. 4590, Ἀγαπούλα Θεοδοσίου, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Ἐκκλησιαστικὰ μνημεῖα τῆς Ἄνω Ἀγόριανης καὶ Ἐκκάρας Δομοκοῦ. Βόλος 1992, σχ. 4ο, σελ. 12. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Ἡ ἐργασία ἀναφέρεται εἰδικότερα σὲ 9 ἐκκλησιαστικὰ μνημεῖα: Ἅγιος Παντελεήμων, Ἅγιος Ἀθανάσιος, Ἁγία Εἰρήνη, Ἁγία Τριάδα, Προφήτης Ἡλίας, Ἅγιος Γεώργιος, Μεταμόρφωση Σωτῆρος, Ἅγιος Κωνσταντῖνος.

64. 4591, Θανάσης Καλτσᾶς, φοιτητῆς Παν/μίου Θεσσαλίας. Τροφές καὶ ποτά. Βόλος 1993, σχ. 4ο, σελ. 24. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Τροφές ποὺ συνηθίζονται σὲ εἰδικές περιπτώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς (ἐγκυμοσύνη, γέννηση, βάπτισμα, γάμος, θάνατος, πανηγύρια).

65. 4592, Εὐαγγελία Μιχαλιέρη, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Τρόφιμα καὶ ποτά στὸ Σιδηρόκαστρο. Βόλος 1993, σχ. 4ο, σελ. 76. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Πληροφορίες γιὰ τροφές καὶ ποτά.

66. 4593, Πηγὴ Γεωργοπούλου, Ἐλενα Πατεινάρη, Σπυρίδων Σαγιάννης, φοιτητῆς Παν/μίου Θεσσαλίας. Συλλογὴ λαογραφικῶν στοι-

χείων από την 'Ανακασιά. Βόλος 1992, σχ. 40, σελ. 18. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Προέλευση τοπωνυμίου, οίκισμός, εκκλησίες - θρησκευτικές πανηγύρεις ("Άγιος 'Ιωάννης, "Άγιος Νικόλαος Κρεμαστός, "Άγιος Παντελεήμονας, 'Αγία Είρήνη, 'Επισκοπή, Ζωοδόχος Πηγή). 'Επαγγέλματα, Θεόφιλος, εκπαίδευση, αστυνόμευση, ένδυμασίες, ήθη - έθιμα (προσφορά φαγητού σέ πανηγύρι, Κλήδονας).

67. 4594, Σοφία Ρίζου, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. 'Αγροτικά κτήματα, άγροτικά έθιμα. Χάλκη Λάρισας 1993, σχ. 40, σελ. 16. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Εϊδήσεις για τὸ γεωργικὸ βίου.

68. 4595, 'Ελένη Κουρελά, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Οί διάφοροι μικροπωλητές. Βόλος 1993, σχ. 40, σελ. 36. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου - Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Συνεντεύξεις με λαθροπωλητές, λαχειοπώλες, κουλουρτζή, λούστρο. Συμπεράσματα.

69. 4596, Πασχάλης Δήμου, φοιτητής Παν/μίου Θεσσαλίας. Χαμένες Πατρίδες - "Ηθη - "Εθιμα - 'Ιστορικές άφηγήσεις (προσφ. Σμύρνης, Κατίκιοϊ, Σεβδί-κιοϊ). Βόλος 1992, σχ. 40, σελ. 14. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: "Εθιμα και τραγούδια τής Σμύρνης (γέννηση, γάμος, μαντική, τροφές, λ. λατρεία) και άλλων περιοχών. 'Επίσης ιστορικές πληροφορίες.

70. 4597, Μαρία 'Αποστόλου, Χρυσούλα Καρανάσιου, "Ολγα Ρομβά, φοιτήτριες Παν/μίου Θεσσαλίας. Χρυσοχοΐα - 'Αργυροχοΐα. Βόλος 1993, σχ. 40, σελ. 28. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Γενικές πληροφορίες και 20 φωτογραφίες.

71. 4598, Θρασύβουλος Παξινός, φοιτητής Παν/μίου Θεσσαλίας. Τά νεκρικά έθιμα και οί γιορτές τών νεκρών στην περιοχή του Βόλου. 1993, σχ. 40, σελ. 45. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: "Εθιμα τελευτής, μνημόσυνα, τάφοι - νεκροταφεία κ.ά.

72. 4599, Δήμητρα Δάϊνα, φοιτήτρια Παν/μίου Θεσσαλίας. Συνεντεύξεις 'Αγχιαλιτών. Βόλος 1992, σχ. 40, σελ. 38. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου - Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Εϊδήσεις για κατοικία, βοηθητικούς χώρους, οικόσιτα ζῶα, καθαριότητα, γάμο, λαϊκή λατρεία.

73. 4600, Μαργαρίτα Κορδολαίμη, 'Ιωάννα Ντόντου - Βενετία Τολιοπούλου, φοιτήτριες Παν/μίου Θεσσαλίας. 'Η θέση τής γυναίκας

στο σπίτι και την κοινωνία ευρύτερα. Βόλος 1992, σχ. 4ο, σελ. 12. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια ΚΕΕΛ).

Περιέχει: Ειδήσεις για την κοινωνική οργάνωση.

74. 4601, Εί ρ ή ν η Τ ο υ ν τ α σ ά κ η, Φιλολόγος, άπεσπ. στο ΚΕΕΛ. Λαογραφική άποστολή στην Κάλυμνο (10-25 'Ιουλίου 1995), σχ. 8ο, σελ. 1122 + 50 (με 96 φωτογρ.) + παράρτημα.

Περιεχόμενα: Ζητήματα που άφορούν στην κοινωνική οργάνωση (Γενικά - άσכולίες κατοίκων. 'Οργάνωση κοινότητας. 'Εθιμα σχετικά. Διάκριση κοινωνικῶν τάξεων. Κοινωνικές σχέσεις. Οικογένεια. Συγγένεια. 'Ονόματα. Προσωνυμίες. Παρωνύμια. Θέση τῆς γυναίκας). Ζητήματα του λαϊκού δικαίου (οικογενειακό δίκαιο - προίκα). Ζητήματα σχετικά με το παιδί (έγκυμοσύνη, γέννηση, λοχεία, βάφτιση). Ζητήματα σχετικά με το γάμο. Ζητήματα σχετικά με το θάνατο. Λαϊκή λατρεία, 'Υλικός βίος: κατοικία, ποιμενική ζωή, γεωργία, άλιεία, σπογγαλιεία (πληρώματα, μαθητεία, διάκριση σφουγγαράδων, ανταγωνισμοί, σχέσεις μεταξύ δυτῶν, χρόνος άναχωρήσεως, έργαλειά, είδη σπογγαλιείας, τρόπος ντυσίματος, συνθήκες ζωῆς, καταμερισμός έργασίας, προλήψεις, έπιστροφή, σφουγγάρια, άμοιβές, πλοία, γλέντια, τόποι σπογγαλιείας, άτυχήματα κ.ά.). Ναυπηγική - ύφαντική. Παράρτημα με ποικίλα έγγραφα (8 + 6 σκαριφήματα).

Έπαινοι Συλλογέων λαογραφικού 'Υλικού

Με πρόταση τῆς 'Εφορευτικῆς 'Επιτροπῆς του Κέντρου τῆς 10ης 'Ιουνίου 1997 και άπόφαση τῆς Συγκλήτου τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν άπονεμήθηκαν οί έξῆς έπαινοι σέ συλλογεῖς λαογραφικού ύλικού:

Γιά τὸ έτος 1995: Στόν Ξενοφόντα Μπελόπουλο ἢ 'Αμπελά Α' έπαινος με χρηματική άμοιβή πεντακοσίων χιλιάδων (500.000) δραχμῶν για τήν έργασία του «'Ο καημός τῆς Ρίζας» (Λαογραφικές μνημες), σελ. 610.

Στόν Βασίλειο Σαρλή Β' έπαινος με χρηματικό έπαθλο διακοσίων (200.000) δραχμῶν για τήν έργασία του «Λαογραφικά βιώματα Φενεοῦ», σελ. 139 + 92 (δακτ.).

Γιά τὸ έτος 1996: Στόν Ζήση Τζιαμούρτα Α' έπαινος με χρηματικό έπαθλο πεντακοσίων χιλιάδων (500.000) δραχμῶν για τήν έργασία του «Λαογραφική Πανακοθήκη τῶν Καραγκούννηδων. 'Υλικός και Πνευματικός Βίος», σελ. 315 + μία βιντεοκασέτα. 'Η έργασία έχει με ύπόδειξη τῆς Διευθύντριας του Κέντρου κατατεθεῖ και σέ δισκέτα για Η/Υ.

Στόν Δημ. Γιαννόπουλο Γ' έπαινος με χρηματικό έπαθλο έκατό χιλιάδων (100.000) δραχμῶν για τήν έργασία του «Τὸ χωριό μου Κορφιώτισσα. 'Ιστορία-Λαογραφία-'Αναμνήσεις», σελ. 183.

Τέλος, έπαινος χωρίς χρηματικό έπαθλο άπονεμήθηκε στους: Είρήνη Ταχατάκη, Κ. Γιαννό και Χρ. Δρεμέτσινα για τίς έργασίες που κατέθεσαν στο Κέντρο.

Προγράμματα του Κ.Ε.Ε.Λ.

Για τὰ ἐκσυγχρονιστικά προγράμματα πού διεξήγαγε τὸ Κέντρο ἔγινε ἡ κάτωθι ἀνακοίνωση τοῦ Ἐπόπτη, ἀκαδημαϊκοῦ κ. Πάνου Λιγομενίδη στὴν Ὀλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τῆς 9-10-1997:

“Ὅπως πολλοὶ ἐκ τῶν συναδέλφων γνωρίζουν, τὸ Κέντρο Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἔχει εἰσέλθει σὲ μιὰ τριετὴ τροχιά ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς ὀργανώσεως καὶ προσβάσεως τῶν ἀρχείων του καὶ τῆς λειτουργίας τῶν ὑπηρεσιῶν του. Ὡς ἐπόπτης τοῦ Κέντρου καὶ συντονιστῆς τοῦ ἔργου ἐκσυγχρονισμοῦ, ἔχω τὴν χαρὰ νὰ ἀνακοινώσω στὴν Ὀλομέλεια τῆς Ἀκαδημίας ὅτι ἡ πορεία τοῦ ἔργου εἶναι ἱκανοποιητικὴ καὶ ἡ ἀπορρόφηση τῶν σχετικῶν κονδυλίων ἐπίσης. Ἀπὸ τὰ 110 ἑκατομύρια δραχμὲς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ πρώτου ἔτους, ἔχει διατεθεῖ τὸ 90% σὲ πληρωμὲς καὶ δεσμεύσεις γιὰ τὴν ἀγορὰ τοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ τεχνολογικῆς ὑποδομῆς, καὶ μέχρι τὸ τέλος τοῦ χρόνου θὰ ἔχει ἀπορροφηθεῖ τὸ 100%. Θὰ ἀκολουθήσει ἡ κατάθεση τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ δευτέρου ἔτους ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας.

Πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος Νοεμβρίου θὰ γίνῃ παρουσίαση τοῦ μέχρι τώρα ἐκτελεσθέντος ἔργου ἐκσυγχρονισμοῦ στὰ μέλη τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς ἐπικείμενης ἐπιθεωρήσεως ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴ Παρακολουθήσεως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Ὅσοι ἐκ τῶν συναδέλφων ἐπιθυμοῦν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸ Κέντρο καὶ νὰ παρακολουθήσουν τὴν παρουσίαση, παρακαλῶ νὰ τὸ δηλώσουν στὴν Κυρία Μπόνου μέχρι τὶς 10 Νοεμβρίου.

Στὸ Πρόγραμμα Ἐκσυγχρονισμοῦ ἔχουμε προγραμματίσει τὴν ἀναβάθμιση τῆς διοικήσεως καὶ τῆς διαχειρίσεως τοῦ Κέντρου μὲ βάση λογισμικὸ πακέτο (Management Information System) πού θὰ λειτουργεῖ σὲ προσωπικὸ ὑπολογιστῆ. Μετὰ ἀπὸ σχετικὴ ἔρευνα τῆς ἀγορᾶς, ἀποφασίσαμε τὴν κατασκευὴ εἰδικοῦ λογισμικοῦ πακέτου Πληροφοριακοῦ Συστήματος Διαχειρίσεως (MIS), σχεδιασμένου ἔτσι ὥστε ἡ ἐφαρμογὴ του νὰ εἶναι προσαρμόσιμη, μὲ μικρὸ κόστος, στὶς ἀνάγκες διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως καὶ τῶν ἄλλων Κέντρων τῆς Ἀκαδημίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Γενικῆς Γραμματείας. Εἰδικότερα, στὴν περίπτωσι τῆς Γενικῆς Γραμματείας, πιστεύουμε ὅτι θὰ ἐλαφρύνει τὸν φόρτο ἐργασίας καὶ θὰ συμβάλῃ στὴν ἀντιμετώπιση διοικητικῶν καὶ διαχειριστικῶν προβλημάτων, ὅπως τὴν παρακολούθηση ἔργων καὶ προσωπικοῦ, περιουσιακῶν καὶ νομικῶν θεμάτων, καθὼς καὶ ἐπικοινωνίας μὲ τὰ Κέντρα τῆς Ἀκαδημίας. Τὸ σχεδιαζόμενον λογισμικὸ πακέτο θὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἐκπαίδευση τῆς χρήσεώς του καὶ θὰ εἶναι διαθέσιμο γιὰ ἐφαρμογὴ τὸ 1999. Τὸ προσαρμόσιμο λογισμικὸ πακέτο διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως προσφέρεται ἀπὸ τὸ Πρόγραμμα Ἐκσυγχρο-

σμοῦ τοῦ Κέντρου Λαογραφίας καὶ στὰ ἄλλα Κέντρα καὶ τὴν Γενικὴ Γραμματεία τῆς Ἀκαδημίας.

Ο ΕΠΟΠΤΗΣ
ΠΑΝΟΣ Α. ΛΙΓΟΜΕΝΙΔΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΗ ΗΜΕΡΙΔΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ Κ.Ε.Ε.Λ.

Γιὰ τὰ Προγράμματα πού διεξάγει τὸ Κέντρο πραγματοποιήθηκε εἰδικὴ ἐνημερωτικὴ ἐκδήλωση στὸ Κέντρο Λαογραφίας στὶς 27 Νοεμβρίου 1997, κατὰ τὴν ὁποία, ἐνώπιον τοῦ Προέδρου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Ν. Μαρσασιώτη, τοῦ ἀντιπροέδρου τῆς κ. Ἀγαπητοῦ Τσοπανάκη καὶ Μελῶν τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου παρουσιάστηκε ἡ πορεία τῶν προγραμμάτων. Παρατίθεται τὸ κείμενο τῶν σχετικῶν ὁμιλιῶν.

Σύντομος χαιρετισμὸς τοῦ Προέδρου τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου, ἀκαδημαϊκοῦ κ. Μενελάου Παλλαντίου.

Κύριε Πρόεδρε, Κύριε Ἀντιπρόεδρε, Κύριοι Συνάδελφοι,

Τὸ Κέντρο Λαογραφίας μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια ταλαιπωρίας μπαίνει σὲ μιὰ νέα φάση ἀναδιοργάνωσης. Κι αὐτὸ χάρη στὸν δραστήριο συνάδελφο κ. Πάνο Λιγομενίδη, Ἐπόπτη τοῦ Κέντρου καὶ τὴν προικισμένη Διευθύντριά του κ. Καμηλάκη. Χαίρομαι γιὰ τὴ σύμπνοια πού ἐπικρατεῖ, ἡ ὁποία ἔχει σὲ τόσο λίγο χρόνο τὰ ἀποτελέσματά της. Ἡ ζεστὴ ἀτμόσφαιρα πού μᾶς περιβάλλει θὰ διαλύσει σιγὰ σιγὰ τὰ προηγούμενα νέφη. Ἀλλὰ θὰ παρακαλέσω τὸν ἀρμόδιο, Ἐπόπτη τοῦ Κέντρου καὶ Ὑπεύθυνο τοῦ Προγράμματος νὰ λάβει τὸ λόγο.

Προσφώνηση τοῦ Ἐπόπτη τοῦ Κέντρου Λαογραφίας, ἀκαδημαϊκοῦ κ. Πάνου Λιγομενίδη κατὰ τὴν παρουσίαση τῶν Προγραμμάτων τοῦ Κέντρου (27.11.1997).

Ἀγαπητοὶ Κύριοι Συνάδελφοι Ἀκαδημαϊκοί, Συνεργάτες καὶ Ἐπισκέπτες:

Σᾶς καλωσορίζω σήμερα στὸ Κέντρο Ἐρεῦνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, στὸν Ἐτήσιο Ἀπολογισμὸ τῆς τεχνολογικῆς ἀναβαθμίσεως καὶ τῶν δραστηριοτήτων τοῦ Κέντρου.

Ἡ Διευθύντρια τοῦ Κέντρου, Κυρία Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, θὰ σᾶς ἐνημερώσει λεπτομερῶς γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ ἀνασυγκρότηση τοῦ ΚΕΕΛ, τὶς σχέσεις τοῦ Κέντρου μὲ ὁμοειδῆ Ἰδρύματα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικό, τὰ νέα προγράμματα Λαογραφικῆς Ἐρεῦνης, συνεργασίας καὶ δραστηριοτήτων, καθὼς καὶ γιὰ τὶς ἀναδυόμενες προοπτικὲς στὴ λειτουργία, τὶς δραστηριότητες καὶ τὶς ἐπιστημονικὲς καὶ πολιτιστικὲς σχέσεις τοῦ ΚΕΕΛ.

Ἐγὼ θὰ ἤθελα, μὲ πολὺ λίγα λόγια (ποὺ ἴσως περιττεύουν), νὰ περιοριστῶ στὴν διαπίστωση ὅτι στὴν λειτουργία τοῦ Κέντρου ἀναπτύσσεται ἓνα πνεῦμα ἀναγεννήσεως, ἐνθουσιασμοῦ καὶ συνεργασίας. Πρὶν κάμποσο καιρό, ἡ λειτουργία τοῦ Κέντρου θύμιζε λίγο-πολὺ τὴν περίφημη λιθογραφία τοῦ Martin Escher «ἀνεβαίνοντας καὶ κατεβαίνοντας», ὅπου καλόγεροι ἀνεβαίνουν μὲ κόπο ἀτέλειωτες σκάλες, καὶ ὅμως βρίσκονται πάντα πίσω στὸ σημεῖο ἐκκίνησής τους. Ἴσως τώρα ἀναπτύσσεται μιὰ κινητικότητα πρὸς εὐρυθμὴ λειτουργία, καὶ αὐτὸ ὀφείλεται σὲ μεγάλο βαθμὸ στὴν ἀκαταπόνητη καὶ εὐρηματικὴ νέα Διευθύντρια τοῦ Κέντρου, στὴ συνεργασία τῶν περισσοτέρων ἐρευνητῶν τοῦ Κέντρου, ἀλλὰ καὶ στὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὴν φιλεργία τῶν νεαρῶν, κυρίως συμβασιούχων, οἱ ὅποιοι, θὰ ἔλεγα, ὅτι ἐπελέγησαν μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

Τοὺς εὐχαριστῶ ὅλους, ὅπως καὶ ἐσᾶς, ποὺ μᾶς τιμᾶτε μὲ τὴν παρουσία σας στὸν ἐτήσιο ἀπολογισμὸ τοῦ Κέντρου.

Παρακαλῶ τὴν Κυρία Καμηλάκη νὰ πάρει τὸν λόγο καὶ νὰ σᾶς ἐνημερώσει γιὰ τὴ δραστηριότητα τοῦ Κέντρου κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ 1997.

Ἐτήσιος Ἀπολογισμὸς (27-11-1997) τῶν Προγραμμάτων τοῦ Κέντρου

Τὸ Κέντρο Λαογραφίας, «Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον» μέχρι τὸ 1966, ἰδρύθηκε τὸ 1918 ἀπὸ τὸν πατέρα τῆς Λαογραφίας Νικόλαο Πολίτη μὲ νόμο ποὺ ψηφίστηκε ἀπὸ τὴ Βουλὴ μὲ σκοπὸ ὅπως «δι' ὀργανωμένης μονίμου Ὑπηρεσίας καὶ ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην ἐποπτεῖαν εἰδικῶν ἀνδρῶν, περισυλλέγη, διασῶζον ἀπὸ τῆς ὀλονέν ἐπεκτεινομένης καταστροφῆς, τὰ ἀνεκτίμητα ψυχικὰ κειμήλια τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν κληρονομίας».

Τὸ 1926 ὑπήχθη στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν μαζὶ μὲ τὴν Ἐθνικὴ Μουσικὴ Συλλογὴ, ἰδρυμένη τὸ 1914 «πρὸς διάσωσιν καὶ περισυλλογὴν τῶν ἀσμάτων, τῶν χορῶν καὶ τῶν μουσικῶν ὀργάνων τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ» καὶ τὸ Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης.

Ἐκτοτε ἀκολουθεῖ τὴν πορεία τοῦ Ἀνωτάτου Ἰδρύματος μὲ ὅλα τὰ εὐεργετήματα ποὺ αὐτὸ συνεπάγεται.

Τὸ 1939 πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ἓνας χρόνος σταθμὸς γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Κέντρου ἐφ' ὅσον τότε πραγματοποιοῦνται ἢ ὑλοποιοῦνται μιὰ σειρὰ ἀπὸ σημαντικὰ πράγματα, ὅπως: Συγκροτήθηκε ἡ Μουσικὴ Συλλογὴ, ἡ ὁποία σήμερα ἀριθμεῖ 1000 περ. ἀντικείμενα. Τὸ Μουσικὸ Τμῆμα ἀπέκτησε τὸ πρῶτο φωνοληπτικὸ μηχανήμα [ποὺ

λειτούργησε μόλις τὸ 1950, ὅταν, τότε μόνο, ἀπέκτησε εἰδικὸ μουσικὸ]. Ἐκδίδεται Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς καὶ γενικότερα τίθενται οἱ βάσεις γιὰ τὴν περαιτέρω ἐπιστημονικὴ πορεία του.

Ἀπὸ τὸ 1952 ἀποκτᾶ τὶς πρῶτες μουσικὲς καταγραφές, οἱ ὁποῖες σήμερα ἀνέρονται σὲ πάνω ἀπὸ 17.000 ὥρες καὶ ἀπὸ τὸ 1962 ἀρχίζει νὰ κινηματογραφεῖ θέματα τοῦ παραδοσιακοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ ἀρχεῖο, ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ του μέχρι σήμερα ἔχει ὑπὸ τὴν ἐποπτεία του ὁ ἐρευνητὴς κ. Αἰκατερινίδης, διαθέτει ταινίες τῶν 16m/m μήκους 8.000 περίπου μέτρων. Τὸ Ἀρχεῖο ἐμπλουτίζεται σήμερα μὲ βιντεοταινίες.

Ἀπὸ τὸ 1966 «συνεστήθη διὰ νόμου ἡ Ἐθνικὴ Δισκοθήκη, στὴν ὁποία κατατίθενται δίσκοι βινυλλίου καὶ σήμερα πυκνῆς ἐγγραφῆς (compact) σὲ διπλὸ ἀντίγραφο. Σήμερα ἡ Ἐθνικὴ Δισκοθήκη περιλαμβάνει 10.000 περ. δίσκους εἰς διπλοῦν.

Ἀπὸ τὴν ἴδρυσή του τὸ Κέντρο ὡς Ἀρχεῖο ἔχει ὡς ἄμεσο στόχο νὰ συγκεντρώνει μὲ ὁποιοδήποτε πρόσφορο τρόπο (ἀποστολὲς ἐρευνητῶν του, προκήρυξη διαγωνισμῶν, ἀποστολὴ ἐρωτηματολογίων σὲ φορεῖς ἢ μεμονωμένα ἄτομα) ἀδημοσίευτο ὑλικὸ ἀπὸ τὴν προφορικὴ παράδοση, νὰ διατηρεῖ στὸ πρωτότυπο τὸ ὑλικὸ αὐτό, νὰ ἀποδελτιώνει τὸ δημοσιευμένο ὑλικό. Νὰ ταξινομεῖ καὶ νὰ κατατάσσει σὲ εἰδικὰ ἐπιμέρους ἀρχεῖα τὴ λαογραφικὴ ὕλη ὥστε νὰ εἶναι προσιτὴ στὴν ἐρευνα. Αὐτὸ ὀδήγησε στὴ δημοσίευση, στοὺς τόμους τῆς Ἐπετηρίδας, τῆς βιβλιογραφίας τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, ἐργαλείου πολύτιμου γιὰ τὴν ἐρευνα στὸ χῶρο τῆς Λαογραφίας.

Ὑπὸ τὸ καθεστῶς αὐτὸ τὸ Κέντρο ἔχει συγκεντρώσει ἕναν τεράστιο ὄγκο ὑλικοῦ, ὁ ὁποῖος διαρκῶς αὐξάνεται μὲ τὶς ἐπιτόπιες ἐρευνες περισσοτέρων σήμερα ἐρευνητῶν.

Γιὰ νὰ δώσω κάποια τάξη μεγέθους πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι διαθέτει ἕνα πλουσιότατο ἀρχεῖο κειμένων (4650 χειρόγραφα τῶν 500 κατὰ μέσον ὄρο σελίδων), ἤχογραφήσεων καὶ δίσκων, 250.000 περ. ἀρχειοθετημένα καὶ μὴ κείμενα παραλλαγῶν τραγουδιῶν, 10.000 παραλλαγές παραμυθιῶν, 25.000 ἤχογραφήσεις στὶς 1700 μαγνητοταινίες καὶ πολυάριθμες κασέτες.

Ὅποιος κι ἂν ἦταν ὁ προσανατολισμὸς τῶν ἐρευνητῶν κατὰ τὸ διάστημα τῶν 80 χρόνων λειτουργίας καὶ δραστηριότητος αὐτοῦ τοῦ Κέντρου τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι ἔχουν συγκεντρώσει καὶ διαφυλάξει ἕνα ἀρχεῖο ὑλικὸ ἀνυπολόγιστης ἐπιστημονικῆς καὶ ἐθνικῆς σημασίας. Ἀποτελεῖ τὴν κιβωτὸ στὴν ὁποία φυλάσσονται στοιχεῖα γιὰ ὅλες τὶς μορφές καὶ ἐκδηλώσεις τοῦ παραδοσιακοῦ πολιτισμοῦ τοῦ λαοῦ μας πολλὰ ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔχουν χαθεῖ ἀνεπιστρεπτὶ ἢ διαφοροποιηθεῖ καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ παρακολουθεῖ καὶ νὰ μελετᾶ τὴν ἐξέλιξη τοῦ πολιτισμοῦ αὐτοῦ στὸ σύγχρονο γίνεσθαι.

Αὐτὸς ὅμως ὁ ἀνεκτίμητος πλοῦτος μὲ τὸν ἐπιβλητικὸ του ὄγκο κινδύνευε νὰ

παραμείνει απλώς αρχαιακό-μουσειακό είδος άπρόσιτο στο μεγαλύτερο μέρος του από την έρευνα με τα πεπερασμένα μέσα που διαθέτει ο κάθε έρευνητής. "Αν προσθέσουμε και κάποια έντονη έσωστρέφεια, έν πολλοίς δικαιολογημένη, λόγω τών πρωτόγονων συνθηκών πρόσβασης στο ύλικό, τó Κέντρο έτεινε νά συγκεντρώνει ύλικό, χωρίς νά μπορεί νά τó έπεξεργασθει και κυρίως νά τó έπιστρέψει σέ κάποια έπιστημονικά έπεξεργασμένη μορφή στο έπιστημονικό αλλά και στο ευρύτερο κοινό.

Πέρα από τή δύσκολη πρόσβαση στο ύλικό, οί συνθήκες διατήρησης τουλάχιστον του πιό ευπαθοῦς μέρους από αυτό, όπως είναι τó μουσικό και μουσειακό οδήγησε τó 1994 στην σύνταξη Προτάσεως για τήν πραγματοποίηση ένός προγράμματος διάσωσης, συντήρησης, αρχειοθέτησης με ήλεκτρονική μορφή του ύλικου του Κέντρου τήν όποία είχαμε υποβάλει (Αίκατ. Πολυμέρου-Καμηλάκη, υπό τήν έποπτεία του 'Ακαδημαϊκού Κ. Ν. Κονομη) στη ΓΓΕΤ για έγκριση. Τó Πρόγραμμα, δέν είχε τήν τύχη που περιμέναμε. Τó 1995 έπαναφέραμε τήν ίδια πρόταση στη δράση ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ του 'Επιχειρησιακού Προγράμματος Στήριξης του 'Υπουργείου Παιδείας υπό τήν 'Εποπτεία του 'Ακαδημαϊκού κ. Πάνου Λιγομενίδη και τήν όμόθυμη συμπαράσταση του τότε Προέδρου τής 'Ακαδημίας κ. Γιάγκου Πεσμαζόγλου και όλων τών Μελών τής 'Εφορευτικής 'Επιτροπής του Κέντρου. Αύτ ή φορά τó Κέντρο ήταν πιό τυχερό, γιατί οί κριτές του Προγράμματος, τους όποιους και από τή θέση αύτ ή σήμερα ευχαριστῶ εκ μέρους του Κέντρου, μᾶς ένέταξαν για τó ποσόν τών 348 εκ. δραχμῶν στο παραπάνω Πρόγραμμα. "Έτσι κατέστη δυνατό νά δραματιζόμαστε ένα νέο ξεκίνημα για τó Κέντρο τώρα που συμπληρώνει 80 χρόνια ζωής.

Με τήν διαρκή συμπαράσταση του Προέδρου και τών Μελών τής 'Εφορευτικής 'Επιτροπής αλλά και τών Διοικητικῶν και Οίκονομικῶν 'Υπηρεσιῶν τής 'Ακαδημίας και κυρίως με τήν άγρυπνη φροντίδα τής 'Επιτροπής 'Ερευνῶν, μέσα από χρονοβόρες αλλά αναγκαῖες διαδικασίες διαγωνισμῶν, έπιτροπῶν, συνεδριάσεων μπορούμε σήμερα νά ποῦμε ότι στο πλαίσιο του Προγράμματος «'Εκσυγχρονισμοῦ τής Βιβλιοθήκης και του 'Αρχείου του Κέντρου έχει αγορασθει και εγκατασταθει ό αναγκαῖος τεχνικός έξοπλισμός, απαραίτητος για τήν εφαρμογή και ανάπτυξη ειδικού λογισμικού, έχει προχωρήσει ικανοποιητικά ή εκπαίδευση του μονίμου και του νεοαποκτηθέντος επί συμβάσει προσωπικού (13 άτομα) στο συγκεκριμένο πρόγραμμα, έχει ολοκληρωθει ή κατασκευή του στούντιο για τίς μουσικές μεταγραφές, ό διαγωνισμός για τήν πρόσληψη ειδικού τεχνικού ήχολήπτη για τήν αντιγραφή σε DAT τών μουσικῶν καταγραφῶν από τίς ευαίσθητες παλιές ταινίες και στη συνέχεια τών υπολοίπων και έχει αγορασθει ό τεχνικός έξοπλισμός του στούντιο. 'Επίσης έληξε χωρίς αποτέλεσμα και έπαναπροκηρύσσεται ό διαγωνισμός, που διενήργησε ή 'Ακαδημία 'Αθηνῶν για τή συντήρηση τών αντικειμένων τής Μουσικῆς Συλλογής του Κέντρου.

Με τή βοήθεια του Προγράμματος έχει αγορασθεί το μεγαλύτερο μέρος των γραφείων, έρμαρίων και καθισμάτων που υπάρχουν σήμερα στους χώρους του Κέντρου για τήν έξυπνότερη των μονίμων έρευνητών και των νέων συνεργατών του.

Με όλα αυτά ή απορρόφηση των κονδυλίων από το Πρόγραμμα άγγίζει σε πραγματικές δαπάνες και συμβατικές υποχρεώσεις το 100% του ποσού, που μάς έχει διατεθεί και έλπίζουμε ότι το Υπουργείο θα το εκτιμήσει δεόντως. Έξ άλλου οί εκθέσεις επί τής πορείας του Προγράμματος αποστέλλονται άνελλιπώς προς τις άρμόδιες Επιτροπές Παρακολούθησης.

Είδιχότερα: Μετά από είσήγηση είδικών Μουσικολόγων, τεχνικός ήχου συνέταξε και παρέδωσε μελέτη κατασκευής του Στούντιο. Η κατασκευή του έχει ολοκληρωθεί από τις άρχές του έτους. Καθυστέρησε ό έξοπλισμός του, έπειδή έγινε δημόσιος διαγωνισμός και πολλά από τα μηχανήματα έρχονται με είδική παραγγελία από το έξωτερικό. Έτσι το πολύτιμο ύλικό του μουσικού Τμήματος θα παραδοθεί στην αιωνιότητα στη μορφή που βρίσκεται σήμερα χωρίς έπιπλέον φθορές. Παράλληλα δημιουργείται βάση δεδομένων προκειμένου να ένοποιηθεί το Τμήμα τής Μουσικής και το αντίστοιχο τμήμα των ποιητικών κειμένων των τραγουδιών με όλα τα στοιχεία που συνοδεύουν τή μουσική (έθιμα, χορός, κίνηση κλπ.). Η βάση τήν όποία έπεξεργάζεται ή ομάδα του μουσικού και των κειμένων των τραγουδιών και που αποτελείται από τις έρευνήτριες Έλένη Ψυχογιού και Μιράντα Τερζοπούλου και τή μουσικό Μαρία Ανδρουλάκη καθώς και από τή μουσικολόγο Άννα Μαρία Γιαννακοδήμου (συμβασιούχο), και για τήν είσαγωγή ύλικού στον Η/Υ τήν Έφη Μαυρίδου και τον Δημήτριο Σωτηράκη, άρχαιολόγο (συμβασιούχο) εύρίσκεται ήδη σε προχωρημένο στάδιο. Παράλληλα δημιουργείται ή βάση για άναζήτηση ύλικού με τή βοήθεια πολυμέσων και εκεί θα ένταχθεί το κινηματογραφικό ύλικό το όποιο έπεξεργάζεται ό έρευνητής Γ. Αϊκατερινίδης.

Στόν τομέα τής Μουσειακής Συλλογής, ή όποία συνδέεται με το εύρύτερο θέμα του ύλικού βίου έχουν δημιουργηθεί μικρές βάσεις κατά τομείς και προχωρεί ή έπεξεργασία τους. Τήν έργασία έπεξεργασίας τής βάσης καθώς και τήν προετοιμασία του Καταλόγου των αντικειμένων προκειμένου να παραδοθούν για συντήρηση έχουν κάνει οί συνεργάτριες με σύμβαση Λουίζα Καραπιδάκη, άρχαιολόγος-μουσειολόγος, Κλεοπάτρα Φατούρου, μουσειολόγος και Έλενα Κίττα, συντηρήτρια.

Στόν τομέα τής κοινωνικής όργανώσεως και του κοινωνικού βίου έργάζεται ό έρευνητής κ. Έλ. Άλεξάκης και ή συνεργάτρια Άνθούλα Μπάκολη, πτυχιούχος Παιδαγ. Τμήματος (συμβασιούχος).

Τή Βάση για τα παραμύθια έπεξεργάζεται ή Μαριλένα Παπαχριστοφόρου, Δι-

δάκτωρ ἔθνολογίας (συμβασιούχος) συνεπικουρούμενη ἀπὸ τὴν ἐρευνήτρια Ἀλίκη Παληοδήμου καὶ τὴν Ζωὴ Ἀναγνωστοπούλου (φιλόλογο-μουσικό, συμβασιούχο).

Ἔχουν δημιουργηθεῖ οἱ βάσεις γιὰ τὶς παραδόσεις, τὶς παροιμίες, τὰ αἰνίγματα καὶ δοκιμάζονται οἱ βάσεις εἰσαγωγῆς τῶν χειρογράφων καὶ τῶν ὑπολοίπων ἐπιμέρους θεμάτων. Κεντρικὴ ἰδέα τοῦ λογισμικοῦ μὲ βάση τὸ ὁποῖο θὰ γίνεῖ ἡ εἰσαγωγή τοῦ ὕλικου εἶναι ἡ δημιουργία ἐπιμέρους βάσεων πού θὰ συνδεθοῦν στὸ ἐπόμενο στάδιο προκειμένου νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ διασταύρωση στοιχείων (λέξεις κλειδιά). Τὴ δημιουργία καὶ ἐφαρμογὴ λογισμικοῦ ἔχει ἀναλάβει μετὰ ἀπὸ σχετικὸ διαγωνισμὸ ἡ Ἑταιρεία SYSTEMA μὲ ἐκπροσώπους τῆς τοῦς κ. Τάσο Χαρίση καὶ Μανώλη Γκοιμίση.

Ἡ ἀναδρομικὴ καταλογογράφηση τῆς βιβλιοθήκης ἔχει προχωρήσει περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα τμήματα τοῦ Προγράμματος. Τὴν καταγραφή τῶν βιβλίων ἀνέλαβε μετὰ ἀπὸ διαγωνισμὸ ἡ Ἑταιρεία ELIDOC, ἡ ὁποία ἔχει ἤδη εἰσαγάγει 12.000 τίτλους στὸν Η/Υ καὶ ἐπεξεργάζεται λεπτομερῆ βάση δεδομένων γιὰ τὶς αὐτοτελεῖς ἐκδόσεις, τὰ ἄρθρα καὶ τὶς βιβλιοκρισίες τῆς Βιβλιοθήκης μας.

Πέραν τοῦ συγκεκριμένου προγράμματος μέσα στὸ 1997 τὸ Κέντρο ἔχει νὰ παρουσιάσει τὶς ἐξῆς δραστηριότητες:

— Συνεργάζεται μὲ τὸ Ἰνστιτοῦτο Ἐπεξεργασίας Λόγου (ΙΕΛ) καὶ τὴ ΓΓΕΤ στὸ Πρόγραμμα ΣΑΠΦΩ, γιὰ τὴ συγκέντρωση ὕλικου μὲ σκοπὸ τὴ δημιουργία ὀπτικοακουστικοῦ ἔργου (CDROM) γιὰ τὰ νησιά τῶν Κυκλάδων Ἀνδρο, Μύκονο, Πάρο, Νάξο, Σαντορίνη-Δῆλο καὶ τὴ Λέσβο.

— Ἔχει ἐπιτύχει χρηματοδότηση ἀπὸ τὸν ΕΟΜΜΕΧ γιὰ τὴ δημιουργία ἠλεκτρονικοῦ καταλόγου ἐνεργῶν ἐργαστηρίων βιοτεχνίας στὸν ἐλληνικὸ χῶρο. Τὸ Κέντρο ἀνέλαβε τὴ δημιουργία Ἐρωτηματολογίου — καὶ Βάσης δεδομένων, βάσει τοῦ ὁποίου ὅλοι οἱ συνεργαζόμενοι φορεῖς (Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἐρευνῶν, Πάν/μιο Ἰωαννίνων καὶ Περιφέρεια Ἀνατ. Μακεδονίας-Θράκης) θὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἔρευνα.

— Μὲ ἀπόφαση τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου ἡ Διευθύντρια τοῦ Κέντρου ὑπέβαλε Πρόταση στὸ εὐρωπαϊκὸ Πρόγραμμα RAHRAEL γιὰ τὴ δημιουργία «Μουσείου τῆς Ἐλιάς» σὲ παραδοσιακὸ ἐλαιοτριβεῖο τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου στὰ Καφαλιανὰ Ρεθύμνου. Ἡ πρόταση ἔχει ἤδη κριθεῖ θετικὰ ἀπὸ τὴν εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπή.

— Στὸ Κέντρο διεξάγεται Πρόγραμμα μὲ θέμα «Γαμήλιες στρατηγικὲς στὶς κτηνοτροφικὲς κοινότητες» ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τοῦ Ἐρευνητῆ Α' βαθμίδας Ἐλευθερίου Ἀλεξάκη καὶ τὴ συμμετοχὴ τῆς ἐρευνήτριας τοῦ Κέντρου Ἐλένης Ψυχογιοῦ καὶ ἐξωτερικῶν συνεργατῶν.

— Τὸ Κέντρο Λαογραφίας συμμετέσχε με ἐπιτυχία σὲ μεγάλη Ἐκθεση ποῦ ὀργανώθηκε στὴν Ἀθήνα μεταξὺ 2-20 Δεκεμβρίου με θέμα: «Ἡ Ὀδὸς Πειραιῶς. Οἱ μεταμορφώσεις ἐνὸς βιομηχανικοῦ τοπίου». Τὴν ἐπιμέλεια τοῦ σχετικοῦ ὑλικοῦ εἶχαν ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Κέντρου ἡ Διευθύντρια Αἰκατ. Πολυμέρου-Καμηλάκη καὶ οἱ συνεργάτριες, με σύμβαση ἔργου Λουίζα Καραπιδάκη, ἀρχαιολόγος-μουσειολόγος, ἡ Κλεοπάτρα Φατούρου, μουσειολόγος καὶ Ἑλένη Κίττα, συντηρήτρια.

Σχεδιασμός γιὰ τὸ ἐπόμενο ἔτος

Ἡ μεταστέγαση τοῦ Κέντρου στὸ νεοκλασικὸ κτήριο τῆς ὁδοῦ Ἡπίτου εἶναι γιὰ τὸ πρῶτο ἔξάμηνο τοῦ 1998 τὸ κυριότερό μας μέλημα. Οἱ δυσκολίες ποῦ ἀντιμετωπίζουμε στὸ χῶρο ποῦ εἴμαστε σήμερα πρέπει νὰ πείσουν τὴν Διοίκηση τῆς Ἀκαδημίας ὅτι τὸ Κέντρο Λαογραφίας γιὰ νὰ ἀναπτύξει, ὅπως πρέπει καὶ ὅπως ἐπιθυμεῖ τὰ προγράμματά του, χρειάζεται κατάλληλο χῶρο. Ἡ Μουσικὴ Συλλογὴ, τὸ Στούντιο, ἡ Βιβλιοθήκη, τὸ ὀργανωμένο κινηματογραφικὸ Τμῆμα, τὸ Φωτογραφικὸ Ἀρχεῖο, τὰ χειρόγραφα καὶ τὸ ὑλικὸ σὲ ἠλεκτρονικὴ μορφή ἀλλὰ κυρίως τὸ προσωπικὸ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ μιὰ ἀνάσα. Στὸ χῶρο αὐτὸ θὰ μπορεῖ τὸ Κέντρο νὰ πραγματοποιεῖ τὶς ἐκδηλώσεις του, τὰ σεμινάρια καὶ τὰ προγράμματά του. Ἐλπίζω ὅτι ἡ Ἀκαδημία θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ στεγαστοῦμε μέχρι τὸν Ἰούνιο στὸ νέο κτήριο.

Στὸ πλαίσιο τοῦ Προγράμματος προβλέπεται ἡ ἐπέκταση τοῦ λογισμικοῦ καὶ στὰ ὑπόλοιπα θέματα τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ του ὥστε με τὴν εἰσαγωγὴ μεγάλου μέρους τοῦ ὑλικοῦ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀναζήτησή του με εὐκολία. Κύριο μέλημά μας κατὰ τὸν ἐπόμενο χρόνο εἶναι ἡ εἰσαγωγὴ ὑλικοῦ στὶς βάσεις καὶ ἡ προώθηση τῆς ἀντιγραφῆς καὶ διάσωσης τοῦ μουσικοῦ ὑλικοῦ.

Πέραν τῶν βάσεων θεωροῦμε ὅτι τὸ Κέντρο ἔχει ὑποχρέωση νὰ συνεργάζεται με ὁμοειδῆ ἐρευνητικὰ-ἐπιστημονικὰ ἰδρύματα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ ἐξωτερικὸ καὶ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση ἐργαζόμαστε, ὥστε σύντομα νὰ εἴμαστε σὲ θέση νὰ πραγματοποιοῦμε κοινὲς ἐκδηλώσεις καὶ προγράμματα. Στὸ πλαίσιο αὐτῆς τῆς συνεργασίας ἔχουμε ξεκινήσει τὸ κοινὸ Πρόγραμμα γιὰ τὸ Αἶγαῖο με τὸ Ἰνστιτοῦτο Ἐπεξεργασίας λόγου καὶ τὸ Πρόγραμμα δημιουργίας τοῦ Μουσείου τῆς Ἑλιᾶς στὰ Καψαλιανὰ τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου με ἑταίρους τὸ Μουσεῖο τῆς Ἑλιᾶς τῆς Nyons στὴ Γαλλία καὶ τὸ Ἰνστιτοῦτο Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν τῆς Βαρκελώνης.

Οἱ προτάσεις γιὰ συνεργασία με Μουσεῖα καὶ Ἰδρύματα στὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κύπρο εἶναι ἐπίσης πολλές καὶ θὰ ἀνακοινωθοῦν ἐφ' ὅσον τεθοῦν ὑπ' ὄψιν καὶ ἔγκριθοῦν ἀπὸ τὴν Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Κέντρου.

Προγραμματίζεται ἡ παραγωγή πολυμέσων (multimedia) σὲ θέματα παραμυθιῶν καὶ παραδόσεων κ.ἄ. βάσει συγκεκριμένων προτάσεων ποῦ ἔχουν ὑποβληθεῖ ἀπὸ ἐρευνητὲς καὶ συνεργάτες τοῦ Κέντρου. Τὰ θέματα ἔχουν ἐπιλεγεῖ με κριτήριον νὰ ἐν-

διαφέρουν τὸ εὐρύτερο κοινό, τὴ νεολαία, τὸν Ἀπόδημο Ἑλληνισμό, τὸν Τουρισμὸ κ.ἄ.

Ἡ Διευθύντρια
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΟΛΥΜΕΡΟΥ-ΚΑΜΗΛΑΚΗ

ΕΚΘΕΣΗ ΠΡΟΟΔΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

«Γαμήλιες στρατηγικές καὶ σύμβολα στοὺς ποιμενικοὺς πληθυσμοὺς»

Ὡς ὑπεύθυνος τοῦ προγράμματος: «Ὁ γάμος στοὺς κτηνοτρόφους : στρατηγικές καὶ σύμβολα» ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς γνωστοποιήσω τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἔρευνας καὶ νὰ σᾶς διαδιβάσω τὶς ἐτήσιες ἐκθέσεις τῶν ἐρευνητῶν τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας καὶ τῶν ἐξωτερικῶν συνεργατῶν κ.κ. 1) Ἐλευθερίου Π. Ἀλεξάκη, 2) Ἑλένης Ψυχογιῶ, 3) Ἀνδρομάχης Οἰκονόμου, 4) Λαμπρινῆς Ράικου καὶ 5) Μάρκου Κοντογούρη.

Στὸ πρῶτο στάδιο ἡ ἔρευνα ἐπικεντρώθηκε στὴ συγκέντρωση τῆς ἑλληνικῆς καὶ διεθνοῦς βιβλιογραφίας γιὰ τοὺς κτηνοτρόφους, ἀκολούθως πραγματοποιήθηκε ἡ ἐπιτόπια ἔρευνα σὲ πέντε κτηνοτροφικές κοινότητες (νομάδων, ἡμινομάδων καὶ μεταβατικῶν κτηνοτρόφων) καὶ στὶς εὐρύτερες περιφέρειές τους, ἦτοι: 1) Κεφαλόβρυσο (Μετζιτιέ) Πωγωνίου Ἠπείρου, 2) Κουρτέσι ΒΔ. Ἠλείας) Βίλια Ἀττικῆς, 4) Τσουκαλάδες Βοιωτίας (Σαρακατσάνοι) καὶ 5) Κούκουρα Βοιωτίας. Ἐγιναν συνεντεύξεις μὲ μαγνητόφωνο καὶ καταγράφηκε πλουσιότατο λαογραφικὸ-ἔθνογραφικὸ καὶ ἄλλο ὕλικὸ (βιογραφίες, γενεαλογικὰ δέντρα, περιγραφές γάμων κλπ.). Ἐπίσης ἔχουν ληφθεῖ πολλές φωτογραφίες καὶ ἔγινε βιντεοσκόπηση γάμων καὶ ἄλλων δραστηριοτήτων, π.χ. κούρου ζῶων κλπ. Τὸ ὕλικὸ αὐτὸ πρόκειται νὰ κατατεθεῖ στὸ Κέντρο Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τὸ ἀργότερο ὡς τὸ τέλος Μαρτίου 1997, ὅποτε λήγει καὶ τὸ πρῶτο ἔτος τῆς ἔρευνας καὶ ἡ σύμβαση τῶν ἐξωτερικῶν συνεργατῶν.

Οἱ ἀναφερόμενοι ἐρευνητὲς καὶ συνεργάτες συνέταξαν λεπτομερεῖς ἐκθέσεις ἀπὸ 12 ἕως 17 σελίδες ἢ καθεμιά, οἱ ὁποῖες ὑποβάλλονται συνημμένως στὴν Ἐπιτροπὴ Ἐρευνῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ στὴν Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας.

Οἱ ἐκθέσεις τῶν ἐρευνητῶν ἀποτελοῦνται οὐσιαστικὰ ἀπὸ τρία μέρη. Στὸ πρῶτο μέρος γίνεται διεξοδικὴ τοποθέτηση τοῦ οἰκισμού στὸ ἱστοριογεωγραφικὸ πλαίσιο τοῦ χώρου μὲ ἐξέταση τῆς γεωγραφίας-οἰκολογίας, οἰκονομίας καὶ γενικότερης κοινωνικῆς ὀργάνωσης. Στὰ δύο ἄλλα μέρη ἐξετάζονται ἀναλυτικὰ οἱ γαμήλιες στρατηγικές, οἱ τελετουργίες καὶ τὰ σύμβολα τοῦ γάμου. Ἀπὸ τὶς ἐκθέσεις αὐτὲς προκύπτει

ὅτι τὸ πρόγραμμα ἔχει προχωρήσει ἀρκετὰ ὡς πρὸς τὰ γαμήλιες στρατηγικὲς στὰ χωριὰ Κεφαλόβρυσο, Κουρτέσι, Κούκουρα καὶ Βίλια. Ἐλλιπὴς εἶναι ἡ ἔρευνα γιὰ τοὺς Σαρακατσάνους τῆς Βοιωτίας (χωριὸ Τσουκαλάδες), γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἔχει ἀκόμα ἐπιτευχθεῖ ἡ συγκέντρωση τοῦ ἀρχεδιακοῦ ὑλικοῦ, λόγω τῆς διασπορᾶς τους σὲ περισσότερους χώρους (Δῆμος Λιβαδειᾶς, κοινότητα Ἁγίου Βλάση κ.ἄ.).

Τὸ ὑλικὸ πὺ ἔχει συγκεντρωθεῖ γιὰ τὴν τελετουργία καὶ τὰ σύμβολα τοῦ γάμου εἶναι μᾶλλον περιορισμένο γιὰ τὰ χωριὰ Βίλια καὶ Κούκουρα. Ἀντίθετα, εἶναι πλουσιότερο γιὰ τὰ χωριὰ Κεφαλόβρυσο, Κουρτέσι καὶ Τσουκαλάδες. Ὑπάρχουν ἐπίσης κενὰ ὡς πρὸς τὴ μελέτη τῶν δικαιοπρακτικῶν τοῦ γάμου, ὅπως προικοσύμφωνα, προγαμιαῖες δωρεές κλπ. καὶ εἶναι ἀναγκαῖα ἡ συγκέντρωση καὶ ἐπεξεργασία καὶ αὐτοῦ τοῦ ὑλικοῦ.

Ἀπὸ τὴ συγκριτικὴ προσέγγιση τοῦ ὑλικοῦ στὶς παραπάνω κοινότητες ἐπιβεβαιώνεται ὁ κλειστὸς χαρακτήρας τοῦ γάμου, μέσα στὴν κοινότητα (Βίλια, Κούκουρα) ἢ στὴν φυλετικὴ ομάδα. Προκύπτει ἐπίσης ἡ νεότερη κατὰ κανόνα ἡλικία γάμου τῶν γυναικῶν σὲ σχέση μὲ αὐτὴ τῶν ἀνδρῶν στὰ ζευγάρια, πράγμα πὺ συνδέεται μὲ τὴν προτεραιότητα γάμου τῶν θυγατέρων ἔναντι τῶν γιῶν, ἐπειδὴ οἱ γυναῖκες παραδοσιακὰ ὑποαπασχολοῦνται στὴν κτηνοτροφία, ἡ ὁποία βρίσκεται οὐσιαστικὰ στὰ χέρια τῶν ἀνδρῶν. Παρατηρεῖται ἀκόμη μικρὴ ἡλικία γάμου ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν στὶς κοινότητες Κεφαλόβρυσο, Κούκουρα, πὺ κυμαίνεται γιὰ τοὺς ἀνδρες μεταξὺ 20-25 ἐτῶν καὶ γιὰ τὶς γυναῖκες μεταξὺ 18-22 ἐτῶν. Ἀντίθετα, στὶς κοινότητες Βίλια, Κουρτέσι καὶ Τσουκαλάδες οἱ ἡλικίες γάμου ἀνδρῶν-γυναικῶν εἶναι σημαντικὰ ὑψηλότερες καὶ εἰδικότερα γιὰ τοὺς ἀνδρες 25-35 ἐτῶν καὶ γιὰ τὶς γυναῖκες 25-30 ἐτῶν. Αὐτὲς οἱ διαφορὲς ἡλικιῶν στὶς κοινότητες ἀπαιτοῦν κάποια ἐρμηνεία.

Ἐπίσης συνάγεται ὅτι ὀρισμένα ἔθιμα καὶ σύμβολα εἶναι κοινὰ, ἐνῶ ἄλλα διαφοροποιοῦνται. Φαίνεται ἀκόμη ὅτι ἡ τελετουργία τοῦ γάμου εἶναι πιὸ ἀκμαῖα μέχρι σήμερα στὴν Ἠπειρο (Βλάχοι), κάτι — πὺ παρατηρεῖται γενικότερα στὸ βορειοελλαδικὸ χῶρο.

Ἐπιβεβαιώνεται ἀκόμη ὅτι οἱ τελετουργίες καὶ τὰ σύμβολα ἐπικεντρώνονται στὴν εὐτυχία, εὐγονία, ἀρρενογονία καὶ μακροζωία τοῦ ζευγαριοῦ, καθὼς καὶ στὶς καλὲς σχέσεις τῆς νύφης μὲ τοὺς σπιτικούς τοῦ γαμπροῦ καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὴν πεθερά της. Πολλὰ ἔθιμα ἐξ' ἄλλου δείχνουν τὴν προσπάθεια ἐνσωμάτωσης τῆς νύφης στὴν οἰκογένεια καὶ τὴν εὐρύτερη συγγενικὴ ομάδα τοῦ γαμπροῦ. Οἱ τελετουργίες αὐτὲς συνδέονται μὲ τὸν πατριαρχικὸ καὶ πατροτοπικὸ χαρακτήρα τῆς κτηνοτροφικῆς κοινότητας.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ, Ἀκαδημαϊκός,

Ἐπεύθυνος τοῦ Προγράμματος

Ἀθήνα 14 Μαρτίου, 1997

Βιβλιοθήκη*

Κατά τή διάρκεια του 1997 συνεχίστηκε ή άναδρομική καταλογογράφηση τής Βιβλιοθήκης του Κέντρου με τή βοήθεια του Προγράμματος «'Ανάπτυξη και έκσυγχρονισμός τής Βιβλιοθήκης του ΚΕΕΛ». "Ηδη έχουν εισαχθει από τήν 'Εταιρεία ELIDOC 12.000 καταχωρίσεις. Παράλληλα ή Βιβλιοθήκη έμπλουτίστηκε με νέο υλικό και έξυπηρετήσε μεγάλο άριθμό έρευνητών 'Ελλήνων και ξένων.

'Εξωπηρεσιακή δραστηριότητα των 'Ερευνητών του ΚΕΕΛ, 1997**Αικατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Διευθύντρια****Συνέδρια:**

α) 'Ανακοίνωση με θέμα: «Τό Μουσείο Γεωργικῶν έργαλείων και Παραδοσιακής Τεχνολογίας του Βελεστίνου» στο Γ' Διεθνές Συνέδριο «Φεραϊ-Βελεστίνο - Ρήγας», 2-5 'Οκτωβρίου.

β) 'Ανακοίνωση με θέμα: «Πηγές, ύδραγωγεία, οίκισμοί. Βίοι παράλληλοι στην 'Ιστορία και στις Παραδόσεις, στην 'Επιστημονική 'Ημερίδα με θέμα: Τό νερό πηγή Ζωής, Κίνηση, Καθαροῦ», Αΐθουσα Παλαιῶς Βουλῆς, 12-14 Δεκεμβρίου.

'Ομιλίες:

α) Διάλεξη με θέμα: «'Η λαογραφική 'Ερευνα στη Δυτ. Θεσσαλία». 'Οργανωτής ή Λέσχη Γυναικῶν Καρδίτσας, 17 Μαρτίου.

β) Διάλεξη-άνακοίνωση με θέμα «'Ο καφές στην 'Ελλάδα. 'Ιστορία και Λαογραφία του» στο 'Αμφιθέατρο του Παν/μίου Θεσσαλίας στη Λάρισα. 'Οργανωτής τό Λαογραφικό Μουσείο Λάρισας, 20 Μαΐου.

γ) Διάλεξη με θέμα «'Η διατροφή των κατοίκων τής πεδινῆς Θεσσαλίας» στην αίθουσα του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός». 'Οργανωτής ή 'Ιστορική και Λαογραφική 'Εταιρεία των Θεσσαλῶν, 25 Νοεμβρίου.

Δημοσιεύματα:

1. Πρόλογος στο θεατρικό έργο του Δημ. Κεχαΐδη «Τό Πανηγύρι», 'Αθήνα 1997.

2. «Πειραιῶς-'Αθηνῶν. "μακρά όδός άπανδόκευτος". Πέρασμα προς τήν 'Αθήνα. Στόν τόμο 'Οδός Πειραιῶς. Μεταμορφώσεις ένός βιομηχανικού τοπίου», 'Αθήνα 1997, σελίδες 4.

3. Διάφορα άρθρα σε έφημερίδες και περιοδικά.

Διδασκαλία:

Διδασκαλία του Μαθήματος τής Λαογραφίας στους φοιτητές τής Φιλοσοφικής Σχολῆς του Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν.

Άλλη δραστηριότητα:

Διοργάνωση εκθέσεων και διαλέξεων με την ιδιότητα τῆς Προέδρου τοῦ Συλλόγου «Οἱ Φίλοι τοῦ Μουσείου Ἑλλην. Παιδικῆς Τέχνης».

Ὁριαία ἐκπομπή στὴν ΕΤ2 γιὰ τὰ ἔθιμα τοῦ Δωδεκαημέρου.

Ὁριαία ἐκπομπή στὴν ΕΡΑ1 γιὰ τὶς τροφές τῶν ἐορτῶν τῶν Χριστουγέννων.

Ἐκπομπές στὴν τηλεόραση καὶ τὸ ραδιόφωνο γιὰ θέματα ἐπίκαιρα λαογραφικά (Πάσχα, Ἀπόκριες, Δεκαπενταύγουστος κ.ἄ.).

Ἄννα Παπαμιχαήλ-Κουτρούμπα, Ἐρευνήτρια Α΄**Συνέδρια: Συμμετοχή**

α) Στὸ Twelfth World Congress of Jewish Studies (Ἱερουσαλήμ, 29 Ἰουλίου - 6 Αὐγούστου) μὲ θέμα ἀνακοινώσεως: «Hellenic toponyms related to Hebrews».

β) Στὸ 9ο Conventus Internationalis Academiae Latinitati Forendae (Juvaskyla Φινλανδίας, 7-13 Αὐγούστου) μὲ θέμα ἀνακοινώσεως: «Textualitus Latinitatis ut componens ethnologiae et ethnographiae».

γ) Στὸ Γ΄ Διεθνὲς Πανιόνιο Συνέδριο (Ζάκυνθος 2327 Σεπτεμβρίου) μὲ θέμα ἀνακοινώσεως: «Ἀπὸ τὶς Ζακυνθινὲς παραδόσεις».

Διάλεξη:

Διάλεξη στὸ Πνευματικὸ Κέντρο Ρουμελιωτῶν μὲ θέμα: «Ἀνθρωπολογικὴ προσέγγιση τοῦ ἔθιμου τῆς βασιλόπιττας», 23 Ἰανουαρίου.

Γεώργιος Ν. Αἰκατερινίδης, Ἐρευνητὴς Α΄**Συνέδρια:**

α) Συμμετοχή, μὲ εἰσήγηση, στὴν Ἐπιστημονικὴ Ἡμερίδα «Παραδοσιακὸς χορὸς καὶ Λαϊκὴ δημιουργία», Πειραιάς, 11 Μαρτίου (Νομαρχία Πειραιῶς, Στάδιο Εἰρήνης καὶ Φιλίας).

β) Ἀνακοίνωση στὸ Πανελλήνιο Συνέδριο Λαϊκὴ Παράδοση καὶ Παιδί, Ἴωλκὸς Βόλου, 11-13 Ἀπριλίου.

γ) Εἰσήγηση στὸ Δ΄ Διεθνὲς Τσακωνικὸ Συνέδριο, Τσακωνιά, 26-28 Σεπτεμβρίου.

δ) Συμμετοχή μὲ ἀνακοίνωση στὸ Διεθνὲς Συνέδριο Παραδοσιακῆς Ἀρχιτεκτονικῆς, Θεσσαλονίκη 7-10 Νοεμβρίου (Α.Π.Θ. καὶ Θεσσαλονίκη 1997: Πολιτιστικὴ Πρωτεύουσα Εὐρώπης).

ε) Συμμετοχή, μὲ εἰσήγηση, στὴν Ἐπιστημονικὴ Συνάντηση «Νερό, πηγὴ ζωῆς, κίνησης, καθαρμοῦ», Μουσεῖο Ἑλληνικῆς Λαϊκῆς Τέχνης (Προγραμματισμός: 12-14 Δεκεμβρίου).

Όμιλίες:

α) Εισήγηση σέ έκδήλωση τῆς Πανηπειρωτικῆς Συνομοσπονδίας Ἑλλάδος, 21 Μαρτίου (Παλαιὰ Βουλή).

β) Ὁμιλία στό Πνευματικό Κέντρο Ἐρέτριας (6 Ἀπριλίου).

Κεντρικός ὁμιλητής στό Κερατσίνι Πειραιῶς σέ έκδήλωση τοῦ τοπικοῦ Δήμου καί τῆς Ἐκκλησίας, πρὸς τιμὴν τοῦ Γ. Καραϊσκάκη, 11 Μαΐου.

γ) Εισήγηση σέ Ἐπιμορφωτικό Σεμινάριο Ἐκπαιδευτικῶν Νομοῦ Δράμας γιὰ τὴν «Τοπικὴ Ἱστορία», 27 Μαΐου.

δ) Συμμετοχὴ στὴ «Συνάντηση Δημιουργῶν» τοῦ Κέντρου Λαϊκῶν Δρωμένων Κομοτηνῆς τοῦ ὁποίου εἶναι μέλος τῆς Ἐπιστημονικῆς-Καλλιτεχνικῆς Ἐπιτροπῆς, 1 Νοεμβρίου.

ε) Εἰσηγητὴς σέ εἰδικὸ Σεμινάριο τῆς Νομαρχίας Ζακύνθου γιὰ καταγραφή τῶν τοπικῶν στοιχείων τοῦ Λαϊκοῦ Πολιτισμοῦ 29-30 Νοεμβρίου).

Δημοσιεύματα:

1. Τραγούδια καί Μουσικὰ Ὀργανα στὴν Καλὴ Βρύση Δράμας (ἔκδοση Κοινότητας).

2. Γιορτὲς καί Δρώμενα στό Νομὸ Δράμας (ἔκδοση Τοπικῆς Ἐνωσης Δήμων καί Κοινοτήτων).

Ἐλευθέριος Ἀλεξάκης, Ἐρευνητὴς Α΄**Συνέδρια:**

α) Συμμετοχὴ στό Β΄ Ἀνθρωπολογικὸ Συνέδριο μὲ εἰσήγηση «Ἀπὸ τὸ Φολκλὸρ καί τὴν Ἐθνογραφία στὴν Ἐθνολογία. Μία δύσκολη πορεία στὶς Βαλκανικὲς Χῶρες» (Κομοτηνὴ 4-7 Ἀπριλίου 1997).

β) Συμμετοχὴ στό Β΄ Συνέδριο Ναυπακτικῶν Μελετῶν μὲ εἰσήγηση «Συμβολικὸς ἀνταγωνισμὸς μεταξὺ κοινοτήτων στὴ Ναυπακτία. Δομικὴ προσέγγιση ἑνὸς μύθου», (Ναύπακτος 17-19 Ὀκτωβρίου 1997).

γ) Συμμετοχὴ στὴν Η΄ Ἐπιστημονικὴ Συνάντηση ΝΑ. Ἀττικῆς μὲ εἰσήγηση: «Ἐγκαταστάσεις Λακῶνων στὴ Λαυρεωτικὴ (1870-1970)», (Κερατέα 31 Ὀκτωβρίου - 2 Νοεμβρίου 1997).

δ) Συμμετοχὴ στό Διεθνὲς Συνέδριο τῆς IOV/UNESCO «Ὁ Λαϊκὸς Πολιτισμὸς καί οἱ προοπτικὲς του πρὸς τὴν 3ῃ χιλιετία. Κάτω ἀπὸ τὴν ἑλιὰ τοῦ Πεισιστράτου» μὲ εἰσήγηση «Ἡ διατήρηση τῆς λαϊκῆς παράδοσης στό σύγχρονο τεχνολογικὸ κόσμον. Τὰ ἔθιμα κοινωνικῆς συνοχῆς», (Ἀθήνα, Ζάππειο 8-9 Δεκ. 1997).

Όμιλίες:

α) Ὁμιλίες στοὺς μεταπτυχιακοὺς φοιτητὲς τοῦ Ἱστορικοῦ καί Ἀρχαιολογικοῦ

Τμήματος του Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν με θέμα «Ἱστορία καὶ Ἀνθρωπολογία» (ἀμφιθέατρο Ἱατρικῆς Σχολῆς, 16 Ἀπριλίου 1997).

β) Ὁμιλία στὴν Ἑλληνικὴ Ἑταιρεία Ἐθνολογίας με θέμα «Μεταμοντέρνα Ἀνθρωπολογία καὶ Ἐθνοῖστορία. Μία σύγχρονη ἀνάγνωση τῶν ταξιδιωτικῶν κειμένων» (Μουσεῖο Ἑλληνικῶν Λαϊκῶν Ὁργάνων, 26η Μαΐου 1997).

γ) Διάλεξη στοὺς ξένους φοιτητὲς τοῦ προγράμματος Socrates. Τμήμα Ἱστορίας καὶ Ἐθνολογίας Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης με θέμα «Τὸ πάρσιμο τῆς νύφης» (με προβολὴ καὶ σχετικοῦ ντοκυμαντέρ) (Κομοτηνὴ, 18η Ἰουλίου 1997).

Διδασκαλία:

Ἐπισκέπτης καθηγητὴς στὸ Τμήμα Ἱστορίας καὶ Ἐθνολογίας τοῦ Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης γιὰ τὸ χειμερινὸ ἐξάμηνο (1996-1997).

Ἄλλη δραστηριότητα:

Συμμετοχὴ ὡς συζητητὴς μαζί με τὸν Βασίλη Παναγιωτόπουλο στὴν παρουσίαση τοῦ βιβλίου τῶν P. Sant-Cassia καὶ Constantina Bada, *The Making of the Modern Greek Family*, C.U.P. (Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἐρευνῶν, ΚΝΕ, 19η Μαΐου 1997).

Συμμετοχὴ στὸ Σεμινάριο τῆς Σύρου «Νέες ἔρευνες γιὰ τὴ δομὴ καὶ τὴν ὀργάνωση τῆς οἰκογένειας» με εἰσήγηση «Διτοπικὴ μεταγαμήλια ἐγκατάσταση καὶ προϊκα στὴν Κέα (Κυκλάδες, τέλος 19ου-20ς αἰ.)» (Ἐρμούπολη 4-6 Ἰουλίου 1997).

Παρουσίαση τῶν βιβλίων τοῦ Α. Καλαϊτζάκη «Ἐνας Ἕλληνας στὴ χαμένη Ἀφρική» καὶ τοῦ Λ. Σενγκόρ, «Τὰ τραγούδια τῆς Μαύρης Χώρας» (σὲ μετάφρ. Μαρίας Κουμαριανοῦ) (Αἴθουσα Τέχνης καὶ Λόγου, Στοὰ τοῦ βιβλίου 21 Νοεμβρίου 1997).

Ἑλένη Ψυχογιοῦ, Ἐρευνήτρια Β'

Συνέδρια:

α) Συμμετοχὴ στὴν Ἐπιστημονικὴ Συνάντηση με θέμα «Τὸ νερὸ πηγὴ ζωῆς, κίνησης, καθαροῦ, 12-14 Δεκεμβρίου 1997, Αἴθουσα Παλαιᾶς Βουλῆς με θέμα: «Τὸ νερὸ ὡς καθαρτήριο, μαγικὸ καὶ συμβολικὸ στοιχεῖο στὶς τελετουργίες τοῦ κύκλου τῆς ζωῆς».

Δημοσιεύματα:

α) «Ἡ Σημειολογία τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν», Δίφωνο, τεῦχος 20, Μάιος 1997, σ. 42-46 (ἀπὸ κοινουῦ με τὴν κ. Μιράντα Τερζοπούλου).

β) «Οἱ δικοί μας Ἄγνωστοι: Ἀκολουθώντας τὸ κοπάδι ἀπὸ τὰ χειμαδιὰ τῆς Βουπρασίας στὴν Πίνδο», Ἀλφειός, τεῦχος 12-13, Καλοκαίρι 1997, σ. 105-118.

Διδασκαλία:

Σειρὰ 10 ὡριαίων μαθημάτων στοὺς δασκάλους παραδοσιακῶν χορῶν τοῦ Λυ-

κείου Έλληνίδων με θέμα τὸ δημοτικὸ τραγούδι καὶ τὴν λειτουργία του μέσα στὸ φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ περιβάλλον (νανουρίσματα, παιδικὰ, γάμου, ξενιτιᾶς, γλεντιοῦ).

Συνέντευξη στὸ Πρῶτο Πρόγραμμα τῆς ΕΡΑ στὶς 26.4.1997 γιὰ τὰ ἔθιμα τοῦ Πάσχα.

Ἀλίκη Παληοδήμου

Διδασκαλία:

Διδασκαλία με θέμα «Ἠθογραφία - Λαογραφία» σὲ φοιτητὲς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, στὸ πλαίσιο τοῦ μαθήματος Λαογραφία.

Διδασκαλία σὲ πτυχιούχους Παιδαγωγικῶν Τμημάτων σὲ Πρόγραμμα ἐξομοίωσης Πτυχίων.

Μιράντα Τερζοπούλου

Συνέδρια:

α) Συμμετοχὴ στὴν Ἡμερίδα με θέμα «Μουσικὲς τῆς Θράκης. Τραγούδια καὶ χοροὶ ἀπὸ τὸν Ἑβρο καὶ τὴ Διασπορά», ὁργανωμένη ἀπὸ τὸ Σύλλογο «Οἱ Φίλοι τῆς Μουσικῆς» στὰ πλαίσια τοῦ ἐρευνητικοῦ προγράμματος «Θράκη». Θέμα ἀνακοινώσεως: «Τὸ τραγούδι στὸν Ἑβρο», Φεβρουάριος 1997.

β) Συμμετοχὴ στὸ Συμπόσιο: «Τρεῖς καππαδοκινοὶ χοροὶ» ὁργανωμένο ἀπὸ τὴ Στέγη Πολιτισμοῦ Νέας Καρβάλης στὸ Κέντρο Παππαδοκικῶν Μελετῶν. Θέμα: «Προβλήματα καταγραφῆς καὶ παρουσίας τῶν λαογραφικῶν φαινομένων», 29-30 Μαρτίου.

γ) Συμμετοχὴ στὸ συνέδριο «Οἱ Τσιγγάνοι στὴν Ἑλλάδα» ὁργανωμένο ἀπὸ τὸν Πανελλήνιο Μορφωτικὸ Σύλλογο Ἑλλήνων Τσιγγάνων ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Δήμου Ἀγίας Βαρβάρας. Θέμα: «Ἱστορικὴ ἀναδρομὴ στὴν παρουσία τῶν Τσιγγάνων στὴν Ἑλλάδα», 9 Ἰουνίου.

Ὁμιλίες:

α) Συμμετοχὴ στὴν ἐκδήλωση με θέμα: «Τσιγγάνοι, Προκαταλήψεις καὶ στερεότυπα», ὁργανωμένη ἀπὸ τὴν Κινηματογραφικὴ Λέσχη Ἡλιουπόλεως. Προβολὴ ταινιῶν παραγωγῆς Γεν. Γραμματείας Λαϊκῆς Ἐπιμόρφωσης - Στρογγυλὸ τραπέζι, 2 Φεβρουαρίου.

β) Ὁμιλία στὸ Λύκειο Ἑλληνίδων με θέμα «Τσιγγάνοι, Μύθοι καὶ πραγματικότητα», 28 Φεβρουαρίου.

γ) Διάλεξη με θέμα: «Ἔθιμα καὶ τραγούδια τῆς Ἀποκριᾶς» στὰ πλαίσια ἐκδήλωσης με τὸ ἴδιο θέμα ὁργανωμένης ἀπὸ τὴν Χορολογικὴ Ἐταιρία καὶ τὴν Συνομοσπονδία πολιτιστικῶν καὶ ἐπιμορφωτικῶν Συλλόγων Ν. Ἀχαΐας ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Νομαρχίας Ἀχαΐας στὸ θέατρο Πανεπιστημίου Πατρῶν, 2 Μαρτίου.

Διδασκαλία:

Μαθήματα στους καθηγητές χοροῦ τοῦ Λυκείου Ἑλληνίδων. Θέμα: Προβλήματα ἐπιτόπιας ἔρευνας, καταγραφῆς δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ λαϊκῶν δρωμένων.

Δημοσιεύματα:

1. Ἡ εἰκόνα τῆς φυματίωσης μέσα ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴ λογοτεχνία στὸν τόμο Πρακτικῶν Πανελληνίου Ἱατρικοῦ Συμποσίου μὲ θέμα «Φυματίωση. Παρελθὸν παρὸν καὶ μέλλον» 5-6 Φεβρουαρίου 1994, ὀργανωμένο ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Ἑνωσιὴ κατὰ τῆς φυματίωσης καὶ τῶν νόσων τοῦ ἀναπνευστικοῦ συστήματος, Ἀθήνα 1997, σ. 115-117.

2. Ἡ σημειολογία τῶν τραγουδιῶν στὸ Ἀφιέρωμα: Δημοτικὸ τραγούδι. Ὁ μεγάλος ἄγνωστος [σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ἑλένη Ψυχογιοῦ], περ. Δίφωνο 20, Μάιος 1997, 42-46.

3. Τὸ τραγούδι στὸν Ἑβρο στὸν τόμο Μουσικὲς τῆς Θράκης, Σύλλογος «Οἱ φίλοι τῆς Μουσικῆς - Ἐρευνητικὸ πρόγραμμα Θράκης», Ἀθήνα 1997, 13-17.

4. Τὰ «Λαογραφικὰ Κοτυώρων» τοῦ Ξεν. Ἀχογλου, Ἀρχεῖον Πόντου 47, 1996-97, σ. 352-364.

Ἄλλη δραστηριότητα:

Συμμετοχὴ σὲ τηλεοπτικὲς καὶ ραδιοφωνικὲς ἐκπομπὲς μὲ λαογραφικὰ καὶ ἔθνολογικὰ θέματα.

Παναγιώτης Ι. Καμηλάκης**Συνέδρια:**

α) Ἀνακοίνωση μὲ θέμα «Οἱ μαστόροι τῆς Καρπάθου στὴν Κρήτη» στὴν Α' Πολιτιστικὴ Συνάντηση Καρπάθου, Κάρπαθος 21-24 Αὐγούστου.

β) Ἀνακοίνωση μὲ θέμα: «Ἡ ἐμποροπανήγυρη καὶ τὸ ἐβδομαδιαῖο παζάρι τοῦ Βελεστίνου» στὸ Γ' Διεθνὲς Συνέδριο «Φεραὶ ἢ Βελεστίνο ἹΡήγας», Βελεστίνο 2-5 Ὀκτωβρίου.

γ) Ἀνακοίνωση μὲ θέμα: «Ἡ χρησιμοποίησις τοῦ νεροῦ τῶν ποταμῶν ἀπὸ τοὺς ὑλοτόμους στὴ μεταφορὰ οἰκοδομικῆς ξυλείας ἀπὸ τὴν Πίνδο (19ος-20ὸς αἰώνας), στὴν Ἐπιστημονικὴ Συνάντησις μὲ θέμα: «Τὸ Νερὸ πηγῆ Ζωῆς, Κίνησης, Καθαροῦ», Παλαιὰ Βουλῆ, 12-14 Δεκεμβρίου.

Μαρία Άνδρουλάκη

Συνέδρια:

Συμμετείχε στο ΣΤ΄ Διεθνές Πανιόνιο Συνέδριο (Ζάκυνθος 23-27 Σεπτεμβρίου 1997) με θέμα ανακοινώσεως: «Νυφιάτικος θρῆνος στις νησίδες Έρείκουσα και Μαθράκι (βορείων τῆς Κέρκυρας).

Δημοσιεύματα:

«Τὸ τραγούδι τῆς Νόβαινας», Ναυπακτιακά, τόμ. Η΄ (1997).

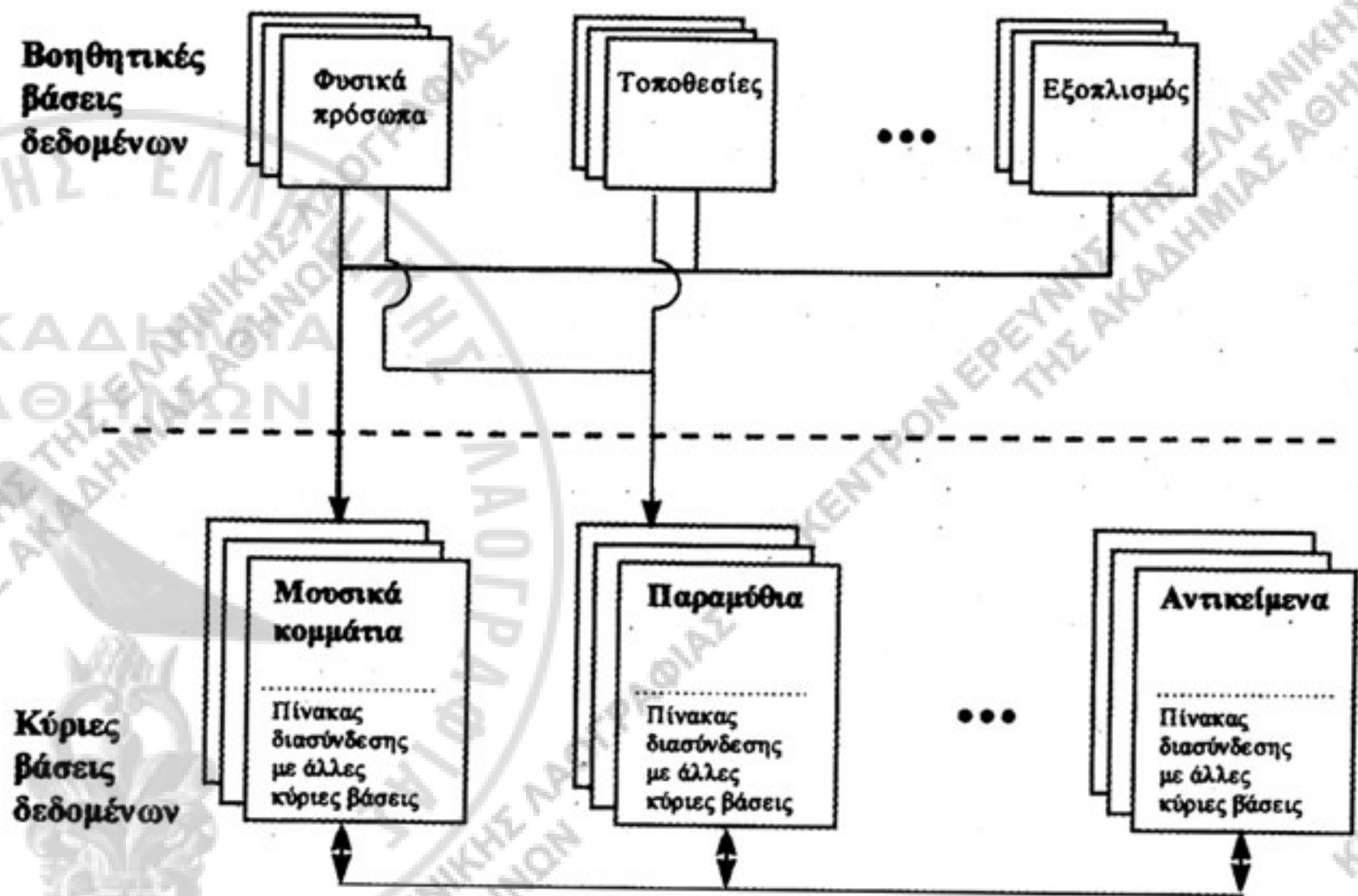
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΟΛΥΜΕΡΟΥ-ΚΑΜΗΛΑΚΗ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΑ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1998

**ΜΗΧΑΝΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ
ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ (ΚΕΕΛ)**

1. Ύλικοτεχνική ὑποδομή

Κατὰ τῆ διάρκεια τοῦ 1998 πραγματοποιήθηκε ιδιαίτερα σημαντικό ἔργο ὑπο-

δομής στο Κέντρο Λαογραφίας με τη συμπλήρωση και ολοκλήρωση της υλικοτεχνικής υποδομής του Κέντρου και τη συμπλήρωση του δικτύου των Η/Υ.

2. Δημιουργία Βάσεων δεδομένων

Η Έταιρεία SYSTEMA σε συνεργασία με έρευνητές του Κέντρου και τους επί συμβάσει συνεργάτες συντονίζει τις βάσεις δεδομένων αρχειακού υλικού προκειμένου να συνδεθούν σε δίκτυο (ETHERNET) με επίμερους σταθμούς (work stations). Βλ. σχετικό πίνακα παραπάνω.

Η Έταιρεία ELIDOC έχει ολοκληρώσει την αναδρομική καταλογογράφηση του έντυπου υλικού της Βιβλιοθήκης του Κέντρου, (18.000 τίτλοι) και επεξεργάζεται την δημιουργία CDROM με τη λαογραφική βιβλιογραφία (30.000 λήμματα), από το 1800-1986.

Ειδικότερα:

Κατά τη διάρκεια του έργου Μηχανοργάνωσης του ΚΕΕΛ υλοποιήθηκαν ως τώρα οι παρακάτω κύριες βάσεις δεδομένων:

1) Βάση δεδομένων τραγουδιών

Η βάση αυτή περιέχει ακόμη μόνο τις βασικές πληροφορίες που χαρακτηρίζουν το δημοτικό τραγούδι (στίχοι, κατηγοριοποίηση, στοιχειά καταγραφής κτλ.). Η ολοκλήρωσή της θα γίνει εντός του 1999.

2) Βάση παραμυθιών:

Δημιουργήθηκε βάση δεδομένων για την καταχώριση του κειμένου του παραμυθιού, και των στοιχείων που το συνοδεύουν, όπως κατηγορία κατά ΑΤ, σχολιασμός, σάρωση και εισαγωγή των παραλλαγών από τα χειρόγραφα του αρχείου. Κάθε παραλλαγή αντιστοιχεί σε ειδική καρτέλα, που περιέχει: 1) τα στοιχειά της σύμφωνα με τη διεθνή κατάταξη Aarne-Thompson, αλλά και τον κατάλογο του Γεωργίου Μέγα (περιορισμένο τμήμα του οποίου έχει δημοσιευθεί), 2) συνοπτική της παρουσίαση με τον τίτλο, την περίληψη, και τις λέξεις-κλειδιά, 3) το κείμενο του χειρογράφου δακτυλογραφημένο με το λεξιλόγιό του, 4) σχολιασμό της παραλλαγής από τον έρευνητή, αλλά και σχολιασμό του χειρογράφου και των δημοσιεύσεων της παραλλαγής, 5) στοιχειά που αφορούν στις συνθήκες συλλογής της κάθε παραλλαγής, 6) τα στοιχειά που αφορούν στην καταχώριση της κάθε παραλλαγής στο αρχείο του Κέντρου και 7) η σαρωμένη εικόνα του χειρογράφου καθώς και η μα-

στοιχεῖα (εἰκόνα, περιγραφή, video κ.ἄ.). Συνδέεται μὲ τὴν Βάση τῆς μουσειακῆς Συλλογῆς τοῦ Κ.Ε.Ε.Λ.

6) Βάση μουσικῶν χειρογράφων

Παρέχεται ἡ δυνατότητα καταχώρησης μουσικῶν χειρογράφων δημοτικῶν τραγουδιῶν ὅπως καὶ τῶν συνοδευτικῶν τους στοιχείων. Ἀποτελεῖ μέρος τῆς Βάσης τοῦ Μουσικοῦ τμήματος.

7) Βάση κινηματογραφικῶν ταινιῶν

Ἡ βάση αὐτὴ ἔχει τὴν δυνατότητα καταχώρησης σὲ μορφή video τοῦ κινηματογραφικοῦ ὑλικοῦ.

8) Βάση μουσειακῶν ἀντικειμένων

Ἡ βάση μουσειακῶν ἀντικειμένων περιλαμβάνει στοιχεῖα γιὰ τὰ ἀντικείμενα ποὺ φυλάσσονται στὸ ΚΕΕΛ: ὀνομασία, περιγραφή, κατηγοριοποίηση, ὑλικά κατασκευῆς κτλ. ἀλλὰ καὶ τὴν φωτογραφία τους.

9) Βάση κοινωνικοῦ βίου (Κοινωνικὴ ὀργάνωση, στάδια τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου: γέννηση - γάμος - θάνατος), λ. δίκαιο κ.ο.κ.

λα φυσικὰ πρόσωπα ποὺ ἀναφέρονται στὰ διάφορα ἀρχεῖα ἀρχειοθετοῦνται ἠλεκτρονικά.

10) Βάση φωτογραφιῶν (Φωτοθήκης)

Ἡ βάση παρέχει τὴν δυνατότητα σάρωσης φωτογραφιῶν καὶ συμπλήρωσης τῶν συνοδευτικῶν τους στοιχείων.

Γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν ἀνωτέρω κυρίων βάσεων ὑλοποιήθηκαν οἱ παρακάτω βοηθητικὲς βάσεις δεδομένων:

1) Βάση φυσικῶν προσώπων

Οἱ ἐρευνητὲς τοῦ ΚΕΕΛ, πληροφορητὲς, τραγουδιστὲς, ὀργανοπαῖκτες καὶ ἄλλα φυσικὰ πρόσωπα ποὺ ἀναφέρονται στὰ διάφορα ἀρχεῖα ἀρχειοθετοῦνται ἠλεκτρονικά.

2) Βάση τοπωνυμιῶν

Ἡ βάση αὐτὴ περιλαμβάνει ἤδη ὅλους τοὺς οἰκισμοὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους σύμφωνα μὲ τὴν τελευταία ἐκδοση τοῦ Ὑπ. Ἐσωτερικῶν. Καταβάλλεται προσπάθεια νὰ περιλάβει καὶ τὸν ἐκτὸς Ἑλλάδος ἑλληνισμό (Μ. Ἀσία, Σικελία,

Πόντος κτλ., καθώς και πολιτισμικές γεωγραφικές ενότητες (Ζαγοροχώρια, Χάστα, "Αγραφα, κ.ά.) ή ομάδες (Σαρακατσάνοι, Βλάχοι, Καργκούνηδες κ.ά.).

3) Βάση χρηστών

Οί χρήστες του συστήματος, δηλ. οί έρευνητές του ΚΕΕΛ και πιθανοί έξωτ. έρευνητές.

4) Βάση έξοπλισμοῦ

Η διασύνδεση μεταξύ κυρίων και βοηθητικῶν βάσεων δεδομένων γίνεται σύμφωνα με τὸ σχῆμα τῆς σελ. 397.

Η πρόσβαση στις κύριες βάσεις δεδομένων θὰ ἐλέγχεται με χρήση κωδικῶν πρόσβασης στὰ μηχανήματα (μέσω BIOS) ἀλλὰ καὶ στις ἐφαρμογές, ἔτσι ὥστε νὰ μὴν εἶναι δυνατὴ ἢ χωρὶς ἄδεια ὁποιοῦδήποτε εἶδους καὶ βαθμοῦ πρόσβαση στις ἀποθηκευμένες πληροφορίες.

ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΕΡΓΟ

Η δημιουργία βάσης δεδομένων ἐπιτρέπει πλέον τὴν εἰσαγωγή τοῦ μεγαλύτερου μέρους τοῦ ὑλικοῦ σὲ ἠλεκτρονικὴ μορφή σὲ ἐπιμέρους Ἀρχεῖα, τὰ ὅποια θὰ ἐπικοινωνοῦν μεταξύ τους. Εἰδικότερα:

Παραμύθια

Τὸ Κέντρο στὸ πλαίσιο τῆς ἠλεκτρονικῆς καταλογογράφησης τῶν παραμυθιακῶν τύπων τοῦ Ἀρχείου τοῦ ἀποφάσισε νὰ συμπεριλάβει τὸ Ἀρχεῖο τοῦ ἀειμνήστου ἀκαδημαϊκοῦ, Καθηγητῆ τῆς Λαογραφίας καὶ Διευθυντῆ του Γεωργίου Μέγα τὸ ὁποῖο ἀνήκει στὸν Καθηγητῆ τῆς Λαογραφίας κ. Μιχάλη Μερακλῆ.

Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἐζήτησε ἀπὸ τὸν Καθηγητῆ Μιχ. Μερακλῆ τὸν δανεισμὸ τῶν καρτελῶν. Μετὴν εὐγενικὴ συναίνεσή του καὶ τὴν φροντίδα τῆς συμβασιούχου ἐρευνήτριας, παραμυθιολόγου, Μαριλένας Παπαχριστοφόρου οἱ 23.000 καρτέλες, ἔχουν εἰσαχθεῖ στὸ ἠλεκτρονικὸ ἀρχεῖο τοῦ Κέντρου.

Στὸν τομέα ἠλεκτρονικῆς ἀρχειοθέτησης τῶν παραμυθιῶν πραγματοποιήθηκε:

1. Μεταφορά, φωτοαντιγραφή ἢ σάρωση τῶν δελτίων τοῦ ἀνεκδότου καταλόγου τοῦ ἐλληνικοῦ παραμυθιοῦ τοῦ Γ. Α. Μέγα (20.000 δελτία) ἀπὸ τὴν συνεργάτρια τοῦ Κέντρου μετὴν σύμβαση ἔργου Μαριλένα Παπαχριστοφόρου, (σὲ συνεργασία μετὴν ἐπίσης συμβασιούχο φιλόλογο Νεκτάριο Καλαϊτζῆ).

3. Διαμόρφωση βάσης δεδομένων για τὰ ανέκδοτα δελτία τοῦ Γ. Α. Μέγα, ὅπου εἰσῆχθησαν 1.499 δελτία.
4. Μελέτη καὶ ταξινόμηση χειρογράφων συλλογῶν τοῦ Κέντρου καὶ τοῦ Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ γιὰ τὸν ἐντοπισμὸ καὶ ἀντιγραφή τῶν «Παραμυθιῶν» καὶ κατάταξή τους. Ἀποδελτίωση 570 χειρογράφων, πού περιέχουν 6.000 παραμύθια, μύθους καὶ εὐτράπελες διηγήσεις, ἀπὸ τὴν συνεργάτρια μὲ σύμβαση ἔργου τοῦ Κέντρου, ἀρχαιολόγο Ἀγγελικὴ Σαλάπα.
5. Εἰσαγωγή στὴ βάση δεδομένων 360 παραλλαγῶν παραμυθιῶν (Μαριλένα Παπαχριστοφόρου).
6. Ἐνημέρωση ἐπισκεπτῶν σχετικὰ μὲ τὴν βάση δεδομένων γιὰ τὰ παραμύθια.

Κατὰ τὴν ἀντιγραφή καὶ ἀντιβολή τοῦ ὕλικου τῶν παραμυθιῶν, τὴν ἔρευνα καὶ καταγραφή τῶν τοπωνυμίων γιὰ τὴν συμπλήρωση τῆς ἠλεκτρονικῆς βάσης, καθὼς καὶ τὴν σάρωση (scanning) δελτίων τοῦ ἀνεκδότου Καταλόγου τοῦ Γ. Α. Μέγα ἐπικούρησε ἡ συμβασιούχος φιλόλογος-μουσικὸς Ζωὴ Ἀναγνωστοπούλου.

Ἄσματα

Τὰ κείμενα τῶν ἀποδελτιωμένων τραγουδιῶν τοῦ Ἀρχείου μεταφέρθηκαν ἀπὸ τὶς ἐρευνήτριες Ἑλένη Ψυχογιοῦ καὶ Μιράντα Τερζοπούλου καὶ τοποθετήθηκαν στὰ εἰδικὰ νέα ἐρμάρια ἐντὸς φακέλων προκειμένου νὰ μὴ φθείρονται καὶ νὰ εἶναι εὐχερῆς ἡ ἀναζήτησή τους.

Ἐχει εἰσαχθεῖ στὸν Η/Υ τὸ σύνολο τοῦ δακτυλογράφου Καταλόγου τῶν τραγουδιῶν καὶ 900 κείμενα τραγουδιῶν. Ἡ ἠλεκτρονικὴ ἀντιγραφή τοῦ Καταλόγου καὶ τοῦ Ἀρχείου δημοτικῶν τραγουδιῶν πραγματοποιεῖται ἀπὸ τοὺς συμβασιούχους συνεργάτες τοῦ Κέντρου Δημήτριο Σωτηράκη καὶ Ζωὴ Ἀναγνωστοπούλου ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἀσκουμένους φοιτητὲς Περικλῆ Σχινᾶ καὶ Κυριάκο Καραμπερόπουλο ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τῆς ἐρευνήτριας Ἑλένης Ψυχογιοῦ.

Συγκεκριμένα ὁ Δημήτριος Σωτηράκης, ἀρχαιολόγος, κάτοχος Master, ἀντέγραψε 520 κείμενα τραγουδιῶν σὲ πολυτονικὸ σύστημα ἀπὸ τὴν ἐνότητα «Ἐρωτικά».

Ὁ ἴδιος ἐπικούρησε στὴν ἀρχειοθέτηση καὶ τοποθέτηση τῶν φακέλων τραγουδιῶν στὰ νέα εἰδικὰ ἐρμάρια καθὼς καὶ στὴν ἐπεξεργασία τοῦ «Δέντρου τῶν Τραγουδιῶν» τοῦ μουσικοῦ τμήματος σὲ συνεργασία μὲ τὶς ἐρευνήτριες Ἑλένη Ψυχογιοῦ καὶ Μιράντα Τερζοπούλου.

Ἀρχισε καὶ συνεχίζεται ἀπὸ τὴν Ἐρευνήτρια Ἑλένη Ψυχογιοῦ ἡ ἠλεκτρονικὴ ἀντιγραφή τοῦ εὐρετηρίου λέξεων, μοτίβων, θεμάτων, ἐννοιῶν, ὀνομάτων, τόπων κ.λπ. (Α- καὶ ἐξῆς) τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν μὲ ταυτόχρονο ἐμπλουτισμὸ τῶν λημμάτων, κατηγοριοποίηση καὶ προετοιμασία γιὰ τὴν ὑπαγωγή τους σὲ ἠλεκτρο-

νική βάση-δέντρο. Έχουν καταγραφεί εκατόν δέκα (110) λήμματα σε έκταση 35 ηλεκτρονικών σελίδων. Η βάση σχεδιάζεται να συνδυαστεί με το σύνολο των θεματικών κατηγοριών του λαϊκού πολιτισμού του Κέντρου.

Μουσική

Συνεχίστηκε από την έρευνήτρια μουσικό Μαρία Ανδρουλάκη η εργασία της εισαγωγής στα οικεία βιβλία εισαγωγής μουσικής και λαογραφικής ύλης του περιεχομένου ταινιών (1642-1661) και κατάταξη των εισαχθέντων ασμάτων ως προς το είδος και το ρυθμό.

Έγινε η μουσική καταγραφή και επεξεργασία 42 μελωδιών.

Έγινε το γύρισμα 52 ταινιών για τη συντήρησή τους.

Στο πλαίσιο του Προγράμματος «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός της Βιβλιοθήκης του ΚΕΕΛ» προσελήφθη η μουσικολόγος Άννα Μαρία Γιαννακοδήμου, η οποία εργάστηκε σε συνεργασία με την έρευνήτρια μουσικό Μαρία Ανδρουλάκη και τις έρευνήτριες Ελένη Ψυχογιού και Μιράντα Τερζοπούλου καθώς και την εταιρεία Systema για τη δημιουργία βάσης δεδομένων για το μουσικό υλικό του Κέντρου.

Συγκεκριμένα η κ. Γιαννακοδήμου ασχολήθηκε με την επιλογή όρολογίας για το δελτίο βάσης δεδομένων της καταγραμμένης μονάδας του μουσικού αρχείου, τη δημιουργία και διαμόρφωση σχεδιαγράμματος για το δελτίο της βάσης δεδομένων της ίδιας μονάδας, και την εισαγωγή στοιχείων σε ειδικό πρόγραμμα του Η/Υ για την δημιουργία δέντρου πληροφοριών (κατηγοριοποίηση) και την μετατροπή του σε βάση δεδομένων (με δελτία και πεδία αναζήτησης υλικού).

Παράλληλα συνέταξε πρόταση για τον εξοπλισμό του Studio με μηχανήματα επεξεργασίας ήχου μέσω Η/Υ σε σύστημα Macintosh και ειδικά προγράμματα μουσικής μεταγραφής και επεξεργασίας ήχου και εγκατάσταση συστήματος βελτίωσης-σταθεροποίησης συνθηκών στο Studio.

Πραγματοποίησε δοκιμαστική εισαγωγή στοιχείων στη νέα βάση δεδομένων για δίσκους βινυλίου και πυκνής έγγραφης (CD).

Έρευνήσει σε συνεργασία με ειδικούς τεχνολογικής υποστήριξης προγράμματα επεξεργασίας εικόνας (σάρωση) και ήχου (κάρτα ήχου) απαραίτητων για τον εκσυγχρονισμό του συστήματος αρχειοθέτησης υλικού στο μουσικό τμήμα.

Στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος εργάστηκε στο μουσικό τμήμα η φιλόλογος-μουσικός Ζωή Αναγνωστοπούλου η οποία εισηγήθηκε στον Η/Υ κείμενα τραγουδιών από χειρόγραφα του Μουσικού τμήματος. Παράλληλα βοήθησε στη διευθέτηση του χώρου και στον καθαρισμό δελτίων, χειρογράφων και φυλλαδίων του αρχείου του Μουσικού τμήματος.

Παραδόσεις

Υπό την έποπτεία του συνταξιοδοτηθέντος έρευνητή του Κέντρου 'Αγγέλου Δευτεραίου ή συμβασιούχος συνεργάτρια, φιλόλογος 'Αλεξάνδρα Φιλίππου εισηγάγε στη διαμορφωμένη τελικώς βάση δεδομένων τὸ σύνολο τῶν Παραδόσεων του Νικολάου Πολίτου. 'Η ἐν λόγω συνεργάτρια ἀποχώρησε για μεταπτυχιακές σπουδές στη Γερμανία με ὑποτροφία του Σαριπολείου 'Ιδρύματος.

Κοινωνικὸς Βίος

Υπό την έποπτεία του έρευνητή 'Ελευθερίου 'Αλεξάκη ἄρχισε ή εἰσαγωγή ὑλικού στη δημιουργούμενη βάση τῆς κοινωνικῆς ὀργανώσεως ἀπὸ τὴν συμβασιούχο 'Ανθούλα Μπάκολη καὶ τὴν φοιτήτρια του Παντείου Πανεπιστημίου "Αννα 'Αποστολίδου. 'Η βάση δὲν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ.

'Επίσης ή 'Ανθούλα Μπάκολη ὑπὸ τὴν έποπτεία τῆς Διευθύντριας Αἰκατερίνης Πολυμέρου-Καμηλάκη κατέταξε καὶ εἰσήγαγε στὴν ἠλεκτρονικὴ βάση ὑλικὸ σχετικὸ με τὴ λαϊκὴ λατρεία καὶ τὸ παιδικὸ παιχνίδι.

Παράλληλα:

Συνεχίστηκε ή ληματοθέτηση καὶ κατάταξη παροιμιῶν ἀπὸ τὸν 'Ερευνητὴ Γεώργιο Αἰκατερινίδη.

'Η έρευνήτρια 'Αλίκη Παληοδήμου ἀποδελτίωσε λαογραφικὸ ὑλικὸ ἀπὸ τὸν τρίτο τόμο τῶν 'Απάντων του 'Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη.

'Η ἐπιστ. Συνεργάτρια του Κέντρου Βασιλικὴ Φάτση ἀποδελτίωσε ἀπὸ τὴν ἔκδοση του Κέντρου Μεσαιωνικοῦ καὶ Νέου 'Ελληνισμοῦ «Χειρόγραφα Μετεώρων» (Μονὴ Μεταμορφώσεως) ὑλικὸ πὸν ἀφορᾷ σὲ θέματα χρησμῶν, θαυμάτων, προφητειῶν, μαντικῆς, μαγείας, δεισιδαιμονίας κ.ἄ.

"Εγινε ἀντιγραφή σὲ Η/Υ τῆς χειρόγραφης συλλογῆς λαογραφικοῦ ὑλικοῦ του Καθηγητῆ τῆς Λαογραφίας καὶ Προέδρου τῆς 'Ελληνικῆς Λαογραφικῆς 'Εταιρείας Δημ. Λουκάτου ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ του στοὺς Παξοὺς (χειρόγραφο, ἀρ. 2250) ἀπὸ τοὺς ἔξωτερικοὺς συνεργάτες του Κέντρου 'Ελένη Μπαζίνη καὶ Νικόλαο Σιγάλα, προκειμένου νὰ γίνει ή ἐπεξεργασία του ὑλικοῦ για τὴν ἔκδοσή του σὲ βιβλίο με δαπάνη του 'Ιδρύματος Παξῶν. 'Η ἀντιγραφή ἔγινε ἐπίσης με δαπάνη του ἴδιου 'Ιδρύματος.

'Η γραφέας του Κέντρου "Εφη Μαυρίδου ἐκπαιδεύτηκε στὴ χρῆση ἠλεκτρονικοῦ ὑπολογιστῆ καὶ εἰσάγει πλέον σὲ ἠλεκτρονικὴ μορφή ὑλικὸ του Κέντρου (χειρόγραφα ὑπ' ἀριθμ. 3805, 2343).

Τακτικές αποστολές του Κέντρου

‘Ολοκληρώθηκε και παραδόθηκε σέ δισκέτα και δύο αντίτυπα απ’ τήν αποσπασμένη στό Κέντρο μέχρι τόν Αύγουστο τοῦ 1996 Κυριακή Χρυσοῦ-Καρατζᾶ, ὁ ἀναλυτικός κατάλογος τῶν λαογραφικῶν ἀποστολῶν τῶν ἐρευνητῶν τοῦ Κέντρου. Ἐπεξεργασμένη μορφή του θά δημοσιευθεῖ στήν Ἐπετηρίδα τοῦ Κέντρου συνοδευόμενη ἀπό σχετικό Χάρτη. Ἡ δημιουργία τοῦ ἐν λόγω καταλόγου ὑπῆρξε ἀναγκαία προκειμένου νά γίνεται πιό εὐχερῆς ὁ προγραμματισμός τῶν ἀποστολῶν τοῦ Κέντρου.

Ἀποφασίστηκε ἐπίσης στό ἐξῆς νά δημοσιεύονται ἐκτενεῖς ἐκθέσεις τῶν λαογραφικῶν ἀποστολῶν τῶν ἐρευνητῶν στήν Ἐπετηρίδα τοῦ Κέντρου.

Στό πλαίσιο τοῦ Προγράμματος «Δημιουργία ἠλεκτρονικοῦ Καταλόγου ἐργασιῶν παραδοσιακῆς χειροτεχνίας» σέ συνεργασία μέ τόν ΕΟΜΜΕΧ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Κέντρου ἐμπλουτίστηκε μέ 250 συμπληρωμένα μέ ἐπιτόπια ἔρευνα πολυσέλιδα ἐρωτηματολόγια γιά ἐργαστήρια καὶ τεχνικές παραδοσιακῆς βιοτεχνίας. Ἡ ὀλοκλήρωση τοῦ Προγράμματος θά ἀποδώσει στό Κέντρο λαογραφικό ὑλικὸ γιά 550 τουλάχιστον ἐργαστήρια μέ πολύτιμες πληροφορίες, φωτογραφίες, πίνακες κλπ.

Ἀπὸ τὸ 1975 τὸ Κέντρο, μετὰ ἀπὸ πρόταση τῆς Διευθύντριας Αἰκ. Πολυμέρου-Καμηλάκη καὶ ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς, πραγματοποιεῖ ἐπ’ εὐκαιρία ἀποστολές, γιά τὴ συγκέντρωση ὑλικοῦ ἐπ’ εὐκαιρία λαογραφικῶν γεγονότων τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὸν νά καλυφθοῦν ἀπὸ τίς ἐντεταλμένες λαογραφικές ἀποστολές. Οἱ ἔρευνες αὐτὲς πρὸς τὸ παρὸν καλύπτονται μέ ἔξοδα τῶν ἐρευνητῶν.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους ἐκτελέστηκαν οἱ ἐξῆς ἐντεταλμένες ἀποστολές:

Ἄννα Παπαμιχαήλ-Κουτρούμπα

Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στό νομὸ Δωδεκανήσου (3-25 Αὐγούστου, Ρόδος)

Ἐλευθέριος Ἀλεξάκης

Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στό Νομὸ Λακωνίας (19 Αὐγ. - 8 Σεπτ.).

Ἐλένη Ψυχογιοῦ

Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στό νομὸ Ἡλείας (10-29 Αὐγούστου, Πύργος, ὄρεινὴ Ὀλυμπία, Ἀνδρίτσαινα, Φανάρι, Ἀμυγδαλιές, Μονὴ Σεπετοῦ, Ἀλίγειρα).

Μιράντα Τερζοπούλου

Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στό νομὸ Ἐβρου.

Παναγιώτης Καμηλάκης

Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στό νομὸ Φλώρινας (22 Αὐγ. - 11 Σεπτεμβρίου)

Ἀλίκη Παληοδήμου

Λαογραφικὴ ἀποστολὴ στό νομὸ Κερκύρας (10 ἕως 30 Αὐγούστου).

Μαρία Ἀνδρουλάκη

Λαογραφική αποστολή στο νομό Δωδεκανήσου (4-26 Αύγουστου, Ρόδος, Κάρπαθος).

Βασιλική Φάτση

Λαογραφική αποστολή στο νομό Μαγνησίας.

Έπ' ευκαιρία αποστολές

Έλευθέριος Αλεξάκης

1. Πενθήμερη έρευνητική αποστολή στη Λέσβο για τήν παρακολούθηση - βιντεοσκόπηση τής θυσίας του ταύρου στο Μανταμάδο και συγκέντρωση σχετικού πληροφοριακού υλικού με συνεντεύξεις (4-8 Μαΐου 1998).
2. Πενθήμερη έρευνητική άδεια στο Πωγώνι (χωριό Κεφαλόβρυσο) για τή συγκέντρωση - συμπλήρωση λαογραφικών - έθνογραφικών πληροφοριών σχετικών με τὸ πολυφωνικό τραγούδι (29 Ιουλίου - 4 Αύγουστου 1998).

Έλένη Ψυχογιού

1. Τριήμερη έρευνητική έπ' ευκαιρία αποστολή στα χωριά Μάχου και Βρανά του νομού Ήλειας. Στη διάρκεια τής ὡς ἄνω αποστολής, συμμετείχε, παρακολούθησε και κατέγραψε σε μαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις και φωτογραφίες τή γιορτή του Αγίου Γεωργίου σε δύο οικογένειες κτηνοτρόφων, πρώην νομάδων και ἡμινομάδων και σήμερα μόνιμα εγκαταστημένων στα παραπάνω χωριά. Τὸ υλικὸ πὸ κατέγραψε (ἔθιμα, συνεντεύξεις, τραγούδια) περιλαμβάνεται σε τέσσερις 90άλεπτης διάρκειας κασέτες μαγνητοφώνου και ἑνενήντα περίπου ἔγχρωμες φωτογραφίες. Τὸ υλικὸ συμπλήρωσε με δύο ἐπισκέψεις κατά τή διάρκεια δύο Σαββατοκύριακων σε 7 κασέτες τῶν 90 λεπτῶν και 600 φωτογραφίες. Ἐκτὸς έρευνητικῆς ἄδειας, κατά τις ἡμέρες τῶν ἄργιῶν του Πάσχα, βιντεοσκόπησε τὰ ἔθιμα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς στα Λεχαινά του ἴδιου νομού (ἐπίσκεψη γυναικῶν στο νεκροταφεῖο, ἀκολουθία ἐπιταφίου και ἐγκώμια, λιτάνευση ἐπιταφίου στην πόλη και τὸ νεκροταφεῖο, πυρὰ στην πύλη του ἴδιου νεκροταφείου) σε μία βιντεοταινία 90'.
2. Κατά τὸ διήμερο (23-24/6/1998) πραγματοποίησε ἐπιτόπια ἔρευνα στο Λαύριο Ἀττικῆς ὅπου παρακολούθησε και κατέγραψε ἔθιμα και τραγούδια σχετικά με τὸν Κλήδονα, με τή συνεργασία τῆς μουσικολόγου συμβασιούχου συνεργάτριας του Κέντρου Ἄννας Μαρίας Γιαννακοδήμου). Τὸ υλικὸ πὸ συγκεντρώθηκε περιέχεται σε δύο 90άλεπτης διάρκειας κασέτες μαγνητοφώνου, 150 φωτογραφίες και μία 90άλεπτης διάρκειας ταινία video.

3. Κατά τή διάρκεια τῆς πενθήμερης ἐρευνητικῆς ἄδειας ἀπό 20/7/98 πραγματοποίησε «ἐπ' εὐκαιρίᾳ» ἀποστολή στό χωριό Φανάρι Ἀνδρίτσαινας τοῦ ἴδιου νομοῦ, προκειμένου νά παρακολουθήσει καί νά καταγράψει τὸ ἡλιολατρικὸ πανηγύρι τοῦ Προφήτη Ἡλία. Τὸ ὕλικὸ πού συγκέντρωσε κατέγραψε σέ δέκα 90άλεπτες κασέτες μὲ ἡχογραφημένες συνεντεύξεις, τὴ θεία λειτουργία καί τὸ γλέντι καί 150 περίπου φωτογραφίες. Κατά τή διάρκεια τῆς τριήμερης ἄδειας ἀπό 19/11/1998 πραγματοποίησε «ἐπ' εὐκαιρία» ἀποστολή στή νῆσο Ἀμοργὸ τοῦ νομοῦ Κυκλάδων προκειμένου νά συμμετάσχει καί νά καταγράψει τὸ πανηγύρι τῆς «Παναγίας τῆς Χοζοβιώτισσας».

Τὸ ὕλικὸ πού συγκεντρώθηκε περιέχεται σέ τέσσερις κασέτες 90άλεπτης διάρκειας, 155 φωτογραφίες (ὑπομνηματισμένες μὲ λεπτομερεῖς λεζάντες) καθὼς καί σέ προσωπικὸ ἡμερολόγιο ἐρευνας 50 περίπου σελίδων.

Παν. Καμηλάκης

Πραγματοποίησε: Ἐπιτόπια ἐρευνα στό νομὸ Χανίων γιὰ τὴ συμπλήρωση σαράντα Ἐρωτηματολογίων στό πλαίσιο τοῦ Προγράμματος «Κατάλογος παραδοσιακῶν ἐργαστηρίων παραδοσιακῆς χειροτεχνίας, πού διεξάγει τὸ Κέντρο.

Πενθήμερη ἄδεια ἐρεύνης στή Σίφνο γιὰ τὴν συγκέντρωση ὕλικου γιὰ τὶς ἐπαγγελματικὲς δραστηριότητες καί ἀσχολίες τῶν κατοίκων.

Ἀλίκη Παληοδήμου

Κατά τή διάρκεια ἐρευνητικῆς ἄδειας ἀσχολήθηκε μὲ τὴ συγκέντρωση καί μελέτη τῆς βιβλιογραφίας σχετικὰ μὲ τὴν ἡθογραφία τοῦ 19ου καί 20οῦ αἰώνα.

Αἰτήσεις ἐρευνητῶν γιὰ χρήση ὕλικου τοῦ Κέντρου

Μὲ εἰσήγηση τῆς Διευθύντριας καί ἔγκριση τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους δόθηκε ἡ ἄδεια γιὰ τὴν περιορισμένη χρησιμοποίηση ἀνεκδότου ὕλικου γιὰ τὴ σύνταξη διδακτορικῶν διατριβῶν καί εἰδικῶν μελετῶν σέ 20 ἐρευνητές, οἱ ὁποῖοι ἐργάσθηκαν στή Βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου ὑπὸ τὴν ἐποπτεία ἐντεταλμένων ἐρευνητῶν.

Ἀρχεῖακὸ ἔργο

Τὸ ὑλικὸ μὲ τὸ ὁποῖο ἐμπλουτίστηκε τὸ Ἀρχεῖο τοῦ Κέντρου εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικὸ σὲ θέματα κυρίως ὑλικοῦ βίου (διατροφῆς, κατοικίας, ἐνδυμασίας), στὸν ὁποῖο καὶ ὑστερεῖ. Ἐπίσης ἔχει κατατεθεῖ ὀπτικοακουστικὸ ὑλικὸ (κασέτες καὶ βιντεοταινίες).

Παράλληλα πραγματοποιήθηκε:

- Ἐνημέρωση εὑρετηρίων-καταλόγων ὀνομάτων συλλογῶν λαογραφικῆς ὕλης καὶ τόπων προέλευσῆς τῆς.
- Ἀπομαγνητοφώνηση καὶ καταγραφή στὸν Η/Υ ὑλικοῦ παλαιότερων ἀποστολῶν (Αἰκ. Πολυμέρου-Καμηλάκη).
- Κατάρτιση δύο χειρογράφων (Α.Ε. 4603 καὶ 4646) ἀπὸ τὶς περιοχὲς Δράμας καὶ Εὐβοίας, στὸ πλαίσιο ἐπιτοπίων ἐρευνῶν (Γ. Ν. Αἰκατερινίδης).
- Ἀπομαγνητοφώνηση συνεντεύξεων παλαιότερων λαογραφικῶν ἀποστολῶν (Ἐ. Ἀλεξάκης).
- Ὁλοκλήρωση χειρογράφων προηγουμένων λαογραφικῶν ἀποστολῶν (Β. Φάτση).

Χειρόγραφες Συλλογές 1998

Κατὰ τὸ 1998 εἰσήχθησαν στὸ Κέντρο Λαογραφίας 55 συλλογές ποικίλου λαογραφικοῦ ὑλικοῦ. Ἀπὸ αὐτὲς 28 ἔχουν κατατεθεῖ ἀπὸ τὴ Διευθύντρια Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη καὶ προέρχονται ἀπὸ ἐπιτόπιες ἐρευνες φοιτητῶν τῆς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ὅπου διδάσκει τὸ μάθημα τῆς Λαογραφίας, ἐπτὰ ἔχουν κατατεθεῖ ἀπὸ τὴν ἐπίκ. Καθηγήτρια τῆς Λαογραφίας κ. Μαρία Μηλίγκου-Μαρκαντώνη καὶ ἀποτελοῦν ἐργασίες φοιτητῶν τῆς, τρεῖς ἔχουν κατατεθεῖ ἀπὸ τὸν ἐρευνητὴ Α' τοῦ Κέντρου Ἐλευθ. Ἀλεξάκη, ὑπεύθυνο τοῦ Προγράμματος «Στρατηγικὲς τοῦ γάμου στοὺς κτηνοτρόφους» καὶ προέρχονται ἀπὸ ἐπιτόπια ἐρευνα συνεργατῶν τοῦ Προγράμματος. Οἱ ὑπόλοιπες προέρχονται ἀπὸ τὶς λαογραφικὲς ἀποστολὲς ἐρευνητῶν τοῦ Κέντρου ἢ διαφόρους ἐρασιτέχνες συλλογεῖς.

1. 4603, Γεώργιος Ν. Αἰκατερινίδης, Δρώμενα Θεοφανείων στὸ Μοναστηράκι Δράμας, Ἐπιτόπια ἐρευνα, Ἰαν. 1998, σχ. 8ο, σελ. 38.

Περιεχόμενα: Περιγραφές, καταγραφές γιὰ δρώμενα καὶ φωτογραφικὸ ὑλικό.

2. 4604, Πηνελόπη - Χρυσοβαλάντου - Τσαλίκουσου, Ὁ γά-

μος στην "Ιμβρο 1994-1995, 8ο, σελ. 39. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια του ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Γενικά. Προξενεία και μνηστεία. "Εθιμα πρό τῆς τελετῆς. Ἡ τελετὴ τοῦ γάμου. Τὰ μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ γάμου. Φωτ. 8.

3. 4605, Ἡ ρ α κ λ ῆ ς Φ ω τ ι á δ η ς, Συλλογὴ στοιχείων γιὰ τὸν γάμο τῶν Ποντίων (Δυτικὸ Γιαννιτσῶν, πρ. Κονίκοβο ἢ Στίβα Πέλλης), 1994, 8ο, σελ. 79. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Ἐθιμολογικὰ τοῦ γάμου, μέχρι τὰ μέσα τῆς δεκαετίας τοῦ '60.

4. 4606, Κ ω ν σ τ α ν τ ί ν α Χ ρ υ σ ί ν α, "Εθιμα γάμου ἀπὸ τὸ Παλαιοξάρι Φωκίδας 1995, 8ο, σελ. 79. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Γαμήλια ἑθιμολογικά, περιγραφές σὲ τοπικὸ ἰδίωμα, τραγούδια, φωτογραφίες 5.

5. 4607, Ἴ ω á ν ν α Π ρ ο δ ρ ο μ ί δ ο υ, Συγκέντρωση λαογραφικοῦ ὕλικου γιὰ τὴ διατροφή ἀπὸ τὸ Ὀμόλιο Λαρίσης 1997, 8ο, σελ. 101. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Τροφές, τρόποι παρασκευῆς, ἔθιμα, λεξιλόγιο, φωτογραφίες 15.

6. 4608, Γ ε ω ρ γ ί α Τ σ ο χ á κ η, Τροφές καὶ ποτὰ στὴν Κρήτη (Γαβαλοχώρι Χανίων), 1997, 8ο, σελ. 138. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Γενικὲς πληροφορίες, συνεντεύξεις γύρω ἀπὸ τροφές, σχετικὲς ἀντιλήψεις, εὐχές, δεισιδαιμονίες, τρόποι παρασκευῆς, ποτὰ, ψωμιὰ σὲ ἑορτές, γλυκίσματα κ.ἄ., φωτογραφίες καὶ φωτοτυπίες, διακοσμητικὰ ἀπὸ ἔντυπα, σκίτσα 113 συνολικά.

7. 4609, Ἀ ρ χ ό ν τ ω Κ α ρ α τ σ ό λ ι α, Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης γιὰ τροφές καὶ ποτὰ (Γιάλτρα Εὐβοίας). 1997, 8ο, σελ. 88. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Γεύματα, βασικὲς τροφές, τροφές λαϊκοῦ ἑορτολογίου, τροφές σὲ εἰδικὲς περιπτώσεις, συντήρηση τροφῶν, ποτὰ.

8. 4610, Σ π. Τ ζ ή λ ι ο ς ἰατρός, Συλλογὴ δημοτικῶν καὶ δημοτικοφανῶν τραγουδιῶν «Γύρου» ΒΔ. Κερκύρας. 1998, 4ο, σελ. 191.

Περιεχόμενα: Φωτοτυπίες 110 τραγουδιῶν καὶ βιβλιογραφικὸ κατάλογο.

9. 4611, Ἴ ω á ν ν η ς Ἡ λ ι ό π ο υ λ ο ς, συνταξ. δάσκαλος, Τὸ δημοτικὸ ἐργατικὸ τραγούδι στὴ Δωρίδα. 1997, 4ο, σελ. 21.

Περιεχόμενα: Εἰσαγωγή, εἰδικὴ ἀναφορὰ, ἐπὶ μέρους ἀνάλυση, τὰ ἐργατικὰ δημοτικὰ τραγούδια σὲ συνδυασμένον ρυθμὸ καὶ κίνηση, ἐργατικὰ τραγούδια (συλλογὴ), παρατηρήσεις κ.ἄ., συμπεράσματα, βιβλιογραφία.

10. 4612, Ἰωάννης Ἡλιόπουλος, συνταξ. δάσκαλος, Λαογραφικὴ ἀναφορά τοῦ Γιάννη Μακρυγιάννη. 1998, 4ο, σελ. 61.

Περιεχόμενα: Παροιμίες, γνωμικά τοῦ ἥρωα Γιάννη Μακρυγιάννη, βγαλμένα ἀπὸ τὰ Ἀπομνημονεύματα. Λαογραφικὴ ἀναφορά, (σύνολο 398). Εἰσαγωγή, Βιβλιογραφία - Εὐρετήριο.

11. 4613, Ἰωάννης Ἡλιόπουλος, συνταξ. δάσκαλος, Ὁ Δωρικὸς κεφαλόδεσμος. Λαογραφικὴ προσέγγιση. 1998, 4ο, σελ. 5.

Περιεχόμενα: Περιγραφές, ὀνοματολόγια, σχεδιαγράμματα, τραγούδια.

12. 4616, Βασίλειος Π. Σαρλῆς, Λαογραφικὰ βιώματα περιοχῆς Φενεοῦ Κορινθίας. Σχῆμα 4ο, σελ. 228 + 448 + 248 (σύνολο: σελίδες 924).

Περιεχόμενα. Μέρος Α': Ἐθιμικὰ καὶ δοξαστικά, προλογικὰ - γενικά, λαϊκὴ πίστη καὶ λατρεία (δοξασίες, παραδόσεις, πίστη σὲ στοιχεῖα κ.ἄ.), λαϊκὸ ἑορτολόγιο καὶ ἔθιμα, μαγεία, δεισιδαιμονία, εὐχές - ἄρες, ἀστρολογία - μετεωρολογία, λέξεις καὶ ὀνόματα, φυσιογνωμίες καὶ τύποι Φενεοῦ, φωτοτυπίες, πίνακες, λεξιλόγιο.

Μέρος Β': Λαϊκὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ ζωὴ. Κατοικία (οἰκισμός, βοηθητικοὶ χώροι, οἰκοσκευὴ), ἐνδυμασία, ὑπόδεση, κόμμωση, καλλωπισμὸς, τροφές καὶ ποτά, ποιμενικὴ ζωὴ, γεωργικὴ ζωὴ, (δημητριακὰ, ἀμπελουργία, κηπουρικὴ, δενδροκαλλιέργεια, λινοκαλλιέργεια, χασισοκαλλιέργεια, βαμβακο-ριζοκαλλιέργεια, μεταξοσκωληκοτροφία), κυνήγι, μελισσοκομία, λαϊκὴ βιοτεχνία καὶ ἐπαγγέλματα (20 συνολικά), σχεδιαγράμματα, εἰκόνες, πίνακες, λεξιλόγιο κ.ἄ.

Μέρος Γ': Φιλολογικὴ Λαογραφία, μῦθοι - παραμῦθια - εὐτράπελες διηγήσεις (106), παραμῦθια 70, εὐτράπελες διηγήσεις (72), παραδόσεις (82), παροιμίες (366), παροιμιόμυθοι (111), αἰνίγματα (142), γλωσσοδέτες (32), λογοπαίγνια (5), λαϊκὰ προβλήματα (9) - τραγούδια (528), μουσικὴ καὶ χοροί, μεταγενέστερα - σύγχρονα λαογραφικὰ (τραγούδια, χκροὶ) κ.ἄ.

13. 4615, Ὁλγα Κωστίδου - Γεωργία Τσαλαβρέτα, Ὁ γάμος: στὴν πόλη τοῦ Βόλου 1993, 4ο, σελ. 10. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Περιγραφή σύγχρονου ἀστικοῦ γάμου καὶ φωτοτυπίες 5 φωτογραφίες.

14. 4616, Εὐαγγελία Μακρῆ, Ὁ γάμος στὴν πόλη τοῦ Ἀλμυροῦ, 1993, σχ. 4ο, σελ. 92. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Ποικίλες πληροφορίες γιὰ τὸν γάμο μὲ μορφή συνεντεύξεων.

15. 4617, Ἀποστολία Ἀθ. Τραγανίτη, Ὁ γάμος στὸ Φλαμούλι Τρικάλων, 1993, σχ. 4ο, σελ. 35. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Περιγραφές καὶ ποικίλες πληροφορίες περὶ γάμου μὲ μορφή συνεντεύξεων.

16. 4618, Σεβαστὴ Ζήκου, Ὁ γάμος στὸ χωριὸ Συγκρέλο Εὐρυτανίας καὶ στὴν πόλη, 1993, σχ. 4ο, σελ. 11. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Περιγραφές γάμου.

17. 4619, Κωνστ. Καραχάλιας - Βασιλική Βασιλειάδου, Οί τελετές του γάμου στην περιοχή της Θεσσαλίας (Ρευματιά Φαρσάλων, Κοιλάδα Λαρίσης), 1992, σχ. 4ο, σελ. 8. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/τρια του ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Περιγραφές του γάμου.

18. 4620, Βαλσάμη Τσικρική, Ζητήματα σχετικά με το γάμο Αϊγάνη Λαρίσης, 1993, σχ. 4ο, σελ. 53. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/τρια του ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Περιγραφή του γάμου με μορφή ερωτήσεων - απαντήσεων.

19. 4621, Δ. Σιαμούρης, Τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμα τοῦ γάμου στὸν Παλιὸ Πλάοταν Μαγνησίας 1993, σχ. 4ο, σελ. 13. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/τρια του ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Περιγραφή του γάμου με παράθεση τραγουδιῶν, προλήψεων κ.ἄ.

10. 4622, Α+Β, Κυριακή Χρυσοῦ - Καρατζᾶ, Ἐπιτόπια ἔρευνα στὴ Σαντορίνη σχετικά με τὴν ἐνδυμασία. Καλοκαίρι, σχ. 4ο, σελ. 28.

Περιεχόμενα: Ἀπομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις γύρω ἀπὸ τὴν ἐνδυμασία τῆς Σαντορίνης καὶ 26 ἔγχρωμες φωτογραφίες. Β'. βλ. παρατηρήσεις.

21. 4623, Κατερίνα Κεραμᾶ, Ὁ γάμος στὸν Ἅγιο Παντελεήμονα, 1993, σχ. 4ο, σελ. 41 + 4 κασέτες ἠχογραφήσεις. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου - Καμηλάκη, Δ/τρια του ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Ἱστορική ἀποψη τοῦ χωριοῦ, ἔθιμα γάμου, περιγραφές με συνεντεύξεις βάσει ἐρωτηματολογίου, 3 φωτοτυπίες φωτογραφιῶν.

22. 4624, Ἀθανασία Ἀδαμοπούλου, Συγκέντρωση λαογραφικοῦ ὑλικοῦ γιὰ τὴ διατροφή (Μεξιάτες Φθιώτιδας), 1992, σχ. 4ο, σελ. 38. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/τρια του ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Εἰδήσεις περὶ διατροφῆς (γεύματα, βασικὲς τροφές, τροφές κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐβδομάδας, τροφές λαϊκοῦ ἑορτολογίου, τροφές σὲ εἰδικές περιπτώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, συντήρηση τροφῶν, ποτά.

23. 4625, Ζωή Κόφφα, Διατροφή (τροφές καὶ ποτά) Κερασιὰ Καρδίτσας, 1992, σχ. 4ο, σελ. 25. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/τρια του ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Πληροφορίες γιὰ γεύματα, συνήθη καὶ ἑορταστικά, δοξασίες, βασικὲς τροφές, γλυκά, τροφές λαϊκοῦ ἑορτολογίου, γενικὲς εἰδήσεις γιὰ τὸ χωριό.

24. 4626, Μαρία Δημητρίου, Ὁ γάμος στὸ χωριό μου Ἀκάκι Λευκωσίας,

1993, σχ. 4ο, σελ. 24. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια του Κέντρου).

Περιεχόμενα: Έθιμα και περιγραφές.

25. 4627, Έλένη Τσιαμπούλα, Τα έθιμα του Πάσχα και τὰ έθιμα του γάμου στο χωριό Άηδόνα Καλαμπάκας, 1992, σχ. 4ο, σελ. 43. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια του Κέντρου).

Περιεχόμενα: Έθιμα λαϊκής λατρείας από την Κυριακή της Αποκριάς έως την Ανάληψη και έθιμα γάμου, με παράθεση και τραγουδιών (λατρευτικών και γαμηλίων).

26. 4628, Σοφία Σπυροπούλου, Η κοινωνική οργάνωση της Ρεντίνας, 1992, σχ. 4ο, σελ. 25. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια του ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Ειδήσεις με τη διοίκηση της Κοινότητας, τούς κοινοτικούς άρχοντες και ύπαλλήλους, διάκριση κοινωνικών τάξεων, αλληλοβοήθεια - συνεργασία, θέση γυναίκας, φιλοξενία, ξενιτιά, συντεχνίες - επαγγέλματα.

27. 4629, Ευθυμία Άτματζίδου, Συλλογή στοιχείων για τη ζωή της γυναίκας στον Πόντο, 1992, σχ. 4ο, σελ. 16. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου - Καμηλάκη, Δ/ντρια του ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Ειδήσεις για τη ζωή των γυναικών στον Πόντο και τη θέση τους, καθώς και για ένδυμασία και καλλωπισμό· επίσης μιὰ έγχρωμη παραστατική εικόνα της γυναικείας ένδυμασίας.

28. 4630, Βασιλική Φούντα, Επιτόπια έρευνα για τὸ γάμο στο Σουφλί, 0000 σχ. 4ο, σελ. 36. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια του Κέντρου).

Περιεχόμενα: Περιγραφές, τραγούδια, έθιμα, προικοσύμφωνα κ.ά. στοιχεία σχετικά με τὸν γάμο, από μαρτυρίες παλαιότερων.

29. 4631, Άγγελος Παπάγγελος, Τὸ έθιμο του γάμου στην Ματσούκα (Πόντος) 1996, σχ. 4ο, σελ. 9. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια του Κέντρου).

Περιεχόμενα: Περιγραφή τοπικού γάμου.

30. 4632, Κωνσταντίνα Δάλλα, Ο γάμος στη Στράτο Άγρινίου, 1993, σχ. 4ο, σελ. 12. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια του ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Περιγραφή του τοπικού γάμου.

31. 4633, Μαρία Χριστοδούλου, Κυπριακές Παροιμίες, 19 , σχ. 4ο, σελ. 50. (Καταθέτης: Αϊκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια του ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: «Τζυπριώτικες παροιμίες, πρακτικές και φιλολογικές χωρισμένες σε κεφάλαια κατά τὸ θέμα τους» (πρόλογος, γνωμικές παροιμίες, βιοσοφικό περιεχόμενο, κοινωνικό περιεχόμενο, οίκο-

νομικό περιεχόμενο, ήθικò περιεχόμενο, οίκογενειακό περιεχόμενο, φυσικό περιεχόμενο, παροιμίες αλληγορικές, γλωσσάριον). Σύνολο παροιμιών: 448.

32. 4634, Σοφία Ἀρμελινιοῦ, Συλλογή παραδόσεων ἀπὸ τῆ Σίφνου, 1997, σχ. 40, σελ. 34. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια τοῦ Κέντρου).

Περιεχόμενα: Γενικές πληροφορίες, σύντομη ἱστορική ἐπισκόπηση τῆς Σίφνου, καὶ συλλογή παραδόσεων σχετικῶν μὲ ζῶα, δαιμονικά ὄντα, θαυματουργές εἰκόνες, χτίσιμο ἐκκλησιῶν, θαύματα καὶ μὲ ἱστορίες ἀρχαιότητας· ἐπίσης ἓνα χάρτη, 5 φωτοτυπίες καὶ 6 ἐγχρωμες φωτογραφίες.

33. 4635, Ροδάνθη Παπαμιχελάκη, Παραδόσεις καὶ παραμῦθια, Μέλαμπες, Ὀρθές Ρεθύμνης, 1997, σχ. 40. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια τοῦ Κέντρου).

Περιεχόμενα: 6 παραμῦθια καὶ 12 παραδόσεις.

34. 4636, Ἀννα Κουκουβέτσου, Λαογραφικά στοιχεῖα τῆς περιοχῆς μου. (Ἐξαρχος, Ἀταλάντη, Δραχμάνιο (;) Λοκρίδας, Γοργοπόταμος Φθιώτιδας), 1995, σχ. 40, σελ. 38. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Εἰδήσεις γιὰ διατροφή, ἔνδυμα, οἰκοσκευή, λ. λατρεία, ἀσχολίες κατοίκων· ἐπίσης τραγούδια καὶ διηγήσεις.

35. 4637, Νικόλαος Τζιαφέτας, Λαογραφικά καὶ ἱστορικά στοιχεῖα τῆς Δεσκάτης καὶ τῆς περιοχῆς τῆς, 1997, σχ. 40, σελ. 22. (Καταθέτης: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Δ/ντρια τοῦ ΚΕΕΛ).

Περιεχόμενα: Κυρίως τοπωνύμια καὶ τραγούδια.

36. 4638, Εὐθύμιος Καραχάλιος, δάσκαλος, Ἀπὸ τῆ λαϊκῆ μας παράδοση στὸ Κουτσοπόδι. 1995, σχ. 40, σελ. 36 + 18.

Περιεχόμενα: «Λαογραφικὴ ἐργασία τῆς Γ2 τάξης τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Κουτσοποδίου», μὲ εἰδήσεις γύρω ἀπὸ τὴν ἱστορία - κοινωνικὴ καὶ πολιτιστικὴ ζωὴ τοῦ Κουτσοποδίου, τὶς βασικὲς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, ἤθη καὶ ἔθιμα ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ τόπου (λ. λατρεία - γάμος - τελευτή, τραγούδια κ.ἄ.), καθὼς καὶ 18 ἐγχρωμες φωτοτυπίες μὲ 35 φωτογραφίες.

37. 4639, Κώστας Ζαχ. Γιαννιός, καθηγητῆς, Τὸ ξυλόκαρρο καὶ τὸ ξυλαλύτρι στὴν Κωμόπολη Κυθρέας Κύπρου. 1998, σχ. 40, σελ. 79.

Περιεχόμενα: Ἀναλυτικὲς περιγραφές μὲ φωτογραφίες καὶ σχέδια.

38. 4640, Βασ. Π. Σαρλῆς, Ἡ πρὸς τὴν Παναγία λατρευτικὴ συμπεριφορὰ τῶν Μουσουλμάνων Ἑλλήνων πολιτῶν. 1998, σχ. 40, σελ. 32.

Περιεχόμενα: Ποικίλες εἰδήσεις περὶ Πομάκων (κατχγωγή, διαβίωση, γλώσσῃ, ἱστορικὰ στοιχεῖα κ.ἄ.), λ. λατρείας καὶ δεισιδαιμονίας, ἐπίσης τραγούδια καὶ φωτοτ. φωτογραφιῶν.

39. 4641, Γεώργ. Ἀντ. Μπακάλης, ἐκπαιδευτικὸς. Λαογραφία τοῦ τόπου

μου (Άράχωβα του Παρνασσού). "Ηθη και έθιμα. 1998, σχ. 8ο, σελ. 159 + 1 δι-σκέτα.

Περιεχόμενα: Είσαγωγή, ό κύκλος τής ζωής, έορτές, άσχολίες τών κατοίκων, παλιά έθιμα (άναμνή-σεις εύθυμων συμβάντων), παλιοί τύποι του χωριού, συνοικίες και βρύσες, παραμύθια και ιστορίες, παραδοσιακές έργασίες, τοπικά διάφορα (πολιτιστικά γεγονότα κλπ. V.

40. 4642, "Α ν ν α Πα πα μι χ α ή λ - Κ ο υ τ ρ ο ύ μ π α. 'Επιτόπια έρευνα στη Σύμη Δωδεκανήσου. 'Ιούλιος 1998, σχ. 8ο, σελ. 66.

Περιεχόμενα: 'Ιστορικά και άλλα στοιχειά. 'Υλικός βίος (τροφές, οικοδομήματα). Κοινωνικός βίος (κοιν. όργάνωση, δίκαιο, γάμος, τελευτή, παιδί, γέννηση). Πνευματικός βίος (θρησκεία, λ. πίστη και λατρεία), λ. Ιατρική, μουσικά όργανα και χοροί, άσματα, παραδόσεις (8), παροιμίες (3). 'Εκ του γλωσσικού θησαυρού (τοπωνύμια), φωτογραφίες 38, χάρτης 1, φωτοτ. 2.

41. 4643, "Α ν ν α Πα πα μι χ α ή λ - Κ ο υ τ ρ ο ύ μ π α. Συλλογή λαογραφικής ύλης και έρευνα στη νήσο Ρόδο (Καλυθιές, Φαληράκι, Κρεμαστή, 'Ιάλυσος, Σορωνή, Ρόδος Φάνες), από 3 Αύγ. έως και 25 Αύγ. 1998, σχ. 8ο, σελ. + 2 κασέτες με ήχο-γραφήσεις.

Περιεχόμενα: I. 'Υλικός βίος: Κατοικία, κλπ., σκεύη, ρουχισμός κλπ., ένδυμα, καλλωπισμός, τρο- 'Επαγγελματικός βίος (γεωργία, κτηνοτροφία, άλιεία, βιοτεχνία, κεντητική, άγγειοπλαστική, ξυ- λογλυπτική, άρτοποιία, βαφική, κ.ά.). Φυτά, Ζώα. II. Κοινωνικός βίος: Γέννηση, γάμος, τελευτή, κοινωνική όργάνωση και λαϊκό δίκαιο. III. Πνευματικός βίος: Λαϊκή λατρεία, μαγεία και δεισιδ. συνήθειες, λ. Ιατρική, άστρολογία, μετεωρολογία, μαντική, δημ. ποίηση (220), διάφορες διηγήσεις (3), παραδόσεις (164), παροιμίες και παροιμ. φράσεις (16), αινίγματα (10), παιδιές (22), εύχές (14), όνόματα κλπ. (108), ήχογραφήσεις 118, φωτογραφίες 319, σχέδια, χάρτες 13. Γενικά.

42. 4644, Πα να γι ώ τ α Πολί τη, 'Επιτόπια έρευνα στο χωριό Κούκουρα Βοιωτίας. 'Ιούλιος 1997, σχ. 8ο, σελ. 92. (Καταθέτης: 'Ελευθ. 'Αλεξάκης, 'Ερευ- νητήα ΚΕΕΛ, ύπεύθυνος προγράμματος).

Περιεχόμενα: 'Απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις γύρω από τó γάμο στους κτηνοτρόφους, πού είναι στο θέμα του σχετικού έρευνητικού προγράμματος, καθώς και 36 φωτοτυπίες με προικο- σύμφωνα.

43. 4645, 'Α ν δ ρ ο μ ά χ η Ο ί κ ο ν ό μ ο υ, 'Επιτόπια έρευνα στα χωριά Πύλη Βοιωτίας και Βίλια 'Αττικής, 1996-97, σχήμα 8ο, σελ. 189. (Καταθέτης: 'Ελευθ. 'Αλεξάκης, 'Ερευνητής ΚΕΕΛ, ύπεύθυνος προγράμματος).

Περιεχόμενα: 'Απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις γύρω από τó θέμα «'Ο γάμος στους κτηνοτρό- φους: στρατηγικές και σύμβολα», στο πλαίσιο ειδικού έρευνητικού προγράμματος, καθώς και 34 φωτογραφίες.

44. 4646, Γ ε ώ ρ γ. Ν. Α ί κ α τ ε ρ ι ν ί δ η ς, 'Ερευνητής ΚΕΕΛ, Δύο λατρευτικά έθιμα από την Εύβοια, 1998, σχ. 8ο.

Περιεχόμενα: α) Τó «κεσκέσι» στα Πάνω Μάμουλα Γυμνού· β) Τó «ρεβιθόρουζο» στο Βασιλικό, (ειδήσεις λαϊκής λατρείας, 1 άφίσα, 17 φωτογραφίες).

45. 4647, Λ α μ π ρ ι ν ή Ρ ά ι κ ο υ, 'Επιτόπια έρευνα για τούς Σαρακατσάνους τής Βοιωτίας (Τσουκαλάδες, Χαιρώνεια, "Άγιος Βλάσης), 1998, σχ. 8ο, σελ. 256. (Καταθέτης: 'Ελευθ. 'Αλεξάκης, 'Ερευνητής ΚΕΕΛ, υπεύθυνος προγράμματος).

Περιεχόμενα: Ληξιαρχικές πράξεις γάμου, όνοματεπώνυμα από δημοτολόγιο, βιογραφίες, άπομαγνητοφωνημένες συζητήσεις, γύρω από τó θέμα του γάμου, ειδήσεις για τó «άντάμωμα Σαρακατσαναίων Φθιώτιδας» τó 1998, τραγούδια, 32 φωτογραφίες.

46. 4648, 'Ε λ ε υ θ. Π. 'Α λ ε ξ ά κ η ς, 'Ερευνητής ΚΕΕΛ, Λαογραφική άποστολή στην "Ηπειρο (ν. 'Ιωαννίνων, Κεφαλόβρυσο, Κάτω Μερόπη Πωγωνίου) από 8 Αύγ. έως 1 Σεπτ. 1996, σχ. 8ο, σελ. 477.

Περιεχόμενα: Ειδήσεις σχετικά με κτηνοτροφία, τσελιγκάτα, γεωργία, κηπουρική, λ. δίκαιο, παιδί, βάπτισμα, κουμπαριά, γάμο, λ. λατρεία, θάνατο, βοτανική, βιοτεχνία, ένδυμασία, φαγητά - τροφές, τατουάζ, κατοικία - καλύβες, αὐτοδικία - βεντέτα, αδελφότητες· περιέχει επίσης βιογραφίες και γενεολογικά δέντρα, παραδόσεις, εὐτράπελες διηγήσεις, λεξιλόγιο, παροιμίες, επώνυμα, ήχογραφήσεις 48, φωτογραφίες 146.

47. 4649, Μ α ρ ί α Ζ α φ ε ι ρ ο π ο ύ λ ο υ, Συλλογή λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὰ Μέγαρα 'Αττικῆς, 1993-1997, σχ. 8ο, σελ. 1565. (Καταθέτης: Μαρία Μηλίγκου - Μαρκαντώνη, 'Επίκ. Καθηγήτρια Λαογραφίας).

Περιεχόμενα: Εἰσαγωγικά - 'Υλικὸς βίος (κατοικίες, ένδυμα, ὑπόδεση, κόμμωση - καλλωπισμὸς, τροφές, ἐπαγγελματικὸς βίος, γεωργία, ἀμπελουργία, ἐλαιοκομία, ἄλλες γεωργικὲς καλλιέργειες καὶ ἀσχολίες, ἔθιμα τῶν γεωργῶν, φυτικὸς κόσμος, ποιμενικὸς βίος, μελισσοκομία, κυνήγι, ἀλιεία, ζωικὸς κόσμος, βιοτεχνία: ὕφαντική, βαφική, πλεκτική, κεντητική, ραπτική, ξυλοτεχνία - ξυλογλυπτική, κεραμεική, μεταλλουργία, τσαγκάρης, σαμαράς, καλαθοπλέχτης, ράπτης, βυρσοδέψης). Κοινωνικὸς βίος: (γέννηση: παιδοποιία, ἐγκυμοσύνη, τοκετός, λεχώνα, βρέφος, βάπτισμα καὶ παιδικὸς βίος, παιγνίδια· γάμος, γενικά, προξενεῖα - μνηστεία, ἔθιμα πρὸ τῆς τελετῆς, τελετὴ τοῦγάμου, τὰ μετὰ τὴν ἐορτὴ τοῦ γάμου: τευτῆ: γενικά, δοξασίες, προμηνύματα, τὰ πρὸ τῆς τελευτῆς, ἔθιμα μετὰ τὴν τελευτῆ, ταφή, ἔθιμα μετὰ τὴν ταφή· κοινωνικὴ ὀργάνωση: κοινότητα, οἰκογένεια, συνεργασία - ἀλληλοβοήθεια, ἔθιμο δίκαιο· χαιρετισμὸς, προπόσεις, εὐχές, ἀρὲς κλπ. Πνευματικὸς βίος (θρησκεία - λαϊκὴ πίστη καὶ λατρεία, ἔθιμα λαϊκοῦ ἐορτολογίου, μαγεία - δεισιδαιμονία, λαϊκὴ ἰατρική, ἀστρολογία - μετεωρολογία, δημῶδης ποίηση, μουσικὴ καὶ χοροί, μύθοι - παραμύθια κ.ἄ. διηγήσεις, παραδόσεις, παροιμίες, παροιμ. φράσεις, αἰνίγματα - λογοπαίγνια, διηγήματα διάφορα, τοπωνύμια. Αὐτοβιογραφίες πληροφορητῶν, φωτογραφίες 465, χάρτες, φωτοτυπίες.

48. 4650, 'Α θ η ν ᾶ Κ α σ ρ α μ π ο γ ι ᾶ, Συλλογὴ πρωτογενοῦς λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὰ χωριὰ Πρόδρομος - Σαράντι Βοιωτίας, 1997-98, σχ. 8ο, σελ. 1023. (Καταθέτης: Μαρία Μηλίγκου-Μαρκαντώνη, 'Επίκ. Καθηγήτρια Λαογραφίας).

Περιεχόμενα: Γενικά. Προλογικά, Εἰσαγωγικά στοιχεῖα. 'Υλικὸς βίος (κατοικία, ένδυμασία, ὑπόδεση, κόμμωση, καλλωπισμὸς, τροφές). 'Επαγγελματικὸς βίος (γεωργία, ἀμπελουργία, ἐλαιοκομία, ποιμενικὸς βίος, μελισσοκομία, ἀλιεία, βιοτεχνία, ὕφαντικὴ κ.ἄ., ξυλοτεχνία - ξυλογλυπτική, κεραμεική, μεταλλουργία· ἐπαγγέλματα: πεταλωτής, ἰατρὸς ζώων). Κοινωνικὸς βίος (γέννηση, λεχώ, δοξασίες καὶ συνήθειες, βάπτισμα, σχολικὴ ζωὴ, παιγνίδια· χαμός: γενικά, ἔθιμο πρὸ τῆς τελετῆς

καὶ μετὰ θάνατος: ἐνέργειες - δοξασίες, πένθος κ.ἄ. κοινωνική ὀργάνωση, λαϊκὸ δίκαιο, χαιρετισμοί, προπώσεις, ὕβρεις. *Πνευματικὸς βίος* (λαϊκὴ πίστη καὶ λατρεία: δοξασίες, δεισιδαιμονίες, ἔθιμα λαϊκοῦ ἑορτολογίου, λαϊκὴ ἰατρική. Τοπωνύμια, παρωνύμια, παροιμίες ἀρβανίτικες, ὄνειροκρισία, λεξιλόγιο, βιογραφίες, φυτολόγιο, φωτογραφίες 425.

49. 4651, Ἄ δ α μ α ν τ ί α Π. Σ τ ᾶ θ η, Συλλογὴ πρωτογενοῦς λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὴν Κεφαλληνία (Ληξούρι, Μαντουκάτα, Κουτογενάδα, Δαμουλιανάτα - περιοχὴ Γεραστὲς Μονοπωλάτη δήμου Πάλικης ν. Κεφαλληνίας), 1998, σχ. 8ο, σελ. 000. (Καταθέτης: Μαρία Μηλίγκου-Μαρκαντώνη, Ἐπίκ. Καθηγήτρια Λαογραφίας). Περιεχόμενα: *Γενικά*. Ὑλικὸς βίος (κατοικία, ἔνδυμα - ὑπόδεσις, κόμμωσις - καλλωπισμὸς, τροφές, ἐπαγγελματικὸς βίος, γεωργία, ἀμπελουργία, ἐλαιοκομία, φυτικὸς κόσμος, κτηνοτροφία, μελισσοκομία, κυνήγι, ἄλιεία, βιοτεχνία, ὑφαντικὴ, βαφικὴ, πλεκτικὴ, κεντητικὴ, ξυλοτεχνία, κεραμεικὴ, μεταλλουργία, κοινωνικὸς βίος). *Κοινωνικὸς βίος* (γέννησις, γάμος, τελευτὴ, κοινωνικὴ ὀργάνωση: κοινότης, οἰκογένεια, συνεργασία - ἀλληλοβοήθεια, λαϊκὸ δίκαιο, χαιρετισμοί, προπώσεις, εὐχές - ἀποτροπές, κατάρτες καὶ ἀφορισμοί, βλασφημίες - ὕβρεις. *Πνευματικὸς βίος* (λαϊκὴ πίστη καὶ λατρεία, δοξασίες, δεισιδαιμονία, ἔθιμα λ. ἑορτολογίου, μαγεία - ἀστρολογία - μετεωρολογία, προλήψεις, μαντικὴ, δημῶδες ποίηση, μουσικὴ - χοροί: τραγούδια ποικίλα, παραμύθια κ.ἄ. διηγήσεις, ὀνόματα - τοπωνύμια, λεξιλόγιο, βιογραφίες, φωτογραφίες, ἔγγραφα, χάρτες 5.

50. 4652, Δ ἦ μ η τ ρ α Ἀ γ γ ε λ ο π ο ὕ λ ο υ, Συλλογὴ πρωτογενοῦς λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὸ χωριὸ Δημητσάνα Γορτυνίας 1998, σχ. 8ο, σελ. 1169. (Καταθέτης: Μαρία Μηλίγκου-Καρκαντώνη, Ἐπίκ. Καθηγήτρια Λαογραφίας).

Περιεχόμενα: *Γενικά*. Α' Ὑλικὸς βίος: κατοικία, οἰκιακὰ σκεύη καὶ ἄλλα ἀντικείμενα, παραδοσιακὲς ἐνδυμασίαι Δημητσάνας, καλλωπισμὸς, τροφές, ἀγροτικὴ ζωὴ, ποιμενικὸς βίος, μελισσοκομία, κυνήγι, ὕφανση, κέντημα - πλέξιμο, ἐπαγγελματικὸς βίος. Β'. *Κοινωνικὸς βίος*: παιδοποιία, γέννησις, ἀνατροφή παιδιοῦ, γάμος, θάνατος, κοινωνικὴ ὀργάνωση, οἰκογένεια, οἰκογενειακὸ δίκαιο. Γ'. *Πνευματικὸς βίος*: οἱ ἅγιοι ἀπὸ τὴ Δημητσάνα, τὰ μοναστήρια, οἱ ἐκκλησίες, μικρὲς ἐκκλησίες, ἐξωκλήσια, τὸ κατηχητικὸ σχολεῖο, τὰ τάμματα, τὰ θαύματα, ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανός, λαϊκὰ ἑορταστικὰ ἔθιμα, γαιτροσόφια, ξόρκια, προβλέψεις, τὸ μάτι - τὸ ξεμάτιασμα, προλήψεις, μάγια, ὄνειρα, μέθοδοι γιὰ τὴν πρόβλεψη γαμπροῦ, πνεύματα, διηγήσεις, μύθοι, τραγούδια, ποιήματα, οἱ δώδεκα μῆνες καὶ οἱ παροιμίες τους προσωμίες, γυμνάσιο καὶ ἰδρύματα, δημοτικὸ, τὸ ὠρολογοστάσιο, λεξιλόγιο, βιογραφικὰ σημειώματα, φωτογραφίες 227.

51. 4653, Μ α ρ ί ν α Λ ι α κ ο π ο ὕ λ ο υ, Συλλογὴ πρωτογενοῦς λαογραφικοῦ ὕλικου ἀπὸ τὸ χωριὸ Καλλιθέα Φωκίδος, 1994-95, σχ. 4ο, σελ. 1345. (Καταθέτης: Μαρία Μηλίγκου-Μαρκαντώνη, Ἐπίκ. Καθηγήτρια Λαογραφίας).

Περιεχόμενα: *Γενικά*, ἱστορικὰ, τοπωνυμικά, παραδόσεις γιὰ χωριὸ κ.ἄ. Ὑλικὸς βίος: κατοικία (χώροι σπιτιοῦ, σκεύη, βοηθητικοὶ χώροι, δρόμοι, ἐθιμολογικά), ἔνδυμα, ὑπόδεσις, καλλωπισμὸς, ἔνδυμα, τροφές, (γενικὰ σὲ εἰδικὲς περιστάσεις), ἐπαγγελματικὸς βίος (γεωργία, ἀμπελουργία, ἐλαιοκομία, φυτικὸς κόσμος, ποιμενικὸς βίος (— σχετικὰ ἔθιμα, δοξασίες κ.ἄ.), βιοτεχνία (ὑφαντικὴ, πλεκτικὴ - κεντητικὴ, ξυλοτεχνία, κεραμεικὴ, μεταλλουργία κ.ἄ.). *Κοινωνικὸς βίος*: (γέννησις, παιδικὸς βίος, παιγνίδια, βάπτισις, γάμος, τελευτὴ), κοινωνικὴ ὀργάνωση (κοινότητα, οἰκογένεια,

έθιμικό δίκαιο). *Πνευματικός βίος*: θρησκεία (λιτανείες, τάματα, έθιμα λαϊκού έορτολογίου), μαγεία και δεισιδαιμονία, λ. ιατρική, άστρολογία και μετεωρολογία, παραδόσεις, άλλες διηγήσεις, παροιμίες, όνόματα, τοπωνύμια, τραγούδια, βιογραφίες, φωτοτυπίες έγγράφων 92, φωτογραφίες 275.

52. 4654, Παναγιώτα Βατσικάλου, Συλλογή λαογραφικού ύλικού από την Σκόπελο Μαγνησίας, 1994, σχ. 8ο, σελ. 576. (Καταθέτης: Μαρία Μηλίγκου - Μαρκαντώνη, Έπίκ. Καθηγήτρια Λαογραφίας).

Περιεχόμενα: *Γενικά* (τοπωνυμικά, μυθολογικά κ.ά.). *Υλικός βίος*: κατοικία (έσωτερικοί χώροι, έπιπλα, ρουχισμός κ.ά.), ένδυμα, υπόδεσις, κόμμωσις, καλλωπισμός, τροφές, έπαγγελματικός βίος (γεωργία, άμπελουργία, έλαιοκομία, δενδροκαλλιέργεια, ποιμενικός βίος, άλιεία, κεντητική, κεραμική, λ. ζωγραφική, μαχαιροποιία. *Κοινωνικός βίος*: γέννησις (παιδοποιία, τοκετός, βρέφος, κ.ά., βάπτισις, παιδικός βίος, παιγνίδια), γάμος, τελευτή, κοινωνική όργάνωση (λ. δίκαιο, χαιρετισμοί, προπόσεις, άραί, βλασφημίες κλπ.). *Πνευματικός βίος*: έθιμα λ. έορτολογίου, μαγεία και δεισιδαιμονία, λ. ιατρική, άστρολογία και μετεωρολογία, ένυκτική, δημόδης ποίηση (τραγούδια), μουσική και χοροί, μύθοι, παραμύθια, εϋτράπελοι διηγήσεις, ανέκδοτα, παροιμίες - παροιμιώδεις φράσεις - γνωμικά, αινίγματα, λογοπαίγνια κ.ά., όνόματα, λεξιλόγιο.

53. 4655, Εύπραξία Πολλάτου, Συλλογή λαογραφικής από τó χωριό Φαρακλάτα Κεφαλληνίας, 1995-96, σχ. 4ο, σελ. 1209.) Καταθέτης: Μαρία Μηλίγκου - Μαρκαντώνη, Έπίκ. Καθηγήτρια Λαογραφίας).

Περιεχόμενα: *Εισαγωγικά - Γενικά*. *Υλικός βίος*: κατοικία, ένδυμασία, καλλωπισμός, τροφές, γεωργία, άμπελουργία, έλαιοκομία, γεωργικές έργασίες, φυτικός κόσμος, έθιμα γεωργών, ποιμενικός βίος, μελισσοκομία, κυνήγιον, άλιεία, ζωικός κόσμος, βιοτεχνία, ύφαντική. *Κοινωνικός βίος*: γέννηση, γάμος, τελευτή, κοινοτική όργάνωση, χαιρετισμός, όρκοι, εϋχές, άρες, έθιμα λ. έορτολογίου, μαγεία, φίλτρα, λ. ιατρική. *Πνευματικός βίος*: άστρολογία, μετεωρολογία, τραγούδια (00), χοροί, μύθοι, παραμύθια, εϋτράπελες διηγήσεις), παροιμίες και γνωμικά, αινίγματα, τοπωνύμια, παρωνύμια, λεξιλόγιο. Φωτοτυπίες διάφορες 48, φωτογραφίες 364, έγγραφο πρωτότυπο 7, Φυτολόγιο με 22 δείγματα διαφόρων φυτών.

54. 4656, Νίκος Χατζούδης, Συλλογή πρωτογενούς λαογραφικού ύλικού, 1994-96, σχ. 8ο, σελ. 1059. (Καταθέτης: Μαρία Μηλίγκου-Μαρκαντώνη, Έπίκ. Καθηγήτρια Λαογραφίας).

Περιεχόμενα: *Εισαγωγικά Γενικά*. *Υλικός βίος*: κατοικία (τρόπος κατασκευής, χώροι, οίκοσκευή κλπ.), ένδυμασία, υπόδεση, κόμμωση, καλλωπισμός, πλύση ρούχων, τροφές, τροφές (συνήθειες και σέ ειδικές περιστάσεις), γεωργία, άμπελουργία, έλαιοκομία, κηπευτικά - όσπρια, έθιμα γεωργών, ποιμενικός βίος, άλιεία, βιοτεχνία (ύφαντική, βαφική, πλεκτά - κεντήματα, ξυλοτεχνία, κεραμική, μεταλλουργία, άλλα έπαγγέλματα: υποδηματοποιός, σαγματοποιός, μυλωνάς, σμυριδεργάτες). *Κοινωνικός βίος*: γέννηση (παιδοποιία, έγκυμοσύνη, τοκετός, λεχώ, παιδί, βάπτισις, σχολική ζωή, παιγνίδια), γάμος, θάνατος και συναφής έθιμολογία. *Πνευματικός βίος*: θρησκεία (παραδόσεις, δοξασίες), μουσική και χοροί, τραγούδια (292), εϋτράπελες διηγήσεις (3), όνόματα διάφορα (βαπτιστικά, παρωνύμιο κ.ά.), βιογραφικά σημειώματα πληροφορητών, λεξιλόγιο, πίνακας τοπωνυμίων, φωτογραφίες 257.

55. 4657, Γεώργιος Δ. Παναγιώτου, Λαογραφική βιβλιογραφία του Βορειοηπειρωτικού χώρου (1948-1991), σχ. 4ο, σελ. 140.

Περιεχόμενα: 364 βιβλιογραφικά λήμματα.

Έπαινοι Συλλογέων Λαογραφικού ύλικού (1998)

Με εισήγηση τῆς Διευθύντριας τοῦ Κέντρου Αἰκατερίνης Πολυμέρου-Καμηλάκη καὶ ὁμόφωνη ἀπόφαση τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου ἐπαινοῦνται οἱ ἐξῆς Συλλογεῖς λαογραφικοῦ ὕλικού τοῦ ἔτους 1997.

Μαρία Δ. Μπομποτά, πτυχιούχος τῆς Κλασικῆς Φιλολογίας τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν: Χειρ/φο ἀρ. 4531. Καταγραφή πρωτογενοῦς λαογραφικοῦ ὕλικού ἀπὸ τὸ δῆμο Μεσολογγίου, σχ. 4ο, σελ. 801, 1995-96.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία, τὴν ἐνδυμασία, τὴ διατροφή, τὴ γεωργία, τὴν ἀμπελοργία, τὴν ἐλαιοκομία, ἄλλες γεωργικὲς καλλιέργειες, ἔθιμα γεωργῶν, πληροφορίες γιὰ τὸν ποιμενικὸ βίο, τὴ μελισσοκομία, τὸ κυνήγι, τὴν ἀλιεία, τὸν ζωικὸ καὶ φυτικὸ κόσμος, τὴ βιοτεχνία-οἰκοτεχνία, τὴ γέννηση, τὴ βάπτισμα, τὸν παιδικὸ βίο, τὸ γάμο, τὴν τελευτῆ, τὴ λαϊκὴ λατρεία, τὴ μαγεία, τὴ μαντικὴ κλπ. Περιέχει ἐπίσης χαιρετισμοὺς, εὐχές, κατάρες, μύθους, παραμῦθια, διηγήσεις, παραδόσεις, παροιμίες, αἰνίγματα, λογοπαίγνια, πληροφορίες γιὰ τὸ μεσολογγίτικο ἰδίωμα καὶ γλωσσάριο. Τὸ ὕλικὸ ἐμπλουτίζεται καὶ συμπληρώνεται μὲ 246 φωτογραφίες, 35 σχεδιαγράμματα, 3 κασέτες μαγνητοφώνου μὲ τραγούδια καὶ μουσικὴ ἀπὸ τὸ πανηγύρι τοῦ "Αἰ-Συμιοῦ καὶ δύο βιντεοταινίες μὲ θέματα: Γιορτὲς ἐξόδου 1993 καὶ Πανηγύρι τοῦ "Αἰ-Συμιοῦ 1993. Προηγούμεναι τῆς συλλογῆς ἱστορικὲς καὶ ἄλλες διηγήσεις. Τὸ ὕλικὸ παρατίθεται στὸ τοπικὸ ἰδίωμα.

Α' ἔπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβὴ 300.000 δραχμῶν.

Παναγιώτα Σταμέλου, φοιτήτρια Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν, Χειρ/φο ἀρ. 4538. Ἔργασία Λαογραφίας ἀπὸ τὴ Βάγια Βοιωτίας, 1995-96, σχ. 8ο, σ. 977.

Περιέχει: Γενικὰ στοιχεῖα γιὰ τὸ χωριό, εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία, τὴν ἐνδυμασία, τὴν ὑπόδεση, τὸν καλλωπισμὸ, τὶς τροφές, τὴ γεωργία, τὴν ἀμπελοργία, τὶς γεωργικὲς ἀσχολίες, τὸν κοινωνικὸ βίο, τὸν ποιμενικὸ βίο, τὴ βιοτεχνία, τὸν πνευματικὸ βίο, τὴ θρησκεία - λατρεία, ἔθιμα τοῦ λαϊκοῦ ἑορτολογίου, τὴ μαγεία, τὴ λαϊκὴ ἰατρικὴ, τὴν ἀστρολογία, τὴ μετεωρολογία, τὴ δημοτικὴ ποίηση, τὴ μουσικὴ, τοὺς χοροὺς, τὰ παραμῦθια, τὶς παραδόσεις, τὰ λογοπαίγνια, τὶς εὐχές, τὸ λεξιλόγιο, τὶς βιογραφίες πληροφοριοδοτῶν, καὶ 133 φωτογραφίες.

Πρόκειται γιὰ πλούσια συλλογὴ, ἣ ὁποία ἔχει γίνε μὲ συγκεκριμέναις ὁδηγίαις καὶ ἰδιαίτερη προσοχή. Τὸ ὕλικὸ τῆς ἀναφέρεται στὸ σύνολο τῆς καθημερινῆς παραδοσιακῆς ζωῆς.

Α' ἔπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβὴ 300.000 δραχμῶν.

Κωστ. Καραβίτης, φοιτητῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν. Χειρ/φο ἀρ. 4539. Συλλογὴ πρωτογενοῦς λαογραφικῆς ὕλης ἐκ τῆς νήσου Θηρασίας, ἐν Θήρα Κυκλάδων, 1993, σχ. 8ο, σελ. 576.

Περιέχει: Γενικὰ ἱστορικὰ-γεωγραφικὰ στοιχεῖα, εἰδήσεις γιὰ τὸν ὕλικὸ βίο, τὴν κατοικία, τὴν ἐν-

δυμασία, τις τροφές, τή γεωργία, τόν ποιμενικό βίο, τὸ κυνήγι, τήν ἀλιεία, τή βιοτεχνία, τόν κοινω-
νικό βίο, τή γέννηση, τὸ γάμο, τὸ θάνατο, τοὺς χαιρετισμούς, τις εὐχές, τήν κοινωνική ὀργάνωση, τή
θρησκεία, τή μαγεία, τή λαϊκή ἰατρική, τή δημώδη ποίηση, τοὺς χορούς, τις εὐτράπελες διηγήσεις,
τὰ αἰνίγματα, τὸ γλωσσικό θησαυρό. Ἡ συλλογή πληρώνεται μὲ 114 φωτογραφίες, χάρτη καὶ δείγ-
ματα τῆς χλωρίδας τοῦ τόπου.

Πρόκειται γιὰ πλούσια συλλογή ὑλικοῦ ἀπὸ ἓνα νησί πού ἔχει παραδοθεῖ στὸν τουρισμό. Ἡ ἔρευνα
μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἡλικιωμένων διασώζει πολύτιμα στοιχεῖα τῆς παραδοσιακῆς ζωῆς πού ὑποχωρεῖ
διαρκῶς στὸ νησί.

Α' Ἔπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβὴ 300.000 δραχμῶν.

Νίκος Β. Καλτσᾶς, ἀρχιτέκτων μηχανικός, Καραγκούνικο χωριό, Χειρ/φο ἀρ. 4533
Λάρισα 1996, σχ. 40, σελ. 74 καὶ Εἰκονοστάσια τῆς ὑπαίθρου, Λάρισα 1996, σχ.40,
σελ. 52.

Πρόκειται γιὰ ἀξιόλογη προσπάθεια ἀπεικόνισης τῆς παραδοσιακῆς ζωῆς σ' ἓνα χωριό στὸν κάμπο
τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν εἰκονοστασιῶν, πού σηματοδοτοῦν τὸ χῶρο στὴν Ἑλληνικὴ ὑπαίθρο μὲ σχέ-
δια. Ἐπειδὴ, προφανῶς, ὁ συντάκτης τοῦ χειρογράφου σκοπεύει νὰ περιλάβει τὸ ὑλικὸ αὐτὸ σὲ
κάποια ἔκδοση καὶ ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ ἐπεξεργασμένη μορφή λαογραφικοῦ ὑλικοῦ καὶ δὲν ἀπο-
τελεῖ ἀρχεακὸ ὑλικό, εἶχε προταθεῖ νὰ ἀπονεμηθεῖ στὸν Κ. Ν. Καλτσᾶ ἔπαινος, χωρὶς χρηματικὴ
ἀμοιβὴ γιὰ τὴ μεγάλη καὶ ἀξιόλογη προσπάθειά του.

Γιάννης Ἡλιόπουλος Χειρ/φο ἀρ. 4544. Στοιχεῖα ἀπὸ τὴ Μουσικὴ Λαογραφία τῆς
ἐπαρχίας Δωρίδας. Ἔρευνα στὴν τοπικὴ παράδοση καὶ τὰ κείμενα γύρω ἀπὸ τὴ
μουσικὴ τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τοῦ χωριοῦ Κούκουρα Δωρίδας, 1997, σχ. 40,
σελ. 61 + 8 φωτογρ. + 3 κασέτες μαγνητοφώνου.

Πρόκειται γιὰ συλλογὴ, ἐπεξεργασία-μελέτη τοῦ μουσικοῦ ὑλικοῦ τῆς περιοχῆς Δωρίδας. Ἐπειδὴ
δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ πρωτογενὲς ὑλικὸ γιὰ τὸν ἐμπλουτισμὸ τοῦ ἀρχείου προτείνεται ἡ ἀπονομὴ
Α' ἐπαίνου χωρὶς χρηματικὴ ἀμοιβή.

Μαρία Σωτηροπούλου, Χειρ/φο ἀρ. 4549. Συλλογὴ λαογραφικῆς ὕλης μὲ θέμα: Δια-
τροφή ἀπ' τὸ χωριὸ Κυνηγὸς Πυλίας Μεσσηνίας, 1977, σχ. 80, σελ. 244.

Περιέχει: εἰδήσεις γιὰ τὴ διατροφή (ψωμί, ζυμαρικά, κρέας, ἐλιές, γλυκίσματα κ.ἄ.), τὰ γεύματα,
τὰ μαγειρικὰ σκεύη, τοὺς τρόπους παρασκευῆς, τὰ φαγητὰ τῶν ἐορτῶν, τις προλήψεις, τὰ ἔθιμα
κ.ἄ. Τὸ ὑλικὸ ἐμπλουτίζεται καὶ τεκμηριώνεται μὲ φωτογραφίες (49). Πρόκειται γιὰ συλλογὴ ὑλι-
κοῦ ἑνὸς ὀρισμένου θέματος τὸ ὁποῖο καταγράφει ἐξαντλητικά.

Β' ἔπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβὴ 200.000 δραχμῶν.

Γ. Ὑφαντῆς, καθηγητῆς. Χειρ/φο ἀρ. 4543. Ἡ λαϊκὴ ξυλογλυπτικὴ στὴν Αἰτωλο-
ακαρνανία, σχ. 40, σελ. 4.

Τὸ κείμενο συνοδεύει ὁμότιτλο ντοκυμανταῖρ σὲ κασέτα βίντεο. Τὸ ὑλικὸ πού περιέχει ἡ βιντεοται-
νία εἶναι ἀξιόλογο. Β' ἔπαινος χωρὶς χρηματικὴ ἀμοιβή.

Φωτεινὴ Διαμάντη, Χειρ/φο ἀρ. 4565. Λαογραφικὴ ἔρευνα μὲ θέμα: Ἡ κατοικία
στὸ χωριὸ Ἀπιδιά, 1993, σχ. 40, σελ. 58.

Περιέχει: 'Ιστορικά-γεωγραφικά στοιχεία του χωριού, γενικά στοιχεία του σπιτιού, την οικοδομική, τὰ μέρη του σπιτιού, την αύλη, τους βοηθητικούς χώρους, τὴ μορφή του σπιτιού, ἔθιμα καὶ προλήψεις γιὰ τὸ σπίτι, γενικὲς παρατηρήσεις.

Πρόκειται γιὰ μιὰ μονογραφία γιὰ τὸ σπίτι στὸ χωριὸ Ἄπιδιὰ. Τὸ ὕλικὸ στηρίζεται σὲ ἐπιτόπια ἔρευνα μὲ ἐρωτηματολόγιο καὶ ἔχει συγκεντρωθεῖ μὲ προσοχή.

Γ' ἔπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβὴ 150.000 δραχμῶν.

Βασ. Π. Σαρλῆς, Χειρ/φο ἀρ. 4550. Λαογραφικὰ βιώματα περιοχῆς Φενεοῦ Κορινθίας, 1997, σχ. 40, σελ.

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴν κατοικία, τὴν ἐνδυμασία, τὶς τροφές, τὰ ποτά, τὴν ποιμενικὴ ζωὴ, τὴ γεωργικὴ ζωὴ, τὴ μελισσοκομία, τὸ κυνήγι, τὴν βιοτεχνία, τὴν ὑφαντικὴ, τὴν κεντητικὴ, τοὺς νερόμυλους, τὰ ἐπαγγέλματα (κουρέας, ράπτῃς, τσαγκάρῃς, σιδεράς, καλαντζῆς, σαμαράς, οἰκοδόμος, ξυλουργός, ὑλοτόμος, βαρελάς, κεραμιδὰς, ἀσβεστὰς) κ.ἄ.

Ὁ Β. Σαρλῆς, συνταξιούχος δάσκαλος, ἔχει στείλει ἐπανελημμένα ὕλικὸ στὸ Κέντρο. Διατηρεῖ πάντοτε ἐπικοινωνία μὲ τὸ Κέντρο καὶ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν ἐμπλουτισμὸ τοῦ Ἀρχείου του.

Γ' ἔπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβὴ 150.000 δραχμῶν.

Χαράλαμπος Στυλιάδης, Χειρ/φο ἀρ. 4542. Λαογραφικὰ τοῦ χωριοῦ Φλάμπουρο Φλωρίνης, Θεσσαλονίκη 1993, σχ. 40, σελ. 118 (δακτυλογρ.).

Περιέχει: Εἰδήσεις γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ χωριοῦ, τὶς λατρευτικὲς καὶ μαγικὲς συνήθειες τῶν κατοίκων, τοὺς οἰωνούς, τὰ ἀπαντήματα, τὴ δημώδη ἰατρικὴ, τὶς ἐορτές, τὰ πανηγύρια, τὰ παιχνίδια, τὰ τοπικὰ ἔθιμα πρὸς τιμὴν τῶν ἁγίων κ.ἄ.

Ὁ Χ. Στυλιάδης ἔχει ἐπανελημμένα ἀποστέλλει στὸ Κέντρο ἀξιόλογο ὕλικό.

Γ' ἔπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβὴ 150.000 δραχμῶν.

Νικόλαος Μπαρμπαγιάννης, Χειρ/φο ἀρ. 4546. Μακρινοὶ ἀντίλαλοι (λαογραφικὰ διηγήματα), 1997, σχ. 40, σελ. 68.

Περιέχει 22 διηγήματα λαογραφικοῦ περιεχομένου.

Γ' ἔπαινος χωρὶς χρηματικὴ ἀμοιβή.

Ἄθαν. Καλμπασάνης, Χειρ/φο ἀρ. 4545. Ἱστορίες σὰν παραμύθια τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας Ἀγχιάλου, 1997, σχ. 40, σελ. 75 + 2 κασέτες μαγνητοφώνου.

Περιέχει: 27 διηγήσεις, ἰδιωματικὲς φράσεις καὶ γλωσσάριο.

Δ' ἔπαινος μὲ χρηματικὴ ἀμοιβὴ 100.000 δραχμῶν.

Κινηματογραφικὸ τμήμα

Συνεχίστηκε ἡ προετοιμασία ταινιῶν τοῦ κινηματογραφικοῦ ἀρχείου τοῦ Κέντρου γιὰ περαιτέρω τεχνικὴ ἐπεξεργασία τους ἀπὸ τὸν ὑπεύθυνο τοῦ τμήματος Ἐρευνητὴ Γεώργιο Αἰκατερινίδη προκειμένου νὰ πραγματοποιηθεῖ σχετικὴ ἔκδοση.

Βιβλιοθήκη

Στὸ πλαίσιο τοῦ Προγράμματος «Ἀνάπτυξη καὶ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ΚΕΕΛ» κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Κέντρου λειτούργησε μὲ ἀναδρομικὸ ἠλεκτρονικὸ κατάλογο γιὰ 18.000 λήμματα. Τὴν ἀναδρομικὴ καταλογογράφηση ἀνέλαβε, κατόπιν διαγωνισμοῦ, ἡ Ἑταιρεία ELIDOC, ἡ ὁποία παρέδωσε τὸ ἔργο τὸν Ἰούλιο τοῦ 1998. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴ τῆς ἀναδρομικῆς καταλογογράφησης ἡ συμβολὴ τοῦ ἐρευνητῆ Παν. Καμηλάκη καὶ τῆς συμβασιούχου Βιβλιοθηκονόμου Ἀφροδ. Σαμαρᾶ ἦταν ἰδιαίτερα σημαντικὴ.

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους ἡ Βιβλιοθήκη ἐμπλουτίστηκε μὲ 1700 περ. νέα βιβλία, ἑλληνικὰ καὶ ξενόγλωσσα καὶ ἀπέκτησε φωτοτυπικὸ μηχανήμα μὲ καρτοδέκτη καὶ ἐκθετήριο γιὰ τὴν τοποθέτηση τῶν νέων βιβλίων γιὰ τὴν ἐνημέρωση τῶν ἐρευνητῶν καὶ τῶν ἀναγνωστῶν. Ἡ ἐγκαιρὴ προετοιμασία καὶ σύνταξη καταλόγων ἀγορᾶς βιβλίων, ἡ παραγγελία καὶ παραλαβὴ τους, καθὼς καὶ καταγραφή τους στὸ βιβλίο εἰσαγωγῆς τῆς Βιβλιοθήκης, ἡ σύνταξη εὔρετηρίων συγγραφέων, ἀπαντητικῶν δελταρίων σὲ φορεῖς καὶ συγγραφεῖς ποὺ προσέφεραν δωρεὰν τὰ βιβλία τους συνέβαλαν στὴν ἄρτια λειτουργία της καὶ στὸν ἐμπλουτισμὸ της μὲ νέες ἀλλὰ καὶ παλιές ἐκδόσεις.

Ἐγίνε καταγραφή βιβλίων, περιοδικῶν, ἀνατύπων ποὺ προσέφεραν οἱ συγγραφεῖς τους, τακτοποίησή τους καθὼς καὶ κατάταξη σκόρπιων φύλλων τοπικῶν ἐφημερίδων.

Περισσότεροι ἀπὸ 100 ἐρευνητὲς ἐξυπηρετήθηκαν ἀπὸ τὸν Ὑπεύθυνο τῆς Βιβλιοθήκης Παν. Καμηλάκη ἐπικουρούμενο ἀπὸ τὴν Ἀφρ. Σαμαρᾶ μὲ τὴν παροχὴ βιβλίων, χειρογράφων, βιβλιογραφικῶν πληροφοριῶν κλπ.

Παράλληλα ἔγινε εἰσαγωγὴ στοιχείων στὸ πληροφοριακὸ σύστημα τοῦ ΚΕΕΛ, προσθῆκες καὶ διορθώσεις στὶς ἤδη καταχωρημένες ἐγγραφές στὸν ἠλεκτρονικὸ κατάλογο τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ΚΕΕΛ, ἀποδελτίωση καὶ καταγραφή τῶν βιβλίων καὶ περιοδικῶν ποὺ δωρήθηκαν ἢ ἀγοράστηκαν ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκη στὴ διάρκεια τοῦ τρέχοντος ἔτους (2000 καταγραφές). Ἐγίνε ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ἀφροδίτη Σαμαρᾶ:

1. Τακτοποίηση τοῦ καταλόγου τῆς Βιβλιοθήκης.
2. Τοποθέτηση νέων δελτίων στὸν κατάλογο τῆς Βιβλιοθήκης.
3. Ἐκπαίδευση τοῦ προσωπικοῦ στὴ χρῆση τοῦ Προγράμματος Advance.

Προκηρύξεις θέσεων έρευνητών του Κέντρου

1. Προκηρύχθηκε μία θέση Μουσικολόγου-Έρευνητή στη Δ' βαθμίδα.
2. Με απόφαση της Έφορευτικής Έπιτροπής ζητήθηκε από το Υπουργείο Παιδείας ή ίδρυση τριών νέων θέσεων Έρευνητή του Κέντρου. Το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας ένεκρινε μία θέση.

Συνεργασία με εκπαιδευτικά Ίδρύματα

Η συνεργασία του Κέντρου με τὰ Άνώτατα Εκπαιδευτικά Ίδρύματα εγκαινιάστηκε με την ύποδοχή για πρώτη φορά φοιτητών στο πλαίσιο Προγραμμάτων Έξάσκησης και Άπασχόλησης. Έτσι από 1ης Οκτωβρίου 1998 στο πλαίσιο του Προγράμματος τρίμηνης πρακτικής άσκησης του Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Άνθρωπολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου, ύπό την έποπτεία της έπικ. Καθηγήτριας κ. Σίβυλλας Κοτσώνη-Δημητρίου, εργάσθηκαν και άσκήθηκαν στο Κέντρο ύπό την έποπτεία των έρευνητών Έλευθερίου Άλεξάκη και Παναγιώτη Καμηλάκη οί τεταρτοετείς φοιτήτριες Άννα Άποστολίδου και Έλευθερία Άνδρεαδάκη.

Η Έλευθερία Άνδρεαδάκη έπεξεργάσθηκε και είσήγαγε στοιχεΐα στη βάση δεδομένων του Προγράμματος «Κατάλογος έργαστηρίων παραδοσιακής χειροτεχνίας». Κατέγραψε 20 έρωτηματολόγια και συνέταξε συγκεντρωτικούς καταλόγους των καταγεγραμμένων έργαστηρίων.

Η Άννα Άποστολίδου άσχολήθηκε με την έπεξεργασία και ταξινόμηση ύλικού του άρχείου του ΚΕΕΛ σχετικά με την Κοινωνική Όργάνωση. Εϊδικότερα κατέγραψε στοιχεΐα στις καρτέλες του ήλεκτρονικού ύπολογιστή (108 δελτία).

Άπομαγνητοφώνησε έπίσης συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια έπιτόπιας λαογραφικής άποστολής του έρευνητή Έλευθ. Άλεξάκη (δύο κασέτες συνολικής διάρκειας 180 λεπτών).

Και οί δύο έπικούρησαν στην εργασία του Κέντρου (φωτοτυπίες, δακτυλογράφηση κειμένων, καταγραφή στον ύπολογιστή της ξενόγλωσσης βιβλιογραφίας κλπ.).

Παράλληλα, αξιοποιώντας τη λαογραφική Βιβλιοθήκη του Κέντρου προώθησαν την πτυχιική τους εργασία με θέμα «Άνθρωπολογική προσέγγιση της “Φόνισσας” του Παπαδιαμάντη».

Ἐκδόσεις τοῦ Κέντρου

1. Τυπώνεται ἡ Ἐπετηρίδα τοῦ Κέντρου, τ. 28 (1987-1998).
2. Τυπώνεται Ἐνημερωτικό φυλλάδιο γιὰ τὰ Προγράμματα τοῦ Κέντρου.
3. Ἀνατυπώνεται ὁ Γ' τόμος τῶν Δημοτικῶν Τραγουδιῶν, ὁ ὁποῖος συνοδεύεται ἀπὸ ἓνα δίσκο πυκνῆς ἐγγραφῆς (CD), τὴν ἐκτύπωση τοῦ ὁποῖου προσφέρει ἡ Ἑταιρεία Fabel Sound.

Προετοιμάζεται γιὰ ἐκδοση

1. Ὁ Β' τόμος τῶν Δημοτικῶν τραγουδιῶν.
Κείμενα, σχόλια, ἐπιλογή: Σπυρ. Περιστέρη - Γεωργίου Ἀμαργιανάκη.
2. Ἐκδοση τόμου μὲ τὶς «Παραδόσεις τῆς Βορείου Ἡπείρου». Ἀποτελεῖ Corpus τῶν παραδόσεων, μὲ τὸν ἀπαραίτητο ἐπιστημονικὸ σχολιασμό, τοῦ Βορειοηπειρωτικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὸ πρότυπο τῶν «Παραδόσεων» τοῦ Ν. Γ. Πολίτου. Τὸν τόμο προετοιμάζει ὁ Καθηγητῆς τῆς Λαογραφίας Γεώργιος Παναγιώτου, ὁ ὁποῖος ὑπηρετεῖ μὲ σύμβαση ἔργου στὸ Κέντρο Λαογραφίας. Ἀποτελεῖ συμβολὴ στὴν ἐρευνα καὶ μελέτη τοῦ ἐλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Β. Ἡπείρου γιὰ τὸν ὁποῖο τὸ Κ.Ε.Ε.Λ. ἔχει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον.
3. Ἐκδοση τοῦ χειρογράφου τοῦ Ὁμοτ. Καθηγητῆ τῆς Λαογραφίας καὶ Προέδρου τῆς Ἑλλην. Λαογραφικῆς Ἑταιρείας Δημητρίου Σ. Λουκάτου ἀπὸ τὴν ἀποστολὴ τοῦ στοὺς Παξοὺς μὲ δαπάνες τοῦ Κοινωφελοῦς Ἰδρύματος Παξῶν.

Ἐσωτερικὸς Κανονισμὸς τοῦ Κέντρου

Ἀνετέθη στὸν δικηγόρο κ. Δημ. Κεράνη ἡ σύνταξη σχεδίου Ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ. Τὸ Σχέδιο αὐτὸ μὲ ἐκτενὲς εἰσαγωγικὸ σημείωμα περὶ τῆς σχετικῆς νομοθεσίας διανεμήθηκε στοὺς Ἐρευνητὲς γιὰ μελέτη καὶ παρατηρήσεις καὶ στὴ συνέχεια στὰ μέλη τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου μὲ κοινοποίησιν πρὸς τὸν Γενικὸν Γραμματέα τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Μὲ ἐντολὴ τοῦ Γεν. Γραμματέως τὸ σχέδιο τοῦ Ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ θὰ συζητηθεῖ ἀπὸ τὴν Ἐφορευτικὴ Ἐπιτροπὴ μετὰ τὴν ἐπίλυση ὀρισμένων ἐπιμάχων θεμάτων ποὺ ἀφοροῦν στοὺς ἐσωτερικοὺς Κανονισμοὺς ὄλων τῶν Κέντρων.

Κτίριο

Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ ἔτους προχώρησαν, χωρὶς νὰ τελειώσουν, οἱ διαδικασίες γιὰ τὴν προκήρυξη διαγωνισμοῦ γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ κτιρίου τῆς ὁδοῦ Ἡπίτου 3, τὸ ὁποῖο θὰ στεγάσει τὶς Ὑπηρεσίες τοῦ Κέντρου Λαογραφίας. Μὲ τὸ ἐνδια-

φέρον που επέδειξε η Έφορευτική Επιτροπή του Κέντρου, ο άκαδημαϊκός κ. Ιωάννης Πεσμαζόγλου και με τις προσωπικές παρεμβάσεις του Γενικού Γραμματέως κ. Ν. Ματσανιώτη ολοκληρώθηκε η όριστική μελέτη και εύρισκόμαστε στο σημείο της λήψεως άδειας από το γραφείο Πολεοδομίας του Δήμου Αθηναίων προκειμένου να προκηρυχθεί ο σχετικός διαγωνισμός για την επίσκεψη του κτιρίου.

Συμμετοχή του Κέντρου σε έκδηλώσεις

Το Κέντρο Λαογραφίας πήρε μέρος, σε συνεργασία με το Μουσείο Μπενάκη, το Ε.Λ.Ι.Α., το Μουσείο Έλληνικής Παιδικής Τέχνης κ.ά. φορείς στην επιστημονική τεκμηρίωση έκθεσης με θέμα: «Πειραιάς. Έμπορικές και ναυτιλιακές δραστηριότητες στο λιμάνι, 2-21 Ιουνίου στο πλαίσιο των Ποσειδωνίων.

Το Κέντρο με απόφαση της Έφορευτικής Επιτροπής παρουσίασε ταινία του Αρχείου του (των 16 mm) με θέμα «Ο γάμος στα Άνώγεια Κρήτης το 1966» στο πλαίσιο των εκδηλώσεων «Άνώγεια '98», αφιερωμένων στον τραγουδιστή Νίκο Ξυλούρη. Την ταινία συνόδευσε και παρουσίασε ο Έρευνητής Α΄ βαθμίδας Γ. Αικατερινίδης, ο οποίος είχε πραγματοποιήσει την λήψη της το 1966.

Έξωυπηρεσιακή δραστηριότητα των έρευνητών

Αικατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη

Άνακοινώσεις - όμιλίες

1. «Η διαμόρφωση των διατροφικών συνηθειών των Έλλήνων στον αιώνα μας», έπ' ευκαιρία της παρουσιάσεως του βιβλίου της Σούλας Μπόζη, Πολιτική κουζίνα, Άθήνα 1998. Σύνδεσμος Κωνσταντινουπολιτών Άθηνων 1 Μαρτίου.
2. «Η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Το πρόβλημα της Στεμνίτσας» στην ήμερίδα για τη διατήρηση της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Στεμνίτσας. Στοά του Βιβλίου, 12 Ιουνίου.
3. «Ο Ρήγας και η λαϊκή παράδοση» στην ήμερίδα για τον Ρήγα Βελεστινλή που όργάνωσε η Έπιστημονική Έταιρεία «Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα», Παλαιά Βουλή, 14 Ιουνίου.
4. «Άσπροποταμίτες στην περιοχή των Φαρσάλων», στο Α΄ επιστημονικό Συνέδριο Φαρσάλων, 20-21 Ιουνίου.
5. «Νερό κι άλάτι. Συμβολισμοί και πραγματικότητα» στο Έπιστημονικό Τριήμερο με θέμα «Το έλληνικό άλάτι» που όργάνωσε το Πολιτιστικό Τεχνολογικό Ίδρυμα της ΕΤΒΑ, 5-7 Νοεμβρίου στη Μυτιλήνη.
6. Στο Α΄ Διεθνές Σιφναϊκό Συνέδριο Σίφνος 25-28 Ιουνίου, έλαβε μέρος στις

έργασίες, όπου και προήδρευσε, και παρουσίασε σε όλομέλεια τὰ συμπεράσματα τῶν λαογραφικῶν ἀνακοινώσεων.

7. Παρουσίαση στὶς 21 Δεκεμβρίου στὴ Στοὰ τοῦ Βιβλίου, τοῦ 20οῦ τόμου τοῦ περιοδικοῦ Μικρασιατικὰ Χρονικὰ ποὺ περιλαμβάνει τὶς ἀνακοινώσεις τοῦ πρώτου Πανελληνίου Συνεδρίου Μικρασιατικῆς Λαογραφίας (Ἀθήνα, Πολεμικὸ Μουσεῖο, 29/11 - 1/12/1996).

Δημοσιεύματα:

1. Ἐκδοση βιβλίου μὲ θέμα: Θεατρολογικά. Μελετήματα γιὰ τὸ λαϊκὸ θέατρο. Ἀπὸ τὴν Ἐρωφίλη στὴ Γκόλφω, Ἀθήνα 1998, (ἐκδόσεις Τροχαλία). Κριτικὴ παρουσίαση ἀπὸ τὸν ἀκαδημαϊκὸ κ. Ν Κονομῆ (Βλ. Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἔτ. 1999).
2. Προλογικὸ σημείωμα στὸ βιβλίο τοῦ Ζήση Τζιαμούρτα, Λαογραφικὴ Πινακοθήκη τῶν Καραγκούνησων, Καρδίτσα (ἐκδ. Νομαρχίας) 1998.
5. Νεκρολογία τοῦ Χρήστου Χειμῶνα, περ. Τρικαλινά, τ. 18 (1998), σ. 301-308.

Διδακτικὸ ἔργο

1. Διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς Λαογραφίας στοὺς φοιτητὲς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.
2. Διδασκαλία στοὺς μεταπτυχιακοὺς φοιτητὲς τοῦ Τομέα Βυζαντινῆς Φιλολογίας καὶ Λαογραφίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν.
3. Σεμινάριο στὸ πλαίσιο Προγράμματος τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου μὲ θέμα: Λαογραφία καὶ Θέατρο (Φεβρουάριος 1998).
4. Συμμετοχὴ στὴ συζήτηση τοῦ θέματος: «Παιδιὰ καὶ ἔφηβοι στὸν τουρκοκρατούμενο χῶρο (18ος-19ος αἰ.), ποὺ ὀργάνωσε ἡ Γεν. Γραμματεία Νέας Γενιάς καὶ τὸ ΚΝΕ τοῦ ΕΙΕ.

Τηλεοπτικὴ συζήτηση (ὠριαία) στὴν ἐκπομπὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος «Τὸ ἀρχονταρίκι» (μὲ τὸν σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Δημητριάδος καὶ Ἀλμυροῦ κ. Ἰγνάτιο) μὲ θέμα: Ὁ Ρήγας Βελεστινλῆς, μὲ τὴν εὐκαιρία τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ ἔτους τοῦ Ρήγα.

Συμμετοχὴ σὲ τηλεοπτικὲς συζητήσεις στὴν ΕΤ1 γιὰ τὰ ἔθιμα τῆς Ἀποκριᾶς, τοῦ Πάσχα καὶ τὶς προλήψεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ σήμερα καθὼς καὶ σὲ ἐκπομπὲς στὴν τηλεόραση καὶ τὸ ραδιόφωνο γιὰ ἐπίκαιρα λαογραφικὰ θέματα.

Ἄννα Παπαμιχαήλ-Κουτρούμπα

Ἀνακοινώσεις:

1. «Ritual of code of Cypriots living in Leeds, England». Στὸ 6th SIEF Con-

- ference «Roots and Rituals: Managing ethnicity» (Amsterdam, 20-25 'Απριλίου).
2. «Prospectus anthropologicus in docendis linguis litterisque classicis» στο «Docere» (Convegno internazionale, Montella, 24 'Απριλίου - 1 Μαΐου).
 3. «Field work in Greece». στην επιστημονική Συνάντηση «Folklore - Ethnological Meeting Greece-Finland».
 4. «Field work in folk narratives and intellectual alibity of story tellers» στο 12ο Διεθνές Συνέδριο για τις λαϊκές διηγήσεις (Göttingen Γερμανίας, 26-31 'Ιουλίου) (άποστολή ανακοινώσεως).

Γεώργιος Ν. Αϊκατερινίδης

'Ανακοινώσεις - 'Ομιλίες

1. 'Επίσημη παρουσίαση στη Δράμα του έργου «Γιορτές και Δρώμενα στο Νομό Δράμας», που εκδόθηκε από την τοπική ένωση Δήμων και Κοινοτήτων (ΤΕΔΚ), σε δική του συγγραφή (4 'Ιανουαρίου).
2. «Πασχαλινή 'Εθιμολογία». Διάλεξη στον Σύλλογο Γυθιατών 'Αττικής (8 'Απρ.).
3. Συμμετοχή στο Μοναστηράκι Δράμας στις τοπικές πολιτιστικές εκδηλώσεις (25 'Απριλίου).
4. «'Αναστενάρια: ιστορική αναδρομή και θεωρητική προσέγγιση». 'Ομιλία στη Μαυρολεύκη Δράμας (21 Μαΐου).
5. «'Η Δράμα και η περιοχή της - 'Ιστορία και Πολιτισμός», στην Γ' 'Επιστημονική Συνάντηση (21-24 Μαΐου, «'Εθιμολογικά του γάμου από την περιοχή της Δράμας»).
6. Συμμετοχή στις πανελληνίου έμβειλίας πολιτιστικές εκδηλώσεις του Δήμου 'Ανωγείων Ρεθύμνου (13 Αύγουστου, όμιλία και προβολή κινημ. ταινίας για τον τοπικό παραδοσιακό γάμο).
7. «'Ο άγιος Νικόλαος στη λαϊκή μας παράδοση», διάλεξη στην 'Ερέτρια Εύβοίας (Πνευματικό Κέντρο, 29 Νοεμβρίου).

Δημοσιεύματα

1. «'Αράπηδες». "Ένα εύρητηριακό Δρώμενο στο Μοναστηράκι Δράμας. ("Έκδοση Τοπικού Μορφωτικού Συλλόγου).
2. 'Η λαογραφική διάσταση στο έργο του Γεωργίου Βιζυηνού, Σερραϊκά Χρονικά 13 (1998), σελ. 177-190.
3. 'Επίκαιρα λαογραφικά και γενικότερου πολιτιστικού ενδιαφέροντος άρθρα στις έφημερίδες «Κρητικά Νέα» 'Αθηνών και «'Ηχώ» Δράμας.

Ἐπιμέλεια ἐκδόσεων: Σερραϊκὰ χρονικά, τόμος 13ος καὶ Τραγούδια - χοροὶ - ἔθιμα τῶν Σαρακατσάνων. Ἐκδοση Λαογραφικοῦ Μουσείου Σαρακατσάνων - Σέρρες.

Λοιπὴ δραστηριότητα

Ραδιοφωνικὲς συνεντεύξεις καὶ τηλεοπτικὲς ἐμφανίσεις (Ἀθήνα, Δράμα, Ἡράκλειο Κρήτης), ἐπὶ ἐπικαίρων λαογραφικῶν θεμάτων.

Τιμητικὲς Διακρίσεις

1. Τιμητικὴ πλακέτα ἀπὸ τὴν Τοπικὴ Ἐνωση Δήμων καὶ Κοινοτήτων Νομοῦ Δράμας. Γιὰ τὴ συμβολὴ του στὴ διάσωση καὶ προβολὴ τοῦ λαϊκοῦ πολιτισμοῦ (4 Ἰαν.).
2. Ἀναμνηστικὴ πλακέτα ἀπὸ τὸν πολιτ. Σύλλογο Γυθειατῶν Ἀττικῆς «Ἡ Κρανάη», γιὰ τὴν προσφορὰ του στὴν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν τοῦ Συλλόγου (8 Ἀπριλ.).
3. Ἀνακήρυξη σὲ ἐπίτιμο μέλος τοῦ Μορφωτικοῦ καὶ Πολιτιστικοῦ Συλλόγου Μοναστηρακίου Δράμας.

Ἐλευθέριος Ἀλεξάκης

Ἀνακοινώσεις

1. «Ὁ κύκλος ἀνάπτυξης τῆς οἰκιακῆς ομάδας στὴν ὄρεινὴ Κοινότητα Καστάνιανης Κόνιτσας», στὸ Διεθνὲς Συνέδριο: «Ὁ ὄρεινὸς χῶρος τῆς Βαλκανικῆς» ποὺ πραγματοποιήθηκε στὴν Κόνιτσα (28-31 Μαΐου 1998).
2. «Προφορικὴ ποίηση καὶ ἱστορικὴ μνήμη στοὺς Ἕλληνες Βλάχους τοῦ Κεφαλόβρυσου (Μετζιτιέ) Πωγωνίου», στὸ Συνέδριο «εἰς μνήμην Ἀλκῆς Κυριακίδου», ποὺ πραγματοποιήθηκε στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μὲ τὸ γενικὸ τίτλο: «Λαογραφία - Ἱστορία».
3. Συμμετοχὴ σὲ συζήτηση κατὰ τὴν παρουσίαση τῆς ἔρευνας τῆς κ. Μαρίας Παπαθανασίου: «Καθημερινὴ ζωὴ καὶ κοινωνικοποίηση τῶν παιδιῶν σὲ ἓνα ὄρεινὸ χωριὸ τῆς Δωρίδας (1900-1940), ποὺ πραγματοποιήθηκε στὸ Ἐθνικὸ Ἰδρυμα Ἐρευνῶν (ΚΝΕ), 18 Μαρτίου.

Ἄλλη δραστηριότητα:

- Ἐκλογή ὡς Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Ἐταιρείας Ἐθνολογίας.
- Συμμετοχὴ στὴ Συντακτικὴ Ἐπιστημονικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ περιοδικοῦ *ΕΘΝΟΛΟΓΙΑ*.

Ἐλένη Ψυχογιῶ

Ἀνακοινώσεις - Ὁμιλίες

1. «Οἱ δρόμοι τῶν νερῶν καὶ τῶν κοπαδιῶν. Ἀπὸ τὰ βουνὰ στοὺς κάμπους στὴ βόρεια Πελοπόννησο», στὸ Διεθνὲς Συνέδριο «Ὁ ὄρεινὸς Χῶρος τῆς Βαλκανικῆς», Κόνιτσα 29 - 31/5/98.

2. «Η ειδυλλιακή Φιγαλεία στην Ήθογραφία του Ἀγησίλαου Τσέλαλη», στην ἡμερίδα γιὰ τὰ τριάντα χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατο τοῦ Ἡλείου ἱστορικοῦ καὶ λαογράφου, στὴν Ἀνδρίτσαινα Ὀλυμπίας τὴν 1/8/98.
3. Συμμετοχή, χωρὶς ἀνακοίνωση, στὸ Συνέδριο «εἰς μνήμην Ἀλκῆς Κυριακίδου» ποὺ πραγματοποιήθηκε στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης μὲ τὸ γενικὸ τίτλο: «Λαογραφία - Ἱστορία» (Θεσσαλονίκη 6-9/11/98).

Ἄλλες δραστηριότητες:

- Ἐκλογή ὡς Γεν. Γραμματέας τῆς Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας Ἐθνολογίας.
- Ὅρισμός γιὰ δεύτερη τριετὴ θητεία ἀπὸ τὸ ΥΠΠΟ ὡς ἀμίσθου μέλους τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Συμβουλίου τοῦ Μουσείου Λαϊκῆς Τέχνης.
- Συνεντεύξεις στὸ Πρῶτο Πρόγραμμα τῆς ΕΡΑ γιὰ ἔθιμα τῆς Ἀποκριᾶς καὶ τοῦ Πάσχα.

Μιράντα Τερζοπούλου

1. Συμμετοχὴ (ἀπὸ τὸ 1995) ὡς κύρια ἐρευνήτρια στὸ διεπιστημονικὸ πρόγραμμα γιὰ τὴν «Καταγραφή, μελέτη καὶ προβολὴ τῆς μουσικοχορευτικῆς παράδοσης τῆς Θράκης» ποὺ χρηματοδοτεῖται ἀπὸ τὸ Σύλλογο «Οἱ Φίλοι τῆς Μουσικῆς» γιὰ κάλυψη τοῦ τομέα παραδοσιακῆς μουσικῆς τῆς Μεγάλης Βιβλιοθήκης Λίλιαν Βουδούρη.
2. Συμμετοχὴ (ἀπὸ τὸ 1995) στὸ διεπιστημονικὸ σεμινάριο γιὰ θέματα ταυτότητας φύλου ὑπὸ τὴν ἐποπτεία τῆς Χρυσῆς Ἰγγλέση, καθηγήτριας Κλινικῆς Ψυχολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν.
3. Ἐπιμέλεια ἔκδοσης, συγγραφή εἰσαγωγικῶν κειμένων καὶ σχολιασμοῦ τραγουδιῶν στὸ συνοδευτικὸ τόμο τοῦ διπλοῦ CD μὲ τίτλο «Πασχαλιάτικα, Ἀνοιχιάτικα, τραγούδια τοῦ Θανάτου καὶ τῆς Ἀνάστασης», ποὺ ἐξέδωσε ὁ «Καλλιτεχνικὸς Σύλλογος Δημοτικῆς Μουσικῆς Δόμνα Σαμίου» στὴ σειρά «Τραγούδια στὸν Κύκλο τοῦ Χρόνου». Κυκλοφόρησε τὸ Μάρτιο τοῦ 1998.
4. Συνεργασία γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ ἀφιερώματος «Ἀποκριά, Ἀγροτικὰ δρώμενα» τοῦ ἔνθετου «Ἐπτὰ Ἡμέρες» τῆς ἑφημερίδας Καθημερινὴ καὶ συμμετοχὴ σ' αὐτὸ μὲ ἄρθρο «Ἀγροτικὴ Ἀποκριά» (1/3/98).
5. Εἰσῆγηση στὸ πλαίσιο τοῦ Γ' κύκλου μαθημάτων μὲ θέμα «Λαϊκὰ Δρώμενα» τοῦ Ἀνοιχτοῦ Πανεπιστημίου Κομοτηνῆς, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὸν ἑορτασμὸ τῆς Ἡμέρας τῆς Γυναίκας, Κομοτηνὴ 9/3/98. Τίτλος τῆς εἰσῆγησης «Οἱ Λαζαρίνες τοῦ Λαζάρου: ὅταν ὁ κύκλος τῆς ζωῆς συναντᾷ τὸν κύκλο τοῦ χρόνου».

6. Όμιλία στο πλαίσιο του οργανωμένου από την Έλληνική Έταιρεία Εθνολογίας κύκλου με θέμα «Μεθοδολογία και προβλήματα επιτόπιας έρευνας», στις 6/4/98. Τίτλος: «Ο έρευνητής σε όριακές περιοχές: μιὰ μειονότητα μέσα στις μειονότητες».
7. Διάλεξη στην Έλληνική Δημοκρατική Κοινότητα Βερολίνου με θέμα «Μοιρολόγια, μιὰ συλλογική γυναικεία δημιουργία». Βερολίνο 8/5/98.
8. Όμιλία στο πλαίσιο του Κύκλου «Θράκη: ιστορικές και γεωγραφικές προσεγγίσεις» τῶν εἰδικῶν μορφωτικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἐρευνῶν. Τίτλος: «Τραγουδισμένη μνήμη». Διαπραγμάτευση τῆς τοπικῆς ταυτότητας μέσα ἀπὸ τὰ τελετουργικά τραγούδια στις κοινότητες τοῦ Ἐβρου, ΕΙΕ 9/6/98.
9. Συμμετοχή στο Διεθνές Συνέδριο «Ο ὄρεινός χώρος τῆς Βαλκανικῆς» Κόνιτσα 29-31/5/98. Τίτλος ἀνακοίνωσης «Ἱερὸ καὶ πολιτική. Ἡ ἀθέατη πλευρὰ ἐνὸς μουσουλμανικοῦ πανηγυριοῦ στὴ Ροδόπη». Ἡ ἀνακοίνωση συνοδεύεται ἀπὸ σχολιασμένη προβολὴ ταινίας βίντεο ἀπὸ τὰ πανηγύρια τῶν ἐτῶν 1996 καὶ 1997, γυρισμένης ἀπὸ τὴν ὑπογράφουσα κατὰ τὴ διάρκεια ἀντίστοιχων ἐρευνητικῶν ἀποστολῶν.
10. Συμμετοχή χωρὶς ἀνακοίνωση στο Α' Εὐρωπαϊκὸ Συνέδριο Νεοελληνικῶν Σπουδῶν «Ο Ἑλληνικὸς κόσμος ἀνάμεσα στὴν Ἀνατολὴ καὶ τὴ Δύση 1453-1981», Βερολίνο 2-4/10/98.
11. Ἐπίσκεψη στο Ἰνστιτοῦτο Νεοελληνικῶν Σπουδῶν καὶ ἐπαφὲς με τὸν καθηγητὴ κ. Δημάδη με σκοπὸ τὴν ἑναρξὴ ἀνταλλαγῶν καὶ εὐρύτερης συνεργασίας τοῦ Ἰνστιτούτου με τὸ ΚΕΕΛ καὶ τοὺς ἐνδιαφερόμενους ἐρευνητές. Ἐπιτυχὴς παρέμβαση τῆς ὑπογράφουσας στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, τὴν Ἑλληνικὴ Λαογραφικὴ Ἐταιρεία, τὴν Ἑλληνικὴ Ἐταιρεία Ἐθνολογίας καὶ τὴν Ἐπιτροπὴ Λογιστικῶν Μελετῶν με σκοπὸ τὴν κινητοποίησή τους γιὰ συνεργασία με τὸ Ἰνστιτοῦτο καὶ δωρεὰν ἀποστολὴ τῶν ἐκδόσεών τους στὴ βιβλιοθήκη του.
12. Συμμετοχή χωρὶς ἀνακοίνωση στο Συνέδριο «Λαογραφία καὶ Ἱστορία», ὁργανωμένο ἀπὸ τὸ τμῆμα Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης στὴ μνήμη τῆς Ἀλκῆς Κυριακίδου-Νέστορος, Θεσ/νίκη 6-8/11/98.
13. Συμμετοχή στις προκαταρκτικὲς συναντήσεις καὶ συνεργασία με ἐκπροσώπους τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀνοικτοῦ Πανεπιστημίου (ΕΑΠ) ἐν ὄψει τῆς ἀνάθεσης συγγραφῆς διδακτικοῦ ὕλικου γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ τμήματος παραδοσιακῆς μουσικῆς. Φθινόπωρο '98.
14. Συμμετοχή σὲ Interactive τοῦ Ἑλληνικοῦ περιπτέρου τῆς ἐκθεσης EXPO 98

στή Λισσαβόνα αφιερωμένης στους Ὠκεανούς με φωτογραφίες ναυπηγικῶν ἐργαλείων τῆς συλλογῆς τῆς, πού ἀποτελοῦν μέρος τῆς ἐκθεσης «Ναυτική καὶ Ναυπηγική παράδοση στὸ Αἶγαϊο».

15. Συγγραφή κειμένου γιὰ τὸ ἀφιέρωμα στὴ Δόμνα Σαμίου, ἐκδηλώσεως τοῦ Μεγάλου Μουσικῆς Ἀθηνῶν στὶς 29/10/98 με τίτλο «Εἶναι οἱ καρδιές μου ἕνας ὄρμαθός, τὶς ἄπλωσα στὸν ἥλιο».
16. Πολλές τηλεοπτικές, ραδιοφωνικές καὶ διὰ τοῦ τύπου παρουσιάσεις τοῦ ἔργου τῆς ὑπογράφουσας, συνεντεύξεις καὶ συμμετοχὴ σὲ ἐκπομπές με θέματα τοῦ γνωστικοῦ καὶ ἐρευνητικοῦ τῆς πεδίου.

Παναγιώτης Καμηλάκης

Ἀνακοινώσεις σὲ συνέδρια:

1. «Ἐπαγγελματικές καὶ βιοτεχνικές δραστηριότητες στὰ Φάρσαλα στὴν προβιομηχανική περίοδο» στὸ πρῶτο ἐπιστημονικὸ Συνέδριο Φαρσαλινῶν Σπουδῶν (Φάρσαλα, 20-21 Ἰουνίου).
2. «Παρατηρήσεις στὸν ἐπαγγελματικὸ βίο τῶν Σιφνίων» στὸ πρῶτο Διεθνὲς Σιφναϊκὸ Συμπόσιο (Σίφνος, 25-28 Ἰουνίου).
3. «Τοπωνύμια τῆς Κρήτης σὲ πηγές τοῦ 18ου αἰώνα» στὸ Ἐπιστημονικὸ Συνέδριο «Τὰ Κρητικὰ Τοπωνύμια» (Ρέθυμνο, 6-7 Νοεμβρίου).

Ὁμιλίες:

«Τὸ συγγραφικὸ καὶ κυρίως λαογραφικὸ ἔργο τοῦ Σταμάτη Ἀποστολάκη».
Ὁμιλία στὰ Χανιά Κρήτης στὸ πλαίσιο πολιτιστικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Δήμου Χανίων καὶ ἐκθέσεως βιβλίου (13 Ἰουνίου).

Δημοσιεύματα:

1. Συνετεχνίες καὶ ἐπαγγέλματα στὴ Σμύρνη πρὶν ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰώνα με βάση ἀρχεακὲς πηγές, Μικρασιατικὰ Χρονικά, τ. 20 (1998), σ. 185-195.
2. Ἡ πόλη τοῦ Ρεθύμνου καὶ ἡ περιοχή τῆς. Σχέσεις ἀστικοῦ καὶ ἀγροτικοῦ χώρου (τέλος 19ου - ἀρχὲς 20οῦ αἰώνα), στὸν τόμο «Ρέθυμνο 1898-1913: Ἀπὸ τὴν Ἀυτονομία στὴν Ἐνωσὴ», ἐπετειακὴ ἐκδόση 1898-1998, Ρέθυμνο, ἐκδ. Δήμου Ρεθύμνης, 1998, σ. 25-35.

Ἀλίκη Παλαιοδήμου

1. Συμμετοχὴ στὸ Πρόγραμμα Ἐξομοίωσης τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἐκπαιδευτικῶν στοιχειώδους ἐκπαίδευσης πρὸς τοὺς πτυχιούχους τῶν πανεπιστημιακῶν Παιδαγωγι-

κῶν Τμημάτων, πὸ πραγματοποιεῖ τὸ Παιδαγωγικὸ Τμῆμα τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

2. Ὁργάνωση ἐκδήλωσης τοῦ Δήμου Ἀθηναίων γιὰ τὸ λογοτεχνικὸ καὶ μεταφραστικὸ ἔργο τῆς Δανάης Στρατηγοπούλου, ἡ ὁποία πραγματοποιήθηκε τὸν Ἰούνιο τοῦ 1998 στὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο «Μελίνα Μερκούρη».

Λουῖζα Καραπιδάκη

Ἀνακοινώσεις:

— «Δημιουργία ἐκπαιδευτικῶν προγραμμάτων γιὰ τὴν καλύτερη γνωριμία τῶν Λαογραφικῶν μουσείων» στὸ Συνέδριο μὲ θεματικὸ πλαίσιο: «Πολιτιστικὰ ἐκπαιδευτικὰ προγράμματα» τῆς Δημόσιας Πρωτοβάθμιας Ἐκπαίδευσης Ρεθύμνου.

Δημοσιεύματα:

1. «Le symbolisme du décor brodé des tuniques en Crete, du XVIe au XIXe siècles», in «Ethnography og European Tradition Cultures. Arts, Crafts, Technics of Heritage», European Seminar III - Proceedings, Athens, 1998, σ. 227-239.
2. Ἐντυπο μὲ ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα γιὰ τὸ Ἱστορικὸ καὶ Λαογραφικὸ Μουσεῖο Ρεθύμνης σὲ συνεργασία μὲ τὴν λαογράφο Ροδούλα Σταθάκη, μὲ θέμα: «Ἡ διακόσμηση καὶ τὰ σύμβολα στὰ ὑφαντὰ τῆς Κρήτης», Ἀθήνα 1998.
3. Ὁργάνωση καὶ ἐπιμέλεια ἐκθεσης στὸ Ἱστορικὸ καὶ Λαογραφικὸ Μουσεῖο Ρεθύμνης μὲ θέμα «Ρέθυμνο 1898-1913, Ἀπὸ τὴν Αὐτονομία στὴν Ἑνωσι». Ἐπιμέλεια καταλόγου καὶ κείμενα τοῦ CD ROM.

Διδασκαλία στὸ Πολιτιστικὸ Σεμινάριο τοῦ Ἰνστιτούτου Πολιτιστικῶν Μελετῶν Εὐρώπης καὶ Μεσογείου. Θέμα: Οἱ ἐκπαιδευτικὲς δραστηριότητες τῶν Ἑλληνικῶν Λαογραφικῶν Μουσείων.

Μαριλένα Παπαχριστοφόρου, δρ. Κοιν. Ἀνθρ. (συνεργάτρια ἐπὶ συμβάσει)

Διάλεξη:

1. «Τὸ παραμῦθι καὶ ἡ διαμόρφωση τῆς ταυτότητας κατὰ φύλα» — ὁμιλία στὴν Ἑλληνικὴ Ἐταιρεία Ἐθνολογίας (14 Δεκεμβρίου).

Δημοσιεύματα:

1. «Τὸ παραμῦθι τῆς Νεραίδας (AT 400): ἀναπαραστάσεις τῶν φύλων μέσα ἀπὸ τὴν ἔλξη/ἄπωση τοῦ ὑπερφυσικοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπινου στοιχείου» (Ἐθνολογία: 5).
2. Διδασκαλία τοῦ μαθήματος «παραμῦθι καὶ δημιουργικότητα» στὸ Διδασκαλεῖο Νηπιαγωγῶν τοῦ ΕΚΠΑ (β' ἔξάμηνο 97-98, α' ἔξάμηνο 98-99).

Κλεοπάτρα Φατούρου

— Παρακολούθησε Σεμινάριο Πολιτιστικής Διαχείρισης, που ὀργάνωσε τὸ Ἴνστι-
τούτο Πολιτιστικῶν Μελετῶν Εὐρώπης καὶ Μεσογείου.

Προγραμματισμός

Μὲ ἀπόφαση τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου:

1. Προκηρύχθηκε ἀνοιχτὸς διαγωνισμὸς γιὰ:

— Τὴν Ἀνάπτυξη σελίδας Web στὸ Internet. Ἀνάπτυξη ἐπιστημονικῆς - ἐκπαιδευ-
τικῆς ἐφαρμογῆς (multimedia).

— Ἀνάπτυξη εἰδικῆς ἐφαρμογῆς παρουσίασης τοῦ ὑλικοῦ καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς
Βιβλιοθήκης.

2. Προγραμματίζεται ἡ παραγωγή πολυμεσικῶν ἐκδόσεων⁹.

Ἡ προπαρασκευὴ τῶν πολυμεσικῶν ἐκδόσεων (CDROM) στηρίζεται στὶς
ἀκόλουθες δυνατότητες μὲ τὴ βοήθεια τῆς τεχνολογίας:

— Ἀφήγηση τῶν κειμένων (τοῦ προλόγου καὶ ἐπιλεγμένων ἀποσπασμάτων ἀνέκδο-
του ἀρχαίου ὑλικοῦ)

— Μουσικὴ ἐπένδυση.

— Προβολὴ τοῦ περιεχομένου.

— Ἀναζήτηση θεματικῶν ἐνοτήτων, εἰκόνων, χρονολογιῶν, τόπων, βιβλιογραφίας κλπ.

— Μεγέθυνση εἰκόνων, χειρογράφων κλπ.

— Ἐναλλαγὴ τῆς γλώσσας (Ἑλληνικά, Ἀγγλικά) σὲ ὁποιοδήποτε σημεῖο.

— Ἐκτύπωση ὀρισμένων εἰκόνων ἢ μεγεθυμένου μέρους των καὶ κειμένων σὲ ποιό-
τητα ἀποδεκτὴ γιὰ ἐπιστημονικὴ ἐργασία ἀλλὰ ὄχι γιὰ ἐμπορικὴ ἐκμετάλλευση ἢ
ἐπανεκδοση.

Ἡ ἐκδοση CDROM θὰ συνοδεύεται ἀπὸ ἐκτενὴ μελέτη μὲ αὐτοτέλεια περιε-
χομένου.

Εἰδικότερα θέματα τὰ ὁποῖα ἐπεξεργάζεται τὸ ΚΕΕΛ:

9. Ἡ δημιουργία πολυμέσων ἀποτελεῖ προτεραιότητα τοῦ Κέντρου. Τὸ ὑλικό τους μὲ κατάλ-
ληλη διαχείριση (ἐπίπεδα πρόσβασης) θὰ γίνῃ προσιτὸ ἀπὸ ἓνα εὐρύτερο κοινὸ ἢ θὰ μπορεῖ νὰ κα-
λύψει ἀνάγκες εἰδικῶν χρηστῶν (ἐρευνητῶν, ἐπιστημόνων). Γιὰ παράδειγμα θὰ ὑπάρχει βιβλιογρα-
φία καὶ ἐπιστημονικὰ σχόλια ἀπαραίτητα γιὰ τὸν ἐρευνητὴ ἀλλὰ ὄχι ἀπαραίτητα γιὰ τὸν ἀπλὸ χρή-
στη ἢ τὰ παιδιά.

α) Ἡ γυναίκα στὴ λαϊκὴ παράδοση

Εἰσαγωγικά

Ὁ ρόλος τῆς γυναίκας στὸ παραμῦθι ἀπασχόλησε πολλοὺς ἐρευνητὲς μὲ ἀποτέλεσμα νὰ δοῦν τὸ φῶς τῆς δημοσιότητας ἄρθρα καὶ μελέτες ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ προσεγγίσουν τὸ θέμα ἀπὸ ποικίλες ὀπτικές γωνίες. Δὲν ὑπάρχει, ὡστόσο, μιὰ ὀλοκληρωμένη παρουσίαση τοῦ θέματος, τουλάχιστον στὰ ἑλληνικά, παρὰ τὸ ἐξαιρετικὸ ἐνδιαφέρον του. Τὸ κενὸ αὐτὸ ἔρχεται νὰ καλύψει ἡ παραγωγή τοῦ συγκεκριμένου CD ROM ποὺ θὰ καλύψει τὸ θέμα Γυναικεία ὁμορφιά (ἐσωτερικὴ καὶ ἐξωτερικὴ), συμπεριφορὰ, ρόλος στὸ παραμῦθι.

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ

Κείμενα: Γενικὰ γιὰ τὸ παραμῦθι [καταγωγή, γένεση, διάδοση, χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα, φορεῖς δημιουργίας του].

Μελέτη τοῦ παραμυθιοῦ: Θεωρίες, προσεγγίσεις ἐρμηνεῖες, κατάταξη.

Ἀφήγηση παραμυθιῶν: παραμυθὰς, ἀκροατήριον, χῶρος.

Τὸ ἑλληνικὸ παραμῦθι: πρῶτες συλλογές, μελέτη, χαρακτηριστικὰ.

Πρόσωπα: οἱ ρόλοι,

1. Ἡ γυναίκα ὡς ἐρωμένη.

1.1. Ἡ ὥραία.

1.1.1. Ἡ πεντάμορφη: Ἐξωτερικὴ ἐμφάνιση, κατοικία, φυλάκιση, μαγικοὶ σύντροφοι. Διεκδίκηση τῆς πεντάμορφης, ἥρωισμοί, διαγωνισμοί, σημασία τῆς ἐπιτυχίας ἢ ἀβεβαιότητας τῆς κατάκτησης. Λαογραφικὰ παράλληλα. Κοινωνικοϊστορικὲς προεκτάσεις.

1.1.2. Οἱ ἄλλες ὥραιες

Χαρακτηριστικὰ τῆς ἐμφάνισης, ἰδιαιτερότητες, κατοικία, φυλάκιση, συμπεριφορὰ, καταγωγή, σχέση με τὸν ἥρωα, μαγικὰ στοιχεῖα. Παραδείγματα.

2. Ἡ καλὴ

Οἰκογένεια, μαγικὲς ιδιότητες, σχέση με ἄλλα ὄντα, ἰδιαίτερα γνωρίσματα, συμπεριφορὰ. Πρότυπα τῆς ἐπιθυμητῆς γυναικείας συμπεριφορᾶς. Παρουσίαση συγκεκριμένων παραμυθιακῶν τύπων.

3. Ἡ ἐξυπνὴ καὶ δραστήρια.

Χαρακτηριστικὰ τῆς ἡρώιδας, οἰκογένεια, συμπεριφορὰ, μαγικὲς ιδιότητες. Ἀντιπροσωπευτικοὶ τύποι. Προεκτάσεις κοινωνικὲς-ψυχολογικὲς. Κοινωνικὰ πρότυπα.

4. Ἡ γυναίκα ὡς σύζυγος ἀγαπημένη.

Ἡ παρεξηγημένη ἢ καταδιωγμένη.

Οἰκογενειακές σχέσεις, συμπεριφορά, συνάντηση μὲ τὸν ἥρωα, ικανότητες, αντίπαλοι, βοηθοί της, ἀποκατάσταση. Ἱστορικότητα τοῦ μύθου, λογοτεχνικές προεκτάσεις, προσεγγίσεις. Συγκεκριμένοι παραμυθιακοὶ τύποι.

5. Ἡ γυναίκα ὡς μητέρα.

Καλὴ ἢ κακιὰ: Χαρακτηριστικά, οἰκογενειακές σχέσεις, συμπεριφορά, ικανότητες, μαγικές ιδιότητες, βοηθοί, αντίπαλοι, σχέσεις. Συγκεκριμένα παραδείγματα. Σχολιασμός, προεκτάσεις.

6. Ἡ γυναίκα ὡς μητριὰ.

Κακιὰ: Ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικά, οἰκογενειακές σχέσεις, συμπεριφορά, ικανότητες, μαγικές ιδιότητες, βοηθοί, αντίπαλοι, σχέσεις μὲ τὸν ἥρωα - ἡρώίδα μέσα ἀπὸ συγκεκριμένα παραδείγματα. Σχολιασμός. Προεκτάσεις.

7. Ἡ γυναίκα ὡς ἀδελφὴ (πρὸς ἀδελφὸ, πρὸς ἀδελφὴ-ἑτεροθαλὴ ἀδελφὴ).

Καλὴ ἢ κακιὰ: Οἰκογενειακές σχέσεις, συμπεριφορά, ικανότητες, ιδιαιτερότητες, σχέση μὲ ἄλλα ὄντα. Συμβολισμοί.

8. Ἄλλες γυναικεῖες μορφές ὡς ἀρνητικές ἢ βλαπτικές δυνάμεις ἢ ὡς βοηθοί. Ἡ γοργόνα, ἡ Λάμια-Λάμιες, ἡ Στρίγγλα, οἱ Νεράιδες, οἱ Γριές. Οἱ συνθῆκες ἐμφάνισης, ἡ σχέση της μὲ τὸν/τὴν ἥρωα/ἡρώίδα, συμπεριφορά, μαγικές ιδιότητες. Συμβολισμοί, σχόλια.

Συμπεράσματα.

Ἑπεύθυνοι: Μαριλένα Παπαχριστοφόρου Δρ. Κοιν. Ἀνθρωπολογίας, ἐπιστ. συνεργ. τοῦ ΚΕΕΛ (μὲ σύμβαση), Δέσποινα Δαμιανοῦ, Δρ. Λαογραφίας (Παραμυθολόγος).

β) Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος στὴ λαϊκὴ παράδοση

A. Κείμενα

1. Εἰσαγωγικά - Σύντομη ἀναφορὰ σὲ ἱστορικὰ στοιχεῖα (βίος, ἐκστρατεῖες, πολιτιστικὴ σημασία κ.ἄ.).
2. Ἀναφορὰ σὲ παραδόσεις: Πατήματα τοῦ ἀλόγου τοῦ Βουκεφάλα, Ἀρχαῖα κτίρια, Ἀθάνατο Νερό - Γοργόνες, Τοπωνύμια.
3. «Ἡ Φυλλάδα τοῦ Μεγαλέξανδρου». Σχέση της μὲ τὴ νεότερη λαϊκὴ παράδοση.
4. Ἔργα τέχνης: Ζωγραφικὴ, Κεντητικὴ, Γλυπτικὴ κ.ἄ.
5. Ἰδιαίτερη ἀναφορὰ στὸ Θεόφιλο.
6. Λογοτεχνικὴ δημιουργία ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὸν Μεγαλέξανδρο.
7. Ἐπιλογικά - Μνεία ἀρχαίων πηγῶν καὶ συσχετισμὸς μὲ τὴ λαϊκὴ παράδοση.

B. Εἰκονογράφηση

1. Σελίδες από τή «Φυλλάδα».
2. Φωτογραφίες τόπων που συνδέονται με σχετικές παραδόσεις (πατήματα, κτίρια κ.ά.).
3. Φωτογραφίες από σχετικά δρώμενα (π. χ. 'Αράπηδες του Παγγαίου).
4. Ζωγραφιές του Θεόφιλου, έργα κεντητικῆς με γοργόνες, βοτσαλωτές αὐλές, γοργόνες σὲ τέμπλα ἐκκλησιῶν, φιγούρες ἀπὸ τὸ Θέατρο Σκιῶν.
5. Τοιχογραφία Ἁγίου Σισώη στὰ Μετέωρα (Μονὴ Βαρλαάμ).
6. Ἔργα Φ. Κόντογλου, Χαλεπᾶ, Ἐγγονόπουλου κ.ά.

Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ παραπάνω ἀναφερόμενα στοιχεῖα (κείμενα - εἰκονογράφηση) περιλαμβάνονται στὴν ἐργασία: Γεωργ. Ν. Αἰκατερινίδη, Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος στὴ λαϊκὴ παράδοση, Ἀθήνα 1996 (ἀνατύπωση ἀπὸ τὰ «Σερραϊκὰ Χρονικά», τ. 12).

Ἵπεύθυνος: Γεώργιος Αἰκατερινίδης, Ἐρευνητὴς Α' τοῦ Κέντρου.

γ) Ἡ Παναγία στὴ λαϊκὴ Παράδοση

Α. Εἰσαγωγή: Ἡ μορφή τῆς Παναγίας στὴν Ὁρθοδοξία, ὡς Μητέρας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων.

Σύντομη ἀναφορὰ στὶς θεομητορικὲς ἐορτὲς καὶ στὸν ἐορτασμὸ τους ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Ἀπόκρυφα Εὐαγγέλια.

1. Παραδόσεις γιὰ τὴν Παναγία: Ἐμφάνιση εἰκόνων τῆς Παναγίας. Θαύματα τῆς Παναγίας.
2. Ἡ Παναγία στὰ Παραμύθια.
3. Ἡ Παναγία στὴ λαϊκὴ λατρεία: Γέννηση τῆς Παναγίας: Γελαδίτσα, Λαμπηδόνα κ.ά. Εἰσόδεια τῆς Παναγίας (Μεσοσπορίτισσα). Εὐαγγελισμός. Χριστούγεννα. Δεκαπενταύγουστος (Κοίμηση).
4. Ἡ Παναγία στὶς παροιμίες.
5. Ἡ Παναγία στὰ τραγούδια, τὰ κάλαντα, τὰ νανουρίσματα.
6. Τὸ Μοιρολόγι τῆς Παναγίας.
7. Ἐπίθετα τῆς Παναγίας.

Ὀπτικοακουστικὸ ὕλικὸ

1. Ἡ Παναγία στὴν εἰκονογραφία. Εἰκόνες βυζαντινὲς καὶ λαϊκότροπες.
2. Μοιρολόγι τῆς Παναγίας (μαγνητοφωνημένες παραλλαγές).
3. Ἐπιτάφιος τῆς Παναγίας (Περιγραφές - φωτογραφίες).
4. Πανηγύρια τῆς Παναγίας (Μεσοσπορίτισσας - Δαδί: πολυσπόρια. Δεκαπενταύγουστου στὴν Τῆνο, τὴν Ἀμοργό, τὴν Παναγία Σουμελᾶ κ.ά.

5. Ἡ Παναγία στὰ παιδικὰ παιχνίδια, τὶς προσευχὲς τὶς ἐπωδὲς κ.ά.

Ἑπίθυνη: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη, Διευθύντρια τοῦ Κέντρου σὲ συνεργασία μὲ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν.

στ) Παραδοσιακὸ Παιδικὸ Παιχνίδι

Εἰσαγωγή: Ἱστορία τῶν παιχνιδιῶν. Σημασία τοῦ παραδοσιακοῦ παιχνιδιοῦ.

Ἐπιτραπέζιο - Κινητικὸ.

Ἀγοριῶν - Κοριτσιῶν.

Μικτὰ. Ἐνηλίκων.

Ὀπτικὸ ὕλικό: Φωτογραφίες παιχνιδιῶν, σκίτσα, βιντεοσκοπήσεις παιχνιδιῶν, περιγραφή παιχνιδιῶν.

Τραγούδια ποὺ λέγονται κατὰ τὴ διάρκεια παιχνιδιῶν.

Ἀρχὴ - τέλος παιχνιδιοῦ.

Κανόνες παιχνιδιοῦ.

Μετρήματα παιχνιδιοῦ.

Ἐμμετρα κείμενα ποὺ λέγονται κατὰ τὴ διάρκεια παιχνιδιῶν.

Ἑπίθυνη: Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη. Συνεργασία: Ἀνθούλα Μπάκολη.

ζ) Ἐκδοσὴ τῆς βιβλιογραφίας τοῦ Κέντρου τῶν ἐτῶν 1800-1986 σὲ διαδραστικὸ δίσκο (CD ROM)

Τὸ Κέντρο συντάσσει καὶ δημοσιεύει, ὅπως εἶναι γνωστό, λαογραφικὴ βιβλιογραφία, ἡ ὁποία περιλαμβάνει ὅ,τι ἔχει δημοσιευθεῖ ἀπὸ τὸ 1800 μέχρι τὸ 1986. Ἡ βιβλιογραφία, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ βασικὸ βοήθημα γιὰ τὶς λαογραφικὲς ἐρευνες μὲ τὴν δημοσίευσή της στοὺς τόμους περιοδικοῦ τοῦ Κέντρου, Ἐπετηρὶς τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας, εἶναι δύσχρηστη. Προγραμματίζεται ἡ ἐκδοσὴ της σὲ διαδραστικὸ δίσκο (CD ROM), ὁ ὁποῖος θὰ περιλαμβάνει 30.000 λήμματα λαογραφικῶν αὐτοτελῶν ἐκδόσεων, ἄρθρων καὶ δημοσιευμάτων γενικῶς μὲ λαογραφικὸ - ἐθνογραφικὸ περιεχόμενο.

Ἐπιμέλεια: Παναγιώτης Καμηλάκης, Ἐρευνητὴς Β' τοῦ Κέντρου, σὲ συνεργασία μὲ τὴν φιλόλογο βιβλιοθηκονόμο (μὲ σύμβαση) Ἀφροδίτη Σαμαρᾶ.

ΠΕΝΘΗ

Τὴν πρώτη Μαρτίου τοῦ 1998 ἀπεβίωσε ὁ ἀκαδημαϊκὸς Μανόλης Χατζηδάκης, Μέλος τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου. Ἡ Διευθύντρια καὶ οἱ Ἐρευνητὲς τοῦ Κέντρου παρέστησαν στὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία καὶ κατέθεσαν στεφάνι. Ὡς ἐλάχιστο δεῖγμα τιμῆς πρὸς τὸν ἐκλιπόντα δημοσιεύεται φωτογραφία του καὶ σύντομη βιογραφία - ἐργογραφία του.

Τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1998 ἀπεβίωσε ὁ Πρωτοψάλτης τῆς Μητροπόλεως Ἀθηνῶν καὶ συνταξιούχος ἐρευνητῆς-μουσικὸς τοῦ Κέντρου Σπυρίδων Περιστέρης. Στὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία ἐκ μέρους τοῦ Κέντρου παρέστησαν πολλοὶ Ἐρευνητὲς, ἐκφωνήθηκε ἐπικήδειος ἀπὸ τὴ Διευθύντρια Αἰκατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη ὁ ὁποῖος δημοσιεύεται ἐδῶ καὶ κατατέθηκε στεφάνι.

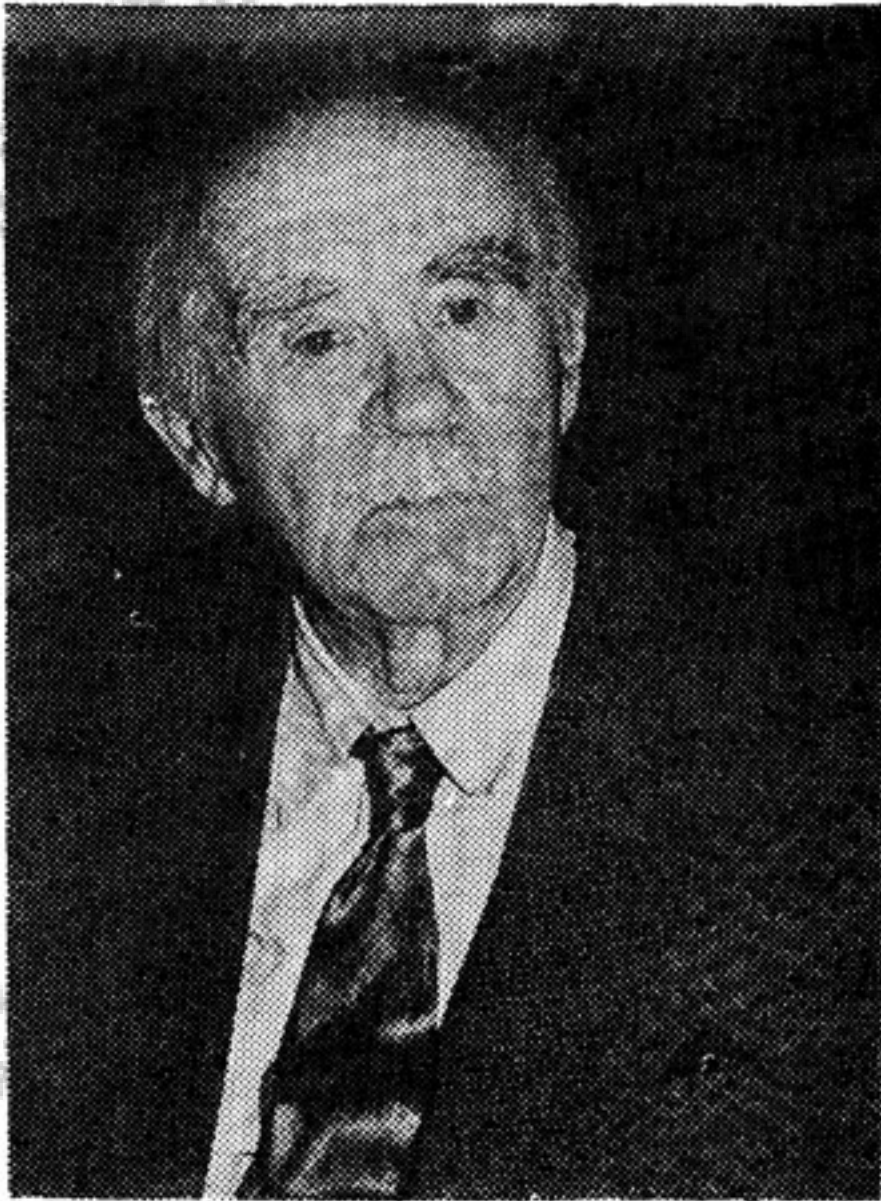
Μανόλης Χατζηδάκης (1909-1998)¹

Ὁ Μανόλης Χατζηδάκης γεννήθηκε στὸ Ἡράκλειο τῆς Κρήτης τὸ 1909. Σπούδασε στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν καὶ εἰδικεύτηκε στὴ Βυζαντινὴ καὶ ἰσλαμικὴ τέχνη στὴ Δυτικὴ Εὐρώπη (φροντιστήρια τοῦ Gabriel Miller καὶ André Grabar, τοῦ ἰσλαμολόγου Ernst Kühnel, τοῦ ἀρχαιολόγου Gerhard Rodenwaldt καὶ τοῦ μεσαιωνολόγου Friedrich Gerke).

Διηύθυνε ἀπὸ τὸ 1941 ὠς τὸ 1973 τὸ Μουσεῖο Μπενάκη, στὴν ἀνάδειξη καὶ τὸν ἐμπλουτισμὸ τοῦ ὁποῖου συνέβαλε ποικιλοτρόπως (ἐκθέσεις, ἐκδόσεις ἐπιστημονικῶν καταλόγων, διαλέξεις).

Τὸ 1943 διορίστηκε στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία ὡς Προϊστάμενος τῆς 1ης Ἐφορείας Βυζαντινῶν ἀρχαιοτήτων πού περιλάμβανε ὀλόκληρη τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Τὸ 1952 ἀνέλαβε τὴν τακτοποίηση τοῦ Μουσείου Ζακύνθου καὶ καρπὸς τῆς ἐνασχο-

1. Τὰ στοιχεῖα ἔχουν ληφθεῖ κατὰ κύριο λόγο ἀπὸ ἄρθρο-ὀμιλία τοῦ Παναγιώτη Α. Βοκοτόπουλου, Μανόλης Χατζηδάκης, Εὐφρόσυνον. Ἀφιέρωμα στὸν Μανόλη Χατζηδάκη, τ. Ι, Δημοσ. Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου, ἀριθμ. 46, Ἀθήνα 1991.

Ὁ ἀείμνηστος Μανόλης Χατζηδάκης
(1909 - 1998)

λήσεώς του υπῆρξε ἡ συντήρηση καὶ ἐκθεση ἑνὸς ἀπὸ τὰ σημαντικότερα σύνολα βυζαντινῶν εἰκόνων στὴν Ἑλλάδα. Τὸ 1954 καὶ 1956 μὲ τὴν ἀείμνηστο Στυλιανὸ Πελεκανίδη ἀνέλαβε τὴν καταγραφή τῶν κειμηλίων τοῦ Ἁγίου Ὄρους, ἡ ὁποία συνεχίστηκε πολὺ ἀργότερα ἀπὸ τὴν Ἐφορεία Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Χαλκιδικῆς καὶ Ἁγίου Ὄρους.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Μανόλης Χατζηδάκης εἶχε ἐπιβληθεῖ μὲ τὰ δημοσιεύματα καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ του παρουσία ὡς αὐθεντία στὸν τομέα τῆς μεταβυζαντινῆς ζωγραφικῆς. Ἀνέλαβε τὴν καταγραφή καὶ κατάταξη τῆς Συλλογῆς Εἰκόνων τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἰνστιτούτου Βυζαντινῶν καὶ Μεταβυζαντινῶν Σπουδῶν τῆς Βενετίας καὶ τοῦ

ἐκεῖ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Κατάλογος τῆς Συλλογῆς εἶναι τρανὴ ἀπόδειξη τῆς ποιότητος τῆς ἐργασίας αὐτῆς.

Τὸ 1960 ὁ Μανόλης Χατζηδάκης διαδέχθηκε τὸν Γεώργιο Σωτηρίου στὴ Διεύθυνση τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου καὶ ἐργάσθηκε γιὰ τὴν ἀναδιοργάνωσή του. Μὲ τὴν ἴδρυση Διεθνoῦς Φωτογραφικοῦ Ἀρχείου Βυζαντινῆς Τέχνης ὁ Μανόλης Χατζηδάκης ἐπεδίωξε νὰ καταστήσει τὸ Βυζαντινὸ Μουσεῖο διεθνὲς Κέντρο ἐρευνῶν. Ὅμως μετὰ τὴν ἀποχώρησή του ἀπὸ τὸ Μουσεῖο τὸ 1967 τὸ πρόγραμμα αὐτὸ ἀτόνησε. Πρόφθασε ὅμως νὰ ιδρύσει ἄρτια ἐξοπλισμένο «Κεντρικὸ Ἐργαστήριον Συντηρήσεως καὶ Ἀποκαταστάσεως Ζωγραφιῶν καὶ Ψηφιδωτῶν» μὲ δραστηριότητα σὲ ὁλόκληρο τὸν ἑλληνικὸ χῶρο ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτοῦ (Σινά, Κύπρος). Ὑπῆρξε ἐπίσης ἐμπειρογνώμων τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων γιὰ τὴν ἀναστήλωση τοῦ Παναγίου Τάφου.

Ὁργάνωσε τὴ μεγάλη Διεθνή Ἐκθεση Βυζαντινῆς Τέχνης στὸ Ζάππειο τὸ 1964 ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης.

Τὸ 1976 ἔπαιξε πρωτεύοντα ρόλο στὴν ὀργάνωση τοῦ ΙΕ' Διεθνoῦς Συνεδρίου Βυζαντινῶν Σπουδῶν στὴν Κύπρος.

Τὸ 1980 ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἐξέλεξε τὸν Μανόλη Χατζηδάκη τακτικὸ Μέλος τῆς. Ὁργάνωσε τὴν εὐρετηρίαση τῶν βυζαντινῶν τοιχογραφιῶν τῆς Ἑλλάδος στὸ πλαίσιο εὐρύτερου προγράμματος ἐκδόσεως συντάγματος τῶν βυζαντινῶν τοιχογραφιῶν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Διεθνoῦς Ἐνώσεως Ἀκαδημιῶν. Ἐπίσης ὡς Πρόεδρος τῆς

Ὁργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἐκθέσεως Βυζαντινῆς καὶ Μεταβυζαντινῆς Τέχνης πού ἔγινε στὸ Παλαιὸ Πανεπιστήμιο τὸ 1985 ὑπῆρξε ἡ ψυχὴ τῆς ἐκθέσεως.

Ὡς Μέλος τῆς Ἐφορευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐπὶ πολλὰ ἔτη παρακολούθησε μὲ ἐνδιαφέρον καὶ ἐνεργὸ συμμετοχὴ τὶς ἐξελίξεις στὸ Κέντρο καὶ ἡ βοήθειά του σὲ κρίσιμες φάσεις τῆς πρόσφατης ἱστορίας του, ὑπῆρξε πολὺ σημαντικὴ. Ὁ θάνατός του δημιούργησε αἰσθητὸ κενὸ ἰδιαίτερα σὲ μιὰ περίοδο ἀναδιοργάνωσης τοῦ Κέντρου μὲ τὴ μεταστέγασή του, τὴ συντήρηση καὶ ἐκθεση τῆς Μουσικῆς Συλλογῆς του, τὴν ἀντιγραφή καὶ διάσωση τοῦ Μουσικοῦ του Ἀρχείου. Ἡ σοφὴ συμβουλὴ καὶ ὑπόδειξη σὲ κρίσιμες ἀποφάσεις θὰ λείψει στὸ Κέντρο.

Πληθωρικὸς στὴν ὑπηρεσιακὴ του δραστηριότητα καὶ στὴ συγγραφικὴ του παραγωγή, πρόθυμος νὰ συνεργαστεῖ καὶ νὰ καθοδηγήσει μὲ τὴν ἀγάπη δασκάλου πρὸς μαθητὴ τοὺς νεότερους, ζεστός καὶ φιλικὸς ἀλλὰ καὶ εἰλικρινὴς καὶ θαρραλέος στὴν ἔκφραση τῶν ἀπόψεών του, ἄφησε ἀγαθὲς ἀναμνήσεις σὲ πληθώρα ἐρευνητῶν.

Ἐργογραφία του ἔχει δημοσιευθεῖ στὸν τόμο «Εὐφρόσυνον. Ἀφιέρωμα στὸν Μανόλη Χατζηδάκη», τ. 1, Ἀθήνα 1991, σ. 8-23 ἀπὸ τὴν ἐρευνήτρια τοῦ Κέντρου Ἐρεύνης τῆς Βυζαντινῆς καὶ Μεταβυζαντινῆς Τέχνης τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν κ. Ἰωάννα Μπίθα καὶ συμπληρωματικὴ βιβλιογραφία (1991-1998) ἀπὸ τὴν ἴδια στὸ *Bibliographie de l'Art Byzantine et Postbyzantin. La Contribution Greque*, Athenes 1996, σ. 137-137.

Αἰωνία του ἡ Μνήμη

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΟΔΥΜΕΡΟΥ-ΚΑΜΗΛΑΚΗ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΤΟΥ Κ.Ε.Ε.Α.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

«'Ανὴρ εὐέκτης, θεωρητικῆς μουσικῆς παιδείας εὐμοιρήσας, φιλόκαλλος ὢν καὶ σεμνὸς τοῖς τρόποις, ... πολλὰ τῶν τοῦ δήμου ἁσμάτων ἐκ πάσης τῆς Ἑλλάδος ἐρευνητῆς γενόμενος ἐν τῇ τῶν Ἀθηναίων Ἀκαδημίᾳ συνελέξατο καὶ μουσικοῖς σημείοις κατέγραψεν ... καὶ ἐκδιδοὺς ἔργα εὐκαρπα, τῆς δὲ μουσικῆς ἀρετῆς ἄριστος κάτοχος ἐγένετο...».

Ὁ ἀείμνηστος Σπύρος Περιστερῆς

χείου μὲ τὴν καταγραφή σὲ εἰδικές ἐθνομουσικολογικὲς ἀποστολές, κάτω ἀπὸ ἰδιαίτερα ἀντίξοες συνθῆκες, τῆς μουσικῆς αὐθεντικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν ἀπὸ πολλὰς περιοχὲς τῆς ἠπειρωτικῆς καὶ τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος. Τὸ ὕλικό αὐτὸ καθὼς καὶ ἄλλο πρὸς συγκεντρώθηκε στὸ Κέντρο ἀπὸ τοὺς ἐρευνητῆς του κατέγραψε καὶ μετέφερε στὸ πεντάγραμμο (περισσότερες ἀπὸ 1500 μελωδίες).

Τὶς γνώσεις καὶ τὴν ἐμπειρία του ἀπὸ τὶς ἐπιτόπες ἐθνομουσικολογικὲς ἐρευνές του ἀποτύπωσε στὶς μελέτες του, πρὸς δημοσιεύτηκαν στὴν Ἐπετηρίδα τοῦ Κέντρου.

Εἶναι λόγια τοῦ ψηφίσματος τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν κατὰ τὴν ἀναγόρευση τοῦ Σπυρίδωνος Περιστερῆ ὡς ἐπιτίμου διδάκτορος.

Ὁ Σπυρίδων Περιστερῆς μνημένος ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων στὴ μουσικὴ καὶ εἰδικότερα τὴν παραδοσιακὴ ἑλληνικὴ μουσικὴ, ὑπηρέτησε 22 χρόνια στὸ Κέντρο Ἐρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν (ἀπὸ τὸ 1951 ὠς τὸ 1973), ὅποτε συνταξιοδοτήθηκε. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴ συνταξιοδότησή του ἐξακολούθησε νὰ ἐργάζεται στὸ Κέντρο γιὰ τὴν ἔκδοση ἑνὸς νέου τόμου μὲ τραγούδια τοῦ νησιωτικοῦ χώρου. Στὸ Κέντρο Λαογραφίας ἐργάστηκε γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ Μουσικοῦ Ἀρ-

Ἀναφέρω τὴν ἀξιόλογη μελέτη του γιὰ τὸν ἐπτάσημο ρυθμό. Ἐπιμελήθηκε τὴν ἔκδοση ἑνὸς λευκώματος τριῶν ἐπετειακῶν δίσκων γιὰ τὰ 150 χρόνια ἀπὸ τὴν ἑναρξη τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 καὶ μαζί με τὸν ἀείμνηστο Γεώργιο Σπυριδάκη ἐξέδωσαν ἕναν ὀγκώδη τόμο 360 σελίδων με δημοτικὰ τραγούδια καὶ δίσκους. Ὁ τόμος ἐπανεκδίδεται σήμερα ἀπὸ τὸ Κέντρο καθὼς καὶ οἱ δίσκοι πυκνῆς ἐγγραφῆς (CD) καθὼς ἀποτελοῦν βιβλίο ἀναφορᾶς τῶν ἐθνομουσικολόγων ὅλου τοῦ κόσμου καὶ βοήθημα γιὰ τοὺς φοιτητὲς τῶν Τμημάτων Μουσικῶν Σπουδῶν.

Ἀξιωμακτικὴ εἶναι ἐπίσης ἡ συλλογὴ 66 ἐλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν με τίτλο «Δημοτικὰ Τραγούδια Ἡπείρου καὶ Μορηᾶ», ποὺ ἐξέδωσε τὸ 1949 σὲ βυζαντινὴ καὶ εὐρωπαϊκὴ σημειογραφία.

Ὁ Σπυρίδων Περιστέρης πίστευε καὶ ὑποστήριζε τὴ συνέχεια τῆς Ἑλληνικῆς Μουσικῆς ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα. Ἔτσι κατὰ τὴν ἀναγόρευσὴ του σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα στὸ Τμῆμα Μουσικῶν Σπουδῶν τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν ἱεράρχησε τὴν ἐλληνικὴ μουσικὴ ὡς ἐξῆς:

«Ἡ πρώτη εἶναι ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Μουσικὴ, ἡ τροφὸς τῆς παγκοσμίου μουσικῆς Τέχνης, ἡ δεύτερη εἶναι ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ, τῆς ὁποίας οἱ ρίζες ἀνιχνεύονται στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ μουσικὴ (μουσικὰ γένη, μουσικὲς κλίμακες, ρυθμοὶ καὶ ἄλλα μουσικὰ χαρακτηριστικὰ καὶ τρίτη ἡ Δημοτικὴ μας Μουσικὴ, τὰ δημοτικὰ μας τραγούδια».

Ὁ Παπαδιαμάντης ἔγραφε: «Ἡ βυζαντινὴ μουσικὴ εἶναι τόσο ἐλληνικὴ, ὅσον πρέπει νὰ εἶναι. Οὔτε ἡμεῖς τὴν θέλομεν οὔτε τὴ φανταζόμεθα, ὡς αὐτὴν τὴν μουσικὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἀλλ' εἶναι ἡ μόνη γνησίᾳ καὶ ἡ μόνη ὑπάρχουσα. Καὶ δι' ἡμᾶς, ἐὰν δὲν εἶναι ἡ μουσικὴ τῶν Ἑλλήνων, εἶναι ἡ μουσικὴ τῶν Ἀγγέλων».

Οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς ἐρευνητὲς τοῦ Κέντρου Λαογραφίας γνώρισαν τὸν Σπύρο Περιστέρη ἀπὸ κοντὰ ὡς σεβαστὸ συνάδελφο, γεμάτο ἀπὸ ἔμφυτη εὐγένεια καὶ καλοσύνη. Καὶ ὅταν πλέον συνταξιοῦχος περνοῦσε ἀπὸ τὸ Κέντρο γιὰ τὴν καθιερωμένη ἐπίσκεψή τῆς Πέμπτης εἶχε πάντοτε ἕνα χαμόγελο καὶ ἕνα γλυκὸ λόγο γιὰ ὅλους.

Σεβαστὲ καὶ ἀγαπητὲ μας συνάδελφε, ἐγὼ ἡ νεώτερη ἀπὸ τοὺς συναδέλφους ποὺ γνώρισες, ὅσο ἀκόμη ὑπηρετοῦσες στὸ Κέντρο, με τὴν ιδιότητά μου σήμερα ὡς Διευθύντριας τοῦ Κέντρου Λαογραφίας, σοῦ μεταφέρω τὴν ὀδύνη τῶν συναδέλφων σου - ἐρευνητῶν του. Βιάστηκες νὰ φύγεις τὴν ὥρα ποὺ σὲ περιμέναμε στὸ Κέντρο νὰ παραλάβεις τὴν ἐπανεκδόση τοῦ τόμου τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ τοῦ δίσκου ποὺ εἶχες ἐσὺ ἐπιμεληθεῖ καὶ νὰ σοῦ δείξουμε τὸ στούντιο ποὺ δημιουργήσαμε γιὰ τὴν ἀντιγραφή σὲ ἠλεκτρονικὴ μορφή τοῦ ὑλικοῦ, ποὺ ἐσὺ μεταξὺ τῶν πρώτων συγκέντρωσες με τόσο κόπο σὲ δύσκολους καιροὺς. Δὲν προφθάσαμε νὰ σὲ καθησου-

χάσουμε ὅτι πιά δὲν κινδυνεύει αὐτὸ τὸ πολύτιμο ἀρχεῖο ἀπὸ τὴ φθορὰ τοῦ χρόνου. Ἔστω καὶ τώρα σὲ διαβεβαιῶνω ὅτι μπορεῖς νὰ κοιμηθεῖς ἤσυχος γιὰ τὴν τύχη τοῦ μουσικοῦ θησαυροῦ, πού τόσο ἐσὺ ὅσο καὶ οἱ ἄλλοι συνάδελφοί του συνέλεξαν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Ὁ τόμος τῶν νησιώτικων τραγουδιῶν πού τώρα ἐπεξεργάζονται συνεργάτες σου, θὰ εἶναι ἀφιερωμένος στὴ μνήμη σου, πού θὰ εἶναι αἰωνία.

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΟΛΥΜΕΡΟΥ-ΚΑΜΗΛΑΚΗ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΤΟΥ Κ.Ε.Ε.Α.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.
<i>Αικατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη</i> , Μετρήσεις: Συμβολισμοί και πραγματικότητα	5-28
<i>Γεώργ. Ν. Αικατερινίδης</i> , Πασχαλινό δρώμενο εύτετηρίας στην Καλή Βρύση Δράμας	29-42
<i>Ἐλευθέριος Π. Ἀλεξάκης</i> , Γυναῖκες, γάλα, συγγένεια: Κοινὰ παλαιοβαλκανικὰ στοιχεῖα στὸ λαϊκὸ πολιτισμὸ τῶν Βαλκανικῶν λαῶν	43-68
<i>Στεφ. Δ. Ἡμελλος</i> , Δένδρα ἱερὰ-στοιχειωμένα στὶς λαϊκὲς παραδόσεις. Ἡ σχέση τῶν παραδόσεων μὲ βυζαντινὲς θρησκευτικὲς διηγήσεις καὶ μὲ ἀρχαίους μύθους	69-108
<i>Νικ. Γ. Κοντοσόπουλος</i> , Ἡ εἰκόνα τοῦ χωρικοῦ μέσα ἀπὸ τὶς παροιμίες τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ	109-122
<i>Χριστίνα Πετροπούλου</i> , Τὸ παρωνύμιο ὡς βασικὸ στοιχεῖο γενεαλογικῆς ταυτότητας καὶ κοινωνικῆς ταξινόμησης. Ἡ περίπτωση ἑνὸς ἑλληνόφωνου χωριοῦ τῆς Ν. Ἰταλίας (Γκαλλιτσιανὸ)	123-158
<i>Κυριακὴ Χρυσοῦ-Καρατζᾶ</i> , Διατροφικὲς συνήθειες τῶν κατοίκων τῆς Σαντορίνης	159-170
<i>Γεώργιος Δ. Παναγιώτου</i> , Λαογραφικὴ βιβλιογραφία τοῦ Βορειοελλαδικοῦ χώρου 1945-1997	171-256
<i>Μαριλένα Παπαχριστοφόρου</i> , Ἡ Βάση Δεδομένων γιὰ τὰ Παραμῦθια. Προβληματισμοὶ καὶ μέθοδος	257-278
<i>Λουίζα Καραπιδάκη</i> - <i>Ἑλενα Κίττα</i> , Ὁργάνωση τῆς Μουσικῆς Συλλογῆς τοῦ Κέντρου Ἑρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας καὶ ἡ δημιουργία Βάσης Δεδομένων τῶν ἐθνογραφικῶν ἀντικειμένων	279-290
<i>Κλεοπάτρα Φατούρου</i> , Ὁργάνωση καὶ λειτουργία τοῦ Φωτογραφικοῦ Ἀρχείου τοῦ Κέντρου Ἑρεύνης τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφίας	291-295
Χειρόγραφες Λαογραφικὲς Συλλογὲς ποὺ εἰσήχθησαν στὸ Κέντρο, 1986-1993	296-331
Ἐξωυπηρεσιακὴ δραστηριότητα τῶν ἐρευνητῶν τῶν ἐτῶν 1987-1993	332-343
<i>Αικατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη</i> , Πεπραγμένα τοῦ ἔτους 1994	343-345
<i>Ἄγγελος Δευτεραῖος</i> , Πεπραγμένα τῶν ἐτῶν 1995-1996	345-366
<i>Αικατερίνη Πολυμέρου-Καμηλάκη</i> , Πεπραγμένα τῶν ἐτῶν 1997-1998	366-436
Πένθη: <i>Μανόλης Χατζηδάκης</i> (1909-1998)	437-439
Ἐπικήδειος λόγος γιὰ τὸν <i>Σπυρ. Περιστέρη</i>	440-442

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΕΝΤΡΟΝ ΕΡΕΥΝΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Στοιχειοθεσία - Έκτύπωση
Χ. Ά. Δάρρας, «Ίδεόγραμμα»

Ίπποκράτους 65, Άθήνα 106 80
Τηλ.: 36 31 589, Fax: 36 15 085

